

616

D53

nes my

616-
D-53

15

DISPUTATIONES
AD MORBORUM

HISTORIAM ET CURATIONEM
FACIENTES.

QUAS COLLEGIT, EDIDIT ET RECENSUIT
ALBERTUS HALLERUS.

TOMUS SECUNDUS.
AD MORBOS PECTORIS.

6938

Albert. Sc.

LAUSANNAE,

Sumptibus MARCI-MICHAEL. BOUSQUET & Socior.

MDCCLVII
1757

115 Aug

DISPUTATIONUM
 A D
 HISTORIAM
 E T
 CURATIONEM MORBORUM
 PERTINENTIUM
 PARS SECUNDA
 MORBI PECTORIS.

1168
6938

XLI
 TIBERII LAMBERGEN,
 LECTIO INAUGURALIS
 SISTENS EPHEMERIDEM
 PERSANATI CARCINOMATIS,

T

Groningæ 1754.

БИБЛИОТЕКА
 КИШИНЕВСКОГО
 ГОС. МЕДИЦИНСКОГО ИНСТИТУТА

Disput. Medico-Pract. Tom. II.

Botanices utilitatem, paucos ante dies, publico sermone dum adferbam, ut optimæ hujus scientiæ studium atque amorem excitarem, vel confirmarem; percepistis, opinor, nunquam satis culpandos esse illos, qui cognitionem plantarum medico tanti vix æstimandam autumant, ut in illarum cognitione acquirenda oleum perderet. Suaviter illos errare audivistis, qui indignam hanc medicis artem esse somniant, vel imprudenter esutire ejusmodi nugas vix erubescerent, satis laborum ab ipsis impensum putant, si de solis nominibus solliciti, ex auctoribus memoriæ hæc mandare didicerint, veram herbarum cognitionem solis ignarissimis rhizotomis relinquentes. Ne hi profecto lata sua culpa auctores sæpe existant necis inopinæ, in alias licet causas facile rejiciendæ, dum infeliciter succumbentis evisceratione rariissime post fata scrutari liceat, num bene vel minus recte fuerit medicatum morbo: certissime hac sua pervicacia, ne dicam culpanda malitia, medentium animos ab illo studiorum genere detorquent, ad quod divinus instinctus, objectorum artificiosissimorum varietate, elegantia atque amœnitate vel invitos trahit, quin & summa necessitas nos arctissime adligat.

Novas neque olim observatas plantas in lucem quotidie proferunt Botanici, in quibus incognitæ æque efficacissimæ vires medicatæ ab artis salutaris filiis in mortalium salutem deteguntur: quin imo venenatam & virosam vim adeptas in generis humani commodum ac præstantissimam medicinam dirigere docent.

Veritatem hujus thematis novo exemplo in præfenti evincere animus est; plantæ cujusdam maxime venenatæ felicem effectum (a nemine, quod sciam, hæctenus proditum, in Lectionibus privatis Franequeræ ab hinc triennio jam cum auditoribus meis communicatum, atque ab ipsis divulgatum) in malo atrocissimo pro indomabili semper habito sanando, pervulgaturus; ut medicos serio medicinam facientes simul ad ulteriorem hujus investigationem comiter invitarem.

Ad ipsum vero institutum meum progrediens, ut facile me hac horula promisso meo expediam, nudam dabo observationem medicam, nullo ratiocinio intermixtam, tanquam speciem facti, prout in schedulas adversarias practicas illam conjeci olim.

Triginta quatuor annorum honesta mulier, per tres annos jam vidua, temperamenti sanguinei, capillitio subrufo, sana satis, sed nervorum systema facile mobile habens, ac in morbos inflammatorios proclivis admodum, ita ut sexies jam anginam inflammatoriam gravissimam, suppuratione bis etiam terminatam, & semel peripneumoniam sævissimam, passa fuerit; semel quoque alterutrius malæ violentam inflammationem ex odontalgia acerbioris natam habuit; quæ omnes inflammationes toties semper feliciter discussæ fuerunt, absque ullius mali vestigio relicto. Hæc ex mam-

marum ulcere & suppuratione ter antea graviter admodum se ægotasse refererebat: prima vice, ante octo circiter annos, dextram mammam fuisse suppuratam, & ingentem puris copiam ex illa tum profluxisse narrabat. Secunda vice quod eadem mamma fuerit suppurata, sex anni erant, & tertium suppurata fuit ante quinquennium, quando eodem tempore simul sinistra mamma fuit suppurata; atque ab illo tempore in hac dextra mamma remanere varii tumores duri, indolentes, scirrhusi, tactu tantum dignoscendi, licet tum in hac mamma eodem tempore septem aperta ulcera fuisse, & plus vicies a chirurgo incisionem tam lanceola quam forcice factam fuisse adfirmaret. Intra septem matrimonii sui annos, duos filios totidemque filias enixa fuit: ultimus jam quadriennis infans, ante sesquiannum demum ablactatus fuit (dum sæpius jam antea de ablactanda citius puella quoque sed incassum fuerat admonita) ad illud sequenti casu demum coacta. Quodam die sana cum exiverat, circa vesperam domum ducitur febris gravissima correpta, omnes artus vehementer admodum contremiscebant, quin & levioribus convulsionibus quatiebantur, cephalalgia adeo immanis, & summus totius corporis ætus: mamma sinistra (quam solam lactebat infans, dextram enim post suppurationem sugere noluerunt) rigida, æstuans, urens, acerbissime dolens, uno verbo horrendum in modum inflammata, atque adeo tumida & distenta, ut infantis caput facile æquaret. Omnia tamen hæc larga venæ sectione & remediis aptis, inter quæ interpolatus fuit rarior infantis suctus, brevi sustuli adeo feliciter, ut nulla durities remanserit in mamma ad naturalem magnitudinem redacta, quantum anxio etiam instituto examine persentiscere potuerim. Per annum dein optime sana vixit, sed a quatuor vel quinque noviluniis, menses (qui decimo octavo ætatis suæ anno demum fluere cœperunt) parcius solito prodierunt, ac ab illo tempore in mamma dextra subinde sensit dolorem lancinantem, ad tempestatam mutationes imprimis urgentem; tandem etiam leniter tumere cœpit mamma. Præcipue vero tumorem & dolorem increvisse putat a tempore, quo ex mensæ in pavementum inopino lapsu valde perterrita fuerit. Postremum tumore ac dolore in dies incrementibus, me consuluit. Reperi tum tumores illos duos in mamma dextra (quos antea tactu sæpius lustraveram) mole jam multum auctos, & in unum quasi tumorem confluisse, qui in superiore mammæ parte potissimum hærens musculo pectorali jam accrevisse videbatur; tactu etiam longe duriores erant, ita ut faxei quasi jam essent; neque hic tumor erat continuus aut lævis, sed scaber admodum & præruptus. Titillatio ac pruritus summus continuo aderant; nonnunquam lancinans dolor accedebat, qui sub axilla incipiens in ipso tumore finiebatur. Sub axilla glandula quædam scirrhusa etiam tactu deprehendebatur; neque sinistra mamma a tuberculo, seu duritie quadam scirrhusa, jam omnino libera erat. Color & calor mammæ cum reliqua corporis cute iidem; una tamen vel altera vena plus solito tumida videbatur. Motum in scirrhuo ut sedarem, imposui ei

ei emplastrum, compositum ex empl. diapompholygos unc. ij. amalgam. Mercurii & plumbi dr. iij. sperm. ceti dr. j. cujus quantitas sufficiens extendebatur supra alutam mollissimam pro emplastro mammæ applicando. Pulveres præscripti aperientes, blandos, anodynos, ex corall. rubr. antim. diaph. non abluti, & (a) sperm. ceti ana dr. ij. laud. opiati gr. vj. pro pulv. no. xij. inde formandis, de quibus quolibet mane & vesperi unum sumsit. Diætam præterea ei injunxi convenientem, quam modice etiam servavit; dum interea minus adcurate inhærere poterat consilio meo de vitando omni nimio animi ac corporis motu ac opere; opus enim cumprimis, quod musculo pectorali præcipue peragitur, ipsi interdixeram: sed nihilominus per totos dies occupabatur in linteaminibus lotis perpoliendis, illa cum amylo intra manus continuo conquatiendo, (quod nostrates *stiben* dicunt) præterquam quod stupidam & bardam graviter objugando ancillam, sæpius quam optaveram de die animo commovebatur.

Per aliquot dies interea emplastrum hoc mammæ cum fuerat impostum, dolor ejus minui videbatur, verum tumor ejus tamen non modo non minuebatur, sed potius paulum etiam augebatur, ac tandem in superiore sua parte, apice quadam eminebat.

Ita se res habebant cum tempus mensium instaret, nisi quod circa medium tumoris, paululum versus inferiora, duos propemodum digitos transversos supra locum papillæ, (quæ ex ulceratione deperdita fere erat) ubi (quod notatu dignum, nulla eminentia aut major durities, sed e contrario locus, pro duritie tumoris, fatis erat mollis) cutis color naturalis in rubellum mutabatur, ac sensim macula aliqua inflammata, vel leniter rubella in conspectum veniebat, quæ sensim magis rubescebat ac augebatur, usque ad magnitudinem chalci, (*Duit*) qui locus præ reliquis etiam pruriebat, & in quem omnes lancinationes, quæ subinde in mammam inieidebant, terminari ipsi videbantur. Confusus me in levando hoc malo plus profuturum, si efficere valerem, ut menses in juvene hac sæminarite & copiosius denuo profluerent, quam operosa aliorum medicaminum largitione: eum in finem quovis mane ac vespere, imo subinde & interdum, balneo tepido pedum uti iussi, eo scopo, ut humorum copiam atque impetum a superioribus ad inferiora revellerem. Pulveres antea recensitos tum non sumebat, sed illorum loco dedi pilulas leniter emmenagogas ac

A 3

ecco-

(a) Usus internus spermatis ceti (quod est pinguedo desumpta ex capite piscis, qui ex cetorum familia in mari Groenlandico & Norvagico familiaris, catodon fistula in cer-vice dicitur Arted. Synon 108, quæ in lixivio salis alcalini & calcis vivæ macerata, & per illud depurata, dein coagulata in massas cogitur, vel in tenues lamellas raditur) a pluribus jam annis reformido, piscium illud oleum rancidum indigestibile veritus: præterea enim quod sæpissime adulteratur. ejus vires resolventes, discutientes, expectorantes in opinione vulgi fitas potissimum esse crediderim: ejus tamen mentionem hic omittere nolui, ne sublestæ fidei conscius mihi met ipse essem.

eccoproticas, haud nimium tamen stimulantibus aut calefacientibus, factas ex Galbani crudi purissimi dr. j. myrrhae opt. scrup. j. resinæ jalapæ scrup. j. aloës succotr. scrup. ℞. ac Elix. Uterin. q. s. pro formandis pilulis singulæ gr. ij., ut inde quolibet mane ac vespere sex, septem, vel octo sumeret, prout effectum illarum sentiret. Ex quarum usu semel vel bis quotidie alvum liquidam habuit. Per hebdomadem dum hisce sedulo usa fuerat, menses prodibant largius quidem, quam aliquot vicibus præcedentibus, sed solito tamen adhuc longe parcius emanarunt. Mensibus dein cessantibus, loco dictarum pilularum sub lecti introitum quotidie denuo sumsit unum ex antea dictis pulveribus; atque inde emplastrum continuo supra mamma relinquebatur, quotidie semel aut bis pollice manus æquatum, ne aliqua forte inæqualitas vel ruga mammam irritaret. Quoniam vero neque tumor neque dolor jam minuebantur, atque dictæ maculæ color ex rubello in purpureum sensim magis vergeret; fæmina præterea esset sanguinosa, & crebris venæsectionibus adueta (uti ex antea dictis notum esse poterit) aliquot dies, postquam menses fluere desiere, ex vena pedis x circiter uncias sanguinis extrahi curavi, ea spe, ut motus ac inflammatio inde magis etiam sedarentur, tum quoque, ut naturæ defectum ita aliquatenus supplerem, eamque adsuefacerem, ut stato tempore in posterum esset largior. Nullum ex venæsectione sensit incommodum aut commotionem, neque primis post illam institutam diebus ullum ex inde percepit levamen notabile. Verum enim vero aliquot dies post tamen mamma vix adeo tumida, vel tumor vix adeo durus, videbatur, & per aliquot dies vix dolorem sensit. Eminens illa apex eadem manebat semper, necdum tamen rubescebat. Vix paucarum interim dierum hæc fuere induciæ: prominens illa apex rubere demum etiam incipiebat. Pruritu etiam intolerabili, (ut serio præmonita a mammæ frictione se prorsus abstinere vix potuerit) ac dolore in dies auctis, adeo ut dolor jam continuus fieret, & atroces subinde lacerationes accederent. Color harum macularum dein in dies in magis livescentem degenerans, fatis indicabant monstri intus quid ali, & occultum hunc cancrum propediem in nervum erupturum, atque in apertum & exulceratum carcinoma transiturum.

In desperato hoc rerum statu, mæstus, mulieris miserrimæ acerbissimum prævidens fatum, consilii proprii inops, imprudens curam artis incusabam suppellestem: atque nihil opis a principibus medicis ad has miseriae promitti, dum mente volverem, animi dolor augebatur, & spes meliora detegenti turpiter abjiciebatur.

Tristissimo hoc casu motus consilium conferebam cum medicis doctis, & in arte nostra legitima & casta observatione experientissimis, quibus quotidie familiarissime & candide uti, mihi rara felicitate tum temporis contigerat, quorumque amicitia intemeratæ sanctum mihi semper & venerabile nomen. Hos inter imprimis publice hic nominasse juvat Gothofredum Du Bois, medicinæ, anatomes, Botaniciæ & philosophiæ Professorem publi-

publicum Franequeræ, optimum primum Præceptorem meum, & integerimum demum amicum, cujus mortem præmaturam non sine lacrymis condecoravi: virum certe cunctorum bonorum testimonio doctissimum; in omni physices & medicinæ scientia consummatissimum; omni mea laude longè superiorem. Cui in abditis morborum causis sagacissime eruendis, illasque prudenter eruncandis, parem vidi hætenus neminem; quemadmodum omnibus, quibus docta ejus comitas perinde ac mihi cognita fuit, in confesso est. Quem celebriori, quam quæ Franequeræ est, Academia dignissimum pronuntiavit immortalis Boerhaavius: utinam summi viri vota valuissent! atque incomparabilis Du Boisius sic plurimo animi mærore, vexationibus, spinisque exemptus alacrius viguisset! Verum excellentissimi viri eximias dotes hic præterlabi sinam potius, ne de tanto viro vera loquendo, cum vili & mendaci adulate me exæquare, neve manes turbare videar illustri amici, nobiscum dum esset, ob factas ac insulas fabellas, quas ex vita discedentibus promiscue parari indignabundus audiverat, omnem sibi publice parentandi ritum serio interdicentis.

Secundum nominare haud leviori honori mihi duco, virum Celeberrimum Fridericum Winter, Celsissimæ domus Auriacæ Archiatrum dignissimum, Academiæ Leidensis jam medicinæ Professorem publicum meritissimum, practicum experientissimum; qui pro solito & singulari suo candore, ac indefesso de scientiis medicis bene merendi studio, flagrantique decumbentes sublevandi desiderio, auctor suasorque mihi fuit, medicaminis modo indicandi vires in truculento hoc & tantum non insanabili malo experiundi. Quo adeoque viro humanissimo, amico sincero, omni obsequio mihi semper demerendo, hujus potissimum curationis debetur tentamen, atque uti exopto desideratissimum therapeutices incrementum.

Tertium denique adduco medicum eruditissimum, experientissimum; naturæ operantis in morbis observatorem acutissimum, castissimum; amicum semper mihi conjunctissimum, Janum van Arum; Celsissimæ principis Auriacæ medicum ordinarium; Provinciæ Friisiacæ Archiatrum, & medicinam Leovardiæ feliciter exercentem.

Viri hi, omnes in morbis dignoscendis & curandis exercitatissimi, modo enarratum affectum sæpius mecum lustrarunt, illumque pro scirrho habuerunt; quo tandem exulcerato, carcinoma illud esse affirmare minime dubitarunt: quare testes hos *ἐν παράδεισῳ* hic dictos vobis exhibeo, A. A. H. H., ne monosophos quidam dictatorio suo fastu casum hunc fictum, vel prosperum ejus eventum omnino impossibilem esse, mussitando insinuare pergeret.

Medicina a viro doctissimo laudata simplex ac unica erat herba; Botanici dicta

rumpentes, quam unquam antea soliti fuere, dolorem hunc penitus sustulerunt.

Catamenii ferme cessantibus, die 27 Januarii, de secundo scrupulo Belladonna infuso mane paulo plus quam unum vasculum sumsit. Alvus ingestis quotidie respondet, & perfecte sana videtur mulier, neque mamma adeo tumida adparuit, licet dolor idem ferme & continuus, cum atrocioribus lancinationibus, quas in eminentem illam apicem potissimum jam terminari monet.

Die 28. Eadem infusi quantitas adsumta fuit. Duo illa puncta prominula in inferiori macula evanuerant, sed duo quasi foraminula minima superficialia adesse ibidem videbantur, & dubius hærebam, an non aliquis humor tenuis ex illis exsudaret; cuticulæ desquamationem tamen animadvertere nequivi: macula ipsa magnitudine aucta non erat, neque durior facta. Sub vesperam aperto huic loco, sub emplastro, imponebam aliquid linteaminis carpti siccissimi, ne, si per noctem forte aliquid exsudaret, ulterius profueret, sed a carpto hoc imbiberetur. Superior macula, in eminente illa apice, magis etiamnum livescebat jam, atque summopere dolebat; durities tamen aucta non videbatur, sed duo itidem puncta albicantia ibidem nunc conspiciebantur eminentia. Suetum pulverem hac vespere non sumsit, quemadmodum ab aliquo jam tempore subinde tantum neque semper ejus usum continuavit.

Die XXIX. Somnus hac nocte fuit minus quietus; eminens illa apex atrociter doluit, ejusque livor etiamnum auctus videbatur. Non sine admiratione, & quod notatu dignum, reperi, quod ex duabus illis maculæ inferioris aperturis, diametro quidem alt profunditate minime auctis, effluerat humor quidam lentus subflavescentis, puris instar, haud magna quidem copia, majore tamen, quam quæ ab imposito tantillo carpti combibi potuerat, adeo ut intra mammam ac emplastrum aliquantum defluxisset. Infusi dosis hoc mane fuit eadem. De die parum humoris tenuis profuxit, & sub vesperam tantilli linteaminis carpti mollissimi & siccissimi iterum adplicui.

Die XXX. Mane vix quidquam effluerat. Superior eminens locus atrociter jam doluit, præprimis duo illa puncta prominula, magis jam etiam albicantia, & ad tactum mollissima. Imposui tum & huic loco aliquid carpti mollissimi, ne locus hic tenerrimus ab emplastro, licet etiam satis molli, attereretur. Præter infusum Belladonnæ nihil medicaminum jam utitur femina; de hoc vero infuso, hoc mane incipiendo, jam singulis vicibus jejuna sumit unum vasculum & dimidium: unde oris siccitatem adeo molestam persensit, ut vix potum theæ ad duo vel tria vascula deglutire, & ne vel minimam salivæ guttulam exspuere valeat; vertigo & temulentia jam ita graves etiam, ut hoc mane semel iterumque titubaverit; cæcitas etiam adeo notabilis observabatur, ut librum vulgari littera impressum legere haud potis esset: nullam tamen anxietatem, nauseam, vel dolorem sentire

tere se adseverabat. Pulsus fuit paulo incitior, ac appetitus parumper imminutus.

Ultimo Januarii mane superior ille locus apertus quoque erat, & guttula una alterave boni puris ex hoc etiam emanasse videbatur. Duo punctula illa eminentia evanuerant, sed illorum loco unum exiguum foraminulum conspiciebatur, absque ulla etiam pelliculæ discessione vel excoriatione; cæterum hic locus, neque tota mamma adeo dolebat. Ex inferiori plagâ nihil humidi effluerat, verum idem illud carptum, heri quod adplicueram, adhuc adhærebat, quod in alterum quoque diem ita reliqui. De oris siccitate, vertigine, visus obnubilatione eadem adhuc fuere querelæ; appetitus etiam adhuc solito minor, & pulsus parum incitior.

Die 1 Februarii res fere in eodem statu versabantur. Ex superiore foraminulo vix aliquid ichoris vel humoris tenuis effluerat, carptum illud de loco dum auferabam, guttula humoris tenuioris erumpebat, carpto mollissimo facile imbibenda. Loco inferiori carptum firmiter adhuc adhærebat; quoniam vero timerem, ne, libero ichoris exitu e loco illo prohibito, carcinoma ibi in deterius vergeret, carptum saliva leniter aliquantum humectavi, tumque facile abstuli, illoque demto metum meum haud omnino vanum fuisse conspexi, locus ille multo magis enim livescebat; humor tamen nullus effluebat, licet foraminula amplitudine, seu diametro, aucta essent aliquantum. Carptum hinc abjeci, & ex mollissimo linteamine duo segmenta quadrata sumsi, quæ ab altero latere obduxi ungu. nutrito sine corpore, atque singulis canescentibus locis singula, parum tepescentia, adplicui, ita ut his bene tecti essent; superimposui his plumaceolum ex carpto mollissimo & siccissimo (ut si ichor forte efflueret copiosior ab hoc plumaceolo imbiberetur, ne juxta mammam defluens, illam male afficeret) hisque idem emplastrum saturninum semper imponebatur, antea pollice manus æquatum. Pulsus jam pacatus erat atque appetitus vigeat: singulis merendis jusculum tenue sumit. Alvus ingestis respondet. Somnus naturalis. Dolor mammæ licet continuus, non tamen adeo lancinans.

Die II. Februarii ultimum hujus scrupuli vasculum sumsit, & tertius scrupulus in diem sequentem fuit infusus, eodemque modo in hujus usu continuatum. Recentia semper linteamina dicto ungu. nutrito obducta, leniter tepescentia imponendo bis de die deligationem feci. Inferioris loci alterum foraminulum conspici vix potest, alterum vero amplitudine auctum deprehenditur: superioris loci foraminulum parum diametro auctum quoque cernitur. Dolor mammæ fuit remissior, vixque humoris quidpiam exsudavit; præcipuus etiam dolor jam sentitur in alio tertio quoque loco, nondum prominente tamen neque inflammato, licet magis tumescere videatur. Quoniam vero post Atropæ infusum adsumtum intra quadrantem horæ oris illa siccitas molestissima, reliquaque antea memorata incommoda semper insequantur, illaque per tres quatuorve horas ad minimum per-

severent, flagitanti illud mulieri concessi, ut, antea quam medicinam fumeret (jejuna enim fumere illam hactenus consueverat) theæ potum biberet; quem ad libitum jam facillime sumit; neque symptomata ex Solani infuso superingesto oriunda leviora tamen fuere.

Die XXX. Idem rerum status. Tempestas per hebdomadem ex gelu in egelidam mutata, admodum fuit procellosa ac pluvia.

Die IV. Plurimam noctem in convivio apud puerperam licet degisset (nullo potu inebriante attamen degustato) ex locis ulceratis vix quidpiam ichoris tamen exsudavit. Bene etiam valet, neque pulsus incitator. Atropæ infusum hoc mane non sumit, ex vigilia temulentam sese nuncupans.

Die V. Res in eodem propemodum versantur statu; mammæ dolor tamen plurimum auctus somnum hac nocte ei ademit, per præcedentem noctem vix etiam somnum licet occupasset. De die vero opus domesticum ad sudorem peregit, ancillamque per horulam objurgavit. Sumit unum infusi vasculum, & vespere, cubitum itura, pulverem antea nominatum.

Die VI. Dolor mammæ plurimum fuit imminutus, licet somnus minime pacus fuerit ex accumbentis ipsi infantis tussi. Mane ichoris vix quidquam ex locis ulceratis emanaverat: vespertino tempore vero cum deligarem, guttulam ichoris e singulo foramine carpto imbibendo abstuli.

Die VII. & VIII. Eadem propemodum rerum facies, dolor mammæ parum auctus tamen fuit, & ichoris exsudantis aliquot guttulæ. Gelavit iterum, semel niixit, cælo cæterum serenato.

Die IX. Vix quidquam humoris ex ulceribus effluxit, ita ut superius ulcusculum vespere siccum prorsus esset, licet ejus ambitus maxime livesceret, & dolor mammæ hodie fuerit intensior; totius maculæ livor tamen imminutus videbatur. Scirrhus illa glandula subaxillaris hodie quoque dolet, dolore ad adtractum etiam aucto.

Die X. Superior ille locus adhuc permansit & clausus. Inferior vero uberiorem ichoris copiam effuderat, adeo ut impositum carptum penetrasset; ipsa tamen hujus loci apertura per unum alterumve diem aliquantum etiam imminuta videbatur. Quartum Solani scrupulum infusum hodie fumere cœpit.

Die XI. Parumper doluit mamma; superius ulcus apertum denuo fuit, & ichore tantillo roridum; ex inferiore vero ulcere tantum ichoris iterum effluxerat, ut tantillum carpti ac triplicatum linteum penetrasset. Tertium etiam foraminulum exiguum, paulo supra majorem hujus loci aperturam, animadverti. Vespertina deligatio fuit omiſsa.

Die XII. Mamma etiam parum doluit, ex loco ulcerato superiore vix aliquid emanaverat; verum ex inferiori tantum iterum effluxerat, ut impositum plumaceolum penetraret; parumque humoris ex tertia illa apertura quoque exsudaverat. Per hoc biduum de dolore scirri subaxillaris conquesta non fuit.

Dis

Die XIII. Per intervalla sæpius a mammæ dolore prorsus liberata fuit. Cæterum ulcerum conditio eadem cum hesternâ. Mirabar quam maxime matutina deligatione inferioris ulceris superficiem materie quadam bono puri analogâ conspici roseidam, quæ vespertina deligatione ichore tenui denuo tamen madebat.

Die XIV. Mamma vix doluit, plurimum vero ichoris, ex inferiori potissimum loco, profluxit, adeo ut ter hoc die mammam deligare debuerim. Inferioris loci majus foraminulum excavatur aliquantum. Ichoris effluvium ne impeditum esset, & facilius ab imposito carpto imbiberetur, linteaminulum ung. nutrito illitum forfice semper incidi.

Die XV. Plurimum ichoris profluxit, atque paulo magis doluit mamma.

XVI. Dolor idem fuit, sed minor ichoris profluentis copia.

XVII. Ichoris profluvium copiosius iterum fuit, & dolor parumper etiam increverat. Ultimam hujus scrupuli dosin hodie sumit, & quintum scrupulum in crastinum infundi curavi.

XVIII. Parum ichoris emanaverat, & superior locus omnino clausus erat, ut nihil ichoris ex illo efflueret. Dolor ut hesternus; subinde lancinationes accesserunt.

XIX. Dolor mammæ hodie parum adhuc fuit auctus, licet non adeo lancinans esset. Tumor ejus parumper etiam increverat. Ex inferiori loco vix aliquod humoris exsudavit, superiore clauso adhuc manente. Tempestas gelans in mitiorem, sed procellosam, fuit mutata.

XX. Ex superiore loco iterum aperto, parum, ex inferiore vero plurimum ichoris profluxit; inferioris plagæ majus foraminulum in dies amplius fit & diametro augetur. Mammæ dolor, uti heri, satis intensus. Mensium tempore jam adpropinquante pediluvii uti iterum cœpit.

XXI. E superiore ulcere duas tresve ichoris guttulas linteamine imbibendo abstuli; ex inferiori autem parum humoris emanaverat, sed totus inferior ulceratus locus, præsertim circa latera foraminis, paulum tumuit ac protuberavit: dolor urens continuus in ulcere inferiore adfuit. Vespere cubitum itura consueta pulverem adsumit, duabus noctibus quia parum dormiverat.

XXII. Ichoris parum admodum ex superiore loco exsudavit, adeo ut hic locus vespertina deligatione siccus propemodum esset; ex inferiori etiam loco vix aliquid humoris spissioris profluxit. Dolor mammæ remissior fuit hodie, quam diebus præcedentibus aliquot; locus apertus inferior vero valde pruriebat; hodieque mane menses satis largiter fluere cœperunt.

XXIII. Ex inferiore loco vix aliquid humoris effluxit, ex superiore etiam parum tantum ichoris exsudavit, locus hic vero paulo magis rubescebat; cæterum mamma vix doluit, ita ut nullum omnino dolorem subinde in mamma persentiret. Menses tam copiosi quam unquam fuere. Ultimam infusi scrupuli quinti Belladonna hodie sumit, ita ut hunc scrupulum sex diebus consumserit; sextum itaque ejus scrupulum in sequentem diem infudi.

B 3

Circa

Circa vesperam iterum conquesta fuit de anxietate illa & cardialgia (cujus memini circa finem præcedentis mensis;) unum tamen cochleare ejusdem mixturæ dolorem illum statim abstulit.

XXIV. Parum admodum ichoris spissioris ex inferiori apertura effluxit; ex superiori vero paulo largior ichoris tenuioris subflavi copia emanavit, locus ille tamen jam longe minus rubescebat quam heri: vix etiam doluit mamma, licet consuetum opus in linteaminiibus perpoliendis (*stuben en struben*) strenue hodie exercuerit. Pediluvio vespertino uti desit, mensibus copiose adhuc fluentibus.

XXV. & XXVI. Menses largiter fluere continuarunt. Ulcerum foraminula seu aperturæ paulatim ampliantur, ita ut trium quatuorve linearum diametrum jam habeat major inferioris loci apertura, neque rotunda exacte sed ovalis hæc fuit, ita ut diameter quæ ex parte superiore claviculam spectante deorsum ducatur, plus duplo exsuperet illam, quæ transversim e regione axillari alteram mammam versus ducatur; nullam vel exiguam profunditatem habent hæc foraminula, sed superficialia tantummodo sunt. Cæterum locus ulceratus inferior aliquantum prominere seu elevatur, adeo ut locus in medio apertus quasi in monticulo hæreat. Dolorem lancinantem in mamma sinistra bis terve hodie sensit.

XXVII. Menses fluere desiere. Mamma vix doluit, ita ut sæpe nullum omnino dolorem sentiat. Humoris parum admodum exsudavit. Torus mammæ scirrhus mole aliquantum imminutus ac emollitus videtur, uti mihi consentientes habui Viros Celeberrimos. G. du Bois, & F. Winter, qui uterque ante duas hebdomades mammam lustraverant.

XXVIII. Eadem mali conditio; dolor tamen aliquanto major: de levi etiam cephalalgia conquesta fuit, cæterum sana mulier.

Martii die I. mane ex inferiori apertura nihil, ex superiore vero parum humoris effluxerat, licet deligatio heri vespere fuerit neglecta: vespertina autem deligatione ex utroque loco plus ichoris effluxit, quam aliquot diebus præcedentibus; aperturæ paulo profundiores factæ quoque erant, & parum supra aperturam loci superioris duo nova exigua foraminula conspiciantur, guttula ichoris repleta. Mammæ subinde dolor uti hesternus. Hac vespera, quemadmodum & heri, ex consuetis pulveribus unum sumsit, quoniam hanc atque præcedentem noctem inquietam transegerat & turbulentam ex pedis dextri dolore, qui, dum examinarem, duobus locis, sub planta scilicet & juxta tibiam, quatuor digitos supra talum, epidermidem in amplam vesicam elevatam habuit, tanquam ab vesicatorio vel ignitabulo adustam; ex quibus vesicis, forfice discissis, ingens lymphæ copia effluxit; ambo tamen loci hi applicato œnelæo brevi curati fuerunt. Ultimum scr. sexti infusi hodie sumsit, ita ut hunc etiam scrupulum sextiduo consumserit. Septimum scr. in sequentem diem infusi.

II. III. IV. V. & VI. Parum admodum ichoris exsudavit, loci inferioris humor etiam ultimo hoc die, consistentiam boni puris spissioris habuit.

buit. Dolor mammæ parvus fuit, duobus ultimis diebus tamen paulo magis, præprimis locus ille tumidus & prominens, doluit. Vena hic illic solito magis tumida in mamma conspiciebatur. Somnus jam pacatus etiam absque adsumto pulvere: adpetitus tamen aliquantum.

Die VII. Magis doluit mamma, humoris tamen nihil fere exsudavit, & die in vesperam properante, uterque locus ferme oclusus fuit ex ungu. nutr. concreto.

VIII. Præter tantillum ichoris ex superiori loco emanantis mutatum nihil fuit.

IX. Continuo ac intense satis doluit mamma. Inferior tamen locus ungu. nutr. arefacto fuit obturatus: superior vero paulo largiorem ichoris copiam fudit. Ultimam dosin scrupuli vii infusi Belladonna hodie sumsit, ita ut octiduo hunc adsumserit; vel potius septem diebus, semel etenim ejus usum neglexerat. Alvum, præter consuetudinem, hodie non deposuit. Adpetitus adhuc parum languet; cæterum sana.

Die X. Dolor mammæ, uti heri, satis adhuc intensus: inferius ulcus adhuc coopertum, leniter premendo crustam illam attamen ichoris guttula sub illa prodiit. E superiori loco una alterave ichoris tenuis flavescens guttula exsudavit.

XI. & XII. Eadem mali fuit conditio: subter crusta inferius ulcus tegente leni pressione duæ guttulæ ichoris flavi prædierunt; majorem etiam dolorem ad illum locum sentire se dicit: magis etiam tumuit hicce locus per aliquot dies, livor tamen, quemadmodum etiam circa superius ulcus, identidem minuitur.

Die XIII. Dolor mammæ adhuc satis intensus & continuus. Crusta illa inferius ulcus obtegens secessit, ulcus tamen sub illa exesum vel excavatum non fuit, sed admodum superficialium; nihil etiam ichoris effluxit toto hoc die. Ex superiore ulcere aliquot ichoris tenuis guttulæ prorupe-runt, & apertura aliquantum profundior fuit facta. Adpetitus adhuc languet, cæterum sana, excepto aliquo dolore cardialgico.

XIV. Mammæ dolor ferme idem: ex ulcere superiore ichoris tenuis guttæ aliquot iterum effluxerunt; ex inferiori vero nihil omnino prodiit, sed ichoris spissioris, puris instar, aliquantum linteamini ungu. nutr. obducto adhæsit. Ante meridiem gnaviter domesticum opus peregit, atque ancillam irata objurgavit strenue: à meridie præ sævissima cardialgia lectum petere debuit; antea recensita mixtura iterata dolor hicce tamen protinus fuit profligatus. Non febricitavit, cardialgia licet fuerit sævissima.

XV. Dolorem maxime lancinantem sensit in mamma, à cardialgico illo dolore omnino jam liberata. Nox fuit tranquilla; ulcerum conditio uti hesternum. Pediluvia in usum iterum fuere vocata.

XVI. Idem propemodum fuit rerum status. Ultimum Scr. viij. infusi Atropæ hodie sumsit, adeo ut septem dierum decursu hunc iterum con-

fumferit fer. quum semel ejus usum neglexerit. Nonum Scr. cum fervente infudi hinc, ac in sequentem diem digessi.

XVII. & XVIII. Eadem mali conditio.

XIX--XXI. Parum admodum doluit mamma, & vix aliquid ichoris ex ulceribus exsudavit.

XXII. Mamma paulo magis doluit; vix ichoris quidquam tamen effluxit. Cibi adpetitus languet; de dorso & lumborum dolore conqueritur, seque ægrotare dicit, nulla licet febris adesset: facies, ac superior præcipue labium, distendebatur; tumescebat & dolebat, absque ullo tamen rubore. Sub noctem in lecto unciam Rob Sambuci cum tantillo vini gallici albi calefacti sumsit.

XXIII. Doluit uti heri mamma. Ex ulceratis locis ichoris nihil exiit. Facies labiumque superius valde adhuc tument, naturali colore tamen servato. De graviore cephalalgia conquesta fuit, seque adeo ægrotare dixit, ut vix caput sustinere valeret: omnem cibum fastidit, parumque febricitavit. Menses hodie mane largiter fluere coeperunt; mature lectum quia petit pediluvium mammæque deligatio neglectæ fuerunt hæc vespera, uti & præcedenti.

XXIV. Dolor mammæ fuit longe remissior, neque ichoris quidquam exiit. Ultimam infusi dosin quoniam hodie sumit, in sequentem diem infudi Scr. decimum. Ex urbe quoniam mihi proficiscendum erat, non visitavi illam nisi sub meridiem diei.

XXVI. Quando illam sine febre recte valentem offendi: mamma parum admodum dolebat: hesterno die mammam semel deligaverat ipsa. In superioris labii facie interiore abscessum disruptum fuisse dicit, è quo purimum puris profluxerat, atque ab illo tempore multo melius se habuisse adlerit. Semel ab hinc mammam in die deligavi; hodie è superiore loco guttulam unam alteramve ichoris tenacis absorbendo carpto abstuli; ex inferiori vero apertura nihil omnino exiit, hujusque aperture margines omnino jam detumuerant, ut non amplius supra reliquam cutim supereminerent uti antea; superioris etiam aperture diameter aliquantum augetur, profunditate tamen manente eadem, superficialia.

XXVII--XXX. Mamma vix notabiliter doluit. Ichoris vix quidquam his diebus emanavit, adeo ut plumaceolum impositum illo nunquam fuerit tactum; è superiore vero apertura guttula humoris tenacioris vel spissioris nonnunquam absorpta fuit. Pediluvia fuere omissa.

XXXI. Vix quoque doluit mamma, parumque humoris exsudavit. Menses fluere desinere. Belladonna infusum hodie iterum consumtum, adeo ut septem diebus hic scrupulus iterum fuerit exsiccat. Scrupulus itaque undecimus in crastinum fuit digestus.

Aprilis I--VI. Dolor subinde paulo major fuit; mammæ aperture tamen omnino clausæ fuerunt, ita ut nihil humoris ex illis exsudaverit: inferior apertura prior clausa fuit superiori; Neque ex ung. nutr. exsiccat

cato obturata jam fuerunt ulcerata loca seu aperture, sed depressiora jam tali etiam crusta, vel escara obfirmatur, qualem loca ulcerata sanescientia ostendere solent. Tumor mammæ plurimum, qui jam decreverat, his diebus tamen auctus potius quam imminutus videbatur. Adpetitus admodum languet, licet sana cæterum videatur mulier. Pes sinister per ultimos binos vel tres dies summpere doluit, variisque in locis epidermis in bullas seu vesicas plurima lymphæ tenui limpida refertissimas fuit elevata, quarum duæ vel tres in medio cruris juxta tibiam sponte disruptæ inclusam lympham eructarunt, ac imposito primum œnelæo, dein spiritu vini, brevi persanati fuerunt atque consolidati hi loci: verum alius locus fuit sub planta hujus sinistri pedis, ubi vesica talis ultra quatuor digitos transversos longa, & duos lata, juxta plantæ longitudinem porrecta, conspicua fuit, humore maxime distenta, quæ vesica forcice disiecta magnam lymphæ tenuis ac limpide copiam emisit, atque ingens talis lymphæ copia dein spatio 24. horarum ex illa sensim, tanquam è scaturigine, profluxit; humorem seu materiem etiam crassiorem, albicantem, tanquam cremorem, perinde ac si rete Malpighianum seu interior epidermidis lamella in pulpamentum tale abiisset, per cuticulam adhuc integram facile transparentem & fluctuantem, notabili copia expressi. Dolor pedis sub vesperam diei sexti sævissimus fuit, adeo ut à lamentatione & lacrymis se temperare haud potuerit doloribus ferendis jam adsueta mulier: talis fuit dolor pedis Immoti pulvinari horizontaliter incumbentis, ex leviori enim cruris motu pariter uti ex situ decliviori dolor immaniter, neque ipsi tolerandus, intendebatur. Inpositum fuit œnelæum absque doloris levamine.

Die VII. Idem mammæ dolor fuit: inferius ulcus adhuc clausum, sed superius aliquomodo apertum iterum fuit, & aliquantum ichoris spissioris exsudavit. Pedis dolor intolerabilis ferme fuit, ac ingens lymphæ copia sub planta adhuc effluit; vespere plumaceolum sp. vini madidum imposui.

VIII & IX. Dolor tumorque mammæ iidem fuere. Inferius ulcus omnino adhuc clausum, superius apertum quidem, sed humoris vel ichoris nihil emisit. Pedis dolor adhuc summus, adeo ut ipsum ferre haud valeat, quando inclinatum sive inflexum crus habeat, verum horizontaliter in sella jacens retinere cogitur semper: plurimum lymphæ vel humoris aquosi limpidi sub pedis planta adhuc effluit: in crure etiam denuo duo loca excoriata fuerunt; omnibus autem locis hinc linteamina sp. vini madida imposui, & subinde eodem spiritu irrigari curavi. Adpetitus jam iterum bene viget, sanaque cæterum degit mulier.

X. Dolor mammæ minor fuit, ejusque tumor sensibiliter imminuebatur. Ambo ulcera omnino clausa fuerunt. Pedis dolor licet adhuc sitis sævus, aliquantum tamen est imminutus, & parcior lymphæ copia effluit: plumaceola spiritu vini madida adhuc imponuntur. Belladonna in-

Dissut. Medico-Pract. Tom. II.

C

fusum

fufum hodie iterum fuit confumtum , adeo ut hunc ferup. decem diebus fumferit ; verum duo interjecti fuerunt dies , quibus ufum neglexerat. In crastinum hodie cum ferventi infudi & digeffi Atropæ fc. XII.

Die XI--XIV. Parum vixque notabilis fuit mammæ dolor ; ejuſque tumor & ſcirrhofa durities plurimum imminuti. Ulcera omnino clauſa manferunt. Pedis dolor in diem imminuitur , eique claudicando incedere iterum incipit ; parum etiam lymphæ aquofæ jam profluit : ſpiritu vini madefacta linteamina pedi atque cruri adhuc imponuntur. Tempeſtas pro anni tempore jam iterum ſæviſſima fuit & frigidiffima , ita ut Thermometrum ad Fahrenheitii ſcalam confectum , in cubiculo meo meridie ſpectante ſuſpenſum , ad gradum congelationis ferme deſcenderit , cum jam ante hebdomadem 14. vel 15. gradus ſupra illum terminum fuerit elevatum.

XV. Idem obtinuit rerum ſtatus ; tempeſtas adhuc graſſatur horrida ; hac nocte , hodieque ad undecimam autemidianam uſque continuo nixit , ita ad pedis altitudinem plateæ nive fuerint obtectæ.

XVI & XVII. Mammæ dolor vix notabilis , & ulcerata loca adhuc clauſa , ſemel hoc biduo mamma fuit deligata. Pedis dolor ſenſim evanuit , illicque jam perſanato fere iterum inniti ac incedere valet ; nova autem quæ ſuccevit cuticula , quia admodum tenera , ad inceſſum dolet , illamque claudicare cogit. Sp. vini madida plumaceola cruri pedique adhuc imponuntur. Tempeſtas jam iterum clementior facta.

XVIII. Paulo magis doluit mamma : ſuperius ulcus tribus locis denuo fuit apertum ; ac ichoris ſpiſſioris ſubſtavi parum exſudavit. Præterea ſiniſtræ mammæ area circum papillam quaſi excoriata & parvis furunculis obſita fuit , unde lymphæ aliquid effluebat continuo , ita ut induſium illa conſpurcatur : papilla hæc etiam inſtar ſemine lactantis protuberat , cum alias ſemper flaccida eſſet : heri ſe hoc incommodum jam perſenſiſſe dicit , & farinam tritici ad exſiccandum inſperſit. Belladonna infuſum iterum fuit confumtum intra octiduum ; ſemel autem ejus uſum omiſit : in crastinum vero novam herbam infundere oblitus fui.

XIX. Mammæ dolor licet remiſſior continuus tamen fuit : ſuperius ulcus ichore ſpiſſiore ſubſtavo contactum fuit , inferius vero adhuc clauſum. Sub pede parum denuo lymphæ effluxit , ſed duo loca excoriata curris perſanata fuerunt , tertius vero ibidem apertius fuit ; omnibus ſp. vini impoſitus continuo fuit. Mammam hodie bis deligavi , ac in ſequentem Belladonna ſer. XIII^m. digeſſi.

Mali conditio eadem uti heſterna , niſi quod ſuperioris loci apertura tribus diſtinctis foraminulis jam non conſtet , ſed omnia hæc in unum confluxerunt , profunditas aperturae aucta tamen haud videtur , ſed ſuperficiaria eſt. Sub tenui etiam pellicula inferius ulcus obtegente , humor aliquis latere videbatur ; digito hinc locum illum leniter compreſſi , quando ſubter pellicula illa guttula una alterave humoris ſtavi ſpiſſi prodit.

Noctæ

Noctæ hac menſes largiter fluere iterum coeperunt ; pediluvia in uſum vocari jam non potuere , ob pedum excoriationem & teneritatem inde ortam.

XXI & XXII. Dolor mammæ idem propemodum , uti eadem etiam ulcerum conditio fuit. Tempeſtas jam denuo admodum horrida. Vix adpetitu ſana nihilominus degit mulier : ultimo hoc die pediluvio etiam uſa fuit.

XXIII. Eadem omnino , niſi quod pediluvia omiſerit. Tumor mammæ intra duas hebdomades ultimas multum fuit imminutus ; durities etiam ſcirrhi notabiliter molleſcit.

XXIV. Idem dolor mammæ. Superius ulcus jam pellicula ex ung. nutr. coalita fuit obturatum ; inferius vero duobus tribuſve locis apertum , atque parum ichoris effudit.

XXV. Nihil mutatum eſt. Belladonna infuſum confumtum fuit hoc ſextiduo ; in crastinum ideo paravi ſer. XIV.

XXVI. Mammæ conditio adhuc eadem ; pedum excoriationes jam perſanatae ſunt , ſed in digito indice lævæ manus juxta exterius latus , heri macula parva rubra inflammata conſpiciebatur , ex qua digitus ille valde dolebat , adeo ut ex inde nocte nullum occupaverit ſonnum ; impoſito vero medicamento emolliente & maturante nulla ibidem ſuppuratio fuit ſequuta , ſed cuticula in veſicam elevata ſecefſit , qua pertuſa aliquid humoris ſeroſi effluxit. Menſes , qui largiter effluxere , hodie ceſſarunt.

XXVII. Dolor mammæ aliquantum imminutus fuit ; ambo ulcera fuere aperta , ichoris tenacioris vix quidquam tamen exſudarunt ; digitus jam iterum perſanatus.

XXVIII & XXIX. Dolor mammæ ferme nullus , vixque ichoris quidquam ulcera fuderunt.

XXX. Vix aliquis etiam dolor ſentitur , atque ulcera nullum ichorem emiſerunt , licet aperta.

Die I. Maji nihil mutatum , niſi quod ſuperius ulcus plus ſolito ruberet.

II. Diſtus rubor fere diſparuerat , cæterum nihil mutatum. Belladonna infuſum fuit confumtum ſextiduo , quoniam ſemel ejus uſum neglexit : in ſequentem diem digeſſi ſcrupulum XV^m.

III--VII. Subinde parumper , ſubinde nihil omnino doluit mamma : inferius ulcus ſuperincreta pellicula ex ung. nutr. compacta obturatum fuit , ſubter quam ſemel ichoris guttulam expreſſi : ſuperius ulcus apertum licet ſit , ichoris vix quidquam tamen emittit. Mammæ ſiniſtræ area circa papilla multum lymphæ continuo adhuc exſudat , ita ut locus ille maxime excoriatuſ acerbius jam dolore incipiat.

VIII. Vix doluit mamma , ſuperius jam ulcus clauſum fuit pellicula ex ung. nutr. ſuperaccreta ; inferius vero iterum apertum ampla apertura , ichoris nihil tamen ex illo prodeunte. Ulcerum horum aperturae

(quemadmodum in antecedentibus semper notatum fuit) nunquam alte penetrarunt, verum superficialiæ admodum fuerunt semper, adeo ut vix ultra cutim penetrare viderentur. Mammæ sinistrae area circa papillam multum lymphæ adhuc profundere pergit, ac admodum dolet, quare ei plantaginis recens folium impofuit. Ultimam infusi dum hodie sumferit, hunc ser. sex diebus iterum absumsit: novum autem infusum parare neglexi per biduum.

IX. Nullam notabilem mutationem offendi.

X. Nihil quidquam etiam mutatum; nullum omnino dolorem tamen hoc die in mamma percepit; neque perinde doluit sinistrae mammæ area, neque tantum humoris effudit. In sequentem diem Belladonna ser. XVI. infusi & digesti.

XI & XII. In mamma mutatum nihil fuit, nisi quod sinistrae area nullum amplius humorem emittat, longe minus doleat, quin propemodum sanata sit.

XIII--XV. Mamma nihil vel vix doluit: ulcera aperta licet, nihil humoris tamen emittunt. Sinistrae mammæ area penitus jam sicca & consolidata.

XVI & XVII. Non doluit mamma, neque aperta loca aliquid humoris eructant: in mamma vero sinistra, & sterni, plurimi furunculi dolentes oriuntur, papillæ area nihilominus sicca permanente & persanata.

XVIII. Omnia fuere eadem; sed menses hodie iterum prodierunt, ac pediluvia in usum vocavit.

XIX. Eadem prorsus omnium malacia.

XX. Nihil quoque notatu dignum contigit, nisi quod ultimo infusam herbam jam consumserit, decem dierum decursu adeoque; in crastinum paravi ser. XVII.

XXI. Nihil etiam mutatum quod notari mereatur.

XXII. Nullus in mamma dolor sentitur, neque ullum humorem fundunt dicta loca jam denuo clausa. Menses, qui satis largiter emanarunt, fluere desiere.

XXIII--XXVII. Nil quidquam mutatum; mamma tamen subinde leniter doluit. Ulcerata loca jam sicca clausaque permanent, neque illa deligo, existimans melius clausa permanfura si nihil adplicetur, quam si ung. nutr. continuo emolliantur. Ser. XVIII. in crastinum fuit infusus.

XXVIII--XXXI. Nihil mutatum fuit; nullus omnino dolor in mamma persentiscitur, neque illam deligo amplius. Dictum emplastrum saturninum continuo tamen applicatum gerit.

Junii I--XII. Vix ullum momentaneum dolorem in mamma percepit; loca ulcerata consolidata videntur. Tumor mammæ & durities scirrholia mirum quantum diminuti fuerunt, adeo ut jam flaccescens collabascet ac pendula sit mamma, naturalis coloris; paulo major tamen adhuc quam sinistra est. Scirrholia etiam durities mammæ sinistrae, & quæ dextra sub axilla

axilla adparuerat, evanuerunt penitus. Decimo tertio hujus mensis iter longinquum suscepit, & per aliquot hebdomades peregre domo abfuit; reversa demum vero fuit sanissima absque ulla mali recrudescencia, meumque consilium de infuso Solani aliquandiu adhuc continuando impune spreuit; residuum enim scirrholi tumoris sensim penitus resolutum disparuit; dolorem tamen leniorem per priores menses aliquot, quin imo per annum ferme, subinde, licet raro, recurrentem infuso Belladonna semper sedavit, uno enim vasculo hujus infusi sumto protinus evanuit. Notatu certe dignum mulierem diuturno & quotidiano hoc usu nihil fere adsuevisse huic Solani infuso, sed eadem symptomata perinde fere gravia experiri ex eadem dosi, quam ante tres menses inde percipiebat; adeo ut dosin notabiliter augere nunquam ratum duxerim: cum tamen homines noverim, qui opio sese sensim ita adsueverunt, ut dosin plus tricies auctam innoxie non tantum, verum absque optato effectu, ingererent; vidi enim ultra dr. j. unica vice devertentes. Neque ab illo tempore, quod octo propemodum sunt anni præterlapsedi, ullum in mamma sensit malum, sed ab omni dolore & scirrholo mammæ liberata sana degit; quinimo ab hinc aliquot jam annis iterum maritata enixam infantem absque ullo incommodo lactavit ipsa.

Plus drachmas sex venenatæ hujus herbæ continuato ira usu absumsit hæc mulier; atque miserandam mortem, quam certo certius manere ipsam, supra nominati viri medici mecum præfagiverant, feliciter admodum eluctata fuit.

F I N I S.

I.

Quot, quanta, quamque diversa, omni ævo, pullulant morborum genera, quis nescit? Sunt cuique ætati, sexui, regioni, conditioni tum communes tum proprii morbi, sed nulla ætas puerilem morborum numero & varietate antecellit; nam præter communes unicuique ætati, multos ferme sibi proprios vindicat. Vix in lucem editus infans, variis innumerisque, difficulter superatis, tum gestationis, tum ipsius partus periculis, lacrymis vagitibusque inchoat vitam sola morte cessaturam. Tunc agmine veluti facti omnis generis ingruunt undique morbi, Siriasis, Hydrocephalos, Pediculi, Achores, Favus, Epilepsia, Convulsiones, Strabismus, Aurium humiditates, Dentitio, Parulides, Ranula, Tussis, Ventris tormina, Lumbrici, Calculus, Herniæ, Variolæ & Morbilli, multique alii quos abunde enumeravit Hippocrates (a); qui pueros adeo discruciant, ac in tantum adducunt discrimen, ut iteratis observationibus compertum sit numerum puerorum fato cedentium, longe majorem esse adultorum numero. In puerorum vero perniciem, inter enumeratas ægrotudines, primas sibi vindicare tussim, uno ore fatentur omnes. Sicut enim actio organi, quod in hoc morbo laborat, vitæ sanitatique summe necessaria est, pariter ejusdem organi læsio vel minima, est periculi plena. Qui pluribus iteratisque vicibus, violenter aerem, contentave in pulmonibus & aspera arteria, expirando, cum sonitu rejicit, tussire dicitur. Hæc autem violenta expiratio, qua totum convellitur corpus, fit potissimum, convulsiva musculorum tum pectoralium tum abdominalium contractione, ideoque ad motus convulsivos non immerito refertur. Tussis

(a) Aphor. 24. 25. 26. sec. 3.

alia

alia humida, alia sicca, idiopathica alia, alia sympathica; quæcumque in genere pulmones, asperamve arteriam ad contractionem provocant, tussim excitare valent. Ex his alia externa, sic omnia quæ una cum aere inspirantur, præ cæteris fumi minerales acidi, hausto v. g. nitri vel sulphuris fumo; minutissima potus gutta, vel mica panis intra asperam arteriam delapsis, pertinaces exoriuntur tussis. Nec intra corpus defunt, quæ respirationis organa laceffendo tussis suscitent. Sic asperæ arteriæ mucositas, inflammatio, in ipsius glandulis obstructio, feri à capite defluxio, pulmonis abscessus, vomica vel suppuratio, omnia denique quæ pulmones gravare, irritare, liberumque aeri itum vel reditum, denegare valent, diversas creant tussis, quas idiopathicas dicimus; quibusque innumeri è medio tolluntur. Aliæ vero sympathicæ eo funestiores edunt strages, quo prima fronte, symptomatumque similitudine idiopathicas mentiuntur sæpius, incautisque imponunt. Sunt etenim convulsivæ ab irritatione nervis inducta. His in præsens relictis, tussim quam stomachalem vocant, eamque præsertim quæ sub ferinæ vel clangosæ nomine venit, aggredimur. Ex dictis sequitur tussim absque materia gravante, irritante, liberumque aeri itum vel reditum negante, nullam; proinde tussis medelam optimam esse triplicis hujus causæ expulsionem; eaque præ cæteris adhiberi debere remedia quæ tutius, facilius, breviorique via hunc scopum attingere possunt. Porro morbus, qui à spurcitiæ quacunque, primis in viis nidulante, natales ducit, Emesi præprimis tollitur.

II.

Tussis clangosa pueris adeo infesta versus medium seculi decimi-sexti, si Valeriolæ & Ballonio fides, epidemice grassari cœpit, licet tamen teste Mezerai versus annum 1414. primum Galliam vastare incœperit. Antiquis antea profus ignota. Hippocrates enim irrequietus ille morborum omnium observator, qui vel minimas ipsorum differentias & symptomata ad unguem exaravit, nullam hujusce morbi mentionem fecit. Divini hujus senis commentatores, innumeri clarissimique viri, qui post eum, tam abunde & luculenter morborum differentias symptomataque retulerunt; tussim istam aut profus ignorarunt, aut silentio prætermiserunt (a). Locuti sunt tantum de tussi sicca ferina, quam in malignam & benignam distinxerunt. Primam à destillatione è cerebro, ulcere partium spiritalium, abscessu aut empyemate deducebant. Secundam vero ab intemperie & exacerbatione partium respirationi inservientium, & faucium, quam vel cibus vel potus, vel aeris constitutio aquilonia potest invehere. Ab iisdem causis oriri contendebant morbum, quem sub vocis raucæ & clangosæ nomine designabant. Sed hunc morbum cum tussi puerorum clangosa, sive Coqueluche, cave ne

pro

(a) Dehil. Jacotius in Jacob. Holl. in coa. Hipp.

pro uno eodemque habeas; causa enim, signa, symptomataque toto celo differunt. Inter *Neotericos* qui de hoc morbo scripserunt, parum accurate ac veluti per transennam tantum scripserunt. Nemo ex professo, nemo claras distinctasque de eo ideas, fidelem nemo numerisque absolutam tradidit historiam. Ex *Francisco Valeriola* Medico Avenionæ, hic morbus primum ingruit versus annum 1510; adoriebaturque tunc indiscriminatio homines, mulieres, puerosque, quos plerosque e medio sustulit. „Tussis quoddam popolare genus, inquit *Franciscus Valleriola*, (b) anno elapso, qui annus erat redempti orbis millesimus quinquagesimus septimus, vigere populariter per universam Galliam vidimus, tanto impetu, ut de repente, sanis alioqui degentibus hominibus, morbus obreperet. Hæc sunt hodie, ut erant tempore *Valleriola*, atrocis morbi symptomata. Ægrum discruciant initio, gravis capitis dolor, respirandique angustia, ac vocis raucitas, mox horror, febris, tussisque adeo valida, ut in præcocationis metum plerique adducantur; primis diebus tussis sicca atque vehemens sine screatu; mox concocto humore, post septimum aut decimum quartum diem, screatus multus viscidus, lentus, nonnullis tenuis & spumosus, procedente autem sputo, tussis & spirandi difficultas plurimum remittunt, verum in omni morbi progressu lassitudo corporis, virium dejectio, inappetentia malta & a cibis aversio, ægros vexant; inquietudo, languor, vigilia ob validam tussim vehementer premunt; nonnullis alvi fluor sub finem, aliis sudores manant. Quæ quidem symptomata omnino similia sunt symptomatis à *Valleriola* descriptis, illud tantum inest discriminis, quod tunc, cujuscvis ætatis, sexus, victus rationis homines, eodem modo, eodemque anni tempore corripiebantur; moxque uno cujuslibet familiæ correpto, per universam domum incendium atque contagio obrepebant. Nunc vero infantes, puerosque adoritur tantum, quos plerosque jugulat, nisi suppetias ferat recta medendi methodus, quia videlicet, iis tanta vis non est, ut quæ pulmonibus incidet morbi materies, valeat expectorari. Hunc morbum vulgus, *la Coqueluche*, vocabat, quod qui eo morbo tenebantur cucullione caput velabant; arbitrabantur enim, fluxionem, à cerebro, in pulmones irrumpere, caputque cucullo tegentes, melius sic se habituros putabant. Tussim ferinam iisdem omnino stipatam symptomatibus videre est apud (c) *Fridericum Hoffmannum*. *Guillelmus Ballonius* (d) celeberrimus hujusce Facultatis Medicus, de constitutione anni 1578, verba faciens, meminit tussis cujusdam laboriosæ, violentæ & convulsivæ, quam *Quintam* seu *Quintanam* vocat; quæ pueros adoriebatur potius quadrimestres, decimestres, pauloque adultiores; cujus causam à tempestatum inæqualitate, subitaque calidi in frigus transitione repetit. Sic mentem

(b) In Appen. loc. com. pag. 45.

(c) Sec. 2. c. 3. de tussi.

(d) Lib. epid. & eph. tom. 4.

mentem aperit; (e) „tussis quæ tum infestabat erat hujusmodi, ut conatus natus esset summus & nil extussirètur, sed vomitus excitaretur subverso nimirum ventriculo. . . . (f) Solemnis tussis quæ Quinta seu Quintana vulgo dicitur, cujus magna erat affinitas cum tussi, quam olim *Coqueluche* vocitabant, gravia sunt symptomata, pulmo enim ita irritatur, ut omnino contentione nitens, excutere id quod molestum est, nec admittat spiritum, nec vicissim facile reddat; intumescere videtur & quasi strangulatus, æger, mediis faucibus hærentes spiritus habet. . . . (g) plerosque vidimus ita tussientes quibus, post inanem conatum, semiputris materia, incredibili quantitate exorta est. . . . (h) Vomunt aliquando subcruentum, aliquando sublividum, vomunt pituitam & bilem & animo linquantur. Hujus quoque tussis meminit *Thomas Sydenhamius* (i) hancque Pertussim, & Tussim puerorum convulsivam vocat. Enumeratis hujusce morbi symptomatibus, veram genuinamque assignare sedem ventriculum, causamque à saburra humorum in primis viis nidulante repetere non erit arduum. Nec minus patebit hanc causam tutius & citius emeticis medicaminibus amoveri debere. Omnibus enim evacuantibus remediis, huic colluviei expurgandæ aptis, palmam præripiunt, hujus familiæ remedia. Emeticum scilicet medicamentum, parva quantitate sumptum, vim suam exerit, ea potissimum ratione quam postulat, naturale illud, infantibus, nec horrois ut plurimum expers medicamenti cujuslibet fastidium; illud habet videlicet commodi emeticum quodlibet medicamentum, quod licet nausæ & vomitui excitando destinetur, absque tamen nausæ & fastidio possit non raro propinari. Nec puerorum tenerrimum statum reformides, sunt quidem valde debilia in infantibus nervorum stramina, sed mollia sunt, flexibilia & adhuc prope dixerim lactea; cumque abundantiori irrorentur sero, emeticorum actionem facillime sustinent, ac fere absque ullo inflammationis, vasorumve diruptionis metu; quæ duo tantum Emesis usum prohibere possent.

III.

Insensilis perspirationis, quantitatem, utilitatem, imo necessitatem luculenter demonstravit *Sanctorius*. Quot & quanta, sublata, vel imminuta perspiratione ingruant mala norunt omnes. Apud ipsum etiam vulgus pro certo est, Tusses, Catharrhos, Fluxiones, Pleuritides, Rheumatismos, ab impedita perspiratione ob subitaneum calidi in frigidum aerem transitum, natales, ducere. Hancce evacuationem, multo abundantiorē esse ætate

(e) In annot. p. 236.

(f) Pag. 237.

(g) Pag. 238.

(h) Pag. 239.

(i) Epistol. 1. respon.

æstate quam hyeme sibi quisque conscius est. Verum enim vero, celeberrimorum in arte virorum, libros evolventi, patebit subitanæ perspirationis abolitionem vel imminutionem, innumeros præsertimque acutos accerere morbos. Maximas vero edit strages in pueris perspirationis defectus. Cum tenerrima fiat in eis corporis stamina, cumque præterea patentiores habeant cutis poros, facilius aeri externo concessitur aditus, quo humores lymphatici inspissantur, ad interiora ventriculorum potissimum & pectus propelluntur. Et quoniam infantes, ob tenerum, mobile & sensibile genus nervosum, ad motus spasticos & convulsivos sunt propensiores, mirum non est, illos præ aliis ætatibus hisce tussibus torqueri, acerbioraque experiri, symptomata. Nec silendum pueros ratione destitutos, de vestitu parum sollicitos, semivestitos ut plurimum, temere sese omnibus aeris inclementiis committere. Accedit præterea, quod debiliori donati ventriculo pueri nullum servant in vivendi ratione modum, continuoque, sine fame, sine modo, sine fine, sine delectu comedant. Nec minus imminet infantibus periculum ex parte ventriculi, cum ad compefcendos vagitus, continuo nutrices ipsis mammas porrigant. Unde nimis gravatur ventriculus, hinc alimentera, crassam, acidam & viscidam acquirunt indolem. Quoad autem talia hospitantur in stomacho, papillæ vellicantur nervæ, irritatur inde diaphragma, quod acerte nervorum consensu, cum orificio stomachi sinistro connectitur, hinc tussis exurgit, primo quidem inanis, cum reiectione mucilaginis viscidæ postea conjuncta. Præterea infantes, ob organorum debilitatem, viscosam hanc materiam, aut tussiendo rejicere nequeunt, aut deglutiant. Talem tussim ex stomacho oriri signum est in tussiendo sonitus. Si enim ex profundo quasi loco, & imo pectore tussiant, item quando ægri gravamen percipiunt in præcordiis, hanc è ventriculo oriundam esse asserit *Etmullerus* (k), ab eisdemque omnino causis oriundam. Huic sententiæ suffragantur melioris notæ Medici. Sic *Eriol. Hoffmannus* (l) tussim ferinam à nimia ventriculi inflatione, à lacte viscido ibi copiose stagnante, & diaphragmatis descensum impediendo oriri asserit (m). Frequentior est tussis humida crassa, cujus natales, seu subjectum est in ventriculo infantis; tussis hæc adeo vehemens est, ut continuo tussiant infantes, donec tandem vomitus sequatur. Originem habet ex stomacho, & fere solet, sequi Addephagiam infantum, seu copiosorem pul-taceorum ingestione, & lactis simul crebriorem haultum, quæ duo, nimia copia, cum imparia fiant, fermento stomachali digestivo, defectu concoctionis degenerant in liquamina viscida, crassa & mucilaginosam, quæ ipsa fluitum subministrant materiam, unde difficilis respiratio, quoad lupini jacent infantes, aut etiam irritando orificium stomachi sinistrum, & cum hoc diaphragma, tussim pertinacem inferunt. Unde in hac tussi,

(k) Annot. pract. ad inst. Med. Phisio.

(l) De morb. infan. cap. 2. par. 15.

(m) De lact. & lacta. vitiis art. de tussi infan.

ad stomachum erit respiciendum iudice eodem *Etmullero*. (n) In hac tussi convulsiva, ferina & sicca, ait *Hoffmannus* (o) causa maxime hæret in stomachi tunicis nerveis, ac vehemens tunc concussio adest corporis, cum sono profundo. *Theodorus Corbeius* (p) tussim aridam quam vocat, ab irritato ac offenso per consensum pulmone, à ventriculi, intestinorum & aliorum viscerum abdominalium diaphragmati adjacentium affectibus repetit. Celeberrimi *D. Hecquet*, (q) Facultatis Parisiensis Doctoris & Antiqui Decani iudicio; tussis ista adeo intime cum humoribus conjungitur, ut incongruum sit, primariam hujus sedem & originem, aliunde quam à ventriculo repetere; nulla igitur potiori jure tussis stomachalis nomine insignitur; idcirco eximius practicus *Waldschmidt*, in hujusce morbi curatione, sedulo ventriculi vitio attendendum suadet. Stertor enim, vel sibili e puerorum ventriculo erumpentes, satis indicant abundantiam phlegmatum viscidarumque materiarum in eo viscere nidulantium, quod abundantius earumdem materierum vomitus evincit. Nec ab illo stertore immune est pectus, ast non primario, sed secundario tantum & symptomatice, ob viciniam, intimumque, nervorum membranarumque ope, cum diaphragmate nexum, afficitur. Nec ab affecto ventriculo hanc tussim repetendam esse non inquit (r) *Jodocus Lomnius*. Siccæ hujus tussis occasio non à capite est, inquit supra laudatus *Ballonius* (s). „ Nam si esset sola ferina destillatio, „ causa illius tussis permolestæ, quæ vulgo *Quinta* dicitur, non ea copia „ materiei excluderetur, errant ergo qui ad caput hujus tussis occasionem „ referunt, vix enim credat aliquis, quanta illius materiei copia evomitur, „ quam non est credibile à capite manare, sed à subjectis partibus ad tho- „ racicas partes affluit”. Tussis infantum ex *Baglivio* (t) fere semper esse solet à stomacho cruditatibus scatente, quo in casu semper stomacho attendendum suadet, non neglectis pectoris remediis. (u) *Thomas Willis* de tussi mere convulsiva agens, „ hujusmodi tussis exempla, in adultioribus ra- „ rius occurrunt, inquit, . . . attamen usitatum est in pueris tussim à „ colluvie serosa pulmones inundante oriri . . . cæterum in hoc casu præter „ spasmos, cum tussiendo impetu, circa præcordia excitatos, non raro etiam „ ventriculus in consensum adductus, quidquid sinu suo continetur rejicit, „ hujusmodi tussis convulsiva inter pueros valde frequens est”. Cum ex superioribus abunde probetur, causam hujus tussis à materia acida, nidulosa in ventriculo & primis viis nidulante, natales obtinere, omne feret punctum Medicus, qui hanc causam, tutiori breviorique via poterit eliminare.

D 2

(n) Loco citato.

(o) Sect. 3. cap. 3. de morb. acut. discern. & rite dignof.

(p) Path. lib. 2. sec. 3. cap. 12. de tussi.

(q) Lib. cui titu. Med. des pauvres pag. 276. par. 88.

(r) Medic. observ. lib. 2.

(s) Loco citato.

(t) Cap. de tussi.

(u) Tom. 1. cap. 12. pag. 561. in 4°.

minare. Huic autem scopo attingendo emetica imprimis idonea esse in Medica praxi versatur nemo inficias ibit.

I V.

Naturæ minister Medicus, hunc tantum sedulus sibi proponere debet finem, ut naturæ monitis attentam præbeat aurem, auxiliatricemque manum adhibeat, fractam, peneque victam erigat, sustineat laborantem & titubantem, sopitam excitet, conantem denique adjuvet. Nec profunda meditatione opus. Cognita semel morbi natura & sede, loquentem tantum naturam audiat, Medicus necessum est. Quot sese produnt symptomata, tot linguæ, totidem ora sonant. Ne autem extra propositum divagemur, symptomata quibus tullis puerorum clangosa stipatur, in remediorum delectu, Medicum hæere nequaquam sinunt, quid enim aliud subindicant, appetitus dejectio, ab alimentis aversio, nausæ, inanes vomendi conatus, viscidarum denique materierum vomitus? quam hærentem in ventriculo & primis viis colluviem & humorum saburram. Quid lassitudines spontaneæ, capitis gravedines, langores, virium prostratio, jactationes? Quam nimiam fibrarum laxitatem à feri visceri quantitate oriundam. Quid tunc Medico sit agendum, in propatulo est. Nimis laxas nempe, sopitasque, ut ita dicam, ventriculi fibras, stimulante, vomitorii medicaminis, virtute, excitare & roborare, congestosque in ventriculo & primis vis humores foras amandare. Quæ mire præstabunt emetica, modo opportune, debitaque dosi per Epicrasim adhibeantur. Ea videlicet est ut plurimum emeticorum vis, ut salinis spiculis, tenaciorem, viscidamque humorum colluviem incidant & dividant, fibras ventriculi proritent ac convellant; unde in consensum vocatis diaphragmate & abdominis musculis, exoritur vomitus. Inter emetica medicamina, ea cautus selegeris, quæ tenellæ ætati, à quibuslibet medicamentis naturaliter abhorrenti, tutius & facilius possunt adhiberi. Ex his primas sibi vindicat, molle illud emeticum, quod hodie sub Kermes mineralis nomine venit. Quod quidem medicamentum, cum ex antimonii parte regulina, sale alkalino fixo, & vero sulphure minerali simul adunatis coalescat, non irritando tantum & convellendo stomacho, sed & attenuandæ & liquandæ humorum ac proinde lymphæ viscositati apprime conducit. Duo imprimis in hujus remedii exhibitione consideranda veniunt Medico. Vel enim hospitantes in ventriculo & primis viis noxios humores eliminare est animus, qui cum educi postulant, per loca convenientia, & quo natura vergit, sic præcipiente Hippocrate (x), duci debent atque eliminari. Tunc dosis à grano uno ad tria, immo & quatuor. Talis est exhibendi modus. Hujus pulveris debita dosis, ægrotantis viribus accommodata, in duobus, tum aquæ tum vini cochlearibus, admixto tantillo sacchari, ad nucis avellanæ magnitudinem, diluitur, ecle-

(x) Aphor. 21. sect. 1.

gmatis in speciem, quod avidè deglutiant infantes. Cochlear unum singulo horæ quadrante, vel etiam interposito pro ægri viribus longiore intervallo, exhibetur, ita ut ad secundum, tertium vel denique quartum sit progrediendum; donec sat materiæ sit evacuatum; subsistere vero penes Medicum sit, si sufficiens materiæ copia fuerit rejecta, vel omnem dosim, ægroti vires recusent ferre. Dum autem vomunt, ad diluendam humorum saburram in ventriculo contentam, facilioremque procurandam ejectionem, bibant aquæ tepidæ, vel feri lactis, vel decocti carnis vitulinæ aut pulli, magnam copiam; unde & nifus minor & facilior vomitus. Vel tantum intendit medicus, tonum ventriculi restituere, materias viscidas incidere, expectorationemque promovere, ut concussa solida, cum salutis spe resiliant. Tunc à grano semis ad unum exhibetur; sed repetitis vicibus, tertia, quarta, sextave quaque hora, vel solus, vel cum oleo amygdalarum dulcium, *conservisve* quibusvis, quarum ope, spiculorum salinorum acies, quodammodo obtundatur. Exhibentur quoque nec infeliciter, plurima alia emetica medicamina, sive è minerali, sive è vegetabili defumantur prosapia. Inter quæ infimum locum non obrinet Radix Brasiliensis iisdem cautionibus exhibita. Emeticorum in hujus morbi curatione præstantiam agnoverunt stabilieruntque quotquot sunt eximiores in praxi medica viri. Talem tussim optime curat vomitus, ait, *Etmullerus* (y). Nullum melius esse remedium, vomitu, ad hujus tussis removendam causam, cum vitium sit in ventriculo; tussisque in principio, imprimis convenientem esse vomitum, tussim vero inveteratam, absque vomitu curari difficillimum esse, testatur idem *Etmullerus* (z). *D. Hecquet*, post symptomatum, hanc tussim comitantium, enumerationem; sic curationem indicat (a). „Hinc, inquit, „patet ratio, cur tantopere commendatur vomitoriorum usus, modo puerorum ætati sint proportionata, aliorum enim remediorum efficaciam juvant. Prima igitur Medici sit intentio ex *Frid. Hoffmanno* (b), ut motus hos enormes quodammodo sopiat, & postea collectam, lentam & viscidam materiem, tam in pectore, quam in ventriculo & duodeno hærentem, blande per vomitum & alvum eliminet. Et certe, concisa dosi, Tartarus emeticus, in mixtura commoda, solutus, ejusmodi in casibus, si detur, longe optimum & desideratissimum præstat effectum”. Sic, addit, (c) „tussi puerorum stomachali, si nihil est quod prohibeat, succurritur leni emetico”. Nec aliter censebat *Willis*, qui in hoc morbo curationis cardinem, in purgantibus & præsertim vomitoriis versari non dubitavit asserere. In hanc quoque sententiam descendit, doctissimus *Boerhaavii* Aphorismorum commentator, *Van Swieten* (d). „In junioribus, in-

D 3

„quit,

(y) Loco citato.

(z) De vitis expir.

(a) Loco citato.

(b) Loco citato.

(c) Sect. 2. c. 2. de tussi.

(d) De convul. febr. par. 713.

„quit, solo lacte viventibus, colostrum caseosum, in ventriculo vel in
 „testinis hærens, atque in acidam aerimoniam degenerans, irritando ner-
 „vosam ventriculi & intestinorum fabricam, convulsiones producit, ubi
 „vero putridi humores, sive ante febrim præexistentes, sive febris tem-
 „pore, aut per febrim, nati & collecti, circa præcordia fluctuant, pur-
 „gantia quidem & vomitoria profunt”. Quamvis enim, hic loci agatur
 tantum de puerorum convulsionibus, cum tussis nostra clangosa ab iisdem
 omnino causis producat, iisdemque sese manifestam faciat symptomatis,
 eadem clangosæ huic tussi, convenire remedia, cuilibet obvium est. Nec
 absurdum censemus, analogiam instituere, inter tussim nostram & pleu-
 ritidem spuriam seu inferam, quam doctissimus scholæ Parisiensis Medicus
Ludovicus Duretus (e), Rheuma consistens vocat, cujusque sedem assi-
 gnat ventriculorum & primas vias, cum apparatu mesenterico. „Si pleuritis
 „infera sit, inquit, Rheuma consistens, non detrahat phlebotomia, hic
 „est opus pharmacia, quodammodo mochlica.

V.

An sola emesi hunc morbum curandum suspicaris? minime. Emetica
 tantum in Tussis clangosæ curatione prædicamus tanquam primarium reme-
 dium, ac veluti cardinem, in quo hujus ægritudinis sanatio versatur.
 Alia vero remedia, venæsectionem, diluentia, alterantia, absorbentia,
 anodyna, lenioraque cathartica, tanquam præparentia, perficiendæque cu-
 rationi idonea, admittimus. Emeticorum efficaciam comprobatur experientia.
 Puero tussi ferina laboranti, auxiliaturus accersatur Medicus. Omnia ter-
 roris & periculi plena. Genæ rubent & turgent, illacrimant oculi, erumpit
 è naribus sanguis, convellitur interceptoque prope spiritu, strangulatio-
 ni proximus ejulat infans. Quid tunc? num ad venæsectionem, tanquam
 ad sacram unicamque anchoram confugiendum? At celebrata iterataque
 venæsectione recrudescunt symptomata. Num propinanda eclegmata? ab
 iis quidem caute exhibitis, momentanei aliquid caducique expectandum
 levaminis, sed ab iisdem, nedum sufficiant, si nimia copia ingerantur,
 sperandum est viscositatis in humoribus augmentum. Num purgationi lo-
 cus? sed parum juvat. „Curationis vis, inquit *Valeriola* (f) neque in
 „sanguinis missione, neque in purgatione consistere videtur, nihil enim
 „hisce remediis, aut parum proficitur; immo quibus hæc remedia sola im-
 „perantur, eos deterius plane se habere videas, exagitatis tantum mali
 „seminariis, nec proprio seu alexipharmaco extinctis”. Exhibeatur autem
 emeticum, concinna dosi, ægrique viribus per Epicrasim accommodatum,
 atrocia evanescent symptomata, malumque, si ita loqui fas est, quasi ma-
 nu ablatum, & in ovo suffocatum dices. Huic quidem assertioni, nostro
 quidem

(e) Append. in coac. Hipp.

(f) Loco citato.

quidem judicio, robur addit, quod multoties narravit, hujus ævi Me-
 dicus, saluberrimæ Facultatis Parisiensis olim alumnus, (g) ejusdemque
 cultor observantissimus, qui Ambiani per annos quadraginta & amplius,
 in ægrotantibus quotidie, diu ac noctu invisendis, peramplicæ præceos la-
 boribus & tædiis assidue devoratis, insudavit; (cur enim opere hoc in
 nostro, patris optimi experientia & observationi, partem aliquam non con-
 cederet, nostra erga eum pietas.) Narravit, inquam, se per diversos an-
 nos, clangosas hujusmodi Tusses, inter pueros sæpe, raro admodum &
 pene nunquam inter adultos, nisi crapulæ deditos, epidemice grassantes ob-
 servasse, similibus profus symptomatis, à *Valeriola*, *Ballonio*, *Hoffmanno*
 descriptis itipatas, quæ neglectis, aut omissis venæsectionibus, omnique
 generis pectoralibus, Emeticis, iisque solis & pro ætatis ratione, per Epi-
 crasim repetitis, debellatæ fuerunt. Frustra cum *Sydenhamio* (h) objice-
 res phlebotomia & repetita catharsi, expugnari Tussim puerorum convul-
 sivam. Non negamus enim adhibendam esse phlebotomiam, imo suade-
 mus, ad ventilanda vasa, sanguinisque mitigandam effervescentiam, alio-
 quin, adhibito Mochlico, diruptionis esset metus; sed hanc inter præpa-
 rantia tantum remedia censemus collocandam. Quod spectat ad repetitam
 Catharsim, eam duplici ratione, materiei morbosæ removendæ, minus ido-
 neam contendimus. Primo quidem, quia multo longior & malefida est in-
 testinorum via, & ad *Hippocratis* sensum, eo ducenda sit materies quo ma-
 xime vergit. Secundo, ob hujus colluviei visciditatem, ea requiruntur
 medicamenta, quæ incidendi, dividendi, attenuandique energia maxime
 polleant, cum aliunde, ventriculi rugis abscondatur irretiatque, & pe-
 tiolo, ut ita dicam, stomachi parietibus adnexa sit, pendulaque hæreat
 hæc materies, succutiendus est ventriculus, ut eradicari possit illa &
 eliminari. Quod vix Cathartica, mire vero præstabunt Emetica. Enume-
 ratis, Tussis clangosæ signis & symptomatibus, assignatis ejusdem causis,
 tum conjunctis; cognita & stabilita pessimi hujus morbi natura & sede;
 à plenitudine insuper, & saburra humorum, primas vias infarciens; vomitu-
 que bilis & pituitæ viscidæ spontaneo, luculentissime deducta; doctissi-
 morumque & expertorum Medicorum usu & testimonio confirmata, cu-
 rativa indicatione; jure ac merito concludimus.

Ergo Tussi puerorum clangosæ, vulgo Coqueluche; Emetis.

(g) D. Basseville, Collegii Ambian. Decanus.

(h) Epitt. 1. respons.

XLIIL.
J. HADRIANI SLEVOGT
E ' T
J. SEBAST. BUCHELMANN,
RHONCHUS INFANTIS
EX
ULCERUM PAROTICORUM INTEMPESTIVA
CURATIONE VARIIS SYMPTOMATIBUS
STIPATUS.

Jena 25 Octob. 1699.

HISTORIA.

Vocabatur Medicus sub finem autumnii ad puellam, XIV. menses natam, quam habitu corporis equidem pleniore & bene colorato praeditam, sed vigilantem, instar dormientis stertentem, offendebat. Reciprocabat enim agra aërem cum rhoncho & ingrato strepitu, eumque, haud sine difficultate, & mora aliqua, ore aperto, cum evidente pectoris elevatione attractum, uno quasi ictu extrudebat. Repetebatur hac sonora respiratio frequentius, quam in sanis fieri solet, eamque molesta tussis saepius interturbabat. Vox erat rauca, ut non nisi obscuro ejulatu dolorem, quem urina lactea crebro, & cum nisu notabili guttatim expressa, excitabat, significare posset. Os abundabat saliva, tumebantque gingivae & regio tonsillarum, cum febricula, quam calor auctior & pulsus, cum duritie celer, avidisque frigidi potus haustus indicabant. Pone utramque aurem apparebat cuticula rubra & squamulis exasperata, quam adstantes crustosorum & largam saniem fundentium ulcerum vestigia esse aiebant. Hec vero per unum alterumque mensem non modo pruritu, & crustarum cum capillis vittisque crinalibus conglutinatione, puella multum negotii creasse, sed etiam propius ad eam accedentium nares nauseabundo odore infecisse; nunc vero, per solertiam tonsoris, paucorum dierum spatio, & unius albi unguenti ope, adeo bene sanata esse, ut nudius tertius crustae omnes sponte recesserint. De diata interrogati Parentes, Pater quidem, sexageneratio major, uxoris negligentiam circa electionem eduliorum blanda increpatione accusabat, & quod gestationis non minus, quam lactationis tempore, promiscue cibis acidis salsisque, haecenus vero imprimis fructibus boraeis & uvivis delectata fuerit. Mater contra ea, obesa & humidi temperamenti femina, culpam omnem praesentis mali in ancillas rejiciebat, quae filiolam crebro extra domum in aërem frigidum, & interdum nebulosum, exportassent. Hinc tussim & ronchum dependere, & huic potissimum in praesentia remedium quaerendum esse; posthac autem urinae difficultatem demum peculiari cura tractari posse. Hanc enim dispositionis ad calculum notam esse, quem maritus, a parte suo per hereditarium traducem acceptum, in filiam reliquosque liberos derivavit. Huic accinebat una ex adstantibus agnatis, aetate gravior matrona, & insuper, ut ultra reliquas se sapere ostenderet, nec deiciendi arduum negotium in cura negligendum esse, dictabat.

RESOLUTIO.

§. I.

Deprehendimus, nemine contradicente, in præfente ægra confluum omnis generis morborum atque symptomatum, ut quasi ex compacto in tenero hoc subjecto *intemperies* in febre, & *lesæ conformatio* in gingivarum tonsillarumque tumore convenerint. Et quamvis *unitas* cutis, hactenus in ulceribus paroticis *soluta*, post horum exsiccationem subitam, haud amplius attentionem medici postulare videatur: neutiquam tamen ejus, ceu absentis, nulla prorsus haberi debet ratio; cum tanta farragine symptomatum præposteram sanationem sui vindicet, ut optandum sit, eam tuto, ac eadem celeritate iterum dissolvi posse, ac periculose ad coalitum deducta fuit.

§. II. Huic enim magna ex parte adscribimus, quod non tantum tot *actionum vitalium vitia*, in pulsu celeri & duro, læsæque respiratione & tussi; *animalium* vero in siti aucta atque dolore jam cernantur: sed quod *excernendorum* quoque ratio in ptyalismo & stranguria peccet, & *naturales* insuper *qualitates*, cum in nonnullis modo memoratis, tum in specie *audibiles* in rhoncho & raucedine, *tangibiles* in asperitate cuticulæ, & *visibiles* in lacteo urinæ colore, mutationes in statum præternaturalem passæ sint.

§. III. Parum igitur absuit, quin de affectus nomine quæsit, eum *exulcerationem aurium*, *inepta methodo curatam*, appellaverimus: Sed contradictionem veriti mulierum, *ἀνευ παθολογίας παθολογιζομένων*, hac vice à symptomate, ab ipsa matre potiori ultimato, & imprimis imperitæ plebis sensus feriente, nostram *ῥόγγω*, hoc est, *symptomate qualitatis audibilis*, in respiratione difficili, per sonum stridulum se exserente, laborare affirmamus.

§. IV. Respondet equidem Græcum hoc vocabulum *stertori* Latinorum: sed ultra lexica non extendenda est significationis harum vocum similitudo. *Stertor* enim præter vulgarem illum sensum; ubi *stridentem* & *sonoram* inter dormiendum spiritus reciprocationem notat, etiam passim, & imprimis à Poëtis, de profundiori somno, usurpatur. Colligimus hoc ex *Serm. 2. lib. 1.* Horatii, ubi de Tigellio scribitur:

— — noctes vigilabat ad ipsam
mane, diem totum stertebat.

& Persio, in *Sat. 6. v. 10.* idem est, *desertere*, ac *edormire*, vel *evigilare*.

§. V. Differt itaque *Rhonchus*, prout inter res p. n. à Medicis consideratur, a *Stertore*, modo descripto, non tantum *tempore invasionis* & *duratione*, sed simul *sede* & *causa*, ipsaque *soni* *qualitate*, ac prognosi, inde

inde formanda. Quippe stertor non semper durat, sed dormientes tantum occupat per intervalla, & mutatur pro situ corporis prono, laterali, aut supino. Invadit etiam cætera sanissimos, & ut plurimum vix causam aliam, quam levem conniventiam limborum in meatibus nasi posterioribus, quos homini ad voluntatem mobiles natura dedit, habere videtur, ad quos aer allisus, os patulum & nares, plus minus clausas, transiens, crepat, ut variis suis modulationibus interdum risum audientibus moveat; idque cum minore periculo stertentis, quam juxta ipsum cubantium molestia.

§. VI. Rhonchus contra ea, ubi ad vigorem venit, noctu diuque sine intermissione, continuat, quam diu scilicet fastigium laryngis & vicinam faucium regionem largius humidum inundat, cum quo aer, haud procul difficultate inspiratus, ac pro re nata ægre expiratus, conquassatur, ut, etiam ore clauso manente, per nares ingratus strepitus percipiatur, qui non contemnendum suffocationis ex oppletionem metum incutit; cum non multum ab similibus in epilepticis etiam & apoplecticis, ac plerisque moribundis occurrere solet.

§. VII. Teutones commodioribus hoc loco abundant nominibus, quibus non minus *stertorem* à *rhoncho*, quam utramque horum à *gravi illo anhelitu* & *sibilo asthmaticorum*, (modo bronchiorum ac pulmonum; modo diaphragmatis culpa, vix unquam tamen absque laryngis vitio orientem) clare distinguunt; dum hunc *Anhelitus*, illum *Stertor*, istum autem *Rhonchus*, appellant: Secus ac Latini faciunt, quibus hi tres soni, revera distinctissimi, unico *stertoris* nomine subinde veniunt, ut epithetis opus sit, quibus & *stertor sanorum* à *morbido*, & hic iterum, prout vel asthmaticus, vel talis est, qualis in nostra ægra occurrit, dignoscatur.

§. VIII. Diximus in præcedentibus, strepitum ex aëris cum humido, fastigium laryngis inundante, conquassatione excitari: quibus verbis cum *subjectum ut quo*, tum ipsum, *formale* rhonchi, & *efficientem* atque *materialem* ejus *causam* indicavimus. Quæ omnia, prout in nostra ægra sese habent, paulo latius explicabimus.

§. IX. Afficitur enim potissimum angusta illa fossa, per quam & glottidem ad asperam arteriam via patet, & in deglutitione ab epiglottide immediate tegitur. Huic enim imminet lymphæ extravasata, & lapsam in tracheam minuitur, ut indefinenter aëri ad pulmones descensuro, & inde mox ad os & nares reversuro, nec aditus, nec reditus haud impeditus maneat; sed is adhibita quasi violentia trans undas istas diverberatas, cum stridulo murmure eluctari obligetur, & sic *efficiens* & *proxima evadat rhonchi causa*; dum lymphæ, cum qua is colluctatus conquassatur, materiam suppeditat, & præter *molem*, *qualitate* & *motu* peccans *causæ mediæ proximioris* titulum in scholis pathologicis reportat.

§. X. Eadem quoque lymphæ respirationem plane inæquabilem reddit; quatenus laryngis ostium in admissione aëris stringitur, ne cum eo in-

cumbentis lymphæ nimia moles simul irrumpat. Debent itaque costæ cum sterno altius attolli, ut atmosphæra ad implendam ampliata thoracis cavitationem sollicitetur, quod cum mora & difficulter contingit. Exitus autem succedit prompte ac præcipitanter; quia jam adstrictio rimulæ cessat, & per eam natura lympham, antea cum aere impressam, nunc extrudere conatur.

§. XI. Cur vero sola hæc, natuque minima filiola jam morbo affligatur, cum reliqua familiæ ejusdem capita sat prospera utantur valetudine; id commode ex causis, quas *remotiores mediatas* appellare solent, & in *rebus naturalibus, non naturalibus & præternaturalibus* fundantur, videtur derivandum. Cum harum primæ a natura ipsa nobis tributam dispositionem, ad recipiendas alterationes status corporis humani in deterius, designent; secundæ vero neglectum regimen diætæ, seu rerum ad vitæ atque valetudinis conservationem ordinarum arguant, & tertiæ de morbis nunc recta via, nunc indirecte novæ infirmitati ansam porrigentibus, medentem instruant.

§. XII. Sunt equidem, qui *causarum supranaturalium* quoque mentionem faciunt: sed nemo nobis vertet vitio, quod horum diligentiam jam imitari dubitemus, qui nullam creaturam ultra ordinem & vires, quas conditor naturæ summus rebus creatis indidit, aliquid valere arbitramur. Ut neque spiritum, concursu causæ naturalis destitutum, ullum in corpus naturale effectum inducere credamus, quamvis stupendus ille sit, & ultra terminos potentiæ naturæ, *vobis cognitos*, vagari judicetur. Hinc frustra quoque de astrorum influxu, ac incantationis fascinoque malitia solliciti esse nolumus; quia, si aperte hæc agunt, recepta triga causarum, modo recitarum remotiorum, earum vires terminantur: sin vero occulta ratione operantur, ut per principia, hucusque introducta, explicari nequeant, inepte huc citantur, dum captum nostrum superant.

§. XIII. Quod si igitur, his missis, jam fontem humoris abundantis & eius fluxus, secundum methodum receptam perscrutamur, ex *rebus* quidem *naturalibus* in puella nostra *ætas*, & *sexus*, & *habitus*, ac *temperamentum* non minus *totius corporis*, ceu *subjecti ut quod*, quam ipsarum *faucium*, quas *subjectum ut quo* vocavimus, considerari postulant.

§. XIV. Habet enim major pars infantium *humores multos & valde mobiles*, & rursus, propter gelatinæ sive nutrimenti copiam, facillime *coagulo* obnoxios. Imprimis autem puellæ præ pueris & spiritus & sanguinem mobiliore possident; ut hos ut plurimum, non asini solum alacritate, & corporis morumque suavitate superent; sed etiam ex levi occasione in morbos humorales promptius incidere, iterumque cito ab iis liberari queant. Id quod de nostra quoque ægra, cui corpus insuper suoso turgidulum obtigit & *ευχρoές*, rectissime pronuntiatur. Inclinat autem à *sanguineo* temperamento, ceu perfectissimo, & vix in alia, quam recentiori ac florida ætate reperibili, ad *phlegmaticum*: quod ipsum nisi dudum

recitata, & alia deinceps afferenda persuaderent, vel sola *ætas patris*, ad senium & statum corporis pituitosum vergens, & *mater admodum serosa* juberent suspicari.

§. XV. Pollet præterea membrana ista tota, quæ per fornicatum ambitum in faucibus expanditur, creberrimis *conglomeratis conglobatisque glandulis ac poris*, ex quibus, & cavernosis, radicique linguæ proximis *tonsillis*, in statu *naturali* perpetua sit lymphæ dulcis exsudatio, à sanguine & nutrimenti guttulis, jamjam in solidarum partium substantiam cedentibus, secreta, & per ramulos arteriæ carotidis, & à glandula pituitaria, per poros sellæ turcicæ, cæterisque meatus minutissimos eo dimissa, ut regia alimentorum aërisque via semper madeat, nec lubricitatem suam exuat, aut propter siccitatem rigeat & corrugetur.

§. XVI. His itaque suppositis, jam facile proclivitas filiolæ ad morbos catarrhales noscitur: dum eam, cum aliis comparatam, sat largiter humentes fauces habuisse, nemo in dubium vocaverit. Sed perennavit tamen ista irrigatio adhuc intra mediocritatis & tolerantiae terminos, donec internæ & externæ causæ ejus ordinem interturbarunt, ut lymphæ, præter motus atque quantitatis vitia, notabilem recessum à dulcedine, qua in ejusmodi subjectis eam præditam esse detet, passa deprehendatur.

§. XVII. Non adducemus in præsentia inter causas ægritudinis *dentitionem*, mox ab initio à matrona laudatam. Nam, quamvis ea omnino huic ætati imminere, solaque copiosum affluxum lymphæ concitare, & sic præter gingivarum tumorem ordinarium, subinde rhoncho, ac raucedini, tussique ansam exhibere soleat; vix tamen medicum consilium sibi relicta, præstolatur. Quod si enim dentium formatio pariter, atque exclusio à natura sola, secundum ordinem consuetum operante, instituitur, non magis per auxilia, à rebus tantum p. n. indicata, vel potest, vel debet removeri, quam naturalissimus conatus uteri, perfectum fœtum excludentis, licet is doloribus & anxiiis suspiriis stipatus veniat. Quamobrem rectius accedimus ad rerum non-naturalium abusum, & imprudentem præternaturalium tractationem; ubi graviter ancillas equidem circa aërem; sed gravius omnino matrem circa cibos; gravissime vero chirurgastrum circa curationem ulcerum errasse deprehendimus.

§. XVIII. Accusabat autem mater temeritatem ancillarum, quod filiollam in frigidum & nebulosum aërem extulerint; idque minime injuria, cum non tantum, Hippocratis effato, S. 3. aph. 22. & 23. autumnus atque hyems, de quorum tempestate æqualiter fere participat novembris finis, gravedines, raucedines, tusses, imo anginas, asthmata atque strangurias soleant excludere, sed etiam perpetua doceat experientia, vix inter peccata diætetica aliud citius pectori & faucibus labem affricare, catharrisque hæc regiones infestare, quam quod in admissione aëris, cum frigore humidi, committitur.

§. XIX. Hic enim rigido suo & aspero illapsu adstringit cutis poros atque

que glandulas cum vasis, & ἀδελαν διαπνοήν, infantibus, ob largiorem nutritionem, & parciorem motum corporis, summopere proficiam ac necessariam, sufflammat, & contra ea glandulas interiores & viscera humiditate abundare facit, dum fluxus ad peripheriam & insensibilis evaporatione inhibetur: quo ipso febribus & catarrhalibus affectibus oriendi materia suppeditatur, quando natura, (vel quicquid, præter animam & organa, in corpore actiones vitales, naturales & animales orditur & moderatur) vel per universalem commotionem humorum & crisin, vel particulares miliones, transpositiones, raptusque, à molesta sarcina eorum sese liberare gestit.

§. XX. Idem frigus autem, quod externe poros ocludebat, eadem opera, sed dispari effectu, fauces immediate tangens, in his tonsillarum atque membranæ pituitariæ, ejusque glandularum tonum, per imminutionem caloris vitalis, adeo infringit, ut lympham, ex sanguine, hoc loco jam tardius motam, copiosius per laxatos poros vaforum secedentem, haud amplius sufficienter regere queant; sed eam etiam, quam per glandulas conglobatas & vasa lymphatica ad cor reprimere debebant, fere omnia ad conglomeratas & poros membranarum, ex his vero ad fauces destillare permittunt. Ubi pars ejus, super laryngem & isthmum subsistens, per moram spissior evadit, aerique obicem ponendo, rhoncho & raucedini materiam ministrat: pars altera, in guttur irrepens, contactu non modo suo minus proportionato, sed etiam acredine membranas, rimam, & post eam, laryngem atque arteriam cingentes, vellicat tussimque excitat: pars alia, ad pharyngem provoluta, ope deglutitionis, ad œsophagum & stomachum detruditur; pars reliqua extra labia cum saliva, ex ductibus suis & gingivis tumentibus à præterlabente lymphâ evocata, sub ptyalismi caractere emanat.

§. XXI. Diximus matrem gravius circa cibos, quam ancillas circa aërem peccasse. Nam licet sit ostensum, frigus solum, mutando motum humidi & quantitatem, atque consistentiam, ad rhonchum raucedinemque & tussim, una cum salivatione sufficere potuisse; plura tamen ingerunt se animo indicia, insigniter de salina acrimonia sanguinis testificantia; qua sine si puella aërem intrasset, non majus inde nocumentum reportasset, quam aliæ, quæ fere perpetuo sub Jove frigido versantur. Quid enim ulcera post aures, per menses aliquot ichorem salsum, cum pruritu ac fœtore effundentia, quid in præsentia stranguria, quid febris aliud notant, quam ex intemperato usu rerum, facile fermentescentium, & acidum austerumque sero imprimendum, statim in utero cum sanguine materno & hætenus, per hosce 14. menses, cum lacte vitium in corpus sobolis fuisse derivatum.

§. XXII. Nec potest mater, quod ejusdem indolis prægnantes & lactantes solent facere, indemnitate sua, & quod nequicquam mali ex voracitate sua senserit, adversus justam hæc accusationem se munire: quia,

S

si vel maxime ejus robustiora viscera & artus à cibis, eminente noxiæque qualitate præditis, hætenus illæsa perstiterunt, haud eadem immunitate tamen tenerius corpusculum filiolæ gaudere quivit. Cum frequentissima notata sint exempla, ubi non modo cathartica, & alia medicamenta penetrantia, aut tinctiora, data nutricibus, non in has, sed tantum in lactentes energiam suam exeruerunt; & insuper imaginationis vitia affectusque animi vehementiores, terror atque ira, gravidarum quidem valetudinem illæsam reliquere, sed corpora embryonum vel maculis notarunt, vel artubus, & humana forma ipsaque vitali luce spoliarunt.

§. XXIII. Vidimus hætenus, quomodo adversus vitalis atque naturalis diætæ regulas peccatum sit: hinc restat, ut probemus, potissimum decubitus puellæ causam ex minus provida paroticorum ulcerum sanatione profuisse.

§. XXIV. Vix autem dici potest, quam ægre natura turbationem suarum actionum ferat, quibus aliquamdiu assueta est, ut per easdem vel universum corpus, vel unam saltem atque alteram partem à materia, jam dudum deleteria, vel tali aliquando futura, liberet. Quamvis enim ejusmodi molimina naturæ subinde cum totius machinæ commotione, aut certæ alicujus regionis, evacuationem sustinentis, læsione instituantur: haud tamen ipsa de via, semel inita, deflectit, nisi vel à nova emergente causa morbifica, vel affectibus animi gravioribus ab instituto suo retrahatur, aut materia irritans, & hætenus occasionem extraordinarie agendi offerens, per apta remedia ipsi subducatur. Semper enim, manente eo, quod excretioni destinatum est, vel novos exitus, antiquis sæpenumero pejores, quærit, & materiam peccantem ab externis & ignobilioribus partibus ad internas nobilioresque trudit: vel quasi dementata, etiam bonos humores in excrementa convertit; ut corpus modo lenta tabe consumatur, modo mors, ex tumultu & confusione humorum inemendabili, sequatur. Quæ omnia eo promptius contingunt, quo magis mobiles sunt humores tenellorum, & nervosarum partium structura delicatior.

§. XXV. Haud evagemur longius, ut per exempla ostendamus, quid sudores tum totius periodicæ, tum pedum atque axillarum perennantes; quid cruentationes narium, sedis, uterique menstruæ, & harum vices sustinentes V. Sones ac scarificationes; quid diarrhææ & coryzæ ἐνναρπαι, similesque à natura & artifice excogitatæ feri atque sanguinis imminutiones subito suppressæ; quid demum ipsæ febres, præpostere tractatæ, in œconomia animali turbarum excitare valeant. Satis enim clare rerum harum gnaris patet, quid ægrota nostra, post præcipitatam ulcerum παραλαβή sanationem, patiatur: ut non dubitemus affirmare, febrem & stranguriam ab ea sola dependere; rhonchum autem, & raucedinem, cum tussi, quamvis omnino aëri & erroribus maternis debeantur, notabile tamen augmentum inde accepisse.

§. XXVI. Posteaquam enim natura à cruditatibus, ex sanguine & materno

terno lacte resultantibus, sollicitata, tandem excretioni earum regionem pone aures, ceu locum à visceribus vitalibus remotum, &, teste Hippocrate, in tenerioribus subjectis frequenter istiusmodi depositionibus humiditatum subjectum, destinaret, idem emolumentum nostra exinde sperare debuisset, quod alii ex setaceis, fonticulis, crurum ulceribus, fistulis, reliquisque evacuationem speciebus, §. præced. recensitis, percipere solent: ut scilicet, minori malo majus prævertendo, ab insultu graviorum ægritudinum, quibus vitia M. S. ex obnoxia sunt, immunis mansisset, donec, per remedia convenientia, acrimonia salino-sulphurea seri, tanquam fons prurientium & fœtentium rivulorum juxta aures, fuisset emendata.

§. XXVII. Quamprimum itaque frigus aeris spiracula cutis sanæ, & unguentum pingue, cum ponderosis cerussæ, forsan etiam mercurii præcipitati albi, moleculis, poros ulceratæ cutis occludebant, redibat per venas ad sanguinem serum salino-acidum, quod jam dudum ad peripheriam deportatum erat, &, instar fermenti plane peregrini, utiles humores suo caractere inficere haud desistebat, donec natura adversus hunc turbatorem œconomix suæ insurgens, ipsa motus febriles, pulsus puta celerem durumque, & calorem, quibus mediantibus alias M. S. despumare solet, concitaret, & partes materiæ infestæ, quas ob crassitiam earum per poros corporis, hac vice à calore aucto iterum patientiores redditos, expellere nequibat, motu quasi critico ad fauces atque renes, ceu loca seri excretoria, deponebat; quæ ibi tussis, hic vero stranguriæ, & consistentiæ crassæ urinæ, atque coloris admodum mutati autores evadebant.

§. XXVIII. Possent equidem hæc omnia prolixius exponi; sed neque fides consulationis transilire cupimus, nec desiderio Lectoris, ecquid spei reliquum sit, cognoscere cupientis, haud satisfacere æquum arbitramur. Nemo vero levi ægritudine filiolum teneri jubicabit, qui magnitudinem periculi, ex præsentis status corporis recessu à naturali, bene secum pensabit. Quamvis enim nulli dubitemus, forte multos, quibus rhonchus unum ex levioribus ætatis infantilis symptomatibus videbitur, & qui nec raucam vocem & tussiculam, nec febrem cum stranguria satis digna metu æstimabunt: cum talium curatio quotidianum Practicorum opus sit. Sed quemnam fugit, longe aliam esse ejusmodi affectuum, seorsim occurrentium, conditionem, quam si in uno corpore, & eodem tempore conveniunt, & naturales æque ac præternaturales causæ cum prognosim, tum restitutionem ipsam difficiliorem reddunt.

§. XXIX. Est enim (1.) ætas tenera, & robur partium adhuc infirmum, ut nervi facile per motus convulsivos quatiantur; cumprimis si vigiliæ, ex concitatiore tussi, ac cœstu sanguinis febrili supervenerint, aut lotium deinceps quoque tardius, ob crassitudinem, effluerit; aut vesicæ sphincter, ab acredine austera salium jam dudum in stranguria semiclausus, lethaliter ad ischuriam corrugatus fuerit. (2) Ipsa sedes rhonchi est unus ex nobilibus meatibus, ad vitam summe necessa-

riis,

riis; quem si tenacior lymphæ occluserit, tunc misere subito ex suffocatione pereundem est. (3) Accedit rerum p. n. concursus, ex quibus aliqua vel nullam, vel tardiorum, quam status ægræ ratio exposcit, remotionem sui patiuntur. Quis enim, ut causarum procatarticarum saltem mentionem faciamus, præter ætatem ac dispositionem hæreditariam, etiam immitte tempus anni tollere, aut satis cito ægrotæ temperamentum sine periculo mutare, sanguinemque & lac maternum corrigere valebit?

§. XXX. Enim vero, quo minus spem reconvalescentiæ concidere sinamus, & tristi nuncio parentes territemus, illa ipsa argumenta, quæ haud inanem metum mortis incurrere apta erant, lætiori prognosi formandæ inservire poterunt. Quia, secundum Coum, S. 2. *Aph. in morbis minus periclitantur, quorum nature, & ætati, & habitui; & tempori magis similis fuerit morbus, quam in quibus horum nulli fuerit similis.* Hinc corruunt, quæ ex naturalium causarum fonte in contrarium sunt hausta: cum supra ostenderit, quomodo ista omnia ægrotæ congruant, & nostra insuper ex sexus sui indole, præ masculis, peculiari prærogativa, ex levi causa decumbendi, & rursus cito evadendi, gaudeat.

§. XXXI. Ex febre autem & stranguria non majus malum, quam ex tussi metuendum esse credimus. Nam sicut hæc à solo robore naturæ ortum ducit, qua pulmo & arteria aspera ab inundatione suffocante defenduntur; ita confidimus, per febrem haud minore energia serum, fauces puellæ gravans, resolutum iri, quam S. 2. *Aph. 26. & S. 4. Aph. 57. in Convulsis, Sect. autem 5. Aph. 5. in mutis ex ebrietate, & S. 6. Aph. 40. in dolore hypochondriorum, sine inflammatione; nec non S. 7. Aph. 52. in hepate dolente per eam materia peccans tolli solet: cum insuper ex Hippocrate discamus, per febrem etiam servari illos, qui, cum capitis dolore repentinò obmutescunt, & ἐγγυσαί, sicutunt, quibus secundum S. 6. *Aph. 51. in septem diebus perevulsum esset, nisi febres eos apprehenderent.**

§. XXXII. Nec est quod stillatitiam & lacteam urinam vehementer timeamus. Nam quamvis, præter alia symptomata, stranguria affectos occupantia, periculosa ischuria esse solet; per porisma 2. illustris Wedelii, Patroni nostri maximi, *aphorismo 44. S. 6. Hipp. subnexum, eidem ingravescenti ac flatuosa passio iliaca symbolica conjungi & supervenire possit: per febrem tamen nostra ab omni formidine absolvitur; cum illa, secundum porisma 5. *aph. 51. ejusd. Sect. non solum citatiori sanguinis motu materia morbifica obsiruenti disjicienda & abripienda, sed etiam per porisma 3. *Aph. 44. urine citanda inservire queat.***

§. XXXIII. Quod si vero stranguria omnino plena est dolorum, haud tanti tamen illi sunt, ut statim metum calculi, à matre allegati, aut convulsivorum motuum incurrere debeant. Existit enim lotium turbidum & morsicans tenellis admodum familiare, cum quo natura partem feri maxime salinam & feculentam egerit, ut sæpe matribus vanam calculi

suspicionem faciat, quando infantes substantiam modo cretaceam, modo fulvam & areniformem, cum ploratu, crebraque interruptione, & nisu presorio emingere cernunt.

§. XXXIV. Cum itaque, quantum ex allatis intelleximus, naturæ robor adhuc fere integrum in nostra vigeat, ut non modo peccantis causæ stimulos, per tussim, sitim ac stranguriam potissimum & evidenter sese exferentes, adhuc distincte sentiat, sed quoque vario molimine ab illis corpus vindicare gestiat: hinc brevi valetudine prosperiore eam potituram esse persuademur; quamprimum scilicet per commoda, & indicationibus sufficientia remedia adjuta fuerit.

§. XXXV. Videtur autem curam non solum ad *gnatam*, sed simul etiam ad *matrem* ipsam esse dirigendam. Matri conducent pharmaca, quæ primas vias à eruditibus, ex male ordinata diæta illuc congestis, purgant, & postmodum massæ sanguinæ & lactis acrimoniam obtundunt & disjiciunt. Infanti autem uberiori medicatione opus est, quæ primaria intentione *faucibus*, hinc *viis urinariis*, & secundo labore *febris symptomatibus* succurrat.

§. XXXVI. Eo redibit itaque medentis occupatio, ut hisce *tribus indicationibus* satisfaciatur: nimirum (1) ut *quantitas materie peccantis minuatur*, & tam ex *faucibus*, renibusque & vesica, quam toto corpore eliminetur. Hoc fiet per cathartica & sudorifera; illud per expectorantia, diuretica & alia, quæ derivantium ac revellentium funguntur munere. (2) Ut *lymphæ qualitas viscida & acris infringatur atque obtundatur*, per diluentia, resolventia & absorbentia. (3) Ut *totius corporis vigor, & tonus naturalis affectarum partium instauretur, conservetur, & augeatur*, ne nova vitia in illis generentur, sed reliquæ præsentium ad meliorem frugem redigantur.

§. XXXVII. Haud equidem sum nescius, quod recepta methodus medendi jubeat, ut ex tribus fontibus, & variis formularum loculis, remedia, ab indicationibus recitatis indicata, delibemus, libertatemque seligendi, cum prudente selectorum applicatione, utenti relinquamus. Enimvero, cum *justa usurpatio auxiliorum* recentiori Practico multo magis ardua, quam *inventio* eorundem soleat existere, & per *exempla* melius, quam per præcepta doceatur; hinc potius integram puellæ curationem, ex D. D. Præsidis diario excerptam, apponere placuit, quam variam medicamentorum seriem, ex libris practicis corrasam, huc transcribere.

CURATIO.

§. XXXVIII. Postquam D. D. Præses ex parentum & adstantium tumultuaria relatione, & omnium phænomenorum, ipsius sensibus se ingerentium, circumspicte consideratione, sufficienter intellexerat, quæ ad *τοῦτε καὶ διότι* affectus complicati cognoscendum, & prognosin cum metho-

thodo medendi construendam, necessaria videbantur; curationis opus à remotione *causarum procatarcticarum*, quousque hæc in potestate ægri & adstantium versantur, & præservatione ab ulteriori materie peccantis generatione inchoandum esse reputabat.

§. XXXIX. Hinc ut extantiora vitia diætæ ante omnia corrigerentur, matri non modo earum rerum intermissionem, quibus se ultra mediocritatem, & contra interdictum mariti, usam esse, haud negare quibat; sed colli etiam, atque pectoris, & brachiorum paulo curatorem à frigore defensionem sedulo suadebat. Non minus porro, ut curas ac tristitiam deponeret, & jurgia vitaret, ipsi autor erat; ne per mærorem viscerum vigorem imminueret, aut per excandescentiã humores acres adhuc magis exacuere; quin potius, ut per tranquillitatem animi & corporis auxiliorum vires, ipsius infantis constitutionem concernentes, adjuvaret.

§. XL. Infanti autem blande & æqualiter calens cubiculum, quod sine pulvere ac fumo esset, commendabat, potumque cerevisiæ, quam hactenus perfrigidam lubentius, quam lac maternum, hiberat, non nisi tepidum concedebat; simulque serio ancillis inculcabat, ne quicquam acidi, aut falsi acrisque puellæ degultandum traderetur; sed jusculis potius avenaceis, jure pingui gallinaceo, ovo forbili & similibus eupeptis ea sustentaretur, cibique parciore mole, quam hactenus factum esset, & infra appetentium ægrotæ præberentur.

§. XLI. His ita constitutis, matri pilulæ dabantur, mox describendæ, quibus mistura balsamica, resolvens subjungebatur: ut, si illarum ope ex primis viis saburra cruditatum, absque tumultu, eliminata esset, per hanc concoctio & tonus viscerum conservaretur, acrodo feri atque lentor, ex cibis mali succi resultantibus, emendarentur, & sic lac ipsum medicamentosum redderetur.

℞ ꝯ *dulc.* gr. viij.

Diagrid. Trochisc. albandal, aa gr. jv.

M. & c. fir. de stæchad. vel essent. jalapp. f. pilulæ, num. 9. D. S. *Pilule pro una dosi sumende una hora ante prandium & involute in frustula mali tosti sive in hostia madefacta & bibendum erit postea sæpe aliquid calidi.*

℞. *Essent. lignor.* ℥ij. *myrrh. succin.*

~ * *anisat.* aa ℥j.

Tinct. ℥ij tartarisat. ʒβ.

M. D. S. *Portio ad purificandum sanguinem sumenda erit, mane, meridie & vespera singula vice 32 gutta in cerevisia & jam hodie incipiendum erit.*

§. XLII. De hisce medicamentis sequentia notamus: (1) Illepidum equidem pilulis nomen, *Trium diabolorum*, à Maetio, in *collect. Leyd.* tribuitur; sed per annos aliquot, sub honestiori titulo *Pilularum Galium de tribus*, à D. D. Præsidi cum bono fructu usurpatæ sunt. Respondent enim multis indicationibus, & operantur sine molestia. Ut adeo, quia serum viscidum, ad obstructions *ironum*, corrigunt, non minore jure

splenetica appellari queant, ac illæ, non quidem à Sylvio ipso, sed Sylvianis potius ita dictæ; quarum aliæ sine aloë, *prax. lib. 1. c. 14. p. 188.* aliæ vero cum ea, *lib. 2. c. 5. p. 402.* descriptæ extant, (nam quæ *lib. 1. c. 34. p. 271.* absque purgantibus leguntur, huc non pertinent) & non solum ineptam acquirunt molem, si secundum literam formantur; sed insuper sæpius nimis segniter, nec sine torminibus agere solent.

(3) Offerebantur pilulæ paulo ante prandium, ubi data opera à consuetudine recepta declinabamus. Nam sicut aloetica ut plurimum ante vel post coenam assumuntur, ut sequente demum die alvum solvant; ita reliqua purgantia magis matutino tempore porriguntur, ut æger per tres horas minimum à cibis abstinere queat. Enim vero, quia nostræ præter virtutem *catharticam*, etiam *alterantem* exercere debebant, hinc commitionem earum cum chylo necessariam censebamus, ut eo certius in M. Seam. penetrarent.

(3) Dabantur pilulæ purgantes, sine ullo *preparante*, *digerente* vel *leniente*, quæ alias præmitti solent. Sed excusabat nos (α) curationis festinatio, & quod nolebamus rem feriam in crastinum differre. (β) Dissensus practicum, quorum non pauci eadem libertate purgans sine digestivo prævio aut leniente, ac leniens sine insequente solenni purgatione, pro re nata, ægrotis suis & sine ullo damno propinant.

(4) Nos neutiquam superbo *Purgatorii sanguinis* vocabulo eo sensu utebamur, quo vulgus non tantum, sed ultra eum quoque sapientes uti solent; dum, forsitan culpa quorundam medicorum, erronea eorum animis opinio insedit, difficultate non majori, & uno quasi ictu sanguinem, e. g. a vitio scorbutico purgari posse, quam primæ viæ per unum pulverem aut pilulas evacuantur: ut crebro audias vernali tempore scabiosos in crastinum *catharticum* petentes, ut *sanguispurgium* perendie assumi queant. *Qui volunt detergere ventriculum & postridie remedium ad sanguinem purificandum.*

§. XLIII. Cum hisce matri pro tempore prospectum esset, mox gnatæ etiam ex fontibus residuis remedia paranda erant. Sed parva opis, præter *frictiones* & *clysteres*, ex chirurgia poterat deprobi: cum *ferri* atque *ignis*, h. e. *V. S. scarificationis*, ac *cauteriorum actualium*, ne quidem nomina allegare permillum esset. Nam quamvis hodie ejusmodi juvandi media non amplius à solis incolis calidiorum regionum usurpentur, & apud Anglos *vene sectio*, (ut ex Willisi & Sydenhamii, similibusque istius gentis scriptis, permulta nova, & à nostratium medendi consuetudine aliena afferentibus, cognoscitur) in morbis catarrhalibus infantium simplicibus, & febrî maritatis celebretur: secure tamen hæc & alia in nostro casu intacta linquebantur; notum cum esset, qua crispatura frontis heroica auxilia excipiantur; nec etiam necessitas indeclinabilis ad ea descendendi flagitaret.

§. XLIV. Sed alia erat ratio *cauteriorum sine igne*, seu *vesicatoriorum*. Nam

Nam licet forsitan, utrumque brachium infantis iisdem ulcerare, adstantibus non nimis durum esset visum, (cum fæminæ tenerrimæ texturæ, & in his principes ac nobiles, subinde capitis, & dentium, oculorumque doloribus ita mederi soleant) & procul dubio egregium levamen nostræ ex revulsione & derivatione seri, ad guttur properantis, percepisset, simulque talia naturam, ne in febrili sua destinatione extra orbitam abiret, salubriter coërcuissent: haud tamen prius, quam cuncta mitiora in ejusmodi subjecto pertentata essent, ad vehementiora, cum periculo novorum accidentium, procedere consultum ducebatur. Nam si cantharides adhibite fuissent, facillime stranguriam, quam alias plerumque excitant, in nostræ ægra adaugere potuissent, & reliqua vesicatoria, ex vegetabili materia parata, majore istis ac diuturniore ardore puellam cruciassent.

§. XLV. Fiebat itaque transitus ad mitiora; ubi præter medicamenta interna, *misturam* scilicet, *potiunculam* atque *linctum*, ex operationibus mere chirurgicis *frictiones* verticis, nuchæ atque colli laudabantur; quibus etiam *clysteres*, (respectu formæ quidem itidem ad *χειραργήματα*, sed ob materiam, quam cavitatibus injiciunt, ad pharmaceutica remedia trahendi) una cum *sacculo pro collo*, & *litu ad renum & vesica regionem* ordinato, accedebant. Quæ singula jam ordine sunt exponenda.

§. XLVI. Materia misturæ non parum recedebat ab ea, quam mater acceperat; cum propter calorem febrilem non æque volatilis, & nihilominus tamen, præter vim balsamicam, suaviter simul expectorans ac diuretica expeteretur.

℞. *Essent. liquor. ʒj. myrrh. anis.*

℞. *dulc. ʒ aa. M. D. S. Mistur, sumendum mane & post prandium 7 v. 8 guttulas in cerevisia.*

§. XLVII. Potiuncula recipiebat (1) *absorbentia*, quæ qualitatem acrem seri, tussim & stranguriam soventem, temperarent. (2) *Resolventia*, à quibus non solum in faucibus ac viis urinariis, sed ipso quoque sanguine viscidiores seri massulæ incisæ diluerentur; ut promptius per poros transeundo, nullibi subsisterent, sed à natura tam ex faucibus, per tussim, quam ex vesica, cum ipso lotio, sine mora possent exprimi. (3) *Bezoardica*; nam quamvis nemo forsitan dubitet, quod febricula jam sponte quasi sua modo recensitis, pro qualitate insita agentibus, cessatura sit; haud tamen temere nulla speciosi *bezoardicorum* tituli facienda erat mentio.

℞. *Ocul. 69. ppt. ʒ diaph. aa ʒj.*

Itad. irid. flor. pæon. aa gr. 15.

Pulv. bez. Senn. ʒ tabulat. aa ʒʒ.

∇ *cherefol. funicul. hyssop. petrosel. aa ʒj.*

ceras. nigr. C. B. aa ʒij. cinam. borrag. ʒʒ.

Sir. de alth. de hyssop. aa. ʒij. M. D. in vitro, S. Potio febrifuga resolutiva sumenda, frequenter cochlearim phiala prius agitata.

§. LVIII. Vi.

§. XLVIII. Videbantur equidem hæc ipsa ad internum usum sufficere; sed quia extussio, ob lymphæ visciditatem, non adeo expedita erat; hinc *linctus* præscribatur, quo solo plus simplici vice rhonchizantes antehac levati erant.

℞. *Sir. de hyssop. de erysim.*

Loboch ad asthma, aa ʒij. *Oxymel. scill.* ʒij.

Spermat. cet. non rancid. gr. 15. M. D. S. *Loch exhibendum sæpe infanti super extremitatem cultri.*

§. XLIX. Frictionis instrumentum erat pannus mollis calefactus, & fumo mastichis, tacamahacæ, atque styracis imprægnatus, quem fricantis manus, cum leni appensione, à vertice trans nucham atque collum deorsum aliquoties ducebat. Repetebatur hæc operatio ter quaterve quotidie, ut descensus lymphæ, ad cordis regiam tendentis, facilitaretur, & simul superflua humiditas, cum sordibus excretioni à natura destinata, per apertos poros promptius emergeret.

§. L. In eundem finem, post frictionem nucha, collum atque pectus facculis sequentibus muniabantur:

℞. *Rad. cyperi rotund. irid. flor.* aa. ʒiij.

Herb. majoran. salv. rosmar. thym. aa. Mj.

Flor. fœchad. arab. lavend. aa. P. j.

Sem. 4. calid. maj. aa. ʒij.

Baccar. laur. ʒjβ. *camph.* ʒj.

Incisa contusa D. in charta, S. species, Ad implendum tres sacculos lintei mollissimi applicandos post frictiones super collum & pectus.

§. LI. Ab horum facculorum exhalationibus salino-sulphureis non minus pro vitalibus humoribus, quam nervis ac spiritibus animalibus vigor singularis expectabatur; ut nec inunctionibus spirituosus, ex ▽ Reg. hung. apopl. ~ lumbricor. formicar. *, Essent. camph. &c. nec pinguis, ex pingued. humana, canina, taxi, &c. ∞ item expressis destillatisque & unguentis paratis; nec *emplastris* in præsentem ægra opus esse videretur. Nam licet istiusmodi medicamenta externa adultis exoptatum afferant auxilium; in nostra tamen consulto omittentur; ne à ~ uosis atque ∞ æthereis febris intenderetur, ac fibræ nervæ subtiles lacefferentur; ab unctuosus autem & emplastris occulta transpiratio, cum pruritu & exoriatione cutis impediretur.

§. LII. Pro lumbis autem & regione renum ac vesicæ cum fructu pinguis ac demulcentia, una cum penetrantioribus sulphureis commiscabantur; ut crispatura p. n. fibrarum, à vellicatione salium urinæ inducta, tolleretur; & contra ea verus motus tonicus, progressus liquidi adæquatus auctor, instauraretur, unaque cum lotio materia tartre ea muscosa extruderetur.

℞. *Pingv. human. c. flor. hyper.* & *verbasc. insolat.* ʒij.

∞ *scorpion. hyosc.* aa. ʒjβ.

℞ ut.

Ol. stillat. anis. fenic. aneth. aa. gut. viij. M. D. S. *Oleum compositum calefactum in cochleari ex quo fiat frictio sæpius per diem ad coxas & lumbos.*

LIII. Clysteris materia erat talis:

℞. *Herb. 5. emoll.*

Flor. chamom. rom. aa. Mj. *melilot. sambuc.* aa. Pj.

Sem. fen. gr. ʒij. *lini ʒβ. Agaric.* ʒiij.

Incis. contus. coqv. c. s. q. ▽. Colatur. ℞. ℥. adde

Elect. lenitivo. ʒvj. *Mellis ʒ rial.* ʒj.

∞ *aneth. chamom.* aa. ʒβ.

M. & divid. in 3- partes æquales; S. *Clysterium ter aplicandum tribus successivis, vel una die interposita.*

§. LIV. Eligebatur autem *enema* præ aliis catharticoformulis, (1) quod per id secure, & absque ulla præsentique statui febrili minus tuta, humorum turbatione, quam (sæpenumero etiam mediocria purgantia, ore assumta, sua fermentescentia excitare solent) ventriculus & primæ viæ evacuari, & sic *revulsio* ac *derivatio* humorum à regionibus superioribus aptissime obtineri poterat. (2) Si prima vice negotium ex voto non succederet, aderat secunda atque tertia clysteris dosis, quas sine ulla molestina ægrotæ repetere licebat. (3) Egrege sic renibus atque vesicæ succurrebatur, quorsum tam calor, quam virtus medicamenti pertinebat.

§. LV. Nec destituebat divina benedictio hanc curationis viam ingredientem. Cum enim d. 26. Novembris omnia secundum ordinem delineatum usurparentur, & prima dosis clysmatis tertia vice alvum reclusisset, lotiumque haud amplius guttatim produisse, linteamina & stragula, larga humiditate perfusa, testarentur, nox satis placida sequebatur, & die 27. mane febris mitior videbatur, remiseratque insuper rhonchus & rauco, ut puella fere acutum clamorem iterum edere valeret, & haud exiguum quantitatem jusculi avenacei assumeret.

§. LVI. Durabat exoptatissima hæc mutatio ægritudinis in melius usque ad meridiem; ubi ab honesta matrona stiria panis saccharati, vino Gallico immersa, ægrotæ offerebatur, ut scilicet corculum dulcis pupulæ paululum confortaretur. Hanc illa quidem avidissime absorbebat; sed haud diu post frequentius, quam præcedente nocte, & ante meridiem, tussire cogebatur; ut, quia hoc modo pituita affluens in faucibus cumulata, nec à puella, modi excreandi ignara, foras eiciebatur, sed maxima pars deglutiebatur, & reliquum ex ore promanabat, hinc rhonchus & rauco insigniter auferentur.

§. LVII. Circa vesperam ægra nec linctum amplius, nec potiunculam admittebat, sed statim cum magna averfatione iterum expuebat. Ut proinde opus esset, quia mater, filiam nunquam dulcibus delectatam fuisse, referebat, istum plane seponere, & à pulveribus potiunculæ,
Disput. Medico-Pract. Tom. II. G in

in fundo vitri sedentibus ∇ destillatas cum sirupis effundere, hisque alias puras substituere; quæ etiam sine tergiversatione bibebantur.

§. LVIII. Die 28. mane calor febrilis erat acrior hesterno, & nox abierat inquieta, somnum tussi, rhoncho, ploratu & jactatione corporis turbantibus, redibatque stranguria & alvus per 36. horas clausa manserat. Loquebantur igitur matronæ de necessitate quietis, unaque earum Sirupum de meonio, altera mithridatium adversus agrypniam extollebat, & quam opportune horum ope plurimi infantes pavoribus & infantibus motibus convulsivis erepti essent.

§. LIX. Sed postquam veram causam recidivæ, una cum periculoso opiatorum in talismodi affectibus usu edoctæ erant, & per secundam clysteris dosin, ac cæterorum medicamentorum sedulam continuationem, universam corporis œconomiam tranquillari cernebant; non modo ingentem superiorem partium cum inferioribus consensum dari, harumque dispositionem p. n. istarum naturalem facile evertere posse disciebant, sed firmam etiam de restitutione ægræ fiduciam concipiebant.

LX. Die 29. status ægræ deprehendebatur mediocris. d. 30. nulla amplius vestigia febris sentiebantur. d. 2. autem Decembr. pulsus iterum celerior erat, & rhonchus auctus, qui hæctenus valde remiserat, & tantum per intervalla puellam infestaverat. Culpa rejiciebatur in alvi tarditatem, quam placenta heri data effecerat. Adhibebatur itaque ultima dosis enematis, cum successu sperato.

§. LXI. Die 3. conquerebatur mater de exiguis prurientibus pustulis, passim quidem in corpore, sed assatim magis in manibus erumpentibus & circa noctem imprimis scaturam exigentibus. Erant autem hæ scabiei initium; quia à mistura ipsi nuper exhibita, pars materiæ acris ad peripheriam pellebatur commendabatur itaque scarificatio repetita & continuatio medicamenti, sed absque \sim * anif. cui pulveris ex $\frac{1}{2}$ diaph. & C. C. ulto aliquot doses, somni tempore sumendæ, jungebantur.

§. LXII. Die 6. offerebatur puellæ Emullio purgans, ex Essent. jalapp. \mathcal{D} j. mannæ $\mathcal{Z}\beta$. & 3. vel 4. amygdalis c. ∇ rosar. concinnata, quam, optime operantem, mistura ex Essent. lignor. croc. anif. & apod. excipiebat. Tussierat enim imprimis nocte, & per tussim semper raucedini atque rhoncho ansam præbuerat. d. 10 videbatur plane pristinæ valetudini restituta; quapropter matri, ut ocyssime eam ablaçtaret, à Medico amicisq; suadebatur.

F I N I S.

NICOLAI

X L I V.

N I C O L A I R O S E N

E T

E B E R H A R D I N I C O L A I F R A T R I S

D E T U S S I D I S P.

P A R S P R I O R T H E O R E T I C A.

Upsal 14 Nov. 1739.

G 2

J. N. J.

§. I.

DOcet anatomē corpus humanum ex solidis & fluidis ea lege constare esse, ut in illis hæc coercita, per circulum non moveantur modo, sed & in motu sic determinentur, ut sub singulis circumgyrationis actibus, a corde ut centro ad idem tendentibus, fluida eo in solida effectu agant, ut sua hæc obire munia queant, quibus duret commercium inter animam & corpus *vita* dictum.

§. I I.

Hæc §. 1. in corpore durans, necessitate structuræ cuiusvis partis continuatur, quare & quælibet pars propriam functionem h. e. vitam sortita est. Hæc vero functiones quamdiu singulæ sine impedimento ad unicum communem effectum, circulum nempe sanguinis æquabilem perficiendum conspirant; (quemadmodum illæ vicissim ab hoc vi cordis motrici animantur) facile jucunde & constanter actiones hominum omnes cum perfecta *sanitatis* usura ire jubent.

§. I I I.

Eo vero ipso, quod hæc sic §. 2. optime fiant, se mutuo fluida & solida consumunt; quapropter ingerendis ne minuatur vita opus erit. Illorum vero, ut & quibus de cetero vivit & afficitur homo, indoles; functionum, h. e. vitæ §. 1. ac sanitatis §. 2. tenorem diversimode intendere, nec minus ad quietem usque minuere potest.

§. I V.

Mutatio, quam ex his, §. 3. quocunque denum modo, sive intermissione sive remissione, functiones subeunt ita, ut a sanitatis §. 2. idea corporis conditio declinet, *morbis* est, sicut illa eo usque deducta, ut cesset plane functionum effectus §. 1. nec ullo modo suscitari iterum queat, sub *mortis* nomine comprehenditur.

§. V.

Circa hæc §. 1-4. per suas causas cognita, ceu primum objectum totius scientiæ medicæ apparatus versatur ita, ut vitam §. 1. sic §. 2. perennantem sustentet *medicus*, eidem vero si declinaverit §. 4. pristinum reddat vigorem.

G 2

§. VI.

§. VI.

Atque ex his §. 1-4. quidem, hoc pacto §. 5. scientiæ in modum iuxta-
 cem connexis, ut particulam aliquam dissertationis nomine ventilandam
 avellerem, rerum mearum ratio postulavit. Quapropter affectam *tussi* pul-
 monum præcipue functionem curatione olim addenda exponendam selegi.
 Cujus tanto majoris momenti visa mihi consideratio fuit, quo & sæpius
 sic affecti pulmones laborent, & minus, vitalis simul & tenerrimi hujus
 visceris affectionem nisi valde sufflaminetur, animalis vitæ rotatio sustine-
 re queat. Quemadmodum enim in genere, quod de exercitu Curtius [a]
dum partes inquit, labant summa turbatur, ad vitam humanam potiori
 jure referimus, ita in specie ex pulmonibus labefactatis, per quos continuo
 vitalis liquor transit, id tanto certius evenit. His si adjunxero, tussim
 præter ceteros pulmonum morbos fallaci magis & specie ludere, in illis
 tantum non omnibus una adesse, & sparsim fere illam a medicis tractari;
 eo ipso, ut a veritate nihil alienum, sic tractationis quoque dignitatem
 evicisse mihi satis videor. Dum igitur coeptam telam pertexere aggredior,
 organa prius, quibus tussis h. e. respiratio violenta perficitur, exponam,
 quo quid in illis fiat eo facilius percipiatur. Est vero actio pulmonum, res-
 piratoria, sanguinem transmittens & se vel excretoria; quæ singulæ ex
 anatomicis uberius explicabuntur.

§. VII.

Peragitur respiratio *inspiratione* & *expiratione*; quarum I. natura quoque
 prior tum fit, ubi muscoli, serratus posticus superior, intercostales om-
 nes pariter ac supracostales, versus claviculam elevantes arcuatam præci-
 pue costarum 9. superiorum partem, thoracis capacitatem augent; quæ
 major adhuc fit, dum diaphragma, ipsum quoque musculus, simul contra-
 hitur, & a pulmonibus versus abdomen planum factum secedit. Quapro-
 pter dum dilatatus sic in omnem dimensionem thorax, inter pleuram &
 pulmonum superficiem vacuum relinquit, aer elasticus & gravis, cui per
 os & nares glottidem quoque laryngem, asperam arteriam & bronchia,
 aditus in pulmones patet, expansiles illorum, ex trachearum ramulis na-
 tas vesiculas, racemos, lobulos, his intertexta omnis generis vasa, im-
 mo v. ipsos, per quos intrat aer tubos, quaquaversum expandit, donec,
 in utroque thoracis latere siti pulmones contigui sint pleuræ & diaphrag-
 mati, actionemque aeris nixu suo thorax æquet. Et tum quidem 2. Ob
 hanc vel quietem vel æquilibrium, non ut prius ad recensita modo orga-
 na inuentibus spiribus, actio eorum desinit. Quamobrem segmenta car-
 tilaginea costarum, proprio elatere, & infracostalium, sternocostalium
 costas

[a] Libr. III. c. 8.

costas deprimentium, abdominalium quoque musculorum, laxatum nunc
 diaphragma, intestinis mediantibus, sursum retrudentium ope, thorax
 coarctatus pulmones comprimit, qui ipsi, ut semper, tanto magis ex ins-
 piratione in statu violentæ distractionis constituti, proprio nixu corru-
 gantur, & aerem qua intravit via expellunt, id ipsum eo, quod *exspi-
 rationem* dicimus efficientes.

§. VIII.

Habent vero hi actus §. 7. alias quoque fortiores, voluntatisque pat-
 tim arbitrio subjectas causas, quarum id momentum esse constat, ut ins-
 pirationem & expirationem pro lubitu sæpius & filtere valeant & violentè
 exercere. Fiunt vero hæc iisdem fere ac diximus §. 7. organis, & sicut ea-
 rum actio vix nisi gradu differt, ita ex dictis maximam partem intelligi po-
 terit [b].

§. IX.

Dum hæc (7. 8.) ita fiunt, transmittunt pulmones sanguinem ex
 duplici arteria *pulmonali* & *bronchiali* scaturientem, per minores numero
 & capacitate, ejusdem tamen nominis venas. Id quod sic fieri observa-
 tur, ut quæ ex dextro corde oritur pulmonalis, ex intercostali vero su-
 periore [*] bronchialis arteria, in ramos innumerabiles fere diversique
 ordinis prius dispescatur, iique rami bronchiorum ramulis & cellulis ag-
 glutinati veluti, per Anastomosis venis, quæ ab opposito arteriis latere
 bronchiis adhærent, infundantur, donec inde in sinistrum cor pulmona-
 lis vena, collectis in truncos ramulis, properet, in azygos vero venam
 bronchialis illa abeat.

§. X.

Sed & sic §. 9. propagata vasa, præter *lymphatica* ad thoracicum ductum
 abitura [c], in pulmonales vesiculas & pervia aëri respirationis organa
 cetera, emissaria sua porrigunt; quæ sive *glandula* fuerint, sive nude
 hiantes vasorum lymphaticorum *extremitates*, semper tamen sanis partibus
 unctuosum fundunt liquorem, quo aëreæ vitæ lubricæ sint flexiles, & a rō-
 sione denique attractorum forte acrium halituum semper muniantur.

§. XI.

Hi omnes actus §. 7-10. sicut per sua organa, ceu *causas proximas for-*
 ma-

[b] Videfis Boerhaav. Inst. §. 621. &c.

[c] Vid. D. Præsidis C. A. p. 288. & Nuckius in Adenograph. cap. 4. quem al-
 legat & uberius exponit Jos. Rega in meth. med. p. 26[*] Sunt tamen hæc non perpetua, sed ejus origo in diversis subjectis diversissima est.
 vid. Winslow. Anat. T. III. p. m. 27.

males hætenus fuerunt expositi, ita quoque alias remotiores causas habent, per quas illorum cum aliis partibus in agendo consensus intelligi queat & explicari. Sunt vero illæ *nervi*, ex quibus huic operi velificantur par octavum vagum & intercostales dicti nervi. Quorum illi ad gulam quoque, & ventriculum propagantur [d], hi vero hepaticum constituunt plexum, mesentericos quoque & hypogastricum [e].

I. DEFINITIO.

§. XII.

Ex his datis principiis tussim definire possumus, quod sit actio violenta organorum spirationis omnium §. 7. 8. in specie vero expirantium pulmonum, quorum vehementi dilatatione aer ingeritur, larynx clauditur, moxque coarctatis pulmonibus, explosi aeris vehementia laxatur, illum transmittit, qui ex vesiculis pulmonalibus prorumpens, obvia quævis in bronchiis aspera arteria & larynge mobilia, foras secum abripit, sonum egrediens edit, & eundem sæpius repetit actum diversis interpositis temporum intervallis, usque dum desinat, vel citra vel cum jactura virium, sanitatis, vitæ.

II. DIFFERENTIA.

§. XIII.

Tussis hoc nomine §. 12. considerata, ex transitoria causa orta, integris de cetero partibus §. 7-11, nec nimio sanguine turgidis, sanitatem §. 2. dum æquabilem sanguinis circulum citatiorem reddit, mutat quidem §. 4. aliquantisper: morbus tamen illa quam risus vocari magis nequit. Quemadmodum enim hic, si modicus fuerit, humores conquassando, quicquid eorum tenax fuerit, fluidum reddit; ita tussis subnascentes in thorace vel vicinia obstructions, succussatione sæpe discutit. Id enim non sine læticia sæpe experiuntur pleuritici; qui sub venæ sectione exercita, quæ a medico imperatur, voluntaria tussi, dolore sæpe extemplo liberantur.

§. XIV.

Ubi vero dictis §. 13. contraria plane corporis conditio adest, individualis status hernia laborantium & gravidarum, vel & pertinax causa ex suis effectis œconomix animalis adversis congruenda; tum quidem ad sui considerationem medicum provocat.

§. XV.

[d] Vid. D. Præf. C. A. p. 219.

[e] Eiusdem C. A. p. 218.

§. XV.

Scrutanti vero de his §. 14. illi, ex phænomenis tussis illorumque rationali explicatione patebit, tussis causam omnem vel 1. in pulmones primum agere ibique nidulari, vel 2. extra eosdem per consensum §. 10. demum agere, vel 3. ab alio morbi causa excitari; vel denique 4. ex his (N. 1. 2. 3. hujus) invicem, aut cum alio morbo, ex quo tamen tussis non pendet, complicatis fieri. Id quod pro certo hic, quo differentias tussium certas prævie designemus, dicimus.

§. XVI.

Sed & hæ causæ §. 15. suo quævis modo ortæ id efficiunt, ut tussientium alii excernant aliquid, alii vero non. Hinc quæ cum excretionem tussis fit *humida* dicitur, quæ vero sine ea *ficca* audit.

§. XVII.

Differunt igitur inter se tusses ratione *causarum* §. 15. & *effectuum* §. 16. Sunt autem quædam quoque ratione *temporum*, *durationis* & *exitus*, quæ tusses invicem distinguunt circumstantiæ, medico cognoscendæ.

§. XIX.

Quia autem sine his §. 18. non vero sine illis §. 17. sufficiens tussis cognitio haberi queat, prior *essentialis*, posterior vero *accidentalis* appellanda erit differentia.

§. XV.

Atque hæc hætenus §. 15-19. quomodo differant tusses inter se innuunt; sunt autem & alii, vel morbi; ut asthma, catarrhus suffocativus, pleuritis, peripneumonia, vomica pulmonum, empyema, hæmoptoë, phthisis; vel actiones non morbosæ, ut excretio, suspirium, ocitatio, singultus, risus denique & sternutatio, quæ, quia æque ac tussis pulmones eisque vicinas afficiunt partes, iisdemque partim peraguntur organis, ne confundatur, aut saltem tussis cognitioni lucem affundant majorem, per propria signa & causas distinguendæ a tussi erunt.

§. XXI.

Patet hinc §. 20. differre tusses a se invicem, ab aliis morbis, actionibusque non morbosis. Quæ utraque differentia per specialia eundo explanatio reddi debet.

§. XXII.

Tussis igitur cujus causam innuimus §. 15. N. 1. *Idiopathica* nobis dicitur, quam definimus, quod sit illa, cujus in ipsis pulmonibus fomes hærens, causam habet a nullo alio morbo, hoc tempore in corpore cognoscibili deducendam, quæque in corpore alibi, nusquam tanto, quanto in pulmones effectu agit.

§. XXIII.

Placuit medicis sub hac tussi §. 22. *Rheumaticam*, convulsivam epidemicam vel sporadicam, & catarrhalem denique tussim comprehendere, pro eo ac differat ejus causa vel indole vel activitatis gradu; ita ut

1. *Rheumatica tussis*, sive inflammatoria, illa sit, quæ febrem comitem habet, & ab inflammatione leviori arteriarum forte lymphaticarum bronchialium vel pulmonalium §. 9. pendet.

2. *Convulsiva* iterum seu ferina tussis (Kikhofta) illa est, quæ dum a communi causa oritur *epidemica* dicitur; ubi vero ab aliis promiscue causis derivatur *sporadice* nomen fortitur, & sola sæpe vehementia ab aliis tussium speciebus distinguitur. Prior, ut hujus præcipue loci est, sic cum posteriori in eo convenit, quod ejus causa creberrimis motibus, organa tussientia ad omnem fere illis possibilem dilatationem, & reciprocam pluribus succussationibus peragendam contractionem, eo usque stimulet, ut respiratio ad suffocationis metum usque inhibeatur.

3. *Catarrhalis tussis*, quæ mucosa vel serosa dici quoque potest, a perspiratione impedita per susceptum frigus, & inde facta glandularum præcipue trachealium §. 10. infarctu ut maxime oritur, sic præ ceteris levior quoque est, & minori cum discrimine stadium decurrit.

§. XXIV.

Sed est quoque quæ a consensu partium §. 15. N. 2. unice derivari tussis debet; cujus causa ut extra pulmones & hæret & primum agit, sic quoque per nervorum denique functionumque consensum, spiritalia ad tussendum provocat organa. *Sympathicam* igitur illam seu consensualem dici debere natura rei postulat. Est autem hæc

1. *Stomachalis* vel œsophagea, quæ a stomachi vitiis oritur.
2. *Hypochondriaca* ab hepate vel vicinis læsis.
3. *Promiscua*, quæ a læsionibus nervis quibuscunque cum spiritalibus communicantibus oritur. Ejusmodi vero illa est, quam ex difficili dentitione infantes sentiunt, ut & quæ excitatur tussis, læso nervo vel tendine circa colum.

XXX

H

H. Rosen. §. XXV.

§. XXV.

Excitari quoque ab alio morbo symptomatis nomine tussim diximus §. 15. N. 3, cujus quidem causa pulmonale viscus æque ac idiopathica §. 23. afficit, ita tamen id agit, ut causa mali ab alio morbo qui simul aderit derivari debeat. *Symptomata* igitur hæc dici debet & in variolis, præcipue vero morbillis adest, præcedit, sequitur. Urget quoque aliquando in febre catarrhali, pleuritide, peripneumonia, asthmate, phrenitide & paraphrenitide, in catarrho suffocativo, quamvis valde illa debilis sit, in hæmoptysi, phthisi, hectica, hydrope, hydatidibus pectoris & pericardii, lue venerea, rachitide, aphthis, tabe dorsali, scorbuto, in Hysteriis denique convulsivis & epilepticis morbis.

§. XXVI.

Complicata tussis §. 15. n. 4. tum adest, ubi vel morbus a tussi quacunq; §. 23-25. diversus, vel & enumeratorum tussis generum, omnes simul vel binæ saltem diversæ causæ, ad tussis effectum producendum concurrunt. Prioris exemplum habetur in tussi convulsiva epidemica cum rubra vel alba purpura, & in stomachali cum febre tertiana continua, complicatis [f]; posterioris vero in tussi phthisica, cum catarrhali juncta.

§. XXVII.

Quas hæctenus §. 15-26. intuitu suarum causarum, differre & excitari tusses principes vidimus, ita fieri novimus, ut simul effectus edant, sensibus percipiendos §. 16. Horum vero alteruter, ut in omni tussi adest, sic pro diversa earundem indole, ipse quoque variatis apparet phænomenis. Quapropter

1. *Humida tussis* (quæ tum fit, ubi organa tussientia suo impulsu, coarctatique aeris impetu, materiæ cujuscunque humidæ in pulmonibus aut vicinis partibus hærentis, impedimentum, gravitatem & cum partibus cohesionem, vincunt ita, ut supra glottidem elevata materia foras scœratu propelli queat) dispesci debet pro eo ac differat excretorum (A) *Quantitas*, eaque iisdem temporum intervallis major vel minor (B) *Qualitas*; & tum quidem diversa humorum corporis vel sanorum vel corruptorum, excreta apparet a species & quidem (1) *Sanguinea* ut in hæmoptysi & tussi quoque aliquando convulsiva. (2) *Purulenta* ut in ulcere pulmonum, vel phthisi. (3) *Mixta* ex his n. 1. 2. ut in peripneumonia & angina suppurata. (4) *Serosa* ut in tussi catarrhali, hectica, convulsiva infantum epidemica &c. β. *Consistentia*, sic, quæ in phthisi acuta & suppurantibus

H 2

re-

[f] Hippocr. L. 2. Epid.

reliquis pectoris affectibus excernitur materia, tenuior est & spumida magis, quam quæ in chronica phthisi & convulsiva tussi tenax extunditur coluvies. γ . *Color*. Flavum nempe & semicruentum peripneumonia & angina suppurata exhibent; dilute croceum vel & flavum convulsiva tussis infantum, ut & illa quæ in morbillis adest. Lividum, cinericium, pallide livescens, atrum denique vel viridem phthisis. Discolorem vomica pulmonum &c. δ . *odor*. Faectorem spargunt, quæ phthisi & vomica pulmonum laborantes tussunt, inodorus autem ille fere humor est, qui ex catarrhali & hæctica tussi pullulare solet. ϵ . *Gravitas specifica*. Superant nempe albidam phthysicorum sputa pondere, quæ appropinquante morte, cinericei coloris, argillæ instar mollia, extundere observantur iidem. Videantur super his accuratissima experimenta Chr. Benneti in theatro tabid. p. 108. Edit. Anglic.

2. *Siccam tussim* adesse novimus, dum applicatis iisdem ac in humida, organorum tussientium viribus, nihil, vel certe non ex pulmonibus aut larynge ortum, egeritur. Observari debet hujus tussis. (A) *Vehementia*, quæ ex vi & celeritate simul, qua se contrahunt organa respirantia, pro subjectorum temperamentorum causarum denique & virium diversitate aliis, æstimanda erit. (B) *Sonus*, qui ut in genere ex vehementia pendet & ad humidam quoque tussim pertinet; sic in specie ex diversa bronchiorum lævitate asperitate & humiditate, ex glottidis elastica flexilitate, magnitudine naturali aperturæ ejus, lacunariumque denique, quæ in ore, egrediens aer ferit, diversa lævitate, elasticitate denique & figura modificatur [f]. Ex his enim, ut & pro eo ac magis vel minus arctentur vel dilatentur partes, præcipue vero glottidis rima, in aliis clangosa tussis est, in aliis suppressa veluti, celer denique vel tarda in aliis.

§. XXVIII.

Expositis sic §. 22-27. differentiis tussium essentialibus §. 19. accidentales, quæ illas distinguunt, circumstantias significare ordo postulat. Tum vero nomen fortiri tussim deprehendimus.

1. Ex diversis, quibus ingruit temporibus, ut *vernalis autumnalis* &c. *diurna* quoque dicatur & *nocturna*.

2. Ex duratione & recurso paroxysmorum. Hinc (A) *recens* tussis & *cito decurrens*, qualis esse catarrhalis solet. Illa tamen sæpius recurrens & diutius durans in (B) *habitualem* abit vel *chronicam*. (C) Utraque vero (a & b) vel *periodica* est, & accurate distinguit periodos (a) horarum, ut

[f] Nec tamen diffitemur, differre tussim pro eo ac incipiat, vel determinetur motus ex profundiori vel elevatori organorum tussientium loco. Nam ut in vulgus notum est, phthysicam plerumque tussim ab intimis pulmonum penetralibus sonum edere, velut ex vacuo profectum dolio; ita nec minus certum est, ortam a larynge stimulatam tussim, abruptam velut esse, minusque sonoram.

ut quintana convulsiva Parisiensibus medicis observata, ex numero indies recurrentium paroxysmorum. (β) Dierum, cujusmodi meminit Hoffm. [g] cum hemicrania sinistri capitis & febre, quotidie, circa horam sextam vespertinam redeuntis: (D) vel *vaga* denique, certa, quibus redeat, non observans tempora. Cujus quidem sub censum, maxima tussium pars venit.

3. Ab exitu, quem habet (α) *salutarem*, & critica dici potest, ut catarrhalis sæpius, & quæ phrenitidem tussis solvit. (β) *Noxium* inque alium morbum transeuntem. Sic, quæ a variolis tussis fit, in phthysin aliquando desinit. (γ) *Lethalem*, ut convulsiva infantum, haud raro suffocans.

§. XXIX.

Duceret nunc tractationis filum §. 21. ad perstringendas differentias morborum, ut & actionum tussi congenerum, illarumque diversam a tussi naturam; sed arctamus spatia, nec ultra, quam quidem antehac §. 20. super his diffundi nos patimur. Exponenda enim infra, signa pariter ac causæ, tussim speciebus certos figendo limites, alios quosvis morbos vel sponte excludunt §. 22-24, vel & admittunt §. 25. 26.

III. SUBJECTA.

§. XXX.

Ex cognita partium respirationi æque ac tussi inservientium, communi omnibus hominibus structura §. 7. 8. patet illos æque omnes ad tussim in genere subeundum idoneos esse, modo accesserit causæ, motum istuc, dicto modo §. 12. determinans. Quatenus autem diversis tussis nititur causis §. 15. effectusque diversos habet §. 16; hæque sive causæ sive effectus, necessitate specialis temperiei & dispositionis, cuivis individuo propriæ, oriri videantur & fieri, eatenus tussis quoque in diversas species 22-17, abiens, hunc quam alium hominem frequentius invadit. Id quod ex temperamentis, sexu & ætate diversis sic fieri observatur; ut

I. *Idiopathicam* §. 22. & quidem (A) *Rheumaticam* facillime incurrat temperamentum calidum, sanguinei aut cholericum: ætas maxime mascula, ob solidorum vim, humorum copiam, acridinem & in phlogisticam diathesin pronitatem. (B) *Convulsivam* & quidem (α) *Epidemicam*, raro adultiores, maxime vero infantes, tenelluli æque ac provectiores experiti solent. Illi vero præcipue & gravius quoque decumbunt, quibus excitator animus & lymphæ ubertas est. (β) *Sporadicam* ferinam, cholericum maxime & molles sentiunt homines, quorum augmentum numerum infantes & deli-

H 3

catu-

catulæ feminæ, morbis convulsivis & hysteris obnoxie, leviolem quamcumque tussim, mobilitate nimia nervorum ad hanc sæpe enormitatem evehentes. (C) *Catarrhalem* incurrunt temperamenta præcipue humida, sana tamen ceteroquin, sanguineum & phlegmaticum, senes, pueri hominesque sedentarii; ob laxitatem solidorum, humorumque copiam lentorem vel acredinem.

II. *Sympathica* §. 24. (A *Stomachalis*, infantes potissimum exercet & illos, quorum infirmus ventriculus cruda nasci patitur. B.) *Hypochondriaca* vero sicciore, cholericos & melancholicos, hypochondriacos, ad hæmorrhoides proclives, præcipue vero cruentum vomitum passos, detinet.

III. *Symptomatiæ* tussis §. 25. subjecta, illa fere sunt, quæ ad morbos, quorum est symptoma, inclinant. Quia autem hi morbi in aliis quandoque sine tussi adsunt, videtur hæreditaria quædam dispositio vel & aliunde profecta labes, facilem ad pulmones aditum tussis parere causæ.

IV. *Complicata tussis* §. 26. subjecta, ex hætenus dictis (N. 1. 2. 3. hujus) intelliguntur; suntque in genere homines, qui plura participant temperamenta, h. e. quibus animus, pariter ac reliqua vitæ conditio, vaga est & inconstans.

V. *Humida tussi* §. 37. N. 1. obnoxii esse solent, sanguinei & phlegmatici, quibus copia humorum, partiumque mollities familiaris est ita, ut ductus excretorii §. 10. ex levi quavis causâ facile dehiscant, fluidaque transmittant. Quare & feminæ præ viris, infantes pueri atque senes præ juvenibus ac robustis, sic plerumque laborant.

VI. *Siccam* igitur §. 27. N. 2. experiri illi debent, quibus dictis (N. 5. hujus) omnia sunt contraria. Strictioris nempe habitus homines, cholericis & melancholicis, ob vasa contracta, humida pacua, acriora tamen. Ita vero hæc non sunt perpetua, ut præsentibus quibusdam conditionibus alia esse nequeant. Fieri enim facile potest, ut, cujus ad humidam tussim temperamentum inclinât, idem siccam illam patiatur, & contra.

§. XXXI.

Hæc vero §. 30. omnia, evenire sic posse videntur, partibus antea sanis. Ubi vero staturus individualis, mala nempe conformatio organorum respirantium, gibbositas, vel & à parentibus hæreditate accepta pulmonum adeest labes, tum quidem latior tussi eique congeneribus malis §. 20. porta panditur, tragicæ spirationis materiam admittens perpetuam.

IV. SIGNA.

IV. SIGNA.

§. XXXII.

Ceterum tussis quælibet, quæcumque demum subjecta §. 30. 31. invaserit, præter communem omnibus effectum §. 12. ex singulari & privata unicuique tussis causâ, singulares quoque & ab aliis diversos producere debet effectus, qui simul signa erunt, unde præsentem esse judicari possumus, hanc vel aliam tussis speciem. Illi vero, sive effectus sive symptomata, quoniam maximam partem in organis fiunt corporis, quæ intro abscondita & à sensibus remota jacent; quumque illa, quæ foras manifestantur singularium causarum, adeoque & tussium indicia, pluribus ejus speciebus communia plerumque sint; patet quam sit difficile, singulis tussium speciebus, propria invenire signa h. e. pathognomica. Facem tamen hic nobis, quantum fieri potest, lucidam præferent, observata antiquis pariter ac recentioribus tussis omnis phænomena, quorum cum veritate congruentiam, quoad nempe experiri licuit, nos quoque vidimus. Manifestatur vero

I. *Idiopathica A. Rheumatica* tussis, hoc fere modo. Horripilationes & febriles commotiones, cum sicca tussi ab initio sentiuntur, quæ vesperi præcipue cum pulsu & calore auctis ingravescunt. Pulsus interea celer est & duriusculus; ac per incrementa ferox redditur tussis, dolens cum spirandi difficultate juncta, modo sicca modo denique humida. Dolores alios Rheumaticos haud raro comites sibi jungit, noctesque secum infomnes trahit, cum periodico itu ac reditu affligens tussis. Qui secta vena sanguis detrahitur, phlogisticus aliquantum observatur. (B. *Convulsiva & Epidemica tussis*, vergente in autumnum æstate haud raro incipit, malorumque scenam, infantibus, quos invadit, aperit inquietudine, vomitionibus, siccaque tussi in humidam mox transitura. Crescit hæc tam vehementia, quam frequentia paroxysmorum ita, ut misellos, tussis, quam extreme horrent, quovis horæ quadrante, plus minus, exerceat. Tussunt vero hoc modo, ut profundissimo ac sonante haultu sorbeant aëra, quem cum sonitu iterum & queritante clamore extundunt, idque crebris ac alternis succussionibus, quæ id efficiunt ut tenax & flavescens mucus in os elevatus, ibi ob debiles vires deferatur, aut abstergendus aut vi urgentis violentæ inspirationis resorbendus. Adsunt in quibusdam sub paroxysmo sternutationes, maxime vero omnium vomitus & vomitiones, (g) assumta quævis ad atrophiam usque rejicientes. Manibus pedibusque tremuli gestiunt & calcitrant, obvia quævis in auxilium velut arrepturi. Facies rubescit & livido suffocativoque rubore expandescit (h) venæ

[g] Ratio apparitionis vid. in D. Præsidis C. A. p. 189. Not. I.

[h] Vid. itidem loc. cit. p. 210. lit. X.

venæ intumescunt, cor palpitat, pulsusque magnus & durus, initio præcipue observatur, appetitus vagus. Vehementia tussis tanta interdum est, ut anguli oris rupti, sanguinem stillent, qui idem, ex pulmonibus quoque & naribus, ruptis vasis haud raro emanat. Durat malum XII. vel & pluribus septimanis, & pari ac increvit tenore temporisque intercapedine, remensis veluti spatiis remissisque symptomatibus desinit. *β. Convulsiva sporadica* (§. 23. N. 2.) præter vehementiam, qua epidemicam vel æquat vel superat, effera siccitate cognoscitur. Rarius enim hæc tussis humida observatur. (*C. Catarrhalem* tussim, tum præcipue ingruere, dum vaga tempestas urget, de repente ex sicca in humidam ex calida in frigidam transiens, cuius fere expertum est. Adest plerumque raucedo vocis præcipue exaltandæ. Titillat aliquando & radit quasi in pectore, (quod tamen in tussi morbillorum æque vidimus), præcipue si quod excernitur parum est, tenue & acre. Plures plerumque homines simul afficit, & coryzam quoque gravedinemque capitis comitem habet hæc tussis, quæ in eodem mox humida esse potest, mox iterum sicca.

II *Sympathicam* (*A stomachalem & humidam* præcipue, digestionis vicium, sensus gravativus ventriculi & nausea denique præcedunt. Tussendi stimulus circa cordis serobiculum primum sentitur, & cardialgiam interdum efficit. Tum vero screatu magis quam tussi mucidi quidquam, idque in copia, ceu lentum sputum evcernitur. Tussis matutino tempore familiarior est, screatus vero interdum. De cetero, utrumvis sit, ingruit vel post pastum, idque cum vomitu, ut Junckerus ait (*i*), vel & cibus ventriculo vacuo, ut observasse se Hoffmannus asserit (*k*). *β. Siccam* stomachalem cum hypochondriaca conspirare credimus, cujus quidem alia signa habemus nulla, nisi quidem incipientem stomachalem humidam, siccae nomine insignire placuerit. *B) Hypochondriaca tussis*, dolore circa illa gravativo incipit, intortis hypochondriis ultra quod solita tussis vi fieri solet. Vehemens ceteroquin ita sæpe est, ut eo nomine convulsiva mereatur dici. Vocem autem isthæc tussis raro nisi sicca forte raucedine lædit, nec renifum in pectore, dum suspiria h. e. spiritum profundius ducunt, sentiunt; & ut frigidum aëra, quam alia tussis, minus sentit, sic ex frigido potu, deambulatione ascensoria cibisque copiosius ingestis magis exacerbatur. Accedunt sæpe tussi flatulentia, spasmi intestinorum & cetera, quæ hypochondriacos divexare mala solent. Cinericium mucum valde viscidum ex pulmonibus aliquando excerni tandem, sine ullo tamen gravis pectoris levamine Hoffmannus (*l*) observavit.

III *Symptomaticæ tussis* signa, alia quidem, quam tussis in genere §. 12. designari certa nulla possunt; quæ de cetero ex cognita morbi, ex quo pendet, præsentia noscitur. Eminent autem symptomaticas inter *Phthistica tussis*

[i] Tabula de tussi.

[k] Citat. libro p. 380.

[l] Citat. loco p. 416.

tussis, quæ dum morbi sui comitatur initia, haud quidem facile ab aliis, præcipue vero humida habituali discernitur; nisi quidem prægressæ notæ causæ, hæmoptysis, violentia in pulmones externa, mora inter corrolivos vapores, ætas intra XXXV. annum hærens (*m*) maxime vero omnium dispositio hæreditaria obnoxium phthisi, hominem esse suspicari merito jubeant. Ubi vero adolevit phthisis, hujus farinae tussim esse facile manifestatur ex tabida consumptione, ex materia saniosa sanguineis striis mixta, ceterisque memoratis §. 27. N. 1. proprietatibus, ex renifu denique in pectore, dum tussiont vel spiritum altius attrahunt. In genere tamen tam incipientis quam provectoris phthisticae tussis ea est ratio, ut diuturna sit, raro intermittens, sicca magis quam humida [*n*].

IV. Ubi *tussis cum tussi complicatur* §. 26. ex signis propriis diversarum tussium (n. 1. 2. 3. hujus) simul concurrentibus præsens esse noscitur. Ubi vero *alius morbus* ex quo tussis causa non pendet *complicatur*, ille ex suis signis aliunde habendis scitur. Sic e. c. tussis cum purpura complicatæ signa sunt febris cum viribus dejectis; paroxysmorum febrilium alternans intensio & remissio, dolores artus affligentes, tussisque efflorescente purpura præcipue rubra plurimum mitigata; in alba vero sudores ad sensum sæpe aciduli.

V. Dum *siccam* quis aut *humidam* tussim nominaverit, signa quoque ipsa, præter jam data §. 27. satis videtur indicasse. Illius autem humidæ, quæ insigniter ita dicitur, illæ sunt notæ, ut ingens vis liquidi, intra nycthemeron binas sæpe libras æquans, tussiendo extundatur; ut chronica sit isthæc, & in quibusdam periodico recurso affligens. Ubi vero sic urget, phthistica esse facile creditur. Levamen vero, quod ab opiatibus & purgantibus, quæ phthisticis nocent, laborantes sentiunt, isto illos metu liberare satis valet.

V. CAUSSÆ.

§. XXXIII.

Ex his sensu perceptis phænomenis §. 32. subjectis quoque §. 30. 31. & organis §. 7. 11. quibus fiunt per omnia cognitæ, iusti ratiocinii lege ad tussis cujuscunque perventum est causas.

I. *Idiopathica* videlicet.

A. *Rheumatica*, ut & omnis alia tussis, in genere *causam proximam*

[m] Hippocrat L. V. aph. 9.

[n] Lomius in medic. obs. p. 121. distingui tamen phthisis acuta a chronica debet; ut enim prior continue urget & valde humida est, sic posterior aliquando intermissiones suas habet, nec humiditate adeo est conspicua.

materialem agnoscit omne illud, quod sua præsentia, seu stimulo efficere valet, ut animales spiritus per organorum respirantium nervos §. 11. copiosius influant, majoremque liquidi copiam in musculos illorum derivent, quam ut imperante voluntate impediri commode possit, quo minus ut in ventriculo vomitus, sic quoque hic pulmonum convulsio h. e. tussis fiat. In specie vero rheumaticam tussim efficere videtur illud, quod vascula pulmonum serosa & lymphatica, distendere valet & vellicare, inflammatione non adeo sæva, ut in suppurationem abeat (o). Inflammari vero observantur

I. *Ex causis peregrinis*, in pulmones vel exterius vi quadam, vel & interius per os & laryngem impingentibus. Prioris generis sunt violentæ pectoris læsiones, sive contundendo fiant sive vulnerando. Ad posteriora vero pertinent; aer quocunque modo vitiosus, solida stringens, fluida vero in massam cogens, quod quidem de illo, frigido nimis vel calido, præcipue affirmatur. Subire quoque idem cogitationem debet, quatenus vehiculum aliquando sit exhalationibus arsenicalibus, antimonialibus, mercurialibus & saturninis, nec non vaporibus sulphureis, acidis mineralibus, calcis vivæ in actu extinctionis; quibus omnibus constringuntur, roduntur solida, incrassantur, corrumpuntur & coagulantur denique liquida. Accedit & huc dives volitantibus moleculis aer pulmonibus allabens (p) & pulverulenta quævis cellulas pulmonum pneumatophoras opplet. Atqui hæc quidem omnia, ut asthma simul quoque gignunt, sic maxime in opificibus, quibus in atmospheris fodinarum, moletrinarum lapidinarumque ducendus erit spiritus, locum habere consuevit.

2. *Ex causis domesticis* seu internis & quidem (A) *Ex vitio solidorum* nimis elasticorum §. 30. n. 1. vel ex iisdem in initiis vasorum nimis laxis, moleculas sanguineas diametro vasis serosi majores admittentibus non vero transmittentibus; vel denique ex arctatis compressisque solidis, per concretiones grandinosas calculosas & scirrholas, perque tumores apostematodes, vomicas, alia. Præterquam enim, quod horum contiguum mole ac duritie, quam loquimur, inflammatio oriatur & obstructio, iritantur quoque hinc & atteruntur perpetuo, pulmonum nunquam quiescentium mem-

(o) Ratio, & causæ applicatio ad phænomena §. 32. quorum potissimum febris est, facile cognoscitur. Dum enim quadam vasorum pulmonalium obstructa sunt, necesse est non solum ipsa ex vibrantium continue arteriarum ictibus a tergo libere urgentibus distendi, & sic istuc ex dolore liquidum nervæum copiosius manare, sed etiam derivari in cetera ejusdem generis vasa majorem liquidi copiam, quam perviis obstructis; unde, quia motu celeriori angustia loci compensari debet, nil mirum, febrem cum calore oriri.

(p) Apparet hinc noxa plumularum, quæ, dum sternuntur lecti, ex culcitris excussæ conclavia simul & pulmones replentes, in superficie speculorum & aquarum hæere observantur. Ut & idem malum, paleæ, ventilatis vel mensuratis frumentis, excitatæ, efficiunt; quomodo & nuper in viro, ex sola sere hac causâ asthma convulsivum exortum vidit D. Præses.

membranæ arteriæ & nervi, unde tussis fit, concitatis istuc cum motu spiritibus. (B) *Ex vitio fluidorum* (α) *quantitate* peccantium. Humor enim nimia opulentia, pulmones, qui omnes dextri cordis nixus, h. e. ejus, qui ex toto corpore affluit sanguinis, soli sustinent; facile ultra elasticitatis sphaeram distenduntur, obstructionesque patiuntur topicas, glandularum vasorumque minimorum infarctus. Ex hac vero vel sola distentione molestoque sensu, vel acredine forte simul contracta, vel denique eo i. so, quod copiam sui nimiam in bronchiales cellulas trachealesve glandulas exonerent humores, tussis solet excitari (q). β *Ex humorum qualitate* depravata. Diversa vero hæc esse solet, pro eo ac fuerit illorum vitium vel ex crassitie vel acredine, eaque vel spontanea vel scorbutica vel aliunde nata. Ubique vero, quamdiu in extremitatibus vasorum hærens, commode inde expediri nequit, molestat, vellicat, tussimque excitat. Refertur quoque huc debet infelix ista humorum sentina, quæ per metastasin ex podagra, arthritide, tumoribus statariis, achoribus, crusta lactea, tinea, gutta rosacea, scabie, sudore pedum exanthematibusque quibuscumque retropulsis, pessima scaturigine derivatur (r).

B. *Tussis Convulsiva.*

I. *Epidemica.* Esse hujus causam proximam stimulum perpetuum diutius in pulmonibus hærentem, ex communi vitio ortum, ut certum est (s), sic dubium manet utrum fermento veluti quodam humores corrumpat, an vero sola rosione humores alliciente, ad oscillationem hanc vehementissimam solida provocet. Fieri tamen æque utrumque posse vero videtur simile. Nec minus negari potest, nudam aëris annique temporum intemperiem huic excitandæ tussis sufficere posse (t). Dum enim hic humido calidus vel frigidus ventosus alternansque tepidus est, quid dici verius potest, quam communicam pulmonibus, tantæ intus superficiæ (u) ut & reliqui corporis cortici, hanc aëris indolem, solidis modo strictis, modo laxatis, fluidis vero calore & frigore (x) in massam coactis; perspirationem inhiberi, obstru-

(q) Hujus exemplum evidentiissimum illa præbet tussis, quæ suppressorum mensium re-lundantem sanguinem haud raro cum spirandi molestia excipere solet.

(r) Ratio autem, cur hæc ex claustris suis quocunque demum casu exagitata mole, pulmonibus deinde potissimum obhærescant hæc est; quod semel ex angustis arteriarum in venas traducti humores, nusquam arteriosa trajiciant ora, antequam ex dextro corde pulsi pulmonalis arteriæ extremitates feriant. Ibi autem restitent necesse est, sive enim mole fuerit sive figura, ineptos tamen illos esse arteriosis extremitatibus permeandis, nisi vi expellantur; ex prioris, quem constituerunt, morbi natura, satis fuit compertum.

(s) Patet hoc ex se, quod tempore, quo exanthematicæ febres grassantur, hæc quoque simul tussis sæpe ingruat, vid. Cel. Hoffm. c. 1. p. 379.

(t) Vid. Cel. Hoffm. Observationes circa sevam hiemem Anni 1708 & 9. cit. loc.

P. 413

(u) Vid. D. Præsidis C. A. p. 284. n. 2.

(x) Frigus in pulmones quam in reliquum corpus fortius agere, cognoscimus tenore regulæ, quæ in physicis demonstratur; omne videlicet calidum fluidum eo citius refrige-

obstructiones fieri vasorum pressoque pede tusses. Infantes vero hæ causæ, cum ob cavendi incuriam, tum quoque ob mobile nervorum systema, quam adultiores facilius videntur adoriri. Et certe, si quod in aere virus vel nebulae obolentes perniciosæ, ut Hoffmannus asserit (y), hanc tussim efficiunt, facilius inde corrumpi videtur sanguine minus mixta lymphæ, qua abundare infantes maxime solent.

2. Convulsiva sporadica tussis. Quia sola fere vehementia & enormis tussendi impetus §. 23. n. 2. huic tussi nomen imposuit, patet quam diversa ejus esse causa potest. Præterquam enim, quod sic dispositi §. 30. n. 1. lit. A. & B, hanc tussim incurrant, ut & ex difficili dentitione infantes, ex peregrinis quoque per glottidem in asperam arteriam illabentibus sæpe solet excitari [z]. Fiunt quoque quam sapissime, quas n. 1. lit. A. n. 2. hujus), designavimus, hujus etiam tussis causæ.

C. Catarrhalis tussis causas satis exposuimus, §. 23. n. 3. §. 30. n. 1. lit. c. ut & §. 32. n. 1. lit. c. si modo addamus, fieri aliquando in tempestate catarrhali vel alias, ut ex faucibus & capite acris liquor in pulmones defluat, & ad hanc tussim stimulet [a].

II. Sympathica.

A. Stomachalis, causa proxima in saburra acris, quæ œsophagum, ventriculum, ejusque orificium potissimum sinistrum occupavit, hæere videtur. Id quod inde colligitur, quia tussendi stimulus, primum circa cordis serobulum, ubi intus sinistrum ventriculi orificium, plurimis oblitum nervis [b] latet, sentitur. Tussim autem provocat, tam ob communes nervos §. 11. communem quoque efficientes motum, quam ob materiæ peccantis in glandulas bronchiales verosimilem introitum, per aperturas ex gula istuc promotum [c]. Occasionalem vero causam præbet, infirmus ventriculus assumpta non mutans, voracitas nimia, qui hanc maxime efficiunt, cibi incongrui, acres, acidi; nec non vomitus bilem in ventriculum movens, non vero inde promovens. Atqui hæc quidem apud infantes, qui sic sæpius decumbunt, maxime habere locum solent.

B. Hypochondriaca tussis ab humoribus atrabiliaris in hepate, liene &c. congestis, stagnantibus, corruptis, nervos prementibus, vellicantibus, distendentibus, ex scirrhis quoque aliisque inflammationis & obstructionis effe-

scere, quo in subtilioribus canalibus pellitur, ad quos aer immediate valet accedere. Affirmatur & hoc de calore, jure eodem versa tantum vice.

(y) Cit. l. p. 378.

(z) Exemplum ejusmodi in fabro lignario novimus, cui dum vesceretur ridenti, faba in asperam arteriam illapsa, immanem siccam tussim excitavit, quæ, quamvis fabam præterlapsis aliquot mensibus, rejecit, associata vel excitata verius inde phthisi, ad tumulum illum biennio post fuit comitata. vid. D. Præf. C. A. p. 280. lit. m.

(a) Ibidem p. 191. not. q.

(b) Vid. D. Præf. C. A. p. 311. lit. y.

(c) Vid. cit. l. p. 286. n. 7.

effectibus, proxime derivatur. Hæ vero causæ, quo propius a diaphragmate absunt, eo quoque certius tussim cient. Quando enim harum partium nervi, vel & solum diaphragma vehementius afficitur, facile convellitur, & vel singultum efficit, vel ob communes nervos §. 11. pulmones in consensum trahens, tussim excitat. Nec difficilis hinc est ratio, cur ex motu ascensorio, nimio cibo vel potu, hæc exacerbetur tussis, premitur enim in priori casu per musculos abdominis §. 7. hepar &c. diaphragma & pulmones, in posteriori vero per ventriculum, quumque per hypothesin & hepar & ventriculus majoris quam antea voluminis sint, tanto majori vi afficiuntur vicina, quo magis eorum moles in præternaturalem magnitudinem excrevit. Negari tamen minime poterit, cum hypochondriaco malo junctam tussim, alio modo excitari posse, ex hac eadem materia atrabiliaris in pulmones ipsos tractata. Dum enim atra bilis omnes circumeuntes humores æquabiliter infecit, vel & ex hypochondriis simpliciter crassus aut acris humor venis receptus resuat, pronius nihil est, quam ut in extremis pulmonum vasis necessario trajiciendis, stagnet, tussimque excitet rheumaticam verius quam hypochondriacam [d], vel ex utraque forte, si mavis, complicata derivandam.

III. Symptomatica tussis causam, cum eadem ac morbi §. 25. ex quo pendet sit, & ex illis quæ in hac §. dicta modo sunt intelligi queat; hæc uberius nil attinet edisserere. De phthisica autem, quia magnum sui morbi momentum, & curationis impedimentum constituit, indicare liceat, fieri illam, dum per inflammatas ruptas & liquatas veluti pulmonales cellulas aliquas & vasa, materia ad bronchia admittitur ulcerosa, sanguinolenta, vellicantis. Solutionem igitur continui hæc, sicut hectica tussis, vel si mavis phthisica incipiens, universalem solidorum atoniam, tracheales quoque glandulas laxantem, nimiumque humidi admittentem, vel & apostematam aut vomicas propriis folliculis inclusas quidem, acridinem tamen aliquam subinde plorantes, causam agnoscit [e].

IV. Complicata tussis causæ, ex dictis §. 26. & explicatis hic singularum tussium causis, aliquatenus intelliguntur.

V. Siccam tussim efficit, quicquid cum stimulo aliquo glandulas ductusque excretorios §. 10. natura §. 30. n. 6. vel casu (n. 1-4. hujus) vel denique arte, ita vel stringit vel opplet, ut liquidum transmittere nequeant. Patet igitur hæere ejus causam vel in fluidis nimium crassis, vel in solidis supra modum arctatis, vel in utrisque simul §. 33. n. 1. lit. A. Si quando in fluidis vitium hæere contingat, apparet ratio, cur illi, qui ad humidam tussim natura §. 30. n. 5. inclinant, sicca possint affligi.

VI. Humida igitur tussis cum sicca plane sit opposita, contrariis quoque oriatur oportet causis. In specie autem, quæ insignite humidæ tussis

I 3 sis

(d) Ejusmodi quidem illa fuit cujus supra §. 32. n. 2. lit. b. ex Hoffmanno mentionem fecimus.

(e) Conf. Robinsons New Method of treating consumptions p. 136. &c.

sis nomen meretur; a plethora derivatur, dum sanguinis redundanti molli in pulmones excipiendæ præter dispositionem individualem §. 30. n. 5. §. 31. haud parum fivet, textura glandularum pulmonalium, utpote quæ ex vasculis tenuissimis convolutæ, carne sunt parum suffultæ. Ex hac ipsa plethora intelligitur quoque ratio periodici hujus tussis recursus. Quando enim sanguis plethora succrescit, augetur quoque momentum, tam ponderis quam celeritatis, quo vasa corporis omnia & consequenter pulmonalia quoque premit; quæ quum per hypothesein, quam cetera corporis excretoria, minori polleant resistentia, distendentibus humoribus superfluis tandem cedent, idque determinatis temporum intervallis toties, quoties eadem causæ eodem tempore ad eruptionis vigorem usque iterum succreverint.

VI. PROGNOSIS.

XXXIV.

Quamvis tum demum de tussis cujuscunque indole & exitu vere judicatur, ubi probe prius cognitæ fuerunt hæ causæ §. 33. earum in vitales actiones §. 2. influxus, hominumque demum laborantium §. 30. 31. illis vel succumbendi, vel & vincendi facultas; tamen quum his ita cognoscendis humana perspicientia ubique non sufficiat, ex effectis quoque certa tussis vel phænomena vel symptomata sæpius excipientibus, generales quasdam conclusiones ducunt medici, prævie ejus indolem & exitum plus quam probabili conjectura designantes. Quarum quidem sequentes adducere in rem nostram duximus.

I. GENERE.

1. Omnis nempe tussis mala est, qua somnus aufertur (f): periculosa quoque, quæ plethoricos, abortum vel hæmoptysin passos aut hæreditario malo metuentes, cum vehementia aliqua invadit.

2. Libera respiratio, tranquillus animus, quietus somnus, bonus appetitus, alvus aperta, vegetus regressus virium, naturalis color, extenuati corporis modica nec præceps confirmatio; ut bona vergente tussi, sic contraria, mala quævis designant.

3. In pueris vehementior tussis gibbos & hernias, in gravidis vero abortum provocare sæpius & solet & valet.

(f) Lommius in obs. medic. L. II. p. 120.

XLV.

NICOLAI ROSEN

ET

EBERHARDI NICOL. FRATRIS

DE TUSSI

PARS POSTERIOR PRACTICA.

Upsal 31. Octobr. 1741.

Prognosis tussium in genere continuata.

4. **T**ussis violenta in pulmonibus orta, capiti vero communicata, producere potest subitanam memoriz atque ratiocinii jacturam, nec non paralyfin manuum aliorumque membrorum [g].

5. In senibus tussis & molestior est & periculosior [h]. Dum vero humida est, nec excretio admodum difficilis, tum salutaris est, & vitam ab aliis morbis immunem pollicetur. Hæc si cessat, scire licet alium & difficilem morbum ingruere. Non itaque tolli debet remediis, nec potu frigido aliove in diæta errore impediri.

6. Quæcunque tussis modico fit conatu, celerique ac facili materiz educatione, cum multo levamento, & sine dolore sive oculorum rubedine, optima esse censetur: quæ contra fit, passima [i].

7. Quæ frequens est & diuturna, plerumque ad sanguinis spurum producere dispositos præcipue solet [k]. Sic quoque cum illos invaserit tussis, quibus pulmones ab ortu sunt infirmiores, omnino necesse est a repetitis tussendi actibus illos adhuc magis debilitari, atque ita tandem affectos tibi vel phibiti reddi obnoxios [l].

8. Quæ abscessu solvuntur tussès, tutius desinunt, dum infra cavum thoracis secedit malum, quam dum supra [m].

9. Substantia cartilaginosa per tussim excreta, asperam arteriam affectam indicat vel bronchia pulmonum; carnis vero fungosæ frustulum elisum, pulmonem ipsum laborare ostendit [n]. Atque hæc quidem rarius sanationem recipere mala observantur [o].

10. Omnis tussis, dum vetus facta est, vix eliditur & in totum desinit. [p].

11. Tussès aquilonia regnante constitutione & hyeme maxime ingruunt [q]. Si quoque sicca & aquilonia æstas fuerit, autumnus contra pluviosus & australis, tussès in hyemem incidunt [r]. Quin & vere, dum occlusa per hyemem terra, solis calore referatur, vapores excitati variz in-

[g] Baglivus in pr. med. l. 1. p. m. 81. ex Boyleo. [h] Foresti obs. med. l. 16. obs. 3. [i] Lommius l. c. p. m. 120. & Foresti. l. c. [k] Sennert. med. pr. l. 2. p. 3. c. 5.

[l] Sydenh. proceff. int. de tabe. [m] Valesius in Hippocr. epid. l. 2. sect. 1. aph. 5. [n] River. inst. med. l. 2. sect. 2. p. m. 62. [o] Exemplum habetur in Actis lit. Sveciæ An. 1738. p. 146. ubi exper. D. Lundberg refert, ex ipsissimis pulmonum bronchiis, una cum sincero sanguine quadam ejecta esse, subsequente nihilominus, debita adhibita cura, prospera valetudine. [p] Cornel. Celsus p. m. 25 [q] Hippocr. Aphor. 5. l. 3. confer. Joh. de Corter de perspiratione insensibili C. p. 42. aphor. 34. 35. [r] Hippocr. Aphor. 13. l. 3. confer. Sanctotii medic. stat. aphor. 200.

indolis, tussis sæpe movent graves [s]. Atque his quidem temporibus, tussis alias mitior, reddi deterior solet [t].

Prognosis tussium in specie.

I. *Idiopathica.*

A. *Rheumatica.*

α. Si tussis cum febre pertinaciter afficiat ægrum, & nullis cedat remediis, in tabem migrat, etiam si sanguis non spuatur [u].

β. Quæ a tenui acri humore tussis fit, admodum molesta est, quia valde irritat, atque ob tenuitatem per aeris impulsu in tussi foras humor elidi nequit, sed dissipatus tantum in tracheas iterum defluit. Proin nec cessat, donec acre fuerit delinitum, & materia defluens crassa fiat & cocta, a colore cœrulescente aquoso ad flaviusculum fere vergens. Tum quidem minore labore excutitur, sensimque tussis remittit [x].

γ. Quæ pulmonem aut aliorum viscerum scirrhus consequitur, omnem plerumque remediorum vim eludit [y].

δ. Quæ a repressis nascitur exanthematibus his revocatis solvitur [z]. Quin & sine noxa hæc abire tussis potest, si alia evacuatio, quod in vitio est, auferat.

η. Quæ ab arthritide aut podagra, retrogradis, emanentibus, aut repulsis œdematibus fit; plurimum habere periculi observatur [a]. Si vero ad artus reduci iterum materies queat, suapte tussis sponte desinit [b], remediis pectoralibus frustra alioquin impugnanda.

B. *Convulsiva.*

I. *Epidemica infantum.*

α. Infantibus infra trimestre constitutis, funesta ut plurimum esse hæc tussis solet [c]; ut & valeludinariis, rachiticis & hæreditaria pulmonum labe affectis [d].

β. Quo diutius respiratio quiescit, faciesque magis excandescit, eo certius catarrhus suffocativus, vel & ipsa metuenda mors erit. Sic quoque soporosi, convulsivis motibus excepti, brevi mortem prælagiunt [e].

γ. Hæ-

[s] Frid. Hoffm. l. c. p. m. 379.

[t] Hæc quidem ex ventorum & aeris constitutione in genere, nobis quidem nota prælagia sunt. Dantur autem specificæ quoque climatum & locorum constitutiones, circa fodiinas; quarum, ut in producendis aliis morbis, sic quoque tussibus, specialis vis est. Harum autem prænotiones, quæ non manifestæ sunt, diligentibus observatione in singulis climatibus facta innotescere debent. conf. Bagl. Pr. M. L. 1. cap. 15. §. 7. [u] Baglivi pr. med. l. 1. p. m. 81. [x] Plateri pr. med. t. 1. p. m. 402. [y] Fr. Hoffmann. l. c. p. m. 381. [z] *ibid.* [a] Exempla vid. apud Fr. Hoffm. l. c. p. m. 408. Apud Lancisium de subitan. mort. l. 1. cap. 18. §. 3. Musgrave de Arthritide Symptom. Cap. 12. hist. 1. [b] Musgrave c. l. cap. 11. art. 8. [c] Commerc. lit. Norimb. An. 1732. p. 288. ex H. Pelargo. [d] M. Alberti dissert. de Tussi infant. Epidemica. [e] *ibid.*

γ. Hæmoptysis levior superveniens non adeo mali est ominis; si vero largior fuerit, subsecutura phthiæsis vel hæcticæ justum metum habet [f]. Hæmorrhagia narium, quosdam quidem ab hac tussi liberavit [g]. Quod si vero & hæc pertinacior fuerit, difficillimam reddi oportet sanationem.

δ. Difficilis respiratio post tussim aliquandiu remanens, non adeo metuenda erit, quam ex musculis thoracis & abdominis (§. 7. dissert.) ad motum leniter dolentibus, maximam partem derivetur. Si autem sicca tussis, cum clangosa & sonora inspiratione accesserit, indicio erit infarctos corruptosque pulmones funestam inducturos catastrophem [h].

ε. Laxa alvus leniorem tussim, stricta vero graviorem reddit [i].

ζ. Qui gibbi facti sunt ex tussi, ante pubertatem moriuntur [k].

η. Quod de variolis & morbillis, idem quoque de tussi hac infantum affirmatur; raro nempe plus simplici vice, homines illa solere laborare.

II. *Sporadica.*

α. Quæ ex difficili dentitione invadere infantes solet, emicantibus dentibus sponte solet remittere [l].

β. Hystericarum dum urget, sicca est & mere convulsiva, non tamen, qua terret specie, tanta quoque semper observatur lædere. Anodynis enim hæc cedere felicissime tussis solet.

γ. Quæ ab illapsis in asperam arteriam peregrinis cieri tussis solet; nisi suffocentur, illis denuo excussis, sponte postmodum remittit. Si quoque remanserit faucium quædam irritatio, lenientibus emendatur [m]. Interdum autem, quod illapsum est solidum, diutius in bronchiis moratur, & tum quidem diurnam alexæque plenam tussim fieri sæpius est observatum [n].

C. *Catarrhalis.*

α. Hæc quidem in nostris æteris tussium fere est frequentissima. Benignior plerumque, est & ultra 2. vel 3. septimanas raro durat. Tum vero, vel & citius longe, cum sanitatis commodo, rite tractata solvitur [o]. Ubi vero in caochymica offenderit corpora, vel & pertinaci intemperie

K 2

tem-

[f] *ibid.* [g] Hist. morb. Vratislav. An. 1699. p. 21. [h] M. Alberti l. c. [i] *ibid.* [k] Forest. l. 16. obs. 3. [l] Hoffm. l. c. p. m. 415. [m] Plat. Pr. med. p. 1. p. m. 402. [n] Cfr. p. dissert. 22. No. 2. nota 2. Exempla videantur apud Sennert. L. 2. p. 3. cap. 5. ubi narratur ex illapso nucleo ceraforum vehementem excitatam tussim fuisse, quæ, elapsis 14 diebus, dum tussi excutiebatur nucleus, tandem desit. Apud C. St. van der Wiel in obs. med. rar. obs. 23. narratur ibi de armi vitulini ossiculo, quod sic illapsam tussim continuam sputaque sanguinolenta excitavit. Post quatuor autem mensium intervallum, rejectum tussi una cum purulento sputo ossiculum, tabem mox affuturam impedivit. Plures ibidem ex Dodonæo, Th. Bartholino, Miscell. German. curiosis & Tulpio denique observationes recipientur, quarum quidem singula tabem minitanti symptomata recensent; reconvalescere tamen omnes, rejectis tussi peregrinis affirmant. Quid, quod in uno putamen nucis avellana, unguis magnitudinem æquans, per septem annos in gutture hærens, tussi elisum; sanitati laborantem reddidit. Sed & funesti eventus historiarum habentur, confer. Burggravii lexic. med. tit. arteria aspera. [o] Fr. Hoffm. l. c. p. m. 415.

tempeſtas urgeat, moleſta fit & rheumatica, immo, ad convulſivæ vehementiam uſque ſæpe aſcendit [p].

β. Raucitas cum tuſſi & liquida alvo pus edit. Hoc eſt, qui frequen-
tius catarrhis, aſperitate vocis & ſicca tuſſi vexantur, tractu temporis
in phthiſia ſolent prolabi [q].

I. *Sympathica.*

A. *Sto machalis.*

α. Sequitur hæc tuſſis conditionem affecti ventriculi. Si enim humo-
rum acrimonia aliqua aut depravata indoles malum effecit, idoneis facile
abigitur medicamentis. Si vero ſolidæ ventriculi partes laborent, tum ma-
joris momenti res eſt. Sicca enim continua tuſſis poſt ſomnum invaleſ-
cens, ſic orta, mortis aliquando cauſa exiſtit [r].

β. Infantum tuſſis in genere eandem quidem prænotionem habet. Si
autem gravior fuerit & diuturnior, atrophiam in his vel præſentem in-
dicat, vel futuram prænuſciat [s].

B. *Hypochondriaca.*

α. Sicca vehemens, frequenter cedens & recurrens, noctu vero exa-
cerbata, ſcirthum hepatis præſentem minatur. Hæc, quo magis certis
recurrat horis, eo certius viſcerum obſtigmatam indicare ſolet obſtructio-
nem [t].

β. Humida purulenta ex abſceſſu jecinoris, ut lethalis fere ſemper
eſt [u].

γ. Quæ hypochondriaco malo jungitur, chronica eſt & pertinax; quo-
modo & hæc tuſſis dicti mali cauſa nonnunquam exiſtit [x].

δ. Tuſſes quæ per conſenſum ſunt, propter hepatis aut lienis tumo-
rem, ſolent ut plurimum eſſe prænuſciæ hydropis [y].

C. *Promiſcua.*

Quæ a partium conſenſu oriuntur, per ſe periculofæ non ſunt; & ſub-
latis cauſis ipſæ quoque tolluntur [z].

III. *Symptomatica.*

α. Tuſſis aliis morbis ſupervenienti, non curatur, niſi curatis mor-
bis, a quibus pendet [a].

β. Pa-

[p] Idem l. c. p. 378. [q] Duretus in coacas Hippocr. pr. cap. 16. ſect. 52.
p. m. 291. & 378. [r] Ephemer. nat. cur. anno 6. obſ. 6. [s] Juackeri Tab. de
tuſſi. [t] Idem l. c. [x] Habentur exempla apud C. St. van der Wiel l. c.
obſerv. 46. ubi in diſſecto cadavere ſic deſuncti, ulcus ſiſtuloſum ex hepate in pul-
mones penetrans, tuſſi multum ſodiſſe puris obſervatum eſt. [y] Frid. Hoffm. l. c.
p. 416. [z] Remb. Dodonæus in pr. med. p. m. 295. [2] Sennertus, l. c. Ex-
emplum ſubminiſtrat ephemer. nat. cur. cent. 3. obſ. 82. ubi narratur de tuſſi, quæ
auterem graviter detinuit, nec ulli remedio ceſſit, antequam expurgatum correctam,
quæ fuerit cerumen aurium acre, tuſſim hanc excitans. Sic quoque, quæ foetum al-
bus gerentes gravidæ, invadere tuſſes cum anguſtia præcordiorum ſolent, anodynus le-
viter quidem, aſt non niſi partu tolli planè poſſuat. [a] Bagliv. Pr. m. l. 1. p. m. 81.

β. Facile extuſſire in morbis bonum, contra vero malum [b].

γ. Ut tuſſis cum omnibus affectibus pulmonis & thoracis fere ſemper
copuatur [c], ita quoque illa omnes morbi thoracis ſæpiſſime judican-
tur, quia ſine tuſſi vix aliquid e thorace poteſt rejici [d].

δ. Si febris eſt, multum eam tuſſis exaſperat. Interdum autem cum
febris junctæ eſt abſque manifefto aliquo vel damno vel bono [e].

ε. Quibus ad febres accedit tuſſis, a febre liberari perfecte non ſolent,
ſi tuſſis adhuc perſeſveret [f].

ζ. Quæ cum latentibus intermittentibus jungitur, ſub quavis accessio-
ne febris; eadem nec alio remedio quam ſpecifico antifebrili tollitur.

η. In arthriticis, tuſſis paroxyſmi arthritici ſymptomata prænuſcium
aliquando exiſtit [g].

θ. In febris acutis tuſſes ſiccæ, tanto magis vero humidæ, ſitim,
quæ alioquin urgere deberet, præter rationem arcent, ſi modo, quam
alliciunt, pituita, nec maligna putris fit, nec falſa [h].

ι. Tuſſis, quæ in febre catarrhali urget, ſi cum gravedine & coryza
junctæ eſt, eventum morbi meliorem pollicetur. Quod ſi vero ſenes an-
teaque aſthmaticos, ſola ſine gravedine comite adoriatur, periculo non
vacat, quum congeſtionem ſoli ſuſtinere debeant pulmones [i].

κ. Aſpera & aſtuta tuſſis cum difficili loquela & reſpiratione aſthma-
tæ convulſivi incipientis ſignum eſt. Eadem vero longior & rarior cum
humidiori ſputo miſceſcentis affectus indicium [k].

λ. Tuſſis phthiſica incipiens ſeu hecetica, ut ſuperari aliquando poteſt;
ſic confirmata eadem [præcipue in juvenibus, quos & prehendere citius
ſolet] [l] ſanationis ſpem fere omnem excludit. Tamen & hanc ſanatam
aliquando legimus [m], & ſanari quoque debere probabile eſt, niſi quæ
vulnerum pulmonis [n]; deterior indoles phthiſiorum ulcerum eſſet [o]

K 3

μ. Dum

[b] Valeſius in Hippocr. l. 1. ſect. 3. p. m. 27. Ita tamen hæc a nobis ſtatuuntur,
ut & alia ſimul in partes vocare ſigna neceſſarium judicemus. Etenim in pleuridite
cum ſphacelus jam partes occupavit, facile ſæpe tuſſi materiam emoliantur affecti,
morti quantumvis vicini [c] Foreſt. l. 16. obſ. 1. [d] Valeſius l. c. l. 6. ſect.
5. p. 340. Habentur vero exempla v. g. in empyemate, ubi per alvum quoque
cum euphoria pus ejeſtum fuit. vid. C. St. van der Wiel obſerv. 34. p. m. 135.
Quin & per urinam, evacuationem puris criticam e thorace ſalutarem factam eſſe
idem nos auctor docet c. l. obſ. 35. [e] Valeſius in Hipp. l. 1. ſect. 1. Aph. 6.
[f] Bagliv. l. c. p. m. 81. confer Sennert. l. c. p. 503. [g] Muſgrave l. c. cap.
11. art. 8. hiſt. 2. [h] Valeſ. in Hippocr. l. 6. ſect. 2. p. 297. [i] *Bäumlers
mitleidiger Arat.* p. m. 57. [k] Fr. Hoffm. l. c. de aſthmate, ex Aretro. [l] Lom-
mius l. c. l. 2. p. m. 115. [m] Robiſonſ Treatiſe of conſumptions, part. 2. p. m.
147. habetur quoque hiſtoria ſanæ phthiſeos in miſcellan. nat. cur. an. 6 & 7.
obſerv. 95. [n] Exempla vulnerum ſanatorum Hildanus cent. 1. obſ. 46. referit.
In uno quidem truncæ, vulnerato thoraci immiſſæ in cavitatem vero ejus delap-
ſæ, per tuſſim cum euphoria ejeſtæ ſunt. In alio iterum fragmentum collicæ eodem
modo exeretum fuit. Uterque autem ſanitati redditus, ſatis poſtea commode vixit.
[o] Confer prolixè ſuper his differentem lauda. Robiſon l. c. part. 2. pp. 119.

μ. Dum in phthisi confirmata desinit expectoratio, pereuntibus interea magis viribus quam crescentibus intra dies aliquot mors aderit [p].

ν. Tussis hydropicis infaulti est præsagii [q].

ξ. In phrenitide vehemens tussis superveniens, sæpe solvit malum [r].

ο. Quæ lui veneræ associatur tussis, ex gradu læsionis pulmonum judicanda quidem erit; in genere autem semper aliquid periculi habet [s]. Estque illa ejus indoles, ut nec pectoralibus nec ipsi opio, sed Mercurio tantum cedat.

π. Tussis menses suppressos subsequens, quamdiu recens nudeque humida est, spes adhuc reliqua convalescentiæ manet; ubi vero pus ejectum phthisin inde ortam indicat, lethalis observatur [t].

ρ. Tussis in variolis molesta est, in morbillis vero pertinacior & frequentior. Utrunque autem importuna dum est, pulmonum labefactat totum, febrem valde auget, vigilias inducit [u]. Solet autem quamvis perpetua sit & sicca, prodeuntibus exanthematibus remittere [x]. Si vero quis nitrosis pharmacis hanc delinire tussim tentat, frustra est. Exacerbatur enim inde, quæ rite tractata, periculo tussis caret. Sic quoque, quæ variolis & morbillis sanatis, ipsa tamen manet, sæpiusque recurrit tussis; dum ut in catarrhali fieri solet, negligenter habetur, in phthisin pulmonalem vel marasimum haud raro degenerat [y].

σ. In pleuritide spuria, tussis dum est, sicca est, nec periculi multum habet [z]. In vera autem pleuritide, atrocissimum id genus tussis est, quod nihil movet; tolerabile vero & benignius, quod a primo invasionis die sputum refert sputa, sanguineis distincta striis. Ast purulenta sputa ab initio morbi educta, mali ominis sunt [a].

τ. Si remaneat tussicula quædam sanata pleuritide, & circa vesperam blandus excitetur calor, aut pleuritidis recrudescentiam aut suppurationem prædicere adstantibus licet [b].

υ. Quæ malum ischiadicum excipit purulenta tussis, lethalis est. [bb.]

IV. Com-

127. sqq. Prætoriam vero ferre sententiam videntur numerosi phthifici, qui medicina invita præmature quotannis demigrant ad plures.

[p] Wedelius in exercit. Semeiot. pathol. p. 67. *Moriuntur*, inquit, *phthifici deficiente sensim expectoratione*. [q] Hippocr. aph. 35. sect. 17. l. 6. & Valerius in Hippocr. l. 2. sect. 5. p. 102. [r] Boerhav. aphor. 779. [s] Astruc. de morbis veneris. pp. 296. 318. 338. 339. [t] Freind. Emmenologiæ p. 103. ex Hipp. Necessarium vero hic erat, ut conditio adjiceretur phthificos præsentis. Etenim Pechlinus in obs. phys. med. obs. 43. exemplo affirmat, vitium hoc regurgitantium ad pectus cum sanguinis tussi, mensium, naturæ quadam prærogativa feminis minus periculosum esse, quam viris. Illam quoque addit epicrisin, quod laborioso vitæ generi alligata, multos annos cum hoc symptomate transigere possint mediocriter incolumes. [u] Morton pyretol p. m. 76. [x] Bäumler l. c. p. m. 37. [y] Fr. Hoffm. l. c. p. m. 400. conf. nobiliss. Nordenheimi cogitationes de morbis morbillos subsequentibus, quarum habetur recensio in act. lit. Sv. an. 1722. p. 367. & Morton in pyretol p. m. 25. [z] F. Hoffm. de febribus pneumonicis. a Corn. Celsus p. m. 226. & D. Triller de pleuritide pp. 2. 119. 137. [b] Bagl. pr. med. p. m. 52. [bb] a D. Prælide hoc observatum audiui.

IV. Complicata.

α. Dum stomachalis vel hypochondriaca tussis cum pectorali junguntur, difficulter eradicatur complicatum malum, vixque diu antequam in hecticam vel phthisin abeat, durare poterit [c].

β. Tusses, quæ febres comitantur laboriosas, nisi evacuatio accommodata interveniat, sanguis ex naribus fluat, aut urina multa sit; finiri solent in abcessus, circa partes quondam læsas & maxime debiles, in tumores quoque articularum vel maxillarum [d].

γ. Quando purpurata febris tussi convulsivæ epidemicæ associatur, levius malum rubra excitat, deterius vero alba. Utrobique tamen continuata diapnoë, efflorescentiæ non retrocedentes, & alvus copiosius ferret exonerans, fidum est signum subsequaturæ convalescentiæ. Quamvis quoque sub finem scabies foeda & exterioris cujusdam partis inflammatio, in apostemata exsurgat, sponte tamen natura hæc consolidantur [e].

δ. Tussis ex acri latice per glandulas arytenoideas, trachæ & bronchiorum affatim secreto (h. e. quæ cum catarrho suffocativo conspirat tussis), si magno cum impetu identidem recurrat, mortem subitam portendit, præcipue si æger vel senex sit vel languidus, vel in vitæ regimine aliquanto liberior [f].

V. Humide.

α. Sicut hæc diutius durans exulceratos tandem pulmones reddere valet, ita habitualis eadem vel periodica emanens, arte vel natura, solita excretionem non compensata, asthmata, catarrhos suffocativos, affectus paralyticos & digestionis post se trahere vitia solet [g]. Ceterum in quibusdam cum commodo sanitatis fonticuli vice fungens per multos durat annos [h] conf. prognos. Gen. No. 5.

β. Tussi humidæ subito cessanti supervenire asthma solet. Pari modo mali moris est, quæ humida fuit & in siccam transit, ut pectus tamen grave maneat. Etenim periculum febris vel hecticæ vel putridæ, vel exulcerationis pulmonum denique habet [i]. Permotam vero intus tussi materia, nec ob imbecillitatem virium educta tamen, mortem minatur [k]. Quod si hisce conditionibus accedat orthopnoëa in senibus, morbus vero de sua vi nihil remittat, improvisam ut plurimum præfigit necem [l].

γ. Quæ ab atonia partium oritur tussis, ex frigore cibis acidis & vinosis facile repullulat [m].

VI. Sicca.

[c] Pelargus in pr. Stahl. p. 1106. [d] Valer. in Hipp. l. 6. epid. sect. 7. aph. 12. p. m. 367. [e] Alberti l. c. [f] Lancisus de mort subit. l. 1. c. p. 18. § 3 [g] Pelargus & Juncker. c. l. [h] Exemplum refert Pelargus c. l. de sen. medico, qui per 40 annos sic affectus, satis bene habuit; & Frid. Hoffm. l. c. p. 410 [i] Lommius l. c. l. 2. p. m. 120. [k] *ibid.* [l] Lancisus l. c. l. 1. cap. 18 §. 2. [m] Fr. Hoffm. l. c. p. 397.

VI. *Sicca.*

α. Tussis sicca inveterata sine febre, vix solvitur nisi dolore forti, tumore vel abscessu, in coxam aut in crura aut in testem [u].

β. Quæ tussicula diutius durat, ita, ut qui affectus illa est, præter rationem videatur extenuari, tabis suspicionem habet [o]. Sic quoque, quæ sæpius de die ingruit, ex levissimo motu suscitatur, perque menses & annos, præcipue in juvenibus durat, haud obscure indicat adesse in pulmonibus scirrhus, tubercula, vomicas vel exulcerationes [p].

γ. Scire licet ex vomica tussim siccam esse, si foetorem cadaverinum quasi educentes aerem ægroti sentiant identidem; hisque repentina mors rupta vomica, nisi accuratissime vitam instituunt metuenda erit [q]. Potest vero, si parva vomica fuerit, hunc casum bona interdum valetudo sequi [r].

δ. Quæ a calculis asperæ arteriæ vel pulmonum orta tussis fuit; his excretis, cum suis symptomatibus alias evanuit, alias vero tabem induxit lethiferam [s].

ε. Quæ [t] hæmoptysin sedatam tussis excipit, non semper funestis omittis est [u]. Sequitur enim tussis conditionem loci, unde sanguis emanavit, eo modo, ut levissima illa sit, quæ vasa laryngis rupta sequitur. Post hanc, quæ ex interiore membrana asperæ arteriæ ortum trahit. Gravissima autem, quæ ab ipsis arteriæ pulmonalis furculis suscipitur, nisi quidem apices vasorum arteriosorum nude dilatati (§. 10. dissert.) sanguinem transfuserint. Tum enim ne illhæc quidem, lethifera semper hæmoptylis

[u] Valesius in Hippocr. l. 2. sect. 5. p. 102. conf. Bagl. pr. med. p. m. 86. Historia vero tussis tumore in testem soluta habetur in ephem. nat. cur. cent. 3. observ. 83. [o] Valesius in Hippocr. l. 1. sect. 1 p. 4. [p] Pelargus in pr. Stahl. p. 1104. [q] Lancilius l. c. l. 1. cap. 18 §. 5. Exempla quoque habet C. St. van der Wiel in notis ad obs. 32. [r] Lommius l. c. p. m. 107. Historias refert C. St. van der Wiel l. c. obs. 32. Inter quas memorabilis est, quam e Fernelio narrat de juvene, qui post vehementiorem exercitationem, tussis superveniente creberrima, vomicam integram membrana ambiente cinctam emoluitus est, posteaque convaleuit. [s] Historia recensetur in Ephem. nat. cur. Ao. 9. obs. 55. de virgine, quæ dum tussis derenta fuerat gravi cum contabescencia, elisis tussis calculis, medio-criter convaleuit. Similis historia ibidem Ao. 6. obs. 12. recensetur, ubi quoque verum tussis ex pectore eiectionem asseritur. cum aliis multis notata dignissimis. Refert quoque Pechlinus in obs. phys. m. l. 2. obs. 4. de studioso Anglo; quod ille tussis diu vexatus, calculos tandem tussis eiecerit, perfecte postea sanus factus. Sed habentur quoque insaufi præsigii exempla, quæ recenset C. St. van der Wiel l. c. obs. 28. In his asthma quoque simul grave cruciavit; calculi quoque excreti, plerumque vel numerosiores vel & majoris molis extiterunt. [t] De hæmorrhoidibus oribus vel numerosiores vel & majoris molis extiterunt. [u] Rosbinson part. 2. p. m. 41. historiam recenset, ubi sicca tussis largiorem quoque hæmoptysin excipiens, idoneis tractata remediis absque noxa evanuit.

tyca tussis esse solet [x]. Si autem hæmoptylis sæpius recurrat, maxime vero si sedatam illam, asthma pertinacius cum macie & dejecto simul animo excipiat; tum quidem appropinquantis phthiseos metum fovet justum [y].

§. XXXV.

Atque hæc (§. 34.) quidem tussium indoles, hic exitus observatur, dum vel suæ spontis natura fuerit, vel per medicum adjuncta ministrum. Utriusque separatim potestatem in singulis tussium speciebus tradidisse, artis quidem fuisse novimus, si modo vel imperata brevitas, vel quibus frustulicuit, medicorum observationes pleræque, nec ipsæ hæc miscere suo jussissent exemplo. Etenim, hoc opus hic labor est.

VII. *Methodus medendi, cum remediis, diata & prophylaxi.*

§. XXXVI.

Quomodo autem vita (§. 1.) in tussientibus, a diversis causis (§. 33.) diverso cum effectu (§. 34.) mutata quidem, at superstes adhuc, ita dirigatur, ut sanitas (§. 2.) redeat, therapia nunc docebit. Cujus quidem regulæ ejusmodi erunt, ut causis tussium tollendis operentur. Eam quidem in finem ex iisdem his expositis tussium causis, deductas formabimus generales theses sequentes:

1. Ubi ex antea vita, fluidorum & solidorum conditionibus, prædominans acrimonia aliqua percipi potest; oppositis sensim invertenda erit illa, medicamentis simul & victu.

2. Ubi spissi, tenaces & viscosi humores, cum vel sine asthma in vitio esse deprehendantur; incidi debent illi & resolvi. Cui quidem scopo e radicum familia efficaces illæ judicantur, quæ ab *aro*, *scilla*, *vincetoxico*, *iride Florentina*, *helenio* denique & *armoracia* nomen sortiuntur. Profunt ex herbis *arnica*, *hyssopus*, *scabiosa*, *scordium*: e floribus vero illi, quibus ornata *bellis* est. E lignis *guajacum*, *sassafras* eorumque cortices; e gummatibus vero *ammoniacum* & *benzoinum* laudantur, quibus & *mel* e vegetabilium numero accensere liceat. Post hæc e chemicis sumi possunt *terra foliata tartari*, *solubilis tartarus*, *sulphuris flores* & *lac*; *bal-samus sulphuris* denique, & *spirit. salis ammoniaci vinosus*, utrinque amissati.

3. Si-

[x] Sic apud Tulpium l. 2. cap. 11. de pictore narratur, qui per 30. annos sanguinem expulit, & indemnem quoque novem annorum hæmoptysin mensuram in nobili femina ex Hoffmanno refert Tralles in exam. rigor. p. 242. [y] Liqueat hinc quousque vera sit, Prognosis Seidelii in de morb. incur. p. 26. ex Ovidio, qui canit *cernis ut e molli sanguis pulmone venissus; ad stygiis certo limite ducat aquas.*

3. Siquidem tenuis & acris liquor, vel & rodens quodvis tussi stimulum addat, aut diluendum illud erit, aut incrassandum, ut aiunt, vel involvendum simul. Prius effici commode potest, sero & vapore lactis, jusculis, decocto Coffe cum liquiritia, avenaceo quoque & illo ex rasura C. C. parato gelatiniformi. Involvere autem & incrassare solent parata, e liquiritiæ radice, & floribus violarum, malva & althæa, omnia: amygdalæ dulces, earumque oleum recens, cremor lactis, sperma ceti, ficus, gummi Arabicum, tragacantha, trochisci beccihici albi & nigri, baculi de liquiritia, cetera.

4. Si oppleta sunt muco pulmonalia vasa, temperamenti vero torpor, solidorum inertia, alique defectus tuto supplendi, tussim vel plane non, vel vegete minus exerceri impediunt, stimulantia exhibeantur cum resolventibus [No. 2. hujus] dum visum fuerit, mixta. Zingiber cum melle, Enula radix & ari, scilliticum oxymel, balsamus Peruvianus, flores Benzoi, elixir pectorale Wedelii; emetica quoque & sternutamenta, hic quandoque egregie profunt, ut & piper nigrum, quod prunis inspersum, vaporibus per inspirationem haustis, tussim excitat fortem.

5. Motus tussiculosi, absque materia in pulmonibus observanda, nimium exerciti, dum licet, anodynis compescantur. Si quoque evacuato quantumlibet crassiori muco, tussis nihilo secius continuet, vel periculum hæmoptysæos, abortus in gravidis, aliufve majoris mali minetur, sedantia in usum vocare necesse erit. Quin & si spasmus solida ita stringat, ut glandulæ, quæ vitiatum humorem dimitterent, coerceant illum pertinacius, hæc eadem ex usu erunt. Sunt autem hic utilia, quæ ex tiliæ floribus, papavere, croco & lumbricis terrestribus parantur. Bene quoque hic adhibetur extractum opii aquosum, fermentatum, cum saccharo tritum, extractum nicotianæ, pilule de syraxe correctæ Starckey, & ipsum denique nitrum.

6. Quia ex pulmonibus nihil fere, nisi quod in illis infarctum hæret evacuari debet; superfluum vero evacuationem efficiat, solidiorum fluidorumque reliquorum vis pulmonum superans tonum; idcirco vis hæc minuenda utrinque erit, dum simul de causarum quoque aliarum ablatione studiose laboratur. Efficitur autem illud

α. Venæsectione, quæ tanto magis indicatur, ubicunque inflammatio vel humorum nimia copia tussim effecit.

β. Alvi subductione vel simplici vel antiphlogistica.

γ. Frictionibus, fotu pedum partiumque inferiorum humido calido, phoenigmis, epispasticis aut vesicatoriis. Quæ quidem diversis locis, pro re nata, applicari debent.

δ. Revocatione excretionum solitarum sanguinearum aliarumque, si forte suppressæ nunc fuerint. Id quod fieri debet & perfici, per eadem, quibus prius id effecit natura, emunctoria.

Causæ

Causæ tolluntur, partim iis, quorum hætenus [No. 6. hujus] meminimus, partim vero iis, de quibus in speciali cura exponemus.

Dum vero sic (n. 6 hujus) aliquale inter pulmones & reliqua corporis nostri solida constitutum æquilibrium fuerit, & ab humorum copia, inæquali dispartitione, ortum tussis traxerit; diapnoicis & diaphoreticis uti debemus, quo æquabilis sic humores per corpus diffundantur, & in cutim quoque, quæ ut pulmones, lymphaticis quoque vasis ipsa turget [x]. penetrent altius, minus sic futuri pulmonibus onerosi. Efficitur hoc infusis vel decoctis calidis ex lignis Sassafras & sancto cum corticibus; floribus & rob sambuci; essentia alexipharmaca Stahlî, scordii, vincetoxici, belenii, ligni Sassafras, balneis denique, lotura pedum & frictionibus cum pannis ca'idis.

8. Liberati hoc modo (N. 1-7) a distendentibus humoribus aut vellicantibus particulis quibusvis (§. 33.), pulmones vel per consensum lædentes partes, firmentur mox medicamentis idoneis. Sic enim fibræ earum in posterum affectæ, haud facile cedent, vel a peregrinis movebuntur humoribus. Adhiberi hunc in finem possunt, quæ ex cascarilla & succino parari medicamenta solent. Proderit quoque mixtura tonico nervina Stahlî, ejusdem vel & Hoffmanni pilule polychrestæ balsamicæ, equitatio, & quæcunque demum laxatis fibris suum reddunt tonum.

§. XXXVI.

His igitur (§. 36.) fundamenti loco positis, ad medelam cuivis tussi propriam descendamus, & quidem

I. Idiopathica.

A. Rheumatica. In genere circa hanc tussim ea observentur quæ §. 36. N. 6. præcipit. Deinde vero pro eo ac diversæ causæ (§. 33. N. 1. lit. A) ad hanc efficiendam tussim concurrere observentur, alia ipsis atque alia opponi medela debet. Quod si enim

1. Ex causis peregrinis (§. 33. No. 1. lit. A. n. 1.) & quidem

α. Externis pectoris lesionibus originem traxerit, præter venæsectionem & purgationem antiphlogisticam, resolventia §. 36. n. 2. commendata adhibeantur. Flores nempe bellidis & arnicæ in infuso cum mellis quantitate justa. Nec omittantur tum quidem externa resolventia ex herbis discutientibus, vino & aceto. Profunt leviter nitrosa si febris urgeat. Demulcentia vero & anodyna (§. 36. n. 3. 5) si nimium vexet tussis.

β. Quando autem acria per os ingesta pulmones ad hanc tussim stimulant, optimam medelam faciunt demulcentia §. 36. No. 3. commendata, & in his quidem vapor lactis inspiratione hauriendus.

Medicam. domesticum hoc in casu esse potest, butyri recentis pars una cum quadruplici portione cremoris lactis & ovi vitello mixta. Addatur Sacchari canthi quant. pl. super ignem vero agitata simul omnia, levissime liquefiant & postea comedantur.

L 2

2. Dum

[*] Conf. J. Regæ meth. med. aphor. p. 32. 63.

2. Dum ex causis domesticis §. 33. N. 1. lit. A. n. 2. & quidem
 2. A vitio solidorum nimium elasticorum vel spastice constrictorum orta
 tussis fuerit, præter sanguinis missionem illa usurpentur, quæ §. 36. n.
 3. & 5. indicant. Si vero laxitas nimia observetur, primum, quod infar-
 ctum hæret educatur. Quod si maturum fuerit impactum, expectorationi
 vero non sufficiat natura, arte §. 36. n. 4. juvetur. Deinde vero discutien-
 tia & roborantia §. 36. n. 7. & 8. in usum vocentur.

β. Quando fluida peccant, & quidem

1. Quantitate nimia pulmones invadunt, (congestionem ad pectus me-
 dici vocant) tum quidem quæ sicca inde rheumatica maxime tussis oritur,
 secundum §. 36. n. 6—8. tractari debet: phlebotomia nempe laesa,
 lotiones calidæ pedum, laxantibus, pægoricis denique, resolventibus lenio-
 ribus & roborantibus. Sit autem illud, quod *alvum leniter ducat*, medi-
 camentum sequens: R. Mannæ tabulat. uncie ij; tartari solubilis & sac-
 chari lactis singulorum drachma. Solvantur hæc leni calore in aquæ font.
 unc. vi. Colat. add. elæosacchari citri drachm. semis. Dr. c. regimine.
Pægoricum autem, quod tum usurpari debet, dum ad quietem se sub
 noctem componere paratus est ægrotans, hoc modo paratur. R. semin.
 papav. albi semiuncia; melon. excortic. drachmæ ij, cum aquæ flor. tilie
 & papav. rh. singulorum unc. iij, in emulsionem artis lege redigantur.
 Addantur vero huic paratæ drachmæ iij. ex aqua ros. vel flor. aurant.
 Sacchari vero canthi, quod ad gratum saporem satis est. Emulsionem
 hanc altero mane medicamentum excipiat resolvens & discutiens. R. feri
 lactis simpl. lib a, in qua solv. succ. cerefol. heder. terrestr. ac urticæ mi-
 nor. urentis, ex singulis uncia, addendo sacchari lactis ℥β, ex mixtis pro-
 pinentur uncie binæ quovis bîhorio. Vel. R. herb. arnicæ, herb. ac flor.
 Bellid. arv. herb. urtic. ur. min. heder. terrestr. matrisylv. tussilag. singul.
 uncia semis, anisi stellati drachm. semis. Ex mixtis fiat l. a. species pro
 infuso, in quo iusta mensura modo laudati succi possunt dissolvi, & cum
 syrupo de erysimo propinari.

2. Quod si a qualitate humorum depravata §. 33. n. 1. lit. A. n. 2.
 lit. B. β. tussis oriatur, in genere quidem observanda erit regula §. 36.
 n. 1. in specie vero ejusdem §. n. 2. & 3. Si enim, quæ in vitio est materia, vis-
 cida est & crassa, per tussim vero facile educitur, nihil a medico movendum
 erit, ut ne sponte currenti calcar videatur addere, & coctam semel vitæ viri-
 bus materiam recoquere (conf. progn. sp. n. 1. lit. A. β.) Quod si autem vi-
 sciditas siccam tussim cum oppletione pectoris asthmatica efficiat, tum
 quidem ex vaporibus lactis anisati, diluentibus, lenientibus ac resolu-
 ventibus petenda est medela. Et, si quidem febriles motus leniores permi-
 terint, validior resolvens pulvis expectorationem promoveat. Recipian-
 tur nempe, pulveris radice scillæ grana iij. vincetoxici scrupulus, nitri
 puriss. dimidium scrupuli. Misceantur hæc invicem pro dosi, & sumantur
 iusto cum regimine. Vel recipiatur saponis Veneti drachma; olei amygd.
 dulc. rec. & frigide express. uncia; syrapi pector. ed. sesquiuncia. Mixta
 den-

dentur. Quod si acris & tenuis materia tussim excitet, quæ §. 36. N. 3.
 commendat usurpentur. In specie autem euporiston ex butyro, cremore
 lactis &c. superius commendatum, hic egregie proderit, ut & emulsio
 laudata pægorica. Si autem denique ex retropulsa *podagra vel arthritide*
 orta tussis fuerit, commoda sunt, quæ §. 36. N. 7. præcipiuntur. His
 associetur laxans ex manna superius commendatum. Sub noctem vero,
 quia in hac tussi febris cum vigiliis maxime urget, primo haustui emuls.
 pægoricæ, iusta dosi opiatum quoddam addatur correctum. Neque ne-
 gligantur ea, quæ §. 36. N. 6. lit. γ & δ. indicantur. Ex his vero phæ-
 nigmum a Musgravio [γ] commendatum hic usurpandum adjuvamus. Rec.
 nempe fermenti vet. part. IV. sem. sinapi simi columb. rad. radicis,
 cucum. herbæ rutæ singulorum pars una; aceti vini albi q. s. Applice-
 tur hic, loco antehac a podagra vel arthritide affecto, & quidem calide,
 renovandus simulac refrigerit toties, donec ortus in loco tumor fuerit.

Atque hæc quidem methodus est *rheumaticam* tussim sanandi, pro eo ac
 differunt ejus causæ. Quæ, ut imperata est, per omnia continetur capi-
 ta, donec graviora remiserint symptomata. Dentur vero tum roborantia
 ex iis quæ §. 36. n. 8. commendata sunt selecta, pro eo ac diversæ vi-
 deantur requirere conditiones habitusque ægrotantium. Convalescentes au-
 tem ab usu horum sensim remittant, nec prius plane abstineant, quam
 ut antea spiritum ex facili ducere se animadvertant.

B. In tussi convulsiva & quidem

1. Epidemica, maxime infantum, [2] id circa prima tussis initia cu-
 randum erit, ut intra conclave calidum perpetuo maneant tussientes. Al-
 vus quoque, quamvis aperta, una vel altera vice ducatur per mannam
 in decocto avenaceo solutam mane sensim sumendam. Quod si adstricta
 alvus fuerit, solvatur per clysterem, parandum ex lacte, saccharo & oleo
 olivarum. Deinde vero tenuia etiam, ut modo dictum, intestina pur-
 gentur. Tum quidem ad præcavenda symptomata periculosissima (conf. progn.
 spec.) in vegetioribus saltem secari venam debere, vix quisquam nega-
 verit [a]. Posthæc, (si quidem ex viscerum copia ac vomitionibus, ve-
 hementia tussis nondum excitatis, indicetur) emeticum detur [b] ad cru-

L 3

[γ] Cit. l. cap. 2. p. 98. hist. 6. [2] Ingruit quoque aliquando tussis epide-
 mica nemini fere parcens, a constitutione febris alicujus prægressæ pendens, cujus
 tum quidem cura ad morbi illius genium dirigenda erit. Conf. J. de Gorter in histo-
 ria morbi epidemici. Sed & tussis epidemica in adultis ad tussim puerorum convulsi-
 vam quam proxime accedere subinde observantur, & eandem quoque cum hæc mede-
 lam postulant, maxime autem v. s. & cathartim. Confer. Allen in Synop. m. cap. 4.
 art. 17. & Sydenhamo. [a] Mos quidem nostris in terris hoc vix pernoctat, sed conf.
 hist. morb. Vratislav. A. 1699 p. 21 & Sydenh. proc. int. p. m. 14. Nec obitæ
 observatio Th. Bartholini in miscell. nat. curios. an. 1. obs. 51. lethalem multis fuisse
 venæ s. in tussi epidemica & pleuritide Ao. 1699. grassante; plane enim hæc fuerit
 singularia. [b] sine vomitu vix sanari posse ab Ettmollero refert Allen p. 44.
 Interea tamen maxima habenda erit virium ratio, & efficiendum, ut inter has eva-
 cuationes temporis aliqua intercedo sit, quo vires colligere infantes possint.

ditates ventriculi evacuandas. Sit autem illud ex oxymelle scyllitico paratum, & sumatur iuxta dosi, eo modo, ut instante vomitu, feri lactis vel aquæ tepidæ plurimum, ad facilitandam evacuationem, bibatur. Incipiant, his ita præmissis, infuso quodam infantes uti ex scordio, veronica, floribus bellidis, chamomillæ, sambuci, aniso stellato, feminibus denique anisi & fœniculi. Quod quidem cum dimidia vel tertia parte lactis caprini mixtum, sacchari q. s. palato infantum accommodetur, & sæpius propinetur. Interponatur his, per septimanam aliquoties, lene aliquod laxans simulque demulcens, quod hoc modo paratur. Rec. Amygd. dulc. pinear. excort. singulorum uncia; sacchari canthi uncie ij.; mannæ calabr. semiuncia, syrup. viol. de cichor. c. theo singulorum q. s. ut fiat linctus, sensim sumendus, donec alvum solvat. Atque hæc ita invicem tandem usurpentur, donec lenior tussis in sanitatem inclinari morbum indicet. Tum vero, roborandi simulque sedandi scopo, sequens ex usu erit mixtura. Rec. nempe essent. anisi stellati & succini, singulorum drachma; spiritus C. C. drachmæ dimidium; extr. croci scrupulus; quæ mixta dentur aliquoties infantibus ad gr. X. vel XV.

Symptomata nimium acerba, quæ sub signis & prognosi indicata sunt, suam quoque medelam poscunt. At hæc quidem omnia perstringere longum nimis foret. Præstat igitur malum in herba extinguere, h. e. vehementiam tussis secundum §. 36. n. 5, quoad ejus fieri poterit, moderari. Id quod internis simul & externis medicamentis effici debet. Interne quidem, ut simul palato infantum indulgeamus, optime nobis convenire videntur tabulæ sic dictæ narcoticæ, quas ad imitationem Plateri concinnare docet Jos. Rega c. l. p. 487. ex opio [c] in vino malvatico soluto, cinnamomo, moscho & tragacantha. Tentare vero prius juvabit sequens eclegma, quod raro fessisse Forestus auctor est [d]. Sumi nempe jubet rad. Althææ bene mundatæ uncias tres; coquantur in libra lactis vaccini, vel melius in flore lactis ad optimam dissolutionem; tundantur & cribro cremor excipiat, addendo sacchari cant. penid. singulorum unc. tres. M. & tempore tussis vehementis dr. cochlearis mensura. Recens autem hoc eclegma sit, quia facile situm contrahit. Externe præcordiis illinatur unguentum rubrum potabile, vel & unguent. pector. pharmacop. Augustanæ, quod a cel. Frid. Hoffm. ut anodynum & expectorans majorem in modum commendatum, idem fere est cum unguento pector. quod in Stockholmensi nostra recensetur pharmacopœa. Vesicatoria quoque, si necessitas postularet, & in infantes lenitas permetteret, hic optimo jure locum habere possent [e].

Restat, quid de medicamentis domesticis in hac tussi sperandum erit, indicare. Quorum eo acceptior usus esset, quo frequentius in vulgus infan-

(c) Loco autem crudi opii sumimus nos extractam ejus aquosum superius commendatum. (d) l. 16. obs. 6. [e] Act. med. Vratislav. l. c. p. 21.

fantum malum solet grassari. Insigni autem, inter euporista, hac in tussi laude fertur muscus arboreus, maxime qui de quercu pendet [f]. Decoqui hujus musci drachma in suffic. quant. lactis potest; colatura autem calida mane hauriatur pro dosi; vesperi quoque tantundem decoquatur & ut prius usurpetur. Sed & in substantia, quod dicunt, dari potest hoc modo: recipitur musci hujus & sacchari canthi, singulorum drachma; terendo in pulverem rediguntur, mane autem & vesperi ex pulvere hoc, quantum capere cultelli cuspis queat, in lacte vel jusculo propinatur. Sed & limacum (g) (scalmatkar, wagsnackor) mentionem facere, usus, quem ex solis illorum testis [h] vulgus sperat suadere videtur. Sumuntur videlicet limaces, exiguoque sale consperguntur, unde mucilaginosi quid fundere mox observantur. Illud vero, quod sic destillat, ad gr. X. vel ultra in lacte vel cerevisia communi propinatur, bis vel sæpius de die. Ex incontinenti profuisse hoc auctor est Forestus [i]. Sed & alio modo in hunc usum aptari possunt limaces. Contundantur nempe per pistillum ligneum una cum testis suis. Soli vero tum in pertuso vitro objiciantur. Destillans inde liquor cum saccharo edulcoretur, & ad gr. X. vel XII. infantibus porrigatur [k]. De lacte maxime vero equino hoc in malo quibusdam in locis commendato, dicere nil adinet; quum dubium sit nullum, lac in genere, quo plus nutrit, eo magis hic, ad labascentes continue sub malo vires restaurandas, prodesse. Ceterum externe axungia lucii piscis pedibus affricata laudatur, præcordiis vero linteum calidum recenti madidum oleo, si opus fuerit, applicandum.

2. Sporadica. Patet ex disputatis (§. 33. n. 1. lit. B. n. 2.) in genere quidem hac in tussi indicari maxime illa, quæ enormes motus compescere quantocius medicamenta possint, (§. 36. n. 5.) ita ut vere hic cum poeta [l] dicere liceat.

Temporis officium solatia dicere certi est:

Dum dolor in cursu est, dum petit æger opem.

Sed simul quoque ad speciales extirpandas causas eundem erit, & quidem

α. Si ex difficili dentitione oriatur tussis, albescentes ex erupturo dentis gingivæ, oleo perfricandæ erunt amygdalino, lardove recenti. Si quoque necessitas postulaverit, gingivæ scalpello chirurgico secandæ ita erunt, ut & sic certius, quæ vis erupturo denti obstitit, moliri nihil ultra possit.

β. Hy-

[f] Baglivi pr. med. p. m. 82. confer. Th. Willis. pharmacopœa rat. p. m. 62.

[g] Inveniri hujusmodi limaces accepimus in horto regio Carlbergensi & circa prædium Steninge & alibi. [h] Ex testis videlicet limacum (Bittskalor) lac aliumve potum infantibus propinant. Quasi quæ in poculis ex antimonio factis vis inest emensin movendi, eadem quoque testis limacum facultas esset tussim infantum demulcendi. Quidam autem, qui paulo altius sibi videntur sapere, cultro pulverem ex ipsa testa radunt, simulque propinant. At quid ex terra hac in tanto malo sperandum boni erit? [i] libro 16. obs. 6. [k] Conf. Bäumer. l. c. p. m. 575. [l] Ovidius ex Ponto l. 4. c. 11.

β. Hysterica tussis, præter generalia §. 36. n. 5. ejusmodi postulat medicamenta, ut funditus eradicetur, quæ antihysterica vulgato nomine dicuntur. Non autem eadem hoc in casu omnibus profunt. Explicari igitur oportet, quæ ferre antea commode medicamenta hysterica potuerint, quæve minus, & sic quidem ex juvantibus quoque & nocentibus in morbo hocce polymorpho indicationes erunt formandæ. Interea ex prius commendatis anodynis, in specie propinari potest mixtura ad gr. XXX. singulis vicibus ex essent. castorei & liquore anod. miner. Hoffm. æqualibus partibus, eo modo, ut singulis hujus præbuis gr. VI. vel VIII. laudani liquidi Sydenhami admisceantur. Eundem quoque in finem gr. V. vel VI. M. P. pacific. Ed. teri possunt cum seropulo herbæ valerianæ sylvestris maj. & cum aqua flor. tilia, melissæ vel rutæ propinari.

γ. Dum ex peregrinis in asperam arteriam illabentibus, non vero statim rejectis tussis oritur, difficilis omnino cura manet. Numquid enim hic vel demulcentia valeant, vel pectoralia cetera dicta, determinari vix posse videtur. Optima quidem natura viam monstrasse visa est (conf. progn.): eminari nempe tussi id, quod in vitio est debere. Et hunc quidem in finem arte sternutatio excitata, exemplo rejecti peregrini optime sese comprobavit [m]. Quod si torpor ad tussim nimius sit, quæ §. 36. n. 4. commendantur adhiberi possunt. In illis autem pulvis piperis nigri, prunis inspersus, crebram observatur eiere tussim, dum fumis ejus impleri conclave incipit. Ab initio autem, dum quid sic illapsum est peregrinum, videndum erit, num vel minima adesse plethoræ indicia videantur. Id si fuerit, vena statim secetur, ut ne tussiculosi motus vehementia febrim cieat, vel vasa rumpat pulmonalia, subsequente hæmoptysi aliisque malis.

δ. Considerari quoque illa tussis debet, quæ cum asthma aliquando juncta a repulsa, præcipue scabie, fieri observatur convulsiva. Huic autem optime medetur æthiops antimonialis ad grana VI. X. vel XV. pro dosi sumendus, vel & flores sulphuris cum pulvere Bezoardico temperato ad gr. IV. vel V. mixti. Utrumque hoc medicamentum tutissime, quod e scabie in pulmones divertit malum, extricat, ut vel ad cutim redeat, vel per lyfim materia morbifica evanescat. Tamen & hic simul adhiberi possunt, quæ §. 36. n. 3. commendat. In primis autem ex iis usurpari meretur jusculum vitulinum, mane una cum flor. sulphuris sumendum. Id tamen simul observandum, potentiolem sulphure æthiopem esse, majorem autem in diæta ab acidis & salinis cautionem postulare.

ε. Sequitur nunc *catharrhalis tussis*, quam quidem, dum mitior est, sanantis naturæ imperio subjiciunt affecti, quum, quod medicam opem fugitare malum possit, non sentiant. Sunt quoque plurimi, qui ad medica-

[m] Refert Burgrav. in lex. med. tit. asp. arter. Volckamerum usum fuisse pulvere liliorum convallium naribus insufflato, in puerulo bimulo, quem cruciabat illapsum in asperam arteriam ossiculum, & ortam inde sternutationem fortem ossiculum excussie felici eventu.

camenta domestica sibi familiaria hoc in casu confugiunt. Et certe quidem, cum ex tempestate minus commoda (§. 33. N. 1. lit. C.) tussis hæc sæpissime oriatur, corpore ceteroquin sano, idoneo regimini felicissime quoque cedere solet. Bona igitur censenda erit, quieta in conclavi calido commoratio, dum simul linteo calido pectus munitur, ceteræ corporis partes perfricantur, & pedes balneo aquæ tepidæ immerguntur. Prodest cubitum eunti, si frigidum natura corpus est, vini cujusdam dulcis generosi, supra quod solitum est plusculum bibisse. Calidioribus vero commoda est aquæ libra, in qua calida adhuc albumina ovorum bina cum saccharo & pauxillo croci conquassata fuerint. Mane vero si acrior tussis extiterit, decocti caffè, cum pulvere rad. liquiritiæ tantillo parati, quantum placet bibatur, vel & supra N. 1. lit. A. n. 1. lit. β. in hac §. commendatum assumi potest medicamentum domesticum. Laudatur quoque vitellus ovi crudus cum pulvere sacchari canthi mixtus, dum cubitum iterum sumendus, & altera quoque tertiaque vespera, si visum fuerit iterum usurpandus. Quin & posum aliquantum excavatum, melle rosato tum-impletum, & sic quidem postquam prunis assatum fuerit vivis comestum, egregie prodest. Atque hæc eo confidentius commendare pharmaca ne dicam anbellaria ausim, quo & tutiora sunt, & palato affectorum magis videantur arridere. Dum vero acriori stimulo corpus tussis quatit, vel copiosiori frequentiorive appulso undiquaque pulmones opprimit, majorem adhibere valetudinis curam ipsa suadere videtur necessitas, & tum quidem sequentes observari regulas debere necessarium judicamus, quas tamen & in dictis consuluisse neminem pœnitebit.

1. Si quidem tussis hæc humida est a catarrho sic dicto humido seu debilitate, quod aiunt, partis recipientis pendens [u], secundum §. 36. Reg. 6, 7 & 8. tractanda erit, eo modo, ut indicata subordinatione medicamenta exhibeantur. In specie autem sequentem mixturam ut tonicam simul & diaphoreticam h. est discutientem (o) commendare liceat. Recipiantur nempe essentiæ alexipharm. Stahl. 3j. tinct. ʒij tartarus vitriolatus ℞ CC. aâ ʒss. Essentiæ succini ʒj. Ex mixtis his sumantur mane & vesperi gr. 40, debito cum regimine. Præcipue autem mane epoto simul infuso calido, in lecto requiescat æger, nec prius inde surgat, quam qui ex assumtis extiterit odor, in solitum corpori teporem remiserit. His ita usurpatis robur relaxatis glandulis concilietur, per gargarisma ex hyssopo salvia & floribus rosarum rubrarum cum vino parandum. Quod quidem

[u] Coincidit hæc fere cum humida phthisica incipiente, & differentiam formant subjecta disposita §. 32. N. 3. Est autem in his catarrhus vel perpetuus, screatione sæpe sola pituitam elidens, vel per intervalia recurrens crebra (confer. prognosis). Curatio quidem in genere eadem fere manet. [o] Sudores moventia in perseverantibus fluxionibus adhibita, purgato prius corpore, plurimum prodesse, inter alios auctor est Platerus pr. med. p. m. 404.

præcipue dum ex capite pituita, ut aiunt, defluens ad tussim stimulat prodesse observatur. Quin & sola frigida gargarismatis loco usurpata læpius, vi qua solida aicitat, effectu roborantia alia æquare nonnunquam observatur.

2. Quod si autem a catarrho sic dicto sicco tussis derivetur sicca fero, videndum erit

a. Num ex copia sanguinis nimia oriatur. Id si fuerit, quæ superius in rheumatica tussi Lit. A. N. 1. Lit. B. N. 1. medicamenta commendantur, profunt [p].

β. Si quidem fluida in pectore coacervata quidem, sed ad excernendum inepta, tussim hanc efficiant, secundum §. hujus lit. A. N. 2. lit. B. N. 2. tractanda erit.

γ. Item autem spasmodica glandularum vasorumque affectio, & ex tonui acri pauco orta oscillatio, tussim hanc excitat, anodyna secundum §. 36. N. 5. & demulcentia (§. 36. No. 3.) optime conducunt.

II. In Tussi Sympathica.

A. *Stomachali* diligenter observetur regula §. 36. n. 1. Remedio autem cognitæ acrimoniæ opposito associetur pulvis radicis ari, cum æquali portione salis cujusdam mediæ mixtus. Sumatur hic 3 vel 4 de die ad 3℥, singulis vicibus, & sic pergatur usque dum incisum malum ad exitum satis esse judicetur aptum. Tum vero nisi sponte sua satis vegete prodeat, vel tussis sileat, pulvis Ipecacuanhæ ad ℥j. cum granis aliquot salis absinthii acuat, sursum illud ejiciat; vel si vomitus tuto non cietur (qui tamen tantum non semper necessarius est [q]) pulvis Rhabarbari ʒj. vel mannæ ʒij., in decocto avenæ sumtæ, per alvum illud expediant. Infantibus vero uti conchæ citratæ resolvendi scopo ad cultelli cuspidem commendantur, sic iisdem laudatum supra scillicet oxymel vel manna ad evacuandum inserviant. Quod si autem alius in intestinorum canale malum hæreat, glandulisque mesenterii obstructis atrophiam minetur, ꝯ dulcis instar omnium esse poterit, sequentem in modum sumtus: R. Extracti card. B. succi liquirit. inspif. singulorum ℥j. calomel. ppt. gr. XV. aloes gummos. gr. viij. Ex mixtis hant pilule ad pondus gr. ij. Atque ex his quidem tres singulo mane sumantur per octiduum aut ultra. Removeantur interea cibi acidi saliti, & in conclavi calido perpetuo maneant affecti, usque dum remiserit malum. Tum quidem, sive in infantibus sive adultis, expugnata tussis fuerit, expurgato stomacho, per propria remedia pristinus reddatur vigor; qui vic-
tu

[p] Hanc quidem tussim ad catarrhales non eo nomine referimus, quasi proprie ad illas pertineret; sed tantum ut indicemus, quanta opus sit circumspectione in diagnosi tussium vera. Etenim quæ ex congectione sanguinis ad pectus oritur tussis, quæque hæmoptysin præcedit, vel suppressos menses excipit, illa mentiri catarrhalem tussim solet; quæ a materia non mobili vel cocta sicca est. In hac quidem expurgantia, in illa vero V. S. auxilio esse poterit. [q] Confer. Allen. 151.

ta tenui nutriente auctus aliquandiu & sustentus, pilulis balsamicis Hoff. vel St-hlii, ad gr. X. vel ultra sumendis, subinde veluti acuetur.

Inter medicamenta domestica spir. vini ad cochlearia 2 vel 3. sumendum non assueto, cubitumque eunti *Junkerus* [r] commendat. Externe vero sebum candelæ ardentis calidum scrobiculo cordis illinendum, vel etiam dissectum panem super prunis assatum, spir. vini & aromatibus tum aspersum, itidemque stomacho applicandum, egregie prodesse auctor est *Baniler* [s]. Horum quidem ultimo eo majorem habemus fidem, quo certiori experientia constat, roborantia externa in ventriculi infirmitate plurimum prodesse.

B. *Hypochondriacæ* tussis curatio differt pro eo ac magis vel minus obfirmatæ fuerint causæ §. 33. No. 2. Lit. B. Eadem enim, qua in malo hypochondriaco utimur, hic quoque methodus valet. Hinc, quæ §. 36. regul. 1, 2, 3. & sextæ lit. γ. d. monent diligenter erunt notanda. A mitissimis autem resolventibus ad fortiora semper in hoc malo fiat progressus. Proventiori autem tussi facta, & in scirrhos, tumores folliculatos [t] vel & ulcera degenerante obstructione, in cassum fere omnis hic medicina abit. [conf. prognos]. Palliativa igitur tum adhibenda methodus per anodyna (§. 36. No. 5.) erit, & illa in usum vocanda medicamenta, quæ, pro re nata, urgentia demulcere symptomata queant. Tentari autem primum debet resolutio materiæ obstruentis, externis simul & internis pharmacis. Balsamica vero tum, ubi exulcerationem conjicere licet, adhibeantur.

Domesticum hic remedium recenti præcipue malo esse potest, serum lactis cum melle mixtum. Motus insuper levis frequens sit, inprimis vero vectio & equitatio sapius instituantur. Hæc enim medicatio in malo hypochondriaco, dum obstructions solvit, fibris vero robur addit, effectum sepe saluberrimum præstitisse deprehensa est. Quo & cura sic dicta avenacea, virtute, qua cichorei radix in hujusmodi malis pollere deprehenditur, præcipuo jure referenda erit [u].

C. *Promiscua* v. g. gravidarum cum causis cessat (conf. progn.). At ad præcavendum abortum V. S. cum anodynis §. 36. n. 5. necessaria. Quocirca hypogastrio prospiciendum roborantibus erit, simulque videndum num alia tussis causa conjuncta sit. Illa enim tum secundum hætenus tradita sanari debet [x].

III. *Symptomatica tussi* præter illa, quæ initio prognos pronunciat, audire liceat Forellum: *Cum constat*, inquit, *tussim symptoma esse, illius nulla est curatio, cum curatio ad morbum referatur.* Sed & paulo infra idem auctor

M 2 per-

[r] Tab. de tussi sub cautelis. [s] Mitleidiger Arzt p. 220. [t] Exemplum hujusmodi tussis vid. apud Lancif. de subit. mort. libr. 1. cap. 2. ubi in hepatis parte qua diaphragmati adnectitur, tumor æruginosa velut argilla plenus observatus fuit.

[u] Exemplum refert Rhodius Cent. 1. obs. 44. Professoris Patavini, qui irritis aliis ab ipsa melancholia hypochondriaca solis jusculis cichoraceis est liberatus. [x] Lib. 16. obs. 4.

pergit: *Tussis ex his est, quæ ad se aliquando vertunt curationem, etiam neglecta causa non secus ac dolores.* Teste quoque Boerhaavio [y] mitigando symptomata, semper etiam aliquid de morbo primario tollitur. Hoc autem

a. Maxime in tussi *phthisica* valet. Quod si enim tussim, febrem, copiosumque ad pulmones pituitæ adfluxum impedire quis posset, nullum est dubium ait Robinson [z], quin & phthisin sanare ipsam posset. In genere hic, quæ humores alio divertunt (§. 36. n. 6.) & speciatim anodyna (ib. n. 5.) usurpari debent. Quocirca tamen cavendum erit, ut ne opiata dentur nisi lentissima. Quippe suppressa inde expectoratio, laxata solida, viscidiora vero facta liquida; dyspnoea & copiosiori pituitæ affluxu breves molestantur inducias. Tutius observatur extractum de Peto rite paratum, cum gattula o°o cinnamomi, croco & liquiritia in pilulas redactum ad gr. ij. vel 3 pro dosi sub noctem sumendum. Si vehementior tussis fuerit, emplastrum vesicatorium inter scapulas applicandum, ex usu esse poterit, & magis adhuc diuturnum levamen fonticuli ad cervicis regionem utramque super scapulis excitari adferunt [a]. His quidem jungi potest, ad mitigandam acrimoniam & facilitandam expectorationem bellarium superius commendatum (N. 1. lit. A. n. 1. lit. B.) ita tamen ut & hic respiciantur aliæ conditiones humorum, secundum §. hujus N. 1. lit. A. n. 2. lit. B. n. 2.

Quod si *phthisica* incipiens tussis est, vel imminentis potius *phthiseos* prænuncia; prodest laudata methodus N. 1. lit. A. n. 2. lit. a. B. [b].

B. In febribus anodyna & demulcentia (§. 36. n. 5. 3.) dentur mitillima, præcipue vero gelatinæ & nitrosa. Peracta autem crisi, & perseverante nihilo secius tussi, emulsionem papaverinæ cum syrupo de meconio egregie profunt [c]. Speciatim autem in febre catarrhali propriam catarrhali tussi (N. 1. lit. C.) medelam tutius adhibere licet, ita tamen, ut & hic febris habeatur ratio. Pomum excavatum, uvis passis minoribus & mastiches pauxillo impletum in °°o recenti olivarum tunc assatum & comestum, contra tussim hanc Baumler [d] commendat.

γ. In variolis & morbillis, quæ ante eruptionem exanthematum tussis urget aliis fere nec opus habet, nec tuto tractatur, quam demulcentibus §. 36. No. 3. & in specie quidem gelatina C. C. in sero lactis, aliove idoneo liquore diluenda. Vel recipiantur syrup. capill. veneris, althææ, de meconio aa 3 ij. °°o amygd. dulc. rec. ʒβ. Lingatur ex his, exacte semper mixtis, sæpius, portiuncula nonnisi lente deglutienda. Prodest quoque, si urget simul siccitas & ardor faucium, vaporem aquæ calidæ in os admittere. Atque hæc quidem sub ipso morbo tenenda erunt. Quod si finito hoc tussis nihilo secius adsit, lene quidem laxans primum detur & demulcentia §. 36. No. 3. Deinde quidem, si vires ferant, V.

[y] Instit. §. 1244. [z] c. 1. p. 2. p. 144. [a] Conf. Robinson c. 1. parte 2. p. 71. [b] Confer Dissert. Exp. doct. Beck de imminente phthisi pulmonali præcavenda. [c] conf. Mortoni Pyretol. p. m. 129. [d] l. c. p. 61.

S. in pede instituat & sub vesperam lene anodynum detur v. g. M. de styrace in vino Hispanico soluta. Quibus quidem ni cesserit, *phthisica* inde imminens tussis oritur, suo modo (lit. a. hujus) tractanda.

d. Tussis in pleuritide & peripneumonia si sputa rite procedunt, (conf. prognos) sibi reliquenda. Neque ab initio, quamvis parcius vel plane non appareant, sputa moveantur. Sed venæsectione lenienda tussis est, & expectandum, usque dum inflammatio discussa & materia fuerit cocta. Tum quidem commendata §. 36. No. 3. speciatim vero linctus (lit. γ. hujus) expectorationem satis commode promovent, Ex quo tamen excludatur, nisi vehemens tussis fuerit, syrup. de meconio. Quod si vero illa cessaverit, spirandi molestia aucta, vesicatoria bina femoribus vel cruribus applicata, eandem iterum excitare, malumque levare solent [e]. Ita quidem cum ipso morbo evanescere sensim tussis solet. Quod si vero remanserit, sanato morbo, molesta quidem esse & periculosa solet (conf. progn. usu autem aquæ fontis selterani, cum lacte caprino permixtæ, & hanc siluidæ auctor est Triller [f].

e. In hæmoptysi, cujus inseparabile symptoma tussim esse Tralles affirmat [g], eo justior illius animadversio est, quo certius habendum, sine hac sedata, nec ipsam quiescere facile hæmoptysin posse. Post secutam igitur largius pedis venam; post datum nitrum; adhibita pediluvia cum clystibus emollientibus & laxantibus; anodyna §. 36. No. 5. non plane lenissima adhibeantur. Sic quidem sedata tussi, ad specialis causæ ablationem eaur [h], & roborantibus §. 36. No. 2. metus redituri mali tollatur [i].

IV. *Complicata tussis* sanationem, cum ex dictis intelligatur, uberius hic nil adinet edisserere. Ut autem in genere semper majoris mali potissima habenda est ratio, sic in specie, dum catarrhus suffocativus complicitur, methodus valet §. 36. No. 6. commendata. Quando vero ob tussim nimis debilem ab irruente pituita opprimuntur quasi pulmones, tum excitantia [§. 36. No. 4.] potissimum adhibeantur. In his autem maxime sternutamenta, quæ experientiæ pariter ac rationi respondere observantur egregie.

V. De tussi *humida* pariter ac *seca* vix agere quicquam opus esse videretur, quum sit effectus ex ceteris tussium causis dependens (§. 16), atque sic quidem quomodo sanari oporteat ex disputatis pateat. Sed quia in obscuro quandoque sunt signa tussium pathognomica (§. 32), & inveteratæ per longas moras tusses (§. 28. N. 2.) causarum sæpe memoriam in affectis aboleverunt; quid & in his sic cognitis tussium speciebus prædesse consuevit exponemus. Primum quidem *humida* tussis dum est [§. 32. No. 5.], quantum in illam medico liceat ex progn. gen. No.

M 3 4 &

[e] Conf. Triller l. c. p. 54. [f] l. c. p. 118.

[g] p. 244. [h] Conf. Tralles p. 243. seq. [i] Remedium rusticum, decoctum nempe seminis cannabini, cum lacte quotidie usurpatum, hæmoptycum, cui jam tabes interitum minabatur, vires reddidisse modicas Pechlinus refert. Libro 1. obs. 43.

& speciali No. 5. videatur. Tum vero abolitio ejus tentanda erit, secundum §. 36. N. 6-8. ita quidem ut & semper mutandorum humorum conditiones respiciantur. §. 36. No. 1-3. §. 37. No. 1. lit. A. n. 2. lit. B. Quod si tolli nequit tussis, bina lenire oportet incommoda ejus maxima. Unum quidem, excessum excretionis cum debilitate virium conjunctum; alterum vero defectum ejus per asthma spirandique difficultatem molestum. Nimiam hic excretionem sistunt revellentia, (§. 36. N. 6. 7.) commoda, & inter hæc alii bulbi, qui pedibus affricari alvum solvere, tussim vero sedare solent [k]. Jungantur his anodyna, si opus fuerit, v. g. M. P. de styraeo, quæ, cum pil. Stahlianis a. l. mixta, ita propinetur, ut alvum hæc ducant eo tempore, quo maxime molesta tussis esse solet. Asthmata pituitosa subvenire possunt, quæ §. 36. No. 2. exhibet, præcipue vero fucus armoraciæ cum saccharo mixtus, vel in syrupi formam redactus [l], & sulphuris flores ad ʒβ. cum ovi vitello saccharoque mixti, & sub vesperam assumti. Adhiberi quoque rapæ possunt, cum pauxillo aquæ coquendo in pulpam redactæ, per colum tunc tractatæ, cum saccharo mixtæ & sic comestæ. Vel etiam in lamellas tenues concisæ rapæ, cum equali portione sacchari ollæ vitreatæ immittantur, eo modo, ut stratum quidem unum raparum, aliud sacchari excipiat. Tum vero charta cooperta isthæc in clibano ponantur, & dum percocta satis omnia fuerint, eximantur. Succus autem expressus ad cochlearia bina sæpius per diem sumatur [m].

VI. In omni tussi sicca videndum erit, utrum a congestione sanguinis nimia proficiatur (N. 1. lit. A. n. 2. lit. B.)? an a solidis spaltice contrictis (ib. lit. B.)? an ab humore acri paucio, vel multo quidem, sed ad excernendum inepto (ib. lit. B. n. 2.)? an denique a re quacunque acri vel molesta pulmone (§. 33. N. 1. lit. A.) originem ducat? sua enim tum cuique medela ex citatis locis depromi potest. Sic quoque illa, quæ post hæmoptysin remanet sicca tussis, ex vulnusculis perfecte non sanatis (conf. prognos. spec. N. 5. lit.) secundum §. hujus N. 1. lit. A. n. 1. vel etiam pro eo ac differant circumstantiæ, secundum N. 1. lit. A. n. 2. lit. B. tractanda erit. Quod si, ut in humida (No. 5. hujus) causam aliquando percipere non liceat, demulcentia (§. 36. N. 3) lenimen adferunt, & ex his quidem syrupus violarum cum pitifana avenacea, vel ex rapis paranda, superius (N. 5.) laudata. His quidem si tussis gravior sit, sub vesperam jungantur anodyna §. 36. N. 5. maxime vero, quod superius N. 5. est commendatum. Magnum quoque usum ex fusi, non vero accensi sulphuris exhalationibus, respiratione haustis, etiam in hæcticode tussi Junckerus [n] sperat & pollicetur.

§. XXXVIII.

[k] C. Neumanni prælect. chem. p. 551. [l] Conf. Allen p. 157. Sunt qui ex rapis parata in tussi tantum non omnia commendant, conf. Allen l. c. & Fr. Hoffmann. l. c. Tussis decocto raparum sanata meminit Tulpus in observ. l. 4. cap. 20. [m] Tabula de phthisi & tussi.

§. XXXVIII.

Dum ita (§. 37) medicamentis causas tussium tollere laboramus, tempus perit, & cum hoc tumores, qui suo circulo vitam continuabunt (§. 1). Idcirco hos continuo sustentari oportet alimento. In his enim vis inest actiones vitales naturales & animales invicem connexas diversimode afficiendi (§. 3.). Hinc, cum in therapia is intenditur finis, ut hæc actiones medicamentis perficiantur; alimenta vero cum reliquo regimen, in eundem dirigi queant scopum: patet quam necessaria sit, quæ inde resultat curatio dietæ. Hanc quidem per omnia tussium genera sæpius diversam, exponere non patitur brevitatis. Sufficiat itaque monuisse in graviore tussi & plurimis ejus speciebus, evitari debere acria quævis [o], acida austera, nimium salita, carnes [p] præcipue fumo induratas, vina acida, austera, quæque humores fortius commovent. Vesca autem licebit jusculis, cibis gelatinosis, omnibusque iis, quæ sine acrimonia calore & stimulo bene nutriunt. Potus loco esse possunt decocta ex hordeo & avena cum radicibus tussis genio accommodatis. Vinum autem vix nisi convalescentibus conceditur. Tum quidem maxime Canariense dulce, vel Hispanicum parca dosi sæpius & cum aqua subinde sumtum, vires egregie reficit. Quibus in casibus domi se continere tussientes debeant, sub curatione indicatum est. De cetero in tussi, præcipue vero chronica, utilis est, secundum C. Celsum [q], peregrinatio, navigatio longa, loca maritima, natationes. Quibus & alia motuum genera & in his equitatio censenda erunt commoda. Sed simul quoque animi affectus respiciendi, tussim enim ex indignatione atque ex abusu tussienti exercitam, facillime in phthysin prolabi Bagliv. affirmat [r]. Sed nec animum despondeant tussientes, & præcipue quidem phthistici, quæque causaria una cum tussi obnoxii sunt valetudine ejusdem Baglivi [s] monito auscultent, dum cum Virgilio canit:

*Tu ne cede malis, sed contra audentior ito;
Quam tua te fortuna sinet* - - -

§. XXXIX.

Qui sic medicamentis & diætæ (§§. 37. 38.) facti sunt sani, necessarium quoque esse sciant sibi in futurum prospicere, ut ne quod sub'atum est malum iterum redeat. In hoc prophylaxis sita est, quæ simul docere debet, quo

[o] Excipiuntur casus in quibus illa profunt medicamenta, quæ §. 6. n. 2. indicata sunt. [p] Confer. Allen ex Sydenhamo, qui ex abstinentia a vino & carnibus in tussi phthistica nondum consummata, optima sibi pollicetur quævis. At existimamus nos de lenioribus v. g. vitulinis & gallinaceis carnibus cel. Auctorem hæc non intelligere. [q] Libr. 4. cap. 4. de tussi phthistica in specie hæc valere putamus. [r] In pr. med. l. 1. p. m. 136. [s] Tractatus de fibra motrice & morb. solid. p. m. 179.

quo pacto dispositi (§. 30.), tussimque antea non passi, immunes ab illa degere vitam queant. Fit hoc in utrisque (ut summam rem attingamus) dum fugiuntur causæ antea (§. 33.) enarrata, simulque efficitur, ut perspiratio præcipue insensibilis [t], ceteræque excretiones, additionibus hoc est sumto cibo ac potui, in adultis quam proxime respondeant. Hoc autem tum bene procedit, quando aer, cibus & potus, morus & quies, animi affectus, somnus denique & vigiliæ, ita in singulis subjectis agunt, & ne quid nimis. Quæ quidem enumerata capita arctioribus adhuc contineri limitibus posse existimare videtur exper. Bagliv. *Qui molesta, inquit, queque patienter ferunt, exercitiis utuntur temperatis & in victu sobrii sunt, difficillime in morbos incident* [u]. Scire autem quis potest hæc ita a se observata esse, dum vitam quomodo diximus (§. 2.) transigere posse se experiatur. Hæc ut in genere observari debent, sic præcipua cura eorum, qui tussi antea laborarunt, in eo erit, ut caveatur refrigeratio omnis, imprimis vero thoracis, pedum [x], dorfi [y], cervicis & capitis [z]. Nec minori sollicitudine cruditatem evitent, hæc enim, ut Celsus ait, *corpus maxime ledit, & quoties offensum corpus est, vitiosa pars maxime sentit* [a]. Nocent autem hæc non observata eo certius in tussi, quo tardius solidis semel labefactatis robur accedit, reparatum vero facilius perit. Quod si autem incuria in tussim iterum incidere accidit prius affecto, traditam hæcenus repetere necessum habebit sanandi methodum, & cum poeta [b] tædiosum animo carmen volvere:

- - - - - *Nunc retrorsum*
- - - - - *Vela dare, atque iterare cursus*
- - - - - *Cogor reliquos*

F I N S.

[t] Existimat cel. J. Keil in tentam. med. phys. p. 179. &c. perspirabile retentum in tussi a suscepto frigore non provocare tussim, sed ex particulis frigorificis sanguini admixtis illam oriri. Nos autem, cur non horum utrumque simul locum habere queat vix videmus, si modo particularum frigorificarum certa esset cognitio. Liceat igitur huic opponere alterum de perspiratione insensibili bene meritum J. de Gorter, qui, in scholiis super aph. 200. Sanctorii, tussis originem a perspiratione diminuta deducit. Conf. progn. Gen. n. 2. not. q. 1. [u] In prax. med. l. 1. p. m. 137. [x] Vid. D. præsidis comp. anatom. p. 218. lit. d. [y] Vid. Fr. Hoffmann. l. c. p. 379. [z] Fr. Hoffm. l. c. ex Pifone refert, tussisse illum, quotiescunque hyeme verticem capitis circa futuram coronalem detexit. [a] P. m. 42. [b] Horat. l. 1. ode 34.

NICOLAI

XLVI

THEODORI FORBES,

DISPUTATIO

DE

TUSSI CONVULSIVA.

Edimburg. 22 April. 1754.

Disput. Medico-Pract. Tom. 11.

N

Infantēs, tot morbis eorum teneræ ætati propriis, præter alios, qui illis cum provectoribus ætate communes sunt, vexantur; ut mirum certe videri possit, morbos hosce tantum negligi ab illis, qui de re medica scripserunt.

Tussis Convulsiva, quæ infantibus fere peculiaris est, quæque raro occupat adultiores, si non perniciosissimus, pertinacissimus fortasse est, ac sævissimus morborum omnium, quibus laborant infantes: pauci tamen auctores eum tractare aggressi sunt, præter systematicos, qui de eo aliquid proferre ex instituto coacti sunt.

Morbus hic, ut plerique alii, multa nomina obtinet. A Græcis appellatur Βήξ *Βηξιάδης*, *καπιάδης* & *πνιγιάδης*, i. e. *Tussis Ferina*, *Delassans*, & *Suffocativa*; quibus nominibus apud Latinos designatur: iidem *Tussim convulsivam*, *perennem*, *Pertussim puerorum* & *Tussedinem*, eam etiam nominant; Angl. *The convulsive cough*, *hooping cough*, *a cough attended with draughts or croops*, *the chin-cough*, quod fortasse corruptio est vocis, qua morbus hic melius exprimitur, viz. *kink-cough*.

MORBI DEFINITIO.

Tussis convulsiva definiiri potest, sæva, cita, violentaque tussis; quam acuta quædam ac sonora inspiratio galli cantui similis, una cum vomendi nisu comitatur.

D I A G N O S I S.

Cum primum tussis convulsiva infantes invadit, leniter tantum tussunt, veluti cum ex frigore male afficiuntur. Tussis primo interdum sicca est, donec æger seri aliquid pertenuis & acris eructet; quo tempore nonnullis, una cum aliis febriculosis symptomatibus, pulsus celerior est; alii vero febrem minime sentiunt. In utrisque autem, sonus gallicinio persimilis, tussi sæpius redeunte, aut cum primum aërem pleno haustu accipiunt, aut cum, post paucos tussis impetus, inspirare nituntur, exaudiri incipit. Thorace lente admodum, & haud sine magno molimine sese erigente, dum sonus ille & tussis durat, quod plerumque fit, donec nonnihil visceri muci ex bronchiis expellatur, in quo nihil præter naturam observandum est, ægerrime respirant.

Paroxysmi hujus tussis, brevioribus vel longioribus intervallis redeuntes, semper præfagiuntur titillatione quadam, aut suffocatione, a quibus æger sese defendit, quamdiu materiæ copia non tanta est, ut convulsionem excitet. Sub paroxysmo venæ tument; arteriæ fortius celeriusque moventur; caput dolet; oculi prominent; effunduntur lacrymæ, palpe-

bræ intumescunt; & tota facies sanguine turgēt, rubet, & nonnunquam livida vel nigra apparet; & æger, tunc temporis, quasi suffocatus est; & cito moreretur, nisi ruptura alicujus vasculi sanguis ejiciatur, uti ex naribus, oculis, ore aut pulmonibus; quo plerumque summo opere levatur æger; vel ventriculus nervorum sympathia quoque afficiatur, unde vomitus excitatur. Hicce vomendi nifus aliquando in medio, nonnunquam in fine paroxysmi oritur: sed, quocumque tempore evenit, ad finem tussis imponendum multum juvat: itaque, qui facile evomunt, optime sese habent in intervallis, alii vero, per hoc tempus, haud profusus sani sunt: at si paroxysmi pertinaciores permanerent, neque hæmorrhagia neque vomitu superveniente, infantes debiles in convulsiones vel apoplexias conjiciuntur.

Ex morbi diuturnitate, sæpissime generatur phthisis pulmonalis: præterea, morbi duratione, adeo debilitatur corpus, & varia organa tantum hæduntur, ut multi alii morbi ab hac causa oriri possint.

Tussis hæc apte satis Latine convulsiva appellatur; quod ea, pulmones, diaphragma, muscoli abdominales, ut & aliæ partes respirationi inservientes, in convulsiones periodicas impelluntur; ac provenire videtur ab materie quadam acri irritante, dum respiramus, in sanguinem assumpta, quæ, cum muco naturali permixta, tussim excitat; sed & per deglutitionem in ventriculum ingeri videtur acris hæc materia: nam ibi, & per totum fere intestinorum decursum, magna adest copia mucii hujus acris; quod abunde patet ex vomitione, qua multum levantur ægri.

Tussis Convulsiva merito quidem contagiosa habetur: infantes enim, qui inter hoc morbo vitiatos degunt, eo facilius inficiuntur, quam alii a contagione procul amoti. Inter infantes, certis temporibus, ut variolæ & morbilli, præcipue grassatur; &, ut alii morbi epidemici, ex particulis quibusdam vel miasmatis in aere fluctuantibus, quæ corpora penetrantia morbum hunc gignunt, originem ducere videtur. Earum autem in aere particularum naturam, & quomodo morbum hunc pariant, homines adhuc ignorant, & semper forte ignorabunt. Æque etiam incertum est, in quas partes fluidorum nostrorum particulæ istæ, ad morbidum hunc effectum producendum, agere debent. Cum autem homines in morbum hunc plerumque semel tantum in vita, tenella nempe ætate, incidere soleant; verisimile admodum est, particulas hæcæ primum in nobis nasci, ac permanere, donec e corpore morbi crisi expellantur. Qualiscunque sit earum, vel in aere, vel in corporibus nostris, particularum natura, vel quomodo singulæ in singulas, vel in fluida nostra aut humores agant; earum, unde oritur tussis convulsiva, magnitudinem talem esse patet, ut facilius in bronchiorum vasis, ubi fibras sensiles irritant, quam in ulla alia parte, obstruantur. Cum paucæ & raræ sunt, communem tantum tussim; at cum major earum numerus colligitur, & simul acres sunt, pulmonum convulsionem violentam magis

ac

ac diuturniorem, aut ipsas expellendi nifum concitant: vel forte verisimilius videtur, morbi violentiam, a particularum numero in corporibus nostris hunc morbum gignentium, pendere; quamvis enim plura sint in aere miasmata una quam alia tempestate, morbus, pro numero particularum in nobis ab origine natarum, lenior vel fortior erit.

Vere & autumno, infantes in hunc morbum procliviores sunt, quam æstate & hyeme. Tempestate frigida ac pluviosa maxime sævit, & in campis ac palustribus, violentior, ut plurimum, ac diuturnior est, quam in aridis locis, & ubi cælum purum est ac serenum. In septimanas aliquot, vel menses, vel totos interdum annos, protrahitur; &, quod mirum est, in uno eodemque ægro, causa profus ignota, nunc magis nunc minus sævit. Denique, quoties cælum, ab æstuoso in frigidum, vel ab arido in humidum, subito mutatur, malum hoc fere semper ingravefcit.

Morbus hic, pro corporis habitu, & anni tempore, multum variat. Nunc enim maxima ex parte nervosus & satis lenis, nunc autem violentior est; dum febris nempe, ac pulmonum inflammatio, cum comitatur, quod sane hujus morbi pessimum genus est.

De sede ejus, multum inter se discrepant auctores; quam alii quidem in ventriculo, alii in larynge & pharynge præcipue collocant; alii vero in pulmonibus, qui verisimiliter vera hujus morbi sedes sunt, quippe qui prius afficiuntur; & probabile admodum videtur mucum istum, qui inter tussendum expuitur, in ipsis pulmonum cellulis pariter ac in superiore bronchiorum parte, ac aspera arteria, contineri; hoc quidem abunde patet ex diris pulmonum spasmis, & summa, qua mucus iste eructatur, difficultate; aliasque corporis partes, quas nonnulli hujus morbi sedem esse somniant, postea tantum magis minusve affici.

RATIO SYMPTOMATUM.

Si nobiscum reputemus morbum hunc esse semper magis aut minus nervosum, & octavam par nervorum in laryngem, pharyngem, tracheam arteriam, fauces, œsophagum, ventriculum, pulmones, cor, aliaque viscera in thorace & abdomine distribui, pleraque in hoc morbo phænomena, quæ certe multa & varia sunt, facillima erunt explicata.

Tussis lenis & modica... Quod exinde oritur, quod adhuc morbida materies parva tantum copia colligitur.

Sunt qui principio febre corripiantur... Idque morbosæ materię, e sanguine haud satis expulsæ, transitu ejus in bronchia minus justo patiente, attribuendum; ea enim libere expulsa, febre æger non adeo obnoxius est.

Tussis frequentior reditus... Atque hoc ex eo provenit, quod morbida materies majore copia colligitur.

Sibilus vel sonus gallicinio similis... Sibilus iste (*Hooping*) semper fere exauditus, quando ægri post paroxysmum aerem denuo inspirare conantur, procul dubio haud ab ulla alia causa provenit, nisi spasmodice contracta glottide, unde aer per angustiore[m] rimam irruens hujusmodi sonum edit.

Difficillima inspiratio, thorace lente admodum assurgente... Cum pulmones in spasmos conjiciuntur, vi dilatanti aeris inclusi fortiter resistunt, rimaque contracta minorem aeris quantitatem excipit; itaque thoracis organis, quæ respiratori interviunt, minus solito aere intra pulmones adjutis, ad aeris pondus cartilagineas elasticas, &c. superandum, thorax lentissime elevetur omnino necesse est; adeoque infanti summa erit respirandi difficultas.

Paroxysmi brevioribus vel longioribus intervallis redeunt... Atque hoc ex majore vel minore morbidæ materiæ copia, brevior vel longior tempore spatio collecta, proficiscitur.

Paroxysmi per duo vel tria horæ minuta, vel etiam diutius durant... Paroxysmi duratio partim pendet a materiæ visciditate & acrimonia; donec enim materies illa expellatur, paroxysmus haud desinit: præterea paroxysmorum duratio & sævitia non solum pendet a materiæ visciditate & acrimonia, sed etiam a mobilitate generis nervosi, & sensibilitate membranæ bronchia & vesiculas pulmonales succingentis, quæ in diversis infantibus diversæ admodum sunt.

Caput dolet, oculi prominent, lacrymas emittunt, palpebræ intumescunt, & tota facies sanguine turget, rubet, &c... Omnia hæc symptomata oriuntur ab impedito sanguinis per pulmonem compressum circuitu, corde in arteriam pulmonalem jam sanguine turgidam sese evacuare minus valente; unde accumulatur sanguis in vena cava superiore & jugularibus, quippe quæ sese in cor jam plenum exonerare nequeunt; & si paroxysmus pertinax sit, tota facies colore livido vel nigro, tincta apparet.

Æger quasi suffocatus est... Quandoquidem in hoc morbo pulmones tamdiu in eodem prope distensionis statu detinentur, sanguinis massam transmittere nequeunt; in iis igitur accumulatur necesse est, unde oriatur sensus suffocationis.

Ruptura alicujus vasculi... Per vim paroxysmi vasa ad superiores corporis partes tendentia adeo sanguine turgent, ut haud mirum videatur quin tunc temporis vasa minima rumpantur.

Vomitus excitatur... Hoc oritur ex sympathia nervorum: octavam enim par nervorum distribuitur in ventriculorum, pariter ac in pulmones & laryngem, adeo ut cum ille convellitur aut irritatur, hæc facile in eundem statum perducantur; ideoque spasmus sæpe partem prius occupatam relinquit, aliasque partes aggreditur. Ita persæpe quidem vomitus operationem Tussi impeditam, ac Tussim vomitu sublevatam videmus;

mus; & sicut vomitus purgat ventriculum a materie morbosa, multumque juvat ad eam ex bronchiis expellendam, paroxysmus hoc modo brevior evadit.

Optime sese habent ægri in intervallis... Quamvis vomitus, tempore paroxysmi, haud parum concludit ad ægrum in intervallis sublevandum, ob causas supra memoratas; obstructions tamen, vi morbi, in diversis corporis partibus, fieri possunt: atque hinc quidem in illis partibus oriatur dolor, inflammatio aut debilitas, &c. vel si quæ morbidæ particule in sanguine supersunt, aut humores quovis modo, celeri motu, tempore paroxysmi, vitiantur, pulsus citus permanebit in intervallis.

In convulsiones & apoplexias conjiciuntur... Hæc quidem proveniunt ex venis, vi morbi, sanguine distentis; quæ propterea sanguinem ex parvis arteriis recipere nequeunt: unde tenera cerebri vasa multum distrahentur, ac diversi sicut obstructionis gradus, quibus haud dubie symptomata hæc attribuenda sunt.

Phthisis pulmonalis producitur... Adest in morbi hujus initio sæpissime, una cum aliis symptomatibus, febricula, & postremo pulmonis aliqua inflammatio, quæ interdum in suppurationem abit, præsertim si debitæ evacuationes non præmissæ fuerint: nam materia morbosa, durante paroxysmo, rami extremi vasorum pulmonalium obstruuntur; hinc peripneumonia vel obstructio pertinax formatur, & ab hisce oriatur phthisis pulmonalis; utque vasa pulmonum sæpius rumpuntur, exinde in hunc morbum procliviores reddentur ægri. Pulmones in hoc morbo ita affici, ex cadaverum apertorum plurium ægrorum Tussi Convulsiva violentissima, quæ nonnullis temporibus maxime sævit, extinctorum dissectione, abunde patet; iique haud raro peripneumonia, & postea pulmonis suppuratione, correpti fuerunt; in hisce enim semper plurimæ parvæ vomicæ, pisæ, fabas & juglandes magnitudine æquantes, per totum pulmonem dispersæ inventæ sunt. Et si hi ægri Tussi convulsivæ superstites fuissent, necessario tamen phthisi pulmonali succubuissent.

P R O G N O S I S.

Hanc pro causæ, ex qua morbus hic nascitur, violentia, proque ægri ætate ac temperamento, ac majore vel minore symptomatum sævitia variate constat. Si febris primo sæva est, eamque magna respirandi difficultas comitatur, necesse est morbosa materies sit acris, & in transitu ejus per bronchia impediatur; & hæc quidem de causa morbus certe sævus erit... Si sibilus, aut suffocatio inter tussendum magna fuerit, periculosa obstructio est metuenda. Qui in paroxysmis evadunt, minus quam alii periclitantur, iisque paroxysmi breviores sunt; & illi, quibus hisce temporibus sanguis ex naribus & oculis effluit, facilius multo quam alii

alii ex hoc malo emergunt: nam hoc pacto vasa eorum magis vacua feruntur, eoque capita minus afficiuntur. Si ægri pondus quoddam sentiunt circa caput & pectus, & simul pulsus eorum, per illa tempora, quæ inter tussendum interveniunt, citus sit, peripneumonia & morbi capitis metuendi. Si qua pulmonum infarctione laborabat æger, antequam morbus hic eum invaserat, tunc quidem prognosis magis infaustra erit. Quando Tussis Convulsiva pueros variolis aut morbillis laborantes occupat, multum periculi secum addert; nam in Tussi Convulsiva infarctio satis notabilis est, ideoque si illis morbis conjungeretur, ex quibus semper metuenda est peripneumonia, ab materie variolosa vel morbillosa pulmones obstruente, apta admodum erit, qua augeatur pulmonis infarctio. Si paucas hæc observationes, una cum ægri ætate ac temperamento, seu corporis habitu, & anni tempus quo morbus sævit, accurate animo perpendamus, hujus morbi eventus prædicti facilius erit.

MEDENDI METHODUS.

Ad morbum hunc sanandum diversa proponuntur specifica, ut vulgo dicuntur a diversis auctoribus. Immo unaquæque ancilla putat se quidem hoc efficere posse, in quo sane plurimum decipiuntur: & hoc mihi ejus erroris causa esse videtur, quod stolidæ istæ hujus morbi curationem adscribunt certis remediis, quibus, tanquam tot incantationibus, nonnumquam usæ sunt, quo tempore morbus sua sponte decreverat; nulla enim eorum adhuc cognita eum radicitus curare possunt. Quum enim epidemice grassatur, curriculum certe perficiet, quæcumque ei remedia adhibita fuerint, ægrumque serius ocius relinquet, prout anni tempus favorebit; nam propter anni mutationem cessat potius quam a remediis superatur. Si enim tempore autumnali quæquam aggreditur, perraro eum relinquit, antequam calor insequentis veris redierit; si vero tempore veneno epidemicus sit, ad Junium usque aut Julium plerumque perdurat, & tunc, ut plurimum, ætiva aura morbo huic finem imponente, statim cessat.

Quoniam haud puto morbum hunc medicamentis solis radicitus curari posse, sequentes indicationes proponere libet.

Prima est, novum morbi hujus incitamentum, quantum potest, effugere.

Secunda, præsentia symptomata mitigare & pejora præcavere.

Ut primum scopum attingamus, infantes a campetribus locis, quæ paludibus multis irrigua sunt, ad loca aridiora, ubi aer purior ac magis serenus, submovendi; & omnis, cum iis qui eodem morbo laborant, consuetudo, ut & frigidum cælum, præcipue autem ex calido in frigidum transmigrationis, sedulo vitanda. Quæcumque pulmones ad tussien-

dum

dum provocant, qualia sunt, vociferatio, exercitium immodicum, cantus, irritantes vapores, &c. summa cura effugienda sunt.

Antequam ad secundam indicationem progrediamur, haud abs re erit observare id quod a natura ipsa monstratur.

Medici sagaciores, observantes ægros sæpius hæmorrhagiis sponte supervenientibus & vomitu materie viscidæ maxime levatos, indicia hinc desumpserunt sanguinem mittendi, præsertim si ægri plethorici fuerint, & emetica exhibendi. Medici, ita natura ipsa monstrante viam, tuto illius vestigiis insistant; & post has evacuationes purgantia mitiora optimo cum successu dant. Medicus itaque, hac in re tantum naturæ imitator, eo semper sagacior, quo magis ejus operandi modum, ad sese liberandum, perspectum habet.

Methodus hæc haud dubie omnibus pectoralibus ac mucosis medicamentis est anteposenda; ea enim morbum augent, sanare autem nequeunt, si quidem in hoc morbo violentissima symptomata proveniunt a debili ac molli textura in hæc infantibus solidorum, quæ facile irritantur; ideoque medicamenta leniora corroborantia ad ejus curationem omnium maxime conducere videntur.

Quod ad secundam indicationem attinet; primum omnium venæsectio perquam necessaria videtur, quamvis æger sit neque plethoricus nec robustus, si morbus alioqui pertinax sit; in hoc morbo, Medicus præcipue curare debet, ut vasa serventur vacua; ne obstructions aut inflammationes, in cerebro, pulmonibus aut aliis corporis partibus, fiant. Cum autem symptomata ulla inflammatoria apparent, methodo antiphlogistica extemplo utendum est.

Post sanguinis missionem, si a materia viscida proveniant paroxysmi, eam, quo facilius expellatur, diluere & attenuare necesse est, ad quod nihil magis conducit quam potiones aquosæ, quales sunt illæ, quæ e glycyrrhyza fiunt, vel pulegio, vel hyssopo in aqua decocto, infusio pomorum pro potu ordinario sumpta, adhibitis simul quibusdam lenioribus attenuantibus, qualia sunt expressio millepedum in vino albo, spiritus Minder. acet. scillit. aut lac ammon. Dum hæc medicamenta adhibentur, lenè vomitorium oxymel. scillit. per se, vel cum tinct. aut decoctione ipecacuanæ alternis diebus mane sumptum, magno usui erit, ut & parva dosis tinct. sacre, aut rhabarbari, aut lenis alicujus hujusmodi purgantis bis in septimana: quo tempore etiam parvæ aliquot doses jalapii, cum uno vel duobus gran. mercurii dulcis secundum infantis vires, multum sæpe profuerunt ad ægrum sublevandum.

Si vero paroxysmi a pertenui & acri materia proficiuntur, lenia vomitoria supra memorata oxymel. scillit. una cum syrup. althæ. ægro sunt administranda. Parvæ etiam rhabarbari doses, una cum blanda dixta quæ facile concoquitur, qualia sunt lac & jus pullorum, &c.

haudquaquam negligendæ... In potum æger uti potest emulsione communi & aqua, in qua saccharum candidum dissolutum est, una cum succo limonum: ad materiam aerem obtundendam, emollientium decoctio, qualia sunt tussilago, althæa, capillus veneris, vel infusum lini, aut alia leniora pectoralia & emollientia, cum corticis Peruviani decoctione parciore dosi, adhiberi possunt: hæc enim emollientia nunquam sola, ob rationes supra memoratas, administrari debent; & quemadmodum libera ac facilis respiratio & expectoratio perquam necessaria sunt, julepium scilliticum, aut solutio gummi ammoniaci, in expressione millepedum ex aqua hyssopi aut pulegii interdum parca manu, dari potest.

Violenti in hoc morbo spasmi persæpe mitigantur stimulo ita applicato, ut nervi inde etiam procul afficiantur. Atque optimus hic stimulus sunt vesicatoria, quæ vulgo inter scapulas applicantur; sed propter connexionem inter intercostales ac secundum ac tertium nervum cervicalem, vesicatoria per collum quam inter scapulas applicare magis confert. Irritatio enim facta in remota parte spasmos ex nervis affectis expellit, nec vesicatoria illa sine acrem humorem justa copia in pulmones destillare; æger quoque vesperi pediluvio tepido uti potest, quo pulmonis spasmi nonnihil sedabuntur, atque hoc modo noctem æger tranquillior: si vero hisce applicationibus factis, tussis ac spasmi ægrum adhuc vexant & fatigant, parva dosis elixir. pargoric. viz. quinque, decem, quindecim, vel viginti guttæ, pro ægri ætate, tuto ei præberi possunt; atque hoc quidem tali tempore optimum est ac tutissimum opiatum; nequaquam enim uti vellem diaçodio aut opio solo, quamvis nihil magis confert ad spasmos sedandos, nisi cum morbi impetus ægrum nimis urgent, & non nisi cum cætera medicamenta nihil profunt; his enim materies in bronchiis magis obstruitur, ac propterea, quamvis Tussim aliquantisper suppriment, paroxysmi postea magis ingravescent.

Haud alienum erit a proposito nostro paucis hic verbis explicare, quo potissimum modo periculosissima symptomata in paroxysmo & intervallis mitiganda sunt.

Si quando supervenerit febris, præsertim cum peripneumonia conjuncta, V. S. purgantia refrigerantia, vesicatoria, potiones aquosæ, ac tenuis cibus, sunt perquam necessaria: quum vero æger diuturno ac sævo implicetur morbo, cavendum, ne viribus nimis diminutis, impar febrî reddatur ac morbo succumbat.

Methodus jam memorata utenda est, quoties æger sensu aliquo suffocationis laborat, unde periculosæ obstructions metuendæ.

Cum in paroxysmis facies manifeste tumet ac livida est, quæ vasorum plenitudinem indicant, venæsectio, & leniter purgantia, una cum tenui ac diluente dixta, digestu admodum facili ac frequenter, sed parca copia data, adhibenda sunt.

Si

Si epilepsia aut apoplexia, Tussis violentia, corripit infantem, cujus vasa plena sunt V. S. & purgantia haud parum profunt. Ubi vero æger plethoricus non est, stimulantia, qualia sunt spirit. lavendul. comp, spt. salin. aromat. . . c. c. sinapismi & vesicatoria sunt applicanda. Si, durante paroxysmo, violenta ex pulmone hæmorrhagia correptus fuerit æger, tunc ligaturæ extremitatibus rite applicari possunt, quæ ad eam sistendam multum conducunt; sed si nihilominus adhuc pertinax permanferit, vena quamprimum secanda est: si vero æger hæmorrhagia nimis violenta ex partibus exterioribus corripatur, tum stypticis refrigerantibus utendum; sed raro eo usque perveniunt, ut eas sistere opus sit; nec unquam sistendæ, nisi cum modum profus excedant, quippe quæ tantum profunt ad ægrum sublevandum.

Strepitus materæ in pectore per intervalla, aut nausea, vel appetitus prostratus, emeticis, ac stomachicis leniter purgantibus, sunt abigenda. Maxime lenia sint, quæcumque in hoc morbo emetica ac purgantia adhibentur; si enim illa sint nimis acria, spasmos, & in pulmonibus & in glottide, concitant; & hæc si nimis fortia existant, ægri vires diminuunt, fluidaque nimium dissolvunt.

Nunc eorum medicamentorum pauca enumeremus, quæ ad morbi hujus curationem multum conducere existimantur, quæque silentio hactenus de industria præterii, ut quæ haudquaquam mihi utenda videantur, donec methodus supra memorata per breve aliquod tempus in praxin redigeretur.

Lorgum nimis foret, si omnia commemorarem, quæ in hoc morbo specifica habentur; itaque tria tantum proferam, quæ celeberrima sunt, ac a Medicis plurimi æstimantur. Atque eorum primum est, muscus pyxidatus, qui aut in lacte decoqui, aut in pulverem reductus dari potest; quandoquidem hæc planta vi quadam adstringente prædita est, utque nonnihil conducere potest ad solida laxa corroboranda, tuto admodum adhiberi potest.

Secundum est, sal Jovis Londinensis, quod certe saccharum Saturni est, cui alia species inducitur. Atque hoc quidem in Tussi Convulsiva specificum habetur, si per duos dies a duobus ad sex grana administretur; ac die tertio rhabarbaro leniter purgandus est æger. Hoc vero medicamentum minime hic operatur ut antidotum adversus materiem morbosam; est autem præcipuus ejus usus ad sanguinem condensandum, atque ita, ad magnam illam rarefactionem minuendam, quam sanguis nonnunquam in hoc morbo patitur; atque hoc quidem pacto devitatur magna illa vasorum distensio, quæ in tussi Convulsiva persæpe perniciosissima est. Hoc medicamentum quoque partim ad fibras & vasa corroboranda conducere videtur; nam in hoc morbo sem-

per plus minusve adest systematis vasculosi laxitas, vasorum autem corroboratio copiosorem secretionem mucii hujus acris prohibet.

Tertium est, cortex Peruvianus, qui optimo huic morbo remedio habetur. In aliis tempestatibus, quando sal Jovis haud minimo cum successu exhibetur, cortex Peruvianus dosibus parvis frequenter datus optime succedit; is enim ad solida in hoc morbo laxiora corroboranda multum prodest. . . . Ex supra dictis patebit, medicamenta hæc omnia tantum profere, ubi fluida dissoluta, ac solida laxa, morbusque maxima ex parte nervosus est; si qua enim infarctio sit ex materia viscida orta, ægris maxime nocebunt: ut & cum Tussim convulsivam inflammatoria symptomata comitantur, quod quidem periculosissimum hujus morbi genus est; siquidem una adest febris violenta atque pulmonum inflammatio, hæc medicamenta haud minus lethalia essent quam totidem venena; ideoque tali tempore methodus antiphlogistica sola tanquam optimo huic morbo remedia utenda est. Ac postquam vis febris minuitur, vesicatoria haudquaquam negligenda. At meo quidem judicio, omnia hæc adstringentia ac corroborantia medicamenta, quantumvis laudata, incipiente morbo, parce admodum adhibenda sunt, nec donec particulae morbosæ magna ex parte expulsæ fuerint. Æque enim periculosum est Tussis Convulsivæ, ac febris intermittens, paroxysmos impedire: & hæc medicamenta, si in morbi initio adhibeantur, cum pulmonum celulae ac bronchia magna hujus materiæ morbosæ copia replentur, pertinaces forte infarctiones parient, quod summa cura evitandum; sed morbo remittente, nonnulla eorum, ob virtutes supra memoratas, magno usui fieri possunt.

Si morbus ex viscida materia nascitur, nonnulli putant sequens medicamentum nunquam non bene vertere; ℞. extract. cort. peruv. drach. iii. camphor. pulv. cantharid. ana scrup. i. M. Hujus mixturæ octo vel novem grana infantibus præbent, tertia quaque vel quarta hora in cochleari simplicis cujusdam aquæ vel julapii pleno, in quibus paululum balsami capivi dissolutum fuit; eoque illos quinque aut sex dierum spatio in sanitatem restituant. Hic tamen de medicamenti hujus virtute experientia judicandum est: cum vero morbus a tenui & acri humore proficiscitur, medicamentum hoc, aiunt, haud ita convenit.

Ut vero infans admodum debilis ac imbecillis erit, postquam morbus pene discefferit, lac asininum, caro vitulina, pulli, aliaque corroborantia leniora ei danda sunt; & si hæc parum proficiunt, amara, corticem peruvianum, frictionem, balneum frigidum nisi quid advensetur, aerem rusticum & equitatioem, præscribere haud alienum erit; hisce enim corroborantur solida, fluidaque propriam indolem acquirunt, & sic æger paulatim convalescet, ac pristinam valetudinem recuperabit.

Quando

Quando Tussis Convulsiva aliquem variolis laborantem occupat, ne peripneumonia superveniat, & ut tussis mitior reddatur, epispastica ut & medicamenta scillitica, decocti ex tamarindis cum manna vel aliis antiseptics leniter purgantibus, enemata forte ex lacte & aqua calida, &c. & pro potu ordinario serum acetosum potus aquosi cum spir. milderer. vel alia hujusmodi optime conducunt.

Si post morbillos sævit, tum compescenda est sanguinis missione, leniter purgantibus, miti vomitione & molli diluente diæta.

Cum vero Tussim Convulsivam phthisis pulmonalis, aut quivis alius morbus excipit, morbo illi medendi methodus omnino accommodanda est.

F I N I S.

GEORG.

XLVII
GEORG. DAN. COSCHWITZ
ET AUCTOR
JOANNES BUBBE,
DE
SPADONE HIPPOCRATICO
LAPICIDARUM SEEBERGENSIUM HÆMOPTYSIN
ET
PHTHIS IN PULMONEM,
vulgo der Seeberger Steinbrecher Krankheit
PRÆCEDENTE.
Halæ Julii 1721.

P R O O E M I U M

Quot quantisque morborum ac symptomatum generibus corpora nostra humana subjecta sint, si non omnibus satis cognitum ac perspectum, ipsamet tamen experientia quotidiana comprobatum edoceri credo. Confirmant hoc & eruditissimorum practiorum docta scripta, in quibus non solum eorum cognitio, sed & legitima ac solita curandi traditur methodus. Major & plurima pars hominum moritur cum febre, non minima crudeli vulnere; hic propria culpa, ille alterius; omnes ac singuli sua experiuntur fata, quisque suos patitur manes. Ceterum si rectius inspiciamus omnia, quae fatalitatis terminum attingunt, vel in suidorum vel partium solidarum labem resultant, unde labefactatur machina, & periculum vitae instat, nisi reparetur. Ex hac, ut ita dicant, caverna, & proluxa morborum serie, iis, qui de thematibus pro Dissertationibus publicis cogitant, sese offert largus materiarum campus, ut potius de abundantia, quam penuria conquerendi occasio detur. Placuit nobis loco speciminis inauguralis affectum selectissimum pertractare, nempe ut rubrica Dissertationis indicat, Spadonem Hippocraticum Lapidarum Seebergensium hæmoptysin & phthisin pulmonalem, Germanico idiomate die Seebergische Steubrecher-Kranckheit, vocatum, precedentem & inferentem. Ut vero pralibate innotescat, loci, cuius morbum specialissimum pertractaturi sumus, situs, & lapidinarum naturalis constitutio, ex historia Topographica sequentia tanquam in prodromo edocenda veniunt. Seebergia est præfectura quaedam Thuringiaca, Superioritati Serenissimi Principis Schwartzburgico Rudolstadtensis, a multis retro, imo non numerandis, annis, subjecta. Monti adjacenti hanc suam denominationem debere suadet ratio, & homonymica expressio. Mons vero ipse, an nomen suum accepisse dicendus sit a lacu, einer See, qui pagos Siebleben & Tütteleben, item campum majoris spatii, cespite nunc obsitum junco, sub nomine carecti Sieblebenensis venientem, & pro pascendis alendisque pecudibus usitatum inundasse, tandemque in radicibus huius montis defecisse, refertur, cuius vestigia in libris, qui pro descriptionibus agrorum asservantur, vulgo Fluhr und Feld Bücher, nuncupatis, adhuc loquuntur hinc inde terminis suis tecnico-marinis; an vero a Dea Sieba, in monte aliquando ab ethnicis culta; an tandem a videndo vom sehen, quia montis cacumina longissimo & latissimo prospectui inserviunt, apud autores non constat, nec certis argumentis corroborare possum.

Accola est celebri Gothana urbi, adeo ut mons iste Seeberg dictus, cum radicibus suis occidentalibus terminos Gothanos attingat. A natura loci huius situs manifestissimus factus est, visui enim in plaga, quam habet ab Oriente & Septentrione, agrorum & pratiorum imo urbium & pagorum magnum numerum ostendit; a meridionali autem & occidentali sphaera habet montem, ob varios

quos Seebergensibus præstat usus, non ultima laudis; in latere præcipue isto quo hanc præfecturam tangit, exhibet florentissimos & cum multis arboribus fructiferis infarctissimos hortos, in apice vero & superiori sui corporis parte, sylvas concatenatas ex pineis partim, partim fruticibus avellanaceis, quercinis, tiliaceis constatas atque compositas. In hac laudata regione Botanophilis occasionem simul porrigit optatam, herbas medicamentosas, in dissitis aliis regionibus vix reperibiles, per compendium quasi invisere & colligere. In medio montis, secundum scilicet latitudinem considerati, præter compascuos agros pro ovibus & pecude majori proficuos, a provida natura, in terrarum abyssis abscondite jacent lapidicina, Seebergensibus pro comparanda pecunia & inde pro consumptione quotidiana necessitates acquirendas maxime accommodabiles. Ex his nempe fodinis multo quidem labore & periculo sæpius etiam vite, effodiunt lapides, ad usum mechanicum valde acceptabiles. Ex hisce lapidicini sumunt urbes pretiosissima & artibus mechanicis ad apicem usque elaborata sua ædificia. Inde videns Erfurdiam, Gotham, Arnstadium, Ohrdrusiam, Isenacham, aliasque accolis proximas & remotiores ædificiorum suorum splendidiorem compositionem huic monti debere, & inde constatam ostendere. Melisenses, Rhulenses, Schmalkaldenses non potuissent ferreis suis fabricis aciem & splendorem seu exolituram, das Poliren uti nuncupant, addere, nisi ex hisce fodinis ipsis suppeditarentur cotes majores, in diametro 8 ad 9 pedes continentis, quas aquis & equis rotant, & sic exactissimam polituram imo elegantiam & exacuationem, ad multifarios usus domesticos ac mechanicos proficuum, armaturis, forcipibus, malleis, securibus &c. addunt. Non est hujus loci sectandorum digitorum numerum recensere & enumerare, quid statuarii pro consiciendis statuis, quid epithaphistis pro erigendis epitaphiis, quid lapidicinis aliis pro extruendis puteis, Altaribus, Baptisteriis, & ad sacros ac publicos usus destinandis extructuris, lapidicina Seebergenses pro usu sint, cum quilibet, qui per Thuringiam & accolis provincias profectus, propriis oculis videre poterit, quod non facile urbs, pagus, villa aut mola sit, que non ex hisce Seebergensium labore sibi proficuos pro extruentione exhibeat lapides. In molis hæc super quibusdam corillis & meta ex hisce lapidibus confecta observantur, molitori pinendo frumentum auxiliatrices. Quoniam autem ad multifarios usus hi lapides proficui prostant, sit inde quod ex multis aliis locis avolent homines, & præfectura Seebergensis incola fieri desiderent, partim quia in effodiendis lapidibus, partim pro transportandis ad alia loca negotiantes, occasionem nanciscuntur pecunias & alimentum comparandi, & hanc quidem facilius, quam in aliis finitimis locis, non morbosam ac periculosam huic labori insequentem indignantes neque verentes eventum ac statum. Agunt nempe ut solent homines, pecunias querunt & mortem querendo inveniunt, scilicet pecuniis nunquam ad satietatem corrasis, oneroso labore vitam finiunt, aut morbo corpore impediuntur corradere. Quemadmodum enim per experientiam constat, quod illi homines, qui metallorum ac mineralium effossioni, varique tractationi continuo inserviunt, familiaris phthisi laborent; & quemadmodum re-

giones

giones ac civitates integra, aère denso semper referta, aut copiosis carbonum fossilium acido sulphureis exhalationibus plena, plures alunt phthisicos incolas, quod imprimis de Anglorum metropoli Londino, compertum habemus, ubi tertia fere pars hominum hoc malo rapitur; imo quemadmodum ex aëris singulari dispositione quibusdam regionibus phthisis endemia fit, ac quadam perpetuitate fovetur, uti Fernelius de abdit. Rer. caus. cap. 11. refert de Lusitanis; ita & his nostris Seebergensibus lapidicinis & effossoribus idem contingit, quippe qui multas ob causas, quæ partim in exhalationibus sulphurearum particularium, quæ ex collisione lapidum & ferreorum instrumentorum, cum quibus findunt & aptant suo scopo lapides, proliciuntur; partim vero accedentibus vitiiis motus ac diæta, a longo tempore dicendi morbi incurruunt censuram. Experientia nempe eorum antecessores edocti, viderunt, hoc labore multos suorum onus, nempe morbum quendam, ceteris incolis Seebergie enutritis, (alio tamen opere, agrorum videlicet cultura & aliis negotiis occupatis) non ita frequentem reportasse, lapidicinis hisce vero magis proprium & singularem, singulare quoque nomen excogitarunt, quo insignivere lapidicinarum hanc observabilem labem. Quæ istorum denominatio ad nostra tempora perduravit, sub nomine der Seeberger Steinbrecher Krauckheit. Cujus naturam & constitutionem, itemque curationem, cum pertractare animus sit, faxit nomen divinum, cujus auxilium humiliter imploramus, ut omnia fiant feliciter.

Te vero B. L. obnixè rogamus, si quadam minus exacte ob properantem calamum, & ingenii tenuitatem elaborata ac conscripta sint, in meliorem partem interpretari non graveris.

Melioris ordinis & perspicuitatis gratia, tractatio nostra erit trimembris, respiciendo nempe ad tres fontes, considerabimus morbi hujus

- I. Nomen.
- II. Naturam.
- III. Curationem.

Hinc ordine præsupposito :

M E M B R U M I.

Definitionem ἐνομαστικὴν docet.

Cum ex methodo philosophandi recepta, nomen rei, de qua acturi, recensere teneamur; & si secundum Scaligerum, nihil cordato viro dignius, quam definire, & profecto sapientis sit prosequi definitiones; nomen prius nostri affectus delibare omnino opus videtur.

Spado seu spadon, originem debet Græcis, quibus audit *σπάδων*, a verbo *σπᾶω*; qualis vero sit affectus, vix ac ne vix quidem apud Lexicographos, aliove iavenias. Notum imo notissimum est, quod spado apud

lexicographos Latinos plerumque pro castrato, seu eo cui testiculi abscissi aut evulsi sunt, accipiuntur, unde Germanice vertunt, *ein verschnittener*; it. *ein unfruchtbarer schoß der bäume*. Inter Græcos quidem Johannes Scapula, in lexico Græco-latino, sub verbi, *σπάδων* derivatis vocabulum *σπάδων* ex Hippocrate citat, sub significatione spasmi & contractionis, ait de reliquo ipse, ut abhi, sensu receptiori, pro τῷ cui testiculi evulsi sunt, seu cui nervus membrum genitale erigens est convulsus, spadonem accipit: legatur quoque de spadone Bruno, in lexico Cast. Spadonem per spasma, seu spasnum explicans, & in hujus sensus auctoritatem Erotianum, ac Hippocratem citans. Qualem interim Scapula convulsionem indicatam velit, num crispata contractionem in pulmonum vasis, quam Hippocrates restrictive exprimit, an vero de membri genitalis convulsione solum loquatur, me dubium relinquit, quia expressè præter verba: *exponitur etiam spasmus contractio apud Mic. in Alexiph. & Hippocrat.* nihil addat. Cum ergo apud lexicographos plurimos altum sit silentium, in qua ab Hippocrate significatione adhibeatur, ex ipsius scriptis, seu ex autore ipso sapere, intelligere atque eruere libet. Vocatur vero ita lib. 1. de morbis, cap. 10. t. 59. & cap. 15. tit. 5. item cap. 17. t. 3. & 11. His citatis locis lectis & probe examinatis, patet Spadonem ab Hippocrate assignari potissimum (1) pulmonibus. (2) Eorum vasis sanguiferis, venis, laxiori significato, veteribus & ipsi solenni, non exclusis arteriis. Et quidem non tam rupta venula, *ὅταν γαγῆ*, cap. 10. t. 43. & 45. ubi statim sequitur sputum sanguinis, vel saltim extravasatio; item *ὅταν σπάδῃ* trahitur & vellitur, cap. 17. t. 3. ibi fit *σπάδων* ipsi dictus, seu *ὁ ἰσχυρὸς κίρτος*, vel varix. Cap. 17. t. 11. addit porro, & manifeste hoc loco *σπάσματα* vocat, fieri hæc a laboribus & lapsibus, a plaga, sublacione oneris, violentia externa, per mechanicam tensionem sequente dilatatione. Verbo Hippocrates exprimit spadonis termino, morbum quendam seu affectum internum, sub varicis aut aneurismatis interni notione venientem, *einem ader-oder pulsader kropf* vel *bruch*.

Nos Hippocratis vestigia legentes, vidimus hujus spadonem tanquam ovum ovo similem esse nostro Seebergensium morbo endemio, sub rubrica, *die Seeberger steinbrecher krankheit*, indicato, præcedentem horum hæmoptysin & phthisin pulmonalem; placuitque hujus termini primi auctoris ac usurpatoris nominalem quoque auctoritatem pro scopo nostro adhibere, & quidem ob sequentes potissimum rationes, primo: hoc modò Hippocratis specialissimus affectus hisce nostris temporibus adhuc visibilis, in memoriam ac perferuationem de novo venit, & ingeniosissimi auctoris cognominatione insignitur; deinde cum de internis hincemodi dilatationibus vasorum sermonem facturis nunquam a priori, a posteriori hæc super non semper occasio veniat demonstrare, an venæ (& sic varicosa dilatatio facta sit); an vero arteriæ, sive aneurysmatica contingat læsio; rectius hinc fecisse judicavimus, si spadonem utramque dilatationem exprimentem adhi-

adhibendo, onerosam explicationem & odiosam repetitionem an arteriosa an venosa contingat læsio, evitarem. His præsuppositis, terminus spado, nobis præ cæteris aptus & accommodatus visus est, morbum Seebergensem sub capite *σπίας* uberius explicandum, ad nostram memoriam revocare.

Explicavimus nunc, ut speramus, quid remote & positive terminus noster velit, pergamus ergo ad

M E M B R U M I I.

Quod definitionem σπιάδῃ explanat.

Essentia spadonis, ut omnibus innotescat, necesse est, ut post definitionem nominalem, recenseamus quoque realem. Ponimus ergo spadonem definiri posse sequentibus:

Est tumor mollis, concolor & cedens internus a distensione vel ruptione arteriæ aut venæ, sanguine localiter velut in sinu congesto, endemice contingens iis operariis, qui in lapicidiis Seebergensibus lapides effodiendo & aptando occupati sunt.

Genus seu ratio formalis, sub tumoris notione generali indicatur, non enim tuberculis, nec excrescentiis, vel indurationibus, adnumerari potest. Una sic quoque statim liquet, qualisnam sit tumor, imprimis si reliqua etiam jungantur prædicata addita. Potuissimus quidem ad abscessus eosque sanguineos cum aliis referre, cum & Hippocrates lib. 2. epid. sect. 1. t. 45. videatur varices ad *ἀποσάσεις* seu abscessus referre: sed cum abscessus si non suppurationem factam, saltim dispositionem ad hanc proximam, sic tantum latiori sensu, seu in fieri proprie hodie notet, præstat sub tumoribus potius locare. Reliqua definitionis nostræ asserta ad differentiam specificam faciunt eruendam & consignandam, modificantia tumoris acceptionem, ut adeo qualis & quid sit idem, quomodo a reliquis distinguendus, patet a subiecto, materia contenta, causis & aliis non difficile est concipere.

Subiectum nempe spadonis *principale indefinitum* sunt vasa sanguifera, & sic principaliter venarum non exclusis arteriis. Interim probe noscimus, hæc vasa per externas partes æque quam internas locata inveniri, quia mechanica hominis structura ex necessitate vasorum horum usu indiget per omnes corporis structuras; subjungimus tamen amphiboliam evitaturi, nos præeunte Hippocrate imprimis loqui & intellecta velle vasa sanguifera internarum partium, præcipue circa & in pulmonum substantia jacentia. Arteriarum quidem situs respectu venarum est profundior, ut ex anatomicis haurire, & oculis obvium dare quilibet potest; non tamen hæc diffi-

rentia a venis impedit, quod non æque ac hæc possint dilatari: est potius utrobique dilatatio infieri & posse, sed alia in venis cum crispatura, alia in arteriis, & hæc magis æquali situ.

Definitum subjectum & locum magis expriment ac exhibent læsiones ipsæ factæ. Sunt qui osculorum horum vasorum magis meminere, quæ in aneurismate & varice præcipue affici arguantur, sed cum communi anatomicorum edicto hæc in extremitatibus capillaribus radicentur, ubi aut nunquam, aut non facile fuere observata, ita non facile nisi novis & extraordinariis osculis præsuppositis, poterunt concipi & formata præsupponi, ubi ordinaria nulla observantur. Potius vero locus læsionis designari potest, & intra & extra thoracem, pro ut casus fert diversus, hinc & observantur in extremis artubus, v. g. in brachiis & pedibus, quorum spectant observationes aneurysmatum specialiorum, tam factorum, quam huc referendorum, passim tamen apud autores observatorum; conferatur ex recentioribus Palsyn, in *Abhandlung der vornehmsten chirurgischen operationen*, pag. 409 seq. Imprimis tamen pro nostra spadonis tractatione, ex internis vasa circa cor & pulmones, sedæ cum polypis fere communi, magis huic malo sunt obnoxia. Hinc notatu digna, quæ Hippocrates lib. 1. de morbis, cap. 10. t. 59. sequent. habet, ita edocens: quando in pulmone vena omnino quidem rupta non fuerit, fiat tamen maxime velut varix, accidere non una in perniciem vitæ tendentia symptomata.

Subjectum adæquatum, nobis suppeditare videntur integumenta vasorum, nempe tunicæ & cætera integumenta integerrima, quæ dum distenduntur & dilatantur, spadonis sunt propagatores; quoad movens ipsum idque remotius, partes musculosæ, ad pulmonis quemcunque motum, maxime hoc passu depravatum, concussivum, concurrentes, primario diaphragma, musculus pensilis & musculi intercostales, ipsiusque abdominis, non erunt prætereundæ.

Causæ, quæ huic malo suppetias dant, si intelligantur, sunt vel proximæ, vel remotæ; ex proximis, accusanda venit: (1) Extravasatio sanguinis, in latitudine considerata, qua elastica sua virtute expansus vel in vasa irrumpit præter naturam, eaque distendit, aut quandoquidem dirumpit. (2) Irritatio naturæ passivæ & activæ consideratæ, quodocunque enim talis irritatio adest, & quidem ab objecto, hoc loco sanguine, ponitur ad spadonem dispositio. (3) Tanquam antecedens, spasmoque ansam materialiter præbens considerari meretur. Pulvis ille a lapidibus effossis sub illorum effabricatione ad usus mechanicos secedens, ac sub respiratione in pulmones attractus, ibique indole sua terrea & adstringente tunicarum strictiones efficiens, varietque vasa quoque interspersa afficiens, sanguinisque legitimum circulum impediens.

Ex remotioribus causis censenda veniunt *temperamenta*, hinc solertiori animadversione deprehenditur, quod habitu seu temperamento corporis sanguineo, cum cholericis aut melancholicis symbolizante præditi, præ aliis

aliis huic affectui sint obnoxii, utpote qui rarioris ac tenuioris texturæ partium subsunt; imprimis tamen cholericis, qui habent venas & vasa sanguiflua latiora, hæc super salino-sulphureo mobili sanguine gaudent, sæpius ut sanguinis fluxu afficiuntur, præcipue ex internis partibus. Item *Plethora*, nam abundantia sanguinis laborantibus & oneratis semper plus inest, quam dirigere & capere queunt vasa, natura autem provida, quæ nihil quicquam abundantis in statu naturali tolerare solet, motibus suis insurgendo contra istud quod excedit, & legibus expulsiõnis, vel critice vel symptomatice qua data porta e corpore humano conatur expellere superflua, unde non mirum, cur hæc occurrione data plethorici ad *spadonem* humorum non solum inclinent, sed & consequenter ad ruptiones ac dilatationes admodum proni fiant.

Porro ex *ætatibus* huc referendi veniunt, adolescentioris seu juvenilis gradus, non plenarie exclusis reliquis, observationis enim est in juvenibus sanguinem maxime exitum quærere e pulmonibus, inde etiam est, quod hæmoptysis & præcedentes spadones huic ætati sint familiarissimi. Hippocrates, libro de morbis I, editore Fœsio, pag. 13. sequentibus hanc nostram sententiam confirmat suo calculo: & quibus quidem junioribus, quæ affectiones fieri dictæ sunt, contingunt, ii magis & vehementius afficiuntur, plusque cæteris dolent, & confestim iis manifestæ sunt, ita, ut sanguinem aut sputo, aut vomitione rejiciant. Seniores vero raro quidem & debilius afficiuntur.

Respectu *quadrantis anni*, notandum hæc super & non obiter inspicendum, quod in quamplurimis individuis, hæc sanguinis excretiones, certis temporum periodis, vernali ac autumnali, æquinoctialibus aut solstitialibus punctis, cursum suum soleant repetere, nisi convenientibus remediis, vel sanguinis artificiali emissionem, vel alio modo per convenientia imminuentia, aut certa vivendi ratione avertamus; vernale tamen tempus præ cæteris aliquid suspecti alit, hinc novi aliquot, lethali spadone affectos fuisse.

Ratione *sexus*, feminae respectivæ, nempe salvis mensibus, præ maribus, rarius hos manes patiuntur, quippe magis quietiores, nec motibus adeo inordinatis assuetæ; non exemptæ tamen sunt penitus, quia in partus circumstantiis plethoricæ ex difficultate parturienti possibiliter hoc malum accersere valent.

Facit aliquid *dispositio hæreditaria*, quæ quemadmodum ad phthisin, sputum cruentum, proclives reddit, ita & ad spadones.

Aër nimis calidus ac frigidus suum symbolum etiam afferunt.

Item *cibus* ac potus, hoc passu piper & spirituosâ potentia non omni culpa carent, præsertim si ex malo ordine & inconsiderata assuetudine pro sudore proliciendo, cochleatim piper, & spiritus frumenti adhibent nostri loci spadonum candidati. Quid potus frigidus, æstuante corpore haurtus, nocere possit, quotidiana experientia constat. Hinc ante paucos annos non

fatis

facis deturpanda adhuc apud nostros assuetudo fuit, quod post pro eximio gradu habito ex labore motu, nempe post lapidum transportationem ad plaustra & vehicula alia, datas pro more recepto, *nach dem alten bösen herkommen*, cerevicias, a vectoribus promissas, *auf das Bier*, in cryptis suis huic fini aptatis, ex lapidum fragmentis effabrefactis, epotando, corpus aegens subitæ refrigerationi ab extra & intra admittit exponendo, & pro pessimo sui generis indultu peccando, ingurgitando nempe frigidam, axioma illud: omnis subita mutatio est periculosa, suo damno comprobarunt. Vidimus autem post hujus vitii demonstrationem & obtentam omissionem, nunc minus crebriores esse istos insultus spadonicos.

Non est nostri scopi recensio dignari, quid tussis vehemens, sternutatio, vomitus, saltus, vociferationes, inflatio immodica illorum, qui tubis canunt, item nimius conatus in excernendis facibus conferant, potius præeunte Hippocrate ex *vita generibus & vivendi rationibus* adhuc paucis addimus, in libro de affectionibus internis, juxta Foesii editionem pag. 91. ita argumentante: pulmonis arteria si exulcerata, aut quedam ex tenuibus venulis, quæ in pulmonem dependent rupta fuerit, aut fistulæ per pulmonem dissentæ & inter se confringantur, & sanguine compleantur (his vero de causis præcipue divelluntur & perrumpuntur, vehementi exercitatione, cursu, casu, per plagas, per violentos vomitus & febres) hæc quidem primum contingunt. Tussis sicca detinet, deinde non multo post sputum cruentum, interdum vero pus expuit. Item confirmant, quæ libro I. de morbis, Sect. V. pag. 7. habet; ejusdem tenoris sunt, quæ ibidem pag. 9. & 11. prostant, nempe pag. 9. fiunt etiam cum ex immoderato labore, aut exercitatione, aut quavis alia occasione ruptio ita facta fuerit pag. 11. Ex laboribus quoque etiam oriuntur, cum vena aliqua divulsa rupta fuerit, neque tamen penitus rupta fuerit, sed ita, ut in ipsa convulsio facta sit. Siquidem igitur rupta fuerit, confestim sanguis ex vena effusus putrescit, & in pus vertitur. Quod si convulsio in vena facta sit, hæc quidem per exordia dolorem excitat, & pulsat, progressu vero temporis, sanguinem ad carnem transmittit, qui in carne putrescens, in pus vertitur.

Verbo, censendi imprimis veniunt homines, durioribus vitæ negotiis adfecti, ut: qui gestationibus & sublevandis oneribus majoribus occupati sunt. Quæ, qualia, de nostris Seebergensibus & dici, & optimo jure asseverari possunt.

Causas reliquas, quas multum conferte novimus pro spadone generando apud lapidas Seebergenses, in tractatione pathologica annectendi occasio dabitur.

Audivimus hætenus, quod & quid sit, item ex quibus causis proveniat spado; restat ut nostræ *κατ' ἀρσιν & κατὰ θεσιν* Dissertationi quoque addamus quomodo fiat. Modum fieri explicaturi, non perperam fecisse putamus, si prius visceris primario affecti, ejusdemque partium structuram

turam artificiosissimam æque ac operosissimam consideremus & inspiciamus. Primo igitur ex anatomicis repetenda veniunt, (omissis pro intentione nostra non primario infervituris vasis lymphaticis, ac magna nervorum copia a Willisio observata,) illa e corde oriunda, & in viscus hoc fororium ejusdemque substantiam intime deducta vasa sanguinem vehentia, arteria scilicet pulmonalis & vena; illa evehens e corde, hæc revehens. Arteria scilicet pulmonalis ex legibus & mechanismo circulationis sanguinis, e dextro cordis ventriculo duabus magnis propaginibus, hinc in minores divaricatis & distributis, procedit. Vena vero pulmonalis e sinistro cordis sinu veniens, per totum ejus corpus numerosa serie dispergitur; utraque lateraliter ad dextrum & sinistrum pulmonem ejusque lobos dirempta. Præstant nempe hæc vasa sanguifera & perficiunt circulationem sanguinis, tam particularem, a corde in pulmones, & a pulmonibus ad cor immediate, quam mediate ipsam quoque juvant & promovent universalem, ex corde in totum & omnes partes, & a partibus ad cor. Talismodi venæ & arteriæ non solum in ipsos pulmones, verum quoque in laryngis, glandularum & vesicularum tunicas ramulos suos capillares, mittunt, & per totam vesiculosam substantiam, instar artificiosissimi retis decurrunt, mutuis exosculationibus innumeris inter se hiantes.

Pulmonum vasis sanguifluis perspectis consideratu etiam digni sunt pulmones quoad reliquam substantiam. Substantia eorum modo carnea audit; ex divisione carniæ recepta; modo parenchyma, quamvis hoc nomen minus videatur congruum rei recentioribus quibusdam. Veteres carnes dixerunt sed sui generis, ob analogiam quandam & substantiam mollem; parenchymata vero vocarunt, quod textura certa gaudeant, non solum vasorum complexui adaptata, sed & maxime porositati, & tubulis quasi infinitis. Hoc sensu nempe pulmo est substantia dissimularis, ex variis composita similaribus, membrana, carne, vasis. Membrana, qua cinguntur, a pleura originem ducens, si seorsim spectetur, in spadone quidem principaliter non concurrit, nisi symptomatice, in sputo tamen cruento præcipue afficitur. Caro ejus parenchymatica, cum sit fungosa, mollis, glabra, rara, levis & lævis, concreta quasi secundum veteres, e sanguine spumoso, vel ut pressius exprimamus, exprimit mechanica sua structura folles & spongiam, vel utrumque potius junctum, follem spongiosum seu spongiam follicosam.

Quo nunc tenerior & elegantior est pulmonum substantia, eo facilius infirmatus undecunque, minus firmiter continere contenta fluida, sanguinem nempe præcipue poterit, imprimis cum sit perpetuum quoddam mobile; ex pari ratione elucescit, quod tenerrima ac sensibilissima eorum textura, non par sit dilatationes expansorias in vasis aut substantia propria factis absque gravi læsione fovere aut tolerare, unde non mirum, cur tot tantisque injuriis ac læsionibus, apud practicos inveniatur subjacuisse.

Quemadmodum autem in generalioribus pulmonum affectionibus certo credimus neminem obloquentem inveniri posse, ita & in specialioribus, *Disput. Medico-Pract. Tom. II.* Q nem-

nampe pro spadonis Seebergensis fiendi modo edocendo pergimus addere, nequaquam per transfennam inspiciendum esse, quantum ipsorum pulmones ac diaphragma concutiantur, quando sub majorum ponderum gestationibus & elevationibus ex anhelitus cohibitionibus ac contentionibus quotidie sustinendis, imprimis ista circumstantia concurrente, dum malleis ferreis eximii ponderis *ungeheur grossen Schlegeln, daran mancher zu heben und zu tragen hat*, lapides findunt, potius rationis ductu inducimur statuere, hoc motu repetito, sanguinis quoque motum fieri citatiorem, majorique nisu in pulmonum vasa & pulmonum substantiam irruere, imo eorum vasa distendere atque disjicere, & tandem rumpere. Sanguis enim abundans expansione, generali naturæ intentione ad excretionem in & per pectus destinatus, aut alia ex circumstantia ad viscus hoc derivatus, ac invitatus, nonne ab universo corporis habitu tonice magis constricto, aut viscerum interiorum tono majori affectorum, ad pulmones solito magis regurgitando congeritur; æquifnam negaret sequi inde ex regulis mechanisæ necessariis in his sanguinis contentionem, vasorumque distensionem ac oppletionem, quia plus sanguinis appellitur & retinetur etiam, quam ob stricturam & condensationem viscerum & partium corporis musculosarum & his interpositas, imo subjacentes indeque ab his simul compressas vias sanguis, & cum eo reliqui humores per venas ad præcedentem illum appulsum, proportionate revehi possint. Ob hunc nimium sanguinis infarctum, in his partibus, ejus motus localis sufflaminatur, & stagnatio oritur. His stagnationibus factis, presso pede, auctiore appulso & accessu humorum fiente & continuante, spadonica dilatatio, aut actualis ruptio vasorum, succedit, idque tanto certius, si natura viæ huic insillit, crebriusque eam repetere invitatur atque excitatur.

His suppositis atque concessis, ulterius conicere licet, spadonem differre a spadone, adeo ut alius sit in fieri, alius in facto, alius verus, stricte & proprie talis, alius improprie talis; alius exquisitus, gravis, major, alius spurius, minor; alius urgens vel in præsens, vel in futurum; alius gravissimus, confertim ac cum impetu fiens. Tacemus alium in venis, alium in arteriis, alium substantia pulmonum ipsa læsa, uti nonnunquam visum est ægros tota quasi vasa, vel eorum ramenta analogica expuisse, vel ipsius pulmonis putrefactas particulas; alium tantummodo dilatatis vel disruptis vasis, fieri posse.

Ex iisdem allatis variantibus differentiis, porro ex connexionem & subsumptionem concludimus, diagnosin & prognosin eodem modo variandam esse. Ex signis *diagnosticiis* spadonem factum esse, indicat dolor, laborans enim tali, sentit dolorem dorsi circa scapulam sinistram, thoracem, ipsumque cubitum, pulsus etiam (non tamen omnis pulsus locis insolitis statim spadonem notat, sed sæpe solum stagnationem aut obstructionem) loco insolito, superiori scilicet regione thoracis, circiter circa secundam vertebram, sub clavicula sinistra. Succedit titillatio pruriginosa per longitudinem asperæ arteriæ, angustia circa thoracem, spasticæque compressiones. Has sequitur

tussicula sui moris, dicunt *der Steinbrecher Husten*, tussis nempe cum dolore, in principio sicca, si vero longius duret & negligatur, sequitur hinc sanguis sincerissimus. Consentientem habemus Hippocratem, qui Fœsio eloquente, in Libro I. de morbis, p. 8. dicit: si vena quidem non omnino rupta fuerit, sed ea præcipue velut varix distenditur, quod etiam confestim quidem ubi factum fuerit, dolorem quendam tenuem & tussim siccam exhibet. Si vero diutius traxerit & neglecta fuerit, primum quidem paucum & sub atrum sanguinem transmittit, mox etiam copiosorem & maxime sincerum, deinde pus.

Accedit & inquietudo, sæpe anxietas, vigiliæ, virium debilitas, stupor quidam a compressionem partium, appetitus prostratus, aliaque. Adest porro caloris & frigoris alternatio, in febrem tandem inflammatoriam degenerans. Quandoque vero silent hæc omnia, donec opinione citius ludatur fabula, seu de corio potius humano, non nisi a posteriori vel ipsa facta sectione deprehendendo morbo.

Quod *prognosin* seu eventum salutis & mortis attinet, spado internus est gravissimus morbus, seu tumor perniciosissimus, qui plures interimit. Non omnis tamen est incurabilis, sed magnus magis, subitaneus nimis. Arteriarum hæc super est multo pertinacior, indeque ut plurimum mors sequitur. Hippocrates hæc habet, secundum editionem Fœsii. Sect. V. p. 10. Qui morbis hujusmodi detinentur, ab his quidem intra breve tempus pereunt, quidam etiam diutius trahunt. Præstat enim corpus corpori, ætas ætati, & affectio affectioni, & anni tempestas tempestati, in qua ægrotarint. Quidam enim morbos facile tolerant, quidam vero omnino tolerare nequeunt. Non igitur certum tempus, in quo pereunt dari potest, neque si longum, neque quod quidam prædicunt, cum plerumque & anni tempora differunt. Verum qui rectius de his decernere ac prædicere volet, sic judicabit, quovis anni tempore & perire & superesse, & quæ patiuntur evenire.

Qualisnam spadoni cura adhibenda relinquatur ex modo dictis & adductis liquet, nimirum si subitaneus & magnus nimis, nulla ad therapiam est indicatio; si inveteratus & hæmoptica phthisi concomitatus, unice palliativa cura; si recens & non adeo magnus respectu vasorum dilatatorum, neque exacerbationem nactus fuerit, & tolerabilior maneat, imo vita patientis protrahatur, aliquid quidem faciendum & curationem promittendum relinquit. Nos breviter saltim, quæ facienda & omittenda indicare volumus, ordine præsupposito, sequente.

M E M B R O I I I.

De Therapia.

Hippocrates, in libro supra citato de affectionibus internis, juxta Fœsii editionem Sect. V. p. 94. Methodum sequentem edocet curandi spadones:

dones: si Varix in pulmone gignatur, per morbi quidem exordia tussis sicca, rigor & febris vehemens admodum invadit, erectæ cervicis spiratio detinet. Huic quidem cum sic habeat & dolor maxime urgeat, primum quidem sanguinem detrahito, deinde multa & calida lavato, & cum sitis detinet, cyceonem ex vino nigro austero quam suavissimo, æquali aqua temperatum, potui exhibeto, quem maxime frigidum bibere oportet. Pitifana cremore cocto, optimo melle affuso, pro sorbitionibus utatur. Quæ primis 14. diebus offerenda sunt. Quod si diutius morbus detinet, dolorque major in corpore & virium impotentia adsit, huic sane sic habenti ea exhibeto, quæ ei qui pulmonem purulentum habet, cum 14. dies præterierint. Hic morbus cum sit difficilis multa curatione indiget, alioquin ægrum non relinquere fereque multos ad mortem usque comitari solet.

His breviter, sed non incongrue, Hippocratem totam methodum sanandi Spadonem, edocere in propatulo est, intendit nempe vel discutere ac derivare; vel demulcere; vel tandem selective appropriatis traumaticis, conglutinantibus vitia ista restituere. Et sane tribus hisce gradibus contraire licet damno affectui, aliud faciendo in principio, aliud in medio, aliud in fine. In principio, quando vel est in fieri vel in facto, præsupposito sanguinem proprio motu affectare his locis (puta in pulmonibus) exitum, aut concessum sequi ob rarefactionem infarctoriam, vel injuriam externam, Medicus & æger omnem operam impendere debent, ut eruptionem sanguinis mature avertant, & subsistentiam in pulmonibus sollicite præcaveant, quod idem Hippocrates expressis verbis pag. 9. cit. loc. inculcat: *si inter initia morbi curationem adhibeant, rursus venulæ suo loco subsident & humiles fiunt.* Adhibitis enim, attamen cum grano salis, derivatoriis evacuationibus, & vel sponte symptoma evanescit omne, aut ad minimum levioribus medicamentis auscultare cogitur. Convenit apprimere ex fonte chirurgico V. S. basilicæ aut medianæ in brachio, si nihil obstiterit, patiensque nihil interloquatur. (Interloquitur autem, quando jam in limine stat hæmoptyses, & in sequentibus phthisicis labefactionibus, ex multo jam tempore passis, censuræ adnumerari, quo casu dato, consultius auctor ac suasor fuerim ut V. S. in pede, cæteris scilicet paribus, ad unc. 4, 6. aut 8. pro virium indicatione instituat.) Cæterum V. S. in brachio quantitatem tam continuam quam discretam prudentis Medici, Chirurgique σοφισμῶν committimus. Melius tamen est ut non nimis in defectu peccemus quam in excessu.

Spectant huc & alia revellentia, sanguinis majorem fluxum ad partes remotiores producentia, qualia sunt pediluvia & immisiones manuum in decocta calida, frictions, ligaturæ partium extremarum. Non spernendum usum afferunt clysteres emollientes & leniter alvum subducentes, quatenus laxata alvo, nimis quoque vasorum constrictiones cessant, ut hoc modo affluxus humorum in viscus aliquatenus comminuat.

Conferunt multum circa æquinoxiales solis periodos, laxationes, apud

eos præcipue, qui per harum periodorum symbolum sentiunt, aut molestam tussim, aut alia incommoda exacerbantia, & aliquoties exacerbata.

Quemadmodum etiam tutiores se sentiunt, qui circa hæcæ temporis mutationes, quietiori vitæ generi student; motus corporis excedentes vitando, seu non facile ultra posse audendo.

Interponantur nitrosa cum absorbentibus & sal. neutris, v. g. nitrum depuratum, antimoniæ. arcan. duplic. methodo Illustris Stahlî præparat. cum conchis præpar. & ocul. cancr. citratis, & ut eo certius sanguinis impetus infringatur cinnabarinis debita proportione admixtis. Accedat pro leni adstrictione & tono restituendo, essent. millefolii cum tartari tinct. & spirit. C. C. itemque Ess. succin. ac cascarillæ admixta. Si spado per vices redierit, & annue recursum fecerit, pulmonibus jam dum ad exulcerationem proclivibus, decoctum veronicæ, faniculæ; egregiam opem spondent. Item nutritientia ex Gelatinis, C. C. pedibus vitulinis, lacte ipso, idem decocto avenaceo vulgo *die Haser-Cur.* Ab extracto Veronicæ, debito modo parato, non empyreuma olente, cum essentia Card. bened. & Millefolii diluto, novi aliquoties non poenitendos fructus expectatos fuisse. Novi & multum usum herbæ Millefolii ac Scordii sub decocto, & pulvere quoque adhibitæ, valde proficuum fuisse. Certe qui circumspectam ex his allatis concinnabit methodum, habebit de efficacia adjutricis manus, certissimum argumentum.

In malo inveterato, pulmonibus exulceratis, & a longo tempore jam dum ingruentibus phthisicis depravationibus habitualibus, nihil boni aut perpetui spondere possumus, potius ad effectus mitigationem, & symptomatum remotionem tenemur respicere, imo facere tantummodo debemus, ut morbus tolerabilior maneat ac vita protrahatur. Quoniam autem ad præsens nostrum institutum proprie non spectet, quæ, qualia facienda, studio omittimus, & B. L. ad Autores de hac materia ex professo agentes remittimus.

Interim ne aliquid circa tractationem spadonis Seebergensium omisisse videamur, famosam adhuc formulam, quam a multis ab hinc annis in usu habent, & desperantes de recuperanda valetudine adhibent, paucis reensione dignari & superaddere placet; est autem sequens:

Rec. herb. scord. millefol. chamædr. an. mij. lingu. cervin. mij. marrub. alb. fumar. acetof. fragar. hysop. borragin. absynth. rom. salv. meliss. pulmonar. hepat. veron. matr. sylv. betonic. fanicul. flor. cheir. an. mj. rad. ireos florent. unc. j. scrophular. pimpinell. alb. levistic. an. unc. j. rhabarb. optim. unc. sem. sem. fenicul. unc. ij. anisi unc. j. sem., cort. citr. Glycyrrhizæ. an. unc. ij. cerafor. exsiccat. mj. conc. cont. grosse M. D. in capsula, f. species zu einem halben eymer Bier.

Sacculo nempe inclusæ istæ species, claviculis affiguntur infimæ regioni dolii, ne attollantur cerevisia superfusa. His peractis affunditur cerevisia recens, defecata tamen, reponuntur invicem pro extractione virium medicamentosarum, ad 3 dies; his transactis sumunt quadrantem congi, 1 *halbes nosel*, mane & vesperi, calefaciunt ac butyro non salito addito, ebibunt;

per reliquas diei horas quaslibet, haustulum hujus cerevisiæ medicamentosæ, non autem semper calefactione & butyro additis, assumunt.

Candori B. L. relinquimus, quid de hac formula sentire volet, per fidem tamen omnem testor, me vidisse & videre quemlibet posse, consummatissimos & pro derelictis habitos hisce simplicioribus restitutos.

Ob chartæ angustiam, brevem apponimus regulam diæticam ex Ciceronis lib. 4. de officiis: sustentatur valetudo notitia sui corporis & observatione eorum, quæ ad prodesse aut obesse solent, continentia in omni vita atque cultu corporis tuendi causa. Syracides hæcce brevius etiam inculcat, quando inquit: proba quid sanitati conducat. Atque his nostræ Disputationi imponitur.

F I N I S.

ABRAHA

XLVIII

ABRAHAMI VATER,

E T

JO. OTTONIS ARNOLD,

CASUS SINGULARIS

ASTMATICI A DEPRESSIONE STERNI EX FEBRE PURPURATA, CUM ORTHOPNOEA AFFLIGENTE REPORTATI SOLA THORACIS ARTIFICIALI CONSTRICTIONE CURATI.

Witteberg. 27 April. 1730.

C A S U S.

Vir juvenis Anno 1728. Mense Octobris in civitate non adeo a nobis remota degens, febre epidemica, tunc temporis ibidem cum purpura & Anhelatione grassante, & stragem edente, correptus fuit, quacum non tunc per tres integras septimanas conficiatus est, sed etiam post breve temporis spatium recidivam passus, tot septimanas, iisdem Symptomatibus affictus, transiit, & agere mortem effugit. Post Vena Sectionem mox in principio administratam, accessit Purpura rubra & alba cum Orthopnea tam violenta, ut omnes nervos ad thoracem dilatandum contendere, ac multa temporis momenta inspirationi unica impendere debuerit, ac non nisi erecta ceruice spiritum trahere potuerit. Hunc morbum eluctatus, mortisque faucibus ereptus, reportavit respirationem difficilem, antehac nunquam perceptam, qua quidem continuo, magis tamen nocte, imprimis in dorsum decumbendo, maxime Hyeme praterlapsa, ipsi molestiam creavit. De hujus affectus molestissimi nullis remediis cedentis, causa sollicitus, nihil invenire potuit, donec corpore nudato, pectoris figuram immutatam, & aliam, ac illam antea observavit, aut saltem se observasse reminiscitur, deprehenderet. Sternum nimirum quoad mediam & inferiorem partem depressione est, aut potius, quia nulla externa vis accessit, ita intra thoracem recessit, ut fossa profunda in medio pectoris appareat, in qua pugnis fere occultari potest, costis a latere, mammarium muliebrium turgidarum instar, prominentibus. Ob hanc sterni depressionem, pondus pectori incumbens percipit, quod inspirationem difficilem reddit, ac pulmonis expansionem ad anteriora cohibet. Eam ob causam in inspiratione forti, pressionem in lateribus & dorso sentit, ac si Pulmo eo loco percurrere conaretur. Anxium hoc non sine causa reddidit nostrum, imprimis cum affectus hic incrementa indies caperet, ac suffocationem & subitanam aliquando mortem minaretur. In Consilium itaque unum vel alterum Medicum vocavit, corporisque vitium ipsis monstravit, qui quidem singularem ac extraordinariam sterni depressionem pro merito admirati sunt, sed quo pacto eidem occurrendum sit, dubii & ancipites haeserunt. Cum tandem & me consuleret, dissimulare non possum, me parum auxilii superesse persuasionem fuisse, imprimis quia malum hoc in infantia contractum, adeoque inveteratum credebam. Ille tamen constanter negat, se unquam quicquam hujus sensisse, aut injuria alicujus posse comminisci, ut potius semper liberrima respiratione, etiam strenue curando & clamando, gavisus fuerit. In casu hoc dubio, in quo alia, quam palliativa, cura nostro promitti vix potuit, auctor suasorque ipsi fui, ut thorace artefacto latera pectoris constringere tentaret, an forsitan hac ratione sternum extrorsum urgeri posset, ut Pulmoni dilatando spatium se expandendi relinqueret. Voto respondit successus, nam applicato vix corpori thorace hoc artificiali, inconti-

nenti levamen percepit, ac postquam & quamdiu illum die nocteque gestavit, nil incommodi amplius sentit, sed libera ac naturali respiratione fruatur, quamprimum vero cingulum laxat aut exuit, statim difficilius Spiritum trahit. Ut autem hæc medela non nisi palliativa esse videatur, tamen eam ad correctionem situs vitiosi sterni, successu temporis sperandam, illudque in situm magis naturalem restituendum, atque in eo confirmandum, profuturam, sper haud levis arripit, quia hæc ætate cartilaginee, sternum cum costis conjungentes, molles adhuc & flexiles sunt, quæ demum in ætate provec̃ta majorem divitiem adipiscuntur. Quod enim notatu dignissimum est, positus thoracis hinc limitibus, & visceribus abdominis, cum diaphragmate connexo, constrictione ventris versus superiora propulsus, ut diaphragma sinuosum suum situm, intra pectoris cavum prominentem, recuperet, in actu inspirationis nullam amplius pressionem laterum a pulmone inflato sentit, potius hinc sub sterno anteriora versus serpere, illudque magis magisque elevare conari, accurate percipit.

T H E S I S I.

H Abes Lector Benevole, historiam casus, ob plurimas circumstantias rarissimi & plane singularis, qui sibi similem in observationibus Medicis non agnoscit, saltem nos nullibi parem invenire potuimus. Meretur adeo hic, ut publico communicetur, & Speciminis inauguralis loco Tibi exponatur. Notatu digna est, depressio sterni in nostro, hæc præprimis ætate, qua dislocationes ossium, thoracem ambientium, jam satis firmatorum, non adeo facile fieri observantur, quibus ætatem puerilem magis obnoxiam esse, experientia docet. Notabilis est origo hujus mali, non ab injuria quadam externa & violentia ab extra illata, sed ex morbo interno, febre nempe, quamvis non tam huic, quam Asthmati conjuncto, & conatui in inspiratione adhibito, hæc dislocatio adscribenda, adeoque non omnis violentia excludenda sic. Sed forte quis hic objiciet, sterni depressionem huic febre prægressæ non adjudicandam, sed longius repetendam esse, ab injuria quadam in pueritia ab extra illata. At enim vero talis injuriæ passæ noster memor nullatenus est, quantum ætatis antea remiscitur. Potuit hoc sane contingere in prima infantia, ubi, quid de se actum sit, nescivit, aut saltem id in memoriam revocare nequit. Obstet tamen libertima respiratio, qua noster absque omni impedimento ad illud usque tempus, quo febre ista laboravit, usus est, adeo, ut pleno spiritu, quod ipse serio testatur, clamare, cantare ac cursu forti se exercere posset, sine anhelatione aut pectoris anxietate, quod certe fieri non potuisset, si sternum pravum illum situm jam habuisset. Equidem non ignoro, Auctores observare, gibbositatem non necessario inducere Dyspnœam, quia exempla a Scriptoribus observatio-

num

num consignata testantur, gibbosos quandoque non fuisse Asthmaticos. Apud Bonnet. *Sepulchret. Lib. III. Sect. 12. Obs. VII.* notabilis observatio his verbis recensetur: nimirum Antonio Santoro puero Neapolitano, quidem pueri, sed quatuordecim jam annos emenso, visos a me esse gibberos omnes mire complexos, ad cervicem inquam & lumbos & coccigis repanditatem, ad dorsum & pectus Cyrtoses, a supremo dorso ad lumbos usque scoliofin, præter quas gibbosus est ne alia quæ supersit. Quod autem summe dignum notatu visum est, nulla puero respirandi difficultas aut tum fuit, aut antehac, de qua quidem re certos nos idem fecit, propterea quod Pulmo huic purior visus est. Quicquid hujus sit, communiter gibbosi sunt quoque Asthmatici, adeoque noster aliqualem spiritus difficultatem experiri debuisset, si ab infantia hoc vitio thoracis laborasset, & Asthma sensim augmenta cepisset, non vero una & semel in ipsa febre illum invasisset.

T H E S I S II.

Ut hoc clarius pateat, examinanda ante omnia est febris antegressa, in qua primum impetum Asthmatis, antehac nunquam experti, percepit, a quo tempore istud continuavit. Fuit hæc non tantum continua & acuta, sed etiam ex earum numero, quæ certo tempore unam vel plures civitates aut nationes invadunt, & epidemicæ vocantur. Hæc febres, uti subito integrum populum adoriantur, ita a causa quadam communi easdem oriri, manifestum est. Harum causarum communissima est ipse aer atmosphericus, in quo vivimus, quique nos ambit, ac inspiratione & transpiratione continuo intra corpus penetrat. Quemadmodum vero idem universale, omnibusque commune, vitæ pabulum merito audit, quoniam nulla viventium creaturarum eodem carere potest, ita vitatus & inquinatus fertilissima multorum morborum mater est. Prout enim iste vel densior ac frigidior, vel subtilior aut rarior evadit, aut variis effluviis e globo terraqueo inficitur, corpus nostrum ejusque succos vehementer mutat, poros cutis modo aperit, modo comprimit, humores nunc condensat nunc rarefacit, aut noxiis effluviis introductis varie commovet, eorum temperiem & crasin alterat, atque sic varios morbos excitat. Imprimis circa solennes atmospheræ mutationes, vere & autumnis contingentes, morbi Epidemici grassari observantur, quoniam tum temporis effluvia hyeme in globo terraqueo a frigore quasi incarcerationata, ab aere calidiori cumulati elevantur, aut hæcenus sole æstivo exaltata, confertim ad terram & atmospheræ regionem infimam reprimuntur, de qua plura legi possunt in *Venerand. Parentis Instit. Med. Judic. Prognost. de anni temporibus & tempestatibus.* Interim non quotannis morbi Epidemici feviunt, nec si tales oriuntur ubivis locorum æqualiter grassantur, quia multum situs locorum, ventorum & tempestatum variationes ad effluvia concentranda vel dissipanda faciunt. Interdum tamen sat

R 2

magnus

magnus terrarum tractus Febris Epidemicis obruitur, de quo insigni & novum exemplum in literis illustris Conradi Sprengelii, Equitis Aurati, Societatis Regalis Londinensis membri ac Medici celeberrimi accepi. Ita enim ille in Epistola d. 25. Nov. 1729. S. V. scripta: In principio hujus Mensis in Anglia acutissima febre cum tumoribus colli & tussi ferina &c. afflicti fuimus, a quo morbo vix centesimus liber extitit, multique eodem perierunt, ita ut per XIV. dies Medici hujus urbis dies noctesque in visitatione aegrotorum occupati fuerint. Hujus rei causam ab aere repetendam esse, exinde patet, quia morbus totam Angliam ab ortu in occasum peragravit, loca vero septentrionalia & remotius ad meridiem sita, omnino ab hac clade libera extiterunt. Observantur proinde tales febres præ aliis magis contagiosæ & mali moris esse, quia effluviis ex aere haustum succos corporis nostri confestim dissolvere & crassam eorum dirimere conatur, ad putredinem subitanam eos disponendo, circulationem & secretionem turbando, viscerum nobilium inflammationes inducendo, unde etiam malignæ, contagiosæ & putridæ audiunt. Hoc exempla, febribus ejusmodi demortuorum, eorumque sectiones post mortem testantur, in quibus sanguis aut totaliter dissolutus, aut coagulatus, & grumosus, & viscera nobiliora inflammata, aut plane sphaelata & corrupta reperta sunt, de quo historias copiosas apud Bonnet *sepulchret Lib. IV. Sect. 1. observ. VII.* legere licet. Variant tamen hæc febres tum ratione malignitatis, ut aliæ magnis vel minus malignæ sint, tum ratione symptomatum singularium. Interdum tales cum inflammationibus, quæ inflammatoriæ, interdum cum Angina & Pleuritide, unde pleuriticæ & anginosæ, interdum cum Diarrhœis, sudoribus, Hæmorrhagiis nimis, a quo colliquativæ, subinde cum exanthematibus variis quapropter variolosæ, morbillares, petechiales, scarlatinæ, purpuratæ, &c. audiunt. Sic in febre nostrum affligente, præcipue purpura alba & rubra ac Asthma in omnibus ægris, tum temporis eadem decumbentibus observata fuerunt, quam ob rem ista merito a nobis ad Epidemicarum classem relata est.

T H E S I S I I I.

Ante omnia Purpura consideranda a nobis est, utpote quæ primum apparuit, & quidem rubra cum alba admixta, in recidiva vero tantum rubra rediit. Sciendum est, dictam febrem statim ab initio tantum æstum in nostro excitasse, ut totum quasi corpus exarsisset, quam ob rem iste in lecto durare nequivit, sed ex eo prosiliens, in terram se projecit, ibi refrigerium quæsit, altero statim die leviter delirare cœpit. Facta venæ sectione, calor quidem excessivus quodammodo remisit, sed purpura mox prodit, qua licet expedite & largiter erumpente, nihilominus post unum vel alterum diem Orthopnoea illa violenta supervenit, & per totum morbum

duravit. Purpura, haud secus ac alia exanthemata, ac præ illis, frequentissime absque malignitate, imo absque febre in scorbuticis, hypochondriacis, & cachecticis erumpit, ob acridinem & impuritatem sanguinis, & obstructions viscerum, vitiosasque secretiones. Cum febribus tamen acutis epidemicis, inflammatoriis & malignis juncta, nisi critice excernatur, summe periculosa & extreme maligna est, adeo ut petechiis non cedat, cum quibus etiam sæpe conjungitur. Sunt enim in se nihil aliud maculæ istæ rubicundæ, quam tot quasi inflammationes cutis, a sanguine intra vasa cutis, præter morem turgida, stagnante, uti ad oculum monstrare possum in pede foetus septimestris, Ruyschiana methodo præparato, qui totus purpura affectus apparet, sed microscopio inspectus, nil nisi vasa minima monstrat. Pustulæ vero conjunctæ, a fero acri extra limites vasorum tendente, & cuticulam erodente, oriuntur, a qua squamulæ postmodum secedunt. Hæc pustulæ minores vel majores purpuræ nomen rubræ ac albæ dederunt. Alba vero præ rubra communiter magis maligna observatur, quia majorem massæ sanguinæ dissolutionem atque putredinem, cum inflammatione viscerum nobiliorum denotat, unde talis puerperis frequenter fatalis existit, qua etiam eo tempore, quo febris epidemica purpurata ibi locorum sævit, multæ earum perierunt. In his vero retentionem lochiorum & secundinarum, læsionem gravem & inflammationem uteri ac putredinem sanguinis in eo stagnantis, purpuræ albæ præcipuam causam esse, probatione non indiget, quia apud omnes Medicos in confesso est. Purpura igitur alba cum rubra in nostro, febre epidemica laborante, apparens, qualis constitutio sanguinis ac reliquorum humorum, ipsorumque viscerum in eo fuerit, abunde testatur.

T H E S I S I V.

Sed nunc de Orthopnoea in febre ista simul accedente, dispiciendum, quia hæc, non tantum durante & repetente febre, præcipuum Symptoma urgens, sed etiam post febrem, asthmatis continuati causa fuit. Antequam autem de hoc agamus, prius de Asthmatis causis in genere videndum erit, ut transitus ad specialia eo facilius evadat. Hoc vero priusquam fieri queat, primum respiratio examinanda, in quo consistat, & quomodo quibusque organis illa peragatur. Duplex nimirum actio in ea concurrat, inspiratio, qua dilatatione thoracis aer intra pulmonem recipitur, ac expiratio, qua aer contractione thoracis rursus expellitur: Dilatatio thoracis peragitur primario actione Diaphragmatis, quod situm fornicatum & sinuosum in planum mutat, visceraque abdominis, in sinuosa excavatione recondita, ad inferiora propellit. Juvant hanc actionem musculi thoracis elevatoros ac intercostales externi, quorum ope costæ, quæ arcus inclinatos efficiunt, revolutione circa polos in sterno & vertebrae mobiles, elevantur ac extrorsum moventur, quo ipso cavitas pectoris in

longum latumque ampliatur, ac pulmone, ab aere per fauces irruente, inflando & expandendo spatium relinquitur. Sed actione musculorum constrictoriorum pectoris & intercostalium internorum, ac resiliione costarum ad sitam inclinatum, nec non retropulsionem diaphragmatis intra thoracem, a visceribus abdominis, constrictione musculorum ejusdem ad superiora propulsis, thorax, iterum coarctatur, aerque, juvante simul constrictione vesicularum pulmonalium propria, ex pulmone rursus expellitur. Hujus actionis reciprocae tanta est dignitas, tantaque necessitas, ut eadem salva vita omnimode carere nequeamus, quia cum circulatione sanguinis vitali pari passu ambulat, & ad hujus conservationem & continuationem apprime facit. Ad istam vero naturaliter & expedite perficiendam, confert maxime influxus sanguinis succique nervi sufficiens, tum in musculos singulos, tum in pulmonem ipsum atque tracheam, hujus praeterca ac bronchiorum & vesicularum pulmonalium debita apertio pro receptione aeris, & spatium quoque ad expansionem necessarium, quibus omnibus non rite se habentibus, respiratio non potest non laedi ac difficilior reddi.

T H E S I S V.

Quilibet nunc facile videbit, quam late pateat affectus, qui Asthma, Dyspnoea, Anhelatio, aut respiratio difficilis & laboriosa vocatur, & a quot & quam variis causis idem proficisci queat. Quaecunque enim quovis modo liberam actionem musculorum inhibere, aut diaphragmatis depressionem & costarum revolutionem & elevationem impedire, aut aeri viam in Tracheam, bronchia & vesiculas pulmonum intercludere possunt, illa inter causas difficilis respirationis referenda sunt. Hinc varia vitia humorum, sanguinis ejusque feri, succique nervorum tum quantitate, tum qualitatibus, tum motu peccantium, ansam huic affectui dare observantur. Quem enim latet, solam plethoram seu abundantiam sanguinis, difficilem spiritum reddere, vasa sanguifera tam in pulmone quam reliquis visceribus internis, & ipsis quoque musculosis partibus nimium distendendo, nervos ac fibras premendo, ac spasmos excitando, unde etiam unica venae sectione, vel critica sanguinis evacuatione cessat. Ita etiam solam pinguedinem nimiam in obesis anhelationem producere, nemo ignorat. Quemadmodum vero plethora diu sine vitio sanguinis subsistere nequit, ita sanguinis ejusque feri nimia visciditas atque crassities, sive etiam tenuitas & acredo irritans & constringens, saepius in culpa est, unde scorbutici, phlegmatici, cachectici, catarrhis faucium, pulmonum laborantes, hoc malum sentiunt. Sic inflammationes faucium in angina, pleurae & pulmonum in pleuritide & peripneumonia Dyspnoeam comitem habent. Pariter succi nervi vitium, aut motus impeditus & irregularis, indeque

deque paralysis aut spasmi in faucibus atque pulmonibus & partibus circumjacentibus, sive per se orti, sive per consensum communicati, istum affectum generant. Inde est, quod non tantum in Apoplexia & Epilepsia aliisque affectibus soporosis, sed etiam in malo hypochondriaco, passione hysterica idem symptoma conjungatur. Idem contingit, quando sanguis aut ejus serum plane extravasatur, & in cavitatem thoracis, abdominis, aut ipsas vesiculas pulmonales colligitur. Accedunt organorum solidorum, sive ad respirationem facientium, sive his tantum proxime accumbentium vitia varia, tumores, scirrhi, calculi, topi, ulcera, & alia id generis plura, quae non possunt non respirationis negotium valde alterare, illudque difficile reddere. Testantur id scirrhi, nodi, topi, ulcera, vomicae in pulmone non tantum, sed etiam in hepate, ventriculo, liene, pancreate, aliisque haerentes, item cordis magnitudo, polypi in vasis haerentes, valvulae arteriarum ossificatae, & alia id generis, de quibus omnibus observationes, ex sectionibus cadaverum collectas, videre licet in citato *Sepulchreto Bonett. L. II. S. I.* Tandem huc etiam faciunt dislocatio & pravus situs vertebrarum colli & thoracis, ac lumborum, distorsio costarum, & uti in nostro casu, depressio sterni, quibus spatium internum pectoris angustius evadit, pulmo contentus comprimitur, atque sic respiratio difficilior redditur, eo magis, quo gravior est laesio horum omnium organorum. Tot tamque variae sunt Asthmatis causae in quibus evolendis Medici occupati esse debent, si curam felicem sibi promittere velint.

T H E S I S V I.

Redimus nunc ad aegrum nostrum, febre epidemica purpurata laborantem, ut videamus, unde orthopnoea violenta, in febre accedens, repetenda sit. Ipsum nunquam antehac asthmate laborasse, superius in historia casus vidimus, ut adeo hoc unice febriliter adscribendum sit. Nulla conjuncta fuit Angina aut pleuritis, a qua alias in febribus acutis pariter Dyspnoeam oriri, antea vidimus. Non plethorae aut copiae sanguinis tribui potest hic affectus in nostro, quia venae sectione licet praemissa, tamen accessit. Neque adfuit hoc symptoma ante purpurae eruptionem, a qua difficiliter erumpente, anxietas praecordiorum cum respiratione laboriosa saepissime dependet, eadem vero prompte erumpente, cessat vel saltem immunitur. Hic vero orthopnoea demum largam purpurae eruptionem secuta est, & cum hac per totum morbi decursum duravit. Totum ergo fundamentum in vitiosa sanguinis ejusque feri, ipsiusque succi nervorum constitutione, a febre hac inducta collocandum erit. In horum autem succorum iniquatione, degeneratione, ac ad destructionem & putredinem eorum tendente agitatione, praecipua febrium acutarum, imprimis epidemiarum & malignarum ratio consistit, uti supra vidimus. Quae sit pra-

præcipua incandescentiæ febrilis causa, & unde illa turbatio vehemens circuli vitalis ac fervoris sanguinei sit primario repetenda, an a sanguinis alteratione, saltem heterogeneorum admixtione, ejusque motu intestino putrido, an vero a spiritu seu succo nerveo acriori reddito, indeque cor nervosque irritante, pluribus disputat ingeniosissimus *Borellus de Motu animali P. II. Cap. XXI.* Tutiori tamen via incedit, qui utriusque vitia accusat, ob arctam circuli sanguinis cum influxu liquidi nervosi connexionem, & mutuam unius ab altero dependentiam, ob quam uno graviter affecto & perturbato, alter non potest non in consensum trahi. In febris vero epidemicis, contagiosis atque malignis cerebrum, genusque nervosum, cum liquido contento graviter affici, docet languor, lapsus virium subitaneus, deliria, convulsiones aliaque symptomata. In nostro itaque Asthma, in febre accedens, convulsivum fuisse, a sanguine seroque, ac ipso quoque nervorum succo, stagnatione & acredine sua nervos irritante ac vellicante, ratio suadet. Tales enim humores in corpore ejus peccasse, abunde testatur purpura tam alba, quam rubra conjuncta.

T H E S I S V I I.

Alia est ratio Asthmatis ab illo tempore, febre cessante, in nostro remanentis, quod licet ab orthopnoea febrili ortum trahit, ab alia tamen & diversissima causa dependet. Unice enim hoc depressioni seu tractioni sterni ad interiora, a conatu respirandi, durante orthopnoea febrili, adhibito, ascribendum est. Docet id Asthmatis, ante febrem nunquam experti, hæc licet remota, nostroque præterea optima sanitate fruente, constans post illud tempus duratio. Monstrat illud pectoris nudi inspectio, manifesta sterni circa medium subsidencia, qualem ego nunquam in ullo corpore humano vidi, uti vel ipsa descriptio, superius exhibita, testatur. Confirmat istud penitus medela extemporanea per constrictionem laterum thoracis & abdominis, qua applicata, extemplo malum remittit, & indies in meliorem statum mutatur. Sed nunc oritur quæstio præcipua & maxime ardua, quo pacto & quibus viribus, sine accessu injuriæ ab extra illatæ, sternum ad interiora cogi potuerit? Sane ad hanc quæstionem tanto difficilius est respondere, quanto magis rarus, insolitus & plane inusitatus est noster casus. Dabimus tamen operam, ut huic difficultati occurrere queamus. Notum autem est ex Anatomicis, sternum etiam in adultis in duo aut tria frustra divisum esse, ac cum costis ope cartilaginum flexilium, quæ sensim magis indurantur, conjungi. Sterno juxta longitudinem alligatur mediastinum, cujus ope thorax in duas cavitates aut cylindros dispescitur, corque in pericardio inclusum, in medio pectoris suspensum firmatur, & pendulum sustinetur. Pericardium in homine, magnæ diaphragmatis parti conjungitur, ut illud in situ fornicato conservetur, nec pondere viscerum abdominis, ad inferiora nimium trahatur. Hunc nexum atque consensum partium

partium internarum thoracis, si paulo attentius consideremus, nullus dubitationi locus est relictus, a conatu, durante Orthopnoea febrili, in respiratione summe laboriosa, hanc sterni depressionem, aut potius retractionem ad interiora induci potuisse. Diaphragma sane in inspirationis actu principalis causa est, cujus actione status ejus sinuosus, versus cavitatem pectoris exporrectus, constrictione fibrarum ejus, mutatur in planum, quo ipso detrusis abdominis visceribus, cavitas interna thoracis in longitudine augetur, quæ accedente revolutione costarum, a musculis thoracis & intercostalibus externis, simul elevato sterno, juxta latitudinem ampliatur. Læso enim gravius diaphragmate, aut resectis ejus nervis, respiratio difficilis oritur, aut penitus perit, omnibus etiam reliquis organis, eidem inservientibus, integris & illæsis, quemadmodum resectis musculis abdominis & thoracis, respiratio manet, quamdiu diaphragma integrum servatur, uti experimenta circa hanc rem in animalibus brutis confirmant. Quando ergo in nostro, laboriosa orthopnoea in febre affecto, diaphragma inter inspirandum, nimium tensum & ad inferiora tractum fuit, hoc ipso, pericardii & mediastini violentiori tractione, sternum alligatum ad interiora duci potuisse, quis dubitet? Illud vero in respiratione forti & laboriosa contingere posse, pulchre probat observatio *Borelli loc. cit. Cap. VII. Prop. LXXXIV. ego vidi, inquit, in cuniculo Indico ob dolorem tanta violentia diaphragma versus abdomen descendisse, ut ultra planitiem excurrerent, sinuosam figuram deorsum exporrectam acquireret.* Imo huic causæ unice depressionem sterni ascribendam esse, confirmat penitus inspectio pectoris nudi in nostro, ubi etiamnum singulis inspirationibus, sternum non, uti per naturam debebat, elevatur, sed versus interiora ducitur, & fovea in pectore major evadit. Præterea septum transversum situm naturalem in eo non habere, sed versus cavitatem abdominis depressum esse, docet tumor in hypochondriis, sub costis spuris manifestus, ob has, a visceribus abdominis propulsis, extrorsum pressas. Constricis vero lateribus, ope thoracis artificialis, & interpositis sub hypochondriis spleniis, costæ spuræ introsum coguntur, diaphragma ad superiora urgetur, & naturalem magis situm recuperat, sicque respiratio libera & facilis ex tempore restituitur. Hæc omnia itaque confirmant, & extra omnem dubitationis aleam ponunt, sterni mediam & infimam partem, eo loco, quo alias, ut supra monuimus, divisionem habet, ad interiora tractam esse, idque solum a fortiori tensione diaphragmatis, propter violentiam in inspiratione laboriosa, durante Orthopnoea febrili adhibitam. Mirum itaque non est, ob pressionem cordis subjecti, & impeditam pulmonis ad interiora expansionem, ortam fuisse respirationem difficilem, anxietatem circa præcordia, palpitationem cordis, metumque suffocationis, id quod erat demonstrandum.

Manu quasi hoc nos ducit, ad Aphorismum Hippocratis L. VI. 45. ubi dicit: Qui gibbosi fiunt ex Asthmate vel tussi ante pubertatem, moriuntur. Mire torfit hic Aphorismus ingenia interpretum, quia difficile esse videtur explicare, quomodo gibbositas, quæ oritur a luxatione vertebrarum dorsi, a tussi & Asthmate induci queat; plerique in pueritia hoc vitium contrahunt, nec tamen omnes tussi & Asthmate laborant, aut moriuntur, sed protractam interdum ætatem attingunt, utut ipso Hippocrate L. III. de articulis observante, pauci ex iis ad sexagesimum annum perveniunt, plerique citius moriuntur. Ingeniosam ejus interpretationem commentus est Severinus, *Lib. de abscessibus*, existimans, ita intelligendum esse hunc Aphorismum: Qui præter anhelationem & tussim gibbi quoque fiunt, eos ante pubertatem mori. Quæ interpretatio quidem rationi est conveniens, verus tamen sensus magis elucescit, si consideremus, gibbositatem in infantibus interdum non Asthma & tussim sequi, sed luxationem vertebrarum potius antecedere, & illos affectus inducere, compressione pectoris, quamvis dislocatio ista in principio non statim percipiatur, sed demum post aliquod tempus, tumore manifesto se prodat. Ubi vero luxatio thoracis ossium tanta est, ut in infantia jam Asthma & tussim producat, ibi malum cum annis incrementum sumit, talesque raro annos pubertatis attingunt vel superant, quia vitium pulmonis, cordis, & ipsa Phthisis communiter accedit, quæ pueros senescere non permittit. Nihilominus tamen secius ab Asthmate aut potius labore, conatu, tensione & torsione varia thoracis, in respiratione, propter Asthma præsens, adhibita, dislocationem ossium thoracis fieri posse, probat noster casus, quo sternum in orthopnoea ad interiora tractum fuisse, demonstravimus. Quis igitur, hoc in infantibus tenerioribus contingere posse, dubitabit? In nostro tamen nulla conjuncta est dislocatio vertebrarum seu gibbositas, sed vertebrarum dorsaliū situs est æqualis & naturalis, solæ costæ a subsidentia & inclinatione sterni ad latera pressæ, & spuris extrorsum actæ deprehenduntur, in hypochondriis, a diaphragmate cum visceribus abdominis ad inferiora nimium propulso. Plura quo minus hic addamus, impedit temporis angustia, quamobrem in præsentī huic tractationi impositus sit.

F I N I S .

J O .

X L I X .

J. HENRICI SCHULZE

E T

CAROLI AUGUSTI SCHRÖTER

DISSERTATIO SISTENS

ÆGROTUM ASTHMATICUM USU

RADICIS SCILLÆ SUBLEVATUM.

Halæ 1735 mens. Sept.

S 2

P R O Œ M I Ū M.

Mibi, quodnam Dissertationis Inauguralis argumentum eligerem, meditati; illud visum fuit optimum, quo casum medicum per suas causas explicarem. Quam enim in eo sim, ut auspice divino numine, praxin medicam adgrediar, & sic ea, quæ a meis Præceptoribus, e quibus Illustrum Virum, Fridericum Hoffmannum, Patronum ad cineres usque colendum, maxime veneror, didici, ad egrotantium adplicem emolumentum: consultum fore duxi, ut tentarem, num generale, quam de morbis hausi cognitionem, ad speciales ipse adplicare valerem casus. Adii igitur Illustrum Virum, & ab eo, conatibus meis annuente, casum mox recensendum accepi. In quo explicando ea sum usus methodo, quæ visa fuit accommodatissima: neque enim eam pro demonstrativa illa, hodie tam celebri, venditare ausim, ne summum demonstrandi rigorem, in morborum explicatione vix semper adplicabilem, forsitan minus observans, censuram incurrerem. Bono itaque cum Deo opus adgredior, lectoremque rogo, velit benevolum de meorum laborum primitiis ferre iudicium, & si quedam occurrerint, erudita & eleganti minus sapida lingua, ea in bonam interpretari partem.

H I S T O R I A M O R B I.

Vir quinquagenarius temperamenti sanguinei, fartorio addictus opificio, animi adfectibus, maximeque iracundiæ, nimis obnoxius, diæta lauta ac irregulari, vino rubro vulgari, & fumo tabaci ultra modum uti solitus, sedecim abhinc annis ex hæmorrhoidibus, præsertim cæcis, multa sensit incommoda. Quæ molestia postquam sensim evanuit, factum est, ut spirandi difficultate, post corporis motum ingravescente, & cum auditu difficili stipata, corriperetur, eaque per aliquot annos, ceterum bene sese habens, vexaretur. Continuantibus in hoc rerum statu quotidianis ferme mentis perturbationibus, victuque irregulari, tandem respirationis angustia tantas sumsit vires, ut cum summa præcordiorum anxietate per intervalla, quin in ipsas aliquando erumperet convulsionem, omnique fere somno privaret oculos. Neque enim in lecto supinus, neque in dextro præsertim latere absque suffocationis metu decumbere valebat æger; sed in paroxysmo somnum non nisi in sella, capite prono, erectoque pectore sedens capere cogebatur: nec hoc satis delectabatur; quippe si per unum alterumve horulæ quadrantem dormiverat, subito expergefactus suffocari videbatur, tumque surgens & per cubile discurrens spiritum anhelabat anxius. Accedebat etiam œdematosus pedum circa malleolos tumor;

& sub hoc auditus gravitas penitus evanescebat. Consulti medicorum binii multa moliebantur, variaque ordinabant medicamina: cum primis eorum alter, quum ægro sanguinem, qui spissus admodum ac viscidus erat, e vena in pede aliquoties detrahendum curasset, solam humorum dyscrasiam & asthma tantum pectorale, pulmonum vitio innixum subesse ratus, præter varios pulveres pectorales, & infusa theiformia ordinavit mixturam ex elixirio prop. paræ. ess. lignorum, liquiritiæ, spirituque salis ammoniaci anisato conflatam. Quæ cum votis minus responderent, tertius in auxilium vocatus medicus ad asthma flatulento convulsivum respexit, idque a suppresso vel non rite succedente hæmorrhoidum fluxu derivavit. Pugnavit igitur resolventibus cum discutientibus & antispasmodicis remixtis; veluti erant mixturæ ex arcano tartari, essentia gummi ammoniaci, pimpinellæ, helenii, spiritu salis ammoniaci, & extracto cascarillæ concinnatæ; pulveres ex salibus aperitivis, antimonio diaphoretico, atque cinnabari confecti; hisque mannata interponebat laxantia. Inde quidem aliquod mali secutum est levamen; id vero breve. Quare consulturus negotio hæmorrhoidali, pilulas dedit Becheri balsamicas; quibus vel unica vice sumtis præter spem eruperunt hæmorrhoides, perque decem dies, redito valde atro & viscido cruore, promanarunt. Verum symptomatibus nullum hinc accessit allevamentum; tantum abest, ut potius ciborum adpetentia prorsus dejiceretur, somnus oculis eriperetur, pedum tumor incretceret, & ad ipsum ventrem ascenderet, urinæ redderentur parciores, vires mirum in modum prosternerentur, & asthma ad metum suffocationis invalesceret. Quo in rerum statu medicus consilii inops, & de infauso eventu veritus, adhuc squillæ radicis meminuit, eamque cum radice vince-toxici permixtam, ex jusculo ægrotanti dedit. Hic, ea sumta, lecto se commisit, & præter spem somnum supinus per tres fere horas cepit; quo antea vix sedens, vixque per quadrantem horæ frui potuit. Quare expergefactus alteram adhibuit pulveris dosin, indeque tribus rursus horis supinus dormivit; nec, cum evigilaret, habuit, ut de spirandi angustia aut alio quodam symptomate conquereretur. Hinc lætissimus tertiam assumpsit portionem; & inde leviori correptus nausea, evomuit insignem mucii viscidissimi ac tenacissimi quantitatem, eo effectu, ut diebus abhinc quatuordecim ab omnibus liber symptomatibus, in publicum rursus prodire, suisque fungi potuerit officijs. At vero multis mœroribus, iracundiæ, curisque domesticis implicitus, sensim in priores recidit affectiones, eadem ac antea ferocitate affligentes. Clysteres bis vel ter quotidie infusi levabant quidem, sed non tollebant malum; mannatæ potiones & Becherianæ pilulæ ne quidem movebant amplius alvum; hæmorrhoides mox profuebant, mox iterum flebant; tumor pedum revertens ad abdomen usque ascende-bat; & demum apoplecticus insultus, cum relicta linguæ laterisque dextræ resolutione, accedebat. Hæc per convenientes medicinas brevi tempore feliciter debellata, remanebat tamen asthma cum reliquis symptomatibus, mul-

multamque figebat crucem. Omnibus frustra userpatis, ventum denuo est ad pulveris squillitici usum, ex quo, mirum dictu! intra paucos dies omnes abigebantur molestiæ, perfecta que redire videbatur sanitas. Sed nec hac diu gaudere licebat; siquidem paucis post hebdomadibus pristina ludi cœpit scena: quæ tamen tertia vice suprascripto pulvere tam feliciter finiebatur, ut æger egregia gauderet symptomatum vacuitate. Verum anguis semper sub herba latebat; namque sanitas cum recurren-te asthma alter-nabat, & hoc nominato remedio semper expugnabatur. Invadebant insuper per intervalla accessiones apoplecticæ leviores, quas venæsectio statim profligabat: sed corporis totius sensibilitas simul incretcebat adeo, ut tandem nulla remedia, nec lenissima temperantia, absque præcordiorum insigni sumere potuerit anxietate; nisi quod squilla sacra semper fuerit anchora, nullasque moverit molestias. Denique cum vita mœrorum ærumnarumque plena continuaret, nec remedia ad extirpandum prorsus malum præscripta convenienti adhiberentur ordine, accidit, ut paralyfi lateris sinistri rursus percelleretur, sub qua asthma prorsus remittebat, sed soporosi quid, cum pulsu magno & pleno aderat, & pungitivi hypochondrium sinistrum obsidebant dolores. Medicus suadebat venæsectionem; sed quum ea omitteretur, paucis post diebus æger attonitus exspirabat. Ceterum notabile est, per totum hujus morbi decursum pulsum intermittentem ac cordis palpitationes nunquam adfuisse.

RESOLUTIO.

§. I.

Qui sunt temperamenti sanguinei, apti sunt præ reliquis ad fovendam sanguinis & humorum adundantiam.

SCHOLIUM.

Sanguineorum proclivitatem ad fovendam humorum abundantiam ex ipsa corporis structura licet demonstrare. Sanguinei quippe dicuntur, qui corporis habitu spongioso, fibris ac venis mediocriter laxis, hisque exilibus quidem, sed valde copiosis sunt instructi. vid. *Illustr. Hoffmannus Physiol. pag. 438. §. 6.* Laxum autem corpus plus humorum fovere potest quam strictum, quoniam laxa vasa irruentibus succis non adeo resistunt, quam stricta. Deinceps per laxas venas tardius movetur sanguis; hinc minor hujus attritus, consequenter parcior ejus per transpirationem, aliasque excretiones, consumtio; & inde major accumulatio. Denique in sanguineis mens observatur indolens, tranquilla, & a curis libera: præ-

sente vero tali mentis conditione, omnes corporis functiones, ideoque etiam sanguificatio optime succedunt; motus vitales exercentur moderate, consequenter minus attenuantur humores, sed increfcendi amplam habent occasionem.

§. I I.

Sanguinei, ad fovendam humorum abundantiam, quæ medicis plethora audit, idonei, hanc actu sibi met contrahunt, si nimis indulgent causis plethoram generantibus; veluti sunt diæta lauta, vita otiosa, ætas media, & id genus alia.

S C H O L I O N.

(1) Sub lauta diæta illum intelligimus victum; si alimenta, præsertim eupepta, quæ levi negotio in perfectum ac copiosum chylum commutantur, quantitate justo majori comeduntur. Quantitas cibi assumendi accurate quidem determinari nequit; attamen egregia veterum medicorum est regula: *ne ad satietatem usque comedamus*. Quantitate vero justo majori assumtos cibos dicimus, quando vires animi & corporis inde non reficiuntur, sed opprimuntur. Opprimuntur scilicet corporis vires, quoniam plus chyli, quam ad nutriendum corpus requiritur, plusque sanguinis, quam ad vegetam ejus circulationem opus est, generatur. Sanguinei vero dum voluptati gulæque nimium solent indulgere; ideoque ciborum quantitatem justo majorem assumere, ex hoc etiam fundamento facile fiunt plethorici.

(2) Vitam otiosam agere dicimus hominem, qui motus corporis voluntarios parcius exercet, quam assumtorum quantitas alimentorum requirit. Quemadmodum vero corporis motus, dum partibus solidis ac musculosis robur addit, & sanguinis vegetiorem per vasa circumvectionem, majorem attritum, & per poros cutis imminutionem juvat, plethoræ remedium est: sic idem intermissus, vel non sufficienter institutus, contraria efficiendo, ad generandam contribuit plethoram.

(3) Ætas media vocatur ea, in qua omnes corporis partes ad convenientem longitudinis dimensionem pervenerunt, adhuc tamen satis sunt flexiles, & ad fovendos circumagensque succos habiles: velut est ab anno 25. ad Lmum & ultra. Ætatis dictæ homines, si eandem alimentorum mensuram retinent, qua adhuc juniores, & dum corpus cresceret, usi fuerunt, necessario fiunt plethorici: ille enim chylus, illeque sanguis, qui antea in corporis quoad longitudinem augmentum, impendebatur, jam superest & abundat.

§. III.

§. I I I.

Ægrotus noster fuit temperamenti sanguinei, ætatis mediæ, lautam amavit diætam, vitamque otiosam: ergo fuit plethoricus.

S C H O L I O N.

Si ætatem ægrotantis mediam vocamus; non eam solum intelligimus, in qua, dum novissimo percelleretur morbo, vixit; sed ad eam potissimum referimus, ubi male habere, & hæmorrhoidibus vexari cœpit. Otiosam ejus vitam colligimus ex opificio, cui addictus fuit, sartorio; cum quo sufficiens corporis exercitium haud conjunctum esse solet.

§. I V.

Sanguinei, sique plethorici, inclinant ad sanguinis excretiones criticas, easque, accedentibus præsertim hæreditaria dispositione, diæta regulari, & abstinencia ab animi adfectibus, non sine insigni sanitatis emolumento solent experiri.

S C H O L I O N.

Sanguinis excretiones sive hæmorrhagias criticas dicimus, quæ sponte, ob solam sanguinis ferolioris redundantiam, per loca convenientia, legitima quantitate fiunt. Loca convenientia pro ætatis & sexus ratione variant; in sceminino enim sunt uterus, in virili autem & quidem juniore nares, adultiori intestinum rectum. Legitima quantitate factam sanguinis excretionem credimus, si post eam corporis & animi vires reficiuntur. Sanguinei & simul plethorici fovent sanguinis magis feroli abundantiam: Ill. Hoffm. Syst. P. IV. T. II. Prol. §. 8. vasa & fibræ eorum laxè coherent: Id. Physiol. p. 438. §. 6. Ergo præ aliis ad excretionem sanguinis criticas inclinant. Præterea vero ad horum legitimum successum requiruntur (1) hæreditaria dispositio: per experient. vid. Ill. Hoffm. Syst. Part. III. pag. 204. §. 13. P. IV. T. II. Prol. §. 6. quæ consistit in certa vasorum & partium solidarum structura, ad hæmorrhagias proclivi; nobis autem ob ignoratam minorum fabricam ignota. (2) Diæta regularis, sub qua hoc loco præsertim intelligimus convenientem corporis motum, & in cibis pariter ac potibus, sique accommodatis assumendis mediocritatem. Cibi ac potus, prout cuivis ætati ac temperamento sint accommodati, ideoque salubres, fusius docet Illustr. Hoffman in Hygiene. Requiritur talis diæta ad criticas sanguinis excretiones; propterea quod per eam sanguinis fluxilitas, & ad excretionem habitudo conservatur: spissi enim vel impuri cruoris ex-

cretio fit difficilior, & plerumque symptomatice. (3) Abſtinentia ab animi pathematibus; quibus nimirum & ſolidæ partes vel debilitantur, vel ad ſpasmus incitantur, & fluidæ in motu regulari turbantur.

§. V.

Ægrotus noſter non habuit nativam ad hæmorrhagias criticas diſpoſitionem, & uſus eſt diæta irregulari, animique indulſit affectibus: ergo non potuit legitimam hæmorrhagiarum criticarum experiri ſucceſſum.

S C H O L I O N.

Nativa diſpoſitio ſe exferit per effectum, & in hoc quidem paſſu eam ſignificare ſolent, primum narium hæmorrhagiæ, in pueritia ac juventute evenientes; tum hæmoptica molimina, adoleſcentibus familiaria, & denique in virili ætate hæmorrhoides rite fluentes; per exper. vid. Hoffm. Syſt. Tom. III. p. 203. §. 11. Neutrum omnium in præſenti caſu fuit obvium: ergo nec diſpoſitionem nativam ſuſpicari licet; nec, hæc quamvis præſente, optatus evenire potuit effectus. Indulſit enim animi adfectibus, & diæta uſus eſt irregulari; in qua præſertim taxamus (1) nimium porum vini rubri vilioris. Hoc enim adſtrictivam vim in ventriculo & inteſtiniſ ſolet exferere, quam horum atonia ſequitur, & deinceps multas craſſiores, terreſtres, ac vaporoſas fovet particulas, quæ ad humorum craſſitiam, & ſolidorum debilitatem diſponunt. (2) Abuſum fumi tabaci. Hæc enim herba principio vaporoſo ſolida debilitat, ſale vero volatili acri humores valde commovet.

§. VI.

Qui otioſam in luxu agunt vitam, adſtringentibus abutuntur, animique pathematibus indulgent, ii vim ventriculi ac inteſtinorum concoctricem debilitant.

S C H O L I O N.

Vim ventriculi ac inteſtinorum concoctricem vocamus, alternantem illum conſtrictionis & dilatationis motum, qui a ſummo œſophago incipiens per totum ventriculi ac inteſtinorum volumen progreditur, & audit perſiſtalticus. Hujus motus vigor dependet a debita tenſione fibrarum canalem iſtum alimentarem cingentium, quæ a medicis etiam earum elater, tonus ſeu robur adpellatur, & a convenienti ſanguinis tenuioris arterioſi propulſione fovetur. Hæc tenſio ſi minuitur, perſiſtalticus motus ſuccedit languidior, & ſic atonia inteſtinorum oritur, ſeu, quod idem eſt, vis eorum con-

coctrix debilitatur. Jam vero (1) cum motus corporis robur addat partibus ſolidis, & ſanguinem per eas vegetius propellat (vid. §. 2. Schol. n. 2.) ſequitur, quod vita otioſa robur inteſtinorum debilitet. (2) Alimenta & potulenta ultra modum aſſumta nimis diſtendunt parietes ventriculi & inteſtinorum; hi ultra ſphæram elaficitatis diſtenti, debitam vim ſeu tenſionem alimentis ſubigendis reſiſtendi amittunt; cujus amiſſione debilitatur vis concoctrix: ergo nimia ciborum repletio, quam nomine luxus in theſi ſignificamus, vim concoctricem debilitat (3) Animi pathemata vel debilitant partes ſolidas, maximeque canalem alimentarem, vel ſpasmus i. e. tenſionis fibrarum naturali majus augmentum producunt, (vid. Hoffm. Phyſ. p. 89. §. 11.) quod idem faciunt adſtringentia: omnem ſpasmus ſequitur partis affectæ atonia; Hoffm. Syſt. T. II. p. 81. §. 31. Ergo animi pathemata, & adſtringentium abuſus, vim concoctricem debilitant.

§. VII.

Qui atonia ventriculi & inteſtinorum ſunt affecti, ſimulque plethorici; facile ſanguinis in venis inteſtinorum patiuntur ſtagnationem.

S C H O L I O N.

Cuncta corporis noſtri vaſa tunica muſculari ſunt prædita, cujus ope pollent elatere, & vi contenti ſanguinis reſiſtunt. Adjuvatur hæc vaſorum reſiſtentia ab ipsis partibus, per quas tranſeunt, ſive ſint membranaceæ (vid. Hoffm. Phyſ. p. 108. §. 13. ſive muſculoſæ (ibid. §. 16.) Si potentia movens eadem eſt, fluida in eas partes copioſius ruunt, quæ minorem habent reſiſtentiam: (per leg. hydr. Hoffm. l. c. §. 27.) In debilitatis vero inteſtiniſ minor eſt reſiſtentia; ergo in ea copioſius ruunt humores. Ubi minor reſiſtentia, major autem fluidi quantitas adest; ibi curſus fit lentior ac tardior: (Hoffm. ibid.) tardior ſanguinis copioſioris per vaſa curſus vocatur ejus ſtagnatio: ergo in venis inteſtinorum debilitatorum ſanguinis fit ſtagnatio; quoniam in venis minor etiam in ſtatu naturali eſt reſiſtentia, quam arteriis. Quo major in corpore ſanguinis adest copia; eo facilior ejus fit ſtagnatio: ergo plethorici in partibus debilitatis præ aliis patiuntur ſtagnationem.

§. VIII.

Quemadmodum ſtagnatio ſanguinis in venis inteſtinorum generatim longe fit facilior, quam in alia parte: ita ſpeciatiim contingit facillime in inteſtini coli & recti venis.

S C H O L I O N.

Sanguis vi cordis in arteriam aortam pulsus, ex hac in mesentericam superiorem & inferiorem truditur, & harum per totum intestinorum volumen disperfarum ope, cum omnibus intestinis communicatur: ex his vero ope ramorum venosorum, qui omnes sunt venæ portarum propagines, revehitur in truncum venæ portæ hepar ingredientem. Venæ intestinorum respectu non modo ad eorum arterias, verum etiam alias corporis venas sunt ampliores ac capaciores: (*Winslow Anat. Part. III. p. 519.*) fluida vero tardius moventur per vasa capaciora, quam per angustiora (*Hoffm. Phys. §. no. §. 17.*) Ergo sanguis per venas intestinorum naturaliter tardius movetur; unde etiam redux ex intestinis sanguis actu deprehenditur crassior. (*Hoffm. Phys. pag. 135. §. 11.*) Sanguis in hepar per venam portæ delatus, in eo respectu tardius movetur, quam in alio viscere; nam truncus venæ portæ fungitur arteriæ officio, & tamen systole est destitutus. Quo tardior in hepate est circuitus; eo minus redeuntis in illud recipitur sanguinis; hinc eo plus remanet in vasis intestinorum venosis (quod vocatur regurgitatio sanguinis), quo plus in aliqua parte remanet sanguinis, eo facilius in ea fit stagnatio. Hinc, si sanguis in venis intestinorum tardius movetur, & major illius ibi est copia; sequitur, in venis intestinorum facillime fieri sanguinis stagnationem. Vena, quæ sanguinem ex intestino colo & recto recipit, vocatur mesenterica minor, seu hæmorrhoidalis interna, & situm habet perpendicularem: (*Hoffm. Phys. p. 136. §. 15.*) Omnis vero fluidorum in linea perpendiculari adscensus est difficillimus: hinc etiam motus sanguinis per colon & rectum est difficillimus. Ex his omnibus ergo patet, quod stagnationes sanguinis omnium facillime in intestino colo & recto fiant.

§. I X.

Stagnatio sanguinis in ramis venæ hæmorrhoidalis internæ cum parit affectum, quem significamus nomine hæmorrhoidum symptomaticarum atque cæcarum.

S C H O L I O N.

Per hæmorrhoides in genere illa denotatur sanguinis excretio, quæ ex vasis in extremitates intestini recti explicatis contingit. Hæc vasa dicuntur hæmorrhoidalia, & dividuntur in externa & interna: illa constituit arteria hæmorrhoidalis externa, ex hypogastrica enata, vena hæmorrhoidalis externa, ex vena hypogastrica oriunda, & per externum ani limbum discurrans; hæc sunt arteria & vena hæmorrhoidalis interna, quarum hæc

a vena portæ, illa ex arteria mesenterica inferiori proficiscitur. Si ex uno horum vasorum sanguis actu effluit, fortitur hæc excretio nomen hæmorrhoidum fluentium: si vero non effluit, sed stagnans distendit vasa, eaque reddit varicosa, emergunt inde hæmorrhoides cæcæ. Sanguis actu rarissime fluit e vasis hæmorrhoidalibus externis; (per exper. vid. *Hoffm. Syjt. Tom. IV. P. III. p. 88. §. 5.*) Ergo hæmorrhoides fluentes plerumque fiunt ex vasis hæmorrhoidalibus internis. Cæcæ hæmorrhoides sunt varicose distentiones vasorum hæmorrhoidalium, & quidem vel internorum vel externorum; in priori casu cæcæ internæ, posteriori cæcæ externæ vocantur. Hæc exterius in ano conspectui se sistunt; illæ altius intra rectum hærent intestinum, & sub alvi depositione a præterlabente stercore compressæ, insignem exhibent dolorem. Fluentes sunt vel criticæ, vel symptomaticæ: criticas dico, quæ ex minimis arteriæ hæmorrhoidalis internæ ramulis, prope horum cum vena hæmorrhoidali anastomosis, certis temporum periodis, legitima quantitate, absque ullis vel vix notabilibus molestiis, in subjectis dispositis (*vid. §. 4. Schol.*) fiunt. Symptomaticas voco, quæ mox ex arteria, mox vena hæmorrhoidali interna, incerto tempore, vel nimia & excedente, vel parviori quantitate, & in forma stitidii, cum variis doloribus ac morbosus molestiis in subjectis, quorum intestina sunt debilitata, ac in quorum abdomine circulus sanguinis est irregularis, eveniunt. Criticarum causa proxima est sanguinis ad vasa sedalia congestio: per congestionem intelligo sanguinis ad partem quandam, omni labe vacuum, majorem compulsionem, ope roboris partium nervosarum aucti eo factam. Symptomaticarum hæmorrhoidum vero causa, debetur sanguinis copiosi stagnationi in intestino maxime colo & recto; qua horum vascula adeo infarciuntur, ut vel in varices abeant & cæcas efficiant hæmorrhoides, vel in extremis tandem dehiscant, cruoremque effundant. Quod vel ea observatio testatum facit, qua in eorum, qui hæmorrhoidum fluxu perierunt, corpore, illum venæ hæmorrhoidalis ramum, qui juxta coli tractum ad anum excurrit, triplo naturali majorem ac ampliorem offendimus. vid. *Hoffm. Syjt. T. IV. P. II. p. 89. §. 6.*

§. X.

Ægrotus noster fuit plethoricus (§. 3.) ad legitimum hæmorrhoidum criticarum successum haud idoneus, diætaque irregulari usus. (§. 5.) Ergo ventriculi intestinorumque debilitatem ac hæmorrhoides symptomaticas atque cæcas pati debuit.

S C H O L I O N.

Fuisse symptomaticas, quas toleravit, hæmorrhoides, facile patet non solum exinde, quod ad criticas proclivis haud fuerit; sed etiam, quod

cum iis varia senserit incommoda; quæ tamen a criticis aliena esse solent. *vid. §. præced. Schol.*

§. XI.

Restituto sanguinis, per vasa abdominis, æquali circulo, instauratoque intestinorum robore, hæmorrhoidales funditus curari possunt molestiæ.

S C H O L I O N.

Sublata causa tollitur effectus; stagnatio sanguinis nihil est nisi tardior & consequenter inæqualis ejus circulatio, causamque præbet hæmorrhoidum symptomaticarum (§. 9 *Schol. fin.*) ergo reddito sanguinis circulo æquali, & hinc sublata stagnatione, tanquam causa hæmorrhoidum, tolli ac curari debent hæmorrhoides. Sicut ad æqualem sanguinis circulum requiritur sanguinis justa quantitas, debita fluxilitas, & conveniens partium solidarum robur (per leges hydraulicas, quibus docetur, inter fluidum movendum, & partem moventem, legitimam esse debere proportionem) ita in restituenda, si amissa fuit, circuli sanguinis æqualitate, ad hæc tria respiciendum est momenta.

(2) Ergo in curatione hæmorrhoidum symptomaticarum primum ad quantitatem sanguinis attendere, eamque in plethoricis, ubi abundat, imminuere decet. Consequimur hunc finem (1) Venæsectione in pede quidem instituenda, ut scilicet ventilatio sanguinis in vasis partium infernarum eo citius obtineatur. *vid. Hambergeri diss. de Venæsectione §. 36.* (2) transpirationis augmento, ut nimium serum præsertim in sanguineis, sanguine seroso præditis, (§. 4. *Schol.*) per cutis poros imminuatur: cui scopo præter alia subsidia plethoricis convenientissima judicamus (a) motum corporis moderatum, & (b) infusa theiformia; quoniam utroque sanguinis fluxilitas, & vegetior circulus simul promovetur.

(3) Quo tardius movetur sanguis, eo fit spissior; sub omni vero stagnatione tardius movetur; ergo in hæmorrhoidariis, in quibus locum habet stagnatio, sanguis est spissior; ideoque diluendus & fluxilis reddendus. Id præter subsidia numero præc. dicta impetramus per sufficientem potum, cui convenientissima censemus decocta diluentia præ cerevisiis, nisi hæc tenuiores sint, & promte per urinam secedant.

(4) Si atonia intestinorum est causa stagnationis, & symptomaticarum hæmorrhoidum; (7.) oportet eam tollere, & intestinorum robur addere. Potimus hoc fine (a) decenti corporis motu (b) usu elixirii balsamico nervini, velut *Illustr. Præf. Viscerale*; (c) si fordes intra canalem intestinorum collectas, eumque gravantes, blando educamus laxante; & (d) denique si causas vitemus, quæ vim concoctricem debilitant, & §. 6. recensentur.

§. XII.

§. XII.

Quod si igitur ægrotus noster, eo, cum ab hæmorrhoidibus incommoda sensit, tempore, post præviam, & subinde bis quotannis circiter repetitam, venæsectionem corpus probe exercuisset, ab animi pathematibus sibi cavisset, a vini rubri & nimio Tabaci usu abstinuisset, victum gessisset ordinatum, pro potu decoctum ex cornu Cervi, radice Scorzonæræ, & salsaparillæ adhibuisset, mane infusum ex herba melissæ, floribus tillæ, corticeque citri bibisset; sub epulis 60. guttas Elixirii visceralis, & interdum lene laxans mannatum, saltem ab aloe liberum, sumuisset: nullum est dubium, quin perfectam sanitatem recuperare, in eaque conservari potuisset.

§. XIII.

Ex sanguinis stagnatione in intestinis diutius persistente, horum atonia augetur, & spasmi generantur.

S C H O L I O N.

Quemadmodum atonia partis solidæ stagnationem fluidorum post se trahit (§. 7.) ita vicissim fluidorum stagnatio atoniam solidorum & generare & augere valet. Per stagnationem enim, tanquam sanguinis ultra modum accumulati tardio rem per vasa sanguinea circuitum, horum latera distenduntur & relaxantur; vasa vero sanguinea instar retis inter tunicas intestinorum, maxime nerveam & musculosam dispersa sunt. (*Gavengeot anat. p. 161. §. 35. & p. 165. §. 6.*) quo ergo magis expansa sunt, eo magis expandunt intestinorum tunicas, & harum expansionem sequitur atonia, vel jam præsens magis augetur. (2) Stagnatio sanguinis, & inde pendens distensio tunicarum nervosarum, sicut ad harum atoniam contribuit: ita eas ad naturali majorem & vi fluidi præmentis proportionatam constrictionem proritando, earum quoque spasmum generat; velificante ipsa atonia, quæ spasmi sæpius est causa: (*Hoffm. Syst. Tom. III. pag. 81. §. 44.*) Talem spasmum, qui a stagnatione abundantis sanguinis originem traxit, a repletionem provenisse dixerunt veteres. Ne vero, dum atoniam & spasmum, tanquam invicem contraria, ab unica causa derivantes, contradictionem committere videamur, scire licet, (1) a sanguinis stagnatione in subjectis elanguidis atoniam, in junioribus & vegetioribus spasmum pullulare: (*Hoffm. Syst. T. II. p. 99. §. 21.*) (2) nec nisi in partibus nerveo musculosis, velut maxime sunt intestina, ex ea causa spasmum gigni; qui in aliis visceribus, utero, hepate, liene, rarius occurrit. (*Id. ibid. p. 436. §. 13.*) Et sic per experientiam innotescit, Colon potissimum ac Rectum intestinum spasmis adeo contracta fuisse, ut

nec

nec clysterem admiserit. & crassitie vix medium digitum adæquaverint. (Id. *ibid.* §. 14. *Schol.*)

§. XIV.

Per intestinorum spasmos excretio hæmorrhoidalis supprimitur; & humores vitales ex toto abdomine majori copia & impetu ad superiora pectoris nimirum vel capitis cavitatem; compelluntur.

S C H O L I O N.

(1) Spasmo comprimuntur vasa humores vehentia; compressa vasa non possunt tantum fluidi continere, quantum continent patula; hinc in compressis vasis stagnatio locum habere nequit, nam stagnatio est sanguinis copiosioris tardior in vase quodam cūsus. Ubi non adest sanguinis stagnatio, ibi ne esse possunt hæmorrhoides symptomaticæ; quoniam hænituntur stagnatione. (§. 9. *Schol. fin.*) Ubi vasa comprimuntur, ibi nec datur humorum per ea exitus; hinc nec hæmorrhoides criticæ per vasa spasmo constricta contingere possunt: & per consequens omnis excretio hæmorrhoidalis per spasmos intestinorum supprimitur. (2) Fluidum multis canalibus contentum, eorum quibusdam obstructis vel compressis, copiosius ruit ad alios adhuc apertos, & a resistantia liberos (per leg. hydraul. *Hoffm. Physf. p. 115. §. 38. & Syst. Tom. II. p. 67. §. 4.*) A spasmis quam maxime venæ, ob debiorem resistantiam, compressionem patiuntur; (*Id. T. II. p. 71. §. 12.*) venis quibusdam compressis sanguis copiosius ex angustioribus in capaciores rucere debet, quoniam ex capacioribus in angustiores, ob interjectas valvulas, regredi nequit. (*Hoffm. Physf. p. 106. §. 10.*) Venæ, quò magis a trunco remotæ, eo angustiores sunt (per anat. inspectionem) truncus venarum capacior est ramis; ergo compressis ramis, sanguis copiosius ruit ad truncum. Venarum intestinalium truncus est vena portæ: ergo compressis intestinalium venis, sanguis necessario sursum versus venam portæ compelli debet. Ex vena portæ sanguis ingreditur ramificationes venæ cavæ in hepate; & ex hac in venæ cavæ truncum effunditur, qui perforans septum transversum, dextram cordis auriculam ingreditur, & hujus ope allatum sanguinem dextro cordi communicat. Quo plus sanguinis in venam portæ pervenit; eo major ejus copia, durante a tergo affluxu & vi premente, in venam cavam, consequenter pectus fertur: & hinc patet, quod per spasmos intestinorum sanguis majori copia ad pectus cogatur; id quod etiam ad caput fieri, infra docebitur.

§. XV.

Humores copiosius pectus irruentes, justo majori quoque copia pulmones

mones ingrediuntur, & faciunt ad difficilem respirationem, quæ a motu corporis ingravescit, & appellari tunc meretur asthma sanguineum simplex.

S C H O L I O N.

Sanguis e vena cava cor dextrum ingressus, ab hoc constricto per arteriam pulmonalem in pulmones effunditur; in iis per arteriosas ramificationes undique dispergitur; tunc in minimos venarum ramulos transmittitur, ab iis in venam pulmonalem, & denique cor sinistrum vehitur. Eadem quantitas, quæ cor dextrum ingreditur, ex hoc in pulmones fertur; hinc si copia justo majori e vena cava in cor dextrum vehitur, justo quoque majori copia ad pulmones pervenire debet.

(2) In respiratione, & hujus priori actu, qui vocatur inspiratio, aer atmosphæricus per asperam arteriam, ejusque ramos, per totum pulmonem sub nomine bronchiorum dispersos, in vesiculas seu cellulas sub dilatato pectore pulmoneque recipitur; & has cellulas undique expandit æqualiter. (*Hoffm. Physiol. L. I. Cap. VII.*) Si cellulæ non undique sufficienter expanduntur, sensus renifus in pectore percipitur; unde spirandi difficultas nascitur, quæ generali nomine asthma nominatur. Asthma igitur est sensus renifus in pectore sub inspiratione perceptus, a cellulis pulmonum aère non undique sufficienter expansis formatus.

(3) Cellulæ istæ a quacunque causa, vin aëris irrumpentis superante compressæ, non possunt sufficienter expandi; ideoque tunc efficiunt asthma. Vasa pulmonum sanguinea cellulas undique ambiunt; (*Hoffm. Physf. p. 122. §. 15.*) & sanguine ultra quantitatem naturalem infarctæ, cellulas comprimere possunt. Quando sanguis justo majori copia pulmones ingreditur; vascula pulmonum ultra quantitatem naturalem infarctæ: Ergo sanguis justo majori copia pulmones ingressus, asthma producit.

(4) Per corporis motum sanguinis circuitus fit velocior (*Hoffm. Physf. p. 496. §. 3. & 4.*) Ergo etiam e corde in pulmones intensior. Quo plus sanguinis in pulmones ingreditur, eo gravius fit asthma: sed sub circulo sanguinis velociori, qui per motum fit, plus sanguinis pulmones ingreditur; ergo sub motu corporis asthma fit gravius.

(5) Asthma, quod a sola sanguinis quantitate, copiaque justo majori pulmones irruente, proficiscitur, vocamus sanguineum simplex. Hoc levissimum asthmatis genus est, & familiare deprehenditur obesibus atque plethoricis, maxime si corpus movent, vocaturque etiam dispnœa (*Hoffm. Syst. T. IV. P. III. pag. 315. §. 3.*) Dicimus illud sanguineum simplex, ut distinguatur a sanguineo spasmodico; quod describit *Illustris Hoffm. loc. cit. §. 10.*

§. XVI.

Humores ob abdominis spasmos copiosius ad caput compulsis, & irruentibus

membrana internōs auris meatus cingente stagnantes; auditum reddunt difficilem.

S C H O L I O N.

(1) Sanguis copiosus in pulmones actus, cor quoque sinistrum copiosior ingreditur; nam in pulmonibus citra sanicatis labem manere nequit. E corde sinistro pelletur in aortam, perque hanc descendente ad omnes corporis inferioris partes, per arterias vero carotides, ex aorta resultant, ad caput vehitur. Regula est hydraulica, quod fluida in eum locum copiosius ruant, ubi minor est resistentia; contra parcius, ubi vis resistens major est. Quando vasa intestinorum arteriosa spasmos sunt compressa, præbent cursui sanguinis naturali majorem resistentiam; ergo minor sanguinis quantitas ad abdomen potest pervenire. Contra arteriæ carotides, quæ sanguinem ad caput vehunt, antequam calvariam subeunt, crassiores deponunt tunicas, & ex tenuioribus tantum, more venarum, sunt contextæ; (*Hoffm. Physiol. p. 132. §. 4. Schol.*) ergo in iis minor est resistentia, & per consequens major sanguinis appullus.

(2) Sanguis ex capite redux per venas jugulares in dextram auriculam descendit; nec aliam suæ directioni contrariam vim sentit, quam sanguinem ex aliis venis, ut cava, in eandem auriculam decurrentem. (*Hamberger dissert. de VSue pag. 20. §. 39.*) Venis intestinorum spasmo compressis major sanguinis copia per venam cavam cordis dextram subit auriculam: (§. 14. Schol. 2.) ergo majorem præbet resistentiam sanguini per jugulares descendenti. Jugulares carent valvulis, adeoque fovendo sanguini, eique retropellendo sunt aptiores: Si igitur habent resistentiam, & per arterias carotides major ad caput fit affluxus (no. præc.) sequitur, quod venis imi ventris spasmo contractis, humores copiosius ad caput possint compelli.

(3) Auditus sedes primaria est membrana illa subtilissima, a portione paris nervorum septimi, auditorii dicti, molli producta, quæ auris internæ cavitates, fornices ac labyrinthos investit. (*Hoffm. Phys. p. 292. §. 28.*) hæc membrana innumeris confita est vasculis; (*Winslow Anat. P. IV. p. 348. §. 408.*); stagnantes in hac membrana succi, illius tonum labefaciunt (§. 13. Schol.) Quo plus laxatæ sunt membranæ, eo hebetior est sensus: (*Hoffm. Phys. p. 281. §. 9.*) Hinc a copiosiori sanguinis ad caput impulsu, ejusque in aure stagnatione, oritur auditus hebetior sive diffi. i. i.

§. X V I I.

Quum in nostro ægrotante, a sanguinis stagnatione in intestinis diutius persistente, spasmi intestinorum produci debuerint: (§. 13.) non mirum est, quod molestia hæmorrhoidalis in eo sponte evanuerit (§. 14.) &

& subinde asthma sanguineum, a motu corporis ingravescens (§. 15.) cum auditu difficili (§. 16.) accesserit.

S C H O L I O N.

Quum in præsentī casu stagnatio intestina occupavit (§. 10.) & æger juvenis ac vegetior fuit: facile patet, cur a tali stagnatione spasmi intestinorum produci debuerint. (§. 13. Schol. 2.)

§. X V I I I.

Quum causa asthmatis sanguinei & auditus difficili ab humoribus, propter abdominis spasmos ad superiora compulsis, sit arcessenda; sequitur, sedatis & curatis spasmis, ea vitia funditus debellari.

S C H O L I O N.

Spasmi sedantur tuto (a) per antispasmodica, nitrosa & blanda anodyna, (b) clysteres emollientes, (c) pediluvia. Sed dum spasmi sedantur; non simul curantur. Sicut enim curare generatim nihil est, nisi morborum causas tollere: ita spasmos curare nihil aliud involvit, quam eorum causas tollere. Causæ vero spasmodorum in præsentī casu sunt sanguinis stagnatio (§. 13.) hinc spasmos hos curaturum oportet sanguinis stagnationem tollere, juxta methodum §. 11. traditam.

§. X I X.

Si igitur ægrotus noster, tum temporis, quo asthma sanguineo audituque difficili laboravit, præter ea, quæ §. 12. suasimus, pulveres temperantes nitrosos, & liquorem anodynum Illustris Hoffmanni nonnunquam sumisset, vesperique pedes in tepida pediluvia immisit: facili negotio integræ restitui potuisset valetudini.

§. X X.

Si motus ventriculi & intestinorum peristalticus est languidior, omnes quoque earum partium functiones languescunt; hinc multæ sordes & flatu in iis colliguntur, & humores demum vitales spissi redduntur ac impuri.

S C H O L I O N.

Functiones ventriculi ac intestinorum ope motus potissimum peristaltici peraguntur, quippe qui adjuvat assumtorum concoctionem, (*Boerhave*

inst. med. §. 83.) eorundem per intestina propulsionem, & Chyli in vasa lactea secessionem (*Hoffm. Phys.* p. 194. §. 15. §. 24.) substantiæ vero crassioris, terrestris, mucidæ, biliosæ &c. ex alimentis relictæ, quæ nomine fecum venit, per alvum excretionem (*Id. ib.* p. 203. §. 13.) Quodsi igitur motus ille peristalticus, tanquam instrumentum, languet; omnes hæ functiones langueant, necesse est. Hinc ob languentem alvi excretionem fordes remanent intra canalem alimentarem. At ventriculus, duodenum & colon, ob innumeras plicas ac anfractus, quibus præ reliquis intestinis pollent, præ reliquis etiam ad fovendas illas fordes sunt idonea: (*Hoffm. Syst. T. II. p. 117. §. 12. Schol.*) Ergo in iis facillime fordes obhærescunt. Mucidæ ac viscidæ fordes calori, qualis in ventriculo ac intestinis est, expositæ, resolvuntur in tenues halitus, quos vocamus flatus: (*Hoffm. med. Syst.*) ergo languente peristalsi fordes ac flatus in primis viis generantur.

(2) Si fordes diutius sub alvo segniori in intestinis commorantur; per experientiam docemur, feces tum esse exsuccas, aridas, foetoris expertes; unde concludimus, foetidum illum liquorem, qui ordinario excrementis immixtus est, per vasa lactea, facta scilicet sub alvi difficiliore egestionem majori intestinorum strictura, ad sanguinem transiisse; uti *Hoffmannus Phys.* p. 201. §. 6. experimento *Homburgii* illustrat. Si partes crassæ, impuræ, biliosæ &c. ad humorum massam perveniunt; humores redduntur crassi ac impuri, ergo, peristalsi languente, humores generantur impuri.

§. XXI.

Ventriculus flatibus expansus, insignem spirandi difficultatem post se trahit; quæ vocari solet asthma flatulentum.

S C H O L I O N.

Quando inferiora intestina, veluti Colon, spasmis coactantur, non transmittunt flatus: sicut videmus in hypochondriacis, flatus excernere haud valentibus. Hinc præcluso inferius exitu, ad superiora ascendunt, ipsumque ingrediuntur ventriculum. Quodsi forsan accidit, ut superius ventriculi orificium quacunque de causa spasmis sit constrictum, impeditur flatuum per os eruptio, quæ ructuum venire solet nomine. Nullibi igitur exitum inveniunt, incarcerationem quasi in ventriculo, eumque magnam & sæpe immensam in molem expandunt; unde oritur sensatio, quam præcordiorum dicimus anxietatem. (*Hoffman. Syst. T. III. p. 163. §. 55.*)

(2) Ad respirationem requiritur pectoris dilatatio; quæ præcipue juvatur per diaphragmatis fornicati expansionem in figuram planam. (*Hoffm. Physiol. p. 120. §. 6. Schol.*) Si diaphragma in planam figuram explicari nequit;

nequit; pulmones, aut potius vesiculæ illorum, ab aëre, resistentiam inveniunt, non possunt undique expandi; unde suboritur asthma (§. 15. *Schol. 2.*) Ventriculus flatibus expansus resistit reductioni diaphragmatis ad figuram planam; ergo contribuit ad asthma: quemadmodum testantur & ii, qui nimium ciborum assumerunt, & inde spiritum difficulter trahunt. Tale asthma dicitur flatulentum.

§. XXII.

Ventriculus saburra acri viscida obsessus, flatibusque vellicatus, spasmodicas patitur constrictiones; quas vi consensus nervorum ad vicinas partes, maximeque diaphragma, & respirationi dicata organa, propagat; atque tunc excitat asthma, quod vocatur spasmodicum.

S C H O L I O N.

Omnes nervosæ corporis nostri partes magnum invicem alunt consensum, adeo ut una affecta plures afficiantur: (*Hoffman. Syst. Tom. III. p. 82. sqq.*) imprimis ventriculus cum omnibus nervosis partibus, *ibid.* §. 15.) & speciatim diaphragmate & pulmonibus, arctissimum fovet connubium (*ibid.* §. 28.) Nam pulmones, diaphragma & ventriculus nervos suos a pari vago, & nervo intercostali mutantur. Ergo constrictio ventriculo facile & diaphragma, & nervosæ membranosæque partes constringi possunt; unde aer non sufficiens in vesiculas pulmonales admittitur, & hinc suboritur asthma; quod, accedente ventriculi a flatibus expansione, vocatur spasmodico flatulentum. (*Hoffm. Syst. Tom. IV. P. III. p. 321. §. 11.*) Hæc ita contingere posse, confirmat inter alia observatio, quam *Raygerus M. N. C. dec. I. ann. IV. obs. XI.* inseruit, quod femina per triennium asthmate periodico vexata, post mortem nihil in pectore ac pulmonibus vitii exhibuerit, sed nullam, præter calculum in vesicula fellea, ostenderit mortis, & per bonam consequentiam, prægressi asthmatis causam: quod scilicet procul dubio spasmis viarum biliferarum per consensum ad diaphragma propagato, suos debuit natales.

§. XXIII.

Circa flatulento-spasmodicum asthma observamus; (1) quod per intervalla remittat, (2) quod cum summa præcordiorum anxietate, & suffocationis metu sit conjunctum, (3) quod somnum oculis omnem eripiat; & (4) quod a supino corporis situ mirum in modum invalescat.

S C H O L I O N.

(1) Omnes motus spasmodici ejus sunt indolis, ut per intervalla remittant

mittant vel prorsus intermittant (*Hoffm. Syst. Tom. II. p. 80. §. 29.*) Remittente ventriculi spasmō, & concessio sic flatibus exitu, causa cessat asthmatis spasmodico-flatulenti. Si omnes spasmi per intervalla remittunt; remittit quoque spasmus ventriculi: Ergo asthma flatulento-spasmodicum etiam per intervalla remittit.

(2) Unde præcordiorum angustia asthmati nostro jungatur, §. 21. *Schol. I.* explicuimus. Metus suffocationis oritur, si sanguinis circuitus ex uno cordis in alterum ventriculum retardatur: quo angustius pulmonibus sese expandendi relinquatur spatium; eo magis circulus ille sanguinis retardatur: Ergo quo gravius asthma, eo major oritur suffocationis metus.

(3) Quicquid celerem sanguinis per vasa cerebri cursum efficit, & fibras in motu & actione conservat; id continuas inducit vigilias: (*Hoffm. Phys. p. 304. §. 11.*) Constrictis præcordiis sanguini a capite ad cor descendenti nullus obex est positus; ille vero ex abdomine redux, ob constrictam, quæ diaphragma perforat, venam cavam libere ascendere nequit; ergo descendens per jugularem minorem habet resistantiam. (§. 16. *Schol. 2.*) Ex corde pulsus celerius ac copiosius fertur in Carotides, quam in Aortam descendentem, quoniam in hac major est resistantia; & hinc per caput etiam celerius movetur. Quum ergo tali ratione in asthmate nostro sanguis per cerebri vasa celerius fertur: patet, cur in illo somnus oculis eripiatur.

(4) Quo major versus diaphragma est pressio, eo magis ejus explanatio impeditur; eo angustius pulmonum expansioni relinquatur spatium, & hinc eo gravius asthma cum metu suffocationis emergit. In situ supino cuncta abdominis viscera magis versus diaphragma premunt; ergo a situ supino asthma nostrum necessario invalescit.

§. XXI V.

Porro asthmati spasmodico flatulento, ob retardatum sanguinis per partes corporis inferiores cursum, tumores pedum imique ventris hydropicos supervenire; his vero imminutiorem urinæ fluxum jungi, crebra compertum habemus experientia.

S C H O L I O N.

Tumor mollis, pallidus, aquosus pedum & abdominis nomine hydro-pis ascitis salutatur; quem per factam venæ cavæ prope septum transversum ligaturam protinus generari posse, & *Lowerus* ostendit, & cuius experiri licet. Ratio in promptu est: quanquam enim nostrum haud feræ institutum, ut generationem hydro-pis suscipere describamus; paucis tamen annotari licebit, illum ex humorum segni per viscera abdominis circuitu, & in vasis laxatis restagnatione, indeque pendente sibi per poros ac orificia

cia vasorum secessione oriri omnino posse. Jam si sanguis ex corpore inferiori, cunctisque imi ventris visceribus, ad cor redux, per venæ cavæ ligaturam in suo cursu intercipitur, necessario in venosis potissimum viscerum imi ventris vasis copiosius colligi, hinc segnius moveri; ideo in remotiorum partium, uti pedes sunt, vasis, deinceps in ipso abdomine stagnare, vel serosam portionem dimittere, & sic partem in tumorem attollere debet. Quum igitur causa hujus hydro-pis, in ligatura venæ cavæ sit collocanda; facile patebit, cur idem affectus asthmatis spasmodico superveniat, siquidem vena cava, dum diaphragma perforat, hoc per spasmus corrugato, utique angustari simul atque coarctari debet. Quum vero in hydrope humor serosus in ipsarum partium cavitates copiosius colligitur; non potest sufficienti renis subire quantitate, & hinc petenda ratio, cur tumoribus hydropicis urinæ parcius fluxus superveniat.

§. XX V.

Præsentibus pedum ac abdominis tumoribus, frequentius fit, ut morbi capitis ex seri secessione, sanguinisque stagnatione oriundi, velut est auditus difficultas, sponte sanentur.

S C H O L I O N.

Si humores copiosius in vasis imi ventris colliguntur; parcius eos caput ingredi debere necesse est. Si parcius caput ingrediuntur; stagnatio in vasis capitis locum habere nequit; nam stagnatio est sanguinis copiosioris tardior motus (§. 13. *Schol. I.*). Ergo nec morbi ex stagnatione humorum in capite producti locum habent. Auditus difficultas oritur ex stagnatione humorum in vasculis internæ auris (§. 16. *Schol. 3.*) Ergo auditus difficultas per tumores pedum & abdominis hydropicos depelli potest.

§. XX VI.

In ægrotante nostro ob non latam medelam, peristalticus ventriculi ac intestinorum motus sensim languidior fieri debuit. (§. 10. 13.) ergo in asthma flatulento spasmodicum incidere potuit. (20-23.) Incidit autem, testante morbi historia, in asthma, quod per intervalla intermisit, cum summa præcordiorum anxietate & suffocationis metu conjunctum fuit, somnum oculis ademittit, a supino corporis situ invaluit, ac primo pedum, dein abdominis tumorem, cum parcius urinæ fluxu post se traxit. Hoc vero asthma nec pulmonale, nec convulsivum stricte sic dictum, nec spasmodico-cachecticum, nec a cordis polypo, nec a pectoris hydrope subortum esse potuit: ergo fuit flatulento-spasmodicum.

S C H O.

Asthmatum variae dantur species, quas tamen ad duas potissimum classes redigere licet: aut enim causae in ipsis solum pulmonibus, aut conterminis simul haerent partibus. Prioris generis asthma vocatur pulmonale, & suboritur a materia crassa, sanguine, pituita, pure, scirrhus, calculis &c. pulmones obsidentibus: quae causae cum sint continuae; asthma etiam, tanquam effectum, oportet esse continuum. Praesens autem habuit intermissiones; ergo non fuit pulmonale.

(2) Ad asthmata, quorum sedes in conterminis pulmoni partibus simul haeret, pertinet (a) convulsivum stricte sic dictum, quod a spasmodica septi transversa, membranae cellulas pulmonales, aliasque partes spirationi dicatas cingentium constrictione, per materiam subtiliorem ac fere causticam, iis partibus incumbentem producta suboritur, & excretionum serosarum vel exanthematum suppressionem sequitur (*Hoffm. Syst. T. IV. P. III. pag. 321. §. 12. & 13.*) In praesenti casu nec serosarum excretionum, nec exanthematum suppressio antecessit; ergo praesens asthma convulsivum stricte sic dictum non fuit. (2) Spasmodico cachecticum, quod in personis cachecticis a retro pulso pedum oedemate, & hinc translato ad spirationis organa sero, nascitur. (*Hoffm. ibid. §. 16.*) Aegrotus noster nec fuit cachecticus, nec oedematis praesentia, multo minus retro pulso adfuit: ergo nec ejus asthma fuit cachecticum. (3) Suffocativum, quod fit vel a cordis polypo, quem designant (a) pulsus intermittens, (b) cordis palpitatio, (c) animi deliquium: (*Hoffm. Syst. T. III. p. 153. §. 43.*) vel a pectoris hydrope, cujus signa sunt tumor pedum ac manuum, aquarum in pectore fluctuatio, tussis sicca, serum pellucidum, sanguine intermixtum, ejiciens &c. (*Hoffm. Syst. Tom. III. p. 46. §. 33. T. IV. P. III. 326. §. 18.*) angustia praecordiorum a corporis inclinatione ad anteriora exacerbata. (*Etmuller Coll. Pract. pag. 698.*) Cuncta vero haec signa in nostro casu non fuerunt praesto; ergo nec asthma nostrum a polypo cordis, nec pectoris hydrope originem traxit: & cum non dentur asthmata, quibus §. 23. recensita signa competant; iustissime colligimus, asthma nostrum fuisse flatulento spasmodicum, quod partim a flatibus ventriculi distendentibus, partim a materia viscida, acri, plicis ventriculi impacta, & hunc cum connexis partibus ad spasmodicas strictureas proritante, suos mutuatum est natales. Quae sententia eo magis veritati videtur consentanea, cum ex antecedentibus luculentum sit, haec causas in aegrotante nostro locum omnino habuisse. Non minus patet ex ante dictis, symptomata in casu nostro obvia accurate ex morbo primario, asthma scilicet flatulento-spasmodico, derivari posse; praesertim incipientem hydropem ascitem, tumorem pedum ac abdominis, parviorque urinae fluxu sese prodentem (§. 24.) & auditus difficilis curationem per supervenientem pedum tumorem, (§. 25.).

§. XXVII.

§. XXVII.

Quum convulsiones ex graviore ventriculi ac intestinorum spasmo suboriri possint: clara fit ratio, cur aegrotus noster complicatas cum asthma convulsiones fuerit passus.

SCHOLIION.

Ex primarum viarum vellicatione atque spasmo convulsiones produci, experientia docet (*Hoffm. Syst. T. IV. P. III. p. 62. §. 13.*) Causa est, consensus, quem ventriculus sicut cum omnibus nervosis partibus, ita etiam membranis spinalem medullam cingentibus, quarum strictura parit convulsiones, fovet. (*id. T. III. p. 97. §. 15.*) At in asthma flatulento-spasmodico adest vellicatio ac strictura ventriculi; (§. 22.) ergo facile accedere possunt convulsiones.

§. XVIII.

Quum praesens asthma fuit flatulento-spasmodicum; censendi sunt medici, qui illud pro pectorali ac pulmonali habuerunt, & solis pectoralibus oppugnaverunt medicinis.

§. XIX.

Rectius egit, qui a perspecta spasticarum constrictionum, & saburrae viscidae acris in ventriculo praesentia, dimicavit antispasmodicis & resolventibus, cum mixtis laxantibus.

SCHOLIION.

Non aliae medenti hoc in casu superesse potuerunt indicationes, quam ut demulceret spasticos motus, & horum causam, saburram in ventriculo haerentem, corrigeret & evacuet. Tenax enim ac viscida materia, firmius ventriculi plicis impacta, absque resolventium efficaciorum ope, quae illam mobilem reddant, solis evacuantibus removeri nequit. Quare si resolventia primum adhibita, tantae fuissent efficaciae, ut mobile reddidissent tenax ventriculi coagulum; non dubium est, quin asthma per solum eorum, antispasmodicis nuptorum, usum debellari potuisset: quae spes eo majori nititur fundamento, cum in morbi historia relatum legamus, aegrum ab usu dictorum remedium aliquod sui mali levamen percepisse.

Disput. Medico-Pract. Tom. VI.

X

§. XXX.

§. XXX.

Hæmorrhoidum autem fluor, qui ob magnam sanguinis in vasis hæmorrhoidalibus stagnationem, ac intestinorum insignem debilitatem, per levissimum proritari potuit stimulum, malo nostro levamen ferre nequivit, eo, quod tollendæ istius causæ minime sufficiens fuit.

S C H O L I O N.

Quum in ægrotante nostro humores ob constrictam per diaphragma vana cavam in visceribus imi ventris, maximeque hepate (§. 8. *Schol.*) seignius moveri debuerunt (§. 24. *Schol.*), ex tardo autem sanguinis per hepar circuitu, ejus regurgitatio ad vasa intestinorum & præsertim hæmorrhoidalia provocatur: (§. 8. *Schol.*) iustissima est suspicio, ægrum sub asthma spasmodico flatulento magnam humorum in vasis hæmorrhoidalibus passum fuisse stagnationem. Deinceps cum omnia mala, si primam spectes originem, ex intestinorum debilitate propullularint, (§. 6.) huic vero nulla medela fuit lata, prona sequitur consequentia, quod debilitas illa majora in dies incrementa sumere, & sub asthma præsentis insignis esse debuerit. Jam vero, cum partes debiles ad suscipiendas irregulares motiones admodum promptæ sunt; (*Hoffm. Syst. T. III. p. 440.*) & aloë, quæ pilulas Beckeri ingreditur, vim venas ani irritantem, & per has sanguinem ejicientem possidet: (*id. ibid. T. II. p. 245. §. 6. Schol.*) facile patet, cur unica dosis pilularum aloëticarum in nostro ægrotante, ubi intestina insigni debilitate affecta, & vasa hæmorrhoidalia sanguine atro viscido, ad rupturam fere infarcta fuerunt, hæmorrhoidalem fluxum proritaverit. Quum vero causa mali præsentis in ventriculo hæreat, & pituita viscida ipsi impacta nitatur: talis symptomaticus autem hæmorrhoidum fluor eam causam tollere nequeat: clarum est, cur malo nullum tulerint levamen.

§. XXXI.

Pulvis, qui ex radice scillæ, vincetoxici, & nitro componitur, vi gaudet egregia pituitam viscidam incidendi, & spasmodicas partium stricturas laxandi.

S C H O L I O N.

Radix scillæ fovet principium subtile salinum, acre, ac velut causticum (*Hoffm. Syst. T. IV. P. III. p. 346. §. 358.*) Sed tali principio prædita subjecta, facultate potenter incidente pollent. (*Hoffm. T. III. p. 473.*) Ergo radix scillæ vi pituitam viscidam incidente pollet. Idem ipsi principium eandem facultatem tribuit *Dioscorides Lib. II. 202.* quando perhibet vi acri

§. *urente præditam.* In aromaticis compositionibus, porro inquit, prodest iis, quibus urinam ciere volumus, itemque hydropicis & stomachicis, torminosis, tussi veteri infestatis, suspiciosi. Eadem est sententia *Hermanni in cynosura mat. med. p. 37. 38.* neque mihi notus est, qui in hac parte dissentium prodiderit. Antiquissimum esse remedium, & e Pythagoræ schola profectum ostendit *D. D. Præses in hist. med. pag. 171. §. 27.* Quum autem scilla ob nimiam acrimoniam facile nervosas partes lædat; ea est temperanda: quod adjecto nitro optime fieri docet *Illustris Hoffm. Syst. T. IV. P. III. p. 346.* Radix vincetoxici per omnia mitior scilla, æque tamen ac illa, si copiose & recens detur, vomitoria, insuper principium sulphureum vaporosum possidet vimque leniter anodynam (*id. ibid. p. 431. §. 3.*) Ergo pulvis ex his speciebus compositus vim incidentem & anodynam possidet. Plura hujus rei testimonia ex scriptoribus medicis possemus allegare, sed sufficiat ex *Zornii botanol. commemorare*, quod p. 618. scillam mirificæ virtutis in omnibus morbis, qui ex lenta pituita suboriuntur, prædicet; & p. 702. de vincetoxico asserat, eam in doloribus præsertim ac torminibus intestinorum sedandis, magnam possidere efficaciam. Ceterum notamus pulverem hunc, si nitrum demas, ipsissimum esse illum, qui in *dispensatorio Regio & Electorali Borusso-Brand.* legitur sub titulo: *pulvis squillæ compositus D. D. Stablii.* Celeberrimum ac meritissimum hunc virum scillæ multum tribuisse ex scriptis ejus intelligimus: sed pulveris hujus mentionem invenire nullibi licuit: ut & viri doctissimi, qui ad mentem ejus scripserunt, illius non meminerunt in scriptis, quæ ante duo forte lustra prodierunt, ne illis quidem locis & capitibus, ubi ex instituto scillam laudant: unde colligimus, non ante adeo longum tempus in usum fuisse vocatum ab illustri viro hunc pulverem: de quo plenius nos edocebit *D. D. Præses* in suis ad laudatum dispensatorium prælectionibus, quæ jam prelum exercent.

§. XXXII.

In curando præsentis asthma opus ante omnia est medicina potenter incidente, cum antispasmodica mixta (§. 29.); qualis cum sit pulvis brevi ante descriptus; ratio patet, cur ab eo tam subitaneum accesserit auxilium.

S C H O L I O N.

Si effectus, quos pulvis dictus in nostro affectu exseruit, pressius rimamur; inveniemus, quod æger post primam & secundam dosin somnum supinus per aliquot horas capere, expergefactus aërem libere trahere poterit, & nullo amplius symptomate affectus, post tertiam dosin multum tenacissimæ pituitæ vomitu reddiderit, indeque per quatuordecim dies sanus vixerit. Quum vero cuncta symptomata, maximeque somni defectus, asthmatis exacerbatio a situ corporis supino, aliaque non nisi a spasmodica præ-

cordiorum strictura pullulaverint; (§. 23.) & pulvis noster polleat vi anodyna, incidenteque: (§. 31.) haud alienum a veritate videtur; si statuamus, quod virtute anodyna spasmos sopiverit, incidente pituitam viscidam mobilem reddiderit, ac ab adhæsione ad plicas ventriculi liberaverit, indeque dictos effectus ediderit. Tertia vero vice sumtus pulvis, sale suo acri vellicavit ventriculi fibras, vomitumque movit; quo dum remota fuit morbi causa; liber quoque ab ipso morbo manere potuit ægrotus.

(2) Ex hoc pulveris tam subitaneo effectu confirmamur etiam in nostra sententia, quod præsens asthma non aliud quam spasmodico-flatulentum fuerit, & nec cordis polypum, nec pectoris hydropem comitem habuerit. (§. 26.) Namque si talia præsto fuissent vitia; nullo concipi potest modo, quod tam subito penitus fugari potuerint.

(3) Ad confirmandam pulveris nostri in asthma spasmodico, ex ventriculi vitio nato, efficaciam, operæ videtur pretium præter casum ab *Hoffm. in Syst. T. IV. P. III. p. 343. enarratum*, sequentem, quem celebris quidam medicus nobiscum communicavit, allegare: ancilla quædam viginti & quod excutrit annorum, temperamenti sanguineo-melancholici incidit in scabiem humidam: qua per unguenta sulphurata repulsa, asthma tali spasmodico, cum suffocationis metu & raucedine corripitur. Medicus ordinat laxantem ex mercurio dulci pulverem; coque per excretionem alvinas pariter ac per vomitus votis satisfaciente, diaphoreticis pugnat. Sed cum invalesceret asthma; propinat pulverem nostrum scilleticum. Quo prima vice sumto, validæ & per superiora & inferiora successerunt excretiones; eodemque tertium repetito, omne evanuit asthma, perfecta que rediit sanitas.

§. XXXIII.

Si remota proxima asthmatis flatulento-spasmodici causa, eo directa fuisset curatio, ut ventriculus ac intestina naturale robur, & humorum circulus legitimam æqualitatem recuperassent: nullum est dubium, quin æger perfecta potitus esset sanitate.

SCHOLIUM.

Methodum hisce scopis obtinendis convenientem non opus est, ut iterum describamus; quippe quæ §. 10, 11, 18, 19. explicata satis invenitur. Unicum id adhuc inculcamus, quod scilicet ad motum peristalticum in naturalem ordinem redigendum, frequens tam clysterum, quam laxantium mannatorum usus maxime fuisset necessarius.

§. XXXIV.

Quum autem ægrotus palliativa sui asthmatis curatione contentus, hanc solidiorem & fundamentalem insuper habuit; ac subinde in consueta diæta irregulari permansit, nec non mœroribus, iracundiæ, curisque domesticis,

nimum indulgit: non aliter fieri potuit, quin non solum novæ in primis viis cruditates colligerentur, novumque adeo asthmatis paroxysmum provocarent; verum etiam universalis humorum dyscrasia generaretur, & totum nervosarum partium systema debilitaretur. Unde sanguinis spissi ac viscidi per venam ducti, & sensibilitatis, qua nulla remedia sine præcordiorum anxietate assumi potuerunt, petenda est ratio.

SCHOLIUM.

Cur paroxysmi asthmatici sæpius redierint in nostro ægrotato; ex ipsa fit luculentum thesi: explicandum restat, quomodo humorum dyscrasia, & generis nervosi debilitas accesserint. Si ob languentem intestinorum peristaltin, omnes etiam eorum functiones languent: non alii quam impuri ac spissi produci possunt humores: (§. 20.) eoque magis, cum eorum segnior per viscera secretoria circulus accesserit (§. 24. *Schol. & Hoffm. Syst. Tom. II. p. 63. §. 26.*) Hinc nascitur sanguis crassus ac viscidus; ac lymphæ terrestrior.

(2) Debilitas generis nervosi nobis audit ea omnium nervosarum, vasculosarum ac membranacearum in toto corpore structura, qua ex causa levissima in violentas aguntur motiones; quæ structura laxiori particularum minimarum, fibrarum ultimam constituentium cohæsione nititur. (*Hoffm. Syst. T. VI. P. III. p. 98. §. 9.*) Omnes solidæ, adeoque etiam nervosæ corporis nostri partes ob continuum motum sensim atteruntur, adeoque nova quotidie opus habent reparatione; (*Hoffm. Phys. p. 161. §. 3. seqq.*) reparatio fit per succum gelatinosum, qui lymphæ audit. Quo terrestrior lymphæ est, eo laxior partium solidarum fit cohæsio, & per consequens ex lymphæ terrestri generis nervosi nascitur debilitas.

§. XXXV.

Si partes nervosæ ac vasculosæ in cerebro sunt debiles; si sanguis crassus & viscidus, & majori copia ad caput compulsus: facile in minutissimis cerebri vasis stagnare, quin ea disrumpere, adeoque extravasari potest.

§. XXXVI.

Ea sanguinis in vasis cerebri stagnatio, quæ adeo tubulos nerveos comprimit, ut non sufficiens fluidi nervei in illos contingere queat influxus, parit insultus apoplecticos & paralyticos, adhuc curabiles, imprimis per venæsectionem: ejusdem vero plenaria in cavitates cerebri extravasatio producit apoplexiam lethalem (*Hoffm. Syst. T. IV. P. II. Sect. I. c. 7.*)

§. XXXVII.

In nostro ægrotante præsto fuerunt (1) generis nervosi, adeoque cerebri debilitas, (2) sanguis crassus ac viscidus, (3) hujus major in capite

accumulatio: (§. 34.) ergo suboriri in eo potuit sanguinis in capite stagnatio, & hinc apoplecticus insultus; qui, cum ultima vice venæsectio fuit neglecta, desinere tandem debuit in extravasationem, atque apoplexiam lethalem.

§. XXXVIII.

Ea tandem, quæ hæcenus diximus, in compendium reducturis patebit: ægrum nostrum, ut ut plethoricum (§. 3.) ad criticas hæmorrhagias nullam habuisse proclivitatem (§. 5.), at tamen ex diæta inordinata debilitatem intestinorum, indeque sanguinis in iis stagnationem, atque hinc pendentes hæmorrhoides symptomaticas passum; (§. 10.) his non debite oppugnatis intestinorum spasms, & hinc subito asthma sanguineo, cum auditus difficultate, correptum; (§. 17.) tum crescente primarum viarum atonia, indeque collectis in ventriculo flatibus & cruditatibus, asthma flatulento spasmodico cum hydrope incipiente affectum; (§. 26.) ac denique, accedente nervosi generis debilitate, apoplexia peremptum fuisse. (§. 37.).

F I N I S.

L.

J. GERARDI WAGNER

OBSERVATIONES CLINICÆ.

I^o. DE FEBRE QUADAM ACUTA IN TRACTU GERMANIÆ MARI BALTHICO VICINO AC PRÆSERTIM LUBECÆ OBSERVATA.

II°. DE ADMIRANDIS QUIBUSDAM SCILLÆ IN PULVERE EXHIBITÆ VIRTUTIBUS.

AD VIR. EXPERIENT.

PAULUM GOTTL. WERLHOF.

Lubec. 1737.

S E C T I O P R I M A.

D E F E B R E Q U A D A M A C U T A & c.

I.

ATque ut ad institutum plenius expediendum nunc propius accedamus, illa ordine proponemus, quæ partim apud animam dudum commentata, partim in adversarias schedulas horis subscevis, ex nostra qualicumque observatione & experientia (a) relata, de hac febris specie

an-
(a) Qui norunt, me nondum Lubecæ exegisse quinquennium, illis mirum forsitan videri posset, unde nobis tanta observationum copia enata sit, quæ sufficiat illis, quæ jam sumus proposituri, ex arte explicandis, quum ad hujusmodi concinnanda non satis sit quaternionibus aliquot hac febre ægotantium medicinam fecisse, sed potius copia illorum numeroque opus sit. Sed mirari desinent iidem, si bona fide & ad omnium illorum, qui me propius norunt, testimonium provocans, dixerò, me numerosioris praxeos clinicæ (quæ divina benedicente gratia nos jam inde a triennio, (и кхухахуи) ultro sectatur & ambit) numquam tæduisse, fatique habuisse, si experientia inde novis accessionibus mactaretur, etiam si illud in nummos minus valeret. Nec ex propria solum praxi (uti in aliis, ita in hujus febris historia,) profeci. Symbolam ipsimet adeo empirici contulerunt, magno numero Lubecæ in hominum vitas, & impune, (quod tamen perpetuum non fore amplissimi Senatus equitas spem facit) grassantes atque hi quidem de justa medicatione cogitandi ansum præbent, dum perversa, ac jumentis magis quam hominibus debita, medicandi methodo, frequenter ad manes elyriumque nemus suos ablegant, aut ex morbo, si rite tractetur, unius, ad summum, mensis spatio plene judicando ac perorando, post integros menses, pallidos, luridulos, elumbes, umbrarumque similes in publicum dimitunt. Quod quidem tolerabile esset, nisi sycophantæ isti quasi re bene gesta adhuc exultarent, suisque artibus orci facibus ereptos gloriantur, quos artificio nugivendolo & crumenimulgo, ac publicis flagellis in sestrum dignissimo, excarnificaverant. Sed hi quemadmodum perversa methodo justam non aliter illustrant, quam vitia vitutem; ita justioribus modis theorias nostras instruximus ex successibus felicioribus praxeos medicorum Lubecensium, collegarum meorum honoratissimorum, ex analogia morborum adfinium, huic, licet nondum descripto, morbo, mitissimam methodum feliciter adhibentium. Quæ res ut citius in notitiam nostram perveniret, fiebat conjunctione Viri clarissimi experientissimique, D. Caroli Sibthi. Etenim is quum ultra octennium jam Lubecæ medicinam faciens, me nuper Lubecam delatum, amicitia complexus esset singulari animorum conjunctione conflata, quæque omnes praxeos studiorumque communium curas cogitationesque misceret: crebrius de febre hac mentionem injicere solebat, atque ex me quærere, numquid illam alicubi descriptam meminerim? Jam tametsi illo tempore plenioris sciographiæ ejusdem propriæque experientiæ defectu, non penitus differentiam specificam a congeneribus agnoscerem; fiebat tamen exinde, ut curatius ad singula animadverterem, experientiamque studiosius instaurarem, ampliores dubio procul fructus nunc datam, nisi præmaturo optimi viri obitu ante hos duos jam annos cum dimidio facta vinculum dif-

annotavimus. Et primo quidem silentio non prætereundum videtur, illam ejus esse generis, ut similes, nisi rarius forsitan, in mediterranea Germaniæ regione non observentur, quum in his oris frequentissimæ sint, adeo ut ab initio, quum Lubecæ medicina facturus, confedissem, & frequenter admodum audirem commemorari, fato functum hunc vel illum ex iracundia periisse, aut si de mortis vel morbi ancipitis causa quaeretur, nihil prius in questionem veniret, quam, an ipsi obtigerit iracundia? (seu ut phrasi vulgari rem efferam, *ob der Verstorbens oder gefahrlich darnieder liegende etwa eine starke alteration gehabt?*) in illam opinionem non raro adducerer, iracundias in mortis vel morbi causam tam crebro allegari solitas, in acuis morbis idem ignorantiae asyllum forsitan præbere, quod in chronicis præbet scorbutus. Ubi enim medicaltris in morborum chronicorum vel denominatione & ratione reddenda, vel in curatione, aqua hæret, proteiformis ille & rebellis scorbutus sacre instar anchoræ est. Verum enim vero, quum ad curationes frequentius adhiberer, inque Lubecensium notitiam medicus pervenissem, non plane de nihilo esse reperiebam, quod ab initio precarium valde, & mulierculis quam medicis dignius, existimaveram. Etenim, quam per Dei gratiam Lubecæ mirifica fruamur immunitate a morbis epidemice grassantibus, contagiosis & malignis, ita ut numerosior etiam praxis clinica rarius decimam vel octavam partem circa morbos unius ejusdemque speciei sit occupata, tum non raro evenisse testor, ut quartam adeo partem illorum, qui nostræ semet curæ tradiderant, conficerent, qui hac, de qua modo agimus, febre, decumberent, licet illa ex contagio numquam contrahatur. Hinc quum ab initio statim animadverterem, habere hanc febrem differentias qualdam specificas, (tum qua pathemata & symptomata, tum qua crises, imo & successus methodi medendi ad illas adhibitæ, ab omnibus illis quas congeneres dicere possemus, catarrhali tam benigna, quam (quæ multo magis similis) maligna, ardente, ventriculi inflammatoria, cholera, & si quæ aliæ huic adfines censeri possent; data opera, simplicissimaque & Hippocratica observatione adhibita, illa, quæ modo sum expositurus, observavi.

solvisent, cujus commemoratione labitur ex oculis nunc quoque gutta meis. Habes, lector, rationem, cur febrem *Lubeca observatam*, adpellaverimus. Quod autem illam in tractu Germaniæ mari baltico vicino observatam dixerimus, factum est relatione fautoris amicissimi, Jo. Georgii Hoffmanni, Phil. & Med. D. collegæ quondam æstumatissimi, nunc serenissimi Reverendissimi que Ducis, & Episcopi Lubecensis, nec non serenissimi Ducis Plœnensis Consilarii aulici, diversorumque Principum Archiatræ, urbis & Ducatus Plœnensis Physici, medicique in his oris fama non minus notæ, quam ipsi earum ingenium perspectissimum est, qui coram, facta sciographiæ hujus nostræ commemoratione, febrem hanc qua legitima, qua etiam anomala Thef. VII. & VIII., adcurate in hoc Germaniæ tractu, imo copiose observari, fidem fecit.

I I.

Esset nunc forsitan de definitione morbi dispiciendum, deque differentia specifica. Sed quemadmodum de differentia specifica vix obscurum esse poterit viris doctis, historiæque morborum gnaris, si mox exhibendam historiam (qua pathemata & symptomata primo, dein qua crises, tum qua successus methodi medendi,) ad congeneres contulerint; ita definitionem a nobis haud exhiberi vix gravabantur medici solide docti, dum ipsius historiam atque sciographiam plenioram (nec perfunctorie ut arbitror) dedimus. Definitionem enim ex his constare cuilibet erudito medico erit integrum, suo maxime ingenio accommodatam. Atque utinam a prima inde medicinæ adolescentia medici satius habuissent, adcuratas morborum & ad lectum ægroti constatas historias, schemataque illorum simplicissima, exhibere, loco definitionum nimis fidenter atque præcipitanter in museo & ex ingenio natarum, ad quas deinceps oborto veluti collo omnia morbi phænomena, omnemque curationem, accommodabant. Ausu sane præclaro, si modo ipsis naturæ humanæ, quum divino fingeretur artificio, legislatoribus esse contigisset. Preterea tamen de definitione & differentia specifica explicabitur, si pleniori de hoc morbo tractationi Deus vires, sanitatem, otiumque saltem aliquantulum olim concederit.

I I I.

Quod igitur ad morbi sciographiam, atque illa pathemata, quæ si concurrant ac junctim & simul adiint, (b) pathognomonica fere audire possunt,

(1) post prægressam gravem iracundiam, queruntur hac febre correpti vel corripiendi de

(2) difficili aliquantisper *respiratione*, quodque toto pectore spiritum trahere absque molesto sensu nequeant; *Es siehe ihnen so vor der Brust*, dolorque obtusus per tractum costarum spuriarum transversum, potissimum tamen a regione cartilaginis xiphoidis versus dextrum latus, protenditur.

(3) Languet statim, imo penitus profugit, *ciborum appetitus*, adeo, ut vix odere ciborum, & inprimis carniuum, ferant (c), & quod pejus adhuc

Y 2

(4) *Vires*

(b) Majorem in modum hoc loco rogatos volumus medicos hæc lecturos, ne, (quum in his pathematibus sint, quæ ad alia notabilia & bene ab observatoribus descripta morborum genera accedere, vel toto die videant, vel præceptorum institutione teneant) novum morbi genus a nobis constitui cernentes, præcipitata sententia nos multiplicationis entium præter necessitatem susceptæ, reos peragant. Nisi enim tota hujus morbi historia ad totas aliorum adfinium historias conferatur, nihil facilius, quam ut proprio memoriæ & doctrinæ lapsu nos lapsos esse bona fide sibimet ipsis primum, & deinceps aliis quoque, persuadeant.

(c) Inde est, quod nihil prius expetant a medico, quam stomachum sibi curari, vel consilio proprio domique nato, vel ab empirico accepto, Elixiria stomachica in-

(4) *Vires* subito labascunt atque prosternuntur, ita, ut non solum erectum corpus gerentes vertigine & scotomiis corripiantur, sed in lecto quoque sedere volentes, lipothymis statim infestentur.

(5) *Dolor capitis* adest, non tam lancinans & acutus, quam pressorius ut plurimum & gravativus.

(6) *Lingua* leviter alba solum æstumque prodens mediocrem, nec de siti magnopere conqueruntur, adeo ut non raro ipsos ad bibendum invitare, imo (quum justum potus genus hic in medelæ locum cedat) adigere opus sit, quod minus bonum. Simulatque enim in urina & reliquis signa solutionis incipientis accedunt, sitis etiam accedit. Sputatio frequens, sed coacta nonnihil, quum sputum parcum sit, album & spumofum.

(6) *Pulsus* parvus, debilis, & frequens, nec in toto corporis ambitu magnus æstuantis sanguinis sensus (d).

(8) *Cutis* sicca & stricta, & si quando *sudoribus* madaeat, illi sunt particulares, statim frigescentes, & sine ulla euphoria, dysphoria potius infestante.

(9) *Somnus* vel nullus, vel parvus, & si quoque protractior sit, tamen nullo modo vires instaurat, estque potius horribilis, membrorum subsultibus, & terrificis insomniis, in omnibus interruptus.

(10) *Urina* interdum, minus bono omine, alba & tenuis, ut plurimum tamen pellucida, rubra, flammeique coloris, primisque diebus raro sedimentum deponens (e).

(11) *Alvus* ut plurimum adstricta, cum borborygmis & flatibus avacōntra naturæ ordinem turmatim tendentibus, qui cum ob cardiam, si non penitus clausam, adstrictam tamen, libere eructari nequeant, ventri-

gurgitent, sive etiam emeticis aut purgantibus, quibus se vel vomere vel purgari sentiant, morbum aggrediantur, pessimo tamen consilio.

(d) Hæc una cum illis, quæ de siti no. 6, ut & quæ no. 5. & 4, dicta, ut ut medicum doctum sagacemque numquam fallant seu decipiant, tum certe ipsis primum ægrotis, dein adstantibus, imo & medicis indoctis & empiricis, vehementer imponunt, quibus ultra ægroti relationes sapere non datur, (Conf. *Das Bedencken contra Wind-Müller* p. 41. n. 5.) *Und da der Patient selbst nicht mercket, wie schwehrlich er krank ist, mercken es die andern noch weniger.* Sed hinc illæ lacrymæ, quod morbus illo tempore, ubi potissimum observare & cito succurrere oportebat, (dum *exacerbat* primis diebus solet), negligatur, imo artificiose perdatur, adeo ut justæ deinceps medelæ vel nullus, vel ægerrime, concedatur locus, machinæque ut plurimum post bellum adferantur.

(e) Si adhibitis per aliquot dies justis medicaminibus urina sedimentum deponere non incipiat, vel sanestos eventus, vel morbum longum, & ægre cum sanitate in gratiam rediturum ægrotum, prædicunt. Interim coctionis signis in urina adparentibus, si reliqua non respondeant, rem in vado esse minime existimabit medicus doctus & sagax, ad convalescenciæ enim spem, ut plura signa bona concurrant, opus est.

triculi distensione (imo & non raro in externa parte sentienda intumescencia,) ægros valde exercent.

(12) Versus vesperam accedit *horror febrilis*, quem insequitur æstus continuæ febris, altero & sequentibus crepusculis denuo (nisi morbus confestim & valde mitescere incipiat) expectandus. Hæc febrilis commotio non tam dolore tensivo in regione vertebrarum dorli (uti in intermittentibus tam veris quam nothis & catharrhalibus) quam in hypochondriis, & quod profundius ac suspiciosius spiritum trahant, sese manifestat.

(13) Ceterum *tristes animo* sunt hæc febre correpti, & quum nihil eorum, quæ sani ceteroquin in summis deliciis habere solent, magnopere curent, tum id studiose curant & exquirunt, ut habeant de quo irasci & succensere queant.

I V.

Hæc fere sunt, quæ primis diebus, morbo vel sibi penitus relicto, abstinentiaque & quiete sustentato, vel mitissima quoque & convenienti methodo tractato, attento observatori sese offerunt. Generatim de his tenendum est, quod quoad magis vel minus differant. Quo enim impuriora corpora, aut ad commotiones, seu ataxias potius, nervosi generis prona, quo ferocius antecedens iræ pathema, eo graviora symptomata, & contra. Prognosis horum est, quod morbus periculo vix unquam vacet. Tametsi enim *proteus* adhibita justa medicatione; & ægro in omnibus morigerò, quovis pignore decertaverim, ex centum hujusmodi ægris, nonaginta, ut levissime dicam, servari oportere, tamen incredibile est dictu, quam facile in lethiferum morbum abeat, vel certe in summum discrimen adducatur. Nisi enim quietam in lecto & ære temperato continentiam, in potus levissimo genere exquirendo, illoque calidiuscule parvisque haustibus sumendo, temperantiam, in animi pathematibus, ac ira præsertim, summam moderationem, observent, & rigorose quidem observent, præcipiti gradu omnia in pejus runt. Febris (Thes. III. n. 12.) typum admittit, accedunt vomendi conatus & nausea, imo vomitus, molestus in faucibus sensus, singultus, mentis turbationes &c. quibus deinceps non nisi ægerrime succurritur. Quæ omnia eo certius superveniunt, si medicamentis sic dictis alexipharmacis & stomachicis calidis, imo purgantibus & vomitus moventibus, res peragatur.

V.

Recensebimus nunc illa, quæ in legitimo & felici morbi decursu eveniunt, eo quo ut plurimum ordine sese manifestant. Ac primo quidem (α) respiratio Thes. III. [num. 2.] fit liberior, (β) febrilis horror, sive hor-

ripilatio [num. 12.] vel levius ut antea, vel plane non, sentitur. (γ) Urina [num. 10] sedimentum deponit. Cutis (δ) [n. 8.] udore universalis calidiori, sub quiete imprimis in lecto continentia, madere incipit. (ϵ) Pulsus [n. 7.] liberior & major, & major in corporis ambitu, quam antea, æstus. Accedit (ζ) sitis [n. 6.] exquisitior, & sentire incipiunt, se ægrotare, quam antea obtusior solum fuerit ægritudinis sensus. (η) Somnus [n. 9.] tranquillior, & licet vires non magnopere instauret, expergefactive mentis leviolem & transitoriam quasi emotionem sentiant, tamen [θ] subsultus membrorum [num. 9.] cessans, bonam spem facit. Cessat (ι) ciborum nausea, [n. 3.] & licet sumto ciborum tantillo ventriculorum doleant, tamen adpetentia hæc bono omine venit. (κ) Sputa [num. 6.] nunc liberalius exscreantur, & borborygmi ac flatu inferiora petunt. Utat autem hæc omnia bene succedant, tamen lento gradu, & successiva potius ac parva, quam subitanea crisi & in melius conversione.

V I.

Quod enim nunc ad crisin speciatim adinet, illam (nisi vehementer me fallat memoria) numquam notabilem vidi & simplicem (f), sed compositam magis, & successivam, hoc est, per diversa corporis emunctoria, idque nonquam confertim, sed successive ac placide, contingentem. Quod quidem mirum non est, quam hic morbus, non magis fluidarum quam solidarum humani corporis partium morbus sit. Crisis, quæ per urinam fit, tantum non semper notabilior est reliquis (g). Proximum locum occupat sudor, qui quantum de catharrhali febre hic morbus participat, crisis fluidarum appellari potest, quantum vero remissionem spasmi cutis, & cum hoc spasmi membrorum universi corporis, indicat, ciliis partium solidarum (hoc est reditus fibræ ad justum tonum) merito audire videtur (h).

Quæ

(f) Manet tamen nihilofcius & in his canonem Hippocraticum, *Nihil paucum est criticum*, sua veritas. Etenim nec urina, leviter, aut uno solum vel altero nyctemero, sedimentum deponens, aut unius diei sudores, aut singulæ quædam alvine dejectiones, morbum solvunt, sed hæc omnia per plures dies durare necessum est, donec plenaria euphoria ægri sequatur. Et tum quidem, si in ullo alio morbo acuto, certe in hoc, in medici potestate positum est, veline citius an tardius, hæc crises prudenter adjuvando, ægrotum ad sanitatem perducere.

(g) Quum vix aliquis ægrotus in his terris ex morbo acuto, utut aliis modis iudicato, (imo naturæ legibus iudicando) absque notabili per urinam crisi convalescat, mirum non est, illa, quæ diximus, contingere. Ac amplissimus quidem hic se campus aperiret observationum practicarum circa huiusmodi crises. Sed hoc tempore non est instituti nostri illum emeriri, licet in eo sint quæ vix aliqua ex parte descripta.

(h) Valeret hoc forsitan in urinam quoque. Et sane multi admodum hoc loco esse possemus in theoria huius morbi pathologica, ex philosophia corporis humani solidiori & mechanica deducenda, simplicissimaque illorum, quæ ad lectum ægrotorum, non phan-

Quæ per alvum succedit crisis, tametsi aliquo modo de essentia morbi in melius conversi esse videatur (i); tamen quod rarissime ex seipso succedat, medico autem serio de ægrotorum suæ curæ se tradentium salute cogitanti vix satis tutam hanc expectare, hinc illam merito ultimo loco reponimus.

V I I.

Est & aliud, sed non crebro occurrens, criseos huius morbi genus, ubi nimirum vel ex seipso [quod rarius,] vel iusta medicatione adhibita [quod non adeo rarum], nunc citius nunc tardius, in alium morbum, sed tutiore, morbus transit. Nimirum in intermittentem legitimam, eamque vel tertianam, vel quotidianam [quæ ut plurimum hic tertiana duplex est] febrem. Hæc intermissionis tempore [utut ex priori morbo non possint non adhuc languere] medicis practicis doctis & sagacibus non adeo fucum facere potest, quin statim perspiciant securius quam antea cum ægrotis agi, qui ut plurimum hæc, quasi novo terrore, percillantur. Hæc absorbentibus & salibus fixis ex arte datis, cum vel sine castoreo cortice, &, interpositis ad summum lenioribus stomachicis essentiis, qualis v. g. illa quæ ex corticibus aurantium paratur, aut tinctura corticis peruviani, brevi disparet, cum exanthematibus in labiis, & pinis quoque narium haud raro, qualia exanthemata post febrem hanc, etiam si non accesserit intermittens, non raro solutioni morbi accedere cernimus.

V I I I.

Habet præterea, febris de qua hac dissertatiuncula agimus, anomalias quasdam silentio non involvendas, & quidem

Quod in principio morbi interdum accedat paroxysmus febrem intermittentem legitimam ad integras horas mentiens, & vel altera vel tertia die denuo invadens, unde fit ut tam ægrotis, quam medicis ἀνίρσις imponat, minime vero sagacibus & doctis, quum huius intermissionis tempus malignitatis notis [Thesi III. num. 4, 7, 8, ut & num. 3.] abunde

phantasia sed sensibus, percipiuntur, observatione, constata, & admirabili nexu cum omnibus, quæ in huius morbi vel sibi relicti, vel iusta, vel perversa etiam methodo tractati, decursu eveniunt, conspirantia atque coherentia. Sed hæc si vitam Deus sanitatemque fuerit largitus iustiori occasione servabuntur.

(i) Patet hoc (x) exinde, quod si pertinax alvi obstructio accedat, omnia pejora, quod (2) clysteres mirifice levant, (3) quod convalescente paulisper ægro & debita circumspectione exhibitio leni abstergente, res longe citius non solum conficiatur, quam si alvum ad officium redire expectamus, sed & (4) biliosa mucosa & adeo non raro acria, ut intestinum rectum inde quasi erodatur, quæque sine inflammationis metu in intestinorum canali diu subsistere non poterant, excernantur.

abundet non solum, sed & brevi tempore vel plane jugulet, vel non, nisi ægerrime & tardius, ad sanitatem redire permittat (*k*).

II. Alterum anomalix genus est, quando post n. 1, 2, 3, & 12 Thef. III, altera tertioque die statim insequitur asthma, (nunc simplex, nunc convulsivi asthmatis paroxysmis interstinctum) horizontalem corporis decubitus vix ferens, sed hemiorthopnoicum, cum subitanea oedematosa pedum intumescencia, a pedibus ad crura & femora sine mora serpente (*l*), accedentibus non raro etiam auriginis signis.

III. Notanda venit anomalia morbi ad alias jam presentes ægri tudines accedentis, illasque in novas pejoresque turbas concitantis, adeo ut morbus inde nascatur complicatus. Verbi causa, si calculo laborantes hac febre corripantur. Symptomata enim in ejusmodi casu longe vehementius urgent. Pari modo comparatum est, si cephalalgis chronicis periodicis laborantes hac febre corripantur (*m*).

IV. Est quoque quartum anomalix genus his forsitan jungendum, dum in fine morbi, seu declinatione saltem, illi qui morbis arthriticis tam vagis quam fixis periodice affligi solent, veteres morbos, in principio febris de qua agimus, non animadversos, denuo perferunt. Sed quum ejusmodi bono potius quam malo omine, imo quasi critice, non huic solum, sed aliis quoque acutorum morborum generibus superveniant, illa non morabimur.

I X.

Ventum nunc eo est, ut de medendi methodo verba facere recepta illa nec spernenda methodus tractandi morborum cum therapiis doctrinam sua-

(*k*) Observavimus hanc ut plurimum in corporibus impuris, multo spirituosorum potui & nicotianæ fumo assuetis, curarum & iræ pathematibus exagitatis, & pessimæ est iadolis. Post aliquot enim hujusmodi paroxysmos, (utut mitissima methodo ac debita cura tractetur,) in continentem abit, cum linguæ fauciumque ariditate, siti inexhausta, atque ab assumtis potulentis ingravescente magis quam mirefcente, cum mentis emotione; pphitis, ac singulis tandem, fœnam claudentibus.

(*l*) Hoc genus præcipiti ut plurimum periculo vacat, (si asthmatis convulsivi symptomata eximas) nisi perversissima methodo tractetur, & nothus Hippocratis accedat, hydropis medicamina huic morbo adcommodans. Norunt hoc adeo mulierculæ, ut bona ominentur exinde quod ad pedes migret morbus; (dicunt: *die Sucht ziehe nur schon nach den Beinen*;) in ejus curatione medicus pro feliciori eventu ad incunabula morbi respiciat necesse est.

(*m*) In hujusmodi casu duplex requiritur medici circumspectio, & quidem (*a*) ut curate distinguat quæ & quanta sint pathemata morbi acuti? quæ chronici? (*b*) deinde ut potiorum febris acutæ, quam mali chronici curam gerat, & urgentibus non raro hujus symptomatibus ita occurrat, ut ne illi obficiatur Laboret potius, si fieri possit, ut una fidelia duos dealbet parietes. Ad quam rem hoc in casu nihil præstantius enematis emollientibus, lenientibus, oleosis, gelatinosisque & abstergentibus, impo (urgente necessitate, & post prægressam eccoprolin) leviter anodynis. Pari modo utrique scopo inserviunt potus leviter calefactus, sæpe, sed parvis haustibus, sumtus; quieta in lecto continentia &c. &c.

suadeat. Atque ut verum fateamur, hæc ab initio sicco pede præterire decreveramus, quum nec temporis, nec instituti quoque, ratio, permittere videretur, primo medicamenta hujus morbi probatiora, dein modum adplicandi, tum observationes particulares hujus morbi, [justa methodo feliciter vel infeliciter tractati, aut empirica ita corrupti, ut justæ medelæ vel vix, vel nullus, locus superesset] ac denique cautelas practicas, in medium adferre. Utpote sine quibus manca mihi semper visa est, quæ de morbis pro instruendis practicis suscipitur tractatio. Accedebat, quod hæc partim maturefcenti, si Deus voluerit, praxi nostræ servaverimus, partim nobis persuaserimus, nos nihilo plus acturos hac opera, quam ut Athenas portarem noctuas, nihil præter nostram qualemcunque de hoc morbo experientiam adferentes, viris nobis benigniorem uti in fugendo ingenio naturam, ita in tribuenda doctrina fortunam, expertis, quum nostro adeo ingenio [ex analogia morborum adfinium bene a practicis descriptorum, medendi methodo generali, cum cautelis circa indolem medicamentorum, sociata] in curatione hujus morbi hucusque practice haud descripti, non infeliciter versari operamque collocare contigerit. Attamen ne plane asymboli hinc discedamus, generalia saltem de medendi methodo proponemus. Ac primo quidem statim ab initio nitrum (*n*) omne fert punctum, absorbentibus, levioribus præsertim, junctum, qualia sunt cancerorum lapides, C. C. philos. ppt. ungu. alcis ppt. ostracodermata atque conchyliæ pptæ, & acido præsertim citri saturata ac quasi intimius soluta, hinc stomacho faciliora, quibus demum cendi sine lucii piscis mandibulæ cum percarum lapidibus jungendæ. Hæc crebrius, omnique semihoriorum, parvis dosibus, obferenda, curate semper attendendo quantum hæc ferat æger absque nausæ [saltem gravioris] aut vomitus concitatione. Hæc propinanda ex aquis stillatitiis lenissimis non nauseosis, v. c. buglossi, borraginis, rubi id. fl. til. melissæ, ac præsertim illa quæ ex C. C. cum citriis paratur, & pro symptomatum urgentia cum aqua papav. rhœados ejusdemque syrupo ex arte compositis. His interponenda emulsiva ex amygdalis, pineis mundatis, seminibus quatuor frigidis majoribus, [si anni tempestas recentia illa fœneretur] adjunctis prudenter pro agrypniorum ratione papaveris albi vel semine, vel syrupo, vel utroque. His insistendum, donec symptomata Thef. III. N. 2, 7, 8, 10. mitescant nec perfunctorie. Et quum alvus vix umquam fatis officio faciat, simulatque ad alterum nycthemerum vel tertium hæc signi-

(*n*) Puta depuratum, seu crystallatum, imo & salis sic dicta digestiva. Sed de his, imo & de illo, in primis tenendum, quam rigorosissime ad euphoriam ægri respiciendum esse, atque ut ne molimina vomitus inde concitentur, quæ si jam insistentibus alcalium terrestrium cum citri acido factis insistendum pro digestivo, additis absorbentibus modo commemoratis, & salina omittenda, donec illa forsitan proxime ferat æger, quum pro adtemperanda bile astuque compescendo egregia prorsus ac necessaria propemodum sint.

Disput. Medico-Pract. Tom. II.

Z

signities perduret; clysteribus [vid. Scholion ad N. IV. Thef. VIII. p. 11.] ex arte occurrendum. Quod si his priori octiduo continuatis, & reliquis N. 6, 10, 7, 5, 8, 9. Thef. III. se in meliorem frugem recipientibus, alvus a segnitie tamen non recedat, clysterumque, [uti non raro fit,] ægros tædeat, infusi seu decocti laxativi mannagettæ ad semunciam circiter quavis hora assumptione, donec alvum leviter moveri sentiant, hujus omnia reliqua statim exacerbanti symptomati occurrendum, & deinceps redeundo ad illa, quæ initio hujus Thef. commendavimus, pro æstu (o) ulterius atque febre extinguendis. Quod si hæc in vado plenius esse incipiant, nihil prius habui quam ut, etiamsi alvi segnitie non adesset, largius paullo quam antea, vel per aliquot dies mitius, exhibito laxante, a residua ex morbi principiis & tenuinum spasmo sentina biliosa & pituitosa acri, intestinorum tenuium canalem penitus repurgarem, ac deinceps proxime sequentibus diebus pro *λεψυρα* febris catharrhalis eliminandis, alexipharmacis mitioribus, [qualia sunt infusa theiformia in lecto cum regimine hausta, additis pro re nata essentiis alexipharmacis, imperataque ceterum diæta rigorosissima per integros a morbo superato dierum septemarios continuanda] ægrotis prospicerem.

X.

Quod ad medelas externe adhibendas nunc adinet, generatim analeptica nuchæ, fronti, temporibus, carpis manuum, imo naribus adhiberi solita, [si te. operatiora sint & volatilitate vacua], numquam prohibere, quin potius imperare soleo, utut minimam medelæ partem in his positam esse penitus mihi persuadeam, hancque curationis partem, in qua mulieres sibi non quod pueri in faba, reperisse videntur, ipsorum officio aptissimam, lubenter permittam. Vinum rhenanum verus ac genuinum in hanc rem [quo certe Lubeca, si quis alius inferioris, imo forsitan superioris Saxonix locus, superbit] reliquis omnibus palmam facit dubiam. Sed hæc, si ad alia conferas, leviora. Non leve tamen est ad curationem momentum in applicatione aliorum topicorum. Etenim si ab initio exquisitus ille in dextro hypochondrio dolor urgeat, spasmique intus favientis

(o) Imo & pro illo æstu, quem exhibitum laxans concitaverat. Licet enim is nequam sim, qui justo tempore justisque modis susceptam catharsin reformidet aut improbet, potiusque cum *κακώτατος* Freindo, doctissimoque ipsius sententiæ in præfatione ad opera *Freindi* pag. XXXIII sqq. interprete *Wigano*, prorsus faciam; licet etiam decocto hoc laxativo ad catharsin nihil mitius, nihil tutius, aut minus sit nauseosum; tamen quum adeo magnas in hoc morbo a purgantibus sinistrae exhibitibus noxas viderim, curatius adtendentem vix unquam fessit prognosis, fore ut post laxans aliquantibus æstus, ac præsertim in lingua ac faucibus sentienda, exacerbatio præsto sit. Neque ego proinde unquam ad hoc, licet mitissimum, eccoproticum accessi, nisi signa morbi declinantis, ac præsertim Thef. V. litt. α, β, γ, δ, ε, adessent jam per aliquot dies,

tis & vascula sanguifera quasi strangulaturi rigorem prodat, non solum vesicas bubulas, quibus infusum lac quod bullivit cum floribus melilori, sambuci, chamæmeli, papaveris rhoeados, a bi papaveris vel semine, vel oleo, & his similibus, hypochondriis ultra teporem paulisper calentes adhibere suadeo, sed linimenta quoque ex malaxatis cum ol. lil. alb. em. plastris, diachylo composito, de cicuta, de galbano cum croco, & de hyof. cyamo Ludovici, imo & theriaca Andromachi pro re nata addita, concinno, pro linendis locis dolentibus. De venæ sectione quid certi dicam vix habeo. In morbo enim legitimo, qualem Thef. III. descripsimus, febrem catharralem typicam turbare vix ausus fui, quum præsertim, ab initio statim iusta curatione adhibita, morbum absque illa debellari posse viderim. Aliter longè res sese habuit, ubi anomalia morbi Thef. VIII. n. 2. ob asthma suffocativum venæ sectionem flagitavit, vel perversa medicatione prægressa, febreque ex continua in continentem mutata, cum interne inflammationis uti signis, ita metu, venæ sectione succurrendum fuit. Sed de his olim si Deus voluerit plura.

XI.

Quum de cibo nec ægroti ipsi, nec medicus in curatione acutarum magnopere solliciti sint, de potu solum moneo, illum levissimum esse oportere, eumque præsertim ex decoctis vel avenæ, vel hordei, corticibus liberi, parandum. Serum lactis dulcè a coagulo sollicitè repurgatum plane egregium est, quibus interponere, si id expetant ægri, interdum [pro cavenda potus medicati nausea] soleo cerevisiam secundariam tenuissimam, in his omnibus parvis haustibus factam crebram exhibitionem, pro diluendi scopo, observando, & quid horum, vel ptisanarum quoque, magno numero in acutis notarum, optime ferant ægri, sollicitè circumspiciendo.

SECTIO SECUNDA.

DE ADMIRANDIS QUIBUSDAM SCILLE IN PULVERE EXHIBITÆ VIRTUTIBUS.

I.

EX quo medicinæ exercendæ nostra dicavimus studia operamque, nihil magis admirabile omnibusque votis expetendum fuit visum, quam in morbis pertinacibus, rebellibus & non nisi longo temporum successu, debellandis, ad manus habere ejusmodi medicamina, quæ indicationibus

primariis ita fatifaciant, ut in oculos incurrat ipforum, artisque illa gubernantis, valor & energia. Atque illud quidem inprimis expetendum cenfui, ex quo non folum cordatiorum medicorum querelæ, fed propria quoque noftra qualifcunque experientia, me docuerunt, infidas nimium effe illorum cantilenas, qui dum de materia medica commentarios fcribunt, ad graviffimos rebellesque morbos infallibilium propemodum medicamentorum elenchos, concinnant, adeo, ut nec doctos fatif nec rerum fuarum fatigentes medicos exiftimes, in tanta quæ per morbos fit hominum ftrage, artis fuæ imbecillitatem tacite veluti confitentes. Non equidem hæc in illam dixerim fententiam, ut plane non innotuiffent in tanto medicamentorum numero exiftimem, quæ efficacia præ aliis polleant. Sunt omnino & fuerunt ex longa jam annorum, imo feculorum, ferie, quæ remedia heroica, & virtute, ut ita dicam, fpecifica pollentia, audire jure meritoque poffunt. Sed nefcio quis omnia experiendi pruritus, fecit ut multa deguftantes nihil tandem fapuerint. Quid enim, quæfo ex illa methodo, qua eo doctius fcripta formula cenfetur, quo plures materiæ medicæ loculos excutere pharmacopœum jubet, in artem medicam redundet certitudinis? Vel quid artem promoveat fimplicioribus licet, at indices mutatis formulis, uti? Mea quidem fententia utraque via incedentes non magis ad artis incrementum contulerunt hucusque vel conferent, quam illi, quibus fectario adeo ingenio effe contigit, ut malint cum præceptore a certis medicaminibus abftinere, feque cum ægris fuis in morbis rebellibus, quibus illa fatifaciunt diu torquere, quam contra ducis fui monitum uti, licet illa vitis doctis, ingenuis, cordatis adeo fint commendata, ut quid folide amplius contra poffit dici, nihil fit. Sed ne longius a fcopo diyagemur, & de rebus artis medicæ incrementis officientibus fcripturi videamur, dum de Scilla [tanquam medicamento efficaci, & in fubftantia majores adhuc virtutes fi dies diem docuerit, fpondente, quam quibus antiquiffimis inde a temporibus in præparatis claret,] commentari animus eft, paucis edifferam, qua primum occasione fuerimus adducti, ut illa quæ huic fchediafmatio confignando anfam præbuerunt, tentaremus.

I I.

Matrona ftemmatis nobilitate non minus quam virtute confpicua, quinquaginta circiter annos nata, valetudine femper uti folita fecunda, numerosæ prolis felix puerpera, ante feptem circiter annos gravi febre biliofa tentata, aliquot jam inde ab annis auctius infami ventris pondus fenferat, cum refpiratione fub levi etiam deambulatione præter morem difficili atque anhelofa, ac fenfu inprimis circa hypochondria fpaftico & molefto, & per hunc tractum tactu fentiendis nonnihil dolentibus tumoribus aliquot, nucis avellanæ magnitudinem æquantibus. Accesserat his ægritudinibus tumor pedum œdematofus, ad genua ufque afcendens non-folum,

folum, fed febris etiam continua cum dextri hypochondrii dolore. Adhibebatur ad harum ægritudinum curam celeberrimus quidam apud exteros medicus, [cujus ego uti merita fufpicio, ita nomen non reticerem, nifi rogatus id facerem,] qui hepatitidis incipientis incommoda hæc, nec immerito exiftimabat. Sed, quod domum ipfi effet redeundum, octiduo ante quam difcederet, compofitis propemodum continuæ febris motibus, ut fibi medicus adjungeretur rogat, effe enim in hoc morbo, quæ diutius medici cura indigeant. Hinc, quum noftra ad hanc rem opera uti decretum effet, humaniter exhibita a viro experientiffimo antecedentis morbi fciagraphia, & communicatis coram confiliis inita medendi via, mihi [difcedente paucis poft diebus experientiffimo viro,] non tam cum acuto amplius quam chronico nobiliffimæ matronæ morbo negotium obtingebat. Febris continuæ indicia nunc quidem nulla amplius, vel valde levia, & verfus vefperam potius extremorum & faciei leve frigus; ita tamen, ut, licet curate obfervarem, nullum fere intermittentis indicium animadverterem. Interim latius paullatim ferpebat tumor, crurum & hypogaftri œdematofus, uti tympaniticus fupra umbilicum, ad quem externe tam balnea vaporis vinoſa, quam quæ accenfione fpirituum ardentium parari folent, adhibebantur. Interne decoctis & infufis ejufmodi, quæ vifcerum labibus dicata funt, iifque concentratoribus, malum tentabatur non folum, fed, quum urina quoque minus responderet, diuretica probatiora (p), nec perfunctorie quidem, fed ita, adhibebantur, ut fi quid in his auxilii superfuiſſet, aliquo certe modo diureſis fuccedere debuiffet. Aft tantum aberat, ut votis eventus responderet, ut potius temporis fucceſſu parcior fieret. Tumor tympaniticohydropicus interea incrementa fumebat, decreſcente paullatim cum nocturna quiete, ciborum adpetitu. Singulare erat in hoc morbo, quod alvus blandis quibuslibet laxantibus facile obediret, adeo, ut pauca rhabarbari in infuſo adhibiti grana, vel infuſi laxativæ managettæ portiuncula, eamdem exfolverent. Quod quidem fummx ventriculi & inteftinorum atoniæ tribuerim, utpote quæ cibos non longo a paſtu tempore vix femidigeſtos dimitteret (q). Non mirum proinde, fi ex alvi profluvio nullum morbi levamen, nifi forte quod flatulentiarum, inexhaufte prope proventu ægram torquentium moleſtiis, eandem interdum aliquantifper, & ad breve tempus, eximeret. Erat, his nihil proficientibus, qui ſpem faceret, fudoribus arte prolectis, [dum ſtuphæ calor in lectum ægræ derivaretur,] rem poſſe confici. Ego, quod hucusque medicaminibus ore ſumtis adeo parum profectum effet,

Z 3

(p) V. g. parreira brava ex methodo Lochneriana, millepedes, tincturæ tartari, antimoniales itidem, ut falia digeſtiva, pulveres abſorbentes aquaſque ſtillatitias diureticas non commemorem.

(q) Hæc ab initio quum curationi admotus eſſem. Sed cura toni ventriculi, ut fas erat, per externa [quæ tamen ob facilem epidermidis excoſiutionem parce admittentur] æque ac interna habita, hæc ab atonia ſymptomata evaneſcebant.

esset, & quod nobilissimam ægram medicamina nonnihil horrere naturali quodam fastidio, scirem, rei periculum fieri eo facilius permittebam. Verum enim vero morbus ingravescens ne hoc quidem curæ genere negotium confectum iri prodebat. Non enim solum tumor incrementa capiebat, sed urina paucissime fluebat. Pulmones præterea asthma humido laborare incipiebant, cui quidem ab initio mediocriter satisfiebat essentia badianæ, gummi ammoniaci, helenii, & quæ sunt hujus commatis. Præter quas curabam, ut ingravescente hac spirandi difficultate, potiuncula ex aquis cort. aurant. theriacali, asthmatica &c. cum oxymelle scillitico non parce admixto, nobilissimæ ægræ succurri posset. Sed quum hæc omnia præter opinionem de nocte ingruenti asthmatis convulsivi paroxysmo minus satisfecissent, altera die ut ad manus esset tempore urgentis paroxysmi convulsivi quod subitanam adferre opem valeret, circumspiciebam. Ac initio quidem de exhibendo oxymelle scillitico cum paulillo vini cujusdam nobilioris diluto, cogitabam. Sed quum παρακωστα Hoffmanni observationes (r) in consilium adhiberem, de silla in sub-

(r) Opere pretium videtur ex commemoratis ill. Hoffmanni observationibus particularibus, in gratiam eorum, quibus forsitan ad manus non est Liber, ex *Medicina rationalis Systematica Tomi 4. part. 3. Sect. 2. cap. 2. obs. 3.* ipsius verbis, quæ ad institutum nostrum pertinent, adscribere: „Vir quinquagenarius, fluori hæmorrhoidum olim obnoxius, sponte postea cessanti, vinum rubrum, nec non tabaci fumum in deliciis habens, animique affectibus indulgens, per multos jam annos de spirandi angustia, tussi sicca, & auditu gravitate conquestus fuit. Per novissimum vero trimestre adeo invalu hæc spirandi difficultas, ut omnem eripiat somnum, neque ægro nisi in sella pro se sedenti illum capere permittat, attamen brevissimus est, & asthma illo sapius interruptitur cum metu suffocationis. Jungitur præterea tumor pedum œdematosus & per vices invadunt convulsivi motus; nihilo tamen minus appetitu fruitor integro, & quod notabile est, sub præsentia adfectione, perfecta gaudet auditu libertate. Sanguis ex vena missus consistentia fuit atræ ac impurius. Consultus medicus suppressas hæmorrhoides respiciens, varia ordinabat remedia resolventia & discutientia, nec non leniora laxantia atque pilulas Beecherianas. A quarum prima & unica dosi hæmorrhoides prorumpent & per decem dies fluebant. Neque vero levabantur inde pectoris adfectiones; ut potius appetitus plane languesceret, tumor pedum increveret, ad abdomen ascenderet, & mictio fieret impeditior. In tali rerum statu medicus consilii inops, exhibebat tandem pulverem squillæ, cum Vincetoxico permixtum, ex jusculo quodam, quo sumto non modo libere per aliquot horas dormire, verum etiam in quocunque corporis situ, absque ulla molestia decumbere poterat æger, qui, expergestus ab omni tussi & asthma immunis optime valebat, adhibita dicti pulveris tertia dosi multum mucum tenacis viscosi exomebat, & sequentibus diebus continuato isto remedio, eandem mucum copiosius eructabat, fanoque videbatur simillimus. Verum elapsis aliquot hebdomadibus cum iracundiæ nimis indulisset agrotans, recidit sensim in priora symptomata, & præter leve cruoris ex hæmorrhoidibus stillicidium, graves in sinistro hypochondrio patiebatur puncturas. Cuncta remedia, clysteres, laxantia &c. incassum dabantur, adeo, ut œdematosa pedum intumescencia abdomen quoque obsideret: quin apoplecticus insultus cum linguæ & dextri lateris resolutione tandem accederet. Hic quidem medelam admittebat; at asthma insignes simul vires; ut ideo ad usum squillæ rursus deveniret medicus: ex quo potenti instar omnia symptomata protenus evanesce-

substantia exhibenda consilium capiebam, ipsiusque consummatissimi viri ductu pulverem ex scillæ quatuor granis cum nitri crystallini duplo exacte tritis, addito radicis vincetoxici pulverisatæ scrupulo, in pharmacopolio concinnandum, & in duplo dispensandum, præscribere, cui pro vehiculo potiuncula ex aquis melissæ, cort. aur. &c. & his similibus, esset. Servabantur hæc usui, ut, si paroxysmus urgeret, nec supra commemoratis cederet, ad manus esset, quo suppetias ferrent suffocationis metu laboranti. Nec inopportuna fuerat hæc cura. Etenim illius diei nocte paroxysmus ingruit vehementissimus, spiritu hærente, rigentibus extremitatibus oculisque, adeo, ut vix mentem sibi constaret. Datur proinde pulvis a nobis præscriptus. Sed quod ipsemet, nisi necessitas urgeret, supra commemoratis potius morbum tentare suavissem, unius doseos pars dimidia solum exhibetur. Unde quidem suffocationi levamen accedit, sed nausæ vomendique inanes conatus aliquandiu urgent, quibus nocte intempesta finitis, somnus præter morem protractior non solum, sed hoc finito urinæ quantitas

bant, somnusque cum appetitu redibat. Sed brevis erat valetudo; siquidem post binas hebdomades cuncta pathemata revertentur. Tertium data squilla, reliquis nihil proficientibus medicinis, omnia conspiciet, & jam per aliquot dies malorum vacuitate gavisus æger, meam ad præservandos ultiores insultus requisivit opem. Ad hæc idem celeberrimus vir in epicrisi. „Observatione, inquit, denique dignissima est mirabilis illa ac fere stupenda squillæ in allevando asthma immani paroxysmo efficacia. Radix hæc a medicorum antiquissimis, Hippocrate, Galeno, Cesio, Dioscoride, Coelio Aureliano &c. in affectibus chronicis, maxime hydropicis ob virtutem pituitam lentam viscidamque dissolvendam, urinam cientem, viscerumque infarctus reserantem, magni est æstimata. Fovet autem elementum valde subtile & acerrimum, ac fere causticum, atque majori dosi exhibitæ nervoso generi omnino adversatur, ad quam acrimoniam obtundendam veteres usi sunt variis modis &c. &c. quo nimirum sal illud tenuissimum causticum evaporaret &c. Certe meretur hæc radix inter remedia heroica referri, & nostris etiam temporibus in frequentiore usum trahi. Namque exferit non modo virtutem potenter incidentem, verum etiam languentes motus excitat, & quod mirabile est, blande simul anodynum exerit effectum. Scire vero licet, ante illius usum corpus blandis laxantibus esse repurgandum, illamque ad tria vel quatuor grana cum radice vincetoxici, & nitro, quod mitigat acriorem eius vim, exhibendam. Idem celeb. Auctor, l. c. obs. 8. recenset casum asthma gravissimi & convulsivi ex retro pulso pedum œdemate oriundi, & quod non sine multo labore in meliorem frugem se receperat. Quam quidem observationem totam adscribere uti longum, ita non penitus forsitan accommodatum scopo nostro foret. Hinc solum verba, quæ in fine leguntur adscribimus, dæm. „At immutato, inquit, celeriter aere sereno in pluviosum, & accedente graviori ira, omnia pristinam induerunt faciem, vires nimirum fractæ, appetitus dejectus, somnus inquietus & asthma fortius revertentur, sed aliquot circiter dierum intervallo, partim ope pulveris ex radicis vincetoxici scrupulo squillæ & nitri ana granis sex concinnati subtilis omnibus hisce symptomatibus reconvalluit. Ad hæc in epicrisi hujus observationis, præter hæc, ait, memorabilis squillæ videtur effectus, aliquot etiam aliis exemplis notatus, in spasmodicis & convulsionibus partium nervosarum præsentissime sopiendis, maxime catharro suffocativo asthma convulsivo, quandoque etiam in ipsa epilepsia, qui effectus nostra quidem sententia principio anodyno, salii subtilissimo discutienti ac resolventi intermixto, debetur. „

titas sextuplo major solito, sic ut loco unius uncie cum dimidia ad summum vel una, integris jam inde a mensibus fluere solita ad libræ unius quantitatem accederet. Dies noctem illam consequutus, qua morbi molesta symptomata, tolerabilior antecedentibus. Ingruente proin vespera denuo relictam unius doseos scillitici poris portiunculam fumendam suadebam. Quod tamen si durum nobilissimis agnatis videretur, tamen, quod urgerem instaremque, datur medicamentum. Hora ab exhibitione circiter elapsa nausea vomitusque ingruunt, sed nox tolerabilis admodum antecedentibusque melior non solum, sed urinæ quoque largius profluvium, sic ut altero mane ad tres prope libras ventum esset urinæ limpida, æstus indicis vacuæ & sanæ simillimæ, quum antea semper coloris subrufi, imo lixivio saponariorum non raro similis, multumque deinceps sedimentum deponens, fuisset excreta. Dicit vix potest, quanta euphoria ægræ nobilissimæ ex hoc, licet parvo, urinæ profluvio, & quod paucitate, sive in se spectatum, sive ad morbum collatum, criticum esse non poterat. Pedum abdominisque tumor ad sensum decrecebat & mollescebat. Inquietudines, spirandi difficultas, anorexia, minuebantur, redibat animo, [cui imperare tranquillitatem admirabili dominio didicerat nobilissima matrona, nisi morbi vehementia omnem sensum interturbaret], solita serenitas, sic ut spes esset fore, ut si morbum perdomare non liceret, palliativæ tamen curationi, [temporis successu & si inprimis vernalis aura hiemem profligasset] locus relinqueretur. Die illa, quod largum urinæ profluvium continuaret, & ut virium ratio haberetur, nihil amplius exhibebam. Nihilofecius proxima nocte largiter fluebat urina, symptomataque bene se habebant. Ut tamen ferrum dum canderet caderetur, de iterando medicamento usu cogitabam. Nihil oberat præter effectum vomitus, qui, quod facile liquet, ægram abdomine hypochondriis que inflatam, diris modis exercebat. De curatione medicamento proin sollicitus eram, sed quæ ejusmodi esset, ut nobiliori medicaminis virtuti non obficeretur. Non mutatum proinde pulverem, cum superfusus unciis circiter sex aquæ ferventis, ut infusum bibere suasi. Quo hausto, hora circiter una cum dimidia elapsa, vomitus eodem quo antea modo consequutus, idemque effectus tum alia consequuti, tum, & præcipue, urinam, ita ut intra *νυκθήμερον* ad tres mensuras fluere, imo & ultra, quod multis jam inde ab hebdomadibus intra *νυκθήμερον* raro ultra tres uncias ascenderat. Sed proxime sequentibus diebus sensim decrementum patiebatur, adeo, ut ultra mensuræ dimidium non excerneretur. De crescente hoc, symptomata hucusque leviora incrementum rursus capiebant. De iterando proin medicamento cogitabam, utque portiunculam ceu antea, ægra, licet invita, sumeret efficiebam. Hora proinde vespertina sexta circiter, medicamentum sumenti aderam, intuiturus turbas, quas ex illo pertimescebam, quæ sane post horam elapsam tanto vomitus impetu ægram nobilissimam invadebant, perque horam integram & ultra, diris modis exercebant, ut illo tempore me virtutem medicamento anodinam nondum per-

pernoscentem, sollicitum haberet cura, ne vomitus vehementia solidis fluidisque corporis partibus in nimias turbas versus noctem concitatis, somnus [qui toto morbi crescentis tempore multis inquietudinis intervallis distinctus fuerat, adeo ut nunquam duas in lecto integras horas de nocte una serie transegerit,] plane nullus esset. Summo proin alterius diei mane ad ægram me festinus conferebam, scire avidus, quid illa nocte actum fuerit. Sed metu me inani de inquietudine divexatum fuisse lætus accipiebam, noctemque multis aliis longe præstantem, adeo, ut quærenti mihi, numquid illam noctem mitiorem habuerit? respondens in hæc verba erumperet: *Ich dancke meinem Gott vor die schöne nacht, die hat mich so erquicket als kurzens keine!* Ipse existimabis, amicissime Werlhof, quanta has voces læticia auribus hauserim, Tu, qui ægrorum Tuæ semet curæ credentium non famæ causa vel aucupandi lucelli ergo, sed illa quæ ingenium medicum decet, ratione, curam geris, quique totam Hannoveram testem habes, quod vere ante aliquot annos de Te cecineris,

Quod tibi languidula creet ardua cura caterva

Sollicitus noctes sollicitosque dies;

quum præsertim hic actum fuerit de experimento circa medicamentum, cuius amore jam ducebar, e paucis quidem illis, at expectationem meam superantibus effectibus, quodque ejus esse commatis doctos quoslibet medicinamque serio exercentes medicos esse existimatuos confido, ut illud non improbet. Sed breve nimis caducumque gaudium reddebat casus inopinatus, ita ut crepusculi tempore invisens ægram nobilissimam, querulam illam inquietamque invenirem, ex dolore brachii sinistri [qui rheumatismo, sed illo adeo levi ut nunquam illum magnopere curari ipsa voluerit, aliquos jam inde a mensibus fuerat adfectus] ad collum musculosque ferratos & pectoralem protenso. Cui quidem obviam ire potiuncula ex aquis diapnoicis cum bezoardicis fixis, allaborabam, sed nil oberat quin altero mane ægram pleuritide spuria exquisitissima laborantem invenirem. Urinæ profluvium, quod antecedente die mediocre fuerat, nunc mediocrius adhuc, cumque novo hoste mihi negotium esse conspiciebam, non quidem tam in se gravi vel magnopere metuendo, sed quod ceptam medicamenti diuretici & continuatione demum efficacis exhibitionem penitus sufflaminaret. Jam quidem de causa retrocedentis tam subito ad pectus rheumatismi certior fieri non poteram hoc tempore, nec tam de causa amplius pleuritidis, quam de curanda eadem, erat cogitandum. Sed quum paucos post dies chirurgus qui stuphæ [de qua supra pag. 18. diximus] præfectus erat, ex me quæreret, vellemne ut spiritum suum discutientem [de quo mira prædicabat externe pectori nobilissimæ ægræ adplicaret? Non difficilis erat conjectura, unde brachii rheumatismus ad pectus retrocesserit, vel quod consilio sine me nato & dato, levis mali improvida curatione, gravissimum fuerit accerilitum. Quod tamen si aliquot hebdomadum spatio penitus sublatus esset, tamen tanta inde virium jactura, pulmonumque im-

becillitas, ut de repetendo usu scillæ medico circumspicere non amplius cogitare liceret. Urinis hinc non nisi parcissime fluentibus, omnia ingravescebant symptomata, ægramque tamdiu excruciant, medicaminibus aliis quibuslibet indicationibus minus sufficientibus, donec exhaustis viribus animam placide exspiraret.

III

Hoc casu, quum virtutes scillæ singulares mihi innotuissent, quæque ejusmodi viderentur, ut magnæ in praxi medica utilitatis esse possent, avidè quid in medicina antiquissimis inde a temporibus memoriæ consignatum sit excutiebam, ut plenius inde meliusque informarer. Jam quidem ex vetustiorum hyles hiatrices scriptorum monumentis celebratissimum erat scyllam aquas exturbare. *Dioscoride* atque *Theophrasto* id non solum asserente, sed *Hippocrate* quoque ipsius virtutes jam deprædicante, quas *Galenus* deinceps *περι ευποριστων* l. 3. n. 205. ita exponit, ut cautiones de limitandis nimis medicamentorum laudibus vix didicisse videatur. Ad quæ cum adjungerem, quæ in Botanologia medica *Zornii* in scillæ commendationem ex multis auctoribus collegit, cum illis quæ *Corvini* in *dissertatione de scilla* 1715. Altorfi habita, & quæ *Alberti* in *diss. de squilla* 1722. Halæ habita, adtulerunt, non poteram quidem, quin suum ipsi pretium statuerem; sed hæc omnia nimis generalia imò sterilia videbantur, observationes practicas speciales specialissimasque desideranti, adde, quod de scillæ usu in substantia vel infuso, altum fere ubivis silentium. Bono igitur animo, speque fretus non dubia, fore ut observationum, alique materiæ medicæ, scriptores, numerose offerrent observata de medicamento adeo nobili, efficaci, & tot jam inde a sæculis in medicinam investo, quodque præceptorum auctoritate Galenicæ non minus quam Hippocraticæ scholæ commendatissimum esse oportebat, ad evolvendos (partim propria, partim liberaliter ad hanc rem collata amicorum aliquot, industria, quibus meritas grates publice ago) auctores me accingebam, quorum indicem tumultuarium hoc loco exhibebo. Erant autem fere sequentes: *Dalechampii* historia generalis plantarum, *Dodonæi*, *Tragi*, *Fuchsii*, *Loniceri*, *Tabernemontani* herbaria, *Matthioli* in *Dioscoridem* commentarii & reliqua opera, *Sim. Pauli* quadripartitum botanicum, *Dale* pharmacologia, *Mangoldi* materia medica, *Woyts* gazophylacium medicum, pharmacopee universelle par *Lemery*, *Lipenii* bibliotheca medica, *Etmulleri* oper. T. I. *Em. Königii* regnum vegetabile, *Foresti* opera omnia, *Fabricii Hildani* opera, *Blancardi* opera medica, *Sennerti* opera medica, *Timæi* opera medico practica, *Wedelii* opera, *Blegny* Zodiac. medico Gallic. *Bartholini* acta medica Hafniensia, *Cratonis* consilia medica, *Blancardi* collectanea medica, *Ephemerides* medic. physic. *Acad. N. curiosorum*, *Histoire de l'Academie Royale des Sciences*, *Kanoldi* *Breslauische Sammlungen*, *Lentilii* miscellanea me-

medico practica & *Eteodromus* medic. practic. *Pelargi* *Medicinsche Jabrgänge*, *Riverii* *Praxis medica*, *Stablii* collegium practicum, *Riedlini* *linæ medicæ*, *Brunneri* consilia, *Goeckelii* gallicinium medico practicum, *Hoffmanni* medicina consultatoria, *Elleri* *Medicinsche Anmerkungen*, quibus coronidis loco addebam lectionem tractatus de aceto scillino *Jani Matth. Durastantis* (s), qui data opera quidquid de scillæ usu medico, apud Arabes, Plinium & Græcos extat, excussit & collegit.

IV

Atque hi quidem omnes, quum nihil quod mihi satisfaceret, adtulissent, tum *Hermanni* cynosura materiæ medicæ non album admodum calculum adjiciebat, disertis verbis, *illam in substantia nunquam dari*, pronuntians. Sed quum de his meliora jam effemus edocti, [uti ex supra commemoratis patet] hoc mihi datum esse negotii perspiciebam, ut, qua decet adtentum observatorem cura, quaque cautum medicum, circumspicione, ad facienda cum hoc medicamento pericula me accingerem, & si quid esset aut præberetur in ægris quibus illo tempore medicinam faciebamus, ad hanc rem occasionis, circumspicerem.

V

Opportune admodum illo tempore in mentem veniebat virginis cujusdam, cui per totam anni superioris ætatem medicinam feceram, pedum crurumque ad abdomen usque crescente œdemate laborantis. Erat hæc viginti quinque circiter annos nata, temperamenti vivacis, sanitæ non quidem penitus indelibata, gravioribus tamen antea morbis per multos annos tentata, & molliusculi ac spongiosi habitus, liberaliter educata, habitior paulo nec procerò corpore. Hæc quum Septembri mense anni 1734 in febrem incidisset non levem, a gravi iracundia ortam, post aliquot hebdomadas cum sanitate in gratiam redire incipiebat quidem, sed tumore pedum simul corripiebatur qui vagis modis etiam reliquas corporis partes impetebat. Nihilotamen fecius, quum illo tempore ædibus solitis egredi statuisset, Octobri ineunte mutato domicilio in novas commigrabat, loco declivi, solo humido, & ex mero lapide, extractas. Augeri tunc tumor incipiebat sensim, cum frigore pedum crurumque nullo integumentorum calore coercedo, & transpiratione tam per omnem corporis superficiem, quam in-

A a 2

pri-

(s) Tractatus hic excusus in libello cui titulus, *Jo. Jessenii a Jessen* adversus pestem consilium, cum ejusdem de mithridatio & theriaca disputatione, quibus annexi *J. M. Durastantis* de aceto scillino atque aloe, medicamentis valetudini tuendæ, vitæque propagandæ singularibus, Tractatus duo, nec non *Nicolai Curtii* Philof. & Med. libellus utilissimus an. 1575. Patavii prepositus, de medicamentis lenientibus, preparantibus & purgantibus. Gieslæ 1614. 8.

primis pedum, sufflaminata, sic ut nullo conclavium calore, licet intensissimo, sudor prolevari posset. Putabantur hæc omnia non morbi prægressi tam, quam domicilii in quo nuper degere ceperat, culpa evenire. Sed quum ægritudo temporis successu incrementa caperet non levia, ineunte anno superiori de cura chronici hujus mali serio cogitabat. Ad quas quidem cogitationes urgentiori noviterque accedente calamitate adigebatur, dum ex gravi tædio denuo gravissima febre corripere, cum momentaneo non solum veteris tumoris incremento, sed facie quoque totoque capite mirum in modum tumente. Adhibitus medicus, post ægre sedatum febris æstum, id sibi dari negotii conspicebat, ut tumore corpus liberaret. Ad quam rem medicaminibus evacuantibus ac diureticis potissimum, strenue quidem pergebatur, sed ejusmodi rerum successu, ut versus paschatos festum agnatis mœstam occineret prognosin, spem de sanitate non solum recuperanda, sed de vita quoque, penitus collabascere. Labante hinc in medicum fiducia, sepositis medicaminibus, abstinencia, quiete, temporis, & forte etiam mitescens tunc anni tempestatis, beneficio, eousque cum sanitate in gratiam redibat, ut lecto surgere posset, cibum potumque adpeteret, somnumque recte capere inciperet. Sed de tumoris decremento (si capitis tumorem excipias) nihil. Non enim solum pedes, ab innominatis, ad digitos, ossibus, sed brachia quoque, impressorum digitorum vestigia servabant, facie non raro subtumidiuscula. Hinc quum hæc denuo augeri, tumorque ad regionem renum infimumque ventrem extendi inciperet, meum auxilium Maio mense requirebat. Curæ proinde initium faciebam continuato per aliquot septimanas pilularum Beccherianarum Stahlianarumque, ad quas MPil. e succino addebatur, usu, quem excipiebat usus decocti [ex spec. pro dec. aper. major. summitatib. millefol. & herba arnic. var. c. aqua, taraxac. fol. querc. & fl. acac. parati] quotidianus largusque satis, interponendo essentiam millefolii cum carminativa Wedelii & TR. antimonii tartarifata. Atque horum quidem usu per Dei gratiam morbi incremento obex ponebatur. Sed decrementi nihil. Pergebam proinde ad ireos nostratis in aqua fœniculi maceratæ succum, [Conf. cel. *Weylhosii* obl. de febr. p. 60.] & si quid amplius hoc proficeremus præstolabar. Sed quum per dimidium mensem neque ex his quidquam solatii accederet, fortius instare [ne optima ad hanc rem ætatis tempestas temere elaberetur] constitutebam, ægra utpote non solum drastica ferente, sed convalescentiæ quoque spe nullam medicationem exhorrescente vel nauseante, & ad omnia parata. Augusto igitur mense ineunte, nihil prudenter intentatum relinquere statuens, infusi croci metallorum larga exhibitione sollicitato vomitu, & incredibili copia amurcæ tenacis biliosæque inde rejecta, curam urgere statuebam, quam ex schedulis breviter recensebo: Rcp. acinor. juniper. $\mathfrak{z}\text{ij}$. Contusis adde vini gallici lbj . stent. in digestionem calida per noctem, percolata d. rcp. succi chærefol. per se express. $\mathfrak{z}\text{vj}$. d. ad vitr. Rcp. succi chærefol. c. vin. alb. macerat. $\mathfrak{z}\text{ij}$. d. Rcp. succi ireos nostratis in vin. alb. macerat.

cerat. $\mathfrak{z}\text{ij}$. Mann. calabrin. $\mathfrak{z}\text{ij}$. D. S. auf 2 mahl bald nach einander zu nehmen. Rcp. succi chæref. c. vin. alb. par. $\mathfrak{z}\text{vj}$. S. Saft wie der vorige zu nehmen. Rcp. diacyd. pell. jal. $\mathfrak{z}\text{ij}$. solv. in vitelli ovi & aqua cinam. vinos. a. $\mathfrak{z}\text{ij}$. adde deinceps infus. laxat. mannag. $\mathfrak{z}\text{iv}$. f. Purgier-Träncklein. Rcp. succi chærefol. c. vin. alb. par. $\mathfrak{z}\text{iv}$. Rcp. pulv. antisp. St. $\mathfrak{z}\text{ij}$. limatur. martis sicco modo alcoholifata $\mathfrak{z}\text{ij}$. ol. de cedr. ver. gt. ij. M. f. pulv. in vj. dos. æqu. divid. S. 6. Pulvers. Rcp. hb. basilic. mari, organ. serpyll. fl. chamom. Rom. a. $\mathfrak{z}\text{ij}$. spec. pro cucuph. aug. semunciam M. irrorentur ol. still. succin. $\mathfrak{z}\text{ij}$. lavand. $\mathfrak{z}\text{ij}$. pro balneo vaporoso ex infusione horum cum vino, & injectione silicum candentium versus somni tempus administrando. Iteretur potiuncula purgans die 13. Aug. præscripta. D. S. ut antea. Rcp. spiritus frumenti rectificatiss. $\mathfrak{z}\text{ij}$. ol. still. lavand. $\mathfrak{z}\text{ij}$. M. S. spiritus zum anzünden und nachheizen nach dem Qualm-Bade. Rcp. acinor. juniper. $\mathfrak{z}\text{iv}$. leviter contus. irrorentur spiritus vini tartarifati $\mathfrak{z}\text{ij}$. stent per horam in cucurbitula clausa, dein affunde vini gallici mens. j. stent in leni calore, colata d. ad vitr. Iteretur medicina die 20 & 13. Augusti. Rcp. ciner. lign. & frond. juniper. artemis. stipit. fabar. genist. absinth. summitatum absinth. a. semunciam. Infundantur c. vin. gallici bonæ notæ mens. i. stent in digest. calida per diem & n. filtrata D. S. Kräuter-Wein wie der vorige. His toto mense Augusto per vices, imo iteratis quoque vicibus, exhibitis, per Dei gratiam morbi decrementum eousque persentiscebamus, ut omnis ab abdomine ad furas tumor evanesceret, nec parva spes esset fore, ut hisce reliquiis brevi etiam liberaremur. Sed casus inopinatus hanc propemodum evertibat, quum Septembre ineunte soror nostræ subitanea morte exspiraret, ex quo contracta animi ægritudine, ad lipothymias usque ægram incedente, supplantatoque corporis robore, veterem morem resumebat morbus, atque supra genua ascendere tumor rursus incipiebat. Accedebat mœrori mœror ob sanitatem, & quum autumnalis tempestas simul austerius ingruens, curationi non magnopere velificatura videretur, quid de prognosi hic fuerit facile existimabunt artis periti. Bono tamen illam nihilolocius animo esse jubebam, meque daturum operam spondebam, ut brevi quod subito deperditum erat sanitatis recuperaretur. Medicinam igitur viribus ex mœrore languidulæ quantum fieri poterat adcommodans, Septembri mense & Octobri mitioribus supra recensitorum medicamentorum iteratis, adjuncto continuato usu pilularum Beccherianarum cum illis quæ e succino adpellantur, (quum præsertim mensium negotium, quod toto antecedentis morbi decursu ad dies imo horas adcurate responderat, post mœrorem penitus cessaret] hoc proficiebamus, ut medio Novembri in vado rursus omnia, & talia, essent, qualia Septembri ineunte fuerant, si unum excipias mensium negotium, quod venæsectione in pede (t) licet tumido

A a 3

lar-

(t) Adhibebam huic celebrandæ stratagemæ, ut die antecedenti, atque illo mane quo vena secanda erat, e lecto non surgeret ægra, dieque antecedente fascia expultrice contringeretur tumor pedis.

largiter administrata adjuvare allaborabam. Sed vix aliqua ex parte voto respondebat eventus, nihilque inde emolumenti, nisi forte in lucro ponere velimus, quod damna ex mensibus non succedentibus metuenda, non fuerint animadversa. Exinde igitur, quum cetera valeret nostra, nec quod nos magnopere sollicitos haberet, esset, præter tumorem pedum a suris ad digitos pertingentem, statuerat his acquiescere, patienterque quidquid esset *λεπτανοῦ* morbi, ferre, [quum morbi crescentis metu libera sibi videretur,] siquidem mihi ita visum foret. Ego vero, tametsi nec inducias medicas, nec medicamentorum hystereergiam ignorem, aut mei magis quam ægrotorum causa, continuatæ medicationis auctor esse soleam; tamen ob anni tempestatem prægressorumque memoriam ipsius sententiæ subscribere non poteram, hostemque terga vertentem penitus profligare fatius ducebam, quam lenitate intempestiva novæ virium ipsius collectioni indulgere. Præcipite igitur Novembri, quum paulo ante innotuissent scillæ virtutes *observatione speciali I.* expositæ, pulverem ex scillæ granis quatuor, cum duplo nitri tritæ, addito radicis vincetoxici dimidio scrupulo, exhibebam, ac primo quidem in infuso quemadmodum supra jam commemoravimus. Ab hac exhibitione nec vomitus, nec nausea, nec quoque altero die auctior diuresis. Sequenti mane proinde similem pulverem in substantia capere suadebam. Quo facto, horæ non solum spatio vomitus successerat; sed quum paulo post eandem inviserem, lætabunda narrabat, eodem quo vires exeruerat scilla temporis momento, menses ipsi largiter & cum admirabili euphoria successisse. Sequebatur eodem die diuresis uti crebrior ita largior, ad plures deinceps dies durans, adeo, ut, [quum suavis meo observaret quantum liquoris circiter intra nycthemeron in jusculis, potuque vel cerevisiæ vel thee aut coffe biberet, & quantum exinde redderet lotii] lotium ad duplum assumptorum pondus accederet. Tertium scilla, methodo paulo ante commemorata in pulvere hausta erat, pro diuresi ulterius movenda die secundo Decembris, illoque & sequenti die soliti effectus recte erant consequuti, quum nocte diem Decembris tertium & quartum intercedente nostra præter omnem expectationem colica corripere-
tur vehementissima. Quam cum nephritici generis esse omnia fidem facerent (u), potiunculam in atrocissimis ejusmodi casibus mihi frequenter probatam, ex aquis papav. rh. chærefolique vel petroselini, cum pulvere antispasmodico Stahlî & absorbente Wedelî, addito antimonii diaphoretici tantillo, dabam, qua aliquoties ad unciam dimidiam exhibita, doloribusque sopitis, eadem die adhuc sequebatur excretio calculi, magnitudinem ciceris rubri æquantis. Jam quidem exquisitissimis his totam corporis com-

(u) Simili siquidem colica mense Augusto fuerat correpta, quam excretio calculi lentis magnitudinem æquantis solverat. Sed notabile, quod antea nullus nec minimus calculi fuerit uti sensus ita metus. Non esse enim dicimus in hujusmodi rebus quod nullo modo sentitur. Et hæc calculi *ανισθησις* ad illam de qua sermo nobis hic est noctem penitus vigerat.

compagem exagitantibus motibus aliquantisper inflari pedum tumor videbatur. Sed sequentibus diebus largo urinæ profluvio continuante, brevi in vado omnia. Hinc quum per integros septem dies quotidie parreiram bravam mane in infuso & in pulvere versus somni tempus fumere, hocque medicinæ genus deinceps aliquandiu bis terve quovis septiduo, resumere, suasissem, calculi metu evanescente, pulvere scillitico aliquoties dein exhibito, auctior diuresis, quæque assumptorum pondus duplo exuperaret, tumorem pedum penitus componebat, licet durissima & his tumorum generibus inimicissima anni tempestatas esset. Redibat insuper pedibus calor & transpiratio, quæ integro jam inde ab anno defuerat, adeo ut sudor nullis unquam, vel integumentis, vel aliis incitamentis, aut deambulatione prolectari posset. Mensium negotium in meliorem sese frugem recipiebat, degitque nunc sana & salva virgo, summo omnium bonorum largitori gratias agens, quod in morbis refractariis & nullo naturæ ausu sanabilibus, naturæ succumbenti suppetias ferre posse dederit hominibus.

VI.

Et hæcenus quidem de scillæ virtute diuretica. Sed quod antecedens thesis nonnulla continere videtur, quæ ad cautiones medicas de usu scillæ circumspæcto in nephriticis pertinent, hic pedem aliquantisper figere prope modum res suadet. Verum enimvero, quum hoc quidquid est observationum, non tam medicinæ tyronibus scriptum sit, quam medicis jam in praxi clinica exercitatis, [a quibus tamen vehementer velim illos eximi qui crudis studiis in Æsculapii sacra protrusis, ventosa quidem, sed precaria nihiloscius annosioris praxeos commendatione solum valent] aut certe ejusmodi, qui propriæ experientie adolescentiam studiorum maturitate instruxerunt; ab hac cautione mihi tempero. Et vero si cæco medicamento efficacis amore ducerer, facile patrocinium ipsi reperirem, quum ultra quadraginta ab assumptione horas nullum nephritici doloris indicium in nostra adfuerit. Tamen quod diureticorum prorsus omnium non possit non illa esse indoles, ut si quid calculosi in renibus hæreat, illud excutiant, eumque urina in ureteres propellant; nec scillam ab hac cautione velim exemptam. Interim nihiloscius medicis medice doctis problema hoc medico practicum ratione & experientia solvendum proponere licebit? Anne ob virtutem anodynam, [passim in hoc schediafmatio expositam] indicationibus morbi diureticum fortius efflagitantibus, etiam si quoque nephritici quidpiam adsit, præ reliquis scilla videatur admittenda? Atque hæc quidem de nephritide stricte dicta, intelligi velim. Quod si enim de nephritide fabulosa, ut ita dicam, oriatur quæstio, vel etiam pituitosa, omniaque nos lapillorum renalium indeque oriendarum colicarum nephriticarum metu eximant, non dubitaverim scillam reliquis præferre.

VII

Ita vero mense Aprili hujus anni scripseram, sperans propediem publica luce has observationes iri donatas, nihilque prius habens, quam ut primo quoque tempore sese offerret occasio, quæ problemati modo proposito lucem adferret. Interea temporis quum nostris partim, partim ty-porum impedimentis, factum esset, ut plus quam trium mensium mora editioni intercederet, votis eventus non mediocriter respondit, adeo, ut tribus diversi generis exemplis sive observationibus specialibus edocere-mur, quid ad nephritidem scilla valeat. De qua re ut eo plenius dicamus, utque benevolo lectori eo pressius exponamus, quæ vera sit de his sen-tentia nostra, paucis præfabimur, quid hoc loco nephritidis, tripliciter discriminatæ vocibus nobis velimus, dum illam *calculosam*, *fabulosam* & *pituitosam* adpellavimus.

VIII

Nephritidis vocabulo varie uti rerum medicarum scriptores, hospes in medicina sit oportet qui ignoret. Ac præcipue quidem dolorem renum ex congestione sanguinea, & exinde metuenda inflammatione, hujusque sym-ptomatibus, denotat. Liceat vero nunc generalius sumto nephritidis vo-cabulo, eodem adpellare constitutionem renum præternaturalem, tripli-cis, experientia ita docente, generis, dum renes male habent vel ex congesta seu præfente in illis pituita aut muco, vel ex fabulo minutiore sine exquisitis doloribus urinarias vias permeare valente, vel denique ex fabulo grossiore lapillisque, difficiliter, nec sine dolore cum urina exitum reperiente, quæ singula observatione speciali nunc ibimus illustratum.

IX

Quod itaque ad *nephritidem* quam *pituitosam* adpellavimus, sequens in-terea temporis sese obtulit nobis Observatio. Fœmina LV. circiter annos nata, habitus corporis roborisque mediocris, queritur de dolore lateris dextri. Invaserat ille ante hos decem jam annos præter omnem opinio-nem, illamque omnis in rebus non naturalibus dictis delicti ignaram, fulminis quasi ictu impetiverat, ab abdomine ad regionem renis in dex-tro latere ruens, & quum post primam invasionem obtusior ab initio fuisset, temporis successu non exquisitior solum factus erat, sed latius ser-pserat, ad inguina istius lateris, veluti cum sensu herniam ibi molientium intestinorum. Nec sola hæc calamitas, ischiadicum non raro malum exacte mentiebatur. Alvus uti cum his segnior semper fuerat, ita ut plurimum pertinacissime obstructa. Urina subrufa, & simul mucaginem (non abs-que

que molestiori sensatione) eructans, quæ in fundo matulæ aut vitri uri-narii, instar spermatis renarum fluctuaret, tantæ vero esset tenacitatis seu glutinositatis, ut plurima ipsius portio vasis urinarii fundum, etiam si penitus inverteretur, non dimitteret. Usa erat ad hanc rem variis omni-no consiliis, partim empiricis, partim etiam medicis, quibus nihil profi-cientibus ad chirurgi cujusdam artes confugerat, qui quantum ipsi ars (qualis esse solet horum hominum) suggererat, venam secundo purgan-doque (quod rectius forsan hic clysterium donando factum esset) strenue perrexerat. Sed quum voto minus responderet exitus, artisque suæ ino-piam impatienti tandem ægræ fateri cogere, gravem omnino morbum esse emphatice pronuntiat, adeo, ut nisi certus aliquis medicus, (quem suis eximie faventem partibus noverat) forte aliquod ad illam remedium haberet cognitum, res omnino desperata foret. Hinc celeriter advocatur medicus chirurgi commendatione adeo jam pollens, qui bono ipsos animo esse jubet, & de cura mali nescio quid non pollicetur. Itur in hostem Essentiis lithagogis physagogisque fortissimis, largiter admixtis anodynis, interpositis pro alvi segnitie corrigenda purgantibus, si non *κατα*, *αυα* certe viam inventientibus. Quid hoc curationis genere profectum fuerit artis peritis facillimum erit conjecturam facere. Sepositis proinde aliquan-tisper medicaminibus, ulteriorem eventum expectare statuitur. Sed sine quiete sæviens morbus, ad medici opem denuo confugere vel nolentem docet. Itur proinde ad me, præcipite Maio mense, quum omnia illa quæ ab initio hujus thesæ commemoravimus dolorum genera in ægram quasi conjurassent, dolorum quietæque in lecto continentia impatientissi-mam. Adhibitis igitur ad hanc rem, per integrum propemodum mensem ejusmodi medelis, quæ partim chronico isti dolori, partim etiam acce-dentibus sub animi commotionibus (quibus ex gravissimo familiae suæ ca-su eodem tempore valde erat obnoxia) colicis doloribus (x), possent le-vamen adferre, tantum proficiebamus, ut lecto interdum egredi valeret, cui, quum primum ad illam accerferet, semper fuerat adfixa. Hinc cu-rationis urgendæ tempus me nactum esse existimans, (ægra ad omne cu-ræ genus pro stabilienda sanitate parata), ut inexhausto isti renalis pi-tuitæ proventui obicem ponerem curam gerebam, de cujus prompta per renes excretionem antea solum fueram sollicitus. Hinc Sedlizenium aqua-rum lagenis aliquot successive & ut vires ferebant epotis, eo quidem per-veniebamus, ut pituita illa renalis non quantitate solum ad aliquod tem-pus minueretur, sed eadem glutinosam quoque tenacitatem deponeret. Verum ne hoc quidem adeo satisfiebat morbo chronico, quin rediret ad ingenium, perque vices mucum, tum copiosorem tum tenaciorem pro-

Disput. Medico-Pract. Tom. I L

B b

gene-

(x) Hi dolores colicam ex calculo, sive nephriticam, profus referant, adeo, ut in declinatione paroxysmi nihil fere certius, quam lapillorum excretionem apud animum expectarem. Sed in horum locum semper succedebat excretio mucii cum urina copiosissimi tenacissimi que,

generaret. Repurgato proinde aquis mineralibus corpore, tanto minus ad scillæ usum accedere dubitabam, hac quidem methodo, ut parva primum dosi, successive dein augenda, irem exploratum, quomodo ferret medicamentum ægrotata? Et quum antea scillam vincetoxici radici admixtam exhibere consuevissem, nunc illius folius cum duplo tantum nitri (y) tritæ exhibendæ consilium inibam, additis pro corpore ut ita dicam, sive uti in scholis adpellari solet, excipiente, cancerorum lapidibus. Sumta sunt hanc in modum prima die ex jure carniū duo scillæ grana, tertia tria. Ab his nullus vomitus, sed nausea solum, alviq̄ exsolutio aliquoties sequuta. Sed ad renes & in dorso pressiois sensus, cum quo & urina crebrius fluebat, & cum hac insignior mucī sæpius commemorati copia, quæ sequentibus proxime diebus notabile decrementum patiebatur, cum ægræ euphoria. Post septem dies eodem modo repetiti iidem pulveres, a quibus singulis uti nausæ ita nunc vomitus non leves aliquoties concitati. Sed νεφελικωδης nihil, nullusque colicæ nephriticæ sensus, (a drastis ceteroquin remediis in hujusmodi casu vix unquam non metpendæ) potius cum urina largiter excreta pituita renalis, sed tenacitatis jam expers, imo penitus propemodum evanescens deinceps, ita, ut tertium sumti post decendium circiter hi duo pulveres, a quibus vomitus nullus, vix leviter in urina natantem nubeculam eructaverint produxerintque. Redeunt integro jam inde a mense cum cibi potusque appetentia, somnoque, vires, nec exquisitior amplius in dextri renis regione sensus, nec malum ischiadicum, nec in inguine dolor, & licet hoc tempore gravissimis animi pathematibus crebro admodum exagitata fuerit, nullus tamen veterum dolorum, iram ipsius mororemve presso pede decem jam inde ab annis sequi solitorum, sensus, adeo, ut, licet saporē pulveris vehementer abhorreat, tamen statuerit, prophylactice hoc pulvere crebrius statoque ex nostro consilio tempore; uti, utpote in quo per Dei gratiam præcipuum rebellis morbi medicamentum se reperisse, non opinatur solum, sed penitus persentiscit.

X.

Diximus de nephritide pituitosa, unde nunc ad alterum genus, quod fabu-

(y) Diximus, nos, ut effectus scillæ sibi relictæ rectius indagaremus, vincetoxici radicem omisisse (utpote suis jam dudum virtutibus celebrem) ne, si qui forsitan scillæ, seu nobis etiam, minus faverent, haberent, quo in dubitationem possent advocare, fuerintne hujus medicinæ effectus vincetoxico magis, quam scillæ tribuendi. Sed de omitendo nitro non æque facilis atque expedita res fuit visa, quum sufficienti desitueremur experientia, domitoreque opus habere acriores scillæ particula viderentur. Quanto vero clarius de nitro rationibus observationibusque passim in aureolis scriptis evicerat Hoffmannus, nitrum egregium præbere causticorum, seu acriorum medicamentorum, domitorem, tanto minus ab hoc discedendum videbatur, quum particularis circa scillam observatio ejusdem, nitrum ad hanc rem plane egregium pronunciaret.

fabulosum adpellavimus, pergendum, in quo problematis pag. 32. propositi resolutio, sequenti experientia illustrabitur. Fœmina quinquagenaria, diu jam de anorexia summaque ventriculi imbecillitate quæsta, vel si quid etiam alimentorum adpeteret caperetque statim inde ventriculi doloribus tentata, rogat ut ventriculi ipsius curam velim suscipere. Querebatur eadem de subitanea sæpius se divexante nausea, cum horroris omnes artus permeantis sensu, crebrius, nec statis periodis, invadente. Sciscitanti mihi, quæ potissimum ægritudinis causa esset, (quum & mali hysterici & vermium symptomata particularia viderentur admixta) nulla propior videbatur renum vitio, quum non solum dorso dolor in illorum regione potissimum persentisceretur, sed præsentem malo, assatim quoque ac quasi σπαγγωδης urinam redderet, in fundo vitri fabulum deponentem. Nullo proinde stomachicorum adparatu (z), sed medicamentis nephriticis lenissimis adhibitis, illam brevi per Dei gratiam in sanitatis viam reducebam. Sequebatur quoque haud ita multo post pituitæ tenacis, excretio, in qua sparsim impacta erant, veluti in matrice nidum præbente, granula calculi, milii parva semina requantia, coloris subrufi. Ex illo tempore reviviscere quasi sibi videbatur fœmina, sanoque simillima per mensem prope integrum degebat. Sed mox in pejus verti omnia incipiebant, unde querula ad nostram iterum confugiebat opem, utque de malo, quod mitescere docueramus, penitus eradicando cogitare velim, orat. Nulla igitur mora interjecta, antequam vires colligeret morbus, scillam ad manus sumebam, ejusque quatuor granis cum duplo nitri & quintuplo lapidum cancerorum tritis, renes ibam excussam atque instauratum. Primum itaque sumtus pulvis nihil efficacis exerebat, vomitu, nausea, vel diarrhœa; sed solum circa renes & in dorso leviusculi dolores motusque. Altero vero mane, quum similem pulverem hauisset, hora elapsa vomitus ciebantur, post quos cum crebro ad mingendum stimulo, urina exercebatur copiosissima, cervicis feces in vitro urinario adeo tetro spectaculo referens, ut non leviter cum marito exhorresceret, nec, præ pudore honorisque causa, quum illam inviserem eandem

(z) Misere cum ægrotis agi, si medicus quod ipsi expetunt curationis genus, statim ipsis adhibeat, inter veros non solum Hippocratis filios notissimum est, sed recentissime a nobis pag. 5. Scholio 3. & 4. exemplo confirmatum. Atque ut aliquid huc propius adhuc pertinens adferamus; novi virum quinquagenarium, adeo nephriticum, ut integra jam lapidum, laborioso maximam partem partu a se editorum, cimelia servet, hic superiori anno quum in notitiam ipsius pervenissem, crebris a me ut laboranti stomacho suo suppetias ferrem, rogare solebat. Ego vero quum renes curari oportere docerem, essentialisque stomachicas ipsi dare negarem, tametsi ipsi ab initio non satis officiosus viderer, tamen hoc modo aliquoties stomacho ipsius, per indirectum, (ignoscite barbarici) curato, hoc obtinui, ut ipse curationis suæ moderator amplius esse nolit, omnemque ejus partem mihi lubens jam concedat.

eandem monstrare vellet. Dimittebat hæc amurca in fundo vitri plurimum sabulum, deque renum vitio, tanquam ægritudinis præcipua causa, nos non temere fuisse sollicitos, docebat. Sequentibus diebus urinæ quidem adhuc nonnihil turbulentæ, quales etiam, quum post decem circiter a secundo pulvere dies, me auctore tertium sumisisset pulverem scilliticum, [qui per diarrhæam potissimum virtutem exeruerat] aliquo modo sequebantur. Sed quum post octiduum quartum hausisset pulverem, quasi *προφυλακτικως* ipsi exhibitum, amplius in urina nephritici vel calculosi nihil. Ceterum ex quo secundum sumtus pulvis adeo notabiles effectus exeruerat, dici vix potest quam egregie nunc per duos jam menses continuos sese habeat fe nina hæc, dum recte cibum somnumque capiens, & ab labores alacris, pinguescere habitiorque fieri incipit, quæ integris jam inde ab annis languerat, innumerisque pseudomedicinis nihilo plus profecerat, quam ut propemodum desperare inciperet, se cum sanitate in gratiam unquam redire posse, nunc quasi reviviscens, & mecum scillitici pulveris virtutes laudans admiransque.

X I.

Venio nunc ad observationem specialem, problemati medico supra p. 32 in medium allato solvendo, imprimis accommodatam. Virgo, de qua supra observatione speciali Ilda sermo nobis fuit, Maio hujus anni Junioque mensibus, postquam ex morbo supra descripto penitus convaluisset, queritur se exquisitis dorso doloribus [quales ex calculo renali se anno ineunte sensisse memoria tenebat] crebrius infestari, quos ut plurimum dolorifica lapillorum cum urina excretio sequatur, ac licet hi dolores longe tolerabiliores essent illis quos supra pag. 31. commemoravimus, tamen quod satis molesti non solum, sed & metu gravioris mali stipati essent, rogat, vellemne dare operam, ut his quoque periculis defuncta vivere posset. Ego, quod jam aliquoties antea de scilla ipsi exhibenda, experiendisque in ipsius nephritide medicamenti viribus, cogitarem, non diu admodum, quo medelæ genere illam tractarem circumspiciebam. Hinc Julio mense ineunte pro lubricandis viis renalibus, intestinisque a fordibus repurgandis, inque parascæven usus scillitici pulveris, Sedlizenfes aquas suadebam, quarum una lagena quadriduo epota, quinti vel sexti diei mane scillam propinare erat constitutum. Sed quum die quarta præter opinionem colica nephritica non leviter tentaretur, viriumque gravem fecisset jacturam, differendus erat scillæ usus. Tertia proinde die, quum denuo Sedlizenfes aquæ libra una alvus esset soluta, altero mane pulvis scilliticus, qualem observatione antecedenti descripsimus, sumitur. Sequebantur hunc non solum vomitus quidam leviusculi, sed alvus etiam aliquoties exinde solvebatur, cum sensationibus in dorso, adeo ut nihil non movisse videretur. Sequentibus duobus diebus, denuo Sedlizenfes aquæ

aquæ libra una epota, altero mane secundum sumitur pulvis scilliticus ex jussulo ut antea. Sequitur idem, qui a primo pulvere effectus, sed nephritici mali nihil, nec in urina quoque, [si forte crebriorem ad illam stimulum eximas] præter naturam quidquam. Mirabamur quod de calculo nihil prorsus sentiretur. Verum enim vero, uno dierum septenario circiter elapso, quotidiani lapillorum, lentes ciceresque magnitudine referentium, sequuntur proventus, adeo ut vix urinam redderet, quin lapillum excerneret. Sed quod insolitum, admirationeque dignissimum, nullus amplius ex horum successu dolor, non colicæ, non viarum, quas lapilli permeant medelæ arrosiones, sed perfecta calculorum, licet adsint, gaudet *αναίσθησια*, sensim quoque nunc decrescente illorum proventu, & cetera rectissime valente virgine.

X I I.

Sub hujus anni initium ad mulierem advocabar, ad hydropem tandem empiricorum opera usam, donec omnis convalescentiæ spes evanesceret, quum continuato essentiæ jalappæ usu quotidiano propemodum hoc effectum esset, ut omnia abdominis contenta sibi quasi ignibus exuri atque torreri quereretur ægra, siti inexhausta, tussique & quæ alia ad consummatos hydropes accedere calamitatum practici norunt, illam misere excruciante. Urina parca, ex alvi profluvio nihil vel parum levaminis. Ut morbum justis modis non tractandum saltem tolerabiliorem redderem, demulcentium antiphlogisticorumque usu laborabam, nec temere, adeo ut sopitis illis quæ contraindicantia fuerant, ad scillitici pulveris usum accedere auderem. Per tres igitur dies continuos tribus quotidie scillæ granis cum nitro & vince-toxici radice exhibitis, an urina sollicitari posset, periculum faciebam. Sed quum nulla nec minima ratione diuresis inde augetur, vomitusque exhibitionem pulveris horæ unius vel alterius post assumptionem spatio sequens, sine spe levaminis ægram excrucialet, ab usu hujus desistebam, nec in pulvere neque in infuso expectationi satisfaciens.

X I I I.

Obferebat se haud ita multo post alia occasio faciendi periculi circa scillam. Mulier quadraginta sex annos nata, mercenario labore victum quærens, duroque vitæ generi adueta, cui decimo tertio ætatis anno catamenia jam fluxerant; quæ fere semper deinceps nimia habuerat, anni superioris autumnio ineunte tumore per universum quidem corpus quasi vago, atque nunc caput, nunc manus, nunc pectus in sinistro, mox in dextro latere impetente, in infimo tamen præsertim ventre, atque exinde ad extrema pedum, fixo, affligitur. Atque horum quidem tumor digitorum prementium vestigia servans, hydropicæ indolis videbatur, quum

vagus ille elasticus esset & ad tactum renitens. Multis passim auditis hydropis remediis euphoristis frustra adhibitis, tandem ad gummi guttæ usum delabatur, cumque hujus scrupulum aliquot vicibus pro aquis expurgandis assumere juberetur, per errorem tertiam partem semuncie sumit. Quæ & qualia hæc fuerint consequuta, non opus forsitan enumerare medicis clinicis, quodque alvini profluvii & vomitus vehementia mulier robusta alias & quadrata semimortua toto illo die jacuerit. Cum alvi profluvio tres lumbricos excernebat, sesqui spithamam longos, & licet proximè sequentibus diebus, quod facile existimari potest, valde langueret, tumoris tamen sensibili decremento sequente, duram licet, justam tamen morbi sui medicinam se reperisse gaudebat. Hinc post aliquot dies semuncie partis tertie partem tertiam denuo sumit, a qua vomitus quidem nullus, sed alvine dejectiones confertiores cum lipothymis & nausea. Excernebantur simul duo vermes prioribus similes, cujus generis alii duo paucos post dies priores sequebantur, adeo ut intra octiduum septem fati magni vermes excernerentur non solum, sed tumore decrecente, sanitatem sperare inciperet. At minus diuturnum hoc gaudium, ad ingenium enim brevi redibat morbus, licet alvus æque ac vesica quotidie officio responderent. Circa urinam solum color lixiviosus hydropici quidpiam monstrabat. Duraverant hæc per satis longum tempus, quum domino domicii, quo utebatur ægra, medicinam facere rogarer. Qui cum mentionem hujus mulieris injiceret, misellæ, & cui non suppeteret unde medico & pharmacopœe satisfacere posset, illam adibam, meque elemosynariam ipsius curam gessurum pollicebar. Videbar enim mihi occasionem novam faciendi ei ca scillam periculi nactus. Morbi tunc facies qualem ab initio pinximus, præterquam quod vires non ut antea suppetere. Exhibebam igitur ipsi ab initio, largiter bibendum decoctum, cui basis erant species pro decocto aperitivo maj. Ph. Aug. Sed quum hoc nihil proficeretur, urinaque (quum alvi profluvium tumorem non levaret,) sollicitanda videretur, ad scillæ usum pergebam, illamque ad grana IV. cum nitri duplo mitigatam, adjecta radice vincetoxici pulverisatæ portione, per tres dies continuos nunc in infuso, nunc in substantia, exhibebam, effectusque expectabam. Sed quemadmodum nullus inde unquam vomitus aut notabilior effectus sequebatur, ita etiam urinae auctius profluvium, & cum hoc morbi lenitas, frustra sperabatur. Nascebatur hæc intuenti suspicio, an ne vermium forsitan *λεϊψανα*, morbum quem antea fecisse videbantur, adhuc alerent? Dabam proinde mercurium (a), resuscitatum ex cinna-

(a) Eodem siquidem tempore aliquot exemplis sese mihi mercurii vivi virtus anthelmintica probaverat, aliis quibusvis probatissimis anthelminticis temere adhibitis. In quibus memorabilis sequens imprimis particularis observatio silentio mihi non videtur prætereunda, occasione hac illam in animum revocante. Puella septem annos nata ante hos duos jam annos adversa valetudine affligi incipit, omnes vermium notas præ se ferente, ut quivis illam intuens, etiam ultra vulgus non saperet, causam morbi per-

bari, inque pulverem cum saccharo tritum. Sed quum ab hoc nulla vermium excretio, morbusque tantum non cresceret, an lenioribus, pilulis

Bec-

spicere valeret. Dicerem propemodum, [si acutam ex vermibus febrem excipias] vix esse unum vel alterum in vermium copiosissimis signis, quod in hac non adberit, unde tanto facilius etiam illorum indicem exhibere superedeo. Hujus quum puellæ parentes meum flagitassent ad hanc rem consilium, equidem omnem pro sanitate restituenda movebam lapidem, sed irritò propemodum per integrum mensem ausu. Hinc quum aliquandiu ab urbe discedendum mihi esset, quum præcipiti morbum periculo carere cernerem, me non invito ad alius cujusvis pro puellæ sanitate consilium a parentibus itur. Ex illo tempore nihil non pro vermibus tentatum, nullumque pseudomedicorum genus, quin adiretur, prætermisum. Nullus per integros octodecim menses agyrtæ vermium remedium Lubecæ venditavit, aut seplasiu, vetulæ seu cujuscunque alius medicum se fingentis anthelminticum medicamentum venit, quo a parentibus, cujuscunque etiam illud esset generis, puellæ propinaretur, ita, ut integras paginas replere nominibus possem nauseosissimorum quorumvis remedium puellæ datorum, quæ legens crederes parentes de interimenda potius quam sananda eadem, fuisse sollicitos. His tamen omnibus nihil quicquam proficientibus, puellaque interea penitus cachectica evadente, denuo ad me itur. Novæ igitur curationis initio non proletariis medicaminibus factò, quum illa nil proficerent, parum aberat quin crederem, si ri posse in medicina, ut omnia prorsus phenomena certum aliquem morbum mentiantur, quin is vere ille sit. Ad minimum in vermes hoc valere vix amplius dubitabam. Sed quum ad mercurium vivum largius paulo exhibendum accederem, brevi sequebatur excretio vermis unius ingentis, & sesqui spithamam longi, post quam reliqua, pro pathematum variorum ratione data, longe expeditius virtutem exerebant non solum, sed tantum quoque intra aliquot menses proficiebatur, ut cum sanitate in gratiam paulatim rediret puella, quam ad sanitatem reduci posse propemodum desperaveramus. Ceterum silentio involvere non possum, quam, ex nostra quacunquæ experientia, innocuus sit mercurii vivi internus usus, dudum quidem in controversiam advocatus, curatum tamen observatorem atque chemiatrum vix experimenti successu destituens. Ego certe aliquot jam inde ab annis vix aliquem carcinomatum scorbuticorum aut malorum venereorum causa panacea mercuriali pro salivatione, tractavi, quin simul largiter mercurium revificatum quotidie exhiberem. Ac recentissimum quidem mihi adhuc suppetit exemplum, hominis gonorrhœæ virulentæ chronicæ causa uno quadriennio ter salivatione [vera loquor] eaque satis vehementi a chirurgis tractati, sine ullo tamen vel gonorrhœæ, vel sceleribus venereæ, quod aliquot jam inde ab annis priori malo se sociaverat, levamine, qui tamen [quum in ossibus hamata recondere tela penitus inciperet amor] quartum a nobis salivatione, eaque ejusmodi qualem modo commemoravimus, tractatus, perfecta nunc gaudet sanitate. Et meminimus superioris anno hominem quendam ad salivationem pro eradicando, [quod per vices ossa nasalia clandestino dolore vexabat], malo venereo voluisse perducere, nullis tamen illud artibus solitis, & periculo virulentiaque carentibus, potuisse obtinere, ut præter sputationem concitatiorem, salivæ fluxus, qualis ad hoc curæ genus pertinet, concitaretur, cujus quidem rei nulla propior mihi causa videbatur, quam quod hic homo, nauticam exercens, ante aliquot annos a chirurgo in Norvegia accepisset formulam pilularum, quas præservatorias adpellabat, & quas st-tim, simulatque in naribus sevirè malum inciperet, per octiduum mane & vesperi sumebat, & quarum se aliquot jam libras devorasse narrabat. Constat vero erant illæ ex mero mercurio vivo deputatissimo, cum succo liquoritici in pilulis redigendo. Multa in hujus hominis morbo & medicamentum effectibus memorabilia erant, & fuissent dubio procul adhuc plura, si diutius Lubecæ commorari ipsi licuisset, mihi que curationis vel continuandæ vel mutandæ tempus ipsius discessu non fuisset creptum. Tanto minus igitur est, quod medicorum quorundam

Beccherianis diu continuatis, aliquid proficere possemus tentabam. Ast irrito ausu, quum symptomata augeri potius sensim quam mitescere inciperent; urina interim colore semper parcitateque eadem permanente. Hinc denuo scillæ vires experiri statuebam, aliquoties exhibendo pulverem paullo ante commemoratum. Sed quum rursus nullo profus emolumento id fieret, potiusque sitis ipsi, qua semper torquebatur, intenderetur post sumtum pulverem, temere hoc ægram torquere amplius volebam. Fuerant interea, qui ægræ mira prædicaverant de decocto Genistæ officinalis (b), cum absinthii & lupuli manipulo. Rogabat hinc ægra, vellemne sibi hoc permittere. Ego, tametsi tot jam medicamentis recte quidem, sed incassum nihilo fecius adhibitis, non magnam admodum spem exinde conciperem: permittebam tamen, & quid post epotas quatuor circiter hujus decocti intra octiduum mensuras, sive libras octo ad decem circiter, futurum esset, prætolabar. Hoc itaque finito, cum illam inviserem rursus, licet dubiam mihi prognosin antea jam formassẽm, vix tamen sine stupore mulierem reperiebam, facie duolo, quam antea unquam videram, tumidiorem, brachiis etiam, reliquisque corporis partibus, vehementer inflatis, respiratione quoque anhelosiori quam antea. Alia proinde si non ad morbi curationem, saltem ad symptomatum mitigationem, via ingrediendum esse perspiciens, tumorem corporis, tumorum spasticorum more tractare statuebam. Exhibebam hinc (quidquid etiam virium imbecillitas contraindicare videretur) Pilulas e styrace cum op. anatico pondere pilulis

nostræ ætatis Anglorum experimentis de mercurii vivi ore hausti ad morbos efficacia, fidem derogem, [quos egregia de hoc medicamento expertos esse, & commentatos ante hos decem circiter menses in dissertatione de usu hydrargyri interno sub præsidio Cl. Hebenstreit eleganter docuit Sætorius, inque Germania notius reddidit] ut potius si a medicis solide doctis his in praxi insistatur veltigiis, in artis decus & miseræ humanæ levamen vergere queant. Ut mirari lubeat *Химическое* Stifferum, in *Actis laboratorii chemici Helmstedensis*, Specim. 2. cap. 3. disertis verbis monere, „Nemini tamen mercurio, nisi crudi usum commendare volumus, cum tutioribus ex argento vivo paratis & usu, probatis nunc gaudeamus, quum paullo ante egregia profus de ipsius efficacia commemorasset. Uti enim antimoniom tum primæ virulentiam inquit, quum arte naturalis ipsius textura invertitur, ita penitus existimo, mercurium vivum [modo ille satis depuratus sit, & a sordibus virulentis minerarum repurgatus] pro usu interno, nunquam magis tutum esse, quam cum nullum artificium est expertus. Interim mihi experientia videor edoctus, mercurium vivum, si non profus a sordibus virulentæ mineræ sit repurgatus, magis adhuc anthelminticum esse, & agyras crudo illo suo in vermibus expellendis plus efficere, quam medicos providos & circumspectos, non nisi resuscitatum aut aliis quibusvis artibus penitus ab heterogeneis purgatum, ad hanc rem infantibus propinantes. Sed quis de mercurio vivo scribens medicus, disertus esse non posset? Contrahamus igitur vela, ne in amplius æquor excurrat oratio.

(b) Euporiston hoc medicamentum laude sua non defraudandum est, quum multiplici admodum muliercularum nostrarum experientia, aquosis tumoribus egregiam opem adferat. Sed quod largius paullo potandum sit, ita ut stomachi delicatuli vel imbecilliores, aut non capiant, vel non ferant etiam, rarior ejus experiendi occasio inter illos qui medicorum opera utuntur, quam illos qui paupertate euporista solum admittunt.

lis e succino permixtas, versus somni tempus. Sequebatur nox præter morem placida & quieta, transpiratioque, (quæ nullo unquam totius morbi decursu placide successerat), cum momentaneo tumoris decremento persentifcebatur, pilulisque paulisper continuatis, aliquot dierum euphoria. Sed simulatque per aliquot dies desivisset, tumor denuo incrementa capiebat, qui tamen, simulatque pilulæ denuo sumtæ essent, componebatur, sed ita, ut subreptitie, (quum præsertim etiam modus in pilulis esset adhibendus), incrementa caperet, ægramque, quidquid etiam contra molirer, jugularet. Ceterum quod in hac observatione prolixiores fuerimus, atque illa quoque percensuerimus, quæ huc non spectare existimari posset, illo factum est omine, ut plane intelligeret lector medicus, fuisse hujus morbi indolem ejus generis, ut omnem penitus medelam respueret, unde non mirum, si nullus profus scillitici pulveris ad eundem fuerit usus.

XIV.

Aliquot circa illud tempus, quo *observatione speciali prima* commemoratæ scillæ virtutes nobis sese obtulerant, exfluxerant menses, quibus non interrupta cura nostra indiguisset, vir quidam quadragenarius circiter, macilentus ex omni tempore & cineritio icteritii coloris, animo subito excandescens iracundusque, & externo habitu hypochondriaci faciem præ se ferens, & qua somnum & partum hypochondriaci mali symptomatibus divexatus. Erat ab his mirum in modum levatus, quum anni 1734 ætate ineunte nostro consilio Pymontanis usus esset, & diætam aliquandiu rigorose me auctore observasset. Sed animi pathemata, sensim veterem luem alliciebant, sic ut ætate superioris anni vergente, (quum etiam illo vere Pymontanarum usum negotia ipsi non permisissent), post gravem iracundiam in febrem incideret continuam, catharralis quidem typum ferventem, sed continuis tendinum membrorumque exagitationibus & præsertim, quod mens sibi non recte constaret, licet delirio febrili stricte dicto careret) meninges cerebri lymphæ febrificæ adfectas esse, monstrantem. Justa proinde, nec perfunctorie adhibita, tam interna quam externa medicatione, intra duodecim circiter dierum intervallum per Dei gratiam obtinebamus, ut caput liberum evaderet, mihi que ex noviter orto dolore scapularum rheumatico morbum solutum iri prædicere liceret; nec vanum erat augurium, quum adhibitis ad furas & pedum plantas epispasticis tutioribus (neque enim macilentum exhaustumque & aridulum ægri corpus cantharides permittebat) non solum dolor rheumaticus ad femora & pedes extendi inciperet, sed exanthemata quoque miliaria cum exquisitissimo pruritus sensu in cruribus confertim efflorescerent, cum sensibili ægri euphoria. Quibus exanthematibus ut satisfaceret, emulsionibus ex amygdalis dulcibus, & sero lactis dulci pro potu imperato,

Disput. Medico-Pract. Tom. II, C c labor

laborabam, idque eo usque continuabam, donec a fœmoribus cruribusque cuticula exusta squamatim & laciniatim secessisset. Redibat ægro somnus, adpetitusque ciborum vix satiandus, sic ut in conclavi non solum, sed tota æde obambulare noster inciperet. Sed redibat proh dolor ingenium omnibus se domesticis negotiis ita immiscens, ut quasi delectamenti loco exquireret, quo iracundiæ affatim litaret, quidquid etiam mecum uxor novi periculi occineret. Non mirum proinde, quod vix instauratum convalescentis ægri robor novis ægri tudinibus tentaretur, nunc ventriculi spasticis motibus & nausea, nunc spirandi, (ad pectus serpente malo) angustia, nunc tussi stomachicæ atque fere ferina, nunc tussi pulmonali, nunc pertinaci alvi obstructione, nunc ejusdem nimia & ad lipothymias usque iterata exsolutione, (quorum tamen culpa, quod bona fide testor, nunquam in medicamenta conjici poterat, quum tutissimis probatissimisque semper usus fuerim in hoc ægro, quem, utpote mihi amicissimum, atque se curæ meæ totum quantum tradentem curate semper observabam) ægrum adeo exercente, ut lympham acerrimæ & causticæ indolis in visceribus oberrantem, & cui naturæ nondum collectas vires (quidquid ars ferret suppetiarum,) impares ad crisin futuras timendum esset, non obscure perspicerem. Qui quidem tanto magis metuendus videbatur hostis, quum si quando sopitis his symptomatibus octo pluresque dies exegisset æger, (quod non raro contingebat) quibus somnum cibumque rectissime caperet, vires nullo unquam modo exinde instaurarentur, (morbis fomites ad chylicos mesenterii meatus dubio procul translato) & veteris tragœdiæ scenas per vices symptomata resumarent. Nec hæ solæ calamitates, accedebat enim non solum spirandi pertinacior difficultas cum tussi longe quam antea rebelliori, sed leviori quoque dysuria, imo ischuria. Jam quidem pertinacior istam respirationis difficultatem mirifice levabat potiuncula ex aquis pectoralibus, asthmatica, cum carminativis aquis, & oxymelle scillitico, ad quam statim confugere sueverat æger. Sed quum ad urinæ difficultatem non tumor solum pedum ad suras protensus accederet, sed asthma quoque convulsivi asthmatis genium indueret, de exhibendo scillæ pulvere cogitabam. Unum me morabatur, quod asthma hoc stomachicum non minus esset quam pectorale, & ne hinc satis tutum esset exhibere medicamentum in partes solidas non sine impetu agens. Sed quum urinæ non succederent, & asthmatis paroxysmi ingravescere inciperent, ad scillam accedere non dubitabam. Exhibebam proinde illam ab initio cum vincetoxico, (in cujus locum ob saporis amaritiam, & quod certior essem cuperem, an soli scillæ tribuendi essent nobiliores effectus, deinceps cancrorum lapides, aut alia absorbentium genera surrogabam) ad duo grana cum nitri duplo, & quid inde futurum esset non sine metu expectabam. Sed tantum aberat ut ex illo, exhibitionemque consequuto vomitu, malo haberet, ut potius eodem mirifice levaretur. Asthma siquidem inde evanescebat, ciborumque nausea,

quæ

quæ asthma præsentem aderat, in adpetentiam cibi mutabatur. Urina parvissime fluens, imo interdum penitus sufflaminata, ciebatur, & quod imprimis notabile, somnus exhibitionem, simulatque post horam circiter vomitus esset sequutus rectissime sequebatur, isque infomniis terrificis non interruptus, quum plerumque, & extra pulveris scillitici usum, inquietus esset, nec in virium instauracionem cederet. Adeo in hoc ægro virtus scillæ anodyna sese exerebat, ut quum aliquoties pomeridie datus esset pulvis, ipsemet ægrotus rogaret, vellemne ipsi versus suctum quietis, quod nocturnum est, tempus, eundem exhibere? Quod adeo admirabile somni invitamentum esset, quod quidem fieri lubenter permittebam. Sumfit in hunc modum tam crebro noster pulverem, ut numerum inire non ausim ex memoria, [quum schedulæ ad manus jam non sint,] & omnem reliquam medelam respicientem propemodum morbum ultra integrum menssem hoc solo compecebat, qui, simulatque a scilla nullum amplius levamen reciperet, brevi omne reliquum medicamentorum genus eludebat, nostrumque viventium numero eximebat.

X V.

Possemus nunc multi admodum esse in recensendis ejusmodi morborum generibus, in quibus scillitici pulveris usus ad pedum oedemata egregium illis quæ antea adhibueramus pondus addiderat, in quibus etiam sine vomitu, aut vehementiori quodam motu, virtutem exeruerat diaphoreticam, catharticamque, & in quibus non ad unum alterumve granum, sed ad septem grana, imo dimidium scrupulum pro dosi, cum duplo nitri & lapidibus cancrorum, idque crebrius, est exhibitus. Sed ne tempus spatiumque nobiliori cuidam observationi speciali consignandæ eripiamus, reliquis missum factis, quum præcipue notabilis videatur, ad illam accedimus. Mulier triginta tres circiter annos nata, unius prolis mater, sanitate uti solita secunda, media ætate superioris anni colica corripitur vehementissima, in cujus causam quid allegaret non habebat. Solvebatur hæc colica, nullo medicamentorum adminiculo, per diarrhœam vehementissimam, dolorificam satis & ad dimidium menssem durantem. Quæ cum nimis tandem exhauriretur, consilio empirico medicaminibus utitur, quibus diarrhœa compecebat. Sed in locum succedebant gravissima pathemata. Corripiebatur enim statim insigni respirationis difficultate, ut non solum scalam ascendere non posset, sed in plano etiam deambulans vix spiritum ducere valeret. Accedebant cordis palpitatio, sub levissimo motu gravissime infertans, hypochondriorumque dolorificæ tensiones, imo inflationes, ita ut nullam vestimentorum cincturam, utut leviter solum stringeretur, ferret, statimque spiritu delinqueret. Color faciei luridus. Ciborum adpetentia vel nulla, vel vaga, & post sumta alimenta dolores ventriculi. Alvus segnior, catameniorumque [quæ antea justam semper periodum tenerant] ataxia,

imo cessatio. Urinæ fluxus paucissimus, sic ut intra nycthemeron vix uncia interdum redderetur urinæ, quam propemodum æstu fervere querebatur ægra. Tremebat insuper toto corpore ex cordis palpitatione, misero admodum spectaculo. Somnus parcus, insomniisque terrificis distinctus, nec in vitium instaurationem cedens. His per mensem circiter unum toleratis, tumor hypochondriorum antea commemoratus per totum abdomen protendebatur, adeo ut, quum menses simul penitus cessarent, de graviditate quibusdam suspicio subnasceretur. Sed quum Jovem fidium juraret se viro corporis copiam non fecisse, empiricæque medicationis peracta, meæ se curæ traderet, adhibitis venæ in pede sectionibus & largo pilularum Beccherianarum decoctorumque aperientium usu, nonnihil levari morbus videbatur. Sed brevi ad ingenium redibat, omniaque in deterius vergebant, ita ut de abditiis morbi causis cogitandum mihi esset. In his proxima videbatur febrilis cujusdam morbi fomes, quum statis temporibus exacerbari inciperet. Quamobrem per aliquot hebdomadas exhibitis antifebrilibus nobilissimis, quid inde futurum esset expectabam. Sed eadem semper morbi scena, cujus si hoc loco omnem cum curatione historiam pertexere sustinerem, spatium me citius lectorisque forsan patientia quam dicendi materia deficeret. Interim ciborum adpetentia somnoque de die in diem imminutis vires vehementer labascere incipiebant. Hinc alia ad curationem via ingrediendum videbatur, atque subnatæ vermium intestinalium suspitioni occurrendum. Adhibebam proinde præter alia notiora vulgatioaque pulverem mercurialem, de quo supra diximus. Sed tantum aberat, ut vel vermes inde excernerentur, vel cum sanitate in gratiam redire inciperet ægra, ut potius sub hujus anni initium tumor pedum oedematofus veluti cumulus ad reliquas ægri tudines accederet, & quum antea per vices solum sese lecto dederat, nunc anno hoc ineunte lecto plane adfigeretur, cum notabili tumoris incremento non solum, sed palpitationis periodice exacerbatæ paroxysmis etiam gravissimis.

X V I.

Hac itaque nova, & ad nostram orationem proxime pertinente morbi periodo ingruente, quum consilii auxiliique copia vix amplius suppeteret, de scilla propinanda animum subibat cogitatio. Jam quidem ob cordis palpitationem, levissima tantum tussicula statim concitatori, & quod novitius adhuc in scillæ armatura miles essem, effectus vomitorios nonnihil metuebam, & si quid ulla alia ratione modove obtineri posset, nihil intentatum relinquebam. Sed desperatio mox eo, quo provida curatio non permiserat ire ducebat. Parato proin lagena una aquæ Sedlizenfis ad scillæ usum corpore, eandem ad tria grana cum duplo nitri tritam, & radicis vincetoxici pulverisatæ scrupulo uno adjecto, ab initio exhibebam, cui pro vesiculo erant aquæ diureticiæ. Ciebantur inde horæ ab assumptione unius

unius spatii vomitus, valde quidem in se molesti, sed admirabili inde consequuta euphoria molestiam illam satis pensantes. Largissimum enim urinæ profluvium altero statim die insequutum, mirifice nostram levabat, ut & respiratio faciliior esse, & pedum abdominisque tumor duritiem deponere inciperet, nec in parvam spem venire, deploratam propemodum ægram in hoc medicamento, si in ullo unquam, morbi gravissimi medelam esse reperturam. Sed continuatione demum efficacem medelam esse futuram, statim perspiciebam, simulatque enim per aliquot dies ab hoc discessissemus, aliisque quibuslibet mitioribus [si ad scillam nimirum conferras] rem peragere suscepissemus, incrementa statim nova morbus capiebat. Scillæ usum itaque continuaturo, imo exploraturo mihi, subibat cogitatio, de dosi non solum augenda, sed omittendo quoque vincetoxico, illoque cum lapidibus cancrorum permutando. Quapropter ejus grana quinque cum nitri duplo & lapidum cancrorum quadruplo trita, propinabam pro dosi tertia quavis ab initio quartave die. Ab his propter vomitus amurcæ gastricæ copiosissimæ urinæ insolitum altera statim die profluvium animadvertetur, per aliquot dein dies continuans, atque admirabile levamen ægrotæ adferens. Somnus enim exinde placidior, ciborum rectior adpetentia, respiratio faciliior, pedumque oedematis sensibile mox decrementum. Inprimis animadversione dignum in his videbatur palpitationis cordis notabilis uti remissio ita intermissio diuturnior, & quum a medicamento rarius sine vomitu vel nausea operante hujus molestissima exacerbatio tantum non certissima videretur, tum veritatem fidemque omnem testor, contrarios prorsus opinioni seu conceptæ apud animum expectationi eventus inde esse consequutos. Etenim quum tempore quod assumptioni pulveris erat destinatum, incredibilis ac vix ferendus palpitationis paroxysmus forte ingrueret, tanto ægram impetu exagitans, ut tota facies sanguine magno impetu ad illam ruente non turgeret solum, sed misero quoque spectaculo vasa jugularia exinde ita intumescerent, ut foras eminent; consilii inops pulverem me non consulto sumit, quem forsan si me in consilium adhibuisset, differre suasisset, metu majoris ex vomitu inde concitato mali. Sed vix ore haustus pulvis, ecce bona omnia, furentis enim cordis motus veluti incantamento sopiuntur, ægra ad se redit, adstantesque quam semimortuam commiserationeque dignissimam tractaverant hoc ipso temporis momento, eodem libere respirantem & paroxysmi immunem cernunt, adeo, ut, exhibitam pro tumore oedematoso hucusque medelam, ad cordis furentis motus novo experimento mirifice valere cernerent, seu potius stuperent. Atque erant hæc sane quum ad me referrentur, ad quæ respicerem, notarique dignissima novis seu iteratis experimentis corroborarem. Reliquis igitur omnibus propemodum missum factis [quum nullo unquam modo desiderium explevisent] strenue curam cum hoc pulvere continuare statuebam, ipsamet ægra illius continuationem [ut sapore nauseosissimum esset medicamentum] exorante, sex itaque granis pro

dosi cum nitro & cancrorum lapidibus tertio quovis quartoque mane exhibitis (c), urina optime exinde, imo non raro etiam alvo, succedente, duorum mensium spatio tantum proficiebamus, ut pedum abdominisque tumor evanesceret, appetitus ciborum rediret, respiratio liberior evaderet, lectoque antea adfixa in ædibus obambulare, & si qui novi interdum, sive ex diætæ errore, sive ex morbi nimis rebellis reliquiis, persentiscerentur insultus, scillitico pulvere sumto omnia componebantur, aut certe ad sensum mitescebant. Redibant præterea catamenia, justas nunc periodos jam aliquoties observantia, licet color non penitus sanorum catameniiis pallore respondeat. Interim penitus ex tot egregiis hujus medicamenti in hac præsertim ægra facilioribus mihi persuadeo, fore, ut, quæ hoc tempore divina benedicente gratia ex miserrima valetudinis sorte in illam translata est, qua tantum non penitus sanissimæ similitis per duos jam prope menses degit, continuatione hujus medicamenti hoc sit obtentura, ut quidquid superest umbræ pristinorum malorum, vel penitus profligetur, vel certe ita compefatur, ut vires colligere non facile admodum valeat. Sane in hac ægra, scilla unica fuit, quæ ex innumeris probatissimis aliis medicamentis præcipuo quodam jure palmam sibi vindicaret. Etenim cum nullum prorsus nec minimum ex reliquis levamen neque accederet, neque sperari amplius posse videretur, exoptatissimo novi medicamenti adhibendi consilio levamen exortum ægræ, cui in solatium nihil præter mortem reliquum fieri omnes omnino illam intuentes existimabant.

XVI.

Essent nunc adhuc cumplura ad nostram de scilla tractationem pertinentia, de quibus cum benevole lecturis consilia communicare prooptarem. Sed quod temporis penuria de his ut fas erat, agere non permittat, illa missum potius, lectorisque medici experientiæ consiliisque reliqua facimus.

(c) Mense Aprili hujus anni hoc potissimum modo res peragebatur, ita ut illo mense septies octiesve eundem sumferit. Sed quum omnia in melius mutari inciperent, quovis octiduo semestri tantum usurpato pulvere, hoc proficiebamus, ut non solum rariore essent veterum malorum insultus sed leniores etiam, & si ad priores conferas vix notari merentes. Qui si quando ingenium resumere viderentur, sacrae instar anchoræ erat ægræ pulvis scilliticus, quem ad sex pro dosi grana, deinceps prophylactice quoque ipsi exhibui aliquoties Maio mense, & Junii quoque die 5. 8. 15. 25. ac semel deinceps Julio Augustoque mensibus.

F I N I S.

DANIELIS

L L

DANIELIS WILHEMI TRILLER

E T

FRIDERICI HENRICI KRIEGER,

DE PLEURITIDE ÆSTIVA

RARIUS OCCURRENTI.

Wittemb. 16 Jun. 1752.

P R O O E M I U M.

Acutissimum illum Morbum Lateralem, quem vulgo Græce, Pleuritidem vocant, per omne fere anni tempus, improprie sævire, hincque parcius quidem, primo frigidulo vere, frequentius autem horrido sordidoque autumno, omnium denique frequentissime, gelida ac glaciali hieme, miseros mortales subito invadere, fida constantique experientia, adeo quidem cognitum ubique & exploratum est, ut de illa solida veritate nemo facile medicorum, sive veterum, sive recentiorum, dubitare amplius audeat, ut ex eorum scriptis abunde patet. Quod vel ipso suo tristi exemplo uberius confirmat iste ingenio suo miserrimus Poeta exul, L. V. Trist. Eleg. XIII.

Perque dies multos, Lateris cruciatibus uror,
Sed quod non modico frigore læsit Hiems.

Quorsum & istud forsitan Euripidis spectet, & Tragedia incerta, apud summum Virum, Hugonem Grotium, in Excerptis veterum Tragicorum & Comicorum, pag. 431.

Λυκ. Ἡ παῖς νοσῆι τε καὶ πικρῶν ἔχει.
Β. Πρὸς τῆς; τίς μιν πημενὴ δαμάζεται;
Μῶν Κρυμὸς αὐτῆς πλευρὰ γυμνάζει χολῆς;

Hoc est, eodem Viro maximo, interprete felicissimo:

Lyc. Non sine periculo, Filia ægrotat mea:
B. Quæ causa? quale est hanc quod afflictat, malum?
An latera vexat frigus e Bile excitum?

Sed luculentius adhuc ille facetiarum Comicarum Pater & Princeps, Aristophanes, in Ecclesiastis, seu Concionatricibus, pag. 736. quem insignem locum laudat quoque Suidas, voce ΚναΦῆις, Tom. II. pag. 333. Edit. Kijster.

Ἦν γὰρ παρέχωσι τοῖς δεομένοις οἱ ΚναΦῆις
Χλαῖνας, ἐπειδὴν πρῶον ἡλίας τρέπη,
Πλευρίτις ἡμῶν εἶδεν ἂν λάβοι ποτέ.

Si enim præbeant indigentibus Fullones
Togas crassas, postquam primum Solstitium hibernum advenerit,
Pleuritis nostrum neminem unquam invaderet.

Neque sane id mirum: quoniam enim sæva pleuritis aëri imprimis gelido rigidoque per citam nimis festinantique inspirationem, justo copiosius haurto intus & ingesto, sanctam suam originem potissimum debeat, uti post complures Disput. Medico-Pract. Tom. II. D d alios

alios Auctores, sua quoque frequentiore experientia affatim edoctus, liquido demonstravit Dn. Praefes noster, in Libello sat cognito, de Pleuritide ejusque Curatione, Anno 1740. edito, cujus jam altera auctior longe atque ornatio Editio paratur: nemo non, opinor, causam confessim videt, eor gelidioribus illis praesertim anni tempestatibus, atroces Pleuritides tanto acrius insurgant, tantoque effrenatius ubique dominantur.

Inde & contrario, facile patebit, nisi fallor, ratio, quare arida fervidaque aestate, Pleuritis, seu dira rigidi algoris progenies, saevas suas nocendi vires vel plane non exerat, vel rarissime certe suscitot, lateraque acuto quasi telo, perfodiat.

Hinc nulla fere apud praesicos Medicos, Graecos ac Latinos, Pleuritidis aetiva mentio fuit injecta. Sic enim aperte scribit Aretaeus, Medicus & arte, & facundia, & miro stili venustioris nitore, prorsus insignis, Lib. I. de Morbis acutis, Cap. X. Φέρει δὲ τὴν πλευρίτιν, ὥραν μὲν, χειμῶν μέγιστα πάντων, δεύτερον ὀθινόπαρον, ἢ δὲ ἥσπον, ἢν δὴ ποτε ψυχρὸν γίγνεται. Θέρους δ' ἤκιστα. Inter anni tempora, Hiems maxime morbi hujus pleuritici ferax est; secundo, autumnus; ver vero minus, nisi interdum frigidum sit; aestas autem omnium minima. Idem postea censuit Caelius Avelianus, Siccensis Afer, a solida potius doctrina & experientia medica, quam cultioris scribendi generis inassectata puritate, commendabilis, cujus in eisdem pene sensum, haec ipsa leguntur verba, Lib. II. celerum vel acutarum passio- num, Cap. XIII. p. 111. Frequentat pleuritis etiam hiberno magis, quam Autumni tempore, quod Hiemi vicinatur: aestate vero difficulter occurrit: Ad quam Auctoris gravissimi locum videnda omnino sunt Dn. Praefidis Nota, in Appendice, ad ductum de pleuritide, Tractatum, p. 153. ubi consueta illa pleuritidis tempora expenduntur. Silentibus ergo sic de pleuritide aetiva, antiquis illis Medicis antesignanis, primisque in Arte nostra salutari ducibus, quid inde queso, mirum, si vel apud ipsos recentiores Auctores medicos, aut nulla plane, aut vaga tantum, dubia atque obscura, item brevis admodum pleuritidis aetivae mentio rarissime deprehendatur? Licet enim celeberrimus quondam Wedelius scripserit in Diss. de pleuritide, Jenae 1673. olim edita, Cap. IV. Hieme pleuritides fieri, Hippocrates Lib. III. Aph. 23. ait. Fiunt etiam Autumnis, vere autem & aestate, minus: neque tamen & haec tempora penitus sunt indemnia, teste experientia: Istam tamen, ad quam provocat, experientiam nullo, quod jure dolendum, luculento aliquo & fide digno exemplo confirmavit. Immo, & ipse summus cetera Medicorum, Thomas Sydenham, licet idem statuisse videatur, nullum tamen in tanta rerum practicarum copia, quod jure quis miretur, casum singularem, aut exemplum notatu vel maxime dignum in medium attulit, quo sua nonnihil probabili alias sententiae munimentum aliquod circumponeret, aut solidam auctoritatem conciliaret. Sic enim gravissime pronunciat vir iste incomparabilis, in aureo plane de omnis generis Febris, Tractatu, Sect. VI. cap. 3. pag. 289. Hic morbus, pleuritis, quo nec alius frequentior, nullo non tam-

tempore infestat; potissimum vero anno, inter ver & aestatem, ambigente. Nam per id temporis, sanguis a nova solis vicinia, excalesfactus, in effervescentias & inordinatos motus effrenatius ruit. Quam singularem viri immortalis sententiam calculo suo adjectio, adprobata & laudata exinde repetit Medicus longe praestantissimus, Theophrastus Bonetus, in Polyathe, seu Thesuro Med. practico, Tom. II. Lib. III. Cap. X. pag. 94. ut plures jam alios studio taceam, qui tantum ducent sequuti, ac reverentia tam illustri Nominis ducti, idem passim tradiderunt, atque rem istam adhuc aliquanto ambiguum levior quasi brachio, attigerunt.

Sed ut omnia breviter strictimque nunc complectar, per paucos equidem, quantum sciam, Auctores medicos reperire hucusque mihi licuit, qui pleuritidem illam aetivam rarissime sane obviam, data nempe opera, fideliter descripsissent, atque in brevi quasi tabella, totam ejus imaginem usquam amplexi fuissent: quos inter tamen suo merito, facile eminet Petrus Forestus, qui nempe Lib. XVI. Observat. medicinal. 29. 31. & 32. pag. 163. sqq. triam singularium exemplorum ejusmodi insolita pleuritidis, per Menses aetivos, Junium, Julium & Augustum, quondam observata meminit: quale & apud Franciscum Joelen occurrit, Lib. III. Opp. med. Sect. I. pag. 274. pleuritidem quoque cum lethali Angina conjunctam mense Junio, ann. 1592. in senes quodam Juris Consulto, strenuo alias potatore, vidit & descripsit Felix Platerus, Lib. II. Observat. Med. pag. 391. Conf. &, si placet, Jo. Frid. Ortlobii Dissertat. de pleuritide, §. 13. Lipsiae, anno 1696. publicatam, doctaque conscriptam; ne paucos alios hic jam commemorem.

Quum igitur Cl. Dn. Praefes meus singularem ejusmodi rarissimumque omnino pleuritidis aetivae Casum diligenter olim ab se observatum in adversaria sua medica, ex more consueto, retulisset: modestis ipsum iteratisque precibus adii, ut istum in publica quidem commoda divulgandi, licentiam potestatemque mihi faceret. Nulla ergo interposita mora, honesta mea petitioni mox placide subscripsit, mibique casum istum notatu quidem dignissimum, cum omnibus ac singulis suis circumstantiis, in commune bonum, divulgandum, lubenti animo, concessit, quem proinde statim hic infra, ipsius tamen verbis, Lectorum, ut spes est, pace, sum relaturus. Siammum autem Numen interea supplices imploramus, ut nostro huic labori gratia sua atque auxilio clementissime adesse velit, quo haec ipsa nostra Exercitatio Academica conferat nonnihil ad artis nostrae salutaris ampliora incrementa, atque multorum praesertim aegrotorum blanda solatia, dulciaque dolorum levamenta.

CASUS SINGULARIS

De Pleuritide Æstiva Anno 1740. Observatus.

Maximopere quondam miratus fueram, vel ipso adulto jam vere, lævissimè atrocem pleuritidem, ut ex Historia X. Libelli nostri de pleuritide, uberius constat: Quamvis postea, Anno 1742. per integrum Mensem Maium, iusto frigidiorum & horridiorum, plures mihi oblati fuerint pleuriticis, ex quibus, licet in summum vitæ discrimen, per sevientis morbi atrocitatem, plerique essent adducti, nullus tamen per Dei gratiam, morte occubuit.

Sed mirari nunc desii, ex quo mediis adeo æstatis caloribus ipsis, eandem insurgere posse, nuper admodum fida experientia, certius didici.

Licet enim pleuritidem æstate, difficulter occurrere tradiderint Aretæus, Cælius Aurelianus & veterum alii, pluresque fere recentiorum; nec me de æstiva pleuritide, quidquam in medicorum libris distinctius quidem & accuratius pertractatum, legisse meminerim, præter ea, quæ parce de hoc argumento, occurrunt apud Petrum Forestum, Franciscum Joëlem, Gregor. Horstium, paucosque alios; verissima tamen, his non obstantibus, ea est, quam jam propositurus sum, historia.

Ecquid vero mirum, morbos adeo ipsos ingenium mutare suum; quando ipsæ anni tempestates alienos & inconsuetos plane mores induunt?

Quem enim quæso fugit, annum illum 1739. gelidissima & pertinacissima hieme fuisse adeo insignem, ut & ipsum sequentis anni novum ver non pro more solito, gemmulis floridis cuncta depingeret; aut purpureo nitore prata vestiret, aut blando tepore lætum & amabile quidquam spiraret; sed potius crebro sordidarum nivium casu, & imbrivum violentius fulcorum lapsu, horridum atque deforme esset?

Ipsa namque medio mense Maio, acre gelu adeo usque inhorruit, ut & placidæ aquæ frigore mundo in crustas glaciales coirent. Non lætior vero aut mitior successit his æstas, quæ nomen tantum mentita, parum ceterum, aut nihil habuit ex fervida alias indole æstatis.

Rarissimi enim per menses Junium atque Julium præsertim, blandi & temperati etesiarum flatus: quin potius aquilonum procelloforum & austrorum nimboforum horridi stridores noctes diesque juxta, impune tumultuati, illas quidem gelidissimas reddebant; hos vero tristes admodum atque inamœnos, acta inprimis aliquoties in terras, cum imbribus, grandine glomerata.

Unde & læta fata ubi vis fere solito tardius exurgebant, ita, ut hinc annonæ difficultatem summamque rei frumentariæ inopiam merito extimesce-

mescerent pallentes agricultores, & jamjam quasi vaticinarentur prudentiorum œconomorum plurimi.

Sed hæc quia cuius nostrum, credo, notissima sunt, pluribus nunc persequi omnino piget: nunquam enim, spero, memori mente excidet plane sævissimæ illius Hiemis mœsta memoria, jam dudum quippe factis adeo ipsis diligenter inserta.

Quid igitur, obsecro, mirum, ut redeam, unde digressus non nihil fueram, quid, inquam, mirum, insolita & immutata quasi cæli æternique facie, & morbos ipsos consuetum sibi morem adeo migrasse, ut & ipsa hinc pleuritis, prolatis veluti sævi sui imperii finibus, non contenta fatis autumnis, hieme atque vere, vel in æstatem adeo ipsam effrenum impetum faceret, sicque miseros mortales liquido edoceret, nullam profusus anni partem, si fata quidem velint inclementiora, a sua sævicia & detestabili nocendi arte tutam fatis esse atque immunem, letiferumque suum virus nec blando floridi veris tepore permulceri, nec acri æstatis fertilis fervore exuri, nec humida sordidi autumnis aura dilui, nec denique penetrabili glacialis hiemis rigore obtundi penitus atque infringi posse? Sed de his quidem hæcenus! Nunc ad ipsam sine ambage, historiam.

Sartor itaque, vir 39. circiter annorum, temperiei cholericæ sanguinæ, procerus & macilentus nonnihil corpore, pectore alias infirmo, D. 18. mensis Julii, ann. 1740. post lætum prandium, animi reficiendi gratia, extra oppidum, citatiore, ut solebat, gressu, spatiatum, stantibus subinde ventis aliquantum gelidis, subito mox horrore, & acutissimo præsertim dextri lateris dolore, quasi maligno quodam sidere afflatus, adeo usque præter opinionem, afflictor, ut vix lentissimo gradu, inter difficillimos anhelitus, domum repetere valeat.

Quo factis, statim arcessitur Chirurgus, qui cita suffocatione alias perituro, ut videbatur quidem, venam pertunderet, viamque salutis sic ferro quasi, aperiret.

Ille autem insanientis suæ sapientiæ, ut ita loquar, solum consultus, medico perito inconsulto, dextri pedis venas percutit, & emissâ aliqua tantum cruoris nigri quantitate, vulnus iterum obligat, de eventu ceterum securus, & nescio, quæ magnifica, pro more, vane pollicitus. Tantum enim aberat, ut eo ipso generoso alias remedio, sæva morbi vis frangeretur; ut potius eo acrius excandesceret, & per singulas fere horas, vehementius insurgeret: Unde nox inter acerbissimos cruciatus, & continuum anxietatis suffocationis metum, misere consumpta, ne levem quidem suavissimi somni gustum indulget afflictissimo ægroto.

D. 19. igitur summo mane, advocatus ego, miserandum sane conspicio spectaculum: Jacebat æger moribundo jam similis, in dorso resupinus, facie decolorata, lingua arida, scabra, albida, pulsu exili, tremulo, inæquali, æterno tumido atque elevato, & intercluso adeo spiritu,

ut præ acerbissimis quidem doloribus, nec animam libere recipere posset, multo minus tussire, aut sputorum quid commode emoliri valeret.

Alteram ergo venam, ob nimiam jam virium jacturam incidere non ausus, nec satis adhuc de ipsa morbi præsentis indole instructus, mitissima potius atque tutissima remedia interna tentanda censui.

Præscripta sic mox pro usu interno, mixtura nostra anti pleurítica, ptisana hordeacea, cum Oxymelite, aliaque pauca, in ipso meo de pleuritide, libello, aliquoties jam laudata. Pro externo vero usu, oleum feminis lini calidum lateri dolenti frequentius affricare jussi: sub noctem quoque clyisma refrigeratorium ex mero hordei decocto, melle, ovi vitello, & nitro, commode fuit injectum.

Succesit enim nox aliquanto melior, nec omni somno orbata, licet rigidæ thoracis distentiones parum adhuc laxatæ essent, acresque lateris dolores & puncturæ per intervalla, acerbè lancinantes nihil quidquam fere remisissent; nec ullum consuetæ alias tussis & salutaris excreationis indicium hucusque apparuisset, nec faustum denique signum urinæ valde rubræ, limpide & crudæ prorsus, prodidissent: quod rem omnem admodum suspectam & periculosæ alexæ plenam nobis omnino faciebat.

Nihilo tamen minus D. 20. integer fere dies sine gravi oppido querimonia, ægrotò ducebatur, adeo, ut in spem lætiorè ingrediatur ipse, maximum minacis morbi periculum jamjam feliciter esse perfunctum: Inanem autem atque subdolam illam fuisse, subsequuta statim nox tristi satis eventu affatim declarabat.

Tum enim omnia adeo in pejus relapsa videbantur, ut nihil, nisi suprema, augurarentur adstantium tantum non omnes unanimi certe consensu.

Recaluerant namque subito ardores febriles, laterisque affecti dextri dolores acerrimi adeo usque increverant, ut spiritus per coarctatos nimis meatus, haud solita laxitate discurrens, interceptus pene esset omnis, citamque omnino suffocationem minaretur.

Quibus malis accedebat adhuc tussicula intolerabilis, arida, inanis & aspera, qua nihil fere, præterquam parum spumosi & sanguine striati sputi, exserebatur, in augmentum potius dolorum, quam in eorundem levamentum.

Nec hilum sane proficiebant fomenta, unctiones, frictiones, ptisana, juscula, decocta, clysmata, aliaque id genus plura alias sævis doloribus compescendis idonea satis & diuturno usu comprobata remedia, magna cum cura & solertia, per spatiosas integræ noctis moras, ast incassum, applicata.

D. 21. igitur, dubia adhuc luce, subito accitus ego, deprehendo ægrotum in summum vitæ ambiguae discrimen adductum, facie tumida, & tetro rubore suffusa, extantibus oculis, usque ad horrorem formidinemque

que visentium, spiritumque ingenti quidem, at inani plerumque nisu, cum stridore horrido, ducentem.

Omnia fervebant æstu flagrantissimo, venarumque salientium ictus frequentes, duri & præcipites intestinam sanguinis accensi luctam acerrimam satis manifesto probebant.

Nulla ergo interposita mora, ad unicam illam sacram pleuriticorum anchoram, ad venæ inquam Sectionem, confugiendum censeo, edoctus primum, ut fatear verum, his manifestioribus indicibus, hunc morbum atrocem ipsam esse pleuritid, & quidem dirissimam, pessimam & curatu difficillimam, siccam nempe & ἀπεπτοτάτην, quam ipse Hippocrates, Galenus, Alexander Trallianus, Paulus Aegineta, & veterum omnes pro immedicabili ut plurimum, frequentiore tristi experientia admoniti, jure summo, habuerunt.

Licet igitur & ipse ægrotus ex iterata sanguinis missione plus sibi metueret, quam speraret; licet ipsa uxor ejus querula & anxiosa, alique præsentis me per omnia quasi sacra, efflictim rogarent, ne spiritum tenui adhuc filo pendentem intempestiva sanguinis detractio, festinatis veluti fatis, misello corpore exturbarem; durus tamen & inexorabilis quasi, in suscepto semel consilio perstabam, nullam aliam, ostendens, facile nobis superesse salutis viam, nisi quæ stricto ferro aperiretur, nec alio prorsus præsidio mortem jam propinquam coerceri atque exarmari posse, nisi scalpello phlebotomo acuto, & manibus cruentis.

Quid multa? Venâ mox secta in brachio dextro, sanguinisque spissi, picei quasi & combusti, vigenti tamen impetu, horizontem versus, sese ejaculati, emissæ sunt uncie præter propter, duodecim, & paulo amplius; donec ex labantibus nonnihil venis, vultusque pallore, levem animi defectionem instare conjiceremus, & æger ipse de nimio languore conquereretur.

Sanguis autem ipse simulac refrigit, largo quidem sero subflavo, solidæ & compactæ massæ ad instar, innatabat, nulla tamen crusta albida alias consueta intectus apparebat, licet in altum profiluisset, nec perpendiculari modo, lente & pedetentim emanasset, ut magnus quidem tradebat quondam Sydenhamus, Cap. de pleuritide, pag. 292. cujus tamen singularem hac de re opinionem, modestè & placide, ut decebat nempe, examinare conati sumus, in ipso nostro de pleuritide, Libello, Cap. II. pag. 27. sqq. add. ibidem Cap. V. Hist. VIII. pag. 107.

Quæret forsitan nunc sollicite curiosus, ni fallor, Lector, qualisnam nimirum effectus tum insequutus sit ambiguam hanc & periculosam, ut primam quidem frontem videbatur, sanguinis aliquanto largiuseducti missionem?

Dicam itaque ingenue neque mentiar turpiter, ita me Deus amet! Hora vix integra post istam venæ sectionem, elapsa, ægrotus ipse hilari vultu, lætoque omine, nobis statim aperuit candide, dolorem istum acerrimum

rimum hætenus in dextro pectoris latere, pertinaciter fixum, nunc sese quasi sensim explicare & diffundere, versusque tergum proserpere, inprimis autem dextram scapulam ascendendo, petere, ibique altius veluti impactum, immanes cruciatus & puncturas sævissimas excitare: hæc enim ipsissima ejus erant verba, quibus nihil ego hic addidi, præterquam, si dicere quidem fas sit, cultum aliquem Romanum.

Quo lætissimo nuncio ex ipso percepto, eum mox bono esse animo jussi, certamque fere salutem intrepide ipsi sponendi, toties namque jamjam fida experientia edoctus, nullum pene pleuriticorum dolentem ac moestum periisse, cui scilicet scapulæ doluissent; de quo singulari plane signo salutari, in pleuritis decursu, semper quam diligentissime observando, uberius ac distinctius a nobis quondam actum fuit, in sæpius jam allegata Commentatione, de pleuritis, Cap. II. pag. 37. sqq. atque præfertim, Cap. V. passim, ac diversis locis aliis.

Ceterum hic ipse dies per intervalla, sat placide & tranquille agebatur: succedebat quoque respiratio multo expeditior, liberiorque facultas tussendi, sputaque egerendi humidiora quidem, florido tamen sanguine adhuc multum tincta. Urina, ut ante, itidem valde rubra, flammea, limpida, nubeculæ tamen lente assurgentes quid in fundo, ostendens. Propinata sunt eadem remedia interna & externa, superius jam aliquoties laudata, additis tantum pulveribus temperantibus & nitrosis, cum sulphuris floribus.

Deficiente jam die, alvus enemate refrigeratorio blande sollicitata, commodum bis soluta est, exturbatis simul multis flatibus crepitantibus.

Nox sat placida & quieta, nec somno omni carens; inquietas tamen circa auroræ exortum, ob vehementiores Capitis dolores interea obortos, qui aufugerunt tamen cum volitantibus noctis umbris.

D. 22. Orto jam die, largior & facilior excretio; sputa tamen adhuc spumosa magis, quam cocta, & sanguine plurimum colorata: urinæ ipse flammæ adhuc & liquidæ; majore tamen, ac hætenus, nubecula præditæ.

Assurgebant quoque pungentes pectoris dorsique dolores, per intervalla, acrius, maximo cum ægroti ipsius incommodo & sensu molestissimo.

Præscriptus tum commodum Linctus noster pectoralis consuetus, Cap. V. Hist. II. pag. 78. Libelli nostri de pleuritis, alibi, commendatus; nec calda nostra tum omissa fuit ex herbis & radicibus pectoralibus parata, per intervalla, cum melle puro, sumenda, cujus descriptionem pariter in eodem Tractatu, tradidimus, Cap. III. pag. 46. & Cap. IV. pag. 55. Tempus enim jam videbatur justum, nimiam tussis rebellis pertinaciam tandem frangendi, sputorumque tenacem lentitudinem expugnandi, quod & auspiciato successit.

Nox, licet alvus clymate blando elota esset, inquieta tamen præter spem

spem & opinionem, atque insomnis, ob acerrimos pectoris dorsique dolores: quibus tamen primo diluculo, senescentibus, ægrotus corporis lassitudine jam fatigatus, marcentes oculos ita dimisit in soporem, ut toto veluti pectore, somnum proflaret.

D. 23. hinc lætior longe rerum facies, refectis nimirum per benigna somni munera, viribus: Excretio tum liberior; sputa multa sine sanguine, facile projecta, cruda quamvis adhuc & spumosa magis, quam cocta, aut flava. Urinæ rubræ quidem, & ut hucusque, liquidæ; multo tamen pallidiores, ac ante, spissa insuper nubecula insignes. Venter quoque nihil admonitus, debito suo officio bis respondit. Totus hinc dies hic placidus & hilaris, sine ulla querela.

Sed ipso in noctem jam præcipiti, æstus febrilis magis recaluit cum intolerabili fere capitis dolore, soluto tamen paullo post larga sudatione feliciter sua sponte succedente; & injecto commodum clymate refrigeratorio, similique aridæ frontis epithemate, ex acetis quibusdam parato. Unde per integram fere noctem, somnum vidit ægrotus placidum, licet a stimulante tussi nonnunquam interpellatum.

D. 24. Urina summo mane reddita, rubella & clara; sed multum pallidior, ac hætenus, cum extantiore nubecula.

Sputa quoque nunc primum cocta, flava, pinguis & paucissimo tantum sanguine virgata, copiose egerebantur.

Sicque cuncta evidenter in melius procedebant, redeunte inprimis hoc ipso fausto die, naturali ciborum appetentia, hætenus pene intermortua.

Horis tamen pomeridianis, recanduit febricula hucusque soporata, cum acerrimis capitis doloribus & sævissimis pectoris coarctati anxietatibus, sputorumque suspectis admodum suppressionibus; ita, ut hinc merito timeremus; dies enim agebatur septimus, inter spem metumque, a nobis expectatus.

Sed nos tandem circa solis obitum, omni metu, sicuti ipsum ægrotum omni dolore ac periculo, liberabat largissima & saluberrima Sudatio critica, qua omne ægroti corpus ubique ita quasi inundabatur, ut maderent & scaterent fœda illuvie omnia subjecta stragula, necessario hinc cum recentioribus & mundioribus, permutanda.

Successit inde nox læta & quieta, cum ingenti dulcis somni cupiditate, si eadem frui semper ex voto, licuisset, per importunas sæpius tussis asperioris interpellationes; qua tamen plurimum sputorum coctorum, pinguium & flavorum, insigni cum levamine, fuit rejectum.

D. 25. Urina mane emissa, nunc primum lateritia, & sedimento copioso, crasso, & ex rufo, albicante, gravis, perspicue satis ostendebat nobis lætantibus, plenam ac perfectam crisin jamjam esse absolutam, morbique atrocis crudelem sævitiam a natura victrice feliciter nunc expugnatam atque obtritam.

Fidem autem plenæ victoriæ magis adhuc faciebant sputa hac die, in-

cruenta plane, cocta, flava, & ingenti copia, sine omni fere incommodo, aut pectoris dolore, extulsa.

Nec non avida cibi haecenus fastiditi, cupiditas, & sudor praesertim criticus per universum corpus aequaliter diffusus, in singulare aegroti solatium & allevamentum.

Hinc nullum amplius circa meridiem, subdolae febris vestigium; hinc omnes illi acerbi capitis dolores semel simulque extincti, alias fere sub solis occasum, increbescere soliti.

Nox quoque successit placida & suavissimo somno laeta & amena, tranquillior tamen omnino futura, si per tussim quasi oblatricem, semper licuisset, quae tamen modica potius emolita est cocta & matura; quam quidem multa.

D. 26. Urinae mane vase exceptae, nunc primum flavae, citrinae, pellucidae & sanis simillimae, una cum consueta nubecula in fundo, comparuerunt; securo omnino liquidoque indicio, superato feliciter morbo, expectatam haecenus sanitatem jam demum ex voto, rediisse.

Hinc & aeger hucusque noster hoc die, laute pransus & deinde placide meridiatus, adeo sese viribus resectum pensavit, ut nunc primum lecto laetus exurgere, aliquotque lentos gradus in cubiculo, perficere commode valeret.

Alvus quoque sua sponte soluta, noxque sequuta nullis plane vigiliis, aut doloribus, inquietata.

D. 27. denique, (hic enim finire placet,) sputa multa cocta, matura, pinguis atque flava tussi mane rejecta, nullo cum negotio: alvus per se sui officii probe memor, sine monitore: urinae citrinae, pellucidae, sanis prorsus similes: verbo, vires adeo reparatae, ut per aliquot horas, extra lectum, in sella erectus considere posset aegrotus: unde brevi, praeter omnem pene spem atque expectationem, ad pristinam integram sanitatem feliciter remigravit.

Haec igitur illa est historia prorsus singularis pleuritis aestivalis, & quidem atrocissimae, siccae nimirum, ἀπειροτάτης καὶ ἀπύσης, (Latine enim scite id exprimere, vetat sermonis egestas, de re ipsa autem vid. magni Georg. Hieronym. Welschii Curat. & Consil. medicor. X. Decad. V. pag. 276.) Historia, inquam, ista, nec facile alibi, hunc nempe in modum, obvia, nec enarrata saepius, maximo, si dicere quidem liceat, studio, nec minore profecto candore, a me hic fusius descripta. In qua sequentia inprimis, probe notari, & memori semper mente reponi merentur:

I. Quarto adhuc die, venam incisam fuisse, cum maximo aegroti ipsius commodo, & certissima salute: huic enim soli oportunae sanguinis missioni secunda morbi difficillimi sanatio tribuenda unice videtur.

II. Emissum venis sanguinem consueta illa pleuriticorum crassa sevesa interiectum haud fuisse; & tamen servatum esse aegrotum ipsum. Quod contra

tra maximos cetera viros, Lancisium, Baglivum, aliosque summa tamen cum modestia & reverentia, notandum. Qua de re videantur, si quidem lubet, quae diximus quondam, in Libello nostro de pleuritis, saepius jam ex necessitate potius, quam vano inanis laudis studio, allegato, Cap. II. pag. 23. sqq. & Cap. V. Histor. IX. pag. 113.

III. Licet omnia ambigua, dubia atque turbata viderentur; septimo tamen die, plenam atque perfectam crisin affulsisse, qua aeger a proximo mortis limine, in desuetam jam fere vitam revocaretur.

IV. Simplicissima, facile parabilia, domestica & inempta ferme remedia huic atrocissimo morbo debellando, uti alias, plane suffecisse, nempe aquam, hordeum, acetum, mel, oleum & nitrum, cum herbis & radicibus quibusdam, etiam plurimam partem domesticis & ante pedes natis, de quibus rursus, si placet, vid. Cap. II. Lib. de Pleuritis, pag. 16. & praesertim, Cap. IV. pag. 50. sqq.

Igitur ex his nunc, o Boni! discite, (ut cum grandifono Lucano, Lib. IV. Pharsal. finire mihi hic liceat,)

*Quam parvo liceat producere vitam,
Et quantum natura petat: non erigit aegros
Nobilis, ignoto diffusis Consule, Bacchus;
Non auro, marhaque bibunt; sed murescunt
Vita redit.*

RESOLUTIO

Hujus singularis Casus cum quadam Epicrisi.

§. I.

Sic igitur ex hac rarissima pleuritis aestivalis historia uberius haecenus fusiusque enarrata, abunde, opinor, liquet, vel in ipsis mediis torridae aetatis ardoribus, nonnunquam tamen oriri posse ipsam saevam pleuritidem, rigido licet penetrabilique frigori alias funestos suos natales debentem, ut supra jam monitum fuit; id vero tunc vel maxime, ubi hiems modo praecesserit aliquanto asperior, pertinacior, justoque diuturnior, qualem illam praesertim fuisse, supra commemoravimus, qua non solum Annus 1739. ultra justum modum consuetumque tempus, riguit, sed & ipsum adeo novum sequentis anni ver, una cum meliore adultae jam aetatis parte, quod sane tanto magis mirandum, adhuc foedius tristiisque torpuit.

§. I I.

Inde ergo nunc eo minus dubitare, credo, licebit, quin in iis præfertim horridioribus mundi habitabilis plagis, quæ gelida sub Arcto sitæ sunt, & illis generatim regionibus, quæ aquiloniis flatibus rigidioribus objectæ jacent, ventoque aspero & pruina frequentius tunduntur, atque hinc vel in ipsis æstivis temporibus, remissiore longe ac temperiore æstu inepescunt potius, quam incalescunt, quoniam nempe frigidioribus auris magis perflabiles sunt, quin, inquam, vel in ipsa media æstate, Siroque ardente, acrius sæpe insurgere sæviusque dominari possint illæ ipsæ diræ pleuritides.

§. I I I.

Hinc nuper admodum, quum hæc ipsa nostra Dissertatio typis describenda esset, e Polonia, ad Dn. Præsidentem nostrum, sequentem in modum, scripsit Nobilissimus Experimentissimusque Archiater, D. Carolus Philippus Gesnerus, celeberrimo per orbem, Patre suo dignissimus Filius, cujus ipsa verba, quoniam hoc nostrum, quod jam sub manu est, argumentum egregie plane illustrant, & validissime confirmant, pace quidem Dn. Præsidis mei, diu nempe ob verecundiam, reluctati, hic infra referre mihi, quæso, liceat:

Aurei Libelli Tui de Pleuritide, veritatem toties sum expertus, quoties pleuritides curande obtigerunt. Epidemice grassatus est hic morbus, in his oris, primo vere anni proxime elapsi, usque ad satis adultam ætatem. Inprimis, quod attinet venæ sectionem in latere affecto instituendam; ita natura conveniunt, que tradis, ut unica sæpe morbum jugulet: cum, contra tua præcepta, si administretur, tribus quin, quatuor, opus fuerit, quod multum experimentis probatum habeo.

Hactenus quidem præstantissimus & ornatissimus Gesnerus.

§. I V.

Ex his itaque ipsa ratio, ut equidem arbitror, jam affatim patet, cur in ejusmodi regionibus gelu & perpetuo pene rigore horrentibus, ex Cæli potissimum algentis ac nocentis intemperie, sicque inevitabili fere necessitate, & aliena culpa, vel in ipsa languida præfertim tepidaque æstate, in acutum istum morbum lateralem subito injici possint miseri suo fato, mortales.

§. V.

Sed & alia insuper æstiva quædam pleuritis interdum occurrit, quam sua præfertim culpa, ex effrena scilicet intemperantia cæcæque inconsiderantia,

derantia, confestim sibimetipsis contrahunt incauti & vitæ suæ nimium quasi prodigi homines, quando nimirum vel perniciosiore cursu, vel frequentiore & acriore corporis exercitio, vehementius agitati fatigatique, ex imis pulmonibus anhelantes, pulvereque ac sudore simul perfusi, vel calidum adhuc corpus in frigidam undam subito demittunt, vel prægelidos, aut ex injecta nive diluta, magis refrigeratos spumantesque potus arentibus siti faucibus, juncto continuoque haultu, rapide ingerunt, ferventibusque intus visceribus uno impetu, ingenti copia, furiose infundunt: quo facto, non subitas solum pleuritides, ut sexcentos alios funestos morbos jam taceam, exortas sæpius esse; sed & subitas adeo mortes irruisse, ex innumeris fere exemplis, in solertiorum Medicorum Libris & Observationibus, passim hinc inde obviis, luculentissime patet. Verissimum enim sane illud est Cornelii Celsi effatum, Lib. I. cap. 3. *Illud quoque nosse oportet, quod ex labore sudanti frigida potio perniciosissima est: atque etiam, cum sudor remissa, itinere fatigatis inutilis. A balneo quoque venientibus Asclepiades inutilem eam judicavit.* &c. Ubi vid. plura in sequentibus: quale quid etiam legitur, apud Plinium, Lib. XXXI. cap. 6. Quinctilianum, Declamat. CCCL. p. 701. aliosque plures; inprimis autem apud ipsum Hippocratem, Lib. de Humidorum Ufu, p. 602. & Aph. 24. Sect. V. locisque aliis: qua de re plenius disertiusque tractantem, si lubet quidem, videas Dn. Præsidentem nostrum in Dissertat. de Fame lethali ex callosa oris ventriculi angustia, p. 37. sqq. ante biennium, hic publice habita; ubi & data commoda occasione, plures in istam rem auctores laudantur.

§. V I.

Æstivæ igitur ejusmodi pleuritidis ex intempestivo Balnei prægelidi usu, five rectius abusu, subito abortæ, bina singularia prorsus & notatu perquam digna exempla, solita fide & integritate, retulit quondam Chirurgorum sui ævi præstantissimus, Guilielmus Fabricius Hildanus, Observat. & Curat. Chirurg. XCV. Centur. I. pag. 286. quæ ipsa, quoniam brevia, neque præterea iste Liber utilissimus omnium manibus teritur, lectorum quidem, ut spes est, pace, hic infra integra adscriptus sum.

§. V I I.

Sic itaque ille: *Anno 1597. inemte Junio, Nobilis quidam in Rol, ad lacum Lemantum, Samuel Arpeau nomine, quum vehementer incalisset, & in lacum sese, refrigerandi gratia, immisisset, mox febre continua & pleurisi periculosissima correptus est. Quem accersitus, divino favore, restitui. Sequitur ibidem, mox altera Historia, priore adhuc notabilior: Miserabile etiam spectaculum, Anno 1601. Studiosi aliquot Lausannæ, præbuerunt: qui, dum in diebus canicularibus, calefacto corpore, in frigidam aquam insilirent,*

post lotionem, in pleurifim letalem inciderunt. Hactenus quidem Hildanus: Conf. si placet, B. Rivini, Medici vel post funera, adhuc immortalis, Dissertatio doctissima, de Frigoris damno, quæ est XLVIII. Sylloges ipsius Dissertationum Medicarum, pag. 911.

§. VIII.

Alteram denique pleuritidis æstivæ speciem, quam sibi sæpe ex improvise, consciscunt isti intemperantes potores, qui toto corpore exæstuant, adhuc & anhelantes, vel gelidissimas natura sua, potiones cupido nimis haustu, trahunt, vel ex pernicioso illo more consueto, non forbere solum nivem, sed etiam esse, & frustra ejus in scyphos dejicere solent, ut acute ait Seneca, Lib. IV. Quæst. Nat. cap. 13. item Epist. LXXVIII. istam, inquam, pleuritidem propria potius, quam aliena culpa, contractam, ita ex laudabili sua consuetudine, accuratissime descripsit, seu vivis verius, coloribus, quasi depinxit vir omni laude longe superior, Hermannus Boerhaave, Part. IV. Praxeos Med. p. 172. seqq. cujus ipsa pariter verba notatu certe dignissima, hic repetere haud pigrabor.

§. IX.

En igitur ista: Est & frequentissima hujus morbi pleuritici causa, si quis maxime æstians a labore, itinere, exercitiis, &c. ita, ut toto corpore fere diffuset sudore, subito, magna in copia, ingerat potum frigidum; tunc enim vasa intercostalia, (quæ ad Oesophagum directe sita sunt,) sese statim contrahunt, & humores coagulantur: vidi optimos equos intra unam horam, periisse, & nobilem juvenem, intra duas horas, potatû gelidis: hoc novit illi, qui equos alunt, quando hæc animalia incaluerunt, tegunt stragulis, donec sensim frigescant, dant potandum; sed aquam calidam: verum, quando frigori exponuntur, paulo post pleuritici fiunt, &c. Mox ibidem, paucis interjectis: Hæc revera est hujus morbi pleuritici frequentissima causa in iis, qui se multum exercent, aut iis, qui æstate, æstivante Cælo, longa itinera pedibus absolunt: sed omnium maxime, in operariis, bajulis, rusticis, & in omnibus illis hominibus, qui gravi & duro labore, victum sibi querunt: hinc, si æstivante corpore, pro refrigerio & levamine sitis, frigidum potum ingerunt, (quo fere nihil pejus corpori humano accidere potest,) tunc statim ab assumpto tali potu, maxime horrescunt, & diro hoc morbo corripiuntur, &c. &c. Hactenus quidem ille. Aliquot autem exempla ejusmodi æstivæ pleuritidis, post nimiam corporis exercitationem & exæstuationem, a gelido præsertim potu, ingenti copia, repente ingestæ, obortæ, relata leguntur apud petrum Forestum, Lib. XVI. Observat. Medicinal. 28. pag. 155. Gregor. Horstium, Lib. III. Observat. 10. & Francisc. Joëlem, Lib. III. Opp. med. sect. I. pag. 274. add. Ortlobii Dissertat. de Pleuritide, §. 13. ut alios jam taceam.

§. X.

§. X.

Præsertim vero vel maxime notari, aureisque, & quidem majusculis, Literis, omnibus beatorum Principum magnatumque lautis cœnaculis splendidisque ministeriis inscribi ista quidem merentur verba, quæ ibidem, p. 174. sequentem in modum, gravissime pronunciat idem & ætate, & arte, & facundia venerabilis senex, & Hippocrates Batavorum redivivus: *Inter causas pleuritidis remotas, (immo proximas,) referri quoque potest damnabilis ille mos Magnatum & laute viventium, qui, ut luxu & voluptatibus suis magis indulgeant, aquam prius coquere jubent, ut postea infusa glacie, vel nitro, magis frigescat: tum potum Lagenis inclusam huic aquæ immittunt, quam, postquam frigidus & fere glacialis est redditus, æstivo tempore, æstivante Cælo, avidissime ingurgitant. Quæ pessima consuetudo in causa est, ut tot homines, quibus nimia vitæ luxuries abundat, in flore & vigore vitæ periclitentur, aut de repente extinguantur: vel si adhuc evadant, postea miseram vitam trahant: hinc potum frigidum corpore calido, assumere, absolute dammandum, præsertim, si copiosis spiritibus non abundet. Hæc ille vir maximus, verissime per Deum! & sapientissime.*

§. XI.

Hæc vero cuncta eum potissimum in finem, in medium hactenus allata a nobis sunt, ut exinde scilicet liquidius pateat, quid medico solerti & prudenti præsertim agendum sit, ubi forsitan ejusmodi ægros æstiva quidem pleuritide subito correptos, curandos susceperit. Ne scilicet vulgari illa opinione temere inductus, aut nunquam, aut certe rarissime, in mediis ætatis caloribus solisque candentis vaporibus, occurrere sævam pleuritidem, vel negligentia peccet nimia, vel nimia securitate, ipsumque illum morbum pleuriticum, ex isto fallaci admodum præjudicio, pro alio plane habeat morbo, ac tum ipsam suam curationem, præpostero & nocituro consilio, aliorum dirigat, sicque sibimet ipsi ignominiam creet, ægroto vero suo aut summum vitæ discrimen, aut ipsam denique funestam mortem inducat.

§. XII.

Ubicunque enim consueta alias & manifesta veræ pleuritidis signa adfuerint, febris nempe peracuta, fixus lancinansque lateris dolor, respiratio fracta, anxia, suspiriosa arduaque, pulsus durus, frequens, ferratus, inæqualis & fluctuans, sputum vel cruentum totum, vel striis tantum virgisque sanguineis quasi distinctum, aliaque ejusmodi atrocitas & suspecta symptomata: tunc nulla plane vel fervidissimæ quidem ætatis ratione habita, certissime tamen exinde concludat, re ipsa diram pleu-

ritin

ritin adesse, atque celerrima sibi exposcere remedia & artis salutaris præsidia, a præstantissimis medicis, & ipso quoque Dn. Præside, fatis accurate descripta.

§. XIII.

Perniciosissimæ enim in hoc præcipue morbo acutissimo, sunt occasiones, quæ, nisi raptim & tempestive præsentis ingentique animo, capientur, tum certe plerumque evadunt perniciosissimæ: momentis namque, momentis, inquam, valetudo & salus pleuriticorum constat; igitur graviter potius hic est laborandum, quam ignaviter diu deliberandum. Quare hic vel maxime locum habet suum istud Senecæ verissimum & prudentissimum effatum, Epist. LXXVIII. *Brevis morbus ac præceps alterutrum faciet: aut extinguetur, aut extinguet: quod ipsum dudum ante, ita scite expresserat Cornelius noster Celsus, Lib. III. Cap. I. Breves acutique morbi vel cito tollunt hominem; vel ipsi cito finiuntur.*

F I N I S.

ALEX.

LII.

ALEXANDRI CAMERARII

E T

J. GEORGII SEEGER,

EXERCIT. DE

PLEURITIDE MALIGNA

MILIARIBUS CRITICE SOLUTA.

Tubingæ 1735.

Disput. Medico-Pract. Tom. II.

F f

Σ. Θ.

AB Academia patria bono cum Deo ad externas aliquandiu discessurus non sine simbolo tamen Eberhardinam hanc relinquere, sed parentibus ac Præceptoribus studiorum & profectuum specimen, adeoque temporis impensarumque rationem reddere, non minus tamen & simul gratitudinis monumentum ponere constitui. Selegi autem Disputationis Thema non peregrinum, sed ex *Praxi Clinica Paterna* desumptum, persuasus, hoc ipsum mihi ac intentioni meæ futurum magis accommodum. Infirmittatis enim meæ mihi conscius alios docere juvenis non præsumo, multo minus eruditionem ostentare singularem; sed commilitonibus modo parare disputandi materiam, ut hoc potius conflictu literario, quam vitrorum certamine vinoso, possim vale ipsis ultimum dicere, in simulque animum præparare ad Theoriæ atque praxeos conjunctionem aliquando felicem. *Deus modo conatibus meis gratia adsistat sua, mentemque ad Inquisitionem veritatis dirigat!*

Vir juvenis, lanio robustus, ætatis annum agens 27mum, peregre domum vix reversus, corripitur improvise, sed forti frigore, pectoris angustia, doloribus infra dextri lateris papillam punctoriis, artuum vero lancinatoriis, cum tussi sitique vehementi, virium prostratione, & calore ardente insequente magno. Instituta statim *venesectio*, ad uncias circiter decem, in brachio sinistro, respirationem alleviat, sputum viscidum, florido sanguine remixtum, promovet, puncturis tamen adhuc durantibus, quin adeo ingravescentibus, ut à tussi vehementer sibi metueret, ac affecto lateri sollicitè incumbens lecto quasi totus adfigeretur, diligens in assumendis à medico præscriptis sequentibus: ℞. *Mixt. simpl. lud. dent. apr. præp. ocul. cancr. præp. ana ℞ij. nitr. puriss. ℞j. diascord. fracast. ℞ij. Syrup. papav. err. ℞℞. aq. chærefol. scabios. card. benedict. ℞ mar. ana ℞℞. M. d. pro 4. dosibus. ℞. Sperm. ceti ℞ij. ol. amygd. dulc. syr. dialth. fern. ana ℞j. M. d. pro linctu. ℞. Specier. decoct. pectoral. decoct. hord. ana ℞ij. M. d. pro potu. ℞. Unguent. d. hyosciam. d. alth. ana ℞vj. spir. vin. camp. ℞ij. m. d. pro litu externo. Hisce ad alteram usque noctem continuatis obtineri quidem potuerat dolorum in pectore levamen aliquod, sputique successus facilis; non tamen æque præcordialis angustia, vel calor ardentis, ulla remissio, quin, hoc usque intensiori, necesse videbatur ad noctem dare *emulsionem violat. myns.* ac altero die, sudoris quidem obtinendi gratia, nunc pulvisculum ex *nitr. puriss. gr. iv. specif. cephal. mich. gr. viij. atque pulv. bezoard. fenn. gr. 15.* Alias 45 guttas *mixt. simpl. lud.* cum vehiculo *aq. tarax. chærefol. scabios. syr. capill. veneris* edulcoratarum prioribus superaddere, regimen vero diapnoicum constanter observare.*

Sed nec tum quidem istis omnibus obtineri sudor potuit. Imo potius quarto morbi die coepit augeri difficultas pectoris atque respirationis, dolor in eodem subsistere, sputum fere minus procedere, sitis invalescere, somnus aboleri, caput subinde turbari, pulsus celerrimus intendi, tendines in carpo subsilire, urina vero bruno-rubra adeo non mutari, turbareque, ut ne nubem quidem exhiberet. Medicus igitur prioribus insistere, vesicatoria cruciatim ponere, ac enema domesticum injicere præcepit, successu adeo felici, ut sub finem quinti venire tandem lenis sudor, & sub hoc jam in nucha, collo atque pectore supremo, exanthematibus asperari cutis, respiratio ac sputum melius procedere, puncturæ vero mitigari inciperent; pulsu licet, siti, languore ac vigiliis necdum mutatis: donec die septimo, cum eodem medicamentorum ordine intrepidus pergeret, & unico saltim camphoræ grano pulvisculos, essentia dulcis vero decem guttis mixt. simpl. lud. augetet, sudor largius manare, admodum graveolens fieri, atque sub hoc universum corpus, ad ultimas artuum extremitates usque vesiculis miliaribus parvulis magno numero obduci, deprehenderetur.

Interim sub his urina, quantitate pauca, adhuc clara, intense tinctæ, non, nisi sub finem alterius septimanæ, turbari coepit atque sedimentum deponere. Pulsus de tensione sua parum, de celeritate nihil omnino remisit; febrilia etiam phænomena reliqua vix quidquam minora. Contra vero pectus longe aliud. Etenim in hoc phænomena pleuritidis fere penitus evanuerunt, puncturarum nihil amplius superfuit, tussis cessavit, respiratio libertati pristina restituta fuit, expectoratio sputi bene cocti facile successit. Unde remedia etiam mutare medicus constituit, atque pulv. bezoardico fenn. pannonicum rubrum compl. substituit, eidemque antim. diaph. atque cancr. ocul. præp. ad part. tres, nitri vero puriss. atque cinnab. nat. ad part. unam addidit, servata noctibus alternis emulsione prius dicta, reiteratis etiam aliquoties linctu ac decocto pectoralibus.

Ita quasi morbi posterioris typum, vel prioris crisin, constituit purpuræ alba, more consueto expedita, ut decimo quarto morbi die, præter furaceas abscedentis cuticulæ squamulas, superesset nihil, atque adeo minuere liceret diaphoreticorum doses, absorbentibus tum ac analepticis adjunctis, Electuarii præcipue resumptivi August. conserv. acetosellæ atque flor. bellid. remixti, & gelatinæ cervino-eboracæ, usu, in quintam usque septimanam continuatis: quod virium debilitas ista tam diu poscere videretur, ad restitutionem usque plenariam.

Similiter tum, sed longe brevius, laboravit Veredarius, qui profus eodem uti tempore, ita modo quoque correptus, quinto jam morbi die purpuram albam liberaliter erumpentem exhibuit, ac intra 14 dies plenarie restitutus fuit; utut longe gravius, ac prior quidem, videretur & pectore oppressus, & capite turbatus.

Addi forsan huic bigæ merebitur tertius, quadragenarius, dudum vale-

tu.

tudinarius ac infirmus, bibaculus tamen ac tufficulofus celebris, cui sub ipsum veræ pleuritidis initium tantus accessit stertor, ut tertio morbi die suis videretur moriturus. Puncturæ fuerunt lateris sinistri, nec adeo acutæ ac præcedentium; pectus autem, pro consueta plebis loquendi formula, mucosum plenum, sputum tamen mucoso-cruentum, magno licet molimine, regerrime obtinendum. Pulsus etiam non tensus, plenus, celer, sed quodammodo depressus, atque quarto die myurus. Hic ipse tamen eodem isto tempore, medicamentis fere iisdem tractatus, vesicis quatuor excitationis, septimo morbi die stertoris remissione, expectorationis autem promotione, miliaribus magna copia coepit obsideri, æque tamen feliciter ac præcedentes, saltim paulo tardius, cum admiratione omnium convalescens.

Tres igitur hi casus recensiti, juxta cum pluribus aliis, de quibus jam brevitate studio dicere non lubet, obtigerunt Honor. Dno. Parenti meo, sub initium anni superioris, duorum mensium hybernorum Januar. & Febr. ambitu, quo tempore pleuritides & peripneumonias plerumque fieri constat, Hippocr. aph. 23. Sect. III. Fuerat autem tum, per partem Ducatus inferiorem, de febribus acutis continuis, quibusdam locis non parum malignis, passim multus rumor, & apparatus earum universus maxime pectoralis, adeo, ut de pleuritide ac peripneumonia solis cogitaverint non pauci, epidemiæ luis, atque latentis alicujus vel malignitatis, vel exanthematicæ indolis, fere penitus oblii.

Equidem, qui prævio horrore calet intensius, atque tuffiens in laterum alterutro pungitur, ille vulgo pleuriticus dicitur plebi, differentia illius, quam medici faciunt inter peripneumoniam & pleuritidem, non adeo vel gnaræ vel curiosæ, sed ex superabundanti acu rem tetigisse arbitranti, si forte sputum insuper videat cruentum. Latere autem, vel obiter modo in historia medica versatum, amplius potest neminem, quantis animorum motibus, atque rationum catervis, agitata tam diu fuerit inter medicos controversia, de constituendis pleuritidis ac peripneumoniam signis constitutivis atque discretivis, adeoque affectus utriusque pathognomonicis, maxime quoad sputum cruentum, quod modo pulmonibus, modo pleuræ, modo utrisque simul affectis, vindicare annisi sunt, adeoque vel unam vel alteram, aut plane tertiam, ex duabus prioribus mixtam, pleuro-pneumoniam, isto designari statuerunt auctores adeo diversi. Quam bene igitur est, quod meritis suis in artem medicam celeberrimus Archiater Pontificus, Lancisus, litem aliquando tandem diremerit, & ex vena sine pari sputum in pleuritide cruentum ita declaraverit, ut dubium superesse vix cuiquam possit: prouti non modo ex Epistola ejus ad Clarissimum Morgagnium scripta, vel, si forte alicui hæc ad manus non fuerit, ex disputatione Loescheriana, de mechanismo vena azygæ pleuritidis causa, parere potest, sed mihi quoque pronuper demum, juxta cum Præceptore ac Patrono Excell. Dn. D. Mauchartio dissectione ultima cadaveris foemini con-

spectum, atque ab hoc auditoribus singulis demonstratum est in theatro

anatomico publico. Ne quis tamen primum hoc *Lancisi* inventum reputet, obstat in *Miscell. Nat. Cur. Dec. I. ann. 3. observ. 213.* quo jam suo quondam tempore *Sigism. Grassius*, de via, qua pleuriticorum sputa perveniunt ad arteriam asperam sollicitus, in vena tandem azyga requievit.

Sed non minus notum est, pleuritidem non esse semper unam eandemque, sibi que per omnia similem, sed observari, præter differentias quas cunque alias, imprimis etiam vel benignam vel malignam. Si nihil aliud in promptu esset, ad differentiam hanc fundandam; sufficeret diversa sanguinis conditio. Dum priore casu ex secta vena missus, *crusta* tenaci, alba, mucosa tectus, aspectu sædus ignarum vulgus terret, medicis tamen melior & securior creditus, quam alter superficie sua totus mundus, pulcher, floridus, quin colore suo miniato, vel coccineo, forte nimis quam exaltatus, qualis in ægrotis nostris utique apparuit. Conveniunt enim practici fere ad unum omnes in judicio de tali sanguine. *Galli*, quos in secandis venis, & mittendo sanguine, nos Germani miramur adeo faciles & frequentes, teste *Riverio*, sanguinem per venæsectionem eductum, si nullum præ se ferat vitium, sed purus, & secundum naturam se habere videatur, periculosum malignitatis indicem pronunciant. Sic etiam *chirurgus anonymus*, auctor *Tr. L'art de saigner*, quæstionem mirabundus movet: cur in febribus malignis, & quæ mortem ordinarie causantur illis, quos invadunt, adeo sæpe sanguis extrahatur pulcherrimi coloris? Inter *Anglos Sydenham* de sanguine, quem e brachio fæminæ variolis corripienda extrahi curaverat: optimus erat ille, inquit, floridusque, adeo expertus putredinis, quam in eorum sanguine ut plurimum conspici subjungit, qui nuper ab hoc morbo convalescerint. Ex *Italis Ramazzinus* de febre peticulari in *Eph. Nat. Cur. Dec. III. ann. 4. append.* scribit: sanguis eductus semper roseus ac purpureus, nihilque glutinosi exhibuit, tam æstivo quam hyemali tempore, toto cælo differens ab eo, qui solet alias educi in pleuritide, peripneumonia aut erysipelate, in quibus sanguis colore & lentore vitium prodit suum. Instar omnium tamen erit testimonium *Baglii*, qui *L. d. Prax. med.* hæc maxime notatu digna practicis commendat: observavimus in *Xenodochio* omnes fere ab acutis morbis evasisse, quorum sanguini extracto *crusta alba* atque chylosa supercresebat: contra mortuos fuisse, quorum sanguis erat valde rutilans, cum superficie nimis rubicunda; item in pleuritide, peripneumonia & ejusmodi inflammatoriis pulmonum morbis, si in sanguine, e vena secta extracto, non appareat in superficie *crusta alba*, quæ necessario apparere debet, pessimum. Sin tamen hæc in milione sanguinis altera incipiat apparere, bonum. Exteris superaccedant testimonia domestica, ita sanguinem rubellum, cinnabarinum, miniatum, oculis blandiri quidem, sed fallacem ac dolosum ignaris imponere, in malignis febribus ac peste ipsa docuit *Wedelius* in *Patholog. Dogmat.* passim. Coccineum sine sero in febre maligna lethalem pronunciant *Panilini* in *Eph. Nat. Cur. Dec. II. ann. 6.* ejusdemque observatio-

nem

nem confirmat *Sim. Pauli* in *digress. de febribus mal.* de sanguine impense rutilante ac arterioso simili. *Wepfferus* atque *Screta*, cum *Schellhammero*, coloris talis non tam, quam potius consistentiæ rationem habuerunt, ac dixerunt: sanguinem in febribus malignis esse tenuissimum, nimis fluxilem. Obsignet testimonia *Vaterus*, peculiari disputatione sua, de judicio e sanguine, pronuncians, talem sanguinem adeo bene, immo quandoque nimis coloratum malignitatem comprobare.

Et hanc indolem malignam, præter sanguinem, comprobant etiam *exanthemata miliaria* sub finem quinti primum comparentia, septimo tamen plenius erupisse, atque pectus liberasse dicta. Videbatur primus statim adparatus non monstri saltim aliquid alere, sed etiam exanthemata specialius moliri. Quamvis enim dolorum in pectore levamen aliquod, & sputi successus facilis, medicamentis pectoralibus ac venæsectione obtineri potuerit; pectoralis tamen angustia, cum calore sicco, nihil quicquam remisit, sed quarto die potius incrementa sumsit, quin priora illa, suo modo bona, phænomena fere iterum absorpsit, ut in pejus omnia viderentur ruitura, nisi quidem metastasi felici ad ambitum corporis natura se convertere, venenum ad glandulas subcutaneas amandare, atque sub sudore partem ejus eliminare, reliquum in vesiculas miliares deponere potuisset. At vero! quis est, qui ignoret, miliares has vesiculas febribus malignis accenseri, ac male passim audire. *Mortonus* vesiculis hisce nullibi videtur prædicatum tribuisse bonum, nec eas cum aphthis in eadem febris specie conjunxisse. Gradui potius malignitatis, & veneni prævalentis, primo & secundo deleterio illas per collum & pectus sparsas eruptiones miliares assignat. Nec vesicularum aquearum, per variolarum interstitia comparentium, mentionem facit, nisi inter signa maligna, quæ funestum monstrant eventum. *Ettmüllerus* de illis breviter, sed graphice, scribit: "Ubi corpus hinc inde minutis tuberculis, instar milii granis, respersum apparet, vocatur febris maligna miliaris, seu purpura, prout grana sunt, vel rubra, vel alba. Affectus acutus, non raro præceps est, qui, dum maxime videtur blandiri, etiam ex levissimo errore, subito jugulat". Idem suo quoque calculo comprobat in *Eph. Nat. Cur. Dec. III. Ann. VII. & VIII.* *Brunnerus*, de propria praxi memorans, quæ & temporis, & loci, non minus ac morbi ratione, cum præsentis rerum nostrarum statu admodum conveniunt: "Olim jam, dum Heidelbergæ agebam, & ad præsidarium militem *Philippsburgum* hebdomadim, curandæ valetudinis ergo, excurrebam, tempore, quo grassabantur febres malignæ & petechiales, cum pleuro-pneumonia maligna, in similes incidi apud ægrotantes milites papulas s. vesiculas, quas miliares haud immerito dixerim. Illud imprimis tunc temporis observavi, alii quamvis morbum, sub varia larva ludentem, malignum, feliciter superaverint, nullum tamen eorum, in quibus dictæ vesiculæ apparuerunt, evasisse". Neque fere aliud fuit judicium *Franco de Branchennu*, prout patet ex ejus *observ. de pleuritide cum purpura maligna lethali*,

lethali, quam dedit in *Eph. Nat. Cur. Dec. III. Ann. I.* cui ad latus ponitur poterit parallela *Dec. III. Ann. IV. obs. 43.* Sed quid opus est, de miliaribus esse adeo sollicitum, postquam huic themati peculiarem disputationem dedit quondam *Excell. Dn. Præses meus.*

Hoc potius dubium alicui nasci, & disquisitionem mereri videtur, non unus modo morbus, an *geminus*, complicatus, alter alteri succedens? Et tum: *uter eorum primarius fuerit?* Pleuritis? An febris miliaris? Venit quidem febris hæc acuta continua, ex symptomatibus suis notorie dicenda pectoralis, uti jam supra notatum, mensibus hybernis, adeoque tempore pleuritidi congruo. Pleuritis etiam sola magno numero tum corripuit alios, non æque purpuratos factos, & feliciter servatos, succumbentibus licet etiam aliquibus. Denique, vesiculæ tales erumpere non difficulter poterunt in pleuritico forte *scorbutico*, per *sudorem* inde liberando. Ex altera parte febres, tam in genere malignæ, quam imprimis miliares atque purpuratæ, tum grassabantur passim in vicinia. Deinde, purpura semel ad cutem plenarie protrusa, cessabant statim penitus pectoralia symptomata, remanente tamen adhuc febre continua maligna, prius dicto sanguinis colore florido jam ante satis declarata. Ut, ad imitationem febris proteiformis *Mortonianæ*, possit fere aliquis dicere, febrem miliarem fuisse non modo primariam, sed & primam, saltim ab initio sub-larva pleuritidis latentem. Verum enim vero, quemadmodum *variolis* accedentes miliares, illarum nomen ideo nec mutant, nec febrem duplicatam faciunt; aut febris *catarrhalis* maligna *petechizans*, ab accessu macularum talium, catarrhalis esse non desinit: ita mihi penitus persuasum habeo, posse morbum nostrum congrue omnino declarari *unum*, *simplicem*, & vocari *pleuritidem malignam*, *miliaribus critica solutam*; adeoque prædicatum, in rubro Disputationis ipsi datum, esse protius adæquatam.

Etenim pleuritis, juxta cum focis suis, peripneumonia & pleuropneumonia, est febris acuta continua, *inflammatoria*, cujus momentum præcipuum ponitur in inflammatione, vel pleuræ, vel pulmonis, aut membranæ istum succingentis, vel utriusque. Jam vero habet etiam hæc inflammatoria febris fata tamen non alia, quam quæ inflammationi omni in genere solent ac possunt tribui. Est, quæ bene terminatur per sui *resolutionem insensibilem*, inflammatione occulto modo iterum evanescente, sive, quod suberat, discussum, sive resorptum fuerit; cujus specimen erit in omnibus ex periculo febris evadentibus, hanc natura superante. Est, quæ in *abscessum colligitur*, exemplo in pleuriticis toties obvio; nam in pectore fere frequentior est, in aliis visceribus, si non rarior, forte tamen occultior. Est tamen prohi dolor! etiam tertia, quæ in *gangrenam* transit, & dat triste specimen benigniorum in malignas mutatarum; ac funeste terminatarum, quin, si ad *sphacelum* cito perrexerit, pestilentium. Quemadmodum his jam applicari facile poterunt solutiones pleuritidis omnes ac singulæ, non saltim ordinariæ, aut frequentiores tamen, per sputum, sudorem ac urinam, verum etiam insolentiores, atque per metastasin singularem rarius contingentes, qualis est ex. gr. illa in *parotides* terminata *Eph. Nat. Cur. Cent. III.* testimonio *Baglivi* per praxin suam passim confirmata, ab *Heurnio* tamen *Comment. suo ad Hippocr. Sect. IV. Aph. 51.* limitata; vel in *abscessum cruris* desinens, apud *Moinichen chirurg. med. observ.* Aut per universi corporis tumorem judicata, *Eph. Nat. Cur. Cent. I. Quin puris ad renes translatione*, & cum urina excretionem, sanata in *Eph. Nat. Cur. Dec. II. Ann. IX.* Ita non minus declarari poterunt ulterius respectu, quem ad febres inflammationes habent, *mutuo.*

Hæc enim interdum illa prior est, ejusque causa, & ardor particularis universalem accendit, uti veteribus dicebatur dolor atque calor attrahere, vel hodiernum observatur vulnere inflammatio, huic autem febris symptomata, supervenire. Sic in viscere aliquo, vel obstaculum, vel stimulus, aut plane venenum, irritans, inflammans, facile concipitur, a quo primum cor, inde sanguis, aucto motu, febrem faciat & accendat; malignitate tamen sphacelante deliquium inferente potius, quam magnum naturæ, adeo prostratæ, vel renisum, vel conatum. Confirmat hoc propositio *Borelli Libr. de motu animalium*: "Adest præterea alia perniciosissima ægritudo, quæ vulgo vocari solet febris latens & proditoria, in qua licet pulsus bonus sit, & urina laudabilis, nihilominus æger moritur. Hanc profecto ægritudinem febrem esse negarem, sed potius passionem similem illi, quæ a venenis producitur, quæ absque febre necem afferunt, propterea, quod spiritum, vel succum nerveum, tanta celeritate conturbant, alterant, fixant, ut prius vires consternant & interimant, quam agitationem febrilem excitare possint". Secundo, inflammatio & febris fieri etiam & oriri possunt simul & semel, atque nomen inde suum habent febres comitatae. Utrum, quod turbatio massæ sanguinæ fiat simul, statim in vel ab initio, cum decubitu ad partem inflammandam? Quam bene vero dari pro exemplo talium poterunt variolæ? In quibus tamen potius videntur duæ febres, sibimet invicem succedentes, prior despumatoria, critica, altera inflammatoria, ad abscessus totidem non minus critice maturandos, in benignis, cum gangræna atque sphacelus eorundem malignas fundent. Tertius tandem respectus est, quando inflammatio febre posterior, non per *ελξιν*, sed per *ωσιν* veniens, ex mota hæctenus turbataque humorum massa, vel erysipelaceo, vel apostematode modo instituitur, sive in bonum, secundum requisita craseos, sive in malum, ad mortificationem, ut jam suo quondam tempore *Arabes*, allegatam modo febrem variolaceam, certis annis dixerunt esse, vel fieri, destructoriæ potius, quam depuratoriæ.

Confirmat hoc omne, quod hæctenus diximus, præsentis, quod vivimus, temporis conditio bellicosa, & numerosus passim miles, castrorumque vicinia, a quibus *castrensem* dixit quondam febrem suam ante laudatus *Screta*. Quemadmodum enim milites Germani quondam ex Pannonia reportarunt certam luis speciem, ad civis diffusam, famosum stragibus *Disput. Medico-Pract. Tom. II.* G g mor-

morbium Hungaricum; ita tristibus his bello ad Rhenum annis simile quid iterum observamus, inque mali naturam & remedia inquirimus, maxime cum ipsis quoque medicis infesta fieri lues incipiat, ipsis fostri loco contagium relinquens, atque adeo se demonstrans medicorum Napellum. Scilicet milites, tam castra demum metaturi, quam ex illis in hyberna venientes, attulerunt nobis, vario quidem apud diversos & gradu & schemate, omnes tamen malignas, febres, ut merito castrensiū prædicatum olim reportaverint. Non quasi omni anno e castris oriri tales observentur; dantur enim, quod admiratione dignum, interdum in medio bello anni tamen salubres; aut pro ratione loci, forsan humidioris, militiam tenent febres modo intermittentes. Sed quod nimis tum frequenter, & ex improviso forte, malignitas emergat, principium non habens aliud, quam sub bello publicam annorum calamitatem, unde specifica, epidemica, contagiosa, per urbem vel provinciam diffusa, grassatur febris, famosa stragibus, quas longe lateque edit, ut tunc vix ullius morbi principio possis fidere, quin latere sub ipso occultam illam, incautis & imprudentibus adeo funestam, febrem metuendum sit. Videntur illæ fuisse nobis loco pestis, qua miseris nostri Deus nunc per integrum seculum pepercit patriæ. Utique, præ frequentia tunc epidemiarum, aliis temporibus sporadicæ continuæ qualescunque, in comparationem venire vix poterunt. Interim non obstante diversitate, quæ observatur in hisce morbis, redigendæ tamen omnes erunt sub conceptum unum, & quædam quasi scala constituenda, cujus infimum febris continua utcunque benigna, supremum pestis ipsa, intermedios febres omnis generis malignæ occupent, tanquam morbi omnes & singuli inflammatorii.

Scilicet hoc est, quod in *sektione cadaverum*, istiusmodi febribus malignis demortuorum, magno numero observarunt, & passim annotarunt medici. *Spigelius*, in febribus continuis malignis, etiam si de dolore nullo conquesti fuerant ægrotantes, *intestina* tamen *tenuia*, partim inflammata, partim sphacelata, nec raro maculas in *ventriculo* lividas, ac si a veneno hausto fuissent, post mortem deprehensas memorat *libr. de semitert.* In hujus hemitritæi pestilentis descriptione *Cornel. Gemma*, dissecto post mortem corpore, præter dictas partes, etiam *hepar* & *cor*, cum *pulmonibus*, aut majorem tamen illorum portionem, nunc carbonis instar nigra, nunc suppuratis pustulis plena, observavit. Ex *Bartholini Epistol. Cent. III.* notum est, interiorum *ventriculi* tunicam inflammata, *ileum* vero gangrenosum atque putridum, fuisse repertum, in femina febre maligna succumbente. Ex laudato autem *Spigelio*, *Helmontio*, *Diemerbroeckio* atque *Schenckio* constat, *carbunculos*, *anthraces*, & *exanthemata*, qualia alias forinsecus apparent, etiam in ventriculo, ac passim alibi in corpore, fuisse deprehensa. Adeo, ut nec *cerebro* venenum pepercerit. Cum enim *Brixianum* solum exerceret olim lues gravis, plures ex affectis secti *cerebrum*

brum exhibuerunt totum combustum, nigrum & arefactum, referente *Hieron. Occone.*

Oportet autem hoc, sive in corpore nostro genitum, sive ab extra eadem illatum, venenum, quamvis mole parvum, esse tamen virtute magnum, atque sui valde diffusivum, quod ipsum, uti contagiosa sua indole ac propagandi ratione declarat, sic etiam, præter alia multa, imprimis *sudore* illo, quem plerumque febres tales solent spargere, singulariter *fetido* facile comprobatur. Notatus & in nostro fuit, sub ipsa miliarium elevatione die septimo erumpens, sudor istiusmodi enormiter graveolens, quem varii varie vel describunt, vel comparant, venenum propagandi vehiculum, ac alios inficiendi medium, omnes agnoscunt. *Meibomius disp. d. febr. mal. cadaverosum* vocavit, & illi simillimum esse dixit, qui a partibus gangræna adfectis exhalans nares ferit. *Helmontius in tumul. pest.* fracedinem vocavit pestilentem, quæ *soleas crematas* oleat, quo odore infectos peste potuerit discernere. *Petr. Salius in d. febr. pestil.* quis & qualis iste odor sit, discernere non audeat, experientiam hoc docere solam posse prætendens. “Unde, inquit, in ambiguitate & discrimine cognoscendi hos morbos, dum de pestilentibus dubitaretur affectibus, visi sunt nonnulli idiotæ & vulgares, qui, hac docti experientia, ex solo isto odore veritatem ipsam perfectius attigerant, quam expertissimi medici”. Neque speciem ejus declarat a laud. *Meibomio* l. c. allegatus *Nicolaus de Clemangis*, quem, juxta cum alio adhuc conterraneo, emunctarum valde narium fuisse necessum est; etenim, loca contagiosa, etiam ad tantam adhuc villæ distantiam, quantum arcus bis jactare posset, odoratu sentire, tamque veraci ab intactis judicio discernere, potuisse ibidem dicitur, quasi dulcem ab amaro cibo gustu secerneret. Quid! quod a foetore tam graviter habuisse perhibetur, ut, nares ocludere coactus, vitalem spiritum vix ducere potuerit, tempore & loco, quo præsentium nemo quisquam odoris, multo minus foetoris, quidquam perciperet”. Huc etiam referre liceat, quippe ab ægrotorum exhalationibus venenatis unice derivandum, quod ex observ. propria de peste scribit *Diemerbroeck*: “In illis ædibus, in quibus peste nemo quisquam adhuc ægrotaverat, sed linteamina sordida, ægrotorum pesteque mortuorum usibus ante inservientia, homines saltem laverant, eo ipso die, vel interdum postridie, duos tresve peste correptos fuisse, deponentibus toties ægris, *foetorem aque saponata* primam ipsis atque maximam intulisse alterationem”. Nec est, quod, de peste saltem hoc valere, quis excipiat. Idem in febribus malignis evenire posse, exemplo suo comprobavit amicus *Dolei*, qui, juxta hujus *Encyclopediam Chirurg.* febre maligna laborantem invifens, & hujus pulsum tangens, postquam ab hinc faciei suæ manum admoverat, nares prurientes fricans digitis, statim pustulas ibidem nactus est, malignitatis testes, quasi a cantharidibus excitatas.

Et occasione quidem pustularum ac vesicularum talium operæ pretium erit, ipsas quoque miliarium *vesiculas* considerare paulo specialius. *Brunnerus* quondam mirabundus de illis l. c. ita scribit: "Nec ego fatis concipere, nec admirari potui, quis ille esset in corpore humor, qui, sub tus epidermida effusus, tantam memoratis hydatidibus pelluciditatem conciliaret, ut vel cum diei splendore certarent, & aciem visus diaphaneitate sua tantum non subterfugerent. Nullus hic rubor & alienus color, quemadmodum in omni alio exanthematum genere observatur. Nec illud liquet, unde aut quomodo suam pelluciditatem servant tamdiu intemeratam, cum in priori casu a prima apparitione ultra viginti dies eadem claritate & limpiditate citra suppurationem perstiterint. Certe vel serum, vel quivis alius e sanguine tam diu extravasatus humor, ad suppurationem tendit & corrumpitur, præsertim si, ad extimam usque perductus corporis superficiem, aeri sit expositus; mansit autem hic in tenerrimis suis vesiculis incorruptus". Unde postmodum, quid de ipsis tandem sentiat aliquandiu anceps hærens, postquam dixisset, istarum hydatidum faciem, genesis, & ipsa, quæ istis superveniunt, periculosa symptomata arguere, istas aliunde, quam ex massa quidem sanguinis & arteriis, promanare, nec sudoris productum esse, cum inde tantum periculum non immineret, tandem inquit: "Quod si statuamus *nervosum fluidum*, forte accommodatius erit ad explicanda, quæ illas comitantur, symptomata. Etenim, cum cutis non sit, nisi contextus fibrillarum nervearum, quo sensum tactus constituit natura, intertextis glandulis & vasculis, tam sanguifluis, quam lymphæ ductibus, facile limpidissimus, qui vel omnem aliam ex massa sanguinis aut arteriis fluentem superat limpiditate humor, a nervis derivaretur, qui inquinatus, perperam circa nervorum extremitates interceptus, tales hydatides limpidas, citra commixtionem sanguinis aut alius humoris, excitaret splendidissimas, diu incorruptus". Similiter succi nervorum mentionem facit, eundemque, una cum sanguine, acida potius, quam sulphurea, acrimonia imprægnari, ex urina non febriliter tineta, sed pallida, decolorè, sanorumque similiore, concludit *Hamilton*.

Pechlinus, vesiculas tales cum similibus notioribus comparaturus, ac declaraturus, analogiam proposuit triplicem, præ oculis habens primo *sublimationem* florum ac salium, quæ summum vasis affectare soleant, perinde ac aphtharum flores surgere, & vel in extrema oris atque faucium cava erepere; quo modo declaravit etiam *Sydenham* materix febrilis depurationem & despumationem fere duplicem, provocans ad exempla liquorum fermentantium, spumam desuper, feces autem in fundo exhibentium. *Secundo*, *spinam cuti infixam*, tanquam excitatæ pustulæ causam, voluit adplicare, ob adeo fecundas quasi pustulas, non aliter ac si alia ex alia suppeteret materies, aut conica salis acumina subtilitate sua cutim quidem extollere, sed ob latiore basin non omnino pervadere possint. Quo proin facile referri posset, tam modus demonstrandi cuticulam, vel igne,

vel aqua fervida, quam vesicatorii exemplum, expositum juxta modum *Helmontii*, ad quæstionem: cantharis cur vivi cutim vesicat, non cadaveris? *Tertio*, phænomenon a superficie rerum putrescentium vidisse sibi visus fuit, vesiculis utique præ maculis non ab simile. Scilicet est hoc situs putredinisque proprium, ut secretæ feces in quasi flosculorum, aut spumæ speciem, sese efferant. Sed hoc phænomenon naturæ fatiscens, & transeuntis in statum alterum, *Malpighius* accuratius consideravit, & microscopiorum fide docuit, esse quandam quasi vegetationem muscosam, vel fungulosam. Qua occasione recordor illius, quod in cit. disp. *Dn. Præsidis* legere me memini, simile illud placuisse, aut congruum tamen fuisse visum, fæminæ cuidam, ad describendum modum, quo comparuerit superficies corporis, in febre maligna, mariti sui. Scilicet sub declinatione, cum spes jam esset evadendi, cutem ipsius fuisse oblitam quasi situ mucido, vel innumeris guttulis minimis, perinde ac forte paries vetustus compareat cellam subterraneam intrantibus. Ut vel ex hac ratione *Lector Benev.* possit etiam ablegari, tam ad perihydrofin scorbuticam *Pechlini Libr. I. Observ. LXVIII.* descriptam, quam ad ægram, affectu raro scorbutico pustulari laborantem, cui disp. peculiarem quondam dedit *Illustria Hoffmannus*.

Et autem notabilior est hæc vesicularum miliarium genesis, quo conjuncta magis & conspecta fuit cum *cessatione* plenaria, alias tamen *remissione* notabili, molestiarum prius pectoralium. Quicquid dixeris, sive metastasin, & ex uno loco in alium translationem, sive apostasin, & expulsionem criticam, ex universa humorum massa, ad ambitum corporis, aut decubitum vocaveris, semper tamen admirationem excitabit interiorum liberatio, tussis cessatio, puncturarum evanescencia, adeo simultanea. Nec est, quod in morbis modo levioribus, vel inflammatione saltem erysipelacea, fieri hoc atque locum forsan habere posse, quis excipiat. Constante hoc observavit *hon. Dn. Parens* meus, non saltim in ægrotis suis, quorum ita laborantium, omnis sexus, ætatis ac temperamenti, tum ultra decem habuit, brevi admodum temporis periodo, vario tamen vehementiæ gradu, decumbentes, & ad unum omnes miliarium eruptione pectore non saltim levatos, sed quasi simul & semel plenarie sanatos; Verum etiam idem ipsi contigit jam olim in musico pectore graviter vulnerato. Huic enim adactus, intra sextam atque septimam dextræ pectoris costam, ensis latior, cum non modo pulmonis lobum vulnerasset graviter, ut hic & sanguinis plurimum funderet, & sub inspirationibus singulis per vulnus, pollicem longe superans, prominere; Verum etiam peripneumoniam symptomaticam excitasset graviolem, atque respiratio difficilissima, grumosi sanguinis suppressio, deliquiorum atque stertoris accessio, tendinum subsultus, pectoris anxietates & ardores, extremorum autem emortuale frigus, inflammationis in gangrænam transitum, adeoque ultima quævis instare minaretur. Ecce sub finem quarti, & prin-

cipium quinti, magno numero erumpentes, per universam corporis peripheriam, vesiculæ miliares ex orci faucibus vulneratum eripiunt, ut recrudescens vulnus laudabili suppuratione, trium quatuorve septimanarum spatio, penitus & expurgatum & consolidatum fuerit, vulnerato plenarie & feliciter convalescente, ut nec per expectorationem, nec per alvum, aut cum urina, quidquam unquam puris excreverit.

Sed ut therapia habeat etiam aliquid, momenta ejus potiora tangam, ac primo quidem *Venæsectionis* negotium breviter excutiam. Boerhaave, quemadmodum pleuritidem, forte leviolem, auxilio naturæ, vel resolutione, vel coctione & excretionem mali, etiam absque venæsectione, sanari dicit; Ita de fortiore, artis interventu sananda, scribit: „ Si recens, ante tertium diem finitum, magna, ex symptomatibus validis, sicca, in robusto, exercitato, sicco corpore, sine vel spe, vel præsentia illorum, quæ aut resolutionem, aut coctionem & excretionem mali prius dictam significant, tum cita, larga, accelerato fluxu celeris, ex magno vase, per magnum vulnus, missio sanguinis instituenda, corpore quiescente supino, & respiratione, dum fluit, tussi suspirisque accelerata, loco affecto eodem tempore foto, & leniter perfricto. Debet hæc continuari, in remissionem satis notabilem doloris, vel ad prima signa deliquit animi. Debet repeti ex consideratione redeuntium denuo symptomatum, ad quæ tollenda prima instituta sunt. Crusta absens finem definit. „ At vero, sicuti crustam hanc, ut indivulsum inflammationis comitem, jam supra §. 384. descriperat, asserens, cruorem, pleno saltu ex vena emissum, ac frigescentem, formare albam, duram, crassam, rigidam pellem, instar fere corii porcini; ut proin cautela prius addita conformis omnino sit illis, quæ ex Baglivo jam supra allegavimus. Ita vicissim merentur etiam ex hoc ulterius allegari seqq. tam de febribus malignis in genere, quam de pleuritide maligna in specie, prolata. „ Si vel minima inquit *prax. libr. 1. cap. 9. de febr. in gen. §. 1.* suspicio aderit febris malignæ ex coagulatione, cave a sanguinis missione, tanquam peste. Et *libr. 2. cap. 4. §. 1.* In pleuritide maligna tutius erit, sanguinis missionem omittere. His ad latus tamen poni poterunt, quæ leguntur *libr. 1. c. 12. §. 6.* observavi in febribus, ex mutatione aëris Romæ, quod, quando sanguis mittebatur ex brachio, statim succedebat sopor; non ita si ex pede. Et: in malignis febribus, dum sanguis mittebatur ex brachio, æger in pejus ruebat, & totus morbi impetus ferebatur ad caput, unde paulo post deliria, sopores &c. Contra, misso sanguine ex pede, melius habebant: idque observavimus Romæ in Xenodochio. „ Non ausim ego litem hance meam facere; multo minus decidere. Ut opposites tamen habeant aliquid, sciant mihi perplacere thesin, quam l. c. Meibomius posuit: „ In febrium malignarum curatione medicus prudens considerabit: 1. An malignitas major, an febris major? 2. An etiam a malignitate, & virium dejectione, contraindicationes oboriantur? Quodsi enim febris major

major est, malignitas autem parva, tutius adhiberi venæsectio poterit. Si vero major malignitas, atque vires concidunt, venæsectio locum non habebit. „

Alterum ex fonte chirurgico sunt, *Vesicatoria*, tanto cum ægroti comodo posita. Habent etiam hæc suam, qua se tueantur, tam rationem, quam experientiam. Quemadmodum enim de pleuritide Baglivus scribit l. c. „ Quocunque die, secundo scilicet, aut quarto, quinto, septimo, ante vel post factam sanguinis missionem. Spirandi difficultas, & difficultas pariter excreandi sputi, Pleurítico superveniant, statim duo vesicantia tibijs admoveo, juxta illud. Hipp. in *pulmonis*, quicunque tumores fiunt, ad crura optimi sunt. Post apposita vesicantia observavi expectorationem statim promoveri, spirandi difficultatem minui, & alvi fluxum, si adesset, feliciter sisti, omnesque pleuriticos, talibus symptomatibus affectos, brevi & feliciter sanatos vidimus. „ Ita de febribus malignis notum est, in illis plerumque minus febris esse, sed plus spasmi, atque raptus humorum ad caput: proin talem naturæ diversionem, ac a centro ad peripheriam evocationem, turbarumque spasmodicarum moderationem, illis omnino conducere, & Hippocratis consilio: *Fac febrem!* commode subordnari. Neque ab hac sententia facile dimoveri me patior exceptionibus, quas l. c. proposuit laud. *Bergerus*, scribens: in vesicantibus remediis nihil laude dignum hic reperio, præterquam stimulum, quo dum fibrosum & vasculosum cutis contextum secant, ut vulgo volunt, sed vitalem ac nutritiam exhauriunt, ipsumque liquidum nerveum, neque remediis, neque potione, facile restituendum, dissipant, viresque non parum deiciunt. Ut enim alia omnia taceam, nec de lymphæ vitalis ac liquidi nervei deperditione imaginaria quidquam dicam, ipsum, quo sententiam suam probare voluit, exemplum illam minime comprobabat. Etenim *Archiatorum Pontificiorum* alter, *Malpighii* quondam successor, præter scripta sua medica, inprimis etiam concepto de *anima mundi* libro, ejusdemque Colophone: *E l'impostura l'anima del mondo*, dudum celebris, *Lucas Tozzius*, *Commentario in Aph. Hipp.* scribit quidem: „ Grassante Neapoli morbosa nimis, & fere pestilenti, constitutione experti sumus, eos, quibus partes vesiculas excitantibus inusta nihil profunderent, & sponte sanescerent, brevi convalescent; periisse vero, qui bene ab illis habere credebantur, plurimum ichoris effundentes. Sic a medicis decepti, qui salutaria putant, quæ madefacta comparent, ac multo ichore scatentia. Quo sane factum, ut non infimæ notæ viri, & præ ceteris solertiores, agnoverint, ægotantes, quos fors per ulcerantia hæc medicamenta non sustulit, confanuisse quidem, at non ab illis. Sed de hac ipsa observatione *Tozziana* valet, quod ex *Sydenhamo* statim profecto subjungitur: „ Hoc pro comperto habeo, ex multiplici accuratissimarum observationum fide, prædictas morborum species, præsertim

continuas, ita toto, quod aiunt, cœlo differre, ut qua methodo currente anno ægrotos liberaveris, eadem ipsa, anno jam vertente, forsan e medio tollas”.

Medicamentorum internorum duo potissimum fuerunt capita primaria. *Pectoralibus & Alexipharmacis* pugnatum fuit utrinque æqualiter. Qui vero aliter fieri poterat, cum dudum constet, quod in pleuritide bonus sputator sit bonus evasor; malignitas vero bezoardica quævis optima & alexipharmaca postulet, inter quæ, uti Lapis Bezoar Orient. *Sennerti pulv. bezoard.* ingrediens, cum *camphora*, principem facile locum tenent; ita singulorum & testimonia, & præparata, vel succedanea quoque, hic cumulare non vacat; unum modo atque alterum adhuc sub finem annectere lubet. Et *mixturam simplicem* quidem hic non examinabo demum, postquam peculiarem ipsi disp. dedit *Dn. Præsidis B. Pareus*. Commendare tamen ipsam facile poterit honorificum, quod in Pharmac. Aug. Reform. ipsi datur testimonium: “Nobilissimum medicamentum est, ad plurimos morbos, uti obstructions viscerum referandas, pleuritidem, venenum, & malignam materiam in febribus malignis per sudorem discutiendam”. Cui ad latus ponere licebit, quod laud. *Secreta* l. c. de illa scribit: “In principio malignarum, si symptomata statim in pectore laborem facebant, in suffocationis periculo, veterno, & similibus, mixturam simpl. a drachm. duabus, ad unciam dimidiam, uno haustu ebibere, est quasi ægrum, ex erebi faucibus eripere. Junctum ipsi fuit *Diascordium Fracastorii*, quod in theriacæ locum successit, tanquam & simplicius & temperatius. Sed & hoc malignitati congrue opponi, quis negabit. Etenim adeo non ex possessione sua theriacalia deiecit *Sydenham*, triste petechiarum phænomenon ipsis volens adscribere, & regiminis calidioris effectum istas declarare, ut ejusdem conterraneus, *Mortonus*, distinguens inter febrim forte majorem, & malignitatem alias magis prævalentem, illi corticem, huic autem alexipharmaca dederit, interque hæc theriacam cum fociis locaverit. Cui, ut Anglorum triga fiat, *Hamilton* accedat, qui vesicatoriorum ac theriacæ, vel similis opiatæ, usum in febre miliari conjunxit. Certe *Fracastorius* summo malignitatis gradui remedium majus non noverat, quam *Diascordii* sui drachmam, & specier. cordialium scrupulos duos, cum aceti atque succi citri ana uncia una, succi autem lululæ duabus, præ uno haustu. Et *Borrichius* in febre pestilentiali illud, non drachmæ saltim unius ac alterius, sed semunciæ pondere, suasisse legitur in *Eph. Nat. Cur. Cent. VI. obs. 30.* Imo *Maurit. Hoffmannus* Botanices studiosus auctor fuit, ut ne unquam itineri se committant, herbatum quod aiunt excursuri, sine theriaca vel *Diascordio*, quorum tamen hoc caloribus æstivis sit convenientius. Claudat agmen *pulvis pannonicus*, *Sennerti* Bezoardico substitutus. Equidem hic suspectus reddi nuper demum voluit in consilio ad febres, jam nunc epidemias malignas, militibus dato, ex ratione quidem, quod alvi fluxum istis salutarem sistat, reprimat, vel cohibeat. Nituntur quidem talia illo *Stahlii*: “Quis, nisi vulgaribus præjudiciis cedens,

cedens, expectabit aliquid singularis commodi a terra sigillata, fatuo nimirum subtiliore bolo, ad nihil aliud, quam adstringentem effectum edendum, apto”. Verum enim vero, quam notum nostris, ac jam dudum a *Secreta* l. c. monitum fuit, febres malignas castrenses interdum solvi diarrhoea, non simultanea, sed successiva, neque stypticis, neque opiatis, temere sistenda; tam experientia non una simplici comprobatur inter nos quoque fuit, pulverem pannonicum, dicta per historiam ratione præscriptum, nitroque inprimis sociatum, alvi solutiones, vel naturales, vel etiam fluxiliores, nequaquam impedire, multo minus sistere, sed diaphoreticam virtutem exerere, proin talibus commode omnino exhiberi. Unde procul dubio factum est, quod in ultimo demum Patriæ physicis transmissio, ac publice passim distributo, prophylactico generali, etiam hic pulvis, omni laude dignus, loco non postremo commendetur.

T A N T U M.

S O L I D E O G L O R I A !

GABRIEL ANTONII JACQUES

E T

CL. THOM. GUIL. GUILBERT

DE PREVAL,

THESIS IN HÆC VERBA

Ergo Peripneumonix putridæ Vomitoria ?

Parisiis 20. Januar. 1752.

I.

Pulmonum morbus, Peripneumonia, quo nec frequentior ullus, nec periculosior alter. Omnium est anni temporum; frequentior tamen hieme, & ver inter & ætatem. Infantes, pueros, foeminasque rarius impetit, ut & senes; juvenes, adultosque, omnium frequentissime. Cum pleuritide, juxta plures, tota ferme convenit, cujus sæpe soboles est, cuique aliquoties conjungitur. Duplex distinguitur, altera vera, altera notha; illa, dum inflammatoria spissitudine in arteriarum angustiis & lymphaticorum ostiis hæret sanguineus humor: hæc, e lenta pituita pulmones infarciens. Quarum in utraque intensiores vel remissiores adsunt, inflammatio, respirandi difficultas, nunc obtusus, gravans, nunc & profundus, ita nunquam ac in pleuritide intensus, pectoris dolor: magis minulve excrucians tussis; sputa ut plurimum cruenta, nunc variegata, flava, nunc æruginosa, fusca, nigra, nunc suspecta. Acuta febris, cum pulsu molli, aut saltem non ita ac in pleuritide duro; hæc sunt essentialia peripneumonix symptomata. Quædam & alia his accedunt, anxietas, impotentia, jactatio, cum ingenti caloris in toto corpore sensu: inter scapulas quandoque sub una tantum dolor percipitur, qui jugulo & mammae, inter tussendum præsertim, communicatur. Humida primum lingua paulatim arefcit, alba dein obducitur pellicula, & temporis lapsu lutea, fusca, aut nigra videtur. Ineunte morbo sputa sæpe nulla reddit æger, vel si quæ, bronchiale purum sputum humorem; sed, dum sua percurrit tempora morbus, perinde ac causa produçens, mille coloris erunt.

Va.

Varias ipsam producentes causas agnoscit peripneumonia, quas in internas & externas partiri praxeos medicæ principibus mens fuit; de internis præsertim hic agere nobis est animus.

Porro vel ab humorum, e primis ut plurimum viis suppeditata, coluvie hicce oritur morbus, ideoque febris symptoma foret; hincque vel putrida nunc, aut non putrida Synochos, nunc ardens & putrida; nunc demum maligna febris esset, sive coagulans sive inspissans sit morbifica materies: vel ab irritante causa gignitur, tuncque a stimulis dicitur febris, symptomatica vero peripneumonia; cujus causas indaganti, duæ potissimum occurrunt: fermenta nimirum pessima, a primis viis oriunda; solidorumque spasmus seu irritatio aut vellicatio.

I I.

Feliciter si curare volueris, morborum nihil te fallat origo; felix sane, qui morborum potuit cognoscere causas! præcipua ergo symptomata peripneumoniam a saburra oriundam concomitantia attente perpendas: quæ præter essentialia jam in definitione tradita, sunt oris foetor & foeditas, obducta mucore lingua, Cardigni, vomitus & nausea, gravantes colici, cujuscunque indolis diarrhoea, symptomaticus sæpe sudor, febris acuta exacerbationibus, cum rigore & frigore præsertim oriundis, sitipata, &c. Antecedentia demum suspectes; vitæ regiminis ægrum minime studiosum fuisse, vel insensibilem transpirationem præpedientibus causis obnoxium, comperies: qua præpedita interturbantur ita digestiones, ut, excitata saburra, febrî peripneumonix comiti præbeatur ansa.

Symptomata vero, quæ peripneumonix causam ab alio, præter saburram, effectu ortam prænunciant, sunt, ubi saburram denotantia desunt; occurrunt autem a stimulis febrim indigentia, ut jactationes, anxietates, diuturnæ vigilæ, vel somnus irrequietus, febris sine sensibili exacerbatione, aut notabili saltem frigore vacante, nec periodica; infaultus evacuantium successus; contra vero adaucta ab ipsis symptomata, sed & optimus venæ sectionis exitus, nec non felix remediorum diluentium, laxantium, antispasmodicorum, & narcoticorum, dum a perito medico caute præscribuntur, eventus.

I I I.

Morbos plerosque a morbis discernere difficillimum: sed eorum intricatas ut plurimum causas evolvere, easque in lucem proferre longe difficilium. Ab antecedentibus itaque & concomitantibus, a lædentibus & juvantibus eruat diagnosim geminus & prudens medicus, necessum est. Sicque, utrum corruptis primarum viarum fermentis, an febrî a stimulis referri debeat peripneumonia, tuto dignoscere valebit. Cæteri vero pectoris morbi cum peripneumonia difficile confundi possunt, ut asthma, catarrhus suffocans, hæmoptysis, phthisis, vomica, empyema, &c. Paulo difficilium, sed adtendenti tamen, facile satis erit a pleuritide distinguenda, quacum sæpe complicatur multaque communia habet. At vero sanguinis

H h 2

cum

cum febre sputum, quod quidem aliquoties occurrit, nobis fucum facere posset; sed in eo, uberiori vulgo copia sanguis expuitur purus, rutilus, & omnis fere bronchialis humoris expertus, nec eodem instanti febris adoritur. Contra vero in peripneumonia, febris, ceteraque symptomata, uno & eodem instanti ægrum misere lacessunt & invadunt. Quod si tamen ab ea sanguinis sputum discernere prorsus foret impossibile, illud tunc tanquam veram peripneumoniam eo potiori jure curet medicus, quod nonnullas hæmoptyses a pravis omnino pendentes primarum viarum materiis, reperire detur, quibusque persanandis vomitiva exhibere minime dubitarunt præstantiores in arte magistri.

Nunquam periculo vacat peripneumonia, eaque præsertim, quam uberissima peperit cacochylia, cuique individua comes est putrida vel maligna febris; cum præter funestissimos in morbi decursu pertimescendos eventus, jamjam præsentem morbo liberatos, phthisi pulmonali, aut empyemati nonnunquam fuisse in posterum obnoxios, experientia compertum sit; id sive fiat morbi genio, sive vocatis in usum remediis, catharticis imprimis & plus æquo repetitis etiam vomitivis; hinc acutus persanatur morbus, dum ipsi succedit chronicus.

Quæ non a tot & tam pravis oritur fermentis peripneumonia, levior. Quæ a simplici sanguinis orgasmo vel a stimulo potissimum pendet, omnium levissima: cum, præterquam quod his competentia efficaciora sunt remedia, nullum quoque adeo pertimescendum accersere valeant damnum.

I. V.

Hanc esse peripneumoniam indolem palam fiet omnibus, qui, sicut maximi ponderis est, causam morbi proximam & remotam, symptomata, exitum, diligentius inspexerint, antequam se ad curationem accingant. Toto enim orbe, quantum ad essentialia, differt therapeia, suaque cum velocissime tempora hicce emetiatur morbus, ne nos præceps fugiat occasio, sedulo cavendum.

A stimulis ortæ, vel a nimia sanguinis rarefactione ipsiusve orgasmo peripneumoniam, 1°. causam irritantem minuendo tollendove; 2°. Vasa quantum potuerimus vacuando, apprime medebimur. Porro cum geminis hisce potissimum indicationibus congruat phlebotomia, ad ipsam tanquam ad sacram anchoram cur non recurrendum? Celebratur ergo primis præsertim morbi diebus, tertia quartave quaque hora, prout ægri vires ferent. Diluentibus tunc, præparatisque lenientibus ptisanis necnon humectanti lenientique vitæ regimine, humectanda demulcendave sanguinis massa. Coagulantes vero potus & acidi, tanquam tussis stimuli, procul arcendi; cui tamen ut & insomniis brevi succurrendum, accurate nihilominus notando, ne hac in regione plus æquo narcoticis, licet indicatis, indulgeamus: hosce diros affectus lenientibus jusculis satius mitigando, v. g. tenuiori pulli gallinæi jusculo, lactis sero, & ex malvaceis plantis ptisanis, bechicis, & incrassantibus præsertim eclegmatis. Nec vomiti-

vomitiva tunc, nisi sub morbi decremento & sine, usurpanda veniunt, imo & parcius & cautius. Alvus interea *minorativo* una aut altera vice blande subducenda.

Putridæ vero aut malignæ solvendæ peripneumoniam hæc impar foret methodus. Primis quidem morbi diebus, hanc, vel quanta est, vel saltem partim, usurpari posse ultro fatemur, non tanquam solventem, sed ad veram ducentem medendi normam, quæ forsitan hac sine felices non obtineret eventus. Antequam ergo facessant ægri vires, nequidem expectato morbi decremento, cathartica, cathartico-emetica & ipsamet emetica cito & tuto exhibeamus. Pravis enim nondum evacuatis luxuriantibus fermentis, *frustraneum* expectaremus decrementum. In pejus rueret cunctando malum: & certo certius morti occumberet antequam veræ ac genuinæ methodo committi potuisset æger. Rite ergo præparatus lenis catharticum hauriet? esto. Sed uberior viscosaque nimis turget saburra, quam ut catharticis foras amandari queat. Tempus urget. In promptu adest auxilium; cathartica emeticis stimolata (granis aliquot tartari stibiati) vel multa quidem aqua dilutas antimonii ipsissimas exhibeamus præparaciones, quæ blande & efficaciter purgant. In eo quippe casu exandesceret pectus, plus æquo intensa & agitata sanguinis mole, si solo leniori cathartico saburræ foras educerentur, hoc præsertim celo eliminatu difficillimæ.

Putridæ nonnunquam, sive malignæ sanandæ peripneumoniam hæc sola sufficit curandi methodus: modo neque morbi diurnitatem, neque qua remediis obstitit pertinaciam ægre ferat medicus.

At sæpe sæpius quædam occurrit peripneumoniam species, cui solvendæ hæc prorsus irrita forent, præ viscosa & uberiori saburra ventriculo impacta, & in secretoriis tubulis præsertim nidulante. Ea porro his minime potest erui, nisi validissimis repetitisque contractionibus, secretorios turgentibus tubulis hacque viscida & glutinosa infarctos materia, liberare valentibus. Præterea urgentia adeo instant symptomata v. g. delirium, somnolentia, suffocationis urgens metus, ut illico sit opitulandum ægro. Sed jam phlebotomia sæpe sunt prostratæ vires: cathartica minori stibii fociata dosi, suffitus, topica, balnea, aliaque ejusdem generis remedia, sine ullo notabili successu fuere tentata: exacerbationi tandem mox futuræ ne succumbat, vel omnis omnino exsanguis evadat, angimur: cardialgias interea, nauseas, quibus perpetuo vexatur vomituriones, emeticum indicantes potiusve flagitantes, agnoscimus: ineluctabili fato quam plurimos occubuisse, adhibitis licet omnibus allatis jam medendi formulis, certo scimus. Quid ergo moramur ancipites? Omni procul dubio ad emetica properemus. . . . At amica manu; mitiora primum veniunt seligenda (verbi gratia Ipecacuanha, Glauberi syrupus.) Sed si non mitescant accidentia, eademque cum pertinacia semper vigeant; efficaciora (qualia sunt vinum emeticum, tartarus stibiatus, aliaque ejusdem prosapiæ præ-

parata) propinanda incumbunt. Quid mirum? Maximis hoc in casu laudibus efferunt emeticum melioris notæ medici, eoque solo, multos ab orco revocatos fuisse passim testantur, sancteque affirmant. Nec semel exhibitum sufficiat; sæpe multoties iterandum: genuinus enim essentialisque morbus, maligna vel putrida febris, cui tunc eadem ferme competit therapeia, ac si omni pectoris complicatione orbata foret. Huic autem autem sola conveniunt vomitiva, quæquidem non una tantum vice exhiberi, sed pluries aliquando repeti debent.

V.

Ea ne ergo contra nos tantopere valebit eorum opinio, qui vasorum lacerationes, rupturas a totius corporis concussionem quam infert vomitio, pertimescendas, tum ob nimium pectoris infarctum, tum ob ingurgitata totius pectoris vasa, post celebratas scilicet venæ sectiones plurimas, exindeque lethalis oriatur hæmoptysis, obijciunt; vel tandem ne sanguinis missione, siacera dicta, morboque debilitatus æger, emeticorum vi pereat, pertimescunt? Postremum hunc infaultum nonnunquam accidisse eventum verum est, cum ægro in extremisposito propinatum fuit emeticum. Id vero prudens sagaxque medicus facile vitabit, diuturniores non trahendo moras, nec non cardiacis, dum suas exerit vires emeticum, cochleatim exhibitis potionibus, lipothymiam arcendo; vel cum ipsismet vomitivum propinando, ita tamen ut nimiam ejus vim pro nutu compescere valeat, ab eo si plus æquo vexaretur æger. . . . Sed præjudicata opinione laborant, qui vasorum lacerationes & rupturas vomitиво tribuendas censent; præmissis enim venæ sectionibus rite præparato ægro, primis vomitibus veluti miraculo sublevari observare datur, & nedum majori, e contra minori copia expuitur sanguis, sæpeque subito sistitur; quod non raro in ipsamet hæmoptysi præstantioribus corrigi medicis, quæ, aliis non vincenda remediis, solo curabatur emetico. Tunc enim validissime in toto vasorum sanguineorum genere ab emetico oriuntur contractiones; ideoque inhiantia sese contrahunt vasa; quodque non minus veritati consentaneum est, prava, e primis viis ad pulmones perpetuo appellentia, potenter evacuantur fermenta. Præterea pulmonalia ingurgitantur vasa secretoriorum pressione tubulorum, viscida tenacissimaque lymphæ turgentium. Hos coarctat vomitio, contentum sollicitat humorem, ac proinde qua obruuntur, sanguineorum tollitur pressio. Hinc dædaleos intra pulmonum anfractus motum libere perennat sanguis. A pessimis aliunde fermentis cum in peripneumonia sanguinis oriatur spissitudinis ansa, longe fluxiliorem futurum sanguinem, nil clarius. Sic præstantissimorum in arte præceptorum rationi, authoritati & experientiæ cedendo, concludamus.

Ergo Peripneumoniae putridæ Vomitoria.

ANDREÆ

LIV.

ANDREÆ ELIÆ BÜCHNER

ET AUCTORIS

ADAMI FRIDERICI KRAUSSE,

DISSERTATIO

DE VENÆ SECTIONIS SÆPIUS IN PERIPNEUMONIA RE-
PETITE USU EXIMIO SINGULARI CASU
COMPROBATO.

Haltæ 26 Sept. 1753.

P R O O E M I U M.

Notuas me ferre Athenas & tritum sepiusque recoctum pro inaugurali Dissertatione mea elegisse argumentum, quibusdam primo fortassis intuitu videbitur lectoribus. At vero adfectus quoslibet, quo magis sunt quotidiani & obvi, eo attentiores & solertiores requirere curam, nemini esse obscurum credo. Casum singularem clinicum, calci hujus Dissertationis annexum, Illustris ac Excellentissimus Archiater Regius, Dn. D. Cothenius, ex singulari plane, qua in me propendet, benevolentia necum communicavit, ejusque auctoritas & mandatum, ut practicum hoc elaborarem thema, me permovit. Quod tractationis ordinem spectat, ille mihi visus est convenientissimus, ut ea, quæ ad intelligentiam sequentium sunt necessaria, præmitterentur. Sic dissertationuculi tribus distincta legitur capitibus. Primo de morbo ipso, peripneumonia nempe, quadam afferre placuit; altero de mutationibus a venæsectione oriundis tractavi, & tertio denique capite repetita venæsectionis usum, ad felicem absolvendam curationem, clarum & evictum reddere studii, hisque veritates practicas esse aternas, cum opinionum commenta dies deleat, aliqua ostendisse parte acquievi. Lectorem interea paucis adhuc rogatum volo, ut de primis ingenii fructibus benevolum ferre judicium, ac omnia æqui bonique considerare velit. Deum vero Ter Optimum Maximum, ut omnes meos conatus in sui ipsius gloriam proximique salutem quam clementissime semper dirigat, supplex oro precorque.

C A P U T I

De Peripneumonia.

§. I.

Peripneumonia vi vocis significat adfectum circa pulmones; cum vero hoc conceptu morbus, quem auctores medici denotare student, minus adæquate & complete exprimat, distinctiorem ejus notionem exhibere præstat. Est itaque Peripneumonia inflammatio vasorum arteriosorum per interiorem pulmonum substantiam distributorum.

§. II.

Ex anatomicis constat, pulmones esse viscus mirabili admodum gaudens structura ac compage, quod ex infinitis fere cellulis seu vesiculis, & innumerabilibus plane vasorum minimorum arteriosorum ac venosorum

myriadibus quam artificiosissime est coagmentatum. Ob tenerimam ergo suam texturam habent hæc vasa vim contractilem admodum exiguam. Si vero ex quacunque causa vis vasorum contractilis imminuitur, tunc fluida ipsorum parietes magis distendunt, factaque dilatatione tanto facilius ac copiosius in talia penetrant vasa, quorum naturalis & angustior diameter accessum alias iisdem denegabat. Ex ingressu autem fluidorum in talia vasa, per quæ naturaliter non transeunt, & quorum parietes debito destituuntur robore, oritur obstructio, tamquam palmarium inflammationis fundamentum.

§. III.

Docet Physiologia, pulmones sanguificationi egregie inservire, quodque horum ope sanguis non solum (qui, ob varias in multis ac diversis corporis organis factas se & excretiones, suspectam spissitudinem, motuque celeriori majorem acquisivit calorem,) iterum resolvatur ac temperetur, sed quod insuper quoque eorum beneficio crudiores diversæque indolis chyli particule intime inter se misceantur ac ita adaptentur, ut globuli sanguinei exinde proveniant. Sanguis autem, sero ac lymphâ non satis dilutus, calore, naturalem excedente, expansus ac rarefactus, multisque præterea diversæ naturæ ac gravitatis alius fluidi particulis refertus, per angustos & exiles canales difficillime progreditur, horum elaterem destruit, & sic obstructionis causam, quæ inflammationem tamquam pedissequum & indivisum habet comitem, in viscere producit ac sustinet.

§. IV.

Cujusvis inflammationis magnitudo oritur & æstimatur ex majori numero vasculorum obstructorum, ipsiusque obstructionis gradu. Parenchyma vero pulmonis totum quantum ex vasculis, iisque minimis (§. 2.), est compositum. Vasa etiam ob tenuitatem præ reliquis sunt flexilia, neque aliis partibus magis resistentibus circumdata deprehenduntur; hinc orta in pulmonibus inflammatio non solum ob insignem vasculorum copiam longe lateque sese diffundere, sed & ob exiguam parietum resistentiam haud leve acquirere potest incrementum. Accedit, quod vasa in pulmonibus sibi invicem sint valde contigua, multique ipsorum rami admodum breves sint; oborta itaque in hoc vel illo vase stasi inflammatoria, reliqua huic inflammato contigua comprimantur, adeoque pariter inflammantur, necesse est. In brevi etiam obstructo vasculo major semper contingit obstructio, quam in alio longiori. Ostium enim ejusmodi brevioris vasculi a fluidorum vi distendente facilius dilatatur, sicque crassiores fluidi partes pro augenda obstructionis causa facilius & copiosius transibunt. Ex hisce itaque pulmones ad inflammationem subeundam satis esse

aptos

aptos breviter quidem, sed simul perspicue, evictum me dedisse iudico.

§. V.

Arterias, non autem venas posse inflammari, sufficienter jam notum est. In extremitatibus enim arteriarum ad obstructionis generationem solam esse aptitudinem, magna harum angustia & insignis fluidorum cum parietibus cohesio declarare videntur. Vasa autem pulmonis arteriosa duplicis generis observantur; alia enim sanguinem, quem vehunt, ex ventriculo cordis sinistro, alia ex dextro recipiunt; illa arteriæ bronchiales, & ab inventore bronchiales Reyschii vocantur, quarum rami majores ac principales vel arteriæ aortæ descendenti, vel intercostali suam debent originem; hæc vero nomine arteriarum pulmonalium insigniuntur, quarum truncus ex ventriculo cordis dextro immediate originem ducit. Morbi itaque hujus sedem vel in prioris, vel posterioris speciei vasis, vel utriusque simul quærendam esse, liquido exinde apparet.

§. VI.

Hactenus medici nulla peculiaria signa, inflammationem in vasis bronchialibus ab illa in arteriis pulmonalibus distinguunt, cognoverunt ac detexerunt, nisi quod symptomatum ratione, & speciatim vehementiæ atque durationis intuitu quædam intercedere videatur differentia; hinc utrumque morbum indiscretim peripneumonia nomine denotare ipsis solemne fuit; ob situm vero & connexionem horum vasorum omnino suspicari licet, quod, etiamsi in sinibus arteriarum pulmonalium obstructionis fiat initium, bronchiales tamen statim in consensum trahantur simulque adficiantur, & sic vice versa; neque etiam magnæ utilitatis, in solatium qualecunque ægrotantium cedentis, esset negotium, si duplex constitueretur peripneumonia, dum in curatione nullus plane ex hac differentia usus resultare potest.

§. VII.

Ad tutiorem autem & certiore formandam prognosin, majorem ex mea sententia meretur attentionem diversitas, an vel uterque pulmonum lobus sit inflammatus, vel alteruter tantum malum sustineat? Fuerunt quidem, qui ex symptomatum gravitate & respiratione præsertim laboriosissima totum semper in peripneumonia laborare pulmonem judicarunt. Observamus enim, inquit, in phthisicis, quibus totum pectus ab uno latere nonnunquam pure repletum, quod alter pulmonum lobus salvus adhuc & respiratio etiam quodammodo illæsa permaneat; si ergo vel dexter, vel sinister tantum adficeretur lobus, non ita anxiosa esset respi-

ratio. Respondeo autem ad hæc, etiam in aliis morbis maximam sæpius adesse pectoris angustiam & respirationem difficilem, ubi nulla tamen in pulmonum viscere præsens est inflammatio. Ratio potius difficilioris hujus respirationis, in peripneumonia, a febre conjuncta peracuta dependet; cum in phthisicis vero tantum febris gradum non observemus, hinc respiratio etiam in iisdem liberior esse potest; proinde etiam experientia illi adserto contradicit, dum ægrotantes sæpius de dolore unius tantum lateris conqueruntur, & sectiones cadaverum hoc morbo extinctorum testantur, unum pulmonis lobum solum fuisse inflammatum & corruptum deprehensum, sine ulla notabili alterius labe. Exemplum ejusmodi suppeditat promptuarium observationum medicarum locupletissimum, *Acta scilicet Naturæ Curiosorum*, in quorum *Cent. IV. Obs. I.* sectionis magni Germaniæ Principis, peripneumonia defuncti, mentio fit, simulque declaratur, sinistrum pulmonem lobum solum fuisse adfectum. Concedimus interim, quod uterque pulmonum lobus sæpe sæpius in hoc morbo inflammatur, tunc autem vehementissimis ille stipatus incedit symptomatibus, vixque unquam vel rarissime curatur. Sic modo allegata *Acta Natur. Cur. Vol. 3. Obs. 27.* exhibent talem casum inflammationis peripneumonice utriusque lobi.

§. VIII.

Recta & vera morborum diagnosi primum & unicum est felicis curationis fundamentum. Talem vero cognitionem morborum historice, a prudentioribus & peritis artis salutaris doctoribus consignatæ, optime procurare valent. Harum enim ope veram ægritudinem indolem ac causam, nec non symptomatum genuinam investigare & explicare possumus originem. Præsentis itaque tractationis ratio postulat, ut ad ipsam historiam peripneumonice nos accingamus illamque succincte exhibeamus.

§. IX.

Veteres cum recentioribus amica quasi conspiratione consentiunt, quod peripneumonia ingruat cum insigni admodum horrore ac frigore, quem statim excipit vehemens æstus, brevi ita increbescens & ad delirium usque sæpe invalescens, ut febrem peracutam continuam constituat, concurrentibus insuper corporis lassitudine viriumque notabili prostratione, capitis vertiginosa perturbatione ac turbulento dolore. Conjunctum porro habet pulsum celeriore, durum & inaequalem; adest plenaria appetitus prostratio, turgescencia venarum colli, sitis intensior, faciei rubor, oculorum intumescencia, cum siccitate & inflatione linguæ. Urina, quæ mingitur, tinctæ satis apparet, clara tamen & pellucida est, ac colorem monstrat rufilantem & flammeum. Succedunt agrypnæ, præcordiorum angustia,

angustia, respiratio difficilis, parva & anhelosa, præcipue si in sanum latus decumbunt, summa denique orthopnœa, ut ad suffocationem evitandam erecti sæpe sedere cogantur, cum dolore quadantenus obtuso gravativo ac profundo, versus spinam dorsi se extendente, ac inprimis sub inspiratione & tussi sese exacerbante, ægrotosque molestissime adficiende. Tussis, statim in principio concurrens, est sicca & frequens; sub morbi autem progressu variat, ita ut circa tertium vel quartum diem humida evadat; materiæ etiam color, consistencia & copia tunc mutatur, dum primo mucus tantum tenuis & spumofus rejicitur, qui dein fit cruentus & denique purulentus.

X.

Omnia hæc symptomata simul sumta constituunt peripneumoniam, & medicum de ejusdem præsentia certum reddere possunt; ex illis autem nonnulla statim in principio adsunt, & *essentialium* ac *pathognomonicorum* nomen jure merentur, cujus generis sunt, febris acuta continua, tussis frequens, respiratio difficilis & fervida, dolor gravativus, intumescencia venarum colli, rubor faciei obscurus, pulsus celer, durus & inæqualis. Quædam etiam ex his tanquam effectus ex suis causis subsequuntur, uti sunt: decubitus corporis inquietus, plenaria ciborum averfatio, sitis, linguæ tumor & ariditas, urinæ conditio, pertinaces vigilæ, capitis dolor, & si gravior fuerit morbus, ipsa deliria.

§. XI.

Ad febrem hanc acutam producendam non una, sed plures simul agentes causæ concurrunt; obstructio nempe, irritatio & materia acris salina, vel statim in initio præsens, vel sub morbi incremento producta & generata, ut febris ejusmodi ardens excitetur, & ad tantum vehementiæ gradum evehatur, symbolum suum quam maxime conferunt. Obstructis nempe vasculis arteriosis motus sanguinis progressivus per reliquos ramos, cum obstructis his vasculis connexos, ut fiat celerior necesse est. In peripneumonia sunt rami arteriæ bronchialis obstructi; hi autem cum arteria magna, ex qua in omnes totius corporis partes sanguis diffunditur, connexi sunt; hinc, ut per totum corpus motus progressivi observetur incrementum, sequitur. Crescente autem causa, crescit etiam effectus; quo plures itaque arteriæ bronchialis rami sunt obstructi, eo celerior in reliquis magnæ arteriæ canalibus motus erit progressivus. Ex antecedentibus autem patet (§. 2-4.), non solum fieri posse, ut multi hujus arteriæ rami facili negotio obstruantur, sed patet etiam ex observatione (§. 7.) adducta, si non omnes, plurimos tamen hujus arteriæ rivulos revera fuisse oclusos. Motus ergo sanguinis pro-

gressivus ut & in peripneumonia naturalem longe superet, non est quod dubitemus; aucto vero motu progressivo, augetur quoque intestinus, & sic oritur febris: sanguis enim hac ratione magis resolvitur, pluresque igneae, quam aliae particulae, magna vi agente praeditae, liberantur, quae sui juris factae, exitu tamen e corpore interclusae, solida vehementer stimulando, febrem non solum producant, sed ejus etiam durationis atque exacerbationis causa existunt.

§ XII.

Dum arteriae pulmonales secundum §. 5. hoc in morbo pariter obstructionem patiuntur, sanguis, a vi cordis ventriculi dextri in eas delatus, a venis rite excipi, & ad cordis ventriculum sinistrum transferri nequit. Regurgitat itaque & refluit ad ventriculum dextrum, magnamque simul (ob molem adauctam ex continuato adfluxu per venam cavam,) excitat sensationem. A sanguine ita magis coacervato fibræ hujus ventriculi nimis diducuntur, & nervi, hisce fibris intertexti, distenduntur, quæ tensio nervis ventriculi sinistri ob consensum communicata, vehementiorem in fibris muscularibus producit contractionem; naturali vero minor sanguinis moles ad hunc ventriculum per venas delata, haud satis resistit, adeoque validiori motu in arterias impulsus celeriter per corpus progredi debet; ex celeriori autem progressu dependent effectus, qui adæquatam febrem constituunt causam (§. 2.) Irritatio ergo in corde producta febrem acutam in peripneumonia accendere valet.

§ XIII.

Dum ergo materia acris & salina irritationem & obstructionem efficit, sicuti infra in enarrandis peripneumoniarum causis monstrabimus, utique hinc febrem quoque ab ea concitari posse patet, & quoniam in omni inflammatione major præsto est particularum acriorum proventus, quarum actio eo maxime vergit, ut massæ sanguineae immixtæ, inducta simul vaporum excretoriorum coarctatione, fluidi rubicundi globulos magis resolvant, fortiterque in solida agant, febrem insigne exinde capere incrementum veritati convenit.

§ XIV.

Tussis in hoc morbo duplicem agnoscit causam; vascula enim obstructa, vesiculas aëreas perreptantia, vel ob majus, quod nata sunt, volumen, ipsas vesicularum fibrillas distendunt, sicque ad majorem contractionem stimulant, vel tunice harum vesicularum, expansis suis vasis cum aliis magis contiguae & propinquiores redditæ, frictionem patiuntur, quam majorem

jorem & insolitam sensationem dein motus excipit sensationi proportionatus. Dum vero sub inspiratione vesiculæ aëre repletæ urgentur, ut magis adhuc erga se invicem accedant pluribusque in punctis sese contingant, manifesta inde patet ratio, cur adeo frequenter ægrotantes tussiant, imprimis cum insuper quoque materia acris, sub inflammatione præfens inque sensibiles has partes vel ex massa sanguinea delata, vel ex vasculis obstructis, cum quibus prædictæ vesiculæ cohærent, secreta, magnam habeat vim, talem violentum & præternaturalem producendi effectum.

§ XV.

Quia in peripneumonia vasa obstructa multo & crasso sanguine sunt referta, aëri non solum in vesiculas intranti harumque expansionem efficiendi, major inde nascitur resistantia, sed ob tumorem insimul etiam vesiculæ, quaquaversum pressæ, vel plane non dilatantur, vel saltem impediuntur, quo minus naturale saltem dilatationis spatium emetiri queant; oritur hinc difficilis respiratio & dolor ille in pectore gravativus. Halituum autem ex ore emissorum insolitus fervor, sufflaminatum aëris liberiolem ingressum internumque in pulmonibus præternaturalem æstum pro causa agnoscit. A decubitu in latus sanum respiratio magis omnino erit impedita, dum ab obstructo pulmonis lobo alter integer adhuc ac sanus quoque comprimitur suoque munere libere fungi haud valet; situs e contrario erectus respirationem liberiolem reddit & obtusi doloris insignem adferre videtur mitigationem: sub decubitu enim corporis in alterutrum latus, totum pulmonum pondus aëri ingredienti majus subternit impedimentum, & sanguis facilius ac majori copia sub hoc, quam sub erecto situ, ad vasa ruit.

XVI.

Ventriculus dexter, ob denegatum circulum in arteriis pulmonalibus, sanguine magis repletus, cruorem ex vena cava adfluentem non admittit; vena itaque hæc etiam repletur & in ramificationes adnexas majorem exserit resistantiam, unde sanguis in venas colli totiusque faciei copiosius restagnat, indeque parietum dilatatio ac tumor oritur. Sed cum hac ratione sanguis arteriosus novam insimul resistantiam sentiat, ejusque motus graviter impediatur, hinc in extremitatibus arteriarum globulos sanguinis rubicundi copiosius colligi, facile patet. Ex numero vero majori globulorum sanguinis rubicundorum, in vasis collectorum, auctior partium dependet rubor; adeoque liquido exinde adparet, cur facies in peripneumonia rubescat.

§ XVII.

§. XVII.

Valde impeditum respirationis negotium (§. 15.) & cordis a sanguine distensio molestam omnino ægrotantibus creant sensationem anxiosque illos de vitæ periculo reddunt. Sollicite itaque ingræte hujus sensationis mitigationem quærentes, modo huc, modo illuc se convertunt, supini jacent, ad latera decumbunt, situm etiam erectum eligunt; nullibi autem exoptatam inveniunt quietem & allevationem, indefinenter corpus irrequieti jectigant.

§. XVIII.

Quæ alias in homine sano ciborum desiderium excitare solent causæ, debitum nempe ventriculi robur ac liquorum resolutioni & digestioni alimentorum inservientium justa & sufficiens quantitas & conditio, sub statu inflammationis pulmonum deficiunt; hoc enim tempore sanguis impetuosius ac celerius per arteriosa vasa ad singulas corporis partes deferitur, similiterque per venas revehitur, unde fluidum nerveum etiam magna in copia in cerebro elaborari nequit, ipsaque ventriculi vasa cruore vitali haud satis perfundi possunt. Jam vero in legitima fluidi nervi quantitate, & decenti vasorum cum sanguine bene constituto repletionem, unicum roboris fundamentum consistit, & sub impetuosiori sanguinis progressu liquoris gastrici, pancreatici ac salivalis modica fit secretio; insuperque tandem sub ingenti æstu febrili tota sanguinis mixtio immutatur fluidaque inde secreta alienam omnino induunt naturam: hinc merito ventriculum in corpore, ubi pulmones laborant, naturali destituitur tono, & liquores digestionem promoventes huic officio plane ineptos deprehendi, non est quod miremur.

§. XIX.

Sitis ac linguæ ariditas humidi defectum denotant, & partim a febre & frequenti respiratione, partim etiam a salivæ defectu originem ducunt. Febris enim non solum tenuissimas & mobilissimas sanguinis partes consumit ac dissipat, sed ob salivam etiam & ignearum particulatum liberationem harumque vehementiorem actionem, spasmum excitando limpidissimi fluidi secretionem, ejusque circulum per minima vasa, sufflammat. Sub frequenti porro respiratione aer non solum cum impetu quodam pulmones ingreditur, fervidusque iterum ab ipsis emittitur, sed & ita celeriter motus, igneisque particulis refertus, humidum in linguæ ac faucium superficie hærens facillime abripit & secum evehit, partesque exsiccando, strictionem inducit, & tali ratione efficit, quo minus ex arteriolarum finibus

tibus novum iterum humidum sufficienti in quantitate exsudare queat. Et dum omnes in eo consentiunt Medici, salivam inter alios egregios usus hoc quoque emolumentum præstare corpori, ut interior oris ac faucium cavitas ab ea lubricetur & humectetur, utique hinc ex ipsius defectu, qui a nimio æstu febrili & humorum tenuiorum aqueorum consumptione oritur, sitis quoque inferri, & ariditas oris augeri debet.

§. XX.

Sanguis, præsentem pulmonum inflammationem per arteriam magnam motus, paucas tantum partes crassiores in se continet, magisque resolutus deprehenditur (§. 17.). Urina ergo, quæ hoc tempore secernitur, clara est, ab admixtis autem pluribus particulis igneis & salinis colorem naturalem flavescens in rutilantem ac flammeum mutat. Pertinaces denique vigilæ, capitis dolor, ipsaque deliria, tam ob valde impeditam respirationem, quam ob febrem ejusque effectus, ordinatim accedere solent.

§. XXI.

Proximum nunc est, ut, expositis signis morbum nostrum manifestantibus, ad causas progrediamur; his enim rite perspectis, indicationes pro ipsarum remotione facilius formari poterunt, melius quoque elucescet, quodnam remedium ad morbum debellandum præcipue commendari debeat. Peripneumonia autem est morbus inflammatorius (§. 1.), cumque in omni inflammatione primum adsit stasis sanguinis cum obstructione minimorum vasculorum conjuncta, hæc utique proximam ejus constituit causam, & reliqua omnia, quæ stasim & obstructionem talem producere valent, pro causis hujus morbi antecedentibus habenda erunt.

§. XXII.

Has vero inter nimiam sanguinis quantitatem primum occupat locum. Sanguis enim copia excedens a vi cordis & arteriarum tardius movetur, pressio tamen & reactio vasorum in sanguinem est major; ob motum ergo tardiosem, cum majori vasorum pressione conjunctum, spissitudo inducitur, dum partes serosæ & tenuiores facile secedunt, & a conjunctis gravioribus rubicundis dissociantur; hinc crassiores particule rubicundæ, arctius coeunt, pristinam amittunt fluiditatem. Talis itaque sanguis ad motum per minima vasa, qualia etiam sunt in pulmonibus, continuandum, est ineptus, hinc in arteriarum extremitatibus subsistens, parit obstructionem: sanguis enim copiosus dilatat nimis & expandit vasa, sicque non solum robur ipsorum naturale infringit, sed dum nervi pariter comprimuntur, horumque fluido liberior accessus denegatur, vim quoque vita-

lem imminuit; vasa autem debilitata humores in alveis suis colligi, ibique stasim concipere facillime permittunt.

§. XXIII.

Depravata etiam sanguinis qualitas pulmonibus nostrum morbum conciliare valet. Quod spissitudo hoc præstet, §. antecedent. vidimus: spissus enim sanguis æque ac abundans, ob majorem resistantiam, vim cordis & arteriarum contractilem insigniter imminuit, sicque motum tardiore effiçiendo, ut per minima vascula transire nequeat, obicem ipsi ponit. Facilius itaque talis sanguis in hoc, quam in alio viscere, vasa obstruere potest, sique insuper acris fuerit, tunc fines arteriolarum constringendo, ut a tergo urgens humor ulterius debite progredi nequeat, quam maxime impedit,

§. XXIV.

Motui etiam fluidorum aberranti tribuere possumus efficaciam, producendi in pulmonibus obstructionem. Nam si hic justo celerior & impetuosior, humores inde magis expandentur, vique majori in vasorum parietes impulsus, horum conditionem ita immutare valent, ut per officia dilatata penetrare quidem possint, ulterius autem sese movere haud valeant,

§. XXV.

Occasionales pariter seu remota causæ, quæ, sanguinis & fibrarum vasculorum dispositione concurrente, in pulmonibus stasim & subsequenter inflammationem efficere possunt, nobis nunc perlustrandæ veniunt. A Medicis procatartica hæ causæ in naturales, non-naturales & præternaturales plerumque dispescuntur, huncque ordinem pariter quoque in præsentiarum observare placet.

§. XXVI.

Ex classe naturalium primo se offert temperamentum melancholicum & sanguineum. In illo fluida ordinarie spissiora deprehenduntur; hinc quoque ad inducendam vasorum minimorum pulmonalium obstructionem, ipsumque hunc affectum excitandum, satis omnino proclive & aptum est. In hoc autem justo major sanguinis quantitas facile generatur, quæ, minorum & angustiorum vasorum elasticitatem imminuendo (§. 32.), per arteriarum extremitates non promte satis fluere valet, sed moram ibidem necesse cogitur. Absolute quidem & vix non semper tempe-

temperamentum cholericum & phlegmaticum ab hoc morbo excluditur, cum; experientia teste, præsentibus causis agentibus vehementioribus, eodem interdum morbo subiecta iisdem prædita adficiantur; rarius tamen id fieri, sat validæ comprobant rationes: in phlegmaticis enim vasorum æque ac reliquarum partium mollium textura laxa magis occurrit, humoresque particulis activioribus salino-sulphureis minus abundant; vasa ergo facile quidem dilatantur, sed dum dilatatio, ob debilem cordis & arteriarum vim, exigua saltem est, stases facile quoque iterum remouentur, & ob sulphurearum partium minus abundantem copiam quiescentes succi non tam cito, ac alii, resolvuntur. Cholericæ autem a benigna natura vasa amplioris diametri & sat firmæ texturæ nacti sunt; hinc sanguis in finibus arteriolarum non æque facile, ac in reliquis temperamentis, subsistere potest.

§. XXVII.

Secundum locum in ordine harum causarum sibi vindicat *ætas juvenilis ac virilis*, utpote quæ, juxta venerandi senis, Hippocratis, Aphor. XXX. Sect. III. ad peripneumoniam quam maxime est disposita. Corpora enim hujus ætatis abundantiori plerumque sanguinis copia sunt repleta, & dissipatis a vegeto solidorum motu serosis & lymphaticis partibus, major ad spissitudinem inducitur proclivitas. Proinde quoque in hac ætate frequentiores contingere solent sanguinis ad pectus congestiones, imprimis autem, si antea prægressa fuerint molimina ad narium hæmorrhagias, vel tales etiam largius fluentes aut sponte substiterint, aut adstringentibus intempestive adhibitis fuerint suppressæ, adeoque tunc facile & stases sanguinis & obstructiones vasorum in talibus subiectis contingere possunt, prout hoc fusius demonstravit Illustr. b. m. Hoffmannus, in disert. de ætatis mutationibus morborum causis. Habet proinde quælibet ætas peculiare suos morbos, quorum ratio partim successivæ solidarum partium evolutioni, per ætatis periodos evenienti, partim etiam earundem in structura & vigore sensim sensimque contingenti mutationi potissimum adscribenda erit. Ipsa quoque pulmonum constitutio nativa, in vasorum flacciditate, horumque interdum vitiosa conformatione consistens, huncce morbum frequenter invitat. Sic jam olim Straussius, in *palestra medica Part. II.* adnotavit, nonnullos, ob talem debilitatem a parentibus nactam, annua fere peripneumonia correptos fuisse.

§. XXVIII.

Porro quoque huc referri debent *sexus virilis & strictior corporis habitus*: sexus enim sequior, ob catameniorum fluxum, plethoram non tam facile alit, & ob vasorum molliem rarius inflammationibus est expositus; hinc

nisi mensium vel lochiorum retentio ac suppressio concurrant, vicilijs præsequiori sexu hunc adfectum frequentius patitur. In strictiori ac densiori corporis habitu salutare transpirationis negotium facile turbatur, unde ad statum plethoricum magna oboritur dispositio, tuncque inutilium & acriorum partium in corpore retentio blandam humorum temperiem ita immutare valet, ut commoda accelerando huic morbo præbeatur occasio.

§. XXXIX.

Ex non-naturalibus rebus imprimis aer nimis frigidus, quandoque etiam calidior nimisque gravis ac levis, agmen quali ducunt. Aer enim nimis frigidus, præter noxios illos effectus, quos in toto corpore monstrat, in pulmones præcipue, quorum juratus quasi hostis existit, perniciosam suam exerit efficaciam, sanguinem nempe inspissando & condensando, vasaque constringendo & coarctando, hinc statim producendo ac ulteriorem & decentem fluidorum motum sufflaminando. Nimis calidus e contrario sanguinem expandit, serum subtile ac blandum dissipat, & vasa ultra elaterem naturalem dilatat. Cum vero quoad maximam partem massa sanguinea a sero, globulis rubicundis interposito, fluiditatem suam obtineat, hoc ablato cohesionem partium augeri, hincque spissitudinem produci, necesse est; spissa autem fluida, dum per vasa nimis dilatata progrediuntur, facile in iisdem subsistunt, eorumque alveos obstruunt. Aer nimis gravis vasa tam totius corporis, quam pulmonum, comprimit & angustiora reddit, ut dein facile in iisdem, concurrentibus aliis causis, stases sanguinis subsequentes evenire possunt. Aer denique nimis levis, in quantum sanguinis elasticitati non sufficienter resistit, nimis vasorum serosorum ac lymphaticorum expansioni limites ponere haud valet. Tanto majorem vero tales aeris conditiones corpori noxam adferunt, si effluvia acra, arsenicalia, corrosiva, adstringentia, hujusque commatis alia in se contineat. Experientia enim comprobavit, quod peripneumonia hac ratione epidemica sæpius fuerit inducta, cum funesto in plurimis ægrotantibus subsequente eventu. Multos quoque mortalium hic morbus jugulat, si crebrioribus tempestatibus vicissitudinibus & mutationibus aer alteratur, dum auram frigidiorum inopinato excipit calidior, & vice versa, secundum Hippocratis Aphor. I. Sect. III.

§. XXX.

Aeri succedunt alimenta & potulentia, præsertim viscida nimis, acida & acra, copiosius frequentiusque adsumta, cujus generis carnes sunt pingues, salitæ & fumo induratae, omnia piscium genera, fungorum species, fructus horæi, farinacea ex ovis & butyro confecta, acetaria, aromata, nec non cerevisiæ crassiores nimis lupulatae, acidæ, vina au-

stera,

stera, generosa, acida & spiritus vini. Omnia hæc partim multas in se continent cruditates, difficillime digeruntur & impurum viscidumque producunt sanguinem, partim etiam (quod speciatim de potulentis adductis valet) sanguinem coagulando & vasa constringendo, ad affectum huncce producendum multum omnino conferunt.

§. XXXI.

Non minus quoque huc referendi sunt *nimis corporis motus*, sub durioribus præcipue laboribus, itemque cursitationibus, saltationibus & equitationibus, imo & vehementioribus clamoribus & vociferationibus concitati. Limpidissimum enim humidum excedentes tales motiones magis, quam par est, evacuant, sicque sanguinis massa non solum spissior & acrior redditur, sed tonus etiam partium solidarum & vis vasorum vitalis imminuitur. Cum his quoque *adfectus animi vehementiores ac vigiliae diutius protractæ*, coincidunt, eademque ratio in humores vitales ac pulmonum vasa noxium effectum exerunt. *Quies vero nimia*, dum circulum sanguinis reddit tardiorum, insimul se & excretionum successum legitimum impedit, unde partim vasorum robor infringendo, partim fluidorum quantitatem augendo, ut in minimis arteriosis vasculis stagnationes oriantur, efficere valet. *Somnus quoque longior & tristis animi adfectus similem inferunt noxam*. Ultimo denique loco huc referenda sunt *excernenda & retinenda*, in quantum eorum excessu vel defectu vis corporis naturalis immutatur, & sanguinis crasis ejusque puritas ac fluiditas alteratur ac inquinatur, quorsum imprimis pertinent insensibilis transpiratio, hæmorrhagiæ ordinariæ, vel per nares, vel hæmorrhoides mensiumque fluxum contingentes, unacum venesectionibus jam aduetis, quæ omnia, quotidiana experientia teste, perquam frequenter prima etiam peripneumonix fundamenta, in plethoricis maxime subjectis, ponere solent.

§. XXXII.

Ex causis præternaturalibus varii morbi in corpore jam præsentibus, vel prægressis, peripneumonix quoque viam sternere valent; tales autem sunt, tota februm tam intermittentium, quam acutarum cohors, obstructions & inflammationes aliarum partium vicinarum, viscerum præcipue abdominis, maxime vero angina vera quomodocumque turbata, itemque materia arthritica, morbillosa, variolosa & scabiosa, sinistro cum eventu ad interiora retrocedens & repulsa. Sæpius etiam hic adfectus hæmoptysin & dysenteriam præmature cohibitam, itemque spasmos improvide sedatos, ulcera antiqua intempestive consolidata sudoresque tam universales criticos, quam particulares pedum suppressos, excipit, quibus omnibus tandem adhuc pari jure adnumeranda sunt vomitoria drastica inconvenienter ob-

ta, varia venena adsumta, pectoris graviores concussioniones, sub casu ab alto vel ictibus vehementioribus contingentes, aëque hujus commatis injuriæ externæ.

§. XXXIII.

Tractationis ordo nunc ad prognosin nos ducit, de qua pauca saltem, ad scopum nostrum pertinentia, subjungere placet. Est autem hic adfectus, ob summam organi ad vitam necessitatem, situm cordi maxime vicinum, sanguinis stagnantis copiam, & vasculorum eximiam teneritudinem, facile destruendam, fonticus omnino, gravis & periculi plenus. Summo hinc jure *Celsus de medicina, Lib. IV. cap. 7.* affirmat, peripneumoniam vehemens & acutum esse malum, quod plus periculi, quam doloris habet, paucosque ea correptos evadere; & hoc sane eo certius contingit, si uterque pulmonum lobus ex prægressis gravioribus causis fuerit inflammatus, & si adhibitis optimis remediis gravissima symptomata, febris, anxietates, difficilis respiratio, vigiliæ, inexplebilis sitis, viriumque prostratio, nullo modo remittant & mitiora evadant, sed potius ingravescant, ita ut respiratio summe difficilis, suffocationem minitans reddatur, delirium perseveret, extrema frigida evadant, & lipothymix, cum facie Hippocratica, accedant.

§. XXXIV.

Valet tamen etiam & hic, quod *Hippocrates Aphor. IX. Sect. II.* de morbis acutis in genere pronunciat, acutorum morborum prædictiones esse incertas. Ipsa sane experientia, optima medicorum magistra, asserit hoc de peripneumonia verum esse, sæpius confirmat. *Celsus* quoque *Lib. II. cap. 6.* non dissentit, *frustratur interdum, inquit, spes, & moritur aliquis, de quo medicus securus primo fuit.* Optima autem circa prognosin formandam, tam in reliquis omnibus morbis, quam potissimum in nostro affectu inflammatorio, observanda regula illa est, quam *Galenus in Prognosticorum Libro VI.* tradidit, ut nempe vis morbi cum ægri facultate conferatur; quam arduum autem & difficile hocce sit negotium, artis exercitium abunde testatur.

§. XXXV.

Quicquid autem salutis felicisque eventus in hoc morbo sperandum est, venerandus senex *Hippocrates in coacis prænotionibus* concise quidem, sed eleganter paucis comprehendit: *bonum, inquit, est, si facile æger morbum sustineat, sputum promte exspuat, facile spiret, non extrema siti affligatur, somni, sudoris & urinae excretio laudabiliter fiat; contraria mali*
omnis

omnis fuit. Hinc juxta ejusdem *Aphor. XVI. Sect. VI.* si diarrhoea peripneumonix succedat, malum judicatur, & juxta *Aph. XI. Sect. VII.* phrenitis ex peripneumonia mortem jamjam accedere declarat.

§. XXXVI.

In nullo autem viscere inflammationes facilius, quam in pulmonibus, recurrunt: prostant enim exempla eorum, qui cum sanitate vix in gratiam redeunt, eodem iterum morbo sunt adfecti, nec non eorum, in quibus morbus bis, ter, quater quotannis vestigia repetit; & licet etiam non semper inflammatio denuo recrudescat, ad periculosas tamen congestiones, molestos dolores, sexcentosque alios adfectus occasionem præbet ac viam pandit.

§. XXXVII.

Explanatis sic iis, quæ ad affectus hujus theoreticam considerationem spectant, quousque quidem imbecillioris ingenii id permiserunt vires, pauca quædam adhuc de ejusdem curatione merito erunt subjungenda. Cum ergo peripneumonia sit inflammatio, hæcque ab obstructione vasculorum minimorum arteriosorum dependeat, utique hinc circa medelam eidem ferendam præcipue solliciti esse debemus, ut sanguis vasibus impactus liberiorique motu destitutus iterum expediatur, pristinoque circulo restitatur; quodsi autem hæc intentio a medico impetrari nequeat, tunc de blanda sanguinis subsistentis suppuratione, purisque per sputum evacuatione serio est cogitandum; dein symptomatum quoque urgentium ratio habenda, viribusque tam totius corporis, quam partis adfectæ, decenter est prospiciendum; totius tamen curationis cardo cum in primæ indicationis executione consistat, media huc facientia ut æqua judicii lance a nobis ponderentur, operæ omnino pretium erit. Pro reliquis adductis indicationibus perficiendis, partim in scriptis doctissimorum practitorum, partim ipso in casu clinico, huic Dissertationi annexo, convenientia jam adducta prostant media, ut fusiori illorum enumeratione merito supersedere queamus. Est autem inprimis venæsectio, & quidem sæpius repetita, egregium illud remedium, in quo & medici & ægrotantes exoptatum plerumque inveniunt auxilium, de qua idcirco nunc seorsim agere, ejusque tam generales, quam specialiores, in hoc potissimum affectu se se manifestantes salutares effectus, paulo exactius exponere placet.

CAPUT II.

De venæsectionis generatim spectata effectibus salutaribus.

§. XXXVIII.

Inter tot multa egregiaque satis, interna æque ac externa remedia, nullum esse omnino, quod sanguinis subtractioni ex venis palmam præripere possit, jure meritoque putamus. Primis statim inventionis sue initiis, ob insignem utilitatem summamque efficaciam, quam cito præstat, medicis ita se se commendavit, ut majores nostri in gravioribus quibuslibet morbis vix unquam eam neglexerint, &, si ab Erasistrato ac Helmontio & paucis quibusdam aliis eorum affectis discesseris, nullum sane medicorum de eximia ejus efficacia, si congruo inprimis tempore adhibita fuerit, dubitantem deprehendes. De effectibus ergo in genere ab hocce remedio expectandis ut in præsentis tractatione paucis nunc agamus, specialiores denique, ad præsentem morbum spectantes, jungamus, ipsa tractationis ratio jure suo postulat.

§. XXXIX.

Per venæsectionem sanguinis non solum massam imminuere, ipsiusque adfluxum in parte quadam adfecta ad aliam huic vicinam deducere, sed motus etiam directionem hujus fluidi alterare & immutare possumus, ita quidem, ut partes, ad quas rapidiori antea ferebatur circulo, nunc tardiori irroret sumine, & ad alias, ab adfectis remotas, majori properet celeritate. Quid itaque medici per venæsectionem evacuatoriam, quidque per derivatoriam & revulsoriam denotatum velint, clare ex hisce intelligitur.

§. XL.

Cruorem vitalem, quando sanitatem lædit, vel quantitate, vel qualitate, vel motu peccare, tam ratio, quam experientia docet. Peccat autem quantitate, si copia vel excedit, vel deficit, & qualitas laborat vitio, si sanguis vel spissus, vel tenuis nimis deprehenditur; motus etiam a naturali desectit ordine, si est aut julto velocior, aut tardior, aut erroneus & irregularis.

§. XLI.

Excessus sanguinis in quantitate dicitur plethora, hæcque, secundum Hippo-

Hippocratem, valetudinem vitiat. Superius jam (§. 22.) noxiorum quorundam effectuum, qui a plethora oriuntur, mentionem fecimus, adeoque non opus erit ut fusius eisdem hic iterum enarremus. Sub V. Sine sanguis emittitur, adeoque quantitas ejusdem imminuitur; sublata itaque causa, ejusdem quoque effectus tolli, facile patet. Hinc fluida in corpore plethorico post V. Snem non solum anissam recuperabunt fluiditatem, sed solidis etiam debilitatis robur iterum restituetur. Nam cor totumque systema vasculosum non ita amplius dilatari, ac fluidum nerveum debite in copia fecerni, & intra vasorum parietes deferri potest. Cessat præterea naturalis illa vasorum reactio, fortiorque eorundem in sanguinem pressio, unde pars serosa globulis rubicundis manet intermixta; horumque globulorum ulterior impeditur cohesio. Cor etiam & arteriæ, dum, ampliori dato spatio & remota resistantia, arctius sese contrahunt, sanguinemque majori vi ac celeritate movent, ut ipse in minores partes dividatur, perque minima vascula legitime transeat, efficere valent.

§. XLII.

Plethora merito tanquam fons, unde spissitudo emanaverat, potest considerari; hinc cum venæsectio illam removeat, membranarum arteriarum majus robur conciliet, cordis & vasorum systolen vegetiori motu creat, totamque humorum massam concitatiore ac expeditiore circulo propellat, facili sane negotio ejus opæ præstare possumus, ut, detracta ex incisa vena sanguinis portione, arctior globulorum contactus iterum reddatur laxior, motui oblectantes partes ad minimorum vasorum extremitates promptius amendantur, & sufflaminatæ se & excretiones in naturalem ordinem redigantur.

§. XLIII.

Aliter cum V. Sne comparatum est, si ea administratur in corpore, ubi purpurei laticis defectus præsens est. A sanguinis enim paucitate cor & vasa non rite expanduntur, systole ac diastole languescit, humores languidiori motu procedunt, & fluidi nervei aliorumque succorum utilium secretio retardatur; hinc diameter vasorum fit julto minor, extremitates illorum sensim coarctantur, ac globuli rubicundi, non decenter agitati fortiusque coherentes, sanguini inducunt visciditatem, unde salutare non solum secretiones sufflaminantur, sed debitum etiam corporis robur mirum in modum infringitur atque destruitur; viscerum ergo læsiones ac humorum stases mox inde dein prodeunt. Magis itaque imminuta tali in subjecto sanguinis quantitate, ut recensita mala, ob causæ manifestius augmentum, magis in dies increpant firmioresque in corpore radices agant, prono fluit alveo.

§. XLIV.

Vena cum incidatur homini, ubi massa sanguinea respectu quantitatis & qualitatis modum servat & debite est constituta, sanitatis integritatem corrumpi, & corpus omnibus malis, a sanguinis paucitate oriundis, adfici debere, quilibet cognoscat. Temerarie itaque agunt ii, qui sola ex consuetudine sanguinem aliquoties per annum mittunt, aut aliis mittendum consulunt. Jure meritoque tales reprehendit Illustr. b. m. Hoffmannus, in *med. systemat.* Tom. IV. Part. V. Cap. III. *in sanguine*, inquiens, *nisi exundet, virium latet thesaurus, qui si subtrahitur, minima vascula concidunt & angustantur, unde & utitium succorum secretio, & inutilium excretio imminuitur.*

§. XLV.

Neque admittenda etiam erit V. S. si sanguis, quantitate integer, qualitate vel spissa, vel tenui, aut motu solito tardiori peccat. Talem enim sanguinis evacuationem, dum paucitatem molis comitem habet, effectus §. 43. adducti certissime excipiunt; quoniam tantum abest, ut motu cordis ac diastaltico ac diastaltico languidiori reddito, vique corporis fracta, succorum vitalium in orbem circuitus celerior fiat atque erigatur, ut potius magis retardetur, & humores minori vi vel per canales suos transmittantur.

§. XLVI.

Ex eodem hoc fonte etiam non tollitur hoc remedio *spissitudo sanguinis*: dum enim causæ, quæ eandem inferre valent, potius augentur, necessitudo hinc ex debiliore & tardiori reddito humorum circulo major partium cohesio, indeque dependens visciditas oriri debet. Multo minus autem *sanguinis tenuitati*, quatenus absque nimia quantitate consideratur, per V. S. mederi possumus. Si enim ejusmodi tenuitas superfluo sero natales suos debet, tunc per sanguinis subtractionem hanc quidem alterare, humoribusque densiorem consistentiam conciliare valemus; at, cum talis inspissatio prostrationis virium & hanc excipientis tardioris motus sit effectus (§. 43.), utique hinc partes rubicundæ cum serosis magis in coagulum & grumescentiam abire, quam decentem cohesionem acquirere solent, unde corpori plus detrimenti, quam emolumenti subnascitur. Orta vero nimia fluiditate a salibus, magna vi agente præditis, pars quidem materiæ hujus perniciose cum sanguine e corpore removetur, reliqua autem adhuc superstes manens, & cum morbifica sanguinis paucitate unum in effectum conspirans, majori vi corpus aggredietur, se & excretionem sus-

fla.

flaminabit, & acriorem ac fere erodentem nanciscetur indolem; hinc V. S. inopportuna plane huic malo profigando constituit auxilium.

§. XLVII.

Quando sanguis ceteroquin sanus velociori circumvolvitur cursu, ob majorem partium attritum tam inter se mutuum, quam ad vasorum parietes, calor emergit præternaturalis, unde massæ sanguinæ inducitur *rarefactio*. Ex hac purpurei cruoris rarefactione, dum partes ipsius turgelcentes laxiusque coherentes majus, ac antea, occupant spatium, vasorum majorum oritur violenta expansio, minimorum vero compressio, ac secretionis fluidi nervei imminutio. Jam autem similes quoque effectus producit plethora (§. 22.), adeoque sanguis rarefactus in his cum illa convenit, & non nisi ratione motus celerioris ac resolutionis, quæ sanguini quidem competunt rarefacto, sub abundantia autem minus occurrunt, inter utrumque hunc sanguinis statum notabilis intercedit differentia. Instituta ergo tali in casu V. S. & imminuta sanguinis quantitate, ut reliquo majus in vasis concedatur spatium necesse est, dum hac ratione sanguis non amplius æqualiter per singula vasa distribui potest, ordinaria hinc illorum dilatatio cessabit, & cum hac major infimul actio in latera vasorum horumque validior in sanguinem reactio. Huic vero fortiori reactioni massæ sanguinæ rarefactio natales suos debebat, adeoque sequitur, ut priori illa per sanguinis imminutionem sublata, hæc quoque imminuatur.

§. XLVIII.

Præter insignem usum, quem V. S. partim nimiam sanguinis quantitatem imminuendo ac spissitudinis emendationem adjuvando, partim motum illius effrenem compescendo atque mitigando, corpori præstat, alium adhuc eumque haud levioris momenti fructum, ex vasorum nexu ac directione oriundum, ab eadem nobis promittere possumus. Ex hoc namque fundamento fieri potest, ut pro circumstantiarum conditione sanguis mox ad vicinas partes derivetur, mox ad remotiores revellatur (§. 39.) In utroque autem casu sanguis motum suum, aucta celeritate, ad partes venæ pertusæ propinquiores diriget.

§. XLIX.

Fit nempe sanguinis circulus per arterias in venas filo continuato,isque naturaliter in venis tardius progreditur, & pondere ac pressione versus canalium extremitates transitum illius, qui in arteriis movetur, aliquo modo remoratur. Incisa itaque vena in loco parti adfectæ vicino, sanguis exinde ablati, nec pondere suo versus venæ radices ulterius premere,

nec residuus, ob imminutam pressionem versus arteriarum latera, eadem vi agere potest; hinc, sublata resistantia, ut sanguis in arteria, cum vena incisa continua, majori feratur celeritate, necesse est; unde sublata simul sanguinis mole nimia, & spatio contractioni arteriis apto procurato, partes obstruentes in motum concitantur, faciliusque in venas derivantur; si vero vena, quæ secatur, a parte adfecta longius distat, hoc est, si V. S. instituitur revulsoria, tunc sanguis, ob imminutam quantitatem & majorem pariter nactam celeritatem, qua nunc ad locum illum, ubi incisa fuit vena, progreditur, non amplius tanto impetu in vasa partis adfectæ agere valet; his ergo naturale redibit robur ac elasticitas, & quæ antea ex imminente ejusdem destructione pertimescenda erant mala, nunc plane cessant, vel longe faciliori negotio reparari possunt.

§. L.

Celsus jam jam, Libro II. de medicina cap. 10. Venæsectionem derivatoriam & revulsoriam improbat, illosque, qui talem suadent, reprehendit, his verbis: *Non ignoro, quosdam dicere, quam longissime sanguinem inde, ubi ledit, esse mittendum; sic enim everti materie cursum; at illo modo in id ipsum, quod gravatur, evocari. Sed id ipsum falsum est: proximum enim locum primo exhaurit; ex ulterioribus autem eatenus sanguis sequitur, quatenus emittitur: ubi is suppressus est, quia non trahitur, ne venit quidem.* Hujus sententiam multi ex recentioribus medicis amplectuntur, statuentes, derivationem & revulsionem scopo ac intentioni, cujus gratia instituuntur, nullo modo respondere. Accelerationem enim motus sanguinis in ea parte, ubi vena secatur, non ita diu durare posse, quin per totum statim corpus celeritas crescat, sibi persuasum habent, & sanguinis impetum in loco adfecto non aliter imminui, nisi vis cordis ac arteriarum simul debilitetur, autumant; hac vero debilitata sanguinis motum non in una corporis parte, sed per totum systema vasculosum decrescere, strenue contendunt.

§. LI.

Militant omnino pro utroque illo argumento rationes quædam, & quod primum spectat, sanguinem per incisam venam effluentem ad ventriculum cordis dextrum non reverti, adeoque reliquum, ad hunc locum redeuntem, spatium, quod occupare debet, majus invenire, & hinc resistantiam, quam alias sentit, decrescere, negare utique non possumus, unde nunc sequeretur, sanguinem ex toto corpore ad cordis dextrum ventriculum per venas reduci, sicque resistantiam per omnes canales venosos imminui, & sanguinem in arteriis majori celeritate progredi debere. Verum enim vero, dum sanguis per prima evacuationis momenta in loco venæsec-

tiq-

tionis celerius omnino movetur (§. 49.), hocque temporis articulo major ejus moles ad has, quam ad alias corporis partes affluit, tunc, nisi obstructio valde jam inveteraverit, per motum derivationis auctum sapius illam referari posse arbitramur. Et licet optatum ejusmodi effectum ex V. S. non prima statim vice consequamur, tamen si ea repetatur, hacque ratione sanguis in parte adfecta velociori iterum motu progrediatur, obstructionis resolutionem tandem fieri debere facile intelligitur; hinc, adductis ex causis, sanguinis derivationem locum in medicina obtinere, jure meritoque putamus.

§. LII.

Iisdem pariter rationibus revulsionis effectum certum & evictum reddere possumus, & quæ de hac §. 49. affirmavimus, ea §. antecedens egregie confirmat atque corroborat. Neque etiam ullum nobis metum concitat illud, quod in graviore casu per talem revulsionem cordis & arteriarum totius corporis vis debilitetur, sicque fluidorum motus non in parte solum adfecta, sed in reliquis quoque tardior reddatur: vehementiores enim interdum adsunt congelationes, ubi sanguis adeo effreni ad partes ruit motu, ut ægotantes in summo vitæ discrimine versentur, quo in statu ex duobus malis ut minimum eligat, prudenti incumbit medico.

§. LIII.

Paucis hæctenus ea de V. S. adduximus, quæ ad scopum nostrum faciunt, simulque ipsius effectus, quos sub variis sanguinis conditionibus in corpore producit, ostendimus; restat ergo nunc, ut de ejusdem speciali usu in peripneumonia, cujus cognitio pathologica in antecedentibus præmissa fuit, necessaria adhuc subjungamus, & commoda ex reiterata hujus remedii applicatione in ægros tales redundantia monstremus, id quod in ultimo tandem capite perficere allaborabimus.

CAPUT III.

De venæsectionis reiterata usu in peripneumonia.

§. LIV.

INter medicos prisce ætatis nulla fere de re tanto animorum motu tantoque fervore, quam de venæsectione in peripneumonia instituenda, nunquam fuit agitatum; alii quippe eorum hoc remedium pro damno &

pestifero plane declarabant prorsusque rejiciebant, uti ex *Helmontii*, *Holerii*, *Blancardi*, aliorumque, qui horum castra secuti sunt, scriptis factis abunde apparet; alii hoc remedii genus pro absolute necessario declarabant, alii denique consiliis suis fluctuabant, illudque vel adhiberi, vel omiti posse statuebant. Medici vero recentioris ævi, exactiori penitiorique de corporis structura cognitione, ac solida veraque morborum theoria instructi, faniozemque de fluidorum motu præ antiquioribus conceptum foventes, V. S. nis utilitatem atque necessitatem cum artis nostræ parente, *Hippocrate*, uno ore deprædicant & commendant; unde etiam eandem in hoc pariter morbo egregias exserere posse vires, eaque omnia omnem aliam hujus mali irritam fore curationem, certissime confido.

§. L V.

Est enim peripneumonia morbus inflammatorius, adeoque obstructio proximam ejus constituit causam; obstructio vero remotione causarum, quæ eandem induxerunt & adhuc fovent, optime tollitur. Ad antecedentes itaque causas, consideratis simul remotis, hic erit præcipue respiciendum. Quoniam autem antecedentes causas constituebant plethora (§. 22.) & depravata sanguinis qualitas, vel sola, vel excedenti sanguinis copie juncta (§. 23.), nec non motus humorum organicus (§. 24.), utique hinc adparet, quod V. S. optime hunc morbum tollere queat. Quantam enim in hisce causis removendis illa habeat potestatem, ex §. 41 42 & 47. facile constabit. Imminuta igitur hac ratione abundante sanguinis copia, correctâ spissitudine, motuque ipsius exorbitante composito, humores liberiori cursu sese movere, facilius per partem adfectam transire, particulasque obstructas secum abripere atque aliorum deferre valent. Cumque inter causas hujus morbi remotas sæpissime quoque adsint tales, quæ sanguinis imminutionem postulant (§. 26. 29.), V. S. nem pro remedio hujus morbi summe necessario jure meritoque declarare poterimus, inprimis cum utilitatem ejusdem experientia quotidiana abunde satis confirmet.

§. L V I.

Incongruum quibusdam videri posset, nos §. 43-46. Venæsectionis usum in casibus quibusdam singularibus interdixisse, insimulque adfirmasse, ejusdem administrationem sub certis quibusdam conditionibus absolute noxiam esse futuram, atque idcirco omittendam; & tamen in præsentis hoc morbo, quem, accedentibus causis remotis §. 29-32. adductis, status sanguinis non solum sanus ac integer prodire sinit, sed deficiens etiam humorum quantitas, conjuncta simul spissitudine, motusque per corpus tardior promte ingenerat, sanguinis depletionem remedii locum occupare &

& ad felicem ipsius curationem necessario semper requiri, in §. antecedit. simpliciter adseruisse. At vero peripneumonia, quibuscunque a causis exorta, est inflammatio pulmonum, ubi sanguis nimium ad has partes congestus, stagnans, liberoque destitutus progressu, in vasis inclusus hæret, unde horum parietes ultra modum expanduntur, elasticitas infringitur, & vegeta ac proportionata contractio impeditur ac imminuitur. Jam autem datur V. S. derivatoria (§. 49. & 51.), adeoque pulmones per eandem ab exuberante & adgravante sanguinis mole commode satis possunt depleri, & sic, vasis naturali reddito robore, & aucta simul sanguinis celeritate (§. 49.) globuli rubicundi incarcerati, in partes jam minores divisi ac dehiscetes, per obstructam materiam decenter transibunt, viamque ulterius ad cordis ventriculum sinistrum libere continuabunt. Venæsectionem ergo in hoc casu, ad felicem impetrandum eventum, quam plurimum omnino conferre, aut huic saltem obtinendo nulla parte officere, perspicue apparet. Neque etiam nos latet, alia adhuc, ad obstructiones referandas, sine sanguinis jactura, medicinam suppeditare remedia, quæ vero in nostro morbo, ubi ægri de vita valdopere periclitantur, tarde nimis vires suas exserere solent. Tali ergo sub rerum facie, ubi a gravi inflammatione communiter tenerrima, quæ obstructionem fovent, vascula brevi temporis interjecto spatio destruuntur, & a sanguine impacto, aut, ruptis vasculis, extravasato, suffocationis metus imminet, intrepide vena erit aperienda. A partibus nostris stantem hic allegare possumus *Galenum*, qui *Lib. XI. cap. 10. de venæsectione*, tale fert judicium: *Fieri tamen potest, ut morbus quidem id desideret, corpus uatem vix pati posse videatur; sed si nullum apparet aliud auxilium, periturusque sit qui laborat, nisi temeraria quoque via fuerit adjunctis, in hoc statu boni medici est, ostendere quam nulla spes sine sanguinis detractione sit, faterique quantus in hac ipsa re metus sit, & demum, si exigatur, sanguinem mittere.* Nunquam ergo de eo, sub ejusmodi statu, dubitare licet, cum satius sit anceps, quam nullum experiri remedium,

§. L V I I.

Ea, quæ hæcenus de hoc morbo diximus, si quis æqua judicii lance ponderet, serioque secum meditetur, *tempus & locum*, ubi vena erit secanda, facile indicare atque determinare valet. Nam cum peripneumonia morbus sit inflammatorius, utique hinc vena brachii, lateris adfecti, derivationis scopo reliquis omnino erit præferenda. Et licet vena, quæ hac occasione inciditur, ab arteriis pulmonum obstructis longius omnino absit, ut hinc, imminuta in hac sanguinis resistantia, majori in arteriis excitandæ celeritati, ad obstructionem referendam, impar plane esse videatur; experientia tamen abunde docuit, meliorem ex hujus, quam alius venæ incisione sequi effectum. Spectat huc inprimis illa observatio, quam

quam doctissimus *Werlhofus* in *Commercio litterario Norimbergensi Anni 1735.* communicavit, ubi nimirum chirurgus pleurítico, immensis dextri lateris doloribus adfecto, venam in sinistro brachio aperuit; tribus autem fere unciis floridi sanguinis emissis, cum eodem momento accederet vit modo nominatus celeberrimus, claudi vulnus & in dextro latere venam aperiri iussit, ex qua octo adhuc unciae sanguinis flavi, fere plane crustosi, qualis in summa pleuritide esse solet, profiluere, momentaneo cum levamine & felici deinde morbi sanatione. Qua ergo, quæso! Ratione, nisi derivatio fieri posset, diversam hujus ex vena emilli sanguinis conditionem explicare poterimus? Hinc etiam merito viri in arte exercitissimi V. Snem in brachio dolentis lateris majus semper ægrotantibus attulisse levamen, quam si opposito in loco instituta fuerit, ex propria sua experientia confirmant.

§. LVIII.

Tempus V. Sui in hoc morbo maxime opportunum tres primi dies plerumque fere constituunt, dum per se jam liquet, quod quo citius illa instituitur, eo certior & meliorem præstet effectum. Pro circumstantiarum autem ratione etiam ultra huncce terminum nequaquam reformidanda, multo minus negligenda est, cumque vera pleuritis ratione originis & curationis cum peripneumonia quam maxime conveniat, utique hinc, quod de illa viri de re medica optime meriti annotarunt (*), ad hanc iterum bono cum successu applicare licebit. Sic Excellentissimus *Trillerus* die morbi quinto, sexto, septimo & octavo pleuriticis optimo cum eventu sanguinem detraxit, & *Illustr. van Swieten* in *Commentario ad Boerhaavii Aphorismos Tom. II.* refert, se interdum serius quoque, felicissimo tamen cum successu, V. Snem instituisse. *Galenus* autem sententia, dum dicit: *Quocumque enim die mittendi sanguinis scopos in ægrotante invenis, in eo illud auxilium adhibeto, etiamsi vel vigesimus ab initio is essiterit; an imitationem mereatur, nec ne, aliis prudentioribus dijudicandum relinquo.*

§. LIX.

Ea vero est peripneumonice indoles ac natura, sicuti id sæpiissime medici per experientiam deprehendunt, ut post peractam V. Snem symptomata non statim imminuantur & mitigentur, sed sæpius magis ingravescant. Prudens ergo medicus tunc probe intelligit, superesse adhuc causas, ulteriorem ejus repetitionem suadentes & urgentes, adeoque & hanc intrepide suscipit atque commendat. Quando enim febris, indivulsus gravi-

(*) Ingentem, antiquorum imprimis talium celebriorum medicorum, Catalogum exhibet *Renaud Moreau*, Tr. de missione sanguinis in pleuritide.

vissimi hujus adfectus comes, eadem corpus ægrotantium sævitia torquere pergit, tunc in crebriori generosi hujus remedii applicatione solam salutis spem esse ponendam merito arbitramur, imprimis quoniam illa partim ab obstructis vasculis pulmonum, & inde enato sanguinis motu celeriori oritur (§. 11.), partim violentæ ventriculi cordis sinistri distensionis ac irritationis, per sanguinem in dextro ventriculo nimium coacervatum, liberoque motu interceptum productæ, quam justo vehementior fibrarum muscularium actio, hancque subsequens concitator humorum motus excipit, natales suos debet (§. 12.). Inde enim limpidißima pars serosa & lymphatica dissipatur ac coagulatur, sanguis magis magisque resolvitur, multisque particulis salinis & aliis heterogeneis inquinatur, unde dein ad obstructa irruens vasa ibidem subsistit malumque gravius reddit. Calor etiam præternaturalis talem impactis humoribus inducere valet dispositionem, ut, loco benignæ suppurationis, vel in putredinosam & sphacelosam abeant corruptionem, vel ita indurentur, ut nulla postmodum arte solubiles, irreparabile fanitatis vitium inducant, inque scirrhus, tubercula & nodos, partim alios chronicos & fonticos adfectus post se trahentes, partim crebrioribus peripneumonice recidivis occasionem præbentes, dein abeant. Si vero per venæsectionem abundans sanguinis quantitas immittitur (§. 41.), adfluxus ejusdem aliorum divertitur (§. 49.), obstructio tollitur (§. 51.), & rarefactio mitigatur (§. 47.), necessario utraque, febrem & ingignens & adaugens, causa insimul auferri debet. Heroico itaque conamine sanguinis missio sub peripneumonia eousque erit repetenda, donec febris a vehementia suaquadantenus remittat, purisque boni & laudabilis generationem ulterius impedire haud valeat.

§. LX.

Quando pulsus in hoc morbo celeres, parvi, quin interdum intermittentes denotantur, & arteriæ sub exploratione, manentibus reliquis gravioribus symptomatibus, cum mollitie vibrant, indubitatum præbent signum de inæquali & difficiliore sanguinis circulo, & subsistente adhuc causa inordinatæ fluidorum per corpus distributionis. Cum vero hæc ipsa unico fere ab obstructis pulmonum arteriosis vasculis, & inde facta inflammatione primo exorta fuerit & adhuc foveatur, utique id, quod canalium occlusionem removel, & sanguinis æqualem progressum ex uno ventriculo in alterum restituit, optime illam ipsam removebit causam. Nunc autem venæsectio, & quidem derivatoria, obstructioni medetur (§. 51.), insimulque eodem in loco hujus remedii beneficio, si imprimis reiteratis adhibeatur vicibus, felicem resolutionis obtineri posse effectum probe jam novimus; hinc sub tali pulsuum conditione V. Snem non solum esse utilem, sed ejus quoque repetitionem summe necessariam, abunde satis adparet.

Dolor quoque ille obtusus & gravativus, cujus §. 15. mentionem fecimus, si non remittit, vehementiusque ægrotos tales excruciat, medelam & auxilium ex chirurgico hoc obtinet remedio. Sanguis enim stagnans & circa has partes nimium congestus, dum nec tutiori, nec commodiori ratione in motum iterum naturalem redigi, nec etiam promptius aliorum, in periclitantium salutem, quam per V. Snem, potest derivari, hæc ipsa utique præstantissimum in hocce morbo constituet remedium, ejusque reiterata applicatione perniciosum alias metuendum eventum feliciter præcaveri posse merito contendimus, cum e contrario ex ejus neglectione, ab impetuosiore sanguinis versus partem adfectam adfluxu, tanta haud raro respirationis, cum virium suppressione, insequatur difficultas, quæ non solum nulla alia tolli potest medicatione, sed etiam derepente plerumque in lethalem transit suffocationem.

§. LXII.

Plura equidem huc spectantia, scitu & utilia & necessaria, subjungenda adhuc essent, sed partim in eo alii otium nobis fecerunt, partim ex antecedentibus judiciose consecutione singula ista facili negotio a lectoribus nostris possunt suppleri. Sufficiat nobis, temporis & paginarum angustia nimium coercitis, id saltem specialius enodatum & explanatum dedisse, quod exoptatus recuperatæ sanitatis successus in ægrotante, cujus mox subjungemus historiam, non tam reliquis adhibitis congruis medicamentis, quam potius & præcipue Venæsectioni iteratis vicibus institutæ, in acceptis sit ferendus, unde & alii, sub similibus circumstantiis, eo majori cum fiducia eandem imitari poterunt methodum, quo magis nunc de utilitate pariter ac necessitate ejusdem procul dubio convicti erunt. Nil ergo amplius nunc superesse judico, quam ut promissum illum & ab Illustri Dn. D. Cothenio benignissime communicatum casum coronidis loco subjungam, qui sequentis est tenoris.

C A S U S.

Vir XXX. circiter annorum, temperamenti sanguineo cholericæ, habitus corporis tenerioris & macilentæ, litterarum studio justo plus indulgens, verbi divini præco, multis abhinc annis vexatus pathematibus hypochondriacis, quibus effectum fuit, ut sanguis copiosus ad pectus rueret, & dolores aliquando acutos, cum anhelitu paulo difficili, nec non cordis palpitatione, æger persentiret, quin sanguinem interdum sincerum tussi levi, ad cochlear dimidium rejiceret. Hic ergo per quatuordecim antea dies respirandi molestia cum lassitudine membrorum, levique intercurrente horripilatione, adfuit; neque tamen hac de re sollicitus negotiis suis pro eodem more, ac solebat cum sanitate frueretur perfectiori, interfuit, nisi quod venam in pede secandam præberet; at vero vesperi, octo post V. Snem diebus, frigore corpori calenti improvide admissio, de totius corporis molestia conqueritur, juncta cum horripilatione & subsequente febrili inquietudine, siti & pervigilio, tussi levissima sicca, sed respiratio anhelosa erat & accelerata, cum dolore sub mammilla dextra magis obtuso, quam acuto; jungebantur tamen dolores tenervi, a clavicula ad collum ac utramque scapulam & humeros divagantes; urina mingebatur fervida, rufa, absque sedimento. Sub hac rerum facie nox transigebatur, neque minus dies alter, accedebat nausea, murmura in ventre & dejectiones alvi frequentes, nullo tamen cum levamine, quin potius increverent singula.

Vocatur vir illustris tertio die, ægrotantem inveniens laboriosus respirantem, in latera cubare impotentem, cum dolore supra dicto, qui per momenta magis acutus evadebat, conjuncto simul pulsu magno, celeriore & pleno, oculis fulgentibus, præcordiorum anxietate, magna virium dejectione, & diarrhoea adhuc continuante, qua arsam medentibus dubitandi præbere potuissent, utrum V. S. sit profutura? his tamen non obstantibus venam in brachio secare jubet. Subtracta fuerunt uncie 9. sanguinis, qui post horæ quadrantem membrana erat obductus, crassitie digiti dimidii, atram materiam sub se recondens. Mixture dein ægro præbebat ex aceto cum sale tartari saturato, cinque aquis diapnoicis & pectoralibus diluto, parata & largiter insimul nitrata, syrupoque papav. rhæad. edulcorata. Ptisana quoque erat concessa, ex decoct. avenæ, citri succo acidulata, nec non infusum Theæ Chinensis.

Cuncta inde reddita fuerunt mitiora, sed cutis adhuc sicca mansit, & die sequenti quarto singula recensita symptomata recruderunt, excepta albina excretionem, cum bis tantum alvum exonerasset. Venam itaque iterato secare jussit vir illustris, sed leve saltem symptomatum per aliquot horas inde secutiam fuit decrementum; siquidem post horam VII. vespertinam æstus cum pulsu celeritate cunctaque alia ingravescebant; vena ergo tertia vice tunc aperiebatur, & uncie VII. sanguinis emittebantur, qui tamen priori iterum erat simillimus. Nocte sequenti somnus absuit, siti non adeo magna, bis dejecit æger, & licet urina deponere inciperet sedimentum viscidum, respiratio tamen nondum libera facta fuit. Sanguis itaque quarta vice subtractus est ex brachii vena, neque tamen a priori jamjam emisso differebat, pulsusque velocitas & magnitudo parum saltem diminuebatur, nocte tamen insequente somno interrupto per horæ quadrantes fruebatur, quam ob rem die sexto vena brachii quinta vice pertundebatur, sed sanguis eandem faciem exhibuit, unde, pulsu versus vesperam aucto, sexto die circa horam VII. vespertinam iterum vena incidebatur, sanguis autem extractus priori adhuc similis adparebat. Nox insequens erat inquieta, dejectiones alvi bis vel ter continuabant, superveniente simul vomitu; sudor quidem prodibat, sed neque copiosus, neque in toto corpore fluens; tussis aderat sicca, aliquando tamen ejiciebatur materia, sed pauca, viscida, respiratio manebat adhuc eadem,

sed urina exhibebat sedimentum copiosum viscidum mucidum, & hoc ipso septimo die alvus bis turbabatur; circa vespertinam quartam pulsus micare cepit & celerior & validior, cum tussi sicca, inquietudine maxima, astu, pauca siti, atque respiratione adhuc difficili & non sine dolore obtuso.

Septimo itaque hoc die, hora quinta vespertina, octo uncias sanguinis, post horæ quadrantem, eandem, quam superius retuli, faciem exhibentis, ex dextra brachii vena educendas vir noster illustris præcepit. Eadem medicina continuabatur, nisi quod in locum aceti destillati acetum squilliticum substitueretur, & infusum Theeforme, ex radicibus tarax. fanic. glycyrrhiza, herb. marrub. alb. veron. salu. flor. malv. papav. rh. crebro sorbillandum suaderetur, jusculumque tenue gallinarium cum citri succo porrigeretur. Nocte sequenti somnus adhuc deerat, pulsus enim in eodem circiter vigore continuabat; per alvum bis vel ter materiam magis fetidam & mucosam dejiciebat, & vomitu etiam crebro mucus viscidus rejiciebatur, virium aderat sinuum decrementum, ita, ut sæpius delinqueret egrotus; sed respiratio tamen liberior notabatur, & octavo die sudor fluebat largissimus ac fetidissimus per totum corpus, urina crassa etiam continuabat; restitabat saltem tussis sicca, & sub inspiratione impedimentum aliquod in puncto adfecto sese animadvertere dicebat egrotus. Mixtura igitur ex aceto destill. in quo solvabantur lap. cancrorum, præscripta fuit, additis aquis analepticis, nitro & syrupo papaveris rhæados, singulis horis ad cochlearia duo sumenda, atque omni trihorio interponebatur cochlear unum potionis, ex aceto squillis, in quo solutum erat Gummi ammon. cum aqua veronice, dracunculi & cinnamom. sine vino, parata, nec non cum syrupo papav. rhæad. leniter edulcorata; concedebatur quoque gelatina cornu cervi, cum vino Rhenano veteri confecta, moderatus usus, atque crebrius juscula galline & carnis vitulina offerebantur. Nocte inter diem octavum & nonum tranquillitas succedebat, ad sex circiter horas durans, somnus, letamque hæc dies nona morbi hucusque incipitis reddidit faciem; quippe anhelitus naturali simillimus, somnus postea octo horarum cum sudoribus fetidis, urina crassa, sitis naturalis, excretio fecum mucidarum fetidissimarum unica tantum quotidie, hæcque omnia ad undecimum usque diem durarunt, tuncque virium jamjam expertus incrementum, animo simul redditam naturalem serenitatem letus profitebatur; urina prodibat copiosior, coloris citrini, & tussis pauca cum redeunte appetitu, sicque vir egregius, quem inter mortuos jamjam numerarunt tantum non omnes, ex orci faucibus ereptus, civitatis universæ desiderium implevit.

F I N I S.

JOAN.

L V.

J. GERARDI WAGNER.

DE HÆMOPTOES INPRIMIS VERO HABITUALIS,
SEU PHTHISICÆ EXPEDITIORI QUADAM EFFICACIORIQUE CURATIONE.

D I S S E R T A T I O

AD ACADEMIAM NATURÆ
CURIOSORUM.

Lipsiæ 1742.

M m 3

P R O O E M I U M.

Nullis quidem ratiociniorum argute excogitatorum ornamentis aut verborum phaleris comitam, attamen candidè scripsam de efficaci quadam hæmoptoes curatione commentatiunculam tecum communicamus, lector benevole. Quod qua occasione fiat, quemadmodum ex titulo jam perspicies; ita ex nuncupatoria epistola, quo otio quaque scribendi facultate hoc præstitum sit intelliges, imprimis autem in ipsius commentatiuncula ulteriori perustratione alarum tibi fiet, quibus modis, quaque ut ita dicam mamuductione, hoc curationis genus nobis innotuerit. Tū nunc ego judicii, quæ hujus pars nobis debeatur, & quatenus illam jam ante nos adhibuerit Mortonus; ipsis doctissimis Mortonii interpretibus (*) ex ejus sententia corticem non tam præsentis hæmorrhagiae curanda, quam futura cavenda præficiendum. Nos illum in utroque casu utilissimum deprehendimus, siquidem pulveri absorbenti Wedelii indicationi cohibitoria sanguinis præficiendo, in adjumentum detur, sic ut his unitis & promptior & tutior inde emergat medela. Quæ quidem omnia ita exponere studuimus, ut quovis pignore decertare audeamus, medicos doctor hæc ex arte imitaturos, eosdem nobiscum, imo præstantiores non raro, curationis successus esse experturos. Et vero hoc studio hac fiducia factum est, ut non piguerit historias curationum nostrarum, eo plane modo, quo illas in adversaria nostra in proprios usus, pleniori narratione, retuleramus, exhibere, non antecedentia solum horum morborum, quatenus illa innotuerant, sed sequelas etiam, & quomodo post curationes has valuerint nostri, notantes. Neque enim cæco methodi cujusdam amore, sive illa aliena sit, sive nostra, (si præsertim illa magnis utatur remediis, aut circa morbos facile recidivantes versetur,) ita ducimur, ut illi statim adplaudamus, si modo curatus sit pro tempore egrotus, seu in vivis servatus. Ipsas adeo morborum sequelas sollicitè nobis notamus, quatenus illa imprimis (non credulitate quadam proletaria, vel opinione forte nostra, sed mechanice, & secundum observationem æconomia nature) cum iis quæ antecessere cohererent (**). Hujusmodi vero rigorosiori etiam examine adhibito, quum sese nobis hucusque methodus hæc penitus probaverit, hysterergique adhuc semper felici sit gavisæ, tanto rectius a nobis eandem ulteriori medicorum sagacium perfectioni traditam arbuturabimur. Vale lector benevole, feliciterque age.

CON.

(*) Videlicet sagacissimi Trallesii examen rigorosius medicamentorum terreorum p. 261.

(**) Exempli causa: Si post methodos medendi sanguinis nimis prodigas, in hæmorrhagiis præsertim, illa mala, quæ ut plurimum omnem nimiam sanguinis proprio naturæ motu factam jacturam presso pede sequi solent, (v. g. enormior, nec facile refocillanda virium jactura, sensuum debilitationes graviore, cachexiæ, œdemata, & quæ sunt hu-

CONSPECTUS CONTENTORUM
DISSERTATIONIS:

- I. Hemorrhagia per os fientes, morbi haud leve genus.
 II. Hemoptoes, Hemoptysios & Vomitus cruenti nominibus insignitum;
 III. Quae vel accidentales vel habituales scholis dictae,
 IV. & medicamentis varie quidem debellatae, variis victae.
 V. Desiderata therapeutica circa hemoptyses, &
 VI. quatenus his in medicina satisfactum sit, nec ne?
 Pulvis absorbens Wedelii summum ad compescendas hemorrhagias remedium internum; habitualibus tamen praecavendis non sufficit.
 VII. Quo casu corticem Peruvianum, ipsa hemoptysi adhuc furente, tuto fructuoseque adhiberi didicerimus,
 VIII. & quomodo hanc experientiam desideratis therapeutice, §. quinto propositis, ulterius accommodare animum induxerimus.
 IX. Historia II. hemoptoen habituales, quater, imo quinque, in eodem subiecto curatas, exhibens.
 X. In historiam antecedentem scholion & epicrisis.
 XI. Historia III. hemoptoen habituales gravissimas percuratas ex methodo, exhibens.
 XII. Historia IV. antecedenti similis.
 XIII. Quatenus corticis in hemoptoe usum, variis celebratum, nulloque praeter experientiam & casum, auctore, a nobis hucusque tentatum, Mortoni, Hoffmanni & Heldi calculi firmaverint.
 XIV. Quomodo his ducibus in faciendis periculis navius dein perrexerimus, historia V., hemoptysin habituales haud leves, eamque percuratas, sistenti, declaratur.

XV. Hi-

jos commatis, sequantur, nemo, arbitrator, vitio mihi vertet, si ejusmodi curationem, licet succedentem, agrosque in vivis servantem, posthabeam methodo, suos tam tristi desperatione non mulctanti. Et sane amplissimus se hic nobis aperiret dicendi campus, si de desperatione methodorum, magnis remediis (utor hoc vocabulo Sydenhami in morem) nimis audacter, & ultra quam par est, aut necessitas exigit, peractarum, differere sustinerem, atque demonstrare, in ejusmodi casibus saepe curatos dici vel haberi, qui tantum servati, violento medela genere *μισαριστιν* solum, seu *μισαριστιν νοση εις αλλο γινος*, extorquente. Quod quemadmodum in casu penitus desperato semper licitum est; ita illud prostantibus methodis securioribus, & quae ejusmodi manes non patiantur, illicitum, & egregio illo medici caractere, puta *φλανθηραπια*, indignissimum arbitramur, solentque mihi in ejusmodi negotio atque nimio desperatorum seu extremorum remedium usu in mentem venire verba *Freindii*, refrigerantium in acutis abusum, seu nimium potus usum, taxantis, faceteque tandem, quasi vero, inquietis, quia *nescis sit egrotius comburi, ideo protenus frigore enecare oporteat*.

XV. Historia VI. hemoptysicum itidem curatum sistens. NB. In hujus historiae initio a nobis praetervisum notare, quod hic ager non solum ante hos quinque annos pleuritide exquisitissima, quaque aegre a nobis servaretur, decubuerit, sed etiam duobus jam inde ab annis tussi pulmonali gravissima, crebrius, idque integris mensibus, sanguinem simul tussiendo, laboraverit, sed quod is paucus esse, & cetera sub his mediocriter valeret egrotus, non magnopere curasse hanc tussim, licet cruentam.

XVI. Historia septima, juvenem hemoptysicum curatum exhibens, qua simul an cortex solus hemoptysi praesenti compescenda sufficiat? sed irritato ausu, tentatum, id quod etiam

XVII. Historia VIII. vetulam vomitu cruento laborantem, & ex methodo curatam, exhibente confirmatur.

XVIII. Methodum nostram per historias seu observationes speciales sparsim traditam anacephaleosi succincta exhibet.

ELENCHUS SCHOLIORUM SIVE
NOTARUM:

Not. a. Quid hemoptoe accidentalis dicatur, quid habitualis, Mortoni verbis describitur.

b. Votum pro separatione medicinae efficaci ab inertiori.

c. Pulveris absorbentis Wedeliani descriptio ex Wedelio exhibetur, simul & illius quo nos usi sumus.

d. Hujus pulveris laudes seu virtutes ex Wedelio recensentur, simul tamen longe majores ipsi inesse (a) ad sistendas efficaciter hemorrhagias, (id quod historia quadam insigni confirmatur) (b) ad fluxus alvi enormiores sistendos.

e. Hemoptoes habitualis plenior ex Mortono descriptio, nec non

f. insida indoles, imperfectaque vulgaribus modis suscepta curatio, ex eodem.

g. Corticis usum ad hemitriticum & epidemicas malignas febres, item ad icteros, dudum quidem nobis, non vero ad hemoptoen, innotuisse.

h. Phthises veras Lubeca rariores esse, tabemque ex febre ventriculi lentam cum tussi (a Mortono non descriptam) frequenter pro phthisi haberi, pessimeque sic curari.

i. Pulvis Cornachini infuso laxativo managettae remixtus expeditum catharticum.

k. & l. Levia textus additamenta continent.

m. A sputorum conditione, quomodo de statu ruptorum intus vasorum seu vulneris interni, judicari possit, pleniori descriptione dignam rem in gratiam tironum omnino videri.

n. A sudore etiam in hemorrhoidis internis praecipua quaedam signa desumi posse, in vulgus minus nota res.

Disput. Medico-Pract. Tom. II.

N n

Hip

Hippocratem sudores in Semeioticen jam invexisse, licet nullam minus rem quam methodum diaphoreticam (id quod mascule & pro admirabili ingenii, lectionis, judicii, artisque facultate, post Sydenhamum, Freindus, in aureolis de febribus commentariis, commentario III. evicit) curaverit. Sed post Hippocratem hanc semeiotices partem, æque ac alias præstantiores, neglectius habitas fuisse.

Non vacare quidem nobis hoc loco hos defectus resarcire; nihilominus *ὡς ἐν πρῶτῳ* lubere generalia quedam de his tradere, imprimis vero peculiarium aliquam, minusque celebratum boni sudoris characterem, cum lectore medico communicare.

Hujusmodi sudoris *μετὰ τὴν*, ex doctrina motus sympathici membranarum membranosarumque H. C. partium in motibus morbosis, imprimis explicanda, quæ doctrina illustratione adhuc dignissima.

Hæmorrhagarum internarum, imprimis habitualium, mechanicen (adde imprimis, pervicaciam,) e spasmō partium externarum sub his vigente, & periodice recurrente, præcipue pendere.

§. I.

Inter illas ægritudines, quæ ægrotos non minus quam medicos, symptomatum atrociam, mortisque instantis metu, mirifice exercent, haud postremum locum occupant illæ hæmorrhagarum species, quibus vitalis latex ore, vel screando, vel tussiendo, vel vomendo ejicitur.

§. I I.

Nemo forsan medicus est, quin perspiciat, nos hoc loco, neque gingivas cruentas, neque præternaturales quascunque totius oris cruentationes, morari, sed illas indigitare præternaturales sanguinis per os eructationes, quæ termino tecnico, Hæmoptoes, hæmoptysios, vomitusque cruenti nominibus veniunt.

§. I I I.

Habes, lector, tituli præfixi rationem ex parte, de quo etiam hoc paucis monendum, quod hæmoptoen simpliciter talem, (quam cum Mortonio non male forsan *accidentalem* appellamus) dicamus illam, quæ ex ruptura vasorum pulmonalium, sine prævia pulmonum, imo & massæ sanguineæ notabili labe, quacunque demum ex causâ, contingit; phthisicam vero illam, quæ ex pulmonibus & sanguine, chronico jam malo plus

plus minus infectis proficiscitur, quam Mortonus (a) *habitualis* hæmoptoes appellatione designat.

§. I V.

Atque horum quidem malorum ad curationes quod adinet, adeo infinita illæ numero sunt, ut sola earum recensione historica magnum fatis volumen concinnari posse videatur, quum nullum facile opus practicum, nullum consiliorum volumen, reperias, quin speciosis hæmoptoes remediis, curandique methodis adeo abundet, ut mireris, passim, nec rara efferi ejusmodi malis defunctorum funera. Taceo dissertationes academicas & peculiare de hæmoptoe & hæmoptysi, nec non de sputo vomituque cruento, commentationes; taceo tot schedulatum sub certissima salutis sponione in orbe circumvolitantes hujusmodi malorum curationes; taceo arcanas medicamentorum ischæmorum artes, promptam feuramque sanguinis cohibitionem, tantum non jurato, pollicentes, nihilominus ægrotos haud raro artificemque turpiter destituentes.

§. V.

Ut vero nunc pressius indicemus, quidnam illud sit, quod in curatione hæmoptoes vel hæmoptysios, medicos æque ac ægrotos exercent, certiorisque vel efficacioris medelæ desiderio torqueat: sunt illa, primo hæmorrhagiæ cita cohibitio; dein ut hæc cohibitio constans sit: tum ut illa tutis fiat modis, hoc est, ut ne ægrotus post cohibitum sanguinem in graviora mala incidat, gravisque ægrotet, quam quidem durante vel per vices redeunte hæmorrhagia ægrotaverat. Nescio annon triplici huic voto novum adjungam; nimirum, ut ante dictis indicationibus, non demum longa, tædii plena, facileque in prius ruente curatione, satisfiat, sed quantum ejus fieri potest, curatione expedita efficaciterque ægrotos levante.

N n 2

§. V I.

(a) Rectissime his succinctam Mortoni, naturæ voce loqui soliti, explicationem adjungimus, Phthisiologiæ libr. 3. cap. 5. *Plurimum*, inquit, hic refert inter hæmoptoen accidentalem & habitualem distinguere. Accidentalem eam voco, quæ mere ab accidenti aliquo procedit, uti a vociferatione nimia, exercitio, vel tussi vehementi, ab hæmorrhagiæ solita suppressione, a lapidibus cretaceis in ipsis partibus generatis, vel ab aciculis atque aliis ab extra in eos demissis: Habitualem vero, quæ a vitiosa acri & fermentescente sanguinis diathesi dependet: ita ut penus & somes morbi semper intus delitescat. Hæmoptoe ista accidentalis curationem non difficulter admittit &c. &c. habitualis vero, sicuti ab intestino sanguinis fermentescentis motu & ab aperientis vasâ acrimonia dependet; ita etiam febrem cum accelerato pulsu, & urina subrubra, semper conjunctam habet, & post incerta intervalla identidem solet recurrere.

§. VI.

Tui nunc facio, lector medice, & imprimis practice, iudicii, quousque iustissimis hisce desideriiis, in curationibus summorum, presentis æque ac præteritæ ætatis, medicorum satisfactum sit? Jam quidem is ego nequaquam sum, qui neget, medicos in scriptis claros, æque ac alios, vate quidem sacro carentes, nihilofecius cordatos eruditosque medicos clinicos, curatione cita non minus quam tuta & constanti, hæmoptycos restituisse. An vero exinde id in communem publicamque utilitatem redundarit, ut methodus ejusmodi efficax, observationesque practicæ ipsi velificantes, præ reliquis (b) passim obviis, medentium quotidianis usibus, & imprimis ad medicinam ituris universim in scholis, commendarentur, haud facile affirmaverim. Ego certe summorum præteritæ æque ac presentis ætatis medicorum præceptis, interpretibus ad hanc rem viris doctissimis, & in omnis artis medicæ, uti ambitu, ita exercitio, versatissimis, innutritus, nihilofecius quum ad medicinam faciendam me contulissim, magno meo dolore comperiebam, nondum in præceptis faciendæ feliciter medicinæ eo ventum esse, ut desideratis, thesi antecedenti propositis, ut plurimum saltem, satisfaceret. Tametsi enim mature satis ischæmorum selectiorum, & imprimis (præceptore venerando parente meo, τῶν ὑν ἐν ἀγίαις Pulveris absorbentis Wedeliani (c) internam ad

(b) Præ reliquis vehementer optandum esset, ut medici practici, tam viva voce in academiis medicinæ tirones artis principiis imbuentes, quam scriptis suis utilissimas veritates medicas publici juris facientes, medelas heroicæ & præ ceteris expectationi & voto satisfaciens, ipsarumque utendi modos, (si illæ præsertim facile patibiles sint, nec magno apparatu stipentur,) præ aliis minus efficacibus, tironibus minusque expertis commendarent. Incredibile enim dictu est, quanta medicinæ efficacis pars in Demonofocomiis militaribus æque ac civilibus præfectos, isti medicorum generi quod elationis supercilii medicis practicoꝝ urbicoꝝ nomine, quasi per ludibrium, venit, intropicienda. Et sanè disertus esse possem, si vel solo exemplo curationis febrium sic dictarum acutarum exanthematicarum mali moris, demonstratum ire sustinerem, quantum discriminis inter efficaciam præxeos urbicæ & præxeos cathedrales (quam phrasin quo sensu accipi velimus in schediasmatio cui titulum fecimus, *Unvorgreifliche Gedanken, wie Medici, Practici, besonders in großen Städten, die, zum größten Schaden der Medicin, in Verfall gerathene Vörrtheile der Praxeos medicæ zu verbessern, und selbige vor fernem Verfall zu bewahren, vermögend*, p. 114. not. 3. pluribus indicavimus) ut ita dicam, non raro intercedat.

(c) De pulveris hujus compositione celeberrimus suæ ætatis medicus, G. W. Wedelius in opiologia lib. 2. Sect. 2. cap. 3. hunc in modum scribit, *In usu nobis est, pulvis absorbens diſtus, ex vitriolo martio cum Antim. diaph. conchis, lap. cancror. corallis & cinnabari compositus, ita ut singula dosis constet grano uno solum vel altero vitrioli martis, & tota compositio recipiat simul opium: v. g. Rec. vitrioli martis gr. Vj. conch. ppt. lap. cancror. ppt. corallior. r. ppt. antimonii diaph. cinnab. nativ. a. scrupulum semis laud. opiati*

adſistendas omnis generis hæmorrhagias efficaciam (d) insignem, creberimis exemplis didicissim; tamen & infidas hujusmodi morborum subdolaf.

N n 3

opiat gr. j. m. f. pulvis. Parum quidem, nonnihil tamen, ab hac compositione distat formula (ab ipsius, ni fallor celeberrimi auctoris filio, medicinæ Doctore & practico in hac quondam urbe inclyto, in nostra pharmacopolia introducta) secundum quam dispensatum, eundem in nostris curationibus adhibuimus. Est vero sequens: Rec. vitrioli martis, drachmas V. conch. ppt. oc. cancror. ppt. antimon. diaph. cinnabaris nativ. ppt. a. unciam unam & scrupulum unum Laudani opiati scrupulis semis m. f. pulv. Ex cujus compositionis seu dispensandi modi calculis rite subductis, facile patet, quod cum in Wedeliana illa formula, quam ex opiologia exhibuimus, vitrioli martis proportio ad massam quinque absorbentium, sit, quemadmodum Vj. grana ad grana L. seu uti 1. ad 8. circiter, & Laudani, uti j ad 50; tum in hac proportio vitrioli martii ad absorbentia sit uti j ad 5, Laudani vero, uti jad 30. Verum enim vero quemadmodum v. g. ex uno pulvere, antispasmodico Stahlî dicto, seu ex tribus illis constitutibus, nitro nimirum, tartaro vitriolato & lapidibus cancrorum, adjuncta arbitraria cinnabaris portione, diversa horum proportione ad invicem data, hic pulvis infinite modificari & presentium rerum statui accommodari potest, (sic ut in acutis v. gr. vomitu, dejectionibus alvi vis, intestinorumque doloribus urgentioribus, major absorbentis, minor vero salium portio adhibeatur; & vice versa, si hæc non urgeant, sed in astus mitigationem plenis passibus ire permittant;) ita etiam quivis artis peritus facile perspicit, pro re nata anodynî & salis martialis portionem nunc augere nunc minuere artificii integrum manere. Interim si quis experimenta nostris analogâ instituere suscipiat, facile patet, pulverem eo modo paratum, quo nos usi sumus, ad manus sumendum esse.

(d) Audiamus de virtutibus hujus pulveris, ipsius auctorem felicissimum, quando in opiologia, loco paullo ante citato, in agris, inquit, *lipothymia, syncope & cordis palpitatione laborantibus, qua symptomata sæpiſſime in hypochondriacis observantur, cessantibus etiam in prioribus omnibus operationibus animalibus & vitalibus ad sensum, nil presentium invenimus & consultum, quam resolventia & præcipitantia opiata per vices adhibita, Abegimus effectum illum & præcavimus his solis. In usu nobis est cum in finem pulvis, absorbens, dictus. &c. &c. Non possum satis deprecare effectus quos ab hoc uno pulvere vidi, quam cito omnia conquieverint inde symptomata, quam feliciter tono suo restitutus sanguis, quam optime etiam symptomata hysterica huic ipsi morem gesserint, subsequito sæpius vomitu cum maximo juvamine, ceu ab ejusmodi resolventibus novum non est in praxi, & alium & vomitum quandoque cieri. Præferendus eo nomine hic merito tot sirupis, speciëbus & compositionibus cordialibus. Hactenus ille. Tantum autem abest, ut his omnes hujus pulveris laudes comprehendantur, ut potius maximas eorum adhuc intactas reliquerit. Uti enim dies diem docet, ita etiam in hoc pulvere majoris adhuc momenti virtutes delitescere, experientia docuit, in omnibus illis morbis, in quibus vel insignis in primis viis humorum accedo peccat, vel ubicunque fibra nimium, idque ατακτως, quacunque demum ex causa, tensa, præcipua malorum causa est. Sic deprecata mihi olim a venerando Parente meo virtutem hujus pulveris internam ad compescendas moderandasque hæmorrhagias, a causis internis oriundas, a quibus ne quidem abortum & hæmorrhagias post partum enormiores excipio, (modo insigniorum vasorum parietes putredine ita nondum exesa sint, ut nullos coalitioni vulneris locus relinquatur) innumeris propemodum præxeos clinicæ suffragiis tantam reperi, ut quod candidè scribo testorque, omnem interdum expectationem superaverit, fefellerit vix unquam. Quoties enim cumque mature satis adhibitus, (quid enim post bellum machinæ?) hæmorrhagiæ cohibitionem indicari deprehendi, intrepido & per minuta horæ pro re nata continuato hujus pulveris usu, tantum per Dei gratiam hoc profuimus, ut sexcentis aliis*

in

lasque inducias, & faciles sub maxima etiam morbi serenitate, exiguoque saepius vel nullo ægroti delicto, relapsus deprehendebam. Quid quod etiam effectus hujus pulveris ischæmus constans esset; nihilofecius ægrotos periodicis præcordiorum angustis, æstuque febrili, ipsa prope hæmoptysi peioribus, illosque funesta pedetentim facie induentibus, mirifice exagitados (e) invenerim. Ad quam quidem periodicam exacerbationem, seu febrim, exquisitissima quævis alios æstus refrigerantia, aliasque præcordiorum angustias levantia, licet nec perfunctorie nec sine selectu essent adhibita, vel penitus frustra erant, vel longa demum, tædiique & morarum plenissima curatione proderant. Accedit quod maxima sanatorum pars

incassum adhibitis, hoc medicamentum cito palmam præripuerit, sive hæmorrhagia pulmonalis, seu uterina, seu hæmorrhoidalis, esset, sive ex ventriculi aut oesophagi, aut narium vasis, proficisceretur. Et meminî quidem me in Hygeia cætris admodum novitium adhuc, ad juvenem hæmorrhagia narium vehementissima, multasque horas durata, & ad quam iterata venæ lectio in pede, internaque, nescio quæ, remedia, ligaturæ itidem, & tandem incantatoriæ quoque pulveris sympathetici, nulli non hæmorrhagiæ sistendæ (si chirurgus ipsius possessori administratorique credere fas est) insufficientis, artes, frustra fuerant, prono semper flumine vel e naribus vel in fauces defluente sanguine, accersitum, quum jam singultus, pulsus anomalous, tendinum subfultus, sudores frigidi, faciesque moribundo similis, mortem præ foribus nuntiant, uno hoc pulvere, affatim parvis præbiis, exhibitio, subitanæ hæmorrhagiæ opem adtulisse, hominemque, Deo benediciente, servasse, de cujus salute vel intrepidissimus in Hygeias cætris veteranos desperasset. Et vivit quidem hic vir, (quum post hæmorrhagiæ cohibitam, curationi noster se totum commisisset) ex illo tempore, valetque ita, ut effatum expertissimè i Mortuæ non raro in memoriam nobis revocet, *Æger, inquit, per debitum regimen post hæmorrhagiæ accidentem liberatus, paulatim, sicut post fluxus menstruos immutator, atque a iis ejusmodi, fieri solet, ut quædamque evadit.* Quod si nunc præter ischæmum hunc effectum, quantum pulvis hic Wedelianus ad sistendos fluxus alvinos; (si præsertim vitrioli martis proportio nonnihil imminuatur) valeat edisserere sustinere, vel effectus hoscæ ex mechanismo morborum C. H. & actione medicamentorum in illud, explicare studeamus, imprimis vero de consensu & dissensu medicamentorum in illud, explicare studeamus, facile vides, lector benevole, integrarum nobis dissertationum materiam exurgere. In qua digerenda & pelianda quidem cum voluptate sane versaremur, nisi nostræ quoque essent, quæ quondam Guidonis Patini, querelæ; *la vie que nous menons est trop agitée. L'exercice de notre profession nous ôte cette tranquillité qu'il faut avoir, quand on veut écrire pour l'éternité.*

(e) Audiamus hæc iterum pulchre ex sua, seu quotidiana potius, experientia, explicantem Mortonum: ubi scilicet paroxysmus febrilis incertus, ita ille, a sanguinis adeo ferociter effervescentis impetu crudescit, tenera pulmonum vasa, cum motum hunc citiorem ferre non possint, iterum atque iterum dehiscere solent, una cum magno purpurei liquoris dispendio; qui ut phorimum fluere non desinit, usque dum organismus febris, & motus sanguinis intestinis inde dependens, vel aris ope, vel sponte sua, saltem a quantitate liquoris imminuta, penitus cesset. Et tunc etiam insula tantum inducitur dantur, donec vasa iterum a præternaturali sanguinis motu in paroxysmo subsequenti minus distendi contingat. Et quidem hæc est fatalis illa hæmoptoe, quæ uti difficilem curationem admittit, atque ægro sæpius inexpectato supervenit, ita febrim primo putridam, dein hecticam, conjunctionem habet, quæ in phthisi fatalem atque incurabilem sæpius terminari solet.

pars minus firmiter convalescerent (f), hoc est, quod valde causarii essent, & erroribus in diætâ, utut illi leviores essent, facile in veterem morbum revolverentur, vel asthmate deinceps, eoque non raro in veram phthisin desinente tentarentur.

§. VII.

Edisseram nunc paucis, quid mihi in tanto solidioris methodi desiderio usu venerit. Decem propemodum nobis in artis exercitio anni effluerant, quum probatissimas quasque methodos, summis quos antea honoris causa nominavimus viris familiares, pro re nata, nec temere nec timide iterato adhibuissimus. Sed quum illæ tantum non omnes difficultatibus paullo ante commemoratis premerentur, diu animum meum sollicitum habebat methodi efficacioris desiderium, sic ut nihil non cum ratione in hanc rem ulterius experiri statuerem. Adjuvabat institutum fortuna vel casus. Vocabar anno 1740. exeunte ad hominem 30. circiter annos natum, murariam exercentem, causariam corporis conditionem diætâ pessima multis jam inde ab annis vel contrahentem, vel certe magnopere alentem. Invaserat hunc hæmoptoe violentissima, qua integras phialas sanguinis puri æque ac coagulati eructaverat. Chirurgus adhibitus, venæsectionem, & nescio quæ medicamenta interna, ministrat. Sed his parum proficientibus, & hæmoptoe post nychthemeron increbescente, in consilium adhibeor. Invenio hominem viribus & sanguine (is enim ad integras libras profusus in vase figulino servabatur) prope exhaustum; facie Hippocratica, lipothymiis affatim infestantibus, æstu nihilofecius ardentem, tussisque succussionibus, novum semper sanguinem extorquentibus, misere adfectum. Præscribo quantocyus mixturam temperantem ℥jv. leviterque analepticam, cui pro basi esset pulveris absorbentis Wedeliani drachma circiter una, a qua, benediciente Deo, brevi hæmoptoe compecebatur, sic ut, non obstante tussi, sanguis floridus emergere cessaret, atque intra nychthemeron signa coalitionis vasorum pulmonalium non leviter profectæ, sub quietissima ægroti mortem metuentis in lecto continentia, sese proderent. Adeo post epotam hanc potiuntis in lecto continentia, sese proderent. Adeo post epotam hanc potiuntis in lecto continentia, sese proderent. Adeo post epotam hanc potiuntis in lecto continentia, sese proderent.

(f) Conspirat cum nostrâ hac observatione *opœdmo* Mortonii descriptio, *Phthisiologia lib. 3. cap. 5.* Uti enim, inquit, aliquos phthisicos, qui frequenti hæmoptoe, vel levissima de causa obnoxii fuerant, debita cura & regimine vitam suam per plures annos protraxisse vidi, solitis etiam numeris fungentes, licet valetudinariæ se haberent, cum tussi atque aliquo dyspnoeæ gradu, quoties scilicet tubercula pulmonaria contigit esse pauca, minuta & putrefactioni inepta; vel quoties hæmoptoe, a lapidibus intus generatis, vel ab externo aliquo accidenti, magis quam a motu effervescentis sanguinis intestino hecico ortum suum duxit; ita alios morte præcipiti intra paucarum hebdomadarum spatium & viris sublato observavi, quoties scilicet hæmorrhagiæ graves a sanguinis ferociter effervescentis motu in ægrum frequenter revertuntur; vel tubercula alicujus maligni generis præcipitantur, atque inde putrefactionem citam subierunt.

culam hæmoptoe sese in meliorem frugem receperat, ut die secunda curationis nostræ (quæ tertia ab invasione hæmoptoes erat) simili potiunculæ pulveris Wedeliani ℥j. tantum, prophylaxeos ergo, adderemus, dieque tertia illum jam plane omitteremus, potiunculam ex terra fol. tartari, C. C. f. igne conch. citr. & antimonii diaph. aa. cum aquis temper. & leviter analeptis, cui pro agrypnis extractum seminis papaveris albi ad aliquot scrupulos addebatur, ipsi succenturiantes. Morbus sub horum usu mirifice mitescebat, sudoribus æqualibus bonæ notæ, urinisque turbatissimis, prodeuntibus, & quod præcipuum, expectoratione tali, qualem in legitima vasorum coalescentia esse oportet, cumque pro alvi laxitate, (nihil proficientibus tribus infusi lax. mann. uncis, die tertia & quarta καὶ ἐπιχρᾶσιν datis,) die quinta curationis nostræ potiuncula laxans ex infusi lax. m. ℥ij. cum totidem pulveris cornachini scrupulis & oxymelitis scillitici drachma j. confata, cochleatimque exhibita, alvum expeditisset; adeo sibi nobisque levatus pomeridie videbatur ægrotus, ut jam prope sperare inciperemus. Sed breve admodum hoc gaudium, versus vesperam enim illius diei, post prævias oscillationes & pandiculationes, frigore febrili, intermittentem plane referente cum summis præcordiorum angustiis, (sub quibus etiam purus sanguis, licet is paucus esset, cum summo ægroti metu, tussiebatur) corripitur. Jam tametsi sanguinis meri excreatio mixtura ejusmodi qualem supra commemoravimus cum pulveris absorbentis ℥j. facile sopiretur; tamen non poterat non morbus inde in novas turbas concitari, cumque similis paroxysmus alterius diei meridie ægrotum vehementer exercuisset, imo excruciasset, flebiliter ille ut nihil adeo quam febrem altero mane metuendam curare vellem, obsecrabat. Atque ipse quidem hoc mihi negotii dari, ægro vel non orante, intelligebam. Quodcumque enim de vita vel viribus ipsius servatum aut recuperatum antecedenti quadri-duo fuerat, id omne bini paroxysmi abstulerant, tertio majores adhuc ruinas minitante. Quod interim, si non juvaret cortex, etiam nocere non posse videretur (g); finito paroxysmo illum statim ad manus sume-

(g) Didiceram equidem Mortono præeunte, experientia nos confirmante, quod non, solis intermittentibus cortex debeatur, sed multæ quoque acutarum eundem egregie ferant; neque hemitritæis solum illum frequenter fructuoseque, sed malignis etiam epidemicis & *αποειρησθησιν* Apino magistro, imo & continuis lentis, ictericis, & quæ sunt hujus comitis adhibueramus. Verum an ad hæmoptyles secure adhibeatur, id me tunc temporis cum ignarissimis scivisse profiteor. Solet autem providis experimentatoribus in ejusmodi negotio usu venire quod de primis nauticæ inventoribus eleganter, ut solet, Claudianus:

Inventa secuit primus qui nave profundum
Et rudibus remis sollicitavit aquas,
Qui dubiis ausus committere statibus alnum,
Quas natura negat præbuit arte vias.

Trac-

sumebamus, electissimum eundem & alcoholifatum ad ℥j. omni bihorio exhibentes, interponendo unum alterumve cochleare mixturæ supra commemoratæ, sic ut versus meridiem crastinæ diei duæ ad minimum corticis drachmæ absumerentur. Qua medicatione cum Deo benedicente tantum profectum esset, ut alterum mane, æque ac meridies, sine febre non solum abiret, sed ægrotus etiam mirifice sibi recreari videretur; æstu febris continuæ in pulsu & urina valde remittente, pureque albo coctissimo per expectorationem ex voto succedente: non dubitabam proximo nychthemero eidem methodo plane insistere, hoc tantum discrimine, ut cortex, (ægro bihoriam exhibitionem deprecante) per trihoriam solum, & præter hunc nihil medicamentorum, sumeretur. Mirabile dictu, & incredibile forsitan indignis corticis osoribus (quos per *απειρίαν*, aut certe *εμπειρίαν* minus legitimam, ita judicare oportet) est, quantam ab hac methodo euphoriam sensibus suis ægrotus mecum usurpaverit omnibus, facileque existimabit lector benevolus, quanto jure eidem per proxima nychthemera institerimus, ægroto siquidem inde rectissime convalescente. Judicabit tamen etiam exinde, quanta indignatione quantoque dolore, post exactum prope hac tranquillitate integrum sextiduum, nostrum, post frivolas aliquot cum agnatis objurgationes & cerevisiæ meracioris ingurgitationem, natura usque recurrente, invenerimus tussicula sicca valde vexatum, anhelosum, sputis non succedentibus, æstu intensissimo torrefactum, tussique merum non raro sanguinem ex vasis pulmonum extorquente. Equidem nihil non pro hominis salute moliebar, temperantia selectissima ischæmis & cortici pro re nata maritans, nec analeptica necessaria omittens; attamen vires (uno ictu quasi prostratæ, cum febre tantum non continente, intercurrente hæmoptoe, sanguinem purum non minus quam coagulatum putridum foetidissimum eructante, eo ipsum redigebant, ut vitam, cujus servandæ causa antea nihil non moliri statuebat, poenæ loco amplius haberet, illamque cum morte commutare, siquidem fatis ita videretur, vehementer etiam atque etiam optaret. Annuebant etiam voto fata, sic ut die ab invasione hæmoptoes vigesima tertia morbo confectus exspiraret. Jam quidem illi, qui curationes ex eventu magis, quam ex methodo qua gesta sunt, metiri solent, hanc circa usum corticis experientiam parvi facient. Secus autem, arbitrator, justi rerum æstimatores statuent, hancque historiam non plane insufficientem existimabunt, quia exinde legitimus a nobis ad nova tentamina factus fuerit in hæmoptoe phthisica transitus.

§. VIII.

Tranquillis primum trepidus se credidit undis
Littora securo tramite summa legens;
Mox longos tentare sinus, & linquere terras,
Et leni cepit pondere vela noto:
Ast ubi paulatim &c. &c.

Disput. Medico-Pract. Tom. II.

O 9

§. VIII.

Duplici hac itaque instructus experientia, nimirum quantum pulvis ille Wedelianus ad compescendas hæmorrhagias, cortex vero ad extinguendam flammam & motus febris phthificæ, (novas uti in toto valorum sanguiferorum systemate turbas, ita imprimis novas ad pectus congestiones, & cum his vasorum in pulmonibus rupturas, producentis,) valeat; & imprimis quod ille ad hanc secure adhibeatur: statuebamus pro methodo efficaciori in posterum egregia hæc duo medicamenta pro re nata jungere, unitique vires experiri, nihilque magis in votis habebamus, quam ut primo quoque tempore tentaminis hujusmodi sese offerret occasio. Jam quidem duo prope menses abibant (b) antequam in hæmoptoe quadam graviori rem experiri contingeret. Nihilofecius hæc æqui bonique consulentes, experientiamque inde instaurantes, præmunitiores quodammodo nova pericula præstolabamur. Et vero hoc bimestri exacto voti nostri ita damnabamur, ut intra octimestre proximum anni superioris, admodum insignes experiendi occasiones sese nobis in praxi nostra offerrent: quas nunc ita, quemadmodum illas, quum confierent, in adversaria nostra medica retulimus, cum benevolo lectore communicabimus.

§. IX.

Cuprifaber 34. circiter annos natus, parentibus editus phthificis, & cujus soror æque ac germanus frater phthisi perierant: asthmata tussique humidæ, eique non raro sanguinolentæ, nec minus sudoribus nocturnis & decubitu verticaliori, obnoxius, ossibus cetera & fibris quidem gaudens satis robustis, toto nihilofecius externo habitu phthificus, ingenii valde iracundi, mense novembri 1740. in hæmoptysin incidit, qua sanguinem nunc floridum nunc coagulatum affatim eructaret. Quod interim non valde magnam cruoris jacturam fecisset, venæsectioni protenus administratæ, mixturas temperantes cum pulvere absorbente Wedelii advocatus jungebam, quorum ope, si a divina gratia discedas, meri sanguinis

(b) Phthifese veras, una cum hæmoptysi, frequentiori phthifium causa procatartica, in his terris rariores esse, quam quidem in Germania mediterranea observabile est. Tametsi enim passim obvii sint, qui cum tussi contubescant, & endemia loquendi formæ, *daß sie den Ziesch haben*, (h. e. quod phthifici sint) pronuntiantur; tamen re penitus considerata, plurimi horum non phthisi pulmonali (ut illa interdum scenam claudit) sed stomachica, seu potius tabe ex febre ventriculi lenta, (quam apud Mortonum in phthisiologia non invenio) laborant. Et mereretur sane hoc morbi genus hoc loco degressiunculam aliquam, quum methodi medendi ipsi ut plurimum adhiberi solitæ, tantum non omnes, si verum dicere velimus, id agere videantur, ut ægrotus citius certiusque pereat. Sed quum hoc tempore non vacet debitam hujusmodi præparatam adhibere operam, rectius illam, Deo vires otiumque elargiente, in aliud tempus differimus.

his eructatio legitime compesceretur, vasaque rupta ad coalitionem ejusmodi perducebantur, ut sub quietâ in lecto continentia, nullus (licet valde tussiret) sputis, cetera recte succedentibus, interesset sanguis. Ast quum his ita belle se habentibus post aliquot dies non solum lecto se pro lubitu abdicare, sed in conclavi adeo frigido cubitum ire auderet: tussi vehementer concitata, denuo merum eructare sanguinem cum febre intensissima incipit. Advocatus denuo, methodum quæ paullo ante profuerat, resumo, graviterque objurgata hominis levitate, prognosique periculosissima occentata, rectius vaetudinem curare suadeo. Succedebat his observatis curatio denuo per Dei gratiam ex voto, nisi quod tussi, ferinæ propemodum, & novas semper vasorum rupturas minanti, aliquot pro rei exigentiam pilular. de styrace c. o. grana, (cui illa de ammoniaco adjuncta esset) opponerem. Qua methodo octo circiter dierum intervallo continuata, noster ad illum convalescentiæ gradum, quem intemperanter perdiderat, reducitur, cautiusque mercari doctus, in conclavi calido, lecto relicto, degens, levioribus opificii laboribus manus admove, cum successu tentat, gratat inque durioribus sese accingens, non obstante aultera aeris constitutione, plane cum sanitate in gratiam redire incipit. Sed ne hoc quidem gaudium valde diuturnum. Vix enim integrum in hac serenitate mensem exegerat, quum quotidianis objurgationibus & rixis, tota veterum malorum acies, pulchre hucusque sopita, in novas turbas concitaretur. Denuo igitur accersor, utque suppetias, si possem, constantioris effectus adferrem, rogor. Ego vero, quum in tanta morum intemperantia nullum curationis genus constans futurum pronunciassem; utque non tam curationem imperfectam quam semetipsum accusaret, serio monuissem; ipseque nihil non in hanc rem, si modo aliqua inde spes salutis affulgere posset, spondidisset: novam curationem exordior. Incidebant hæc in illa tempora, quibus nuper admodum corticis in hujusmodi negotio efficaciam didiceramus. Nulla proinde mora interjecta illum ad manus sumere statuebamus, sic ut ipsius ðjv. cum ðij. pulveris absorbentis Wedelii pro basi essent mixturæ temperanti quinque circiter unciarum, ex aquis pectoralibus & analepticis confatæ, quam ad coshlearum unum omni hemihorio tamdiu hauriret, donec symptomata notabiliter levaret, persentisceret; dein quavis hora solum, imo bihorio elapso. Haurit avidè noster, indeque intra unum nycthemeron adeo se levare sentit, ut ipsemet hanc medelam, gustu licet antecedentibus nauseosiorum, efficacia tamen illis longe antecellere pronuntiaret, eandemque sibi denuo expeteret. In quo cum facile consentientes nos habuisset, (nisi quod solum per bihorium id admisissimus,) cumque hanc potiunculam intra 40 horas proximas absumsisset, incredibile est dictu, quam ad se redierit æger. Hæmoptoe enim hac ratione devicta non solum, sed & sputis vasorum legitimam sanationem seu coalescentiam incipientem indicantibus, febre notabiliter qua omnia sui signa deslagran-

te, respiratione indies liberiori evadente, agrypniis sudoribusque nocturnis mitescentibus, inque illorum locum succedentibus sudoribus bonæ noctæ (conf. not. 13.); non poterat non ad se redire, cumque hac ratione morbus adeo notabiliter mitesceret, denuo parata similis potiuncula, per trihoriam, imo quadrihoriam solum, porrigebatur. Quid quod ex mero deinceps cortice, cum dimidio terræ sol. tartari probe subacto, addito tantillo pulveris absorbentis Wedeliani, pulverem deinceps paraverimus, quorum quotidie tres doses absumeret. Pro siti restinguenda ipsi cerevisia Razeburgensis sub his erat, & pro cibo carnes teneriores, ipsorumque juscula. Inprimis vero delectari solebat pulve fegopyri, aliisque farinosis in pulvem consistentiorem coctis, quibus cerevisiam Lubecensem meraciorem (acutis alias morbis non valde amicam) parce superfunderet, aut bo'os ejusmodi ipsi imbueret. Quemadmodum vero sub toto curationis decursu ad alvi laxitatem quotidianam (ob adpetitum inprimis ciborum haud levem, & quod pituitosus valde esset) semper respexeramus (i); ita præsertim sub morbi declinatione, & ægroti hac curatione intra dimidium mensem ad se mirifice redeunte, decocto traumatico pectorali aperitivo, (cui pro basi esset decoctum aperitivum majus disp. Br.) ad libram j. quotidie, per tria præbia, potio, statum sanitatis firmare al-laborabamus; successu rerum per Dei gratiam adeo optato, ut ad opificium solitosque labores Februario mense, non obstante aeris constitutione austerrima, redire valeret, quem unum alterumve mensem supervivere posse amici omnes dubitarant, vel potius plane negarant. Suadebam his adeo belle succedentibus, ut vere ejus anni exeunte, curatione quadam prophylactica, quaque morbi adeo alte insidentis radices plane præscinderentur, sese muniret, cujus quidem curationis omnem a nobis rationem, si luberet, expectaret. Sed quum etiam hac anni tempestate rectissime valeret, & ingenio præterea esset ad intempestivam frugalitatem, (quam, cum fortunis polleret, rectius avaritiam diceret) composito, de curatione prophylactica nihil admonebat. Ast enimvero gravibus haud ita multo post cum agnatis implicitus jurgiis, in quibus a verbis adeo ad verbera iretur; gravioribus inde adhuc litibus forensibus enascentibus: Julio mense veteris mali novis insultibus tentatur. Quod tamen pro antecedenti cura, imo pro alia adhuc in uxore puerpera peracta, solstrum nondum solvisset, aliquot hebdomadas sanguinis sputum, cum tota veterum malorum acie increbescens, imo hæmoptoes adeo levioris gradus, sustinet, antequam ad nos mitteret. Nihilofecius duro morbi vires fumentis telo adactus, quum integras pedetentim sanguinis libras eructasset,

(i) Obtinebamus ut plurimum hanc alvi laxitatem parvo admodum adparatu, nimirum specierum decocti aperitivi minoris unum alterumve pugillum aqua fervente infundendo, sed si febris intensior esset, non solum infuso laxativo largiter opus habebamus, verum illo adeo, pulveris cornachini additione (quæ admodum expedita alvum movendi methodus est) acuato.

set, semianimisque fere cum lipothymiis intercurrentibus & febre intensissima decumberet, die 28. Augulli nos accersiri jubet. Adventans media circiter die, hominem invenio morbi rigore prope confectum, externa & vere Hippocratica facie moribundum referentem, quique continuo sanguinem coagulatum, florido multaque pituita mixtum, cum summo fetore eructaret. Tussis adeo intensa, ut vix singula verba sine vehementi ipsius concitatione eloqui valeret. Pulsus parvus, durus & celer, præcordiorum angustiae summæ, urinæ sanguinis instar rubentes. Verbo, tantum non conclamatus jacebat. Nihilofecius methodum, quæ antea ipsi profuerat, spe dubia experiri, quam nullam, statuebam; quantocyusque paratam mixturam temperantem & analepticam quatuor circiter unciarum, (cui pro basi esset cortex peruanus electissimus cum pulvere absorbente Wedelii) per hemihoriam ad cochl. j. exhibendam præscribebam. Hauriebat hanc naviter ægrotus, id inde utilitatis referens, ut versus vesperam adventans, morbum mitescere incipientem reperirem, ægroti sputa liberius, & sine recenti sanguine, excreante, minus anhelose respirante, pulsu molliori, nec adeo frequenti, adeo ut ægrotus cum uxore tantas morbo inducias a se datas detestarentur, inque spem non mediocrem venire inciperent, curationem anno ineunte sibi proficuum etiam nunc salutariter evenire posse. Jam tametsi his non magnopere adtipulari præsens rerum facies permetteret; tamen quum continuata per proximum sextiduum methodo supra descripta, ægrotus ultra quam sperare licuerat, ad se rediret, omnibus legitime ad sanationem pergentibus, sic ut septima jam die pus laudabile, hoc est, quod sanguine nigro & fetore vacuum esset, nec quantitate excederet, prodiret: ipsi non levem in spem adducebamur, adpetitu inprimis ciborum redeunte, redeuntibus etiam cum somno paullatim viribus, quum inprimis nihil ægro minus, quam a propria ipsius uxore, metueremus. Verum enim vero quum huic adeo difficili vi tumeret jecur, ut non solum a rei familiaris tædiis viro non cayeret, sed ipsamet illam (quod ab agnatis rescimus) in missellum affatim eructaret, cum jam in vado omnia esse inciperent, nosque de hominis salute non sperantes amplius, sed adeo confidentes, illum jam rarius inviseremus; resuscitata febre, novisque insultibus hæmoptoicis emicantibus, in summis denuo angustis hominem versari nuntiatur. Adventans methodum quæ bis jam profuerat resumo, nihilque non pro homine servando melior, successu curationis tali prorsus ab initio, qualis proxime antecedenti periodo fuerat. Sed spes jam nobis non amplius eadem, partim quod a perditissimis uxoris moribus, ingenii itidem iracundissimi homini, nihil non metueremus; partim quod novæ curationi exantlandæ, vulnerique pulmonum toties refricato persanando, vires ægroti vix pares deprehenderemus. Et peribat quidem noster nocte intempesta diem Septembris 15. & 16. intercedente, febre mitissima, expectoratione justissima, respiratione mediocriter constituta, urinæ optimis, animo sibi plane

constans, viribus exhaustis ducendoque amplius spiritui imparibus. Et vehementer quidem optassem hujus defuncti pulmones lustrare. Sed quum nostrates hujusmodi inspectiones cadaverum humanorum vix satis dignas ingenuis moribus censeant, etiam hic, ut sæpius antea, votis excidebamus iustissimis.

§. X.

Ex hac historia, utut *τα εἶπε* terminaretur, facile adparet, quantæ utilitatis in morbo gravissimo, subjectoque causario, methodus esse potuisset, nisi perditissimis hominis moribus toties illuderetur. In illa enim, si rite supputemus, quintuplex ægroti convalescentia. Et duplex quidem per methodum sine cortice, pulvere potissimum Wedeliano, peracta; triplex vero per corticem pulveri Wedeliano junctum. Neque enim quod in quinta curatione, seu curationis periodo, perierit, morbo pulmonari tam, quem totali virium exhaustiōni, tribuendum videtur. Quid quod cum media die 15. Septembris illum inviseremus, omnia ita comparatâ viderimus, ut non omnis plane spes evanesceret, & fide dignis testibus nunc resciamus, quod (cum antea crediderimus illum viribus exhaustis succubuisse) ipsa illa vespera gravi iracundia fuerit adfectus, paroxysmo suffocativo inde sub noctem resultante.

§. XI.

Transeamus nunc ad historias curationum; Deo benedicente, methodique ope, feliciter peractarum. Virgo sex circiter ætatis lustra emensa, honestis parentibus edita, molliter educata, habitus corporis tenelli & staturæ minoris, ex adversis parentum, sui que ipsius cum his, fati, merore diu adfecta, in mensum ataxiam incidit, tandemque penitus sufflaminatis iisdem, incommodis ejusmodi emanationem presso pede sequi solitis adficitur. Præ ceteris vero summa respirationis difficultate, sic ut nec scalas ascendere, nec gressibus acceleratis incedere valeret, nec situm etiam in lecto horizontalem, aut qui huic proximus, perferret. Accedebat ad has ægri tudines haud ita multo post tussicula, paullatim incrementa capiens, cum febre lenta, viriumque decremento, ad quod ciborum appetitus plus quam mediocriter vicens nihil valebat, cumque tandem sanguinem tussiendo excrearet, nihil oberat, quin uti aliis, ita & nobis pro phthifica haberetur. Increbescabant hæc, auctumno anni 1736. in hiemem vergente. At vero, quum omnem moverem lapidem, ut congestiones a pectore derivarentur, & inprimis natura ad persolvendum lunare tributum in viam reduceretur; non obstante austeriori anni tempestate, trium circiter mensum medicatione, Dei gratia ægrotæque obsequio & fiducia adjutus, ægram tantum non omni morbi parte de-

functam cernebam. Nam & catamenia rite fluebant, & febricula cessabat, & corporis motum æque ac situm in lecto decliviorum recte ferebat, sic ut Februario mense exeunte præter tussiculam, ipsi habituales fere, nullum morbi superesset vestigium; cumque tussicula hæc unius circiter mensis medicationi auscultaret, adeo belle annis proxime sequentibus valebat, ut ætate anni 1739. provinciam administrandæ rei œconomicæ non exiguæ mercatoris cujusdam primarii Lubecensis in se susciperet, & tota quoque sequente hieme rectissime gereret. Et vidi ego quidem toto hoc anno, ipsoque etiam brumali frigore rigente, recte valentem, rerumque suarum, nullis valetudinibus incommodis interpellatam, satagere. Verum enim vero, quum gravissimis quibusdam animi commotionibus factum esset, ut novis tributi lunaris ataxiis adficeretur, veteris morbi novis nuntiis paullatim redeuntibus, respirationis novis tentabatur difficultatibus. Quod interim Lubeca discederet, & nullam per integrum fere annum morbi medelam a nobis reposceret, restitutam forsitan naturæ autocratiæ sanitatis integritatem sperabamus. Sed ecce; tarditatem gravitate pensabat morbus. Etenim die 14. Aprilis anni 1741. nuntius citato equo, quatuor inde ab urbe miliaribus advolans, optimam virginem tanto hæmoptoes impetu adortam nuntiat, ut omnia domestica remedia frustra fuerint, & se discedente semianimis jacuerit. Præscribo quantocyus mixturam ex methodo, (℞. Cort Per pulveris abs. Wed. antisp. fl. a ʒij. antim. diaph. r. p. ʒβ. M. bene tritis add. aqu. scabios. millefol. pap. rh. cord. temp. a. ʒx. conf. alk. inc. ʒij. M.) ad cochleare j. per horæ quadrantes tamdiu, donec impeditior sanguinis puri bechodes excretio persentisceretur, exhibendam, mitescente vero hoc impetu, per horas imo bihoras. Redit die 17. Aprilis nuntius, compositosque a medicamento morbi impetus eousque refert, ut sub tussis induciis & quieto decubitu silentioque ægrotæ (quam se a nobis redeunte, ad sequens nycthemeron supervivere posse omnes negarant) nullum bronchia sanguinem eructent, saltem illum non eructari merum, ut antea, sed pituitæ mixtum. Adferuntur simul urinæ turbatissimæ. Præscribo similem antecedenti potiunculam, seu potius eandem, morbo urgente exhibendam (k). Qua per Dei gratiam ita proficiente, ut die 20. Aprilis nuntiaretur, sputa excreta non nisi rarissime, idque striatim, sanguinis vestigia præ se ferre; sequentem concinno formulam: ℞. pulveris abs. Wed. antisp. stahl. cort. per. electif. & alcoh. a. ʒiv, M. fiant Xij. dof. æqu. Horum pulverum ut quotidie tres, quo liberet vehiculo, (mane nimirum, pomeridie, & versus vesperam unum,) sumeret, sicque proximo quadriduo tam curative quam præservative sibi prospiceret, suadeo, iis-

(*) Interponebatur his (quum alvi obstipationis semper esset) statim ab initio infusum laxativum mannagettæ, ac deinceps per totum morbi decursum, simulatque alvus non largiter responderet, infusum foliorum sennæ cum floribus acaciæ tepide potum.

que absuntis ad nos de statu morbi perferri curaret. Paret monitis ægrotæ, dieque 24. Aprilis ad me perferri curat; Hæmoptoes ne levissimum quidem vestigium superesse, tussicula pus vasorum suppurantium recte expectorante, sic ut magnam in spem veniret, se compositis *Λεϊ-Λαυρις* æstus interni, viribusque aliquantisper instauratis, brevi sanitatem sperare, si præsertim somnus in curationis partem veniat. Urinæ rursus crassissimæ. Præscribo his ita comparatis formulam sq. ℞. cort. peruv. terræ fol. tartari opt. a. ℥ij. antimonii diaph. r. edule. pulveris absorb. Wed. a. ℥j. extr. sem. pap. albi ℥β. conf. alk. inc. ℥j. m. bene tritis add. aquæ Looch. san. rosar. cinam. a. ℥β. millefol. ℥ij. m. detur per trihoræ vel quadrihoræ ad cochl. j. Die 29. Aprilis omnia in vado esse nuntiatur, soliusque tussis sicæ medelam exorare ægrotam. Mitto pro his ℞. mil. de styrac. cum & sine opio, mpil. solutiv. nostr. ordinat. a. ℥β. m. f. c. el. pect. Wed. l. a. pil. nro. 20. ex ℥β. deaur. f. *Pillen, davon alle Morgen, item Nachmittags und Abends 3. Stück zu nehmen*; donec nimirum vel tussis mitesceret, vel alvus inde nimis exsolvi videretur. Vix quadriduum ex hoc tempore effluerat, quum amicus ægrotæ Lubecam iter faciens, salute mihi nunciare rogatur cum plurima, ægrotam adeo bene valere, ut medicamentis uti jam desierit, quidque natura sine illis valeat, experiri statuerit, quidquid enim languoris adhuc supersit, illud per Dei gratiam, adpetitu ciborum jam redeunte, facile victum iri. Nescio proinde quonam factum fuerit delicto, ut die octava Maji denuo sanguis inter sputa conspiceretur, & ad nos de hoc statu referretur. In quam rem ipsi missa sequenti potiuncula ℞. cort. peruv. ℥j. pulveris absorb. Wed. antispasm. st. a. ℥β. antimonii diaph. ℥j. aquæ scabios. poeon. flor. til. a. ℥x. conf. alk. inc. ℥j. m. novi motus adeo belle fuerant compositi, ut nihil deinceps auxilii vel consilii a nobis reposceret, & die demum prima mensis Junii, de sanitatis suæ statu per litteras nuntiaret, se ita valere, ut tantum pro tussicula sub levi refrigeratione infestante, pilulis antieccochicis a nobis sibi missis, idque non valde crebro, indigeret, quarum sibi novam portionem expeteret, nostri ceterum faciens judicii, an illis aliquid infusi cujusdam pectoralis adjungere vellem. In quam rem quum ipsi sequentem formulam ordinassem, (una cum regulis dieteticis ipsius sanitati velificantibus) ℞. spec. pro dec. flor. & fructuum, pro dec. aper. maj. a. ℥j. hb. millefol. ℥β. cujus quotidie aliquot pugillos aqua fervente infunderet, & ubi leviter bullissent cum saccharo canariensi biberet; mense Julio per litteras significat, medicamenta sibi transmissa, per Dei gratiam egregia præstitisse, sic ut solto soluto statuerit experiri, quid natura regulis diætæ adjuta, contra morbum valeat? Et ex illo quidem tempore ad hanc usque, qua hæc scribimus horam, nihil amplius de ipsius statu, quam quod valeat, parentibusque grandævus a ministerio sit, rescio.

§. XII.

§. XII.

Antecedenti historia non minus memorabilis est, quam sequentibus verbis in adversariis nostris medicis, quum adhuc ageretur, consignavimus. Civis hujus urbis, octo circiter vitæ lustra emensus, corpore gracili & macro, genis intense rubentibus, tussicula prope continua laborans, asthmaticus sæpe (patre itidem satis asthmatico, & cui tres sunt iidem sata parentibus sorores, una cum fratre natu majori asthmaticæ, & tussi, genisque intense rubentibus, pallente reliqua facie, dispositionem phthisicam præ se ferentes) totaque externa facie ad phthisin (quam tamen summa vitæ temperantia semper hucusque eluserat,) pronus, quum sub ædium suarum a nive corruptarum hiberna instaurazione corpus die multumque aeri brumali exposuisset, vere anni 1739. ineunte, asthmate humido cum tussicula corripitur, cumque hæc ægitudines non leve in dies incrementum fumerent, nostra ope adhibita, mensis circiter unius spatio iis feliciter defungitur. Inde ad auctumnus usque illius anni recte pro more suo valens, quum denuo sibi ab aere aulteriori non cavisset, denuo in similem ægitudinem incidit, hoc solum discrimine, ut tussis sicca jam gravius adfugeret. Vincebatur & hic morbus, Deo benedicente, nostra opera, sic ut præcipite mense Octobri, nostro jam non amplius indigeret consilio, indeque ad medium usque ejusdem mensis anni sequentis 1741. belle valeret. Sed cum veteris immemor in sanitatem delicti denuo dimidius sub jove humido inter armenta veneuntia egisset dies, in ipso foro armentorum, die 16. Octobris hora antemeridiana decima, horrore totius corporis vago cum insultibus asthmaticis suffocativis & lipothymiis tantopere corripitur, ut duobus licet quadratissimis hominibus fultus, ægre tamen in domum suam deferretur, asthmate nunc in hæmoptysin transeunte, pulmonibusque integras floridi sanguinis uncias excutientibus; sic ut semianimis in lecto a suis componeretur. Uxor non leviter perterrefacta, me quantocyus accersiri jubet, cumque haud ita multo post adventarem, hominem reperio misere decubentem, continua tussicula merum sanguinem (cujus libram ad minimum medicam pelvi jam exceptam adstantes monstrabant) cum dolore exquisito sub mamma dextra, eructantem. Jam quidem an levi sanguinis e vena pertusa missione morbi furor minui posset, apud animum cogitabamus. Sed quum ægrotus audito solum venæsectionis nomine, contremisceret, & præterea non parum sanguinis jam profudisset, statuebam potiunculæ ischæmæ derivationis ergo laxans addere. Concinnatam igitur potiunculam sq. ℞. pulveris absorbentis Wed. ℥ij. antisp. st. ℥j. cort. peruv. opt. ℥j. inf. lax. m. ℥β. aqu. buglos, borrag. cord. temp. a. ℥j. m. omni horæ quadrante ad cochl. j. exhiberi tamdiu jubebam, donec sanguis subsisteret. Ceterum imperata quieta in lecto continentia & silentio, cerevisiaque

tenuiori pro potu imperata, me pomeridie rediturum polliceor. Versus vesperam rediens, potiunculam vix dimidium absumtam invenio, nihilo fecius morbi rigorem notabiliter sopiri ceptum, sic ut jam non nisi integra vel sesqui hora elapsa eandem, idque tantum ad alvi solutionem usque, exhiberi juberem. Paretur, alteroque mane rediens salia omnia invenio, qualia morbum ejusmodi in meliorem se frugem recipere indicant. Alvo aliquoties reddiderat, pulsus instaurator, & mollis, urinæ turbata, respiratio liberior, nec doloris punctorii ante commemorati sensus amplius, nisi forte sub respiratione graviore aut tussi fortiori: sputa, sanguine non nisi parce picta, libere excreabantur, sudor calidus per totam corporis superficiem æqualiter prorumpere moliebatur. Præscribo pro curationis bene ceptæ continuatione ℞. pulveris absorb. Wed. cort. per opt. falsi viperarum fix. a. ℥ij. m. bene tritis add. aqu. cord. temp. buglois. scabios. borragin. a. ℥x. syr. viol. ℥ij. m. mirabile dictu est quam sub hujus potiunculæ usu bihorio vel trihorio ad cochl. j. morbus proximis duobus nycthemeris mitescere ceperit, vasorum ruptorum legitimæ sanationis seu coalitionis signis sese rectissime prodentibus, sic ut die 19. Octobris non solum denuo eundem in modum confieret, sed etiam, cum proximo triduo absumta esset, denuo iteraretur, ægroto inde ex voto sub quietâ in lecto continentia non convalescente solum, sed aliquot jam extra lectum horas impune quotidie agente. Ut interim alvi solutione novarum ad pectus congestionum materies subtraheretur, usui hujus mixturæ quotidie per vices interponebatur hemuncia potiunculæ laxantis ex inf. lax. m. ℥ij. & oxym. scillit. ℥ij. elixiriique pret. rubri Hannekeniani (quod nihil aliud est quam balsamum liquidum spirituosum, mitis gratissimæque indolis,) ℞. His adeo ex voto succedentibus, ut die 26. Octobris nullum morbi præter aliqualem languorem superesset vestigium, cum ægrotum hoc die a medicatione feriari præcepissem, die sequenti pulverem prophylacticum sequentem concinnabam: Rec. pulv. abs. Wed. ℥j. cort. peruv. electil. & alcoholif. ℥iv. nitri cryst. ℥j. m. f. pulv. d. ad scat. f. &c. &c. quem ad manus haberet, si qui veteris morbi motus denuo forte suscitarentur, vel sponte sua id eveniente, vel admisso in rebus non naturalibus errore. Ceterum elixirii visceralis balsamici Hoffmanniani ℥j. per aliquot dies post prandium sumendam perscribebam, hacque methodo percuratum calendis Novembris dimittebam. Et vidi ego quidem hunc virum, quum hoc anno iuente ipsius liberos variolis corruptos curarem, licet tempestas austerissima phthificisque parum accommodata esset, nulla non ex parte valentem, remque familiarem & zythopœicam, (est enim paterfamilias industrius) impune administrantem.

§. XIII.

Hæc sunt, quæ praxi medica, imo & necessitate magistri, *σαχασμα*
1827

Τεχνητος principifque artis flum ducentibus, didiceramus, illoque animo, ut nobis olim, aliisque prodesset, in adversaria nostra retuleramus. Ut interim certiores evaderemus annon aliquid de admirabili hoc curationis genere litterarum monumentis proflaret, varios omnino auctores, & imprimis illos, qui hodiernorum medicorum vel academicæ institutioni, vel privatae deinceps industriæ præfici solent, excutiebamus. Sed altum ubivis, de cortice iuprâmis, silentium, si ill. Hoffmannum excipias, cap. de sanguinis fluxu ex pulmonibus, medic. rad. system. tom. 4. parte 2. *Chinæ*, inquentem, Mortonus in phthisiologia, *corticem in electuario cum Symplo rosarum redigendum, mirifice commendat. Cui extractum cascavilla aquosum, succinum & pulvis nucifæ commodo adjiciuntur. Hæc enim, ibi partibus motricibus a robore defectis debitum tonum blande reddunt, ut sanguis per totum corpus promptius & expeditius cum omnibus succis circumbeat, simulque cuticularis excretio libere succedat, faciunt, & sic utilitatem præstant.* Quibus verbis, cum directe ad Mortonum ablegati essemus, facile totius rei rationem perspiciebamus, non leviter mirati, memoria hæc nobis excidere, seu prætervideri, potuisse, quum olim ex lectione hujus libri tantam percepissemus voluptatem, ut auctores extero quidam & ingenio & studiis & praxi medica florentissimo medico fuerimus, ut de Hydrope ad exemplar Mortoni de phthisi, commentarios pertexeret, quem quidem laborem uti nobis iterato rogantibus in se devolvi pro amicitia nostra tandem permisit, ita certe in publicam utilitatem eundem nominifque famam pertexisset, nisi fata, vix ac ne vix quidem adfecto opusculo, eundem mortalibus exemissent. Quemadmodum vero ex lectione Mortoni non poteramus sine summa voluptate perspicere, virum *πραξιολογος*, iisdem ductum praxeos ethicæ indicationibus, medicationis genere non valde dissimili electo, similes nobiscum, eosque felicissimos, successus fuisse expertum; ita non poterant non consilia nostra ulterius confirmari, quum commentarios amplissimæ n. curiosorum academix evolvens, celeberrimum experientissimumque Dn. Drem. Gothof. Heldium, cent. 3. & 4. pag. 383. hunc in modum in *observatione* cui titulus, *Cortex Peruvianus polychrestum remedium*, commentari invenirem: porro pro mulieribus ad nimium mensuum fluxum & fluorem album, item ad hæmoptysin & vomitum cruentum, & in genere ad omnes hæmorrhagias, *corticem instar arcæni experientia edoctus commendo.*

§. XIV.

His uti justum experiendi desiderium non poterat non magnopere inflammari, ita casu adjuvante, paullo post, novam experiendi occasionem denuo nanciscebamur, in Zytopæo isto, de quo §. XII. sumus loquuti. Is enim, quum ita sibi valere videretur ut qui ægrotare denuo non posset; hocque animo præter alios duriores, mense Februario, in

frigido aere susceptos labores, faccos majores hordeo plenos (quorum quilibet septingentas libras pondere excederet) trochlea in tricladium levaret, motus genere totum corpus varie vehementer exercente & imprimis brachia super caput violentius levante & distorquente; die 21. Febr., post prævios horrores vagos, & sensum punctorium pulmonum in sinistro latere, sanguinem merum floridumque tussire incipit. Curritur quanto-cyus ad me, cumque adventans causas procatarticas externas magis quam internas fuisse reperirem, bono ipsum animo esse jubebam. Sanguis tussi rejectus duas vix excedebat uncias. Nihiloscilicet quum Vsonem & nunc, uti in antecedenti morbi stadio, vehementer deprecaretur, illa omiſſa methodum antea salutarem resumere statuebam. Concinnata proin quanto-cyus sequenti formula: Rec. cort. peruv. pulv. abf. Wed. a. ℥ij. antim. diaph. ℥j. nitr. cryst. tartari vitriolati, a. ℥β. m. bene tritis invicem add. inf. lax. m. ℥ij. aqu. cord. temp. scabios, quavis a. ℥x. m. illam tamdiu semi hora elapsa ad cochl. j. offerre suadeo, donec in exscreatis sanguis notabiliter minui inciperet, dein hora integra elapsa solum, nisi forte confertior alvi laxatio usum ad trihorium restringere juberet. Pareatur, & post nychthemeron rediens, nostrum sputa libere, & sanguine non nisi leviflime tincta exscreantem reperio, respiratio non impedita, alvo confertius dejecerat, quapropter tertia potiunculæ pars adhuc supererat. Sudore madebat per universum corpus æqualiter diffuso, urina turbatissima cernebatur, pulsus mollis & æqualis, fauces humidæ, verbo, nulla non ex parte notabilis erat in melius mutatio. Quod interim ob laxans *καλ' επιχορηγιαν* additum priori isti potiunculæ non amplius insistere possemus; ægrotusque de dolore tantum punctorio in regione mammæ sinistra quereretur; sequentem potiunculam præscribebamus. Rec. pulveris abf. Wed. cort. per. el. a. unc. duam nitr. cryst. unciam unam. Extracti feminis papaveris albi ℥β. m. bene tritis add. aquæ scorzon. tormentill. papav. rh. a. ℥x. syr. papav. albi ℥ij. m. f. *voreyt eine Stunde, hernach alle 2. Stunden einen ordinairen Suppenlöffel voll.* Succedebant hæc adeo ex voto, ut die 24. Februarii eandem potiunculam denuo confici & per trihorium sumi e re ægroti judicarem, cui pro alvo expedienda interponeretur *λειψαν* potiunculæ prioris cum infuso laxativo; his vero ad laxationem non ut antea sufficientibus, (cum imprimis ciborum appetitus jam cresceret, & ægrotus quoque ita jam firmari inciperet, ut maximam diei partem extra lectum ageret,) infusi lax. m. ℥ij. cum oxym. scillitico & syrupo rosarum solutiv. a. ℥j. prescriberebam, cujus hemunciam omni trihorio ad *επιχορηγιαν* usque sumeret. Laxabatur inde quidem noster valde leviter, at cum summa euphoria & ejusmodi curationis successu, ut jam integris diebus, præcipite Februario a lecto abesset, & præter languorem & tussiculam, (utrisque tamen valde levibus) nihil magnopere quereretur. Urina toto hujus curationis decursu valde rubella quidem megebatur, sed quæ haud ita multo post aquam luto murario-

rum

rum saturate tinctam referret. Interim pro colophone curationi addendo pridie calendarum martiarum, sequentes pilulas quotidie ad gr. iij. ter, (donec nimirum confertior laxatio pergere vetaret) fumendas præscribebamus. Rec. mpil. solutiv. n. ordin. ℥iv. de styr. c. o. extr. panchymag. a. unciam unam m. f. c. el. pect. Wed. l. a. pil. pond. gr. j. sub horum usu ita cum sanitate in gratiam redibat, ut & in aerem liberum prodire, & ad munia rei familiaris se accingere impune tentaret. Et valet quidem ex illo tempore hic vir adeo belle, ut in hanc, qua hæc typis tradimus, diem, nullis ex illo tempore adversæ valetudinis tædiis adfectus fuerit.

§. X V.

Hoc ægroti itaque Martio mense ineunte pulchre convalescente, mense Aprili, & quum hanc commentatiunculam jam apud animum meditaremur, nova experimenti sese obferebat occasio. Vir temperamenti sanguineo cholericis, 35. circiter annos natus, exquisito naturæ robore pollens, vitæ genus agens ambulatorium, quodque multa discursatione constaret, quum vitæ morumque & animi intemperantia varie variis conflictatus esset acutis æque ac chronicis malis, ad quæ propria partim (callet enim chirurgiam) partim nostra usus esset curatione, medio Aprili hujus anni hæmoptoe corripitur. Suberant rationes nonnullæ quam ob rem ad nos confugere tergiversaret. Sed ingravescentis mali duro adactus telo, hæmoptysi sub vesperam diei 19. Aprilis increbescente, hunc valetudinis suæ statum nobis nuntiari jubet: quodque nec pertusa die antecedenti in pede vena, nec proprio Marte sumta medicamenta, ullam malo medelam adtulerint. Præscribo quanto-cyus Rec. cort. peruv. electif. & alcohol. ℥iv. pulv. absorb. Wed. ℥ij. sal. viperarum fix. conch. citrat. a. unciam unam inf. lax. m. aquæ scabios. heder. terrestris cord. temper. a. ℥x. m. f. *Trincklein alle halbe Stunde zu einem Löffel voll bis zu anscheinender Besserung wohl gerüttelt zu nehmen.* Altero mane ægrotum invisens, potiunculam hanc penitus, cum dimidia ejus parte ex pharmacopolio denuo repetita, consumtam invenio; nihiloscilicet sanguinem adhuc merum floridumque tam sponte, quam tussicula incitante, erumpentem, quantitate vix pariori. Febris utut sudore viscido bonæque notæ solvi inciperet; nihiloscilicet adhuc intensa, urinis fuscis & pellucidis sine mutatione persistentibus, ejus pertinacitatem prodentibus. Alvo biduo non reddiderat. Duo hinc potiores enascebantur indicationes, nimirum ut primo hæmoptoe fortius coerceretur, dein ut alvo plus laxandæ medicamenta accomodarentur. In quam rem quum pulveris absorbentis Wedeliani anaticum prope pondus cortici admiscuissemus, (nimirum ℥ij. ad ℥j.) & infusi laxativi ℥ij. ad aquarum temperantium tres circiter uncias adjunxissemus, quid proximo nychthemero inde futurum esset, præstolabamur. Altero mane rediens, parcius scaturientem e pulmonibus sanguinem

nem, febriculam longe mitiorem, urinas turbari incipientes, sudoresque optimæ notæ invenio. Sed quod alio ne nunc quidem reddidisset (1), sanguisque nimis floridus per vices emergeret; non solum primarum viarum repurgationem modelle urgere, sed etiam pulveris ischaemi Wedeliani proportionem concipi æquare, & terram foliatam tartari pro æstus promptiori cohibitione his jungere statuebam. Constatam itaque ex horum ana 3j. & aquis pectoralibus analepticis, mixturam ℥v. circiter, cum infuso laxativo alternatim omni hora elapsa ad cochl. j. fumere præcipiebam, cumque hac methodo tota illa die strenue continuata, non solum aliquot dejectiones alvinas sed & hæmoptoes, æstus febrilis & tussiculæ insignes inducias, obtinisset, noctemque proximam valde benignam esset expertus; altero mane, quæ erat 22. Aprilis, adeo belle omnia reperiebam comparata, ut ægrotus jam in conclavi obambulare tentaret, sudor per universum corpus calidus erumpebat, pulsus mollis & æqualis, fauces æstu vacuæ, urinae crassissime turbatae, Sanguinem post hesternas alvi dejectiones non amplius floridum & parce emicuisse narrabant, sed puri striatim solum (quemadmodum id in omni legitima vasorum coalescentia evenire fas est) immixtum: verbo, adeo se omnia in meliorem frugem receperant, ut si morbi sanationisque legibus tantum obtemperaret, brevi perfectam ipsi sanitatem, Deo secundante, pollicerer. Nec voto expectationeque excidebamus. Etenim triduo adhuc continuata medicatione paullo ante commemorata cum interpositis laxantibus, vasculorum ruptorum sanatio seu coalitio justam decurrebat periodum, somno ciborumque appetitu & viribus paulatim redeantibus, sic ut die 25. Aprilis jam innocue nostrum aëri libero sese exponentem, omnique morbi signo vacuum reperirem; datisque in prophylaxin pulveribus sequentibus, quotidie ad unum alterumve præbium sumendis: (Rec. cort. per. electif. & alcoh. pulv. abs. Wed. antisp. Stahl. a. 3j. m. f. jx. dof.) si iustis diætæ legibus se adstringeret, reliqua naturæ secure committi posse judicarem. Et valet quidem hic ex illo tempore, in hanc, qua hæc publici juris facimus diem, rectissime, negotiisque suis, totis diebus per vicus urbis obambulans, incolumis præest.

§. X V I.

Hæc erant, quæ ex praxi nostra clinica litteris consignaveramus illo tempore, quum hujus commentatiunculæ scribendæ initium fecissemus. Interim

(1) Mirabar omnino hanc alvi ab initio tenacitatem, cum omnia medicamenta ipsi data nulli communi laxantia fuissent, & ægrotus juscula carniū tenuia his largiter superbibisset, qua quidem methodo alvi tenaciores, facilius ut plurimum, quam activioribus purgantibus expediuntur. Sed mirari desinebam, quum narraret ægrotus, se non, nisi duodecim vel quindecim ad minimumum resinæ jalappæ granis sumtis, idque ut plurimum valde mediocriter, purgari.

terim quum varia hujus elaborationem (quod in epistola nuncupatoria pluribus indicavimus) morarentur, interea temporis morientes, adhuc fiebant accessiones. Juvenis sex circiter ætatis lustra emensus, temperamenti melancholico-sanguinei, duris opificii pilearii laboribus victum, & in-
dustrie, quærens, ossibus & nervis pollens, quique adolescens hæmorrhagis narium vehementissimis fuerat obnoxius, hisque cessantibus dolores capitis gravativos non raro erat expertus, anno 1742. ineunte, post leves bronchiorum titillatorios dolores, interdum sputa sanguine florido tineta tussit, sed quod cetera sibi suisque valere videretur, hæc non magnopere curat. Sub veris autem initium ex improvise tussicula adortus, qua limpidum sanguinem, nec parce, redderet, perterritus ad me mittit. Ego, quod nec intus furentis sanguinis, nec spasmodum in externis partibus, nec anhelosæ respiratiōis, indicia magnopere deprehenderem, ipseque ægrotus sibi præter hanc hæmorrhagiam valere videretur; statuebam experiri, numquid cortex solus ejusmodi hæmorrhagiæ compescendæ sufficeret? eamque ob causam concinnatam ex illius ʒiij. circiter, cum sale viperarum fixato tritis, mixturam quinque vel sex unciarum, quæ simul infusi laxativi managettæ ʒij. caperet, omni bihorio ad ʒʒ. fumere præcipiebam. Post duos dies ægrotum revisens, hæmoptoen quidem non increbuisse accipio; attamen nec remississe magnopere. Alvò nondum liquida fluxerant. Ut proinde omnem curationis Mortonianæ rationem exploratam haberem, laxans medicamentum die tertia exhibebam. A quo cum rite purgatus esset, die quarta denuo corticem cum lapidibus cancorum & nitro tritum, exhibeo, proximo biduo an exinde hæmoptylis mitesceret expectans. Sed quum illa sub horum usu nihil emendaretur solum, sed eodem quo ab initio tenore pergeret; hoc est ut per vices (licet ægrotus ab opificio illisque omnibus, quæ hæmorrhagiam incitare possent, sibi studiose caveret) nunc plenius nunc parcius flueret: statuebam pulverem Wedelianum ad manus fumere, concinnatæque ejusmodi, qualis antecedens fuerat, potiunculæ, scrupulos duos addens, eamque per bihoria exhibens, bidui spatio hæmoptoen hanc percurabamus, sic ut die quarta ab hujus potiunculæ ordinatione ægrotus jam convivio nuptiali agnati, bona nostra venia, additoque solum temperantiæ monito, impune interesset, & ex illo tempore in hanc usque diem recte valeat, opificioque manus, sine hæmoptoes concitatione, aut alio quodam sanitatis incommodo, solitum in morem admoveat.

§. X V I I.

Agmen denique claudat historia vomitus cruenti ex methodo nostra curati. Matrōna sexagenaria, tussi stomachicæ inveteratæ, eique non raro cruentæ, dudum obnoxia, & quod corporis habitus esset macilenti, venis turgentibus, semper pro phthifica (utut cetera recte valeret rerumque

que suarum fatageret) agnatis amicisque habita (conf. supra pag. 11. n. 8.) post gravem ex obitu filii moerorem, aliasque graves animi commotiones, vere hujus anni in febrem incidit continuam, cum asthma, febreque nocturna inprimis scorbutica adeo intensa, ut deliraret, signis reliquis omnibus illam periculose tentari docentibus. Sed quum nihil nos pro salute ægrotae a nobis æque ac agnatis tentatum esset, benedicente divina gratia hæc quidem febris mitescebat, nihilofecius virium plenaria prostratione febris lenta in locum succedebat, cum tussi humida, admodum pertinaci. Aptabantur & his non infeliciter a nobis medicamenta, sic ut paulatim ad se redire inciperet ægrota, & ad unam alteramve horam a lecto abesse cum successu Majo exeunte tentaret. Sed quum gravibus famulitii sui delictis gravissima adficeretur animi commotione, denuo inflammata febricula, asthma rursus sicco, cum dolore ventriculi exquisitissimo, tentari incipit. Adcommodabantur his denuo medicamenta, eo quidem successu, ut omnia febrim mitigatam paulisper post duo nyctemera monstrarent. Sed dolor ventriculi, a quo asthma non poterat non in novas concitari turbas, sub his tantum non increbescens, insidiis morbum non carere docebat. Nec vanum augurium. Et enim mane diei tertiæ agnati mihi nuntiari jubent, ægrotam post noctem misere exactam, sanguinem mane vomere cepisse, hincque nos avide præstolari. Adventanti monstratur sanguis fuscus pelvi exceptus, ad aliquot uncias, pituita permixtus, quem ægrota tussi vehementi, imo vomituriens, excreverat, neque his excretis sputa sanguinolenta remiserant, sed continuo adhuc, non sine ægræ agnatorumque terrore, (licet parcius quam mane) excreabantur. Jam tametsi totus externus ægrotæ exsuccæ, & ab antecedenti morbo adhuc languentissimæ, habitus prognosin nobis occurrentem valde dubiam; tamen me nondum omnem despondere animum agnatis rogantibus exponebam, quum post hanc sanguinis excretionem dolor ille pressorius exquisitissimus circa cordis scrobiculum, mirifice remisisset, sputaque recte succederent; & quod inprimis & hic non vanum fore corticis usum speraremus. Quantocyus igitur parata potiuncula, ex aquarum analepticarum tribus circiter uncias, cum sesqui uncia infusi laxativi mannagetræ, cui pro basi essent aliquot corticis drachmæ, cum ʒj. terræ fol. tartari & oxymelitis scillitici probe tritæ, novi mali curationem ordiebamur, sic ut omni ad minimum hora elapsa tres circiter drachmas hujus potiunculæ caperet. Haurit nostra strenue, hoc per Dei gratiam medicationis successu, ut quum pomeridie redirem, morbum egregie omni sui parte mitescere incipientem reperirem; respiratione expeditiori, sputis bene succedentibus, urinis minus quam illo mane rubentibus, pulsu molliori & æquali, & inprimis æstu cutis sicco in levem madorem solvi incipiente. Alvo nondum quidem reddiderat, nihilofecius status, in ejusmodi casu plus sæpe ipsis fecibus alvinis incommodi parientes, copiose *κατα* successisse dicebantur. Non mutatae proinde medicationi insistens, alteroque mane post noctem mediocriter bonam ab ægrota exactam, similia plane, imo ulterius profecta, deprehen-

dens, antecedentem potiunculam iteratam ex pharmacopolio per sesqui horas exhiberi jubeo, donec alvus exsolveretur, deinceps trihoriam exhibitionem sufficere posse judicans. Et mirabile sane dictu, quantum hac medicina triduo continuata ad se redierit, morboque liberata fuerit ægrota, nulla prope plenitudinæ in morbum victoriæ nota deficiente, quam quod magnopere langueret, sanguisque inter sputa non decreveret, sed potius augeri videretur, imo nunc floridior evaderet, quum antea fuscus fuisset coagulatioque, & ab initio fœtere non caruisset. Satis itaque resurgata ventriculi vasa sanguifera existimans, & ne novus ad hæc vasa præter naturam fieret adfluxus, metuens, pulverem absorbentem Wedelianum ad manus sumebam, illum parce corticis admiscens, talesque potiunculas per bihoriam ex methodo exhibens, donec sanguis inter sputa paulatim desineret, & factæ deim tum suppurationis tum coalitionis vasorum plenariæ signa sese proderent. His per Dei gratiam octiduo proximo obtentis, tametsi non posset non magnopere languere ægrota, & tametsi, (quod facile est existimatu) post exantlatum hunc vomitum cruentem non posset non veteris morbi, asthmatis puta humidi, insultus sese prodere: tamen quum huic iusto scillæ marinæ (quæ olim huic toties profuerat) usu satisfaceret, exquisitissima diæta analeptica viribus prospiciente; Junio mense exeunte adeo ad se redibat ægrota, ut miraculi instar suis & amicis esset. Et vivit quidem in hanc, quo hæc prelo subjiciuntur diem, pro suo more rectissime, rei familiaris curæ sufficiens, inque ædibus suis obambulans, & mecum divinam medicamentorum benedictionem admirans grataque mente recolens.

§. XVIII.

Nihil jam ex instituti ratione amplius restat, quam ut brevem methodi delineationem his adjungamus. Tametsi enim ex lectione curationum a nobis plenius descriptarum, benevolus lector haud difficulter methodum sit perspecturus, tamen quod boni scriptoris sit omnem veritatem a se propalandarum rationem clare ob oculos ponere, age brevi anacephalæosi super us dictorum, methodum pingamus.

(a) Ad hæmoptycos itaque vocati, ante omnia ad modum, quo sanguis eructatur, respicimus, nimirum an illud impetuosius fiat? aut summæ præcordiorum angustiae, extremitatum stricturæ, & tussis vehementior, illum impetiosius eructurum minentur? Vel an hæc mitiora sint, & meliora sperare liceat? Huic indicationi accomodamus pulverem absorb. Wedelianum, sic, ut potiunculæ ex aquis leniter analepticis & refrigerantibus, quatuor circiter aut quinque unciarum, pulveris hujus drachmam dimidiam, scrupulos duos, drachmam integram ad sesqui drachmas, pro re nata adjungamus.

(b) Ob spasticas extremorum in ejusmodi paroxysmis stricturas, febrilesque ad vitalia sanguinem restagnare facientes motus, tam præsentem mitigandos, quam futuros cavendos, corticem peruvianum ataxias fibrarum H. C. omni antispasmodico pulvere potentius componentem, huic pulveri Wedeliano jungimus, dimidia, imo si spasmi urgeant, æquali portione.

(c) Pro ratione æstus, febrisque continuæ, ex faucium siccitate, cutis ardore, pulsu, reliquisque signis, æstimanda, duobus hisce remediis adjungimus illa, quæ antiphlogistica καὶ ἐξοχῆν audiunt, salia media, terram foliatam tartari, & inde paratum sal viperarum fixum

(d) Nisi hæmoptoes furor tantus sit, ut nullum plane ægroti motum, (sine quo tamen egestiones alvinas fieri impossibile est) ferat; vel propria jam naturæ motu (quod in hujusmodi casu rarius evenit) alvus largiter exsolvatur: alvum blande subducentia enemata suademus, vel mite aliquod laxans potiuncula ante dictæ jungimus, sic ut alternatim cum illa ad cochleare unum adhibeatur, vel ipsi adeo permisceatur.

(e) Modus exhibendorum medicamentorum hujusmodi, iterum a tenore seu indole symptomatum determinatur, sic ut illis rigorosioribus; etiam confertior, mitioribus vero, tardior exhibitio obponatur. Sic in casu magis urgente, omni quarta, imo octava horæ parte elapsa, cochleare unum, (quo modulo drachmas tres circiter capimus) exhibemus: si vero minus urgeant symptomata, vel jam mitescere incipiant, tardius, quemadmodum illud benevolus lector ex historiis supra allatis pluribus perspiciet.

(f) Ubi hac ratione constans & fida hæmoptoes cohibitio obtenta, primaque curationis, ut ita dicam, periodus, (quæ in hoc casu non magis vel rectius e colore sputorum (m), quam e sudoribus (n), æstimatur) absoluta;

(m) Apposite forsan hoc loco explicaretur, quomodo ex sputis (quo vocabulo Hippocratis ipsiusque interpretum in morem, illa quæ expectorantur, technice indicamus) de statu ruptorum intus vasorum judicari possit? & qualia illa in legitimo sanationis decursu esse debeant? qualia etiam sint, ubi infida coalitio & imperfecta est. Verum quoniam instituti ratio hæmoptoes nec pathologiam, neque semioticen, a nobis desiderat; nec medicinæ tam tyronibus, quam viris exercitatis hæc destinatur: latius hæc tanquam medicis clinicis universim notiora omittimus, locoque magis apto servamus.

(n) Non æque autem universim notum, quod in hoc morbo a sudore ejusque indole præ reliquis signa status morbi fida repetantur. Notabile est Hippocratem jam ad sudores imprimis attendisse, non quidem ut illos extorqueret, sed ut prædictiones inde formaret. Sed quemadmodum magnus hic medicinæ rationalis instaurator, etiam alios eosque præcipuos limpidosque prædictionis fontes in morbis acutis monstraverat, (v. g. inspectionis linguæ & faucium) quibus deinceps nihilofecius relictis, artis magistri σπονοπυλις squalentes sequi rivulos satius ducebant; ita etiam circa sudores in doctrina signorum, siue semiotice medica, nondum generatim medicinam facientium & factorum usus commendata invenio, quæ si bene ab Hippocrate cepta recte perficere libuisset, maximæ esse poterant utilitatis. Jam quidem instituti nostri non est, hos semiotices defectus refarcire, quum sola tractatio de bonis vel malis sudorum signis (a) ab indole morbi, in quo fiunt v. g. quod cum sudores nocturni in catharosis, vertiginosis & οφθαλμικίς, secundum Hippocratem coac. prænot. 277 bona nuntient; tum in heclicis phthisicisque pessimæ notæ sint (b) a stadio morbi in quo eveniunt, repetendis, (c) a genere eorundem (siue illæ automaticæ, siue a medicamentis exhibitis evenerint) quæ præcessere, ubi v. g. in acutis, post dejectiones alvinas vel vomitus vel hæmorrhagias sudores, sub iusto regimine, æqualiter, nec nimis parce fluere, bonum, & vice versa: magnum sibi in elaboratione spatium reposcere videatur. Nihilofecius quod præcipua artis medicæ magistra, experientia, edocti scripserimus, fida vasorum ruptorum coalitionis signa, in hæmoptoe non rectius ab indole sputorum, quam a sudoribus desumunt, age paucis indicemus, quid his nobis velimus. Generatim itaque de sudoribus notamus illos

integris deinceps horis, imo bihoriis & trihoriis, elapsis, sub regimine convenienti, hoc est, non magis calido quam quieto, medicamenta antedicta exhibemus, donec omnia non tam debellatam & cedentem, quam penitus victam hæmoptoen demonstrant.

(g) Venæsectionem, tamquam remedium e secundariis præcipuum, his adjungimus, pro re nata in brachio vel pede instituendam, nisi sanguinis jam insignem ægrotus jacturam fecerit, vel eandem vehementer exhorreat. In utroque enim casu hæmoptoen non solum nihil emolumenti, sed damnum adeo inde reportaturam certissimum. Et dubitari quidem cum ratione omnino posse videtur, si vel mediocriter saltem sanguis in paroxysmo fluxerit, vel is plurium paroxysmorum successiva exhaustionem deperditus sit; majorisne ad cavendam hæmoptoen olim recidivam, quam ad curationem in paroxysmo, venæsectio sit utilitatis? Et memini sane olim, antequam methodum efficaciorum calleremus, in hæmorrhagiis narium enormioribus, æque ac hæmoptysibus vehementioribus, aliquoties nobis usu venisse, ut, quum iterata Venæsectione, ligaturis, alioque adparatu ischæmo, nihilo plus profectum esset, quam ut jam jam cum exiguis sanguinis λεηλανοίς animam redditurus videretur ægrotus, cucurbitulis aliquot cum scarificatione ad furas & pedes adplicatis, hæmorrhagiam promte obtemperasse.

(h) Et hæc quidem est illa methodus, qua, etiam ante cognitum nobis

illis bona portendere, si α sint calidi, β a capite ad calcem ægroti æqualiter sint diffusi, γ successive, cum levi primo madore ac dein confertius erumpentis, δ non nimis aquosi sint & tenues, sed consistentiores tenaces ac viscosi. In quam quidem rem medicis clinicis ex millicopla certe observatione nostra commendamus, ut imprimis ad hanc sudoris visciditatem attendant, raro enim certe, vel nunquam nos fefellit, si sub hoc sudoris caractere, & quando ille manum explorantem, & per superficiem corporis ægroti pergentem, visciditate sua quasi moratur, id quod vix ac ne vix quidem latine adeo adposite quam quidem Saxonice inferioris idiomate reddas, (*wenn der Schweiß und die Haut so struëff anzufühlen*.) bene cum ægrotis agi pronunciamus. Hæc etenim vii externe spasmus cutis, in compluribus morbis vigentem, solvi, naturamque vittricem crassiores & morbosas sanguinis & lymphæ particulas foras protrudere, produunt; ita eo ipso internarum maxime sensibilibus partium præternaturales tensiones, seu fibræ nimis tensam, ad justum tonum redire indicant. Qui sane motus tanti in medicina momenti, ipsa praxi medica (ministrantibus ipsi scientiis præpædeuticis anatomicæ & physiologia) magistra, dudum nobis visa est, ut materiam suggereret consignandarum in adversariis nostris primarum linearum, *commentationis, de membranarum membranosarumque humani corporis partium sympathico in motibus morbofis, & ad eos motu, nexu, præcipuo quodam theoria tam quam therapia medica fundamento*. De quo quidem argumento ad præsentem tractationem nihil hoc tempore accommodare e re videtur, quam quod mechanicam hæmoptoes seu findi modum, bonam partem, (observatione magistra,) constituamus in spasmu cutis partiumque externarum, imo & venosi generis, sanguinem ab externis ablegandum, ægrius a corde dimittente, hincque fortiori nisu ad arteriam pulmonalem, partesque vicinas, ablegante, & eo ipso in debilioribus pulmonum vel ventriculi vasis rupturas producente. Qui spasmus prout vel vigeat, vel tantum remittit, vel intermittit hæmoptoe aut non, aut ex parte tantum, aut per intervalla solum, mitescit. Desinere vero vel victas manus dare hunc spasmum, ex nullo certius criterio, quam ex sudoribus ejusmodi indolis, qualem antea descripsimus, usque per plures dies continuos durantibus, colligitur.

Corticis ad hæc usum, ægroto & ministrantibus rerum suarum satagentibus, non hæmoptoes solum, sed & alias hæmorrhagias, v. c. uteri, narium, easque tam accidentales quam habituales gravissimas, Deo secundante non raro vicimus, præterquam quod symptomata magnopere curare necessum fuerit. Quod interim hoc non obstante, in hæmoptysibus tussēs vehementiores, agrypnæ itidem, interdum negotium facebant, pro rei exigentia, Pilulas de Styrace cum opio, vel laudatissimum illud Sydenhami Laudanum, (nunc solitarie, nunc pro aliarum indicationum ratione permixta,) interponimus, victum ægroti imprimis, prout vel incrassare vel attenuare necessum videretur, morbo accommodare studentes. Præ reliquis vero omnibus, post coalitionem vasorum, justamque suppuratorum expectorationem, id serio & ex ar e agendo, ne languentes a gravi morbo pulmones, deinceps pituitæ ex toto sanguine conflux receptaculum evadant. Quod uti olim amaricantibus cum divertentibus sordesque ad alias vias ablegantibus, potissimum peregrimus; ita nunc, post justas repurgationes, Corticis potissimum confertiori exhibitione obtinemus. Quo quidem medicamento, aliquot inde ab annis generatim utimur, ubicumque fibræ a gravi morbo laxatæ roborationem, sine aliarum in motibus anomaliarum concitatione, intendimus, jungendo, si ægroti conditio id ferat, vinorum rubellorum generosiorum usum medicum. Quæ tamen omnia tanto minori adparatu necessaria evadunt, quanto maturius pleniusque primis morbi periodis justa medicatione, qualis hæc est, quam præfenti Schediasmate proposuimus, fuit prospectum.

(1) Quemadmodum vero subdolum hæmoptoes habitualis ingenium, medicum rerum suarum satagentem non de præfenti solum malo reddit sollicitum, sed futuri etiam reditus justo metu exagitat; ischæmorum antiphlogisticorumque continuato aliquantisper usu, nostros contra novos insultus obfirmare allaborantes, majori Corticis pondere, quam antea, admixto, pondus curationi addimus, magistrum ad hanc rem, post propriam qualemcumque experientiam, Mortonum sequuti, graviter non minus quam vere *Phthysiologie* lib. 3. cap. 5. cortice peruviano, inquietem, ad flammam febrilem penitus extinguendam, & ad resorptionem obstructionum, quæ aliter nova effervescentiæ ansam præbere possint, perficiendam, non tantum palliativa in præfens, verum revera eradicativa etiam & perfecta curatio, sine vel minimo hæmoptoes reditura, vel phthiseos subsequutura, periculo obtineri solet. Flamma enim hoc modo perfecte extincta, sanguis ad motum & crasin naturalem reducitur, quo appetitus statim redit, pulmones naturali motu & temperamento fruuntur, & purpurei penus dispendia sensim reparantur, donec æger tandem, licet paullatim, priorem robustum statum rediintegratum, vel forsam meliorem quam antea, consequitur, sine vel minimo caloris hæctici gradu, vel subsequutura phthiseos metu.

FINIS.

JOANN.

LVI.

JO. HADRIANI SLEVOGT

ET

CHRISTOPHORI GRANZIN,

VOMICÆ PUMONIS

ET

VICINARUM GLANDULARUM LÆTA

ET

TRISTIA EXEMPLA.

Jenæ 22 Decemb. 1708.

Q 9 3

P R O O E M I U M.

Quandoquidem, verbis Fernellii, libr. 5. c. 10. de Part. morb. & sympt. Vomica Pulmonis latens & inprimis abditum vitium est, sæpe nec laboranti nec medico notum, quo laborans ipse nec consueta munia intermittit, nec se morbo teneri putat, causamque interitus sui nesciens intus gerit sub pectore; neque pauci inopinato e vivis horæ quadrante erepti sunt, in quibus dissectis non alia mortis causa comparuit, quam repentina vomicæ disruptio in pulmonibus, e qua pus in cordis arcem penetraverat, ipsius vim extinguens atque obruens; & duo medici celebres nec febre, nec inappetentia, nec alio ullo symptomate impendentem sibi diem vitæ supremum præsenferunt: ideo operæ pretium visum fuit, loco Speciminis Inauguralis, quod, ex decreto gratiosissima Facultatis Medicæ, in præsentiarum publico a nobis dari debet, obscuri hujus mali indolem, causas & curationem in lucem protrahere. Quod ipsum, ut prospere & in languentium certam, etiam, tutamque salutem succedat, devotis precibus sanctissimum salutis fontem imploramus.

§. I.

Vomicam a vomendo, quod pus evomat, a Neuhusio, in synopsi etymol. dictam, Basil. Faber, in lexico, tumorem excrescentem cum suppuratione, ein Geschwür, nimis generaliter appellat. Quamvis enim apud Plinium, libr. 20. c. 12. & 20. l. 22. c. 17. l. 24. c. 9. aliisque in locis, promiscue exulcerationem aliquam significare videatur; apud medicos tamen peculiarem ulceris speciem, humoris scilicet, secundum Foesium, œconomix Hippocratis p. 118. spatio aliquo conclusi, suppurationem & in pus conversionem notare solet.

§. II.

In qua significatione cum nullum apud Latinos sibi similem vocem singularem habeat, ad Græcos abeundum est. Ubi equidem sunt, qui per ἐκπύημα & ἐκπύησι vomicam & copiosam puris, a tumore quodam, præsertim phlegmone rupto, collectionem, abscessumque cum suppuratione Hippocratem intellexisse, ex coac. prænot. text. 630. p. 220. editionis Foëlianæ, cui in Lindeniana Tom. I. p. 588. cap. 6. §. 81. respondet, nec non lect. 7. aph. 20. & 22. probare, ideoque ibi Græca ista nomina Latino synonyma esse volunt. Enimvero sicut prior ex allegatis locis non nisi dolentis sedis,

sedis, alter erysipelatis, & tertius partium circa ventrem a diuturno dolore suppurationis prognosin exponit, neuter vero copiosi puris aut abscessus vomicaeque mentionem facit: ita producta vocabula nonnisi ejusdem cum ἔλκει, ulcere, valoris esse, ex plurimis Hippocratis textibus nullo negotio probari potest.

§. III.

Opus igitur est, ut, pro tuenda substantivorum horum synonymica significatione, verbo ἐκπυεν, (unde ea veniunt) quod in genere ad suppurationem ducere, in pus convertere, notat, in specie vomicas quoque excitandi sensum, cum Foësius, æcon. l. c. tribuamus. Cum enim Cornelium Celsum id ipsum fecisse videamus, ubi integrum ex prænotionibus locum, (qui in laterali versione Hippocratis Foësiانا, sect. 2. p. 41. finem textus 57, in Lindeniana autem cap. 14. p. 459. primum § constituit) in caput 7. libri 2. de medicina, verbotenus fere transtulit; hinc satis honesta excusatio nobis suppetit, cur ab ea notione, quam non solum ipse Foësius in laudata versione, sed Lindenius quoque τῷ ἐκπύησιν (Futuro participii, minus recte in æconom. ἀπό τῷ ἐκπύησιν derivato) tribuerunt, recedamus.

§. IV.

His accedit, ex Græcorum scriptis satis patere, quod Latini vomicam appellant, id apud ipsos ἐμπύημα audire; quatenus ἐμπύημα, ἐκπύησις imo & διαπύησις vocabula, in latiori acceptione, quavis suppurationem; in angustiori vero potissimum intra thoracem factam, & consequenter vomicam quoque notasse; hinc demum sequentibus temporibus, ista duo priora nomina, nonnullis strictissime sumpta, solum effusionem puris inter pulmones & thoracem supra diaphragma indigitasse, hodieque ita usurpari constat; cum & apud antiquiores τὰ ἐμπύηματα vomicas significasse, & ἐμπύητες vomicosos fuisse appellatos, ex Cælii Aureliani, c. 17 lib. 2. Acutorum, pateat; & Alexandrum Benedictum, medicorum Italiæ quondam decus salutatum, mediæque ætatis autorem, loco vocis empyematis vomica usum esse, ex libr. 10. de morbis, c. 15. ubi puris ex pectore extrahendi modum docet, discamus. Hinc libertate quadam loquenti Binningerus, elapsi seculi scriptor, obl. 31. cent. 5. in puella empyema vocat, quod abscessum potius latentem, a pleuritide non purgata relictum, id est vomicam fuisse, ipse non solum fatetur, sed etiam ex ea, post aliquot dierum lapsum rupta, prodiens materia purulenta sufficienter demonstravit.

§. V.

§. V.

Hoc pacto nec τὰ θυμάλα, Latinis satis inconcinniter tubercula dicta, inter vomica synonyma stare recusabunt; modo ex illarum numero illa fuerint, quæ frequenter glandulas occupantia ἐμπύηματα fiunt, sive ad suppurationem tendunt. Ipsum enim Hippocratem, verbis Foësi, æcon. p. 202. aliquando omnem inflammationem, in pus conversam, hoc nomine designare, & subinde Θύμα appellare, quod alibi ἐμπύημα vocaverat, Galenus autor est, in comment. Quorsum spectat, quod Sennertum, Prax. lib. 2. part. 2. c. 8. p. 190. & 191. ipsissima Fernellii verba, quibus hic, l. c. vomicæ pulmonis signa exponit, suppresso autoris nomine, tuberculis hujus visceris applicasse, & ex recentissimis scriptoribus Baglivium, Prax. med. lib. 2. c. 8. p. m. 203. tuberculum pulmonum absolute pro vomica posuisse legimus.

§. VI.

Multa ejusmodi ex practicis exempla in medium adduci possent, si instituti ratio ferret, quæ ad alia properare jubet. Verbo itaque tantum indicandum est; ab Illustri Wedelio, Patrono, Preceptore & Promotore nostro colendissimo, in exercit. pathol. therap. p. 105. §. 3. vomicam nervosa appellatione ulcus teatum, & a Fernelio, l. c. ἀπόστημα ἐν πνεύμονι salutari: apud chemicos autem argentum vivum vomica liquoris aterui nomine venire, physicaque significatione ad moralem traducta, Augustum Cæsarem nepotem suum Agrippam, & Juliam, filiam atque neptem, ob infamem vitam, tres vomicas & carcinomata appellare consuevisse, quod eorum nunquam, nisi cum maximo dolore recordaretur, ut Suetonius, c. 65. scribit.

§. VII.

Ut autem clarius pateat, quid per vomicam intelligendum sit, unam alteramque ejus definitionem dabimus. Primam quidem latiore, ex clariff. Brunonis lexico, ubi vomica idem, quod apostema suppuratum, abscessus cum suppuratione & sinus esse dicitur: strictiorem vero alteram Fernellii, ex l. c. p. 287. quod sit abscessus exiguus, & puris in pulmonis quadam parte collectio, quod membranula, propriaque cysti arte adeo concluditur, vix ut quicquam de se tetrum in cor expiret. Ubi tamen monendum videtur, (1) abscessum & puris collectionem simul ponere, haud fuisse opus: cum Latinorum abscessum, sive Græcorum ἀπόστημα, absque pure & suppuratione vix concipiamus: (2) non omnes vomicas exiguas existere, quales a Fernelio ovi columbini, vel pilulæ parvæ, aut pisi molles

lem æquantes, visæ, fuerunt: (3) multo minus cunctas intra arctos tunicæ clausæ terminos subsistere; cum *apertas* quoque dari, post Hippocratem, omnes medici statuunt, nec ipse Fernelius id neget; quando in eadem post definitionem linea, eas *tubidis* frequentes asserit, *tabem* autem, p. sequ. 288. *pulmonis exulcerationem*, ubi ex *sordescente ulcere pus exscreatur*, appellat.

§. VIII.

Sit itaque nobis hoc loco *vomica unitas pulmonis atque glandularum prope eum soluta, purulenta, & definita, ubi pus, ex humoribus & substantia dictarum partium corruptis natum, in cysti, ex vase aliquo aut visceris tunica producta, hærens, toti corpori, sive in sua sede maneat, sive exscretur, sive in thoracis cavitatem effundatur, gravia pericula minatur, & subinde infert.*

§. IX.

Posuimus, loco generis, *solutam unitatem purulentam*: ut & genus morbi, tertium in ordine apud pathologos, & simul differentiam a *vulnere* indicarem. Noluimus autem, aliorum more, *abscessus ulcerisque* nomina adhibere, quia *hoc aperta*, illud *clausa* tantum *vomicæ* competit: quamdiu utriusque vocabuli significatio, in scholas hætenus recepta, (qua apostema quamcunque suppurationem *adhuc testam*, nullo ad ipsius & puris vel quantitatem vel qualitates habito respectu; *ulcus autem manifestam*, in substantia molli, cum ejusdem perditione notat) non a nova supprimitur; cui, nescio an ratione, an vero autoritate aliqua inductæ, abscessui *pus* laudabile, bene coctum, fluidumque, ex sanguine, in notabili cavitare, ortum; *ulceri* autem, stricte dicto, liquorem aquosum, tenuem, salum, acrem, verbo, *saniem*, in cavitare non profunda, assignare placet.

§. X.

Diximus porro solutionem continui *definitam*, quia ad essentiam *vomicæ* videtur pertinere, *pus* in *cysti* aliqua custodire: unde apud Celsum, libr. 2. c. 8. *malum in tunica* salutatur. Ut scilicet, quamdiu ea clausa manet, ne vapor quidem, secundum Fernelianam loquendi rationem, ad cor penetrare, febremque accendere possit: vel, clarius loquendo, ne materia corrupta adeo in vicinas partes agat, tantaque in iis mala excitet, quanta ea, sibi in corpore relicta natans, generare solet; & proinde *malum* tale latens, ipsique habenti *interdum* vix sensibile, diu circumferatur.

§. XI.

§. XI.

Ex quibus patet, longissime ejusmodi pulmonis exulcerationem ab illis removeri, quæ nonnunquam post pleuritidem & peripneumoniam, aut ex vulnere in eo nata, *indefinito progressu*, huc illuc & in omnes dimensiones corruptiones promovent, donec visceri totique corpori interitum attulerint; nisi per medicamenta eorum causa emendetur. Hinc etiam *vomica* non æque, ut Fernelium putasse, §. 7. indicavimus, in phtisicis frequens esse potest; cum eodem autore ibidem asserente, ea *plerumque* (vel potius *perpetuo*) *sine tabe*, id est, sine febre hæctica cum *indefinita* visceris exulceratione extet.

§. XII.

Ut clarius pateat, quid per *cystim*, cujus synonyma *capsula* & *folliculus* esse solent, intelligamus, quatuor diversas de ejus origine & generationis modo sententias afferemus. Primum modo Bootius excogitavit, cum cap. 2. de affectib. omisissis, tanquam *αυτόπιης* operationum naturæ testis, de quadam *vomica*, sub cranio, ut credidit, formata, ita loquitur: *Sanguini, ex vasis profuso, solers natura confestim tenuia quedam ex ipso fila deproperans, ac undique retis instar circumtendens, iisque alia super aliis interserens, ac obliquis quoque transversisque fibris omnia inter se firmiter atque arcte ligans, eodem artificio, quo membrane in utero semini genitali statim a conceptu circumdantur, parvo temporis spatio detexit firmum densumque folliculum, intra quem conclusus cruor paulatim a statu suo demutatatur, atque in pus excoquitur.* Hætenus Bootius; cui nihil reponimus, quam ejus, de ortu folliculi, opinionem satis lepidam quidem esse, sed cum ea, quam de membranis feminis in utero exstructis asserit, æquali certitudine, id est *nulla* miti.

§. XIII.

Haud melior de altero modo est Fernelii sententia, l. c. *Quum sanguis ex aperta, rupta aut exesa vena in parvam quandam pulmonis regionem secedit, illic putrescit, sensimque mutatur in pus, ac per summum siccescens sibi cystim efformat.* Quæ verba, salva doctissimi viri veneratione, ita comparata sunt, ut a cuticulis, in pultis, vernicis, similiumque corporum viscidorum superficie nascentibus, decepto in mentem venisse videantur. Quamvis enim intra humidum pulmonem sanguini crustam induci posse, minime negemus; qui in mediis undis ex fluida substantia solidam fieri sciimus: hoc tamen loco ejusmodi crustam, in superficie cruoris coagulata, vix sufficere putamus, ubi integra *cysti*, sanguinem & *pus* continere apta, opus est.

R r 2

§. XIV.

§. XIV.

Talem igitur tertius modus, ex Illustr. Wedelii Exercit. Semiot. Pathol. p. 60. depromendus, suppeditat: ubi vomitam a sanguine excentrico, & hic illic in vesiculis dilatatis recepto, generari legimus. Nimirum quando per extensionem tenerarum ejusmodi cavernularum, aliquot earum, sublatis interstitiis, in majorem cavitatem coalescunt: quæ ut frequentissimæ, ita longe periculosissimæ existunt, plerumque phthisin vel empyema post se trahentes, ut in seqq. audiemus.

§. XV.

Quæ de vesiculis pronunciata sunt, suo modo in glandulas quoque, in pulmone ipso & juxta eum sitas cadunt: utpote, præter vasa sanguinis, alios etiam ductus humoriferos obtinentes, ut si, quod non nullis placeat, non ex mera convolutione vasorum corpus suum acceperunt, idoneæ tamen stagnationi contentorum, continentiumque partium amplificationi existant.

§. XVI.

Quartum denique modum ipse tradit Hippocrates, libr. 1. de morbis. Cum enim c. 10. varios suppurationis pulmonis modos exposuisset, tandem Tom. II. pag. 13. §. 59. ita fatur: ἡ δὲ τὸ φλέβιον παντάπασιν μὲν μὴ διαρραγῆ, σπάδων δ' ἐν αὐτῷ ἐγένηται, γίνεται μάστιγα οἷου κισσός: quæ verba a Foëssio haud sufficienter, a Lindenio autem obscure interpretata, hoc volunt: quod si vero vena non omnino disrupta, sed distensio (ad rupturam usque) in eo facta fuerit, ut plurimum ut varix evadit. Melius autem vocem σπάδων a nobis per distensionem, quam a Lindenio per acutum tractum explicari, ex p. 20. c. 15. §. 2. & 3. colligimus: ubi verba Hippocratis: ὁκόται τὶ πᾶν φλεβίον σπάδων ῥαγῆ, μὴ ῥαγῆ δὲ παντελῶς, ἀλλὰ σπάδων ἐν αὐτῷ γένηται. Lindenius ita vertit: quum vena aliqua tracta rupta fuerit, non tamen penitus rupta, sed ita, ut acutus tractus in ipsa factus fuerit: hic certe nemo, quid in vena acutus tractus, quilibet autem, quid distensio sibi velit, capiet, qui cogitabit, venam haud ex simplici tunica componi, & interiori nervea, ex distensione rupta, exteriorem musculosam (exemplo arteriæ pro aneurismate) integram manere, mox sanguini stagnanti, hinc sensim coacervato, inque pus abeunti cedere, & sic cystim pro vomica constituere posse.

§. XVII.

§. XVII.

Ubique autem singularis solertia naturæ admiranda venit, quæ in gratiam ejusmodi capsularum, non solum earum tunicis hæctenus consuetum pensum nutrimenti, ut conserventur, porrigit, sed etiam ut earum ambitus augeri, parietumque robur molli materiæ contentæ sufficere queat, liberaliori manu eas alit. Quale quid circa sarcomata, polypos, ganglia, glandulasque p. n. excrecentes, & similes naturæ a recto aberrationes, quotidie, & sæpe in reliquæ machinæ perniciem, contingere cernimus.

§. XVIII.

Sed redeundum est ad definitionem, in qua cum pus ex humorum, & substantia pulmonis atque glandularum, prope sitarum, corruptione nasci dixerimus, neutiquam cum iis ferram contentionis recipiamus, qui discrimen inter pus, ex solido aut fluido corpore proveniens, constituere, nec vocabulum corruptionis in hoc negotio tolerare volunt; dum puris productionem caloris partim naturalis, partim p. n. opus, & proinde minime Φθοράν corruptionem, sed μεταβολὴν ἡμιμοχθηρὰν mutationem semipravam potius appellandam esse, ex Galeni comment. in progn. probare nituntur. Enimvero, nodum in scirpo hocce quærere, Hippocrates docebit; cui, rebus quam verbis, magis intento, in sect. 6. aph. 20. ubi de sanguine in ventrem p. n. effuso loquitur, leve peccatum visum fuit, Galeni verbis, πρὸ ἐκφυθῆναι ἀντὶ τῆς Φθορῆναι, suppurari pro corrumpi ponere; ad cujus exemplum hisce verbis vice versa uti, quid prohibebit?

§. XIX.

Possimus statim ipsum modum corruptionis & puris generationem ejusque materiam & differentias exponere, nisi prius subjecti ut quod & ut quo ratio habenda esset. Prius constituit uterque sexus; masculinus quidem, ob magnum corporis motum, & vitia contra dietam frequentiora; a quibus ut ut nec sequioris quidem cuncta individua immunia sint, ex uteri purgamentis tamen, secundum & p. n. restitantibus, ad ejusmodi malum admodum proclivia existunt.

§. XX.

Nec ætas quoque ulla eximitur. Invenit enim Edwardus Tyson, Act. Haffn. Vol. V. obs. 26. p. 88. infantis, alterum cum dimidio ætatis annum agentis, pulmonem dextri lateris corruptum, & maxima ex parte in pus,

pus, duas fere libras pendens, conversum, quod tunicæ crassæ, femi-putridæ, cum portiuncula visceris superiori adhuc sana, e regione basis cordis adhuc cohærenti, in reliquo autem thorace pleuræ atque diaphragmati affixæ inclusum fuit. In duobus comitibus fratribus, uno quidem novem annorum, observavit Hieronymus Faber apud Schenckium, libr. 2. obs. 6. p. 232. grandem vomicam in pulmone, communem cum tota pleura dextri lateris tunicam habente; inque altero, duodecim annos nato, fere eundem sinistri lateris statum.

§. XX E.

Ne quoad reliquas ætates aliena exempla conquirere opus sit, adducam unum satis memorabile, quod nuper admodum puella, 16 annorum exhibuit, cujus sectioni interesse manumque admovere nobis licuit. Hæc, præterito labentis anni vere, post duram contusionem sinistræ pectoris partis, a machinâ, liateis lævigandis inserviente, præsentè & mox a terrore suppresso mensium fluxu, acceptam, de dolore obtuso regionis lævæ, anxietate inexplicabili, & spirandi levi difficultate, per aliquot hebdomades conquesta, sub initium Junii, a pondere, lævo brachio sublato, crepitum intra thoracem animadverterat, ex quo tempore, per 3 fere menses, usque ad 2 Septembris, qui ipsi emortualis erat, dolor auctior, & respiratio difficilior evasit, accessit tussis, inprimis noctu, febris, palpitatio cordis, sudor nocturnus, & virium imminutio, ut extra lectum consistere, sanæque lateri incumbere nesciens, miserrime vitam degeret: interim multis remediis, hinc inde a medicis & empiricis per matrem congestis, frustra usâ, aliquot ante obitum dies, D. D. Præsidis consilium imploravit; qui, præter memorata mala, artus macie confectos, abdomen turgidulum & tactui renitens, pectus macerrimum, dorsum autem a nucha ad nates œdemate, tres pollices crasso, costarum sedisque mali contractationem prohibente, quasi sacco onustum, pulsus præterea celerem, genas cum labiis rubentes, mensisque hætenus a morbi initio obstructos deprehendens, matri nihil in filia spei superesse dictavit, paucaque tantum aperientia & cordialia, in solatium magis ægrotæ, levamen cupientis, quam spem auxilii porrexit. Donec ea, post aliquot dierum lapsum, a magnitudine morbi oppressa satis cederet. In defunctæ dissectione, ab ipsa, antequam exspiraret, serio imperata, & a D. D. Præsidi in nobiliss. D. D. Hilscheri, Practici celeberrimi, & nostra, studiosorumque aliquot præsentia, instituta, dorsum prorsus detumuisse reperiebamus. Ex abdomine 7 vel 8 libræ liquoris flavi fluebant, cujus viscera sana videbantur, præter vesicam felleam, cruento latice plenam. Ex sinistro hypochondrio prominebat diaphragma, colore albo & copiosissimis vasculis sanguiferis conspicuum, ut ventriculum, alimentis refertissimum, mentiretur, quem in latus oppositum detruserat. Tumor, cultro in centro perfora-

foratus, ultra duodecim libras puris crassi, bene cocti, ex albo & diluto flavo viridantis, continuo fluxu eructabat, cujus adhuc quatuor libræ in thorace aperto fluctuabant; eratque hujus cavitas tunica crassa obducta, quam pulmonis fuisse, connexio cum portione lobi adhuc reliqui, itidem pure refertissimi, docebat. Ex pleuræ, cum hac membrana, ad volæ latitudinem, circa quartam, quintam atque sextam costam, firmiter cohærentis, numerosis foraminibus exsudabat, levi pressu, pus album, occasionemque nobis dabat, ut ibi primam morbi, ex contusione pectoris profecti, originem statueremus. Venarum scilicet intercostalium, *σπαθέρ* ruptarum, tunicas, a sanguine, stagnando putrescente, una cum pleura super inducta, in tumorem distentas, cum membrana pulmonis coaluisse, postmodum a thoracis, per ponderis gestationem valida contorsione, cum crepitu displosas fuisse, ut via suppurationi ex musculis intercostalibus in teneram pulmonis spongiosamque substantiam concederetur. Qualem casum Celsus innuere videtur, cum libri 2. c. 7. vomicas pulmonum, modo a *pulmone ipso*, modo a *costarum parte* nasci scribat.

§. XX I I.

Fuimus in recensione eorum, quæ ipsi vidimus, justo prolixiores, breviores in reliquis, apud practicos lectis, aut a D. D. Præsidi relatis, futuri, modo inde de *subjecto ut quo* certiores evaserimus. Nominavimus enim in definitione primo loco *pulmonem*; ubi neque exempla, hætenus allata, de *tota ejus substantia*, neque adhuc afferenda, *seorsim de glandulis*, vasis & vesiculis interspersis, dubitare sinunt: cum supra, §. 7. allegatas exiles istas Fernelianas *vomicellas* aliud, præter exulceratas pulmonis glandulas fuisse, contrarium statuentes demonstrare teneantur; provocatque D. D. Præsides ad vix numerandas vomicas, ante aliquot annos, in pulmonibus hominis, tabe confecti, in frequenti theatro publice ostensas, definita sua circumscriptione glandulas corruptas arguentes.

§. XX I I I.

Præter has, ad visceris hujus substantiam pertinentes, etiam ipsi *vicinas* allegavimus: per quas *thymum*, & *nigras* illas, vasis circa cor adherentes, intelligendas esse, cum *structuræ earum aptitudo*, tum ipsa *autopsia testis* suadent. Quod illam attinet, sive glandulæ ad cribri modum conformate, sive ex vasorum canaliculis conglomeratæ statuuntur, parum refert: cum ipsas spongiosæ & dilatabilis suæ substantiæ ope, non solum fecernendi munere, eoque, propter varietatem pororum, diversissimo fungi, sed etiam ad obstructions, & frequentes suppurationes pronas esse, susceptumque vitium constanter retinere, & pro ejus accumulatione, indefinitum quoque incrementum capere posse, dudum per *rationes Phy-*

siologorum, & Practicorum *observationes* demonstratum sit. Istitis nihil, his unicam, huc pertinentem, addimus, quam ex suis D. D. Præses benevole nobis concessit. Inciderat Studiosus Suevus, ex risu suppresso, in hæmoptysin, lege artis sanatam quidem, sed per motum corporis interdictum ter quaterve resuscitatam. Hunc ab initio dolor jugalis regionis & tussis, post mensem dimidium exscretio puris, & respiratio difficilis affligebant, quibus hæctica tabes, & tandem mors superveniebant. In corpore aperto pulmo dexter, fere ut scirrhus, durus & exsuccus erat, sinister in supremo lobo parvum ulcus continebat, ex *glandulis nigris* circa cor nonnullæ pure scatebant, *thymus* pugnum æquans, intusque suppuratus, ostium in tracheam habebat; reliqua viscera non valde ægrotaffe videbantur.

§. XXIV.

Quod *mediastinum* etiam subinde sedem malo præbeat, non sine causa suspicamus, si vasa ejus plurima, glandulas, fibrasque, amplum sub sterno spatium occupantes, consideramus. Novit D. D. Præses non paucos, post diuturnum in media pectoris regione dolorem, sanguinem & pus cum levamine, multos item ad finem vitæ inde acceleratum, expuisse: inter quos advocatus hujus loci, non ultimæ sortis, fuit, qui, post lapsum ab equo, de pectore, sub *sterno* male affecto, aliquandiu conquestus, subito noctu a cruenta tussi suffocatus periit, antequam opem ex medicina impetraret. Quale fatum forsitan etiam adolescentem, aurifabrum, aliquot tubercula livida, *mediastino* implicata, exhibentem excepisset, nisi irati adversarii gladius, venam emulgentem dissecans, ipsi aditum in *vomicorum* familiam interclusisset.

§. XXV.

Sic explicata licet, post *nomen* atque *genus*, diversa *sede* vomicæ, nihil tamen nos ad cognitionem ejus adhuc præstitisse, certum est, nisi per signa haud fallacia, legenti τὸ ὄτι morbi atque certitudinem præsentis ejusdem patefecerimus. Hoc ipsum autem non leve opus esse, dudum in præfatione per Fernelium admoniti, insuper a Willisio, pharm. rat. p. 2. sect. 1. c. 9. *vomicam tacite, & velut improvise in pulmone generari, nec raro non prius sese prodere, quam patientem interemerit*, scribente, informamur: permovitque hæc obscuritas, clarissimi nominis virum, Gerh. Blasium, ut nimis festinanter, *omnem circa cognitionem atque curam vomicæ meditationem intermittendam esse*, judicaverit. Enimvero, licet quoque Tulpus, lib. 2. obs. 10. *vitium hoc vix ulla sui judicia proferre* asserat; neutiquam tamen ab incepta tela manum retrahemus: cum, *inter initia tantum istud ita clanculum latere*, ibidem doceamur. Nec Fernelii a-

tori-

toritate adducemur, ut credamus, duos illos medicos, per celebres vocatos, ex nullo prorsus *symptomate independentem sibi vitæ finem præsensisse*: cum, unde istud afferenti innotuerit, ne verbo indicet; & contra ea notum sit, humano generi id a natura datum esse, ut alii, ex ignorantia funesti exitus, nimiaque firmæ valetudinis fiducia, principia morborum negligant: alii, ex morali magis causa, vitia non minus corporis, quam animi, quousque ipsis licet, occultent. Quod ipsum videtur in primis medicis istis Gallicis, apud gentem, ad illusiones facilem, factu opus fuisse: ne, quod aliis sanitatem promittentes, sibimetipsis eam dare nequissent, irriderentur.

§. XXVI.

Obscuritatem diagnosos vomicæ urgentibus contrarii quasi sunt, quæ ejus cognoscendæ causa cum antiquo Celso, & recentissimo Baglivo, aliisque, medii temporis autoribus, ne Fernelio quidem atque Tulpio exclusis, vel nimis multa signa coacervant, vel ea, diversis speciebus gradibusque morbi competentia, una ferie inter se connexa, ac si in omni subjecto & semper occurrerent, non sine confusione discentis, proponunt. Quam ut evitemus, aliter vomicam incipientem, quam adultam; aliter quoque in glandulis thymi, & mediastini, quam pulmone hærentem; & rursus aliter ex *spadone* vasis, aut tunica visceris corrupti generatam, eamque adhuc clausam apertamque cognosci supponemus: ut hinc non solum ad præsentis, inque sensus incurrentes circumstantias & querelas ægri, nec non *essentialiter inherentia & consequentia* signa; sed ad causas remotiores quoque & analogiam animum adhibentes observemus, difficillime *extra pulmones* sitas, post has *tunica vasis* comprehensas, facilius vero pulmone *immersas*, omniumque facillime *apertas* præ clausis, ubicunque istæ fuerint, deprehendi.

§. XXVII.

Communem autem cunctis vomicis *dolorem*, & in secundo modo proprium habendum esse, cum earum *generationis ratio*, tum Hippocratis autoritas statuere persuadent. Sicut enim ab humore aliquo, ex quacunque occasione, vel in *vase suo p. n. stagnante*, vel inde in *substantiam visceris effuso*, cujuslibet vomicæ primordia & causa continens petenda sunt: ita prout ille vel *dulcis*, vel *acris* fuerit, ubique tristem sensum affectæ parti inferet: & prior quidem, *sola tensione* nocens, *obtusum* magis & *gravantem*; alter vero simul *rodentem*, *acutum*, pro re nata, aut *morficantem*, *terebrantem* urentemque, excitabit. Quæ singulæ dolorum species, ratione *quantitatis*, majores vel minores: ratione *durationis* vero, continuæ vel intermittentes esse possunt: prout scilicet magna vel parva moles

Disput. Medico-Pract. Tom. II,

§ s

ma-

materiæ peccantis ἀθρόως καὶ βραίως per πνευμαλισμὸν; vel pedetentim per συναθροισμὸν, continuoque vel interpolato fluxu affectam partem occupaverit.

§. XXVIII.

Est quoque vomicarum dolor fixus, nec sedem semel occupatam facile, antequam eam corruerit, relinquit. Sicut ille solet, cujus causa adhuc in vasīs, febricantium, arthriticorum, scorbuticorum, similitumque natans, & ad partes exquisito sensu præditas, meninges v. gr. articulos aut periostium appulsa, tamdiu eas dire tractat, donec vel in venas retroacta avehatur; vel si texturæ teneræ volatilibus fuerit, partim resolvatur, per poros abitura; partim in solidas substantias agendo, suos aculeos obtundat & amittat. Hinc si, quod haud raro fit, stimuli in una thoracis regione feriantur, mox alteram adoriuntur, ut ab ima ad supremam, a dorso versus sternum, hinc iterum ad primum punctum, vel sine ordine huc illuc abire videantur; id non uni eidemque materiæ morbificæ, ex uno loco in alium evaganti, sed vomicarum numero, progressu temporis ex novis causis aucto, adscribendum venit. Ubi quoque simul evenit, ut antiquior afflictio aliquamdiu sopita jaceat, aut, cum consueta mala insuetis facilius ferantur, a nova quasi obscurata, non æque sentiatur.

§. XXIX.

Et hinc est, cur §. 27. dolorem alium *magnum*, alium *parvum*, alium item *continuum*, alium *intermittentem* asseruimus. Ne scilicet contra sensum disputare videamur, qui ipsimet §. 9. vomicam interdum vix notatu digna suæ præsentis indicia edere, concessimus. Quo ipso tamen neutiquam, talem morbum prorsus *indolentem* asserentibus, adtulpamur: quin potius, si possibilitatem ἀναλγησίας, ex aph. 41. sect. 61. ostensuri, διὰ παχύτητα τῆς πύλης, ἢ τῆς τόπης, ob puris vel loci, (illud continentis) *crassitiam*, *suppurata in corpore loca nullum sui signum edere*, nobis objicient, ipsis, præter ea, quæ in proximo antecedente, & superiori §. 25. adduximus, statim alium aphorismum, sextum scilicet, sect. 2. opponemus: *quicumque aliqua corporis parte dolentes, dolorem fere non sentiunt, τῆτέοισιν ἢ γνώμῃ νοσέει, his mens laborat.*

§. XXX.

Quod autem ex dolore *continuo & fixo* in thorace, Hippocrates atque Celsus signum vomicæ desumerint, in §. 3. a nobis citatus locus docet, dignas qui hic legatur: *quicumque dolores ex his locis (pulmonibus) non sedantur, neque ad sputorium purgationes, neque ad stercoreum alvi subductionem,*

nem, neque ad vena sectionem, & medicamenta, & victus rationem, εἰ δέναι χεῖρ ἐκπύσησιν. Quæ verba Foësius quidem & Lindenius in versione, ad *suppurationem tendere, sciendum est, significari*; sed in œconomia, eos, scire licet, *vomicas excitare, sonare invenimus.* Idque Celfo præeunte: *dolor pulmonis, si neque per sputa, neque per cucurbitulas, neque sanguinis detractionem, neque per victus rationem finitus est, vomica aliquas intus excitat.*

§. XXXI.

Dolori succedit in signorum, maxime frequentium, ordine *pulsus*, quem a vomica adolescente, jam antequam æger febricitarit, mutari necesse est: quatenus a folliculo, intra pulmones nato, vel a cruore, immediate in vesiculas congesto, atque pure, *heves arteria* premuntur, ut sanguis transturus, liberum per eas progressum haud inveniens, *cordis systolen* retitendo turbet, ut *diastole arteriarum* inæqualis, dura, &, pro supervenientis febris statu, celer atque frequens evadat, & tandem, sub pondere fatiscens, prorsus intermittat.

§. XXXII.

Quod *levibus arteriis* accidere innuimus, id *aspera* ramificationibus quoque usu venire solet, ut a foris incumbente mole non solum, sed ipsas quoque subeunte materia excrementitia obstruantur, unde aëris reciprocatio laboriosa & tandem impossibilis efficitur. Obscurum igitur videtur nobis, cur Fernelius, l. sæpius c. latente vomica affectis sublividum faciei colorem, linguam in jejunis lentore oppletam, a motu corporis, ciboque & potu calido, urinam tinctam, citatumque pulsum, *citra ullam tamen spirandi difficultatem* tribuat: cum vel sola *cachexia*, cujus haud levia indicia hic recensentur, hominis, integrum adhuc pulmonem habentis, respirationem onerare soleat; & præterea citati capitis verba ultima symptomatibus vomicæ, nondum ruptæ, *spiritum gravem atque difficilem* annumeret.

§. XXXIII.

Restant longe plura vomicosis familiaria accidentia, *febris nimirum, tussis* modo *secca*, modo *humida*, *fatior anhelitus*, *consumitio corporis* &c. ex quibus, si cum hæcenus memoratis conferuntur, labore haud adeo magno, diagnosi formari potest. Hinc, ut non tantum præsentem vomicam cognoscere, sed imminetentem quoque prævidere queamus, ea sedulo consideranda erunt, quæ suo loco, inter *res naturales, non naturales, & præter naturales* afferemus. Ex quibus & subjecti ad hunc morbum aptitudo,

& hunc ipsum, præfente tanto caufarum apparatu, in isto exoriri potuiffè, elucebit.

§. XXXIV.

Ut tandem plura hujus ægritudinis phænomena uno intuitu conspiciantur, frequentius in eo occurrentia, fictoque aliquo exemplo comprehensa, eo ordine, quo plerumque ea sese nobis offerunt, hic exponemus. Quod si igitur juvenis amans vini & ciborum acrium, iracundus, scorbuticus, post iter pedestre, hybernium, aut saltationem concitatoriam, potum frigidum, calenti pectori infusum, post clamorem item, aut contusionem pectoris, vulnus, hæmoptysin, aut pleuritidem, peripneumoniam & anginam, nimis cito, ante sufficientem continentis causæ remotionem, superatas, ulcusque cruris sine medicamento clausum &c. de dolore sub sterno, aut in latere tendente, aut rodente, acuto, interpolato quidem, sed fixo tamen, per motum corporis & animi manifestior, processu temporis aucto, cum tussi sicca, vel ex pituita humida, & sine roncho queritur; hunc *ἀπόστημα ἐν πνεύμονι*, abscessumque tuni-
catum in pulmone, adhuc clausum, exiguum, gestare dicimus; idque magna apud ægrum & adstantes fide, si simul vesica una, vel plures, pure plenæ cum tussi prodeunt. *Magnum* vero vomica adesse, tunc pronunciamus, si pulsus simul durus est & respiratio difficilis; *maximam* si ille intermittit, hæc vero cum anxietate & erecto collo fit. Apertionis punctum disruptæ cystis crepitus patefacit; quo licet non audito, apertum tamen apostema in ulcus transiisse, ex tussi humida cruenta, purulenta, & subinde foetidissima colligimus; certioresque nos de folliculo dilacerato membranulæ protrusæ faciunt. Si vero mox inter initia dolorum, vel non diu post earum sensum, tussis materiam corruptam evehit, tunc hæret ulcus in vesiculis pulmonis, eique citius frequentiusque, quam per *σπάσμοι* clauso, respirationis vitia & pulsus celer cum febre associantur. Multo aliter rem circa thymi atque mediastini glandulas se habere, situs & connexio earum docent: ut, si a loco doloris percepti recesserimus, eorum status p. n. a priori difficulter cognoscatur, ex modo & via excretionis contentorum demum a pulmonis vomica distinguendus.

§. XXXV.

Hoc loco iterum Fernelium non intelligimus, quando discursum, de medicis, §. 25. allegatis, aliisque inopinato a vomicis interentis, ita finit: *omnibus tamen, sic affectis, multo tempore, antequam vomica rumpe-
retur, cruenta excretio processit e pulmonibus, eaque cum tussi: adsuitque
spiritus gravis ac fetidus, corporis gravitas, pectoris levis oppressio & spiritus
difficultus, quibus talis raro comes.* Neque enim capimus, quomodo istis
omni-

omnibus mors inopinata fuerit, quibus, præmissis tot periculi instantis præconibus, illa venit. Reliquum igitur est, ut credamus, eum statuisse, ex vomica, nondum rupta, cruentam excretionem fieri potuisse; vel juxta cum vesiculosa etiam aliam, ex tunica vasorum ortam, pulmoni inhæsisse.

§. XXXVI.

Sed missis hisce, in transitu tantum libatis, ad semiologiam nos iterum recipimus. De qua candide fatemur, eam, ad formandum signum pathognomicum, ut plurimum tantum sufficere; cum non una ex causa interdum accidat, ut præter opinionem medici, sedulo ad omnes circumstantias animum advertentis, natura a cœpto opere, vere vel apparenter, plane cesset; aut hanc morbi speciem in aliam, v. gr. pleuritidem, anginam &c. mutet; aut materiam, per superiora educendam, ad inferiora, alvum scilicet, sæpius vero ad vesicam ableget. Sunt exemplis libri observationum pleni; hinc unius tantum mentionem faciemus. Studiosus pugillatu se exercens, a valido ictu gladii, duro globo obligati, in jugulo, super thymum, tumorem reportaverat, quem versus interiora magis, quam exteriora increvisse, ex eo colligebat D. D. Præses, quod foris vix latum pollicem protuberans, respirationem tamen difficillimam redderet, ut octavo morbi die magno conatu aerem, per violentam dilatationem thoracis, attrahere quasi, iterumque inde extrudere opus esset, donec, suffocationi proximus, statim libere respiraret, quamprimum tumor emollitus aperiebatur; quem vomicam fuisse, post multi puris effluxum, cystis particulatim, protracta ostendebat.

§. XXXVII.

Non adduximus hanc historiam, ut exemplum insolitæ alicujus viæ, quales antecessens § commemorat, existat: sed quia mirati sumus, hunc thymi tumorem, satis profunde jam versus cavitatem thoracis demersum, non potius per tunicam interiorem, utpote magis teneram, & a calore humido facile emolliendam, quam per firmam cutem juguli pus conceptum eructasse: cum non solum, teste §. 34. in studioso pus ex thymo in arteriam asperam profluxerit, sed D. D. Præses juvenem quendam, ex nimia vociferatione & frigidissimo potu, tumorem in eodem loco colli sibi acquirentem, per multos menses luteum pus, & tandem, cum totali morbi solutione, multas particulas membranaceas, absque ulla, vel rarissima tussi, solo screatu fortiori extraxisse viderit.

§. XXXVIII

Ne sine fine signa tractare videamur, silentio præterimus ab aliis adduci solita. Inter quæ *color faciei sublividus*, post Fernesium, etiam a Binningeo allegatus, in paucis vomicosis observatur. Tumor pectoris, ut & molestus in latus sanum decubitus non occurrunt, nisi ubi primo costis adhæserit, qui hic compressionem inclinati thoracis ferre recusat, illic vero musculos hujus in consensum trahit. Talem tumorem pulsantem tangere licuit D. D. Præsidi in celebri nostratum Advocato, a duobus robustis viris strenue pugnis cæso, & haud diu post animam cum vomicæ contentis eructante. Atrophæa adeo affectui nostro non communis est, ut fere non nisi in vesiculis pulmonis natam, & se ad phthisin inclinantem comitetur. Artificium Hippocratis, per cimoliam terram, pectori illitam, puris intus latentis sedem, citius quam vicina sana loca sicciscentem, invenienti, imitantur alii panno madido, nudæ cuti instrato; sed successu certiori, ubi pus pleuram attingit, quam si longe ab ea distans, in cysti hæret.

§. XXXIX.

Plura non addimus: cum ex tot paginis τοῦ ἔργου affectus satis pateat; ut ex præmissis levi negotio judicare queamus, quo jure Jacobus Guy, apud Hildanum, c. 1. obs. 46. p. 41. tumorem externum thoracis, ex vulnere, ante annum sanato, redeuntem; & Bucardus, obs. 53. p. 50. abscessum in lumbis, a Griffonii crudeli manu, horrendoque spectaculo, per *novaculam ignitam ad indicis* (non latitudinem sive crassitiam forsitan, sed) *longitudinem* immersam, apertum, inter vomicas retulerint: cum ille, præter apostematis simplicis, hic vero profundi, carni que immersi conditiones, nil peculiare exhibuerint. Deinde quam nimis audacter Arnoldus Bootius, l. c. civem Londinensem vomicam *hypocraniam*, ut vocat, ex puro sanguine, in cystim propriam collecto, natam, per sex vel septem annos, inter meningem & os petrosum, cum molestis cruciatibus gessisse asseruerit, ex cujus aure, a grandi flatuque turgida pila percussa, pus subito ac copiose, cum perpetua cessatione dolorum, effluerat: cum tamen Bootio nec caput inspiciendi copia data, nec ullibi vestigium cystidis repertum fuerit.

§. XL.

Haud absimile iudicium forsitan de plurimis aliorum viscerum, hepatis scilicet, lienis, renum, testium muliebrum, vulvæque vomicis, post P.inium & Celsum, passim allegatis, ferendum esset, si accurate earum qualita-

litates examinarentur: quod in præsentia nobis nec licet facere, nec libet; utpote nunc causarum rationem potissimum habituris.

§. XLI.

Cum in definitione *genus* atque *formam* vomicæ per *solutam unitatem purulentam* expresserimus, & nunc status hujus prorsus p. n. causa genuina & *immediata* producenda sit: communi quidem medicorum voce, *acre* quoddam, partes corporis viventis solidas erodens, fermentans, & in fluidam substantiam immutans nominatur: sed de qualitate ejus atque ortu non una eorundem sententia circumfertur. Dum enim ab *acido* & *alcali* quotidie manifestos, in resolutione corporum, effectus fluere videntes, quoad productionem suppurationum, in diversas partes abeunt, sit, ut pro illo pugnantes, non solum oculos ad spiritus vitrioli, nitri atque salis, in cute, pro fonticulis exulceranda, vim convertere, sed ulceribus quoque, acidulum odorem exhalantibus, nares admovere jubeant, simulque puerum quinquennem, a D. D. Christiano Helwichio, Eph. German. D. 3. an. 5. & 6. obs. 68. p. 134. descriptum, producant, ex cujus labio ulcerato tam acris & acidus liquor effluxisse dicitur, ut in quacunque corporis partes is inciderit, eas illico eroderet & vulneraret: nec defunt ipsis a juvantibus nocentibusque desumenda argumenta, quæ acidum ulcera habentibus nocere, huic vero adversa, absorbentia scilicet fixa & volatilia prodesse docent.

§. XLII.

Sunt contra ea alii, qui concentratum alcali non segnius cutem atque carnem, quam minerales spiritus, corrumpere ostendentes, idem quoque in ulceribus regnare, inde colligunt, quod ex sanguine & carne recentibus non minus, quam fermentatis, nulla arte liquorem acidum liceat extrahere, sed merum alcali inde expellatur: deinde ipsum acidum ulcera producere, ex foetore horum negant: cum, sine ulla ejus nota, liquores acidissimi in objecta operentur: nec humores corporis vitales tam insensum fluidissimæ texturæ suæ sal in vasis toleraturos esse dicunt, quod partes solidas exulceret: nec etiam alcalia volatilia atque fixa adhiberi, ut istud cicurent; sed potius, ut humores blande agitando atque resolvendo, eos a stagnatione, suppurationi faventissima, liberent & præferrent, corruptasque particulas a sanis per emunctoria excutiant: nec frustra tandem chirurgos alcalia ulceribus inspersuros, eaque magnæ sine dubio & celeris utilitatis futura esse, si acida in illis, a se enervanda, invenirent.

§. XLIII.

§. XLIII.

Quod si tertiam sententiam, probabiliorem nobis visam, amplecti licet, neque propter experimentum chemicum citatum, neque ob solum fetorem quidem, acida ex ulceribus excludimus: coactam nimis consequentiam censentes, qua propter alcali, ex carne atque sanguine fermentescantibus, per ignem elevatum, ipsis tunc etiam acidum denegatur, quando in corpore ambo ulcus adhuc constituunt: quia, eadem argumentandi ratione, nec in tartaro, nec in vini fecibus acidum statuere liceret; quia ex his ignis alcali volatile, ex illo fixum producit. Deinde, fetoris ratione, haud accurate phaenomena, ex *puri acidi* liquoris actione venientia, ad impurum sal ulceris trahuntur; quod nimirum, tot particulis sulphureis immersum, non meliorem odorem potest gignere, quam acetum, aut quemlibet spiritum acidum, sulphuri communi, per coctionem cum alcali soluto, aut lixivio scoriarum reguli $\zeta\text{ü}$ instillatum, producere olfacimus.

§. XLIV.

Haud nimis tamen acido, in suppurato loco statuendo, addicti fumus. Nam, quamvis illud ex primis viis, subinde acidissimis, in massam sanguinis venire, inque ea natate, & pro molestissimis doloribus, spasms & solutionibus continui excitandis, huc illuc duci ac deponi posse minime dubitemus: in *quovis* tamen ulcere ad ejus praesentiam energiamque *potissimum* respiciendum esse, neutiquam putamus: neque, nisi adultior quispiam §. 41. acorem ulceris labii se gustasse, testatus fuerit, linguam pueruli, de saporis acris ab acido differentia, infallibile iudicium tulisse credimus: cum ipsum clarissimum observationis autorem ambos sapores indifferenter juxta se ponere, iisque id intendere cernamus, *humorem, nulla acrimonia linguae molestum, aequae ac salsum, vel acidum partes corporis exulcerare posse.*

§. XLV.

Quam sententiam jam diu veritati plane consonam illi agnoverunt, qui famosum *acidi, alcali & sulfi* ternarium vix ad phaenomena, in laboratorio occurrentia, nedum ad naturae operationes, in viventibus sanis atque aegris explicandas, sufficere, & recte, Hippocratis effato, *dulci quoque & amaro*, nec non *insipido* magnam vim inesse didicerunt: cum aquae simplicis solvendi vim, post liquorem Alcahest (itidem omnis saporis expertem creditum) latissime patere, nemo dubitet; & Steno, in Conject. 4. de Glossopetris, p. 99. Borrachium calculum durissimum insipida aqua in aquam redegisse viderit. His accedit, quo minus *soli* purisque salibus exi-

eximiam agendi facultatem assignemus, quod ubique ab iis, per accessionem aliorum corporum, varie modificatis, majorem, quam si sibi relicta perstitissent, effectum proficisci observemus. In exemplum jam producimus ξium , cum acido communis salis in crystallinam substantiam coagulatum: cujus tria grana, quamvis acidum in iis duas tertias totius molis haud constituat, acerbius tamen ventriculum, quam 4 vel 6 guttae spiritus salis, ad olei consistentiam spissati, afficiunt: id quod ex ξ vitæ quoque & tartari emetici, similiumque actione, vires tantilli inexistentis salis multum superante, patet.

§. XLVI.

Securius idcirco, ut videtur, agimus, (conditione salium jam dicta ratione se habente,) si $\tau\acute{o}$ *acre* ad nullam salis speciem, simplicem vel compositam, restrictum, porro, ut §. 41. fecimus, *causam primariam* vomicae statuerimus; cum facile hoc pacto ejus originem inventuri simus. Quamvis enim, iudice Willisio, l. c. p. 118. *undenam materies* (vomicae) *ab initio proveniat, & cujusmodi indolis, antequam in pus maturetur, fuerit, determinare non liceat; quoniam morbi semina secreto jacta & clanculum adulta originem prorsus occultam ducunt: aliter tamen, & tanquam de negotio manifesto, veteres non minus, quam recentiores sentire legimus, qui materiam tam causae morbificae, quam producti puris, ab initio ex humoribus nostri corporis, deinde ex solidarum quoque partium continentium substantia derivant. Ex antiquis instar omnium nobis est Hippocrates, ex cujus multis locis in praesentia §. 42. & seqq. libr. 1. de morb. cap. 10. allegamus: *Fit pulmo suppuratus, cum una ex venis in ipso rumpitur: & ubi rupta fuerit, sanguinem fundit; multum quidem, si ea amplior fuerit; sin minor, paucum, & aeger quidem confestim sanguinem spuit: si vero vena non constringitur, in pulmonem funditur, καὶ σπύεται ἐν αὐτῷ, καὶ ὅταν σπύη, πύον ποιεῖ. & putrescit in eo, & quando putrefactus fuerit, pus facit.**

§. XLVII.

Loquitur artis Parens h. 1. de sanguine, per quem nostris temporibus simul *serum* quoque intelligitur. Aliis vero in locis ejusdem libri, e. g. c. 14. §. 2. p. 18. & c. 24. §. 6. p. 30. & c. seorsim *bilis* etiam & *pituita*, suo in pulmonem decubitu apostemata excitantium, mentionem facit. Ubi nos, missa bile, quae de *pituita putredine* afferuntur, in nostros usus conversuri, ea ad *lympham*, sive *succum glandularum* pulmonalium ac vicinarum, vomicis obnoxiarum, applicamus. Cum enim nonnulli idem dubium, de ejus ad puris generationem ineptitudine, foveant; quod, Mercato teste, libr. 1. de int. morb. cur. c. 8. p. 208. quondam aliis, ex

Disput. Medico-Pract. Tom. II. T t carne

carne saltem atque sanguine pus nasci posse statuentibus, de pituita in mentem venerat: opportunam erit, dum his per autoritatem Hippocraticam scisfacimus; illis quoque ostendere, nos nihil lectoribus apponere, cujus fundamentum non in libris veterum (ad quorum lectionem illi, non sine magno eruditionis suæ damno, raro veniunt) reperitur. Possimus paginam textibus; nostræ inentioni respondentibus, implere: sed unicum, ex p. II. c. 10. §. 26. excerpemus: ὁ πλέυμων ἐλκᾶται ἐν θάλασσῃ ὑπὸ τῆς φλέγματος ἐνισαμένῃ καὶ σηπομένῃ. Pulmo intrinsecus a phlegmate insistente & putrescente ulceratur.

§. XLVIII.

Offert se hoc loco commoda occasio, de causa mediata proximiore vomitæ, seu τῆς ἀκρίης, supra accusati, efficiente differendi. Ubi ex Physiologia repetendum est, quod neque sanguis, neque lymphæ, quamdiu crassi & mole, individui sanitati respondentibus, instructa sunt, motumque suum integrum observant, ulla unquam injuria vasa aut viscera afficiant. Quamvis enim omnino in machina ejusmodi, ex mere heterogeneis moléculis, unde quotidie nutrimentum suum capit, composita, per continuam fermentationem digestivam necessario particulæ, œconomix vitali atque animali inutiles, nullo non tempore emergant, excernuntur tamen illæ per emunctoria destinata, nihilque molestiæ actionibus vitalibus & animalibus creare possunt.

§. XLIX.

Maximum autem ad harum conservationem momentum fluidorum in corpore motus confert; ut, licet eorum elementa non adeo justa proportione mista sint, nec singula organa inculpabili symmetria, decenque robore polleant, homo tamen & vivat, & ad munia sua, non perfecte quidem, sed ut scorbutici, hypochondriaci, alique cacochymici solent, mediocriter, id est, non proterus bene, nec omnino male obeunda, valeat, quamdiu humorum intestinus & progrediens motus durant: & contra ea horum στάσις, in una vel pluribus partibus intentata, statim morbi comitentur, completam vero partis vel totius mors excipiat. Disponit enim internus humorum motus, a sanguine materno dudum in ovo excitatus, (unde primus merito vocatur) & post modum ab aëris mercuriali elatere, per respirationem & cum alimentis haulto, conservatus, particulas activas assumptorum aqueas, salinas, & sulphureas, ut cum passivis terreis continuo, per fermentationem digestivam, congregantes, diversis naturæ operationibus aptæ fiant, totaque machina inde caleat, nutriatur, moveatur atque sentiat, & simul hisce scopis utiles particulæ ab inutilibus separentur.

§. L.

§. L.

Quæ omnia cum sine transitu humorum ex uno viscere in aliud, vatrique loci mutatione, fieri non possint, motu adhuc alio, quem progressionem sive circularem vulgo vocant, opus est: non solum, ut ejus ope solidis partibus nutrimentum afferatur, & fluidorum excrementa, bona atque mala, ad organa fecerentia, veluti ad cribra perducantur: sed etiam vitalis calor per universum corpus dispenfetur, ejusque fonti, motui nimium intestino, decentes limites ponantur. Ne scilicet, quod in cadavere non minus, quam vivente corpore contingere videmus, tot heterogenea humorum elementa, diutius in uno loco subsistendo, per fermentationem excedentem, vel turgescendo sua vasa rumpant, vel concepta inde acrimonia erodant. Utrumque malum prohibet fluidi progressio: ut neque mustum, neque aquam, cum farina mistam, si perpetuo agitantur, tam cito, ac si in loco calido & humido quiete fruerentur, fermentescere vidimus.

§. LI.

Detecto nunc progressus & circuitus humorum summo usu, statim patet, impeditum eorum, per pulmonum & vicinarum partium poros atque vasa, motum acridini exulceranti occasionem dare, hujusque mediatam propiorem, & vomitæ remotiorem causam statuendam esse. Fit hoc fermentationis interventu: quæ partim præsentis atomos salinas concreti, sub sulphureis & terreis latitantes, fuscitando, partim novas ex reliquis, per figuræ earum mutationem, fabricando, non solum ex physice dulcibus, lacte, melle, saccharo, musto &c. acres, acidos austerosque sapes producit; sed ex insipidis quoque, sive medicè dulcibus & inodoris, fontana scilicet aqua, albumine ovorum, gummosis &c. linguam nareque vellitantes particulas extricat & elaborat. Quod ipsum cum haud dubie veritatis sit, ideo rectius fermentationem, quam putredinem, inter causas vomitæ referri, ejusque mediatam proximioram appellari credimus.

§. LII.

Quamvis enim veterum, fermentationis indolem (per Kergerum, Willisium, cunctosque limatioris Physicæ scriptores in lucem tractam,) ignorantium, loquendi consuetudo, quæ mutationes mixtorum spontaneas æque ac artificiosas, nec non ulcerum & febrium frequentiorum genesin passim per putrefactionis & putredinis obscuros terminos declarare laborarunt, nonnullos ex recentissimis scriptoribus permoverit, ut putredinem & humores, in cavitate putrefactos, non solum genuinam, sed pro-

T t 2

ximant

ximam etiam suppurationum causam statuunt: duæ tamen rationes obstant, quo minus idem sentiamus. Prima est, quod putrefactionem *speciem* fermentationis, & nullo modo, ut quidam volunt, *soli animali* regno propriam dicendam esse arbitremur. Errant enim, qui animalibus, propter foetorem cadaverosum, quem putrescendo spirant, & ineptitudinem ad spiritus ardentis, quales vegetabilia fermentescentia largiuntur, inde extrahendos, fermentationem denegant, illamque solis vegetabilibus concedunt: dum non attendunt, multa quoque ex his enormiter forte, quando fermentantur, plurima quoque nihil *Φλογιστῶν*, pauca eorum sal volatile oleosum, copiosissime ex resolutis animalibus habendum, suppeditare. Ut proinde ex hujusmodi phaenomenis haud leve argumentum credendi capiamus, memoratos corpora immutandi atque destruendi modos, pro distinctis hactenus habitos, non quidem, nisi ratione variae structurae subjectorum, & copiae atque dispositionis particularum, ea constituentium, differre; apertius tamen & significantius per phrasas, modernis auribus usitatas, caulis rerum explicari, postquam hodie usus fere obtinuit, ut τὸ *fermentescere* & *fermentatum esse* ideam concreti, activis & passivis elementis, in motum concitatis, praediti, novisque entibus producendis adhuc apti, in animo audientis formet: *putrescere* autem de corpore, omni agendi vi jam jam orbando praedicetur, *putridumque* rem fatuam, effectam & inefficacem designet; & proinde, (quæ altera nostra ratio est,) *putredo*, seu *abstractum*, ut causam ulceris vel vomicae genuinam & proximam constituat, prorsus inidonea videatur: cum ad hanc potius *acrem* quoddam, per fermentationem humorum stagnantium, eantum requiri, in antecedentibus asseruerimus.

§. L I I I.

Confirmata hoc modo fermentationis inter causas sede, nulla quoad *puris ex humore*, alicubi *subsistente*, productionem, difficultas manet, nec pro explicanda *coloris ejus albi, viridis, lutei, fuscique* origine, *sul* quoddam *acidum* vel *alkali*, ad inducendas varias praecipitationes, aliunde hoc sciendum est: cum sola inversio texturae, & transpositio mistioque nova particularum constituentium, tam ad consistentiae, quam coloris & reliquarum qualitatum mutationem satis sit. Etsi enim supra, §. 33. allegata lactis sulphuris, & sulphuris aurati Zii praeparatio, Zii que, ex ∇ forti praecipitati, color niveus a muria, persicus ab urina, luteus ab oleo tartre, griseus a \sim *ci proveniens, efficaciam praecipitantium salium in variandis coloribus satis ostendant: vix tamen talismodi apparatu h. l. opus est, cum essentia quævis resinosa, aquæ instillata, oleumque cum eadem conquassatum albescat, cerevisiaque & ipsum atramentum scriptorium, per *solum agitationem* spumam albam concipiant: ideoque *purium* sanguinem levi negotio in *pus album* & laudabile, *impurium* vero, v. gr. scor-

scorbuticorum, pro varia salis vel sulphuris exuperantia & mistura, in *viride*, vel *flavium fuscumque* converti, prorsus probabile, & proinde non male factum videatur, quod ab illis recedamus, qui *pus* & *purulentos liquores albicantes unice ex partibus sanguineis serosis, gelatinosis & chylosis, minime vero rubicundis & sanguinolentis generari, & nihil tamen impedire* scribunt, *quin tales etiam* (scil. rubicundæ) *ex erosione vasorum sanguiferis istis permisceantur, ut rejecta ulcerum lutea, rubicunda & aruginosa appareant.* Cum enim aliud singularis suæ sententiae fundamentum haud adducant, nisi quod *ulcera quaelibet, etiam interna & pulmonaria phthisicorum, quotidie magnam copiam puris lactei, absque vasorum sanguineorum apertura, sanguinisque immixtione fundere videamus:* hinc respondemus: nisi vasorum pori laterales aut extrema haverint, ne quidem partes sanguinis serosas, gelatinosas, chylosasque in viscera venturas esse; per apertas autem tales vias etiam moleculas rubellas ire posse, purpuramque suam, modo in superioribus descripto, facile deponere, & hoc pacto minui omnino; sed earum loco quotidie novas ex alimentis generari, quamdiu scil. ea assumentur, & in primis viis concoquantur.

§. L I V.

Quod si jam, remotis hisce, porro, ut ordo instituti nostri fert, occasionem *σασι* & fermentationis p. n. perlustramus, praeter ea, quæ in antecedentibus de ætate & sexu adduximus, nativam pulmonalium vesicularum teneritudinem, & glandularum porosam recipiendisque causis obstructionum aptam compositionem deprehendimus. Haud disquiremus autem, quam bene Sponius, aphorismorum novorum 33, sect. 1. *pulmonem*, ob delicatam suam, ex meris vesiculis & dilatatis vasis factam substantiam, *sanguine tenui & bilioso nutriti*, & hinc frequenter inflammatione & eryspelate, a *sanguine bilioso praeservido oriundis*, affici scribat: cum materia talis nutrimenti valde dubia sit, & potius viscus hoc a mole non minus, quam qualitate vitiosa humorum transeuntium, horumque & suo perpetuo motu, nec non ab aëris, variis effluviis referti, inevitabili accessu detrimenta sua capiat. Quibus circumstantiis Sennertus, ut videtur, motus, ex sola pulmonis *debilitate innata*, humorem in eo acrem, substantiam ejus arrodentem, colligi scribit: hanc vero debilitatem etiam a patentibus in liberos derivari posse, nemo forsitan negat.

§. L V.

Evidentiorum noxam inferunt *res non naturales*, de quibus in genere notamus: nec ubique uni earundem, recte constituta, nimis fidendum, nec vitiose se habentem, nimis metuendum esse: cum ex unica sperandum bonum, vel timendum malum, saepe ab alterius bona vel prava

qualitate ita immutetur, ut vel plane nihil, vel minus præstet, quam sibi relicta manens effecisset. Respectus igitur simul omnium, vel plurium saltem habendus est, & quæ de singulis, ut mors est, prædicantur, postmodum combinanda sunt, ut certius de origine morbi iudicium formari queat. Nominavimus equidem in proximo § dudum *aërem*; ast quia de ejus calore atque frigore quosdam temere litigantes legimus, utrum ab hoc, an vero ab illo majus periculum metuendum sit: ideo verbo monemus, solutionem controversiæ, modo tempora distinguantur, mox expeditam esse. Nocet enim omnino ejus frigus: dum in pulmonibus & glandulis humores ad *σάρον* disponendo, generationi vomiciæ insignem ansam præbet; inque facta & aperta ejus repurgationi per tussim & sreatum valde officit. Calidus, humores agitando, metum ruptionis vasorum incutit, febremque auget, ut ex vomicosis fiant phthisici. Silentio præterimus, quantum aer ad contagium, ex morbo pulmone in sanum transferendum valeat, & quantopere ille propter effluvia minerarum, partes fluidas coagulandi, solidas autem corrodendi facultate prædita, & cum eodem haurienda, formidandus sit. Inprimis autem subitanea mutatio calidi in frigidum periculosa est, & stagnationes facit, quod hyemali tempore, ex balneis improvide in aerem liberum euntes sæpe sentiunt. Quam dives pure apostema in pulmone, illustris & ætate jam provecior persona ab aere frigidissimo, in corpus, per iter pedestre probe motum, admisso contraxerit, mirabundus describit D. D. Gerbezius, obs. 130. ann. 1. dec. 3. Eph. Germ. pag. 223.

§. L V I.

Quid cibus atque potus possint, ex recepto canone, *qualis chylus, talis sanguis*, liquet. Nimirum quicquid humores vel viscidos, austeros, acidos & melancholicos; vel biliosos, acres, tenues, nimisque elasticos reddit, favet generationi hujus morbi, eumque, ab externa vi, aut interna quadam causa corpori illatum, deteriorem facit.

§. L V I I.

Per motum corporis vehementem, juvenem vomiciam, columbinum ovum adæquantem, cum tussi excrevisse, a Fernelio loc. cit. relatam legimus; nec desunt testimonia autorum, per motum tunicas intus in corpore latentium abscessuum disruptas, exitumque sic contento puri præparatum esse. De tussi, corpus interdum impetuose quatiente, nemo dubitat, eam sæpe a natura huic scopo destinari; cui nos in præsentia, ex communicatione D. D. Præsidis, risus efficaciam subjungimus: non quidem prout is gaudentis animi indicium præbet, sed quatenus motum corporis, & inprimis thoracis excitat. Quamvis autem alias cachinnus, ceu

intensor risus gradus, quod visum corruperit, hæmoptysin, hernias, abortum, & plura alia mala, mortemque ipsam mortalibus intulerit, pessime ubique audiat: hoc loco tamen lætabili specimine se commendabit. Cum enim anno 1698, puella 14 annos nata, per lumborum titillationem, cachinno præter voluntatem valde quateretur, uncias aliquot puris albi, spatio 3 horarum extulsiabat, & hoc modo feliciter ab anxia spiratione, ante quatuor menses, cum catamenia, altera vice fluentia, subito per terrorem subsisterent, contracta, liberabatur. Hanc vero vomicam, tracheam angustantem intus aluisse, hujusque folliculum inanem a natura sensim iterum resolutum, aut in cicatricem compactum fuisse, immunitas ab omni pectoris labe, post *ἐκκρισιν* dictam hæcenus persistens, cogit credere.

§. L V I I I.

Ex his apparet, quod parum absit, quo minus valida membrorum agitatio inter remedia morbi referatur. Ast cum omne nimium insuetumque naturæ inimicum, nec idem sit, cum duo idem faciunt; & insuper Hippocrates ex labore nimio *σηάδονα* producit, cap. 15. lib. 1. de morb. diserte doceat, hinc recte motum machinæ, ejus vires superantem, *vomiciferum* appellamus: cum si cuncta ejus damna recensenda essent, haud pagina sufficeret. Ne vero sine omni exemplo hæc asseruisse videamur, producimus uxorem civis hujus oppidi, honesti & fatis opulenti, quæ anno 1706, adversus monita mariti, *Φίλεργα*, mergitum sublevatione lacertos probe exercebat; donec per dolorem pectoris, a labore penitus insueto desistere cogeretur. Ex eo tempore, usque ad annum 1707, tussi sanguinea, & purulenta, respiratione difficili, cum rhoncho, & dolore obtuso lateris dextri thoracis, febre, imminutione corporis, & extrema lassitudine conflictata, ab omnibus pro phthisica desperata habebatur. Sed postquam aliquamdiu decoctum pugillare, a D. D. Præside præscriptum, calidum bibisset, d. 12. Februarii, non sine suffocationis anxietate, minimum uncias quatuor puris cruenti & frustra tunicæ albæ, crassæ, diversæque magnitudinis ejiciens, per singularem *Dei* gratiam, eodem momento quasi omnium querelarum expers facta, per saltus ad pristinam sanitatem properabat.

§. L I X.

Conveniunt autem *motus & quietis*, nec non *vigiliarum* atque *somni*, mediocritatem excedentium noxæ, in multis cum *aëris* effectibus, simulque facultatis naturalis operationes modificando, assumptorum energiam, pro re nata, & augent atque minuunt. Quæ omnia, & singulorum nocendi modos atque gradus recitare, prolixus non minus, quam tædiosus lecto-

lectoris nobisque labor esset. Id quod etiam de animi affectibus suo modo valet; prout scilicet ad coctiones juvandas, vel turbandas, humorumque motum plus justo excitandum, vel supprimendum concurrunt.

§. L X.

Quæ de mensibus in § antepenultimo *ὡς ἐν παρόδῳ* attulimus, ad alias quoque excretiones, a natura, sponte pariter quam coacte agente, institutas, applicari debent, si quacumque ratione ab ægro, adstantibus, aut medico illegitime tractantur. Tales sunt hæmorrhoides, crises febrium, imprimis exanthematicarum, *μεταστατικά*, nec non insensibilis transpiratio (a qua in medico, post pleuritidem, suppressa, vomicam, per copiosi puris dulcis excretionem sanatam, D. D. Schmidius, Eph. Germ. Dec. I. ann. 8. obs. 97. p. 160. derivat) imo hæmoptysis ipsa quoque, sive mere symptomatica, sive periodica & critica fuerit, ut & fonticuli, ulcera antiqua &c. de quibus Sepulchretum Boneti, & passim practici videri possunt.

§. L X I.

Num, quod Willisio, l. c. p. 120. placet, pulmones, *pleura adnati*, vomicæ occasionem dent, ut in ejus partem, per cohæsiorem immobilent redditam, materia peccans delata, ibi quietam sedem nanciscatur, non disputabimus; modo vomica non ut necessarium consequens ejusmodi connexionis nobis obtrudatur, sed utramvis absque altera existere posse statuatur. Plus negotii *vulnera* pulmoni creant; imprimis si ejus regioni superiori per instrumentum subtile instiguntur. Vidit D. D. Præses in studiose nobili Polono vomicam oppido memorabilem, peculiaremque *διὰ σκελῶν* merentem, quam pulmonis dextri, trans musculos secundæ atque tertiæ costæ, oblique perforati tunica, corii taurini crassitiem adepta, formabat. Hæc non pure, sed liquamine fusco, cerevisiam hordeaceam, fecibus mixtam referente, ex vesiculis, glandulis vasisque hujus visceris, una cum sanguine, ibidem stagnante, plane corruptis, genito adimpleta, & sine gravibus, morbique magnitudini ullo modo respondentibus symptomatis, nata & adulta erat.

§. L X I I.

Possimus hic verbis Hippocratis, dudum in nostra collectanea congestis, nativitatem vomicæ ex *angina & pleuritide* non minus, quam ex *destillationibus*, a veteribus tantopere deprædicatis, sed imprudenter a novis hominibus derisis, ostendere; nisi tempori chartæque parcituri, ista cum aliis mal-

malis, huc pertinentibus, librum scripturo linqueremus, & ad reliqua expedienda abiremus.

§. L X I I I.

Ex his primo loco sese offerunt, quæ vomicas ab aliis affectibus discernunt, secundo quæ multiplices earum differentias & accidentia exponunt, viamque cum ad prognosin, tum medendi methodum feliciter formandas præparant. De *empyematicis* cum vomica ratione *nominis* convenientia, dudum §. 4. actum specificaque eorum discrepantia verbo tantum ibi tacta est, quam claritus ex M. A. Severini chir. effic. p. 2. c. 7. p. 127. & Hippocraticis, ibi allegatis locis, cognoscere licebit. Obscurum igitur est, quomodo Willisius, l. c. p. 117. empyemati & peripneumoniæ pulmonis vomicam *nomine affinem* potuerit pronunciare, quod ejus *materies morbifica puri* merum sit. Nam sicut peripneumoniam *semper* suppurari, biga observationum, ab ipso l. c. p. 100. & 101. allatarum, minime ostendit; ita levis, ex *pure puro*, inter empyema atque vomicam affinitatis nota nascitur; si scilicet *τὸ* merum idem est, *ac purum*; cum foetidum quoque ex vomica exspui, ipse autor pagina sequente scribat: nec puris *qualitas*, sed *locus* potius & alia plura hosce affectus ab invicem discriminant: inter quæ haud ultimum est, quod vomica facile empyema, non verò hocce illam generare queat.

§. L X I V.

De phthisis *indefinito*, vomicæque *definito* ulcere, non una vice, in superioribus verba fecimus, falliturque insigniter h. l. Musitanus (egregius ille librorum, ex Germanorum medicorum, Sennerti, Etmulleri, aliorumque compilatione, fabricator) libr. 2. c. 2. p. 437. trut. med. ubi *hanc ab illa, ut abscessum ab ulcere* differre, *puri purum*, album, læve & æquale, *citra excretionem*; suis membranis inclusum, intra pulmones fovere, & tandiu vomicæ nomen gerere scribit, *quamdiu puri non expurgatur*; phthisin vero dici, cum hoc excernitur, & *ulcus sordidum* relinquit. Quippe non adeo inusitata est puris ex vomica excretio, ut potius eam nomen inde accepisse, prima nostræ dissertationis linea, §. 1. ex Neuhusio ostendat; inque ea non magis *semper puri laudabile*, quam in phthisi *ulcus sordidum* occurrat. Longe concinniora igitur sunt excellentiss. Vateri verba, ex dissert. de pulm. vomica, §. 12. huc transferenda: *Tandiu ulcera pulmonum vomica titulo veniunt, quamdiu propriis adhuc terminis & membranis, vel capsulis continentur, nec corruptionem suam aliis visceribus aut succis præterentibus communicant: quam primum autem adjacentibus partibus successive erosis, massam sanguineam afficiunt & inficiunt, aut etiam pulmones extrorsum perforant, potius in phthisin, empyema aliaque mala abeunt.*

§. LXV.

Positis hisce vomicæ conditionibus, facile *scirrhus pulmonis* atque *hydrops pectoris*, prætermittis aliis differentiærum speciebus, per *inhabilitatem ad suppurationem* hac vice ab ea distinguuntur; dum *scirrhus* pulmo, teste §. 23. *durus*; in *hydropse* vero ut plurimum *corruptus* quidem, sed *sine pure* tamen offenditur. Vidit D. D. Præses in duorum *alciticorum* ventre æquam ab omento putrefacto *turbidam*, in pectoris autem alterutra cavitate ad aliquot libras *limpidissimam*, ut una cum sectionis spectatoribus miratus fuerit, quomodo ea pulmonis fere totam substantiam, absque ulla consistentiæ suæ atque coloris immutatione, in poris suis occultare quiverit, quasi non nisi sal quoddam resolvisset,

§. LXVI.

Plura, aliqualem cum vomica convenientiam habentia, non addimus: neq. proinde vesiculas istas, aqua plenas, & piscium vesiculis prorsus similes, per tussim & sreatum a rustico Fuldenti, quantum constat, sano, & muliere tabida, cum sanitatis suæ recuperatione, rejectas, huc ciemus; cum inter *hydatides*, ex membranis glandularum, aut vasorum lymphaticorum extensis ortas, eas referamus, & ad ea potius progrediamur, quæ vomicam a vomica differre docent,

§. LXVII.

Primam autem eas distinguendi rationem earum *ortus* nobis præbet, cum hæcenus dixerimus, earum alias ex glandulis, alias ex vasorum ampliatâ tunica, rursusque alias ex vesiculis pulmonis, hujusque extrema membrana suos folliculos accipere; horumque alios, pro secunda distinctionis specie constituenda, semper *clausos* manere, & *integros* excerni; alios vero cito vel tarde in sede sua rumpi, & vomicas *apertas* veraque ulcera formare. Cum porro vomicæ diversæ *magnitudinis* existant, hinc nova inde discrepantia emergit. De minimis enim, sive *pilularibus* Fernelii, supra in §. 7. actum est. Quibus forsitan non majores D. D. Præses propediem a studioso, tales subinde cum respiratione difficili ejiciente, se accepturum esse sperat. Pisum grandiusculum & cerasum fere §. 22. memoratæ, ovum columbinum autem a Fernelio, gallinaceumque a Nicolao Massa, Corn. Stalp. van der Wiel c. 1. observ. 32. & Schenckio, l. c. p. 250, visæ, adæquarunt. Quas, sine dubio *mole*, §. 58. recensita, aliquot nimirum uncias puris fundens, superavit; omniumque maximæ merito censendæ fuerunt, quas in §. 21. adolescentula, & in §. 61. nobilis Polonus obtulerunt. His enim similem cum Foresto, amplissimæ præ-

xeos

xeos medico, semel tantum in Dn. de Albenbronck offendere contingeret, mox, admiratione plenus, observationem §1. libr. 16. p. 79. ita ordiebatur: *Pulmonem exulcerari novum non est, sed totam ejus substantiam in pus converti, & nil aliud, quam pus esse, & sola membrana, pulmonem succingente, contineri, ut in cavitatem thoracis ea minime rupta defluerit, id rarum existimo.*

§. LXVIII.

Sufficiunt hæc variantis magnitudinis exempla, quoad numerum, in uno subjecto non adeo frequenter occurrentia; cum *uni soli* vomicæ sustinenti sæpe vix homo satis virium possideat. Hinc præterea, quæ pro differentia vomicarum, e pluralitate earundem desumenda, ex §. 7. & 22. hauriri possunt, unicam tantum eximiamque observationem G. Clauderi, ex eph. Germ. dec. 2. ann. 6. p. 373. huc trahemus: ubi in foeminae quinquagenariæ pulmone, a fero *acri bilioso*, spatio 12. annorum, non unam vel alteram, sed 40 ad 50. imo 60 circiter *vomicas* (ab autore ita salutasas, forsitan rectius, ob incertitudinem folliculorum, *simplices exulcerationes* appellandas) genitas fuisse legimus.

§. LXIX.

Parit denique humorum acrimonia itidem notabiles inter vomicas distinctiones, dum pro diverso ejus gradu, pus quoque plus minus noxium ex illis præparatur. Vidit enim Panarolus saniam tam malignam extulsiatam, ut muscas, eam degultantes, interemerit. Quapropter operæ pretium videtur, ex habitu externo de ejus qualitatibus internis judicare posse: cum id Hippocrates, coac. prænot. c. 3. §. 205. 207. & 217. p. 562. & 563. egregie exponat; uti *τὸ πύον λευκόν, ἀνοσμον, λεῖον, ὁμόχρονον καὶ ἀφλεγμάτων*, pus album, odoris expers, leve, unitis ejusdemque coloris & nulla pituita mistum, laudabile salutat, & contra ea illaudabile *τὸ πέλιον, χλωρόν, φλεγματώδες, ἀφρώδες, βορβορώδες καὶ δυσώδες*, lividum, viride, pituitosum, spumosum, canosum, & fetidum ab ipso censetur.

§. LXX.

Hinc quoque est, cur aliæ vomicæ *acutæ*, aliæ *chronicæ*, *benignæ*, item ac *malignæ* esse solent: quatenus scil. ob lenitatem vel vehementiam efficientis causæ, materiæque contentæ majorem minoremque acrimoniam, magis vel minus dolent, aliisque mitibus vel gravibus symptomatibus stipatæ, curationem admittunt vel respuunt; vel porro diu in corpore vix sentitæ gestantur, vel multas molestias gestanti creant; vel denique pau-

V v 2

corum

corum dierum spatio a natura robusta prorsus expelluntur, aut ipsæ debilioris constitutionis ægrum ad interitum promovent; ut ex *prognosi* patet.

§. LXXI.

Circa hanc autem semioticos inter se admodum discordantes deprehendimus. Secundum Tulpium enim, vomica absolute lethalis statuenda est: quatenus ex ejus sententia, post tussiculum primo siccam, mox humidam, & aliquandiu continuatam, spiritus difficulter trahitur, anima deficit, corpus paulatim marcescit, & si ea rumpitur, homo, nec opinans, dictum ac factum occiditur. Ab hoc Mercatus l. c. p. 207. non multum abludivit, ulcus in pulmone, utcumque fiat, nunquam coalescere scribens. Argumenta, ab ipso & aliis allata, petuntur potissimum (1) a materia pulmonum spermatica non renascente, (2) a motu eorum naturaliter perpetuo, & per tussim multo aucto: cum tamen sanatio quietem postulet: (3) ab abscessu aeris continuo, novam semper in ulcera fermentationem excitante. Enimvero, sicut plurimos, culpa vel sua, vel morbi, per vomicas perire, post tot lugubres aliorum observationes, nec nostræ theses inficiantur; ita Tulpio Willium; experientia propria suffultum, strenue semet opponere legentes, adducta argumenta vix alicujus ponderis esse, mox ostendemus. Nam lubrico fundamento proprietates partium, olim in spermaticas & sanguineas distingarum, innituntur, & membranas, vasa glandulasque, ex quibus hoc viscus constituitur, quotidie a natura renovari, palam est. Prostant enim innumeræ & enormes ejus læsiones, feliciter sanatæ, qualis sine dubio Simonis Marci, exercitissimi Ohrdruffiensium chirurgi fuit, qui, juvenis adhuc & miles existens, servum sclopeto verberaturus, suum pectus globo perfodit, semestrique fere spatio non ingentem solum copiam puris, sed plurimas quoque particulas ramorum bronchialium ac sanguiferorum (quos exsiccatos apud ipsum D. D. Præses vidit) extussum, ita convalluit, ut, licet annis onustus esset, ne minimum tamen in respirationis usu, (quem eph. Germ. dec. 3. ann. 2. vir doctissimus, de phthisicis loquens, post excretionem magnæ vel parvæ portionis pulmonis, ob regenerari nescia vasa bronchialia, nunquam perfectum restitui asserit,) defectum sentiret.

§. LXXII.

Ad 2. argumentum reponimus, motum ordinarium pulmonum esse blandum & medicrem, nec a tussi eos concuti, nisi is violentior fuerit. Talem enim omnino, æque ac reliqui corporis animique immodicam exagitationem, non sanandis pulmonum solum; sed omnium quoque membrorum ulceribus valde noxiam pronunciamus: levem autem, læsæ alicujus partis commotionem, haud promiscue sanationem ejus impedire; sed

sed, pro re nata, potius promovere, plane persuasi sumus. Ad 3 non opus est respondere, quia aer vel ad ulcus ipsum non pertingit, quod in folliculo hæret; vel in aperto superficiem tantum puris afficere potest, quod omne ejicitur, & sub quo nova substantia visceris, hiatum, a vomica factum, expletura, succrescens tecta latet.

§. LXXIII.

Tutius igitur est, cum Claudero l. c. vomicas ut plurimum saltem lethiferas pronunciare: quando scilicet secundum §. 21. & 61. majores sunt, quam ut earum contenta decenter excerni queant; aut vires ægri, dudum per alias ægritudines fractæ huic operi non sufficiunt; aut ipsa excretio cum impetu & subitanea spirituum confusione contingit. Quod si porro, verbis Celsi, l. 2. c. 8. ne rupta quidem vomica, febris quiescit, aut quamvis quieverit, tamen repetit: item si sitis est, si cibi fastidium, si venter liquidus, si pus est lividum & pallidum, si æger nihil excernit, nisi pituitam spumantem, periculum certum est. Addit Riverius, prax. l. 7. c. 7. ex Sennetto, quem passim sequitur, vel ex Fernelii l. c. lin. 3. Si pus e rupta vomica effluens, in cordis ventriculos fertur, ægrum subito interimit. Quod ipsum forsitan fit, quando natura, per modum crisis, pulmones trans alvum atque renes purgatura, in opere turbatur, & materia peccans, per venas pulmonales in cordis sinistrum ventriculum delata, ut inde per arteriam magnam ad destinata loca transferatur, ibi subsistit, cumulatur, systolemque tandem tollit. Aut quæ Willisii est opinio, l. c. p. 118. si ad puris exitum via non patent, sanguini se id immiscet, ipsumque aut venenat, aut præpedit in circuitu, vel in ductus tracheales confertim irruens, simul plurimos eorum implet, adeoque infarcit, ut aëri aditus sufficiens denegetur, & illico flammula vitalis expiret.

§. LXXIV.

Sunt præter hos alii pereundi modi, partim in superioribus indigati, partim in sequentibus tangendi. Nusquam enim, quod alias de capitis læsionibus dici solet, hoc loco tuta fides est. Hinc, quamvis vomica parva, singularis & benigna sit, pulmonumque lobum superiorem tantum occupet, prætereaque vel integra expellatur, vel tempestive rupta, pus, cunctas bonitatis notas, §. 67. laudabili tributas, possidens, per superiora porrigat, & consequenter omni periculo vacare videatur; neutiquam tamen, Galeno iudice, libr. 4. de loc. aff. c. 5. haud omnium, a vomica liberatorum, sanitas durabilis est; quin callosum aut fistulosum quid, in eorum pulmonibus residuum, ex levicula occasione recrudescat. Quorsum Riverius quoque collimat, l. c. ita loquens: Si pus e rupta vomica ad bronchia transmittitur, per anaca-

tharsum expurgari quidem potest, si corpus sit validum, & materia quantitas exigua: ut plurimum tamen, relicto ulcere in pulmone, Φθίσις inde oritur.

§. LXXV.

Ut per exempla incertitudo prognosis appareat, pus fetens allegamus: quod ab Hippocrate quidem inter mala relatam legimus, sed viderunt J. Francus, apud Schenckium, l. c. p. 250. & Willisius p. 721. (ut alios jam taceamus) plane contrarium. Priori enim obtigit vomicosus, adeo terentem spiritum halans, ut nemo adstantium, nisi janua & fenestris apertis, eum potuerit ferre: qui tamen, postquam graviter oleatis puris copiam, & duas membranas, thaleri magnitudine, veluti ex aluta madefactas cum tussi eiecisset, præter omnium opinionem restitutus fuit. Deinde, quamvis Fernelius vomicas adhuc integras, ex ægris superstitionibus ejectas memoraverit; similes tamen mortis prodromos fuisse, Hollierius & scholiographus Galeni narrant. Tandem suppurationis quoad pulmonem pus per alvum secedere, lethale pronunciat Hippocrates, in coac. præn. c. 3. §. 244; sed innoxiam ejusmodi έκκρίσις pleuriticis (quidam etiam vomicosis) Alexand. Benedict. l. 5. c. 9. anatom. & Amatus Lusitanus, centur. 7. curat. 42. testantur. De pleuritidis, empyematis & vomicæ multis salutaris, paucis vero minus prospera, per urinæ vias expurgatione, nihil addimus, ne illos irriteremus, quibus tales, ex medio ventre ad alvum & vesicam viæ, haud dabiles videntur: sed illis præter Galenum, Dodonæum, Benivenium, Aretæum, Eustachium, Fallopium, Michinum, Donatum, Laurentium, Panarolum, & Hildanum, a Schenckio allegatos, adhuc Ruffum, Æginetam, Mesuen, Hortium, Langium, Borellum, Ettmüllerum &c. cum ephemerid. Germ. evolvendos commendamus, fulsioremque de eventus & durationis varietate discursum, verbis Hippocratis, de medio ventre (quem ille passim superiorem vocat) suppuratis, lib. 1. de morb. cap. 11. §. 49. 50. 51. 52 & 56. agentis, finimus: Qui hujusmodi morbos habent, partim ab his brevi pereunt, partim diutius tempus extrahunt. Differt enim corpus a corpore, & ætas ab ætate, & affectio ab affectione, & tempus a tempore, & annus ab anno, in quo agrotant: & aliqui majorem tolerantiam in morbis habent: alii omnino ad tolerandum impotentes sunt. Proinde temporis certitudo exacta, in qua pereunt, non est, &c. At si quis de ipsis recte cognoscere ac dicere velit, is cognoscet, omni tempore & perire, & superstites evadere, & pati, quæcumque tandem patiuntur.

§. LXXVI.

Cum nunc, cognito morbo, curatio non valde difficilis esse soleat: hinc in methodo curatoria studendum, ut vomicæ clausæ apertio, apertæque

que expurgatio & consolidatio promoveantur. Ne vero frustra labor suscipiatur, æger a recidiva per ea, quæ stagnationem humorum, unde fermentatio oritur, tollunt, & acrimoniam in M. S. jam præsentem corrigunt, ejusque ulteriorem generationem impediunt, præservandus est; ut simul, quæ symptomaticè morbum alias comitari, & ad phthisin perducere solent, minuantur aboleanturque. Semper vero virium etiam ratio per roborantia balsamica, præ aliis in hoc affectu desiderata, imprimis vero per convenientem dietæ usum, habenda est.

§. LXXVII.

Remedia consueti fontes suppeditabunt, ex quibus chirurgicus venesectionem, prioribus duabus indicationibus optime respondentem, commendat. Est equidem ea Borello, cent. 4. obs. 15. postquam virum atque feminam, pulmones ulceratos habentes, paucos post sanguinis missione dies, interire vidit, plauè adversa: attamen ab Hippocrate ipso, libr. cit. c. 10. §. 59. in principio curationis in manibus laudata, & ab aliis cum successu usurpata: quæ etiam in homine juvene plethorico, eoque non solum exquisite tali, sed multo quoque sanguine scorbutico polente, non parum ad derivationem humorum a loco affecto faciet: imprimis ubi febris symptomatica compefcenda fuerit. Erit quoque chirurgi manus ad maturationem apostematis, per litus, fofus, cataplasmata & emplastra, ex paregoricis, emollientibus, blandeque resolventibus applicanda, valde necessaria: postquam tales labores a pharmacopœis vel medicis amplius exerceri desierunt. Materiam hujusmodi remediorum Syllabus Wedelianus abunde largietur, & in sequentibus etiam nonnulla nominabuntur.

§. LXXVIII.

Quæ in progressu curationis, de apertione pectoris instituenda, ab autoribus proferuntur, cum grano salis accipienda sunt: cum, nisi pulmo pleuræ adhæserit, & circa vomicas substantiam suam adhuc integram habuerit, vix certum auxilium inde promitti possit. Hinc quamvis Theræum, (vel Phaleræum) hostili manu in pectore vulneratum, ab insanabili vomica liberum evasisse, a Plinio & Valerio Max. literis proditum sit; nulli tamen, ex hactenus a nobis adductis vomicosis, salutem ex vulnere sperandam fuisse patet: cum empyici potius, stricte dicti, magis certiusque eam sibi inde promittere queant. Quod si vero casus evenerit, ut apertio thoracis indicetur, ne utique per cauterium potentiale, utpote operationis incertæ, teste D. D. Riedlino, Eph. Germ. Dec. 3. ann. 1. obs. 126. & interdum minus coercende operationis; nec per ferrum candens cum Mercato; sed cum Petro de Marchettis aliisque, per lanceolam potius sive scalpellum, vagina & ala instructum, musculos intercostales perforandos esse putamus: missa facta ista dolentiſſima costarum perterebratione, ab Hippocrate & M. A. Severino usurpata.

Regimen puris emittendi, quoad quantitatem, in eo consistit, ut per vices fiat, & injectiones ex mundificantibus, balsamicis & traumaticis, melle rosato scilicet, aloë, myrrha, terebinth. balsamo de Copaiba, (Peruvianum est valde acre) rad. fraxinellæ, cichor, plantag. farsaparill. chinæ, herb. scabios. fanicul. betonicæ, nicotianæ, acnellæ, fl. hyperici, prunellæ, rosar. lign. juniperi, fantal. nephrit. colubrino &c. c. ∇ f. ferrarior. &, pro renata, ∇ C. V. parentur.

§. L X X X.

In pharmaceutico apparatu offendimus *evacuantiã*, neutiquam negligenda, ubi cruditates in primis viis hæere suspicamur. Eligenda vero sunt mitiora, ex fenna, agarico, manna, gialapa, scammonio, ꝯ dulc. in pulveres, bollos, pilulasque compacta. Longe alio sine *emetica* a celeberrimis practico prescribuntur; ut scilicet per compressionem concussionemque pectoris vomica rumpatur, ruptaque emulgeatur quasi. Sed ob impendentem ruptionem majorem pulmonis & ulceris definiti in indefinitum mutationem, talia dictu faciliora tutioraque, quam factu & imitatu videntur. Quod ipsum prævidentes, qui ea commendant, non tam vomitoria proprie talia, quam nauseam tantum sua copia, aut blandam simul irritationem excitantia adhibent, ∇ scil. tepidam, in vase cupreo coctam, & butyro vel oleo pinguefactam, sirubum item de erysimo, de peto, fl. acaciæ, persicor. similiaque in dosi dupla triplave offerunt. Sed nil temere est audendum: interdum enim non audit currus habenas, inque stomacho latentes cruditates, aut ex duodeno allecta bilis, plus, quam satis est, operantur.

§. L X X X I.

Quod *alterantia* medicamenta attinet, respiciunt ista vomicam vel adhuc *clausam*, vel *apertam*, ad illam commendantur pus viscidum *attenuantia*, *maturantia*, folliculum *emollientia*, ejusque *ruptionem* adjuvantia. Pro interno usu laudamus pulveres Wedelii pectorales, majoris & minoris apparatus, sine opio, addito pulvere benzoës, loco florum ejus, hinc myrrha, aloë violata & rosata, terebinth. cypr. & nostrate cocta, tartaro D-lato, croco ꝯ saccharino, Ⓞ, extr. nicotian. helleb. nigr. ꝯ dulc. diaphoret. ꝯ diaph. &c. Deinde linctus ex sirubo de nicot. simpl. & compos. diaꝯ Willisii, de erysimo, hyssop. looh fani, melle violat. o° amygd. dulc. sperm. ceti. Nec non decocta ex lignis, rad. scabios. malv. irid. flor. polypod. herb. hyssop. scabios. urtic. cherefol. erysim. flor. scabios. lil. alb. malv. sem. nasturt. nicot. rapor., caricis, jujub. passulis. Sic etiam oblinitur pectus unguento pectorali, Agrippæ, ex bdellio, nervin. butyro rubro, o° aneth. lil. alb. fl.

fl. cheiri, rapor. pingui humana, leporis, additis o° distill. anis. fœniculi, strobil. pini. Ubi vero dolores negotium faciunt, adh. betur simul ungu. popul. de alth. o° sem. hyoscyam. papaveris &c. Quibus cataplasmata ex rad. aristol. irid. bryon, lil. alb. cepar. sigill. Salom. scillæ, flor. malv. chamæmel. melil. sambuc. cort. ebuli, farina fabar. sem. lini, fœni Græci, o° lini. amygd. dulc. & amaror. butyroque concinnata: vel loco horum empl. diachyl. magn. compos. oxycroc. de melilot. ammon. diaphoen. calid. de ran. c. ꝯ, diaꝯ &c. cum supra nominatis o° is & unguentis malaxata, imponuntur.

§. L X X X I I.

Ad *apertam* vomicam requiruntur, ut diximus, *excretionem* facilem *red-dentia*, *abstergentia*, *mundificantia*, & tandem *consolidantia*, ulterioremque *corruptionem* prohibentia. Quæ omnia passim inter se confusa legimus; cum illa rectius præcedant, hæc sequantur, seorsimque haberi queant. Priori scopo cuncta jam citata, si mucilaginosâ removeris, conveniunt; quibus, pro interno usu laudatis, adhuc paululum actiora admisceri possunt. Rad. helen. scill. herb. marrub. rorell. terebinthina quævis, cum vitell. ovi trita, & cum ∇ strobil. pin. siruboque de hyssop. violar. &c. in potionem redacta; similiter decoct. & ess. lignor. el. propr. balsamum ꝯ f. & ꝯ t. ex scor. reg. terebinthinatum anisatumque. Plinius commendat *petroselinum*, in saxi natum, libr. 20. H. N. c. 12. succum *marrubii albi*, cum ovo & melle coctum, c. 22. *Parthenium*, cum mica salis, libr. 21. cap. 17. decoctum *chamædryos*, libr. 24. c. 13. &c. Ab Epiphan. Ferdinando, Histor. 32. & 42. decocto nicotianæ maximæ vires hoc loco assignantur; suntque omnino inde parata ab initio linguæ & faucibus valde acria, sed diluuntur tamen facile spicula eorum & obvelantur per mucilaginosâ atque dulcia. Quantis laudibus Zacutus Lusit. vires guajaci, quod ebum vocat, per experientiam sibi notas, in phthisi & ulceribus internis mundandis sanandisque extollat, patet ex Hist. Med. Princ. libr. 2. hist. 33. p. 239. & Praxi Historiar. lib. 21. c. 11. p. 395. ubi, quasi per epiphonema, illud ad absumendam saniem & humiditatem excrementitiã, *unicum alexipharmacum* esse concludit.

§. L X X X I I I.

Ad consolidationem durabilem faciunt traumatica & balsamica: rad. bardan. cichor. symphyt. herb. consol. Saracen. plantag. veronic. hed. terrestr. pilosell. pulmonariæ omnes, fl. hyperic. ros. cich. bals. de Capaib. & ess. ejus, nec non myrrhæ, succin. traumatica, ꝯ Willis. strobil. pin. ocul. populi, quibus merito ess. B li ꝯ tis ꝯ na, ipsaque TR antiphth. Gramanni jungenda, quam D. D. Præses, ut in variis affectibus scorbuticis & hypochondriacis, motibusque sanguinis vitiosis, ita in tussi contumaciori non solum, aliis remediis non cedente, sed inprimis quoque ad phthisin sese inclinante, admodum proficuum experitur.

Q. B. F. F. Q. S.

I.

UT omnes antiquos Medicos in quamplurimis rebus, sic Hippocratem in Anatome recentiores carpunt. Eumque arguere quidem solent, nec jecoris situm novisse: siquidem id scribit in thorace esse (α). Veruntamen diligentiores Medicum e Philosopho (β) exponunt, qui omne id, quod in corpore humano a jugulo ad pubem, & retro a cervice ad coxam est, nomine thoracis comprehendit. Alii hanc partem truncum corporis vocant, quem interne septum transversum in binos ventres diducit. Horum superiorem thoracem, aut cum Celso & Plinio (γ) pectus nominamus. Quod ab utroque latere duodecim costis, & interpositis carnis, in medio, pectorali ossē, a præcordiis cartilagine mollito, & retro duodecim vertebrae spinæ dorsi circumscriptum, superius in jugulis, inferius in septo transverso terminatur. Atque videtur formam spheroidi, seu ovo dissecto similem habere, sed sterno paululum compresso, & basi, quam septum transversum efficit, a pectoralis ossis cartilagine ad duodecimam vertebrae obliqua (δ). Quod tamen cavum non simplex, sed duplex est: utpote membranarum, quas græci ἐπιζωότας, nostri Dissectores pleuram vocare consueverunt, formatum. Hæ enim ab utroque latere costas, earumque cartilagineas & musculos succingentes, in pectorali ossē ac spina, propius ad se accedunt, & hinc ad priora, illinc contra tendentes pericardium velant, mediastinumque efficiunt. Ex quo apparet, binas membranas esse, quas jam olim Apollonius Mys (ε) atque Galenus (ζ) novit, sed nostra ætate Winslovius (η) descripsit. Eodemque auctore disci potest, eas binos quasi oblongos sacco seu vesicas, efficere, in quibus pulmones contineantur, easque Garengéotus (θ) fuscè exposuit. Aliter ejusdem ac peritonæum, vel similis ad minimum fabricæ sunt,

(α) De Arte Sect. 1. p. 6. Ed. Fœsli 1657. ἔτι γὰρ θωρακὲς καλεόμενος, ἐν ᾧ τὸ ἥπαρ ἐσκαλίεται. Quam adeo vocem, mirum est, in Fœsli Oeconomia non legi.

(β) De Hist. Anim. 1. 1. c. 7. p. 201. T. 2. Ed. du Vall. 1654. Plura vide apud Casp. Hofmannum de Thorace 1. 1. c. 1.

(γ) Sapius tamen & græco thorax utitur, quod legitur 1. 20. c. 6. 7. 17. 1. 23. c. 8. 1. 25. c. 5.

(δ) Videatur Borellus de Motu Animal. 1. 7. prop. 90. Winslovius Expos. Anat. t. 3. de la Poitr. §. 6. Ed. Amst. pectus cono simile esse ait.

(ε) De Secta Herophili seu vol. 18. apud Cælium Aureliannum Acut. Morb. 1. 2. c. 13. p. 116. Ed. Amst.

(ζ) De Adm. Anat. 1. 5. c. 8. vid. tamen & 1. 7. c. 2.

(η) 1. c. §. 26.

(θ) L'Anatomie des Viscères p. 349. seqq.

sunt, pariterque duplices ab Anatomicis, sed æque male descriptæ (ι), quarum altera costas, altera pulmones respiciat, venis arteriisque inter utramque discurrentibus. Siquidem hæc ex ipsa magna arteria eductæ, in futeo, inferiori margini costarum insculpto, ad os pectorale pertingunt, & toto suo decursu numerosissimis rivulis costas earumque cartilagineas, membranas, carnes & sternum irrigant (κ). Similique ratione ab arteriis reflexæ venæ discurrunt, tandemque in venam, quæ pari destituitur, conflant, præterquam quod, a sinistris, superiores aliquot ut plurimum ad tubelaviam tendunt. A prioribus venæ potissimum cum internis externisque mammarum venis, arteriæ cum iisdem aliisque partium propinquarum arteriis sepe junguntur. Nervi autem, ab intercostali (λ) atque dorsalibus orti, hic admodum copiosi sunt, & si a tumidis musculis atque membranis comprimuntur, homini acerrimum dolorem afferunt. Verique simile est, hos morsus arctiore membranarum cum costis nexu intendi (μ). His enim omnino pressius incumbunt, & raro contexto opere distinguuntur, quod Dissectores cellulosum vocant: quod tamen, quæ illæ carnibus adjacent, pariter atque in peritonæo (ν), licet non æque spissum amplumque, conspicitur. Idque latere non potest, qui succingentes membranas ab osse pectorali & vertebrarum corporibus solvit. Est enim his in locis vel ideo amplius clariusque, quod utraq; membranæ non quidem se ibi attingunt, sed laxius, hoc in cellulas efficto opere intercedente, cohærent. Huncque duplicem panniculum, a prioribus ad terga productum, plurimi mediastinum, pauci interserpentes membranas vocant (ξ). Vesalius (ο) tanquam triangularem descripsit, ac delineavit, sed propterea forte minus adæquate, quoniam tertium latus, quod deberet a pectorali osse ad spinam usque, septi transversæ convexæ parti jungi, plus quam dimidia parte scilicet a priori, deficit. De quo panniculo adeo discrepantes Medici sunt, ut nihil magis. Plures utramque membranam scripserunt ab jugulis a lateribus pectoralis ossis, ubi cartilagineas excipit, ad septum transversum tendere, ibique tantum inter se distare, quanta sit ipsa ossis latitudo. Contra recentiorum pauci arctissime inter

(ι) Ex his nominare saltem liceat Columbum de Re Anat. l. 11. c. 3. Spigelium Anat. C. H. l. 9. c. 3. Laurembergium Colleg. Anat. Exerc. 9. §. 25. Highmorum Disquisit. Part. C. H. l. 2. part. 1. c. 4. p. 125. & Th. Bartholinum Anat. Reform. l. 2. c. 4. p. 344. Ed. 1686.

(κ) Vid. Ruyschius Epist. 2. Tab. 2. F. 1. & Advers. Anat. 11. Tab. 2. F. 3.

(λ) Conf. Illustris Waltheri Progr. de Anat. nerv. paris intercost. & vagi. Lips. 1733.

(μ) Ita quidem differre laterum dolores etiam Galenus jam indicavit de Loc. affect. l. 2. c. 3. δὲ ὑπερβολῆς ἀμύνει ἐν οἷς μὲν οὐκ αἰσθάνεται τῶν ἀνάλκων ἐπιβουλεύων, τὸ μεταξὺ δὲ πᾶν ἀθλάσσο τ' ἴσθ' αὐτῆ, καὶ μόνον τῷ λόγῳ τῆς φλογώσεως ὀδυνώμενον. Conf. Cælius Aurelianus l. c. p. 116.

(ν) Vid. Douglassii Diss. de Peritonæo.

(ξ) Græcis scilicet διαδερτρῶνες membranæ dictæ sunt, unde Vesalius de C. H. Fabr. l. 6. c. 3. & Fallopius insit. Anat. T. 1. Opp. p. 443. interserpentes vocant. Laurembergio l. c. §. 19. placent voces: Discretorium, discrimen & diribitorium. Vid. Casp. Hofmannus l. c. c. 5.

(ο) l. 6. Figura in margine adjecta est.

inter se nexas, & omnino nihil distantes membranas, secundum medium circiter ossis proferri, proposuerunt (π). Equidem non ausim negare, has adeo dissonas descriptiones e cadaveribus desumptas esse: siquidem scio, maxime ejusmodi partium, raro in aliquot cadaveribus perfecte similem situm atque figuram esse. Id tamen ex omnibus, quæ secari vidi, vel ipse incidi, cadaveribus mihi clarum, aliorumque Doctorum oculis testatum est, membranas, quæ latera succingunt, pectus sub jugulis claudentes, utrinque a cartilagine primæ costæ, ubi ossi jungitur, incipere, glandulamque thymum comprehendentes, oblique deorsum tendere. Maximeque dextram, inde a tertiæ costæ cartilagine, secundum longitudinem, fere in medio pectoralis ossis descendere, & a fine hujus ossis subito ad dextrum latus reflexam, septum transversum contingere. Contra sinistram a cartilagine secundæ vel tertiæ costæ ad quintam propemodum recta, indeque in margine ossis, admodum oblique sinistrorsum ad septum ferri, quod hæc pariter ac dextra operit. Ideoque utraque membrana triangulum fere rectangulum in inferiore parte fingit (ρ). Ergo etiam clarum est, interserpentes membranas non medium ossis pectoralis occupare, quod quidem aliqui scripserunt (σ), sed oblique versus sinistram, maxime inferiore parte, ad septum transversum tendere. Ex quo eo magis apparet, factum id esse ob cordis obliquum situm, quod a quarta circiter dorso vertebra ad septum transversum pertinet (τ). Deinde non minus ex his apertum est, interserpentes membranas non quidem, quantum a veteribus scriptum est, sed ita distare, ut sub media ossis pectoris parte minimum spatium, majus sub jugulo & ad primam costam, maximum prope septum transversum sit (υ). Vix autem fides habenda est iis, qui fieri hanc cavitatem aiunt, dum os pectoris elevatur. Nam ratio & experientia docent, binas membranas inter se laxè aptas, si vi eleventur, non diduci, sed potius comprimi. Aliqui vero ex superioribus sæculis Dissectores figuram interserpentium membranarum, qua vertebris adhærent, satis luculenter exposuerunt (φ). Quandoquidem a lateribus vertebrarum

(π) Blasius in Comm. ad Veslingii Synt. Anat. p. 140. & Th. Bartholinus l. c. continent, hoc primum a Falcoburgio observatum esse, quod uterque etiam probat, pariter ac Jo. Maur. Hofmannus ad van Horne Microcosm. p. 122. & Fantonus Anat. C. H. Diss. 11. p. 274. Plenius hanc rem exposuit & defendit Ruyschius l. c. p. 19.

(ρ) Quicumque etiam negant interserpentes membranas, sub osse pectoris, inter se distare: eas tamen concedunt, prope septum transversum, aliquam cavitatem efficere, quam fere triquetram optime expressit Cowperus in the Anat. of humane bodies Tab. 21. C.

(σ) Winslovius l. c. §. 29. omnes olim ita sensisse Anatomicos scribit. Quod vel inde constat minus probabile esse, quod plurimi docuerunt, tantum membranas distare, quanta sit ossis latitudo. Forte ipsum sefellit, quod aliqui eas scribunt in medio pectore esse.

(τ) Conf. Winslovius in Act. Acad. Reg. Sc. 1715. p. 309. seqq. Ed. Amst. & Santorinus Observ. Anat. c. 8. §. 1. p. 141.

(υ) Hoc quodammodo jam indicavit Vesalius l. c. & Riolanus Anthrop. l. 3. c. 6. p. 217. Opp.

(φ) Vesalius, Fallopius & Th. Bartholinus l. c. Hic & Vesalius stomachum saltem, ejusque nervos in hac cavitate esse, affirmant. Sed vid. Winslovius T. 4. l. c. §. 27.

tebrarum oblique proferuntur, inque hoc triangulo, quem formant, decurrentem magnam arteriam, venamque sine pari, & thoracicum ductum, in cellulas efficta membrana, nec raro copiosa pinguitudine completa involvunt. In utraque vero intersepiente membrana, etiam a priori, binæ arteriæ decurrunt, ex subclaviis eductæ, venæ totidem, sed recta ad cavam superiorem, sinistra ad subclaviam tendit. Neque illud omitam, quod primum Winslovius (χ) proposuit, propter adeo obliquum situm intersepientium membranarum, sinistram pectoris cavitatem dextra minorem esse. Quoniam autem, quomodo ex his locis pus in pulmones veniat, potissimum queritur, ante omnia horum aliorumque extorum situs in pectore considerandus est. Igitur ea, quæ a faucibus ad pulmones fertur, aspera arteria, postquam ad os pectorale accessit, post thymum glandulam, inter mediastini membranas ad pulmones dirigitur. Veniens autem ad tertiam circiter dorsæ vertebra, obliquo arteriæ magnæ arcui, & pulmonæ cedens, paululum in dextram partem inclinat. Qua de causa ejus sinister ramus longior, dexter brevior est. Uterque vero, ubi intersepientes membranas attingit, cum pulmonibus committitur. Neque vero illæ perforantur, sed reflexæ, interna parte fibras pulmonum tunica super contegunt. Igitur utramque pectoris cavitatem soli pulmones occupant, convexa parte lateribus, paulisper concava mediastino & cordi, magis sinuosa septo transverso adjacentes, omni tamen ab nexu in sanis liberæ. Neque tamen dissectoribus fides habenda est, qui tantum non omnes scribunt, pulmones utrinque mediastinum attingere, corque sub illis condi, quale quid etiam tabulis expresserunt. Cor igitur, nobilissimum viscus, coniformi quodammodo formam habens, sic fere transversim, inter pulmones, positum est, ut latiore partem, quam basin vocant, dextro, mucronem sinistro lobo obvertat, inferiore, propemodum plana facie, septo transverso incumbat. Basis oblique sub pectorali osse posita, paululum ab eo in dextrum latus excedit, ac propior tergo est, adque tertiam propemodum vertebra pertinet. Apex ad sinistram cavitatem excedens, paululum levatus, sextæ circiter veræ costæ extremam partem osseam ferit (ψ). Itaque ex magna pulmoneaque arteria, & vena cava superiore potissimum cor quidem pendet, inque pericardio libere movetur. Hoc autem quinque maximis vasibus adhærens (ω),

(χ) L. c. §. 30. & in Act. Acad. Reg. Sc. 1715. p. 309. seqq.

(ψ) Hanc sententiam jam proposuit Plinius Hist. Nat. l. 11. c. 37. Cor homini infra 12am papillam, turbinato mucrone in priora eminens. Sed accepit ab Aristotele, qui ait: εἰς τὸ πρόσθεν ἔχει ἢ καρδία τὸ δέξιον. de Hist. Anim. l. 9. c. 17. Vid. Laurentius Hist. Anat. l. 9. c. 9. & Casp. Hofmannus l. c. l. 1. c. 8. p. 11.

(ω) Non quidem orbiculatim tantum, quod a Dissectoribus scriptum est, venis arteriis que pericardium annectitur, sed ab ea parte, qua vasibus adhæret, altera interna membrana reflexa, ipsa propemodum ad cor usque convestit, altera autem externa, quatenus in pectore atque pulmonibus sunt, vasa involvi Lancisius docuit de Motu Cordis l. 1. prop. 7. §. p. 24. Vid. tab. a. fig. 1.

a priori & in tergo, intersepientibus membranibus firmatur, jungiturque inferius ei septo, quod ventrem a præcordiis diducit. Hujus enim nervosæ parti undique arctissime adstringitur (α), eamque satis validam facit. Sed a priori, intersepientium membranarum dextra pericardio ita fere annexa est, ut altera pars basis cordis in dextro latere, altera sub osse pectoris conspiciatur. Sinistra oblique mediæ parti pericardii adhæret, idque arctius tenet, magisque levat, ut cor apice suo ad sextam costam convertatur. Ideoque cor maxime sub sinistro mamma situm, pulmonem hac parte lateri apprimat; qui a superiore parte usque ad cartilaginem quartæ costæ, anteriore margine mediastino adjacet. Inde oblique recedens, hunc marginem, ad extremitates quintæ, sextæ, septimæque veræ costæ convertit. At pars cordis, quasi triquetra, sub harum costarum cartilaginibus conditur, quæ cum pectorali osse, & septo transverso formam trianguli efficiunt (β).

I I.

His veluti in conspectum quendam, quatenus, quæ dicenda sunt, facilius in noticiam veniant, adductis, earum partium morbos exequar, in quibus pus generari solet. Ex his illum, qui a lateribus, quæ in hoc morbo laborant, græcis *πλευρίτις* (γ) nominatur, decet in primis exponamus. Qui latine dolorem lateris vocant (δ), non quidem hunc morbum a quocunque dolore laterum externo, aut per consensum orto, nedum verum a notho distinguunt. Est autem hæc notha pleuritis maxime sub cute & in carnibus, costis extra interpositis, ab effusa lymphâ vel sero orta. Ergo etiam videtur ad catarrhos pertinere. Vera pleuritis est inflammatio succingentium membranarum, carniarumque, quas in lateribus contegunt, a sanguine in tenuissimas arteriolas, in quibus alias saltem lymphâ fluit, transfuso, & consistente, vel his ruptis effuso, quo febris acuta accenditur, gravissimique dolores, & in primis punctorii in latere, difficilis respiratio, ac tussis plerumque humida moventur (ϵ).

Fue-

(α) Lancisius l. c. p. 23. inter alios de hoc nexu scribit, eum non solum ad nervosam, verum etiam ad carnosam septi partem pertinere, potissimum ubi vena cava inferior descendit. Eundem formam triangulam habere Cantius proposuit Impet. Anat. p. 17. Usum hujus nexus luculenter exposuit Fantonus l. c. p. 276. seqq.

(β) Hunc sinistri pulmonis cordisque situm bene expresserunt Vesalius tom. 1. p. 355. & l. 6. fig. 2. M. M. atque Cowperus l. c. optime Eustachius Tab. anat. 15. fig. 1.

(γ) Fesius in Oeconomia hunc morbum ἀπὸ τῆς πλευρῆς, membrana succingente dictum esse, judicat, quæ tamen græcis Medicis vix hoc nomine nota fuit. Melius Pollux Onomast. l. 2. Segm. 166. νόσον πρὸς τὰς πλευρῆς vocat, quæ costæ sunt: nam paulo post ait: τὰ δὲ εἶναι πλευρῆς.

(δ) Celsus de Medic. l. 4. c. 6.

(ϵ) Qui ipsam medendi artem scriptis illustraverunt, varios, qui morbum producere solent, humores esse, Hippocratis auctoritate proposuerunt. Sanguinem enim vel solum, vel cum bile, aut pituita mixtum in has partes incidere. eosque etiam in spūto dignosci posse. Et hi quidem, prout diversi sunt, ita probabile est, causas, quas medentes ἀπορροιαίνας vocant,

Fuerunt autem jam olim, qui pulmones aut semper (ζ), aut plerumque saltem (η), simul cum pleura affici proposuerunt, morbumque Pleuripneumoniam nominarunt. Post quos Vincentius Baronius (θ) & Illustris Fr. Hofmannus (ι) hanc doctrinam ita mutaverunt, ut in vera pleuritide proprie pulmones, per accidentia etiam succingentes membranas inflammari posuerint. His igitur obviam eundem est, qui hanc sententiam, ut veram amplectuntur, quod credunt, non posse comprehendi, quo pacto pus ex lateribus ad asperam arteriam in pulmonibus perveniat (κ). Cum vero hæc Viri gravissimi per multas rationes probare annisi fuerint, subjiciendum est, quam parum illi a nostra opinione abhorreant, vel ipsam infirment. Nam quæ demum incisorum hominum exempla allegant, quos pleuritis sustulerat (λ), ne quidem ipsi negant, succingentem

cant, vel cum sanguine per corpus diffundi, vel magis jam in laterum vasis consistere. Similiterque ex eo apparet, quam ob rem eadem causa προκαταρκτική, quæ in altero pleuritidem facit, alteri nihil noceat, etsi hic corpus impurum facies æque repletum habeat. Sed quomodo pleuritis fiat, apte Hippocrates exposuit de Morb. l. i. sect. 5. p. 457. seq.

(2) De sede veræ pleuritidis adeo copiose lites sunt, ut non sit in nostris viribus, eas omnes componere. Ex spuris tamen judicantur, morbum simul in pulmonibus consistere debere: idque semper fieri inter alios scribunt Hæschlechterus Obs. Med. Dec. VII. Fel. Pleterus Prax. t. 2. c. 10. & Bohnius Diss. de Pleuritide vera Lips. 1656.

(3) Conf. Musculi Diss. de Pleurit. Nat. & Cura §. 2. Erf. 1685. Andr. Petermann Diss. de Pleuritide §. 9. Lips. 1690. Vestri Diss. de Pleuritide §. 5. seqq. Erf. 1690. Jundum morbum Pleuropneumoniam prius vocavit Riolanus, ut ipse scribit in Enchir. Anat. l. 7. c. 4.

(4) In libro de Pleuropneumonia, quem ipse consulere non potui. Non vero prætereundum est, hunc, & qui eum sequitur, Conf. Vid. Schneiderum Diss. de Pleuropneumonia Vitob. 1679. contendere, in peripneumonia utrumque lobum pulmonis, in pleuritide alterum pati. Quam sententiam loco Hippocratis in Libr. de Loc. in Hom. sect. 4. p. 414. satis quali munitam credunt, si vocabulum πλῆρες eo in loco pulmonum lobos significare ponatur. Equidem hanc aliam conjecturam Eruditorum super hoc loco non excutere volo: attamen cum Hippocrates pleuritidem oriri dicit, si bilis ἐν τῷ θώρακι, i. e. thoracem fluat, quem cum ipse ibidem, tum Erotianus, Galenus, & in primis Helychius a pulmonae distinguunt: (Conf. Fæsius Oecon.) & Celsus Senex paullo post scribat: μίζων ὁ λαβδὸς γινόμενος, ἀμφοτέρων ἕλκυσεν τῶν πλευρῶν, satis patere existimo, quantum Hippocrates & Schneiderus de sede veræ pleuritidis discrepent.

(5) In Diss. de Pleuritide & Peripneumonia Hæbe 1699. & alia de Affectu rariss. perpet. succi nutrit. ex thor. stillic. sect. 1. §. 7. Hæbe 1704. Qui aliam viam ac illi ingressus, in pleuritide leviolem in membrana pulmonum, in peripneumonia majorem in ipsa carne eorum inflammationem esse contendit. Ex reliquis, qui pleuritidem in pulmonibus esse opinati sunt, veteres nominavit Cælius Aurelianus Acut. l. 2. c. 16. & de Demetrio Herophilo c. 25. recentiores etsi non omnes ex Weischo recensuit Ill. Fr. Hofmannus de Pleurit. §. 9.

(6) Schneiderus l. c. §. 22. 34. & Ill. Hofmannus l. c. §. 7. 8. Reliqua argumenta minus gravia sunt: ut adeo si doceatur, quomodo in pulmones pus veniat, tota fere sententia corruat.

(7) Bonetus in Sepulchreto plurimas observationes collegit, quas alii in sectis pleuriticorum cadaveribus fecerunt, quibusque maxime consistunt adversariis, quod plerumque pulmones simul affecti inventi sunt. Est autem dolendum, illos rarius adjecisse, an ægri aliquid per tussim excreverint, an hæc nihil emolita sit. Præterea dubium est, an omnes jure pleuriticis judicati fuerint, quorum forte non pauci peripneumonia laborarunt. Atque Riverius Prax. l. 7. c. 2. p. 248. seqq. Opp. Ed. Lugd. 1679. certissimam sententiam tulit, mirum non esse, in plerisque pleuriticis, si præcordia iaciuntur, pulmones corruptos inveniri, si quidem pleuritis per se rarius hominem interimat, sed brevi spatio solvatur: quod si pulmones excreare nequeant, fieri, ut purulenti fiant, nec tamen signa inflammationis præbent, sed homo diem supremum obeat.

gentem membranam, qua inflammato pulmoni adjuerit, in multis valde affectam, pureque plenam fuisse. Quod quidem quacunque de causa in hac membrana collectum sit, æque incomprehensibile est, qua via in pulmones veniat. Deinde etiam apertum est, pulmones inflammatos pleuram contactu immundo adeo fœdere vix posse, ut non solum inflammatio eam occupet, sed sub integra etiam membrana ingens vis puris colligatur. Profecto autem verisimile est, succingentes membranas facilius inflammatione occupari posse quam externam pulmonum. Discutunt enim per illas multæ arteriæ, ex aorta, velut exigui rivuli a magno flumine, deductæ, sanguineque fervido atque crudo, nec satis præparato pleuræ. Membranzæ vero super costas accurate extensæ hisque arctè adstrictæ, quasi rigidas arterias nervosque efficiunt, ut illæ vel levissimam injuriam perpessæ obstrui, hi vero ab illis pressi vehementes dolores concitare queant. Sed multo omnino laxior pulmonum membrana est, neque adeo copiosis arteriis nervisque interstructa. At si hæc, sive succingentes membranzæ pure adesset sint, malum æque grave, comprehensuque difficile est, pleura ne an pulmonum membrana intra septem dies facilius sanari possit (μ). Neque ignorari oportet, utrumque morbum facile distingui posse, eorumque signa a præstantissimis Medicis accurate observata esse. Ex quibus omnibus disci potest, ut sæpe conjuncta utraque mala sint, tamen pleuritidem non ex pulmonum membrana, sed ex succingentibus oriri. Quod si vero hi morbi intra quatuordecim vel viginti dies non solvantur, eos sciendum est ad suppurationem tendere (ν), pus que in pectus defillare, qui morbus ἐμπύημα a græcis (ξ) nominatur. Interdum etiam thorace perfoeso, laxisque, quæ intus sunt, ingentem sanguinis profusionem ἐμπύημα sequitur: maxime si sanguis vulnere ampliato non evocatur. Ergo hoc pus in iis, quibus vires non nimis fractæ sunt, tussis accedens emolitur, in aliis sectione evocatur, plures tabidos facit, vel brevi interimit. Denique sanguis etiam non præteriri debet, quem tussis aliquando e pectore trahit (ο).

III.

(μ) Ill. Hofmannus l. c. §. 8. An sanguis in pleuritide semper purus atque sincerus sit, quod ibi §. 7. scribit, alii judicant.

(ν) Hippocrates Sect. V. Aph. 8. Conf. Interpretes & Commentatores.

(ξ) Ἐμπύημα quidem de quavis collectione puris dicitur, ut luculenter docuit Fæsius in Oecon. Et Cælius Aurelianus l. c. c. 17. & Chron. l. 5. c. 10. Ἐμπύημα vomitum vertit, quæ quidem, ut etiam ex Celso manifestum est, omne ἀπόστημα denotat, non vero tumorem propria tunica inclusum. Ut plurimum tamen etiam veteres voce ἐμπύημα, puris collectionem in cavo pectoris significarunt.

(ο) Sanguinem enim etiam, qua ex latere, qua ex pectore, expui affirmarunt Celsus lib. 4. c. 4. §. 5. Aretæus de Cassi. & Signa Acut. l. 2. c. 2. p. 13. 15. Ed. Boerh. Galenus de Loc. affect. l. 4. c. 5. Meth. Med. l. 5. c. 2. Trallianus l. 7. c. 1. p. 93. Ed. Rob. Steph. & Jan. Damascenus Meth. l. 4. c. 25. De recentioribus nihil dicam.

III.

Ingeniosissimus secundi post C. N. sæculi Medicus Galenus, cujus hic expendemus, illustrabimusque sententiam, a nobis proposito loco, de his morbis parum vel nihil exposuit. Ejusque oratio statim a derivatione puris in asperæ arteriæ ramos proficiscitur. Sed enim quia Galenus sæpius de cavis pectoris loquitur (π), quæ diligentissimus Cælius Aurelianus (ρ) pectoris inania vocat, eum scire oportet, spatium inter pulmones & latera hoc nomine significare. Ex quo etiam apparet, Galenum de eo sanguine ac pure loqui, quod in hanc cavitatem effusum est, minime de illo, quod adhuc in costas succingentibus membranis consistit. Nam ipsi etiam incredibile visum est, e lateribus pus educi posse. Ideoque non tam eos refutavit, qui negabant, posse ex lateribus pus trahi, sed qui neque ex pectoris cavo id in pulmones derivari posse, volebant. Hoc autem ait cum ex eo manifestum esse, quod, quibus ex abscessu rupto pus, vel ex vulnere sanguis in pectore est, utrumque excreant, tum ex eo patere, quod ita affecti gustum aquæ mulsæ, quæ in thoracem infusa sit, in sputo habeant. Hoc autem licet non pauci in dubium vocent, illud tamen quam maxime certum est, siquidem sectionibus confirmatur. (σ). Evidentiusque id in sanguinis sputo est, ex ruptis arteriis profusi, quo, cum homo sæpius brevi pereat, præcordiis incisis, res potest in conspectum dari. Quoniam autem Galenus Erasistrati quoque sententiam, quæ maxime ad pleuritidem pertinet, proposuit & confutavit, hæc etiam præteriri non debet. Et cum alii sibi persuaserint, omnino impossibile esse, ut, in pleuritide pus per asperam arteriam educatur, horum etiam succingentibus membranis, carnicisque adjacentibus esse. Inque hoc morbo, si benignus est, ab initio ut plurimum pituita, protinus, si gravius malum, sanguis, aliter flavo coloratus, sanguineque etiam mistus humor, denique purulenta per tussim excreantur. Ex quo disci potest, quales humores, e pectore, per asperam arteriam, educi contendamus, etsi, brevitatis causa, pus semper nominabimus. Idque dicemus in pleuritide ex latere, in empyemate e pectore ferri, quamvis aliter etiam voce pectus utemur. Quibus propositis, opus non esse existimo, ut operosius dicam, quid puris ex latere pectoreque derivatione in asperæ arteriæ ramos seu bronchia significemus.

IV.

(σ) Nam plerisque in locis τὰ κατὰ τὴν θώρακα, interdum etiam τὴν χώραν μεταξύ θώρακος τε καὶ πνεύμονος vocat.

(ρ) De Morb. Chron. l. 5. c. 10. p. 586. seq. Hippocrates, Aretæus & Trallianus voce θώραξ vel θώραξ, Hippocrates etiam in Libro de Loc. in Hom. κίθαρος, & Cellius vocabulo pectus utitur, quo etiam aliquando latera significat.

(τ) Conf. Riverius l. 6. & Riolanus Anthrop. l. 3. c. 5. & Euehiæ, Anat. l. 3. c. 4.

IV.

Igitur ii, qui pleuritidem in lateribus esse credunt, ex his, inque empyemate e pectore, pus ferri per pulmones docent (τ). Erunt autem non pauci, qui supervacaneum esse clamabunt, has vias rimari velle, per quas in pulmones derivetur. Quibus tamen opponimus, in curatione horum morborum plurimum interesse, utrum per unam aut plures vias, an vero per aliam e pectore, aliam ex latere pus educatur? Jam vero nihil duco esse commodius, quam Erasistrati (υ) verba examinare, quæ etiam Galenus primo loco excussit. Eaque verba ita latine convertimus: „ Quæ vero ex his locis ore eiectiontur, hac via feruntur. Ab illa arteria, quæ spinæ adjaet, ad singulas costas in utrumque latus vascula quædam æqualiter procedunt. Eaque in vicinas sedes multiplici divisione dispersa, adeo exilia fiunt, ut eorum extremitates omnem sensum fugiant. Quando igitur sanguis in has arterias versus cavam transfunditur, aliquando ad ea loca, quæ circa pulmones sunt, & in furculos, quibus pulmo arteriæ prope spinam jungitur, ascendit. Et quæ huc inciderunt, pari modo ad pulmones perveniunt. Ex quibus, quomodo ejiciantur, antea dictum est.” Primo itaque repetendum est, ex Erasistrati opinione, a corde in arteriam magnam spiritum, in venas sanguinem exprimi, eoque in arterias transfuso inflammationem ac febrem fieri. Quod quidem in nostro exemplo clarum est ita debere contingere, ut sanguis in minimas arterias transfusus, quæ per costas discurrunt, ad magnam arteriam, quæ in sinistro spinæ latere descendit, & quam Erasistratus κοίλην vocat, derivetur. Deinde etiam cognoscimus, Erasistratum hoc loco de sputo sanguinis dicere, qui ex lateribus fertur. At quidem Galenus levibus frivolisque Erasistratum incessens, postremo opponit, cum spiritus a corde in arterias magna vi impellatur, sanguinem in eas transfundi non posse. Verumtamen a Galeno vel Erasistrato positum non fuit, qua parte major vis cordis sit, celerius ne spiritus in arteriis, an sanguis in venis moveatur. Neque attendit

(τ) Omnia his verbis comprehendit Aretæus de Caus. Chron. l. 1. c. 9. p. 37. Καὶ ἐν μὲν θώρακι, ἐν τοῖσι πλευραῖσι, ἢ τοῖσι πνεύμονι, ἢ ἐκδίδεται φθόνη, ἢ ὑπερκατόσι ἐν πλευραῖσι, ἢ ἐν πνεύμονι, ἢ κατὰ πῆλός τε καὶ πνεύμονος κατὰ γὰρ πῆλός τε καὶ θώρακος ἰσθμὸν, ἐμπύονται δὲ ἐξ ἀναγωγῆς οὗτος τῶ πύου πνεύμων. Conf. de Caus. Acut. l. 2. c. 2. p. 15. Cælius Aurelianus Acut. l. 2. c. 16. p. 116. & Trallianus l. c.

(υ) Ex lib. πρὸς τὴν ἀναγωγῆν τῶ αἵματος, ex quo Galenus transcripsit. His vero omnibus jam perscriptis, nescio quo casu in Act. Erud. Suppl. T. 6. p. 128. incidi, ubi Jo. Bapt. Vernæ librum, Princeps acutorum morborum pleuritis inscriptum, Eruditi Lipsienses recensuerunt. Inter alia vero deprehendi, Auctorem maxime cum Erasistrato facere, quatenus hic sanguinem ex pleuritide per arteriam bronchiale in pulmones ferri contendit. De modo autem, quo sputum in has vias & carotides arterias veniat, & excrectur, variis paradoxa proposuit, quæ tamen accurate expendere mihi non licuit, quod ipsum librum nusquam invenire potui.

attendit Galenus, in inflammatione omnes partes vicinas incitari, ad sanguinem hærentem propellendum. Quare probabile est, si vera sit Erasistrati sententia de spiritu atque sanguine, hunc in arterias, quæ inter costas decurrunt, transfusum, ad arteriam magnam ferri posse. Atque etiam Galeno hoc non omnino impossibile ineptumque esse videtur: qui tamen eam partem orationis, qua sanguinis, ex magna arteria ad pulmones, derivationem Erasistratus describit, prorsus obscuram esse affirmat. Nam furculos, quibus arteria magna cum pulmonibus jungatur, tum non declarasse, cujus naturæ sint. Debere autem vascula quædam esse, cum membranae vel fibræ nihil huc conferant. Siquidem vero Erasistratus voce *πρόφυσος* (Φ) usus est, non potuit Galeno obscurum esse, de quibus furculis ille loquutus sit, quoniam ex arteriis non possunt fibræ vel membranae, velut rami ex arbore, germinare. Ut adeo Galenus videatur hunc saltem deludere, cavillarique voluisse. Accedit ad hæc, quod ne quidem ipse Galenus negat, qui Erasistratum sequuntur, hæc de vasis interpretatos esse; eaque satis distincte, accurate que a Galeno descripta esse. Et quam facillime intelligitur, hæc vasa non posse, nisi bronchialem arteriam esse (Χ). Colligitur autem ex tota oratione, Erasistratum credidisse, sanguinem ex costas succingentibus membranis, earumque arteriis ad magnam delatum, inde in arteriam bronchialem ascendere, ejusque e sinibus in asperam arteriam desillare. Quæ Galenus impossibilia, & cum alio Erasistrati dogmate pugnantia esse contendit: siquidem veri simile sit, sanguinem ad aortam delatum, cum spiritu ad inferiores partes propelli debere: nec posse, vi cordis superata, ad bronchialem arteriam ascendere, inque hac denuo spiritui a pulmonibus venienti resistere: sed multo minus alio tempore tam facile per arteriæ fines elabi, alio in illis subsistere, inflammationemque excitare. Primo itaque negari non potest, illam sanguinis, e lateribus in pulmones, derivationem cum veterum ac recentiorum Medicorum doctrinæ de ejus, qui in arteriis residet, humoris motu, tum Erasistrati opinioni adversari: saltem non cognitum esse, quæ vis sanguinem in hos rivos impellat. Deinde vero, etsi Erasistratus docuerit, spiritum, in arteria pulmonea, non a corde ad pulmones, sed ab his ad cor dimanare, nec tamen de bronchiali, verum de illa, quæ ex corde deducitur, id intelligi debet. Et contraria quoque non sunt, quæ Galenus ultimo objicit.

Nam,

(Φ) Galenus hos furculos *πρόφυσος* nominavit, quæ vox simpliciter connexiones denotat.
 (Χ) Primus quidem Cl. Morgagnus Adv. An. I. n. 24. p. m. 31. docuit, ante Ruyfchium, qui bronchialem arteriam in Dilucidat. Valvul. Lymphat. Obs. 15. p. 61. seqq. descripsit ac delineavit, eam inter arteriæ magnæ ramulos enumeratam esse a Galeno de Ven. & Art. Diss. C. 9. & Fernelio de Part. Hum. Corp. Deser. C. 12. Quam etsi affirmare nolim, ab Hippocrate cognitam fuisse, vident tamen me ingeniosiores, an forte aliqua hujus rei vestigia sint in Lib. de Off. Nat. p. 280. Sed Erasistratum ejusque asseclas hanc arteriam probe novisse, nemo, qui vel ipsius vel Galeni verba, quæ expendimus, legerit, ignorare potest. Atque consuli etiam insuper debent Galenus de Usu Part. L. 16. C. 10. Vidus Viduus Anat. L. 3. c. 15. p. 136. & cufus locum mox proferam, Sennertus.

Nam, ut de diversa laxitate pulmonum in variis hominibus nihil dicam, observatum est, purum fluidumque sanguinem ut plurimum vasa per-rumpere, atque exspui, contra inflammationem a lentis spissisque humoribus fieri. Attamen ex his, æque ac illis, quæ de circuitu sanguinis novimus, efficitur, cum, quem tussis e lateribus trahit, sanguinem per has vias in pulmones non pervenire posse. Considerandum tamen est, an forte ad puris derivationem aliquid conferant. De arteria enim, quæ, quod asperam arteriam irrigat, bronchialis dicitur, Dissectores docent, eam ut plurimum ex arcu magnæ arteriæ, aliquando etiam ex ea educi, quæ ad primam costam procedit (Ψ). Ob quæ conjicio, si pleuritis in his sedibus consiltat, pus partium vicinarum reciproco motu, intensioreque impetu, in minimas arterias apertas, & cum bronchiali communicantes, indeque in bronchialem impelli posse, qua in asperam arteriam incidat. Taliaque interdum in morbis fieri, Medicinam facientes compertum habent. Quamvis ne sic quidem hæc proposita sunt, quasi in nullam controversiam venirent. Nam & sanguis, e corde ejectus, perque arterias hæc in loca propulsus, omni contra tendenti humori, etiam in minimis arteriis obfistere videtur, & pleuritis rarius ex his sedibus oritur.

V.

Post hanc opinionem de sanguine, qui ex latere fertur, Erasistratus, qua via purulenta ex his locis in pulmones perveniant, aliam sententiam proposuit. Ejusque orationem pariter excerptam Galenus, ex eodem, ut videtur, libro desumptam. Hanc ita latine reddimus: „In his ipsis morbis
 „ magna interdum copia puris excreat, quod natura venarum sit, qua-
 „ rum hæc ratio est. Magna illius venæ propago, quæ e corde nascitur,
 „ spinæ adjacens desinit eo in loco, ubi septum transversum a vertebris
 „ exortum facit. Ex hac vena eæ educuntur, quæ ad costas ductæ arte-
 „ riis adjacent. Quando igitur ulcus vel abscessus in his locis sit, multo
 „ pure collecto, id in pectoris cavum, quod inter costas atque pulmo-
 „ nes est, non facile effunditur, quoniam costas succingens membrana
 „ nervosa & fortis est, difficulterque dividitur. Ideoque in vasa, quæ
 „ sub membrana sunt, irrumpit. Cum vero vena tenuior imbecilliorque
 „ arteria sit, hæc vasa prius dividuntur, quam quæ ex arteriis educun-
 „ tur: perque has divisiones pus venis infunditur. Hoc itaque per infe-
 „ riora loca descendere non potest, quia ad hæc venæ non perveniunt,
 „ sed ibi finem habent, uti dictum est, ubi septum transversum exoritur.

„ At

(Ψ) Conf. Winslovius l. c. T. 3. §. 109. seqq. Galenus l. c. ex arcu arteriæ, Erasistratus aut potius ejus asseclas, ut videtur, ex una intercostalium eam educi contenderunt. Hoc forte Sennertus asseclatur Erasistrato Pract. L. 2. P. 2. C. 16. Quæst. 3.

„ At vero continua loca semper replentur, ideoque necesse est, ut pus ad superiora feratur. Quare perpendatur oportet, quam actionem pulmones inter respirandum exercent, & quomodo spiritum atque humores attrahant, rursusque expellant. Hacque ratione pus ex lateribus in pulmones fertur. Unde, quomodo ejiciatur, antea dictum est. Potest autem ex hac tota oratione facillime intelligi, Erasistratum de vena sine conjuge loqui. Eaque ex cava superiore, proxime supra nexum cum pericardio (ω), oblique paululum a tergo exortum faciens (α), ad spinam, ubi quarta & quinta dorsi vertebra committuntur (β), iter flexuosum convertit (γ), quo curvamine, quæ ad dextram pulmonis fibræ feruntur, vasa amplectitur (δ). Itaque sub dextra costas succingente membrana, in ejusque trianguli, quem supra descripsimus, dextro angulo, ad latera corporum vertebrarum, inter ductum thoracicum, & capitulatas costarum partes descendit (ϵ). Ex summo arcu plerumque major ramus in dextrum latus procedit, inque minores aliquot diductus, ad tres supremas costas, earumque carnes fertur (ζ). Inde ad octo vel novem inferiores singulæ venæ excurrunt. Rursus in sinistro latere, subclavia vena plerumque rivum quendam demittit (η), qui superiores aliquot costas irrigat, is que interdum

(ω) Notissima inter Anatomicos lis est, quæ mota fuit inter Vesalium, Sylvium & Eustachium de dubia Galeni sententia de hujus venæ origine. Veri autem simile est, Eustachii expositionem cum Galenæ optime excusare, tum etiam cum Anatome congruere. Et Erasistrati verba ex τῆς καρδίας νεῖταις παρὰ τὴν ἄσπιν ita accipiendæ sunt: A corde, vel ex eo loco, ubi summa pars cordis spinæ adjacet, ipsa vena ad spinam posita est, non vero in tota spina. Conf. Bauhini Theatr. L. 2. C. 18. & Rolincii Dissert. Anat. L. 5. c. 29. p. 964. fig.

(α) Vid. Winslovius l. c. Traité des Veines §. 40. Propterea etiam, si cor & vasa majora in situ suo maneat, licet levetur dexter pulmo, venæ origo vix conspici potest. Hujus tamen obliquitatem bene notavit Vesalius in delineatione Venæ Cavæ T. 1. p. 315. & Eustachius Tab. Anat. 4. & 27. fig. 5. 6. 7.

(β) Jo. Mar. Lancisius in Epist. ad Morgagnum de Vena sine pari, adjuncta hujus Advers. 5. Tab. 1. Interdum paulo altius posita est.

(γ) Hic flexus non solum minus obliquus est ac ille arteriæ magnæ arcus, ut observavit Winslovius l. c. verum etiam hic multo major est, quod a situ cordis, & arteriæ venæque principio dependet. Bene hunc flexum exhibet Lancisius l. c. minus accurate Fallopius Observ. de Venis T. I. Opp. p. 533.

(δ) In Lancisii figura solius asperæ arteriæ ramus expressus est. Transeunt autem cum illo & reliqua vasa, vagina quasi pericardii comprehensa.

(ϵ) Vid. Cantius l. c. Tab. 6.

(ζ) Multi ex antiquis & recentioris ætatis Anatomicis, etiam dextra parte, ad tres supremas costas, venas et subclavia descendere, opinati sunt. Sed Eustachius luculenter ostendit, ἀξυροῦ primo unum majorem ramum effundere, qui divisus deinde ad illas costas procedat. Contra hunc Vesalius L. 3. C. 7. p. 323. seq. ex vena sine pari ad singulas costas venas ferri contendit, easque delineavit. Vid. Fallopius l. c. & Lancisii Tabula I. N.

(η) Rarius enim ex ipsa vena sine pari etiam ad hoc latus omnes venæ excurrunt, quales tamen Vesalius l. c. & Eustachius Tab. Anat. 4. fig. 1. expressit. Non enim commode ex arcu ad spinam demitti, nec ob majora hic sita vasa ad sinistram partem deduci possunt. Sed minorem ejusmodi rivum ex subclavia educit Fallopius l. c. delineavit: eumque ex ipso trunco subclaviæ, antequam dividatur, educi, & sinistram bronchiale venam dare, Winslovius proposuit l. c. §. 68. Sed de his binis venis elegantissima observatio est Illustris nostri Ordinis Decani Aug. Fr. Waltheri, quam dedit in Progr. quo Observ. Anatom. selectæ exhibet. Lips. 1731. Scilicet diaphragmaticam superiorem in binos ramos diduci, quorum

dum ad quintam sextamque costam furculos protendens, Lancisio hemiazzyga dicitur (θ). Reliquas deinde inferiores costas totidem ex trunco ἀξυροῦ educit venæ alluunt atque irrigant, tanto longiores iis, quæ ad dextras tendunt, quanto remotiores dextræ a media spina sunt. Sub septi vero transversæ appendicibus, si simplex venæ truncus est, binæ ultimæ propagines, in quas ipse diducitur, conduntur (ι), æque in abdomen progressæ, cum variis venis ibi discurrentibus cœunt (κ). At ab ipso flumine circa octavam (λ), nonam (μ) vel decimam (ν) dorsi vertebram frequentius major aliquis rivus, super corpora vertebrarum, ad capitula costarum sinistri lateris, sub arteria magna tendit, qui vel simplex quatuor, aut paucioribus, vel bifurcus (ξ) sex septemve inferioribus costis rivulos, illis a dextra parte ductis pares, & æque longos offert. Raro admodum truncus, in ipso arcu, in binas æquales venas dividitur, ab utroque vertebrarum latere similiter procedentes (\omicron). Quibus cognitis, Erasistratum quidem fatendum est, de puris generatione sub pleura admodum oscitanter loquutum esse: siquidem, ex quibus vasis eum in locum effundi humores debeant, neglexit dicere. Perperam tamen Galenus contra eum contendit, pus facilius per validam densamque pleuram destillare, quam tenues venas divisas subire posse. Sed jure in Erasistratum animadvertit, quod pugnantibus secum sententias de sanguine a corde per venas dimanante, pureque in iisdem ad cor ascendente, proposuit. Omnia tamen eo magis cum recentiore doctrina de sanguinis circuitu, utque alii credunt (π), etiam cum experientia congrua sunt. Et ante Erasistratum vetustissimus auctor

rum alter ad superiores costas tendat, alter denno divisus majorem ad pulmones, minorem ad septum transversum protendat. Ex quibus disci potest, quomodo cera in venam pulmoneam injecta ad intercostales veniat, de qua re vid. Albrechtii observ. Anat. §. 11.

(θ) l. c. p. 82. Ejusque descriptio admodum consona est Eustachii iconibus, Tab. 4. & 27. Vesalius l. c. p. 324. scribit, sibi persuasum esse, etiam in sinistro latere, similem ac in dextro venam aliquando ex jugulo deduci. Forte quod ex aliis audiverat.

(ι) Hinc Erasistratus scripsit: ἀποτελεῖσθαι καὶ ὃν τόπον αἱ φρένες ἐκ τῶν σφενδύλων ἐκπιφύουσαν Conf. Fallopii Obs. Anat. T. 1. p. 596.

(κ) Hæ quidem ἀναστομώσεις admodum variant, tamen in sinistro latere ut plurimum in emulgentem, in dextro aliquando in cavam, alias in lumbarem, & a sinistris in spermaticam, aut in utroque latere in lumbares venas ἀξυροῦ extremitates apertæ sunt, Conf. Fallopius l. c. p. 396. & 533. Eustachius l. c. Riolanus l. c. p. 221. seq. Lancisius l. c. p. 82. & Tab. 1. R. Q. & Winslovius l. c. §. 41. & 54. Vesalius ἀναστομώσεις invenire non potuit. Vid. Exam. Obs. Fallopii T. 2. p. 795.

(λ) Fallopius de Venis Obs. 5. T. 1. p. 533. in figura adjuncta C. Eustachius l. c. & Lancisius Tab. 1. P. Eustachius talem ramum etiam a sexta vertebra deducit. Tab. 4. fig. 3.

(μ) Vesalius Tom. 1. p. 323.

(ν) Eustachius Tab. 27. fig. 7. Riolan. l. c.

(ξ) Talem expressit Vesalius figura secunda in margine T. 1. p. 324. Vid. Winslovius l. c. §. 50.

(\omicron) Tale quid observavit Th. Bartholinus Hist. Anat. Rar. Cent. 2. Hist. 54. p. 270. & Winslovius l. c. §. 51.

(π) Lancisius l. c. p. 82. Scilicet mulierculis, potissimum Romæ, in more positum esse, in pleuriticis dolentem partem oleo inungere, & carnes inter costas positas, ab ossæ pectoris usque ad spinam pollice fricare. Hoc facto ægros stimulum ad trahendum sentire, & ut plurimum sanguinem expuere, qui nempe frictione in venam sine pari coactus fuerit.

auctor Hippocrates (ρ) judicavit, pus ex latere per venam sine conjuge ferri. Quam sententiam post paucos alios (σ), nostra ætate tuitus est solertissimus Anatomicus Lancisius (τ). Isque pus omne in eas quidem venas, quæ inter costas decurrunt, & inde in venam ἀζυγον incidere, ex ea vero partim per tenerrimos tubulos in asperam arteriam, partim in cavam venam & cor, & ab hoc in arteriam pulmoneam ejectum, per hujus fines, in asperæ arteriæ ramos in pulmonibus effundi dixit (υ). Ut vero de tubulorum eorum natura nondum omnino constat (ϕ), sic de arteria pulmonea habemus, plurima huic sententiæ opponi posse. Nam licet probabile, & si ad inflammationes in partibus externis animum advertimus, fere extra dubium positum sit, humores, qui in arterias vulgo intercostales dictas decumbunt, ibique consistunt, accedente inflammatione, ab initio crudos, deinde vero coctos, vi circuitus humorum in venas transfundi, adque ἀζυγον, cavam, cor & arteriam pulmoneam pervenire: tamen nulla causa cognita est, quæ efficiat, ut pus non quidem cum sanguine in venas propellatur, sed in asperæ arteriæ ramos destillet. Quamvis enim Grassius (χ) credat, cogi naturam, ut, quod nocivum est, in hæc loca deponat: tamen multum metuo, ne ita naturæ actiones adscribamus, quæ nullo pacto defendi queant. At illa saltem consideranda sunt, quæ, dum sanus homo est, in pulmonibus fiunt: siquidem & naturalis & morbosa ejusmodi secretio, ut per easdem vias, ita pari etiam modo fieri debet. Ita ab arteriæ pulmoneæ ramis in asperas, earumque ve-

ficu-

(ρ) De Morbis L. I. Sect. V. p. 461. πύριται δὲ ἀπὸ διατάσεως τῶν φλεβῶν. τῆς μὲν πλευρίτιδος ἐκ τῶν ἐν τῷ πλευρῷ. Exspiratur autem, dum venæ distenduntur, & quidem in pleuritide per eas, quæ in latere sunt.

(σ) Conf. Sigism. Grassius in Miscell. N. C. Dec. I. Ann. 3. obs. 213. Aug. Quir. Rivinif. Diss. de Thorac. Empyemate §. 22. Lips. 1686. & de vena arteriosa, seu pulmonum arteria, per quam omnia ejectamenta sanguinis in bronchia deponantur, conf. Benneti Theatr. Tabid. Exere. 16. & Th. Bartholinum de Pulmon. p. 47.

(τ) L. 2. Conf. Löscheri Diss. de Mechanismo Venæ Azygæ, Pleuritidis causâ. Viteb. 1724.

(υ) L. c. p. 88. Bina vero hic esse, quibus puris derivatio ex ἀζύγῳ in cavam juvari queat, Lancisius ibi proposuit. Scilicet carnosum semicircularem in ostio venæ ἀζύγῳ, & actionem musculi triangularis sub osse pectoris. Ille igitur semicirculus id tantum præstare potest, ut impetum ruentis ex capite sanguinis sustineat, quod alii valvulis hic apposis fieri contenderunt. De quibus quæ lites inter Anatomicos fuerint, diligenter expositum fuit a Rossincio L. c. p. 271. seqq. Commoneo tamen, ne quis forte semicirculum illum a Lancisio primum inventum esse, existimet, quem jam olim Vesalius vidit, & accurate descripsit. Vid. T. I. p. 309. & Exam. obs. Fallopii T. II. p. 795. Deinde non diffiteri queo, me nec conjectura assequi posse, quid triangularis musculus, vel sterno-costales Winslovii hæc in re efficere valeant. Præterquam enim, quod Anatomici omnes scribunt, musculum vix ad secundæ costæ cartilaginem ascendere, nec ad thymum venamque cavam pertinere, nulla ibi membranulæ sunt, quibus his partibus jungi queat. Ad quæ accedit, nec vires harum carniarum adeo pro voluntate augeri, nec, si prematur vena cava, sanguinis motum accelerari, quin etiam impedi posse.

(ϕ) Necessè sine dubio est, ut hi tubuli venæ vel sanguinem, vel lympham in ἀζυγον derivantes sint. Ergo etiam licet in mortuis, ubi motus humorum non resistit, liquor in ἀζυγον injectus in asperam arteriam transfusus fuerit: id tamen in vivo corpore, sine maxima omnium humorum turba fieri posse, animo concipi omnino nequit. Vid. Lancisius l. c. p. 87. & 91. seq. Bronchiales venas, quæ ex arca ἀζύγῳ veniunt, jam perspectas habuit Cohr. Victor Schueiderus l. c. §. 11.

(χ) Loc. cit.

ficulas exigui tubuli demittuntur, qui illas continuo lymphæ tenui irrigant, rursus cum aëre in venas cogenda. Per hos ergo tubulos in pleuritide, partim ob fortiorem febrilem humorum motionem, partim ob validiorem pectoris musculorum actionem in respiratione contentiore, humor serosus, majori copia atque vi, in asperæ arteriæ ramos destillat. Deinde purulenta, quæ primum non multum a feri natura abludunt (ψ), per has vias apertas fluunt, indeque per tussim exscreantur. Eamque expositionem adhuc plura experimenta confirmant (ω). Quin etiam rarius accidit, ut omne quod intus nocet, exspuatur: sed multum in venas pulmoneas transfusum per corpus fertur, & frequenter per varia loca excernitur, nec raro phthisin & tabem inducit (α). Idque accidere observatur, si antea vel fractis viribus æger est, vel vitio pulmonum laborat, quo fit, ut nec pus in has vias cogere, nec easdem apertas servare queat. Ideoque sive in extremis arteriis consistat, sive ex vesiculis pus excreari non queat, pulmones certissime exedit.

VI.

Sed ut olim in philosophia, Aristotelis, ita Galeni in medica arte, auctoritate depressa veritas, emergere non potuit. Siquidem inde usque ad decimum sextum sæculum omnes propemodum medentes in hujus magistri verba jaraverunt, adeo, ut non solum aliqua emendare, verum etiam addere quædam sibi religioni duxerint. Ergo etiam paucissimi ausi sunt in dubium vocare, quod Galenus docuit, pus etiam in pleuritide in pectus destillare, & inde in pulmones trahi. Qui potissimum respirationi læsionem metuentes, si per integram pulmonum membranam pus in bronchia cogi deberet, pleuritidem semper cum peripneumonia conjunctam esse, crediderunt. Quod tamen cum sæpius non incidat, oportet de utroque casu dispiciamus. In quo vero vitio Galenus Erasistratum reprehendit, eo quidem ipse adeo laborat, ut ejus oratio summam ob-

scu-

(ψ) Lancisius l. c. p. 89. Id enim ex Physiologia constare debet, quosvis tenuiores humores sensim crassos spissosque fieri, si in majorem cavitatem in corpore effundantur, ubi quiescant, maximeque si aëri aditus ad cavitatem pateat: id quod de iis, quæ intus sunt, patet ex bile cystica, & semine in vesiculis contento, externe vero ex narium mucos & aurium sordibus.

(ω) Etenim ab initio morbi, & ubi excreare ægrotus incipit, sputum non quidem indole sua, sed copia saltem ab eo differt, quod sani etiam ex his locis ejiciunt. Ex quo apparet, vias, per quas hæc in pulmonibus fluunt, sensim ampliores fieri, & humores quasi effundere. Qui sine dubio in iis minus facile destillare possunt, in quibus e bilis abundantia & acrimonia, vel aliis spissis humoribus inflammatio orta est.

(α) Equidem nullam pleuritidem adeo perfecte per ἀνοσπύραρον sanari existimo, quin per alias quoque vias aliquid excernatur. Itaque quo minori copia humores in asperam arteriam destillant, eo majori vel in levium sinibus hærent, & peripneumoniam faciunt, vel in venas transfusi per corpus dimanant, idque phthisicum reddunt. Optime autem judicavit acutissimus Hippocratis interpres Duretus, facilitatem expectorati puris explicatis pulmonum alas indicare, in rarissimo Comment. ad Libr. de humoribus. p. 40.

scuritatem & tenebras adferat. Et quoniam Erasistratus scripsit, pus non facile per costas succingentes membranas in cavum pectoris perrumpere posse: id tamen fieri ex eo apertum esse contendit, quod si os aliquod fractum sit, cruentus humor in nonnullis per cutem effundatur. De qua quidem adeo dicere neglexit, quam vehementer distenta & carnes contusæ fuerint. Quin etiam omne pus in pleuritide per succingentes membranas depluere, nullibi affirmavit, sed quomodo id, quod in pectoris cavo sit, in pulmones veniat, Erasistratum debuisse sollicitum esse, contendit. Sed de illo quidem nos affirmare non dubitamus, per illa foramina, quæ vulgo pori vocantur, etiam ex pleura, aliquantum pituitæ destillare. Pus vero, non nisi in fine morbi, & si tussis parum emolita est, pleura rupta atque peresa, in pectus effundi. Ex quo quidem Galenus postulat, ut sibi detur, membranam, qua pulmones obductæ sunt, pus omne attrahere, & in asperas arterias cogere. Quod licet ita concedi debeat, ut pus maxima ex parte in pulmones impelli ponatur: veri tamen etiam simile est, multum ejus humoris in succingentes membranas, & apertas venas in his decurrentes imbibi, inque ἀζυγον venam transfundi. Illud vero negare non nisi ii sustinent, qui pleuritidem in pulmonibus consistere contendunt, ubi pulmones simul affecti sint (β). Verum, ut illos jam supra confutavimus, sic his vel sputum sanguinis opponi potest, qui venis arteriisve ruptis, in pectus effusus est. Neque adeo necesse esse, existimo, ut hoc probetur, cum aliis, qui nobis cum faciunt, ad ea confugere, quæ nisi impossibilia, saltem incomprehensibilia sunt. Scilicet turundam in pectus vulnerati intrusam, post sextum mensem, a feliciter sanato excreatam esse, quam Tulpius observationem habet. Qui tamen cum ipse non adfuerit ægro, etsi sit aliter fide dignissimus, mihi propemodum persuadeo, si de re ipsa non dubitare licet, non turundam, sed lapidem ita formatum excreatam fuisse, quales, ex antiquioribus, Cælius Aurelianus & Alexander Trallianus, ex recentioribus complures viderunt. Deinde, cum sectiones probent, pulmones semper ea parte affectos esse, qua inflammatum latus adtingunt, nullum fere εμπύημα ita solvi posse, manifestum est, nisi pulmones ima parte adesi sint. Siquidem in hoc morbo, si pectus perforatur, ut pus evocari queat, ferramentum in imam pectoris partem, inter sextam & septimam costam plerumque demittitur, quo nempe pus omne confluit. Et illud quidem omnino fieri, adversarii eam ob rationem docent, quia, dum homo spiritum trahat, pulmones non apertos esse posse,

exi-

(β) Conf. Sennertus l. c. quæst. 2. & 3. Willisus pharmac. ration. p. 2. sect. 1. c. 8. Barbeyrac. diff. sur les maladies de la poitrine chap. 3. p. 57. seqq. & plurimi alii. Ex quibus omnibus alii sine nexu pulmonum cum pleura id fieri posse dicunt, alii eos semper huic adherere debere, contendunt. Quare etiam Diemerbræcius sententiam tulit, pulmonem, si adnatus sit pleuræ, semper simul inflammari, & pleuritidem per sputum solvi, aliter vero pus in pectus effundi,

existimant. Quam tamen sententiam admodum infirmis argumentis niti, vel ex eo intelligitur, quod nullam causam interferere queunt, quamobrem patuli pulmones sanos vita privare debeant, adesi vero & magis aperti, in pleuriticis nihil detrimenti importent (γ). Est autem pulmonum membrana multis foraminulis pertusa, quæ singulari artificio videntur perfecta esse (δ). Hoc enimvero cavetur, ne in pectoris hydrope, lymphæ in pulmones cogi possit (ε). Verum in pleuritide & empyemate, viscosi crassique humores explicatis pulmonibus ininuntur, iisque inhaerent. Deinde, ubi spiritum homo reddit, pulmonibus contractis, viæ illæ antea clausæ aperiuntur, pusque in ipsas motu pectoris cogitur. Ex his vero in cellulas, quæ in ambitu pulmonum sunt (ζ), tandemque in vesiculas asperæ arteriæ (η) impelli oportet. Pulmones vero pus septo transverso incumbens, saltem ima parte sorbere possunt, difficulterque in asperæ arteriæ extremas vesiculas propellunt. Ac ne ex his quidem facile per tussim excreari pus potest. Facilius tamen eos humores in pulmones cogi, & excreari verisimile est, quos succingentes membranæ exsudant; siquidem in harum superficie hærentes ab explicatis, lateribus que appressis pulmonibus commode sorbentur, nec in imam pectoris partem depluunt. Ex quibus omnibus apparet, morbum, qui

græ.

(γ) Vid. Severini epist. inter Bartholinianas cent. 1. p. 279. seqq. & Th. Bartholinus de pulm. p. 62. seqq. Lites de hac re olim agitatae non denuo monere volo.

(δ) Scilicet rem ita mente concipio, non simplices poros esse, sed quasi infundibuli formam habere. Unde clarum est, pulmonibus in inspiratione expansis, internas angustas tubulorum productiones, tanquam valvulas, ostia claudere, nihilque effluere sinere, in expiratione autem aperiri, & puri aditum præbere. Has vias fortassis λοχιδεωρήτους, vocaverit Cælius Aurelianus l. c. p. 116. 587.

(ε) Non enim tenaciter satis poris pulmonum lymphæ inhaerere potest. Vid. Hippocratis de pris. med. sect. 1. p. 18. sed luculentius id quidem exposuit Galenus de loc. affect. l. 4. c. 8. τὸ μὲν γὰρ λεπτόν ἀναφερόμενον ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν ἑσχάτην πνεύματος, ἀντικατάρρει περισχιζόμενον αὐτῶν.

(ζ) Winslovius t. 4. de la poitr. §. 107.

(η) Ex his vero apparet, Galenum, & qui eum secutus est, Fernelium in univers. medic. p. m. 557. male scripsisse, extremitates asperæ arteriæ in pulmonum tunica patere, pusque satis facile absorbere. Ceterum hoc maxime facit Hippocratis locus de morbis l. 1. p. 457. ὁ, τε γὰρ πλέυμων, ἢ κάρτα ἔλκει ἐς τὰς ἀρτηρίας, πυκνότερος ἔων, αἵτε ἀρτηρίαι λεπταὶ καὶ στεγναὶ ἵσται, καὶ εἰσδέχονται τὸ πύον, εἰ μὴ ὀλίγοντε καὶ ὀλιγάκις, ὥστε ἀνάγκη τὸ πύον ἐν τῷ θώρακί τε καὶ ἐπὶ τῶν ἐλκείων, ἀθροίζεσθαι τε καὶ παγύνεσθαι, τῶν δὲ ἀφελικεσέων ὁ, τε πλευμῶν ἀρτιότερος καὶ κοιλότερος, καὶ αἱ ἀρτηρίαι ευρύτεραι, ὥστε μὴ ἐχρονίζων τὸ πύον ἐν τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἐπὶ τῶν ἐλκείων, καὶ ὁ, τι ἂν ἐπιγένηται, τῆτο ἀνάγκη πᾶν ἀνασπᾶσθαι ἀνω ὑπὸ τῆ πλευμονος ἐς τὰς ἀρτηρίας, καὶ παραχρῆμα ἐκπίπτειν.

græcis ἐμπύημα dicitur, nisi, pectore perforato, majores rami asperæ arteriæ in pulmonibus discissi sint, semper tarde solvi, sæpius ad perniciem procedere, hominemque suffocare, vel sanguine infecto, corpori tabem, & mortem lentam inferre, nisi pus ex pectore evocetur. At pleuritis, quæ pus venæ sine conjuge infundit, celerius frequentiusque spuito solvitur, hominemque raro interimit.

V I I.

Atque hæc quidem in derivatione puris, in asperæ arteriæ ramos, perpetua sunt: quædam tamen observationes verisimile faciunt, id etiam aliquando venis conceptum per corpus dimanare, atque per varias vias critice excerni (θ). Plures enim post Hippocratem (ι) observarunt, peripneumoniam abscessu pone aures solvi, qualem etiam in crure visum esse, post eundem Hippocratem Henr. a Monichen tradidit (κ). In femina pleuritide laborante, totum corpus intumuisse, Mich. Angelus Morus retulit (λ), & Alex. Camerarius de miliaribus pleuritici (μ) disputavit. Zacutus etiam per nares (ρ), & Riverius (ξ) per uterum, pus cum sanguine fluxisse memorant. Tulpiusque (σ) memoriæ prodidit, in virgine pleuritide laborante, pus ex abscessu in alis, & alio prope umbilicum erupisse. Sunt vero patentiores, naturæque quasi magis familiares viæ per alvum atque vesicam. Ex his locis pus non raro in illis exit, quibus vel vomica in pulmonibus rumpitur, vel pus in pectore collectum est. Idque veteres non minus ac recentiores medici diligentissime

(θ) Andr. Laurentius l. c. l. 9. quæst. 12. p. 361. opp. ed. Francof. ex Hippocrate observat, pus, in pectoris morbis, quatuor modis expelli, nempe per ἀνακάθαρσιν, περίρροαν, διάρροαν, & inferiorum partium abscessus. De variis autem locis, per quæ pus e corpore expellitur, conf. Ortlobii diss. de pleurit. §. 22. Conringii diss. de peripneumonia §. 19. Jo. Theod. Schenckii diss. de pleuritide c. 6. Wedelii diss. de empyemate p. 17. 18. Vesti diss. de pleuritide §. 23. Vateri diss. de vomica pulmonum thes. 22. Rivini diss. de thoracis empyemate §. 31. 32.

(ι) Coac. prænot. sect. 2. p. 180. ὅσοισι δὲ ἐκ περιπνευμονίης ἀποσάσιες παρ' ἑς, & ἐς τὰ κάτω γίνονται καὶ ἐκπυῶσίν τε καὶ ἐκσπυγγῶνται. Baglivius prax. med. l. 1. c. 2. §. 10. & c. 9. de pleurit. & Godofr. Dav. Mayer in eph. n. c. cent. 3. obs. 138.

(κ) Observ. med. chir. 2. Hippocratis verba l. c. hæc sunt: αἱ δὲ ἐς τὰ σκέλεα τῶν ἀποσάσιων, ἐν τῆσιν ἐπικινδυνότησι, λυσιτελέες κεν πάσαι. Tamen & sequentia huc pertinent.

(λ) Ephem. n. c. cent. 1. obs. 74.

(μ) Diss. de pleuritide maligna miliaribus critice soluta. Tubing. 1735.

(ρ) Hist. med. princ. l. 2. obs. 9. conf. Hollerius in Hippocratem aph. 38. l. 7.

(ξ) Observ. med. cent. 1, 73. 2, 63.

(σ) Observ. med. l. 2, obs. 6.

me annotaverunt, quorum de puris cum urina (π) pariter ac per alvum (ρ) facta excretionem, permultæ observationes leguntur. Quas etsi non omnes audeam in dubium vocare: in aliquibus tamen, dolores in latere fuisse, vel ex adjacentis visceris vitio, vel ex consensu cum remotioribus per nervos, non temere affirmo (σ). At in reliquis, ubi in pulmonibus vomica rupta, vel in his aliquid extra peresum est, pus, vena pulmonea conceptum, in sinistrum cordis ventriculum, indeque per magnam arteriam ad alvum vel renes derivari (τ), mihi persuasum, ac verisimile est, si pus ex pleura rupta effusum sit, id rursus in venas, quæ inter costas decurrunt, cogi, & longiore via per venam sine pari (υ) & cavam pulmonumque vasa & magnam arteriam ad illa loca pervenire posse. Vomitus vero in his morbis non solum circulatorum commendant, sed diligentissimi etiam medici disputant (φ), an is omnibus, pectoris pulmonumve ulcere laborantibus, possit utilis esse. Et quidem interdum accidit, ut in viis, qui vomuerunt, vena in pulmonibus rumpatur, sanguisque ex ore prorumpat. Ob quæ conjicio, si vomica in pulmonibus hæreat, vel pus tenacius non excreari ex pulmonum vesiculis queat, vomiti-

(π) Hippocrates de morbis l. 1. p. 459. πολλάκις δὲ ἢν ἐς τὰ κάτω τράπηται, ὀδύνην διαδοῖ ἐς τὴν κύσιν διὰ τῶν φλεβίων, καὶ ἔρρει πολὺν τε καὶ χολῶδες. Clarius fufiusque Galenus de loc. affect. l. 6. c. 4. fere toto. Cælius Aurelianus morb. chron. l. v. c. 10. p. 588. ubi rationes hujus rei reddit. Aetius l. 2. ferm. 4. c. 66. Trallianus l. 8. c. 5. p. 147. ἢ καὶ ἀπὸ τῆς πνεύμονος, ἢ ἀλλῆς τινὸς μορίης, εἴτε ἀναπνευστικῶν, ἢ θρεπτικῶν, καὶ γὰρ εἰ σπανίως, ἀλλ' ὁμοίως ἐξ αὐτῶν ἐκκρίνεται πῦον. Paulus Aegineta l. 3. c. 32. p. 90. ed. Bas. 1538. Avicenna canon. t. 1. l. 3. fen. 10. tr. 4. c. 1. p. 647. Benivenius de abdit. morb. caus. c. 43. Jo. Matthæi quæst. med. p. 80. Mercurialis prælect. pisan. p. 162. Ballonius defin. med. p. 23. Paris. 1640. 4. Petr. Borellus observ. rar. cent. 1. obs. 17. Jo. Rhodius cent. 2. obs. 13. Glandorpius specul. chirurg. obs. 26. Conringius de sangu. gener. p. 459. Th. Bartholinus epist. med. cent. 1. p. 283. Petr. de Marchettis observ. med. chirurg. 46.

(ρ) De Hippocrate & Galeno vide magnif. Piatneri diss. de thoracibus p. 51. 3. Ceterum conf. Paulus & Avicenna l. c. Jan. Damascenus l. 4. c. 28. Sennertus l. 6. p. 471. & Marchettis obs. 43.

(σ) Vide fis observationem, quam habet Hildanus cent. 1. obs. 31.

(τ) Conf. Laurentius l. c. & Horstius opp. t. 2. p. 132. Norib. 1665. fol.

(υ) Fallopius aliique ex antiquioribus opinati sunt, pus per venam sine pari ad renes per emulgentes descendere posse, id quod in Fallopio propterea excusandum est, quia de circuitu sanguinis eo tempore nondum constabat. Sed Lancium id adhuc defendere, id valde mirum est, cum aliter pus derivandum tanta vi impelli deberet, ut sanguinem ex venis emulgentibus per renes in arterias protrudere posset. Sed quantum hæc resistentia valeat, intelligunt, qui cordis arteriarumque vim norunt.

(φ) Jan. Damascenus l. c. Septalius animadv. & caution. med. l. 6. p. m. 176. Bern. Albin. diss. de pleuritide vera §. 22. Erf. 1696. & de vomica pulmonum p. 12. ibid. 1693. Justus Vestus diss. de pectoralibus affect. §. 10. Erf. 1690. & de vomica pulmonum p. 15. ibid. 1698.

mitum non solum non inutilem esse, verum etiam ægrotos aliquando inde levatos esse, experimentis credo (χ). Commoneo tamen, ne quis facile ad hoc remedium confugiat. Nam, quod longe gravius malum est, tabemque infert, vel sanguinem vomitus e pulmonibus extundit, vel vomica confestim rupta, pus vias vitales claudit, hominemque de medio tollit (ψ).

F I N I S.

(χ) Hippocrates de morbis l. 2. p. 481. de tuberculo pulmonis: *Φάρμαχον δίδοναι, ὃφ' ἢ ἡ κοιλίη ἢ κάτω μὴ κινείται, καὶ ἢν ἅμα τῷ ἐμέσματι πῶον ἐπέται, ἢν μὲν τὸ πῶον ἢ λευκόν, καὶ ἴνες ἐν αὐτῷ ὕφαιμοι εἴωσιν, ἐκφυγάνει.* Conf. l. 1. de morbis p. 449. & Jo. Theod. Schenckii diff. de pleuritide cap. 8. Jen. 1663.

(ψ) Schenckius potissimum h. c. sapienter monet, etsi ipse viderit, rem bene cessisse, maxime in iis, qui pulmonum vomica laboraverint: non tamen in omnibus ad æque securum esse. In primis vero oportere, ut medicus videat, ne pulmones cum pleura, vel septo transverso cohæreant, quod aliter pectore validius moto, ii vehementius concutiantur, & metus sit, ne vena aliqua major in illis ruptur.

LVIII
GEORGII ERNESTI STAHL

E T

CHRISTIANI FEDER,

D E

PHTHISI.

Halæ 1704.

P R O E M I U M.

E Tiamsi Democrito, ap. Hipp. epist. ad Damag. totus homo a nativitate morbus esse videatur, & revera innumeris propemodum lesionibus partium & actionum sui corporis expositus sit; sunt tamen harum utique varii gradus, ut alie aliis non solum facilius ipsi eveniant, sed etiam gravius laedant. Inprimis autem præ aliis considerationem majorem pascere videntur ille, que non solum perimacius aliquam partem obsident, sed præcipue nobiliores, & que tum primariis, tum pluribus simul usibus dicata sit, quibus sine ruina sua corpus cavere non possit. Quanta sit dignitas pulmonum, imo quanta necessitas, ad ipsam vitam propius conservandam, neminem latet; non conservant enim tantum circulum sanguinis, sed juvant eundem maxime, dum magis ipsi bonitati sanguinis, quam nudo progressui, efficacissime velificentur. Unde quidem pulmones sacros tectos conservari, plurimum interest totius Oeconomie animalis specierum respirantium; interim summa hujus visceris teneritudo, plurimum utique exposita, tanto promptiori lesioni, æque ac reliqua structura vesicularis configuratio, tanto magis periculo violationis viscus hoc exponere indies observatur. Quamvis enim per harmoniam motuum vitalium, a sapientissimo creatore nature impressam, non adeo plane familiares admittantur lesionis hujus visceris penitiores; cui rei etiam textura ipsa, summe flexilis & simul satis tenax, subsidium affert: ingruunt tamen ipsis varia & familiares injurie, per numerosas occasiones externas, quæ, sive neglectu, sive infarctu aut impetu, prævalentes, gravioribus etiam, & vix tandem superandis, non aliter viam sternunt, quam e parva sepe scintilla, triste erumpit incendium. Gravissimus & omnium reliquorum difficillimus hujus visceris affectus, est Phthisis, ubi semel immodulata est; inprimis mora diuturniore actis radicibus, vix ullam spem vera restitutionis in integrum, relinquens; imo, quod magni momenti est, medicationibus plerisque, facilius in deterius, quam in melius, progrediens. Hujus morbi pertractatio cum dignum thema præbere possit, in quo medicus peritiam suam practicam, æque atque scientiam theoreticam, comprobare valeat, visum mihi est non contemnendum opera pretium, ut illam pro specimine inaugurali eligerem. Exequar etiam hoc meum propositum, quantum fieri potest, succincta deductione, quam sine ulterioribus ambagibus auspicari aggredior, Divinam benignitatem humiliter venerans, ut huic meo proposito benedictione sua & animi viriunque exoptata directione clementissime favere dignetur.

CAPUT PRIMUM.

Phtisis quid proprie sit & dicatur.

Nominum rationem exquisitiorem, inprimis, ubi aliquid lucis ipsi designatæ rei indolæ foenerantur, nemo improbaverit; at prolixum in illis esse, præcipue, ubi non æque respondent rei denotatæ, necessarium non existimamus. Græcum nomen esse $\Phi\theta\iota\sigma\iota\varsigma$, a $\Phi\theta\iota\omega$, *consumor, absunor, fatisco, tabesco*, Grammaticis notum est; interim nostrum affectum juxta suam speciem ne attingere quidem nedum exhaustire, medicinæ vel primos apices dictis nihilo, minus perspectum. Quamvis enim dici posset, quod illa *consumtio*, quam *pulmonalis phtisis* universo corpori tandem inducit, hoc nomine quasi $\kappa\alpha\tau' \epsilon\zeta\omicron\chi\eta\iota$ notari possit; quia nulla alia, neque certior sit, neque fortior, neque pertinacior, imo omni curationi difficilior; sive, ut rem sine ambitu eloquar, ab omni vera & perfecta restitutione alienior; negari tamen non potest, quod, sive composito quocunque, sive etiam libero quolibet primitivo vocabulo, pari jure, certa hæc species morbi, denotari potuisset.

Secuti sunt Græcos Latini, nescio, an de libertate loquendi desperantes, ut plane etiam nomen Græcum retinuerint: Imitati vero Græcos Germani, dum *die Schwindsucht* appellant.

In verbis faciles esse, modo in re conveniamus, admodum cordate jubet Galenus; interim Homonymiam matrem esse confusionis, quisque facile agnoverit. Sane vero, licet vocabulum *phtisis*, hæcenus in schola medica satis certo speciem hanc morbi, nempe *pulmonalem* affectam, non vero totum Genus *tabidarum* consumptionum, solenniter designet; insuper etiam ipsi circumspetiores e nostris Germanis, distinctionem constituent inter *Schwindsucht* & *Dürrsucht*: Exhibet tamen non tam nomen, quam ejus forte occasione, ipsa res hoc nomine directe & ad literam significata, trivialium practicoꝝ turbæ, negotium subinde satis pro patientibus periculosum, dum *hæcticam* hypochondriacam, cum *phtisi* a *pulmonibus* ortum trahente, confundentes, *traumaticorum* (quamvis etiam ad *phtisim* veram irritò, ad antiquam etiam noxiò) abusu, *hæctica* & certissime & gravissime nocent.

Verbo, affectum *pulmones* exulceratos foventem, solum a præcipuo *Symptomate*, nempe *hæctica tabe*, seu *consumtione*, absoluto vocabulo insignire, certe minus conveniebat. Unde propemodum melius facere videntur, qui *hæcticam* consumptionem a diuturno *venum* ulcere corpori convenientem, cum addito, *phtisim venalem* appellant, restricto hac ratione, sincero interim, significato *phtiseos* seu *consumptionis*,

Quicquid horum sit, recidit tandem negotium eo, ut sciamus, quod utique vocabulo *phtisis* denotari soleat *ulcerosus pulmonis affectus*, cui sensim

sint *tabes, extenuatio*, sive ut vulgus interpretatur, *consumtio* corporis, succedit & complicatur.

CAPUT II.

De phtiseos vera constitutione & simul differentia ab hæctica.

Diximus, quid vocabulo *phtisis* designetur, nempe *ulcerosus pulmonum* affectus; poscit rei conditio, ut verum sensum hujus nostræ descriptionis pariter enucleemus. Vulgo dicunt, *phtisis est ulcus pulmonum*. Sed profecto merito distinguendum esse arbitramur, inter *ulcerosum* & *ulceratum*; inter *collectionem*, inquam, *corruptionem* in ulcus *proximam*, imo *lentiori* tali corruptione jam infectam: & inter ipsum jam erumpens, & plane *absolutum ulcus*.

Tanto magis autem justissimam judicamus distinctionem, sicut ipsæ res utique differunt, inter *ulcera cito* erumpentia, & valde *depescentia*, & contra *diu latitantia*, & cum etiam eruperunt, *segniter* progredientia.

Qui veram & realem ulcerum indolem intelligunt, perspectum satis habent, quam $\alpha\upsilon\tau\acute{o}\varsigma$ loquantur, qui etiam axiomatice auctoritate, edicere volunt, *ubi pus, ibi ulcus*. Cum pro rei veritate, adeoque fundata in veritate rerum discretione, potius verum sit, quod *ulcus*, nempe *proprio* sensu, non sit, ubi verum & purum *pus* generatur & procedit: Quandoquidem in hoc, in puris, inquam, efformatione & proventu, tota differentia *apostematis* seu *abscessus*, ab *ulcere*, quatenus *abscessu* contradistinguitur, fundatur, imo consistit.

Ex eodem fonte fluit, quod *abscessio* sive *suppuratio* quidem, non nisi *sanguiferis* partibus; *ulceratio* exsanguibus, mollibus tamen, & humidis, conveniat; sed & ne *ulcus* quidem $\alpha\pi\upsilon\sigma$ ex abscessu $\epsilon\mu\pi\upsilon\omega$, citra summam difficultatem fieri possit: Cum *ulcus* absolutum, in *exsanguis* parte genitum, sponte quidem nunquam, difficulter etiam arte, aut casu, in *suppurationem* vergat.

Hæc ipsi interim differentia, complectitur sub sese adhuc alias, etiam altioris indaginis pro *Pathologia Medico-chirurgica*, diversitates. *Primo* enim, *suppuratio* absolute requirit *inflammationem*; *Secundo*, est longe *brevioris*, imo præcipitis *successus*, & quod ex eodem fundamento fluit, *copiosiore* intra breve tempus, *diffusione*, & generatione seu proventu materię conspicua: *Tertio* longe præsentioris *periculi* ad gravissimam *sphacelosam* degenerationem: *Quarto*, si his circumstantiis, quacunque de causa, *febris* accedat, *inflammatoriam*, *acutam* indolem parturiens: *Quinto*, si corruptæ portionis *generati puris*, non suppetat exitus, & *certissimi*, & *promptissimi* & *gravissimi* nempe *sphacelosi*, exitus ferax. *Sexto*, materia, ve-

ro atque puro *abscessui* generando idonea, ultra tempus satis exiguum, sine corruptione intus persistere non possit. Quorum omnium contrarium, aut certe plurimum diversum, contingit in constitutione *strictæ* dicti *ulceris & ulcerosæ* tam *dispositionis*, quam *corruptionis*.

Quid enim familiarius est, quam *externa* etiam *ulcera*, æque atque *phthisicam pulmonum* lætionem, non per unum, sed plures etiam *annos*, sine spectabili, aut a post facti credibili, progressu depascendi, ita tranquille, atque placide perennare? Neque hoc solum, sed inveniuntur toto die in cadaveribus, a violenta, aut quacunque certe alia causa, demortuis, nodi tales & *collectiones*, *muco-scirrhose*, in *pulmonibus*, maxime avellanæ capacitatem æquantem, in *medullis* etiam *trophaceam* duritiem, feminis *cannabis* & amplius magnitudine continentem, quorum possessor, dum viveret, vix ullam suspicionem male affectorum *pulmonum*, sibi aut aliis formaverat.

Conspicua tanto magis est hæc res, in *ovillo* genere; siquidem in horum *pulmonibus*, satis familiariter inveniuntur hujus indolis *nodi*, qui si attentiore scrutinio evolvantur, *cavitatem* capaceam, cum *infarctu tenacis muci*, exhibent, ambitum vero, *vesiculæ* forma, ad avellanarum capacitatem distentæ, monstrant: quæ interim non solum reliqua *pulmonum* textura densior, sed & satis sæpe ad *cartilagineam* asperitatem appropinquantis *duritiei*, reperitur, cum conspicua *communicatione tubulorum asperæ arteriæ* bronchialium.

Necessitas ipsa postulat, ut hæc res solertius allegentur, postquam omnino hinc maxime pendet non solum *diuturna* ista subinde *phthiseos* duratio, & lenis atque languidus successus; sustentata videlicet ab hujusmodi *dispositione* solum *ulcerosa*, nondum absolute in actum deducta; sed etiam facti omnino jam *actuali* ulceratione, ex nimio sæpe *lentore* atque *segnis* progressu, sese exerens: quando *sanguinea* vascula non simul erosa sunt, ideoque sanguinis concursu præsentiosem corruptionem, qualem ipse format & subit, non recipit nedum, ut inferat.

Hæc certe ad universum *ulcerum* indolem pertinens, *ulcerosa dispositio*, ad actuale hujus generis corruptelam subeundam, minime præceps aut promta, est illud, quod sub *abscessum latentium* nomine designasse videtur *scruta*, quando *hectice* causam illis adscribit.

Certe, modo ipsi pari jure licuerit *abscessum* pro *ulcere* accusasse, quo alii, etiam *classice*, *pus* ex *ulcere*, nempe aquam ex *pumice*, eliciunt; quoad ipsam rem, de vera *hectice* causa certiora attulit, quam alius quisquam: quapropter etiam mitiorem certe merebatur censuram, quam illam tanquam *blasphemix* imputationem, quod veteribus hoc minus perspectum esse putaverit.

Interim, sicuti hæc res maxime in culpa est, ut ipsi quoque *pulmonum ulcerosæ* constitutioni, *hectica* cum *consumptione tabida* accedat; ita ex eodem fundamento, notanda venit utique differentia *hectice* in genere,

re, & imprimis *diversarum* ejus *specierum*, a *phthisi*, quatenus totum affectum illum *pulmonum*, aut magis præcipuam ejus partem, proprium, inquam, *pulmonum* vitium, significare debet *phthiseos* vocabulum.

Quantum autem differat *suppuratoria* congestio in *pulmonibus*, ab *ulcere phthiseos* autore, nemini ignotum esse potest, qui differentiam inter *vomicam* *pulmonum*, & *phthisin* intellexit. Quamvis enim e *vomica*, æque ac *vulnibus* *pulmonum*, *phthisis* ortum trahere, usque succedere satis sæpe solet; tam evidens tamen est differentia rei succedentis, a præcedente, ut prolixiore distinctione nusquam opus esse videatur. Ceterum quanquam verum sit, ex *incommodis* etiam *diutius* in *pulmone* perceptis, *vomicam* tandem erumpere; tamen nulla iusta consequentia hinc inferre licet, quod ipse actus *suppurationis*, tam segni successu, *septimanarum*, imo *mensium*, demum absolvarur: longe enim *indoli suppurationis* convenientius est, ut alteri, hæctenus magis *ulcerosæ*, *segniori*, nondum in corruptionis plenum actum deductæ, *collectioni*, ex *accidentali* aliqua occasione, magis præceps tandem & *inflammatio & suppuratio* supervenerit. Unde quidem etiam *vomica* *pulmonum* vera inter tot *ἄσθενει* exempla, revera rari est proventus, & insuper circa tempus, quo tandem vel erumpit, vel æger illa adhuc *conclusa*, interit, satis acri *inflammatoria febre* stipata. Magnæ vero *diffusionis* *suppurationem* in *pulmonibus*, intra parvum tempus, sine exquisita *peripneumonica febre*, *sanius* *ante hæc* *pulmonibus* immediate obtingere, *παράλογον* est.

CAPUT III

Historia Phthiseos.

Medicina niti debet *ratione & experientia*: ratio nempe cum *experientia*, i. e. veris facti circumstantiis recte conspirare, ne quid amplius sit in *suppositionibus speculationis*, quam *experientia* revera sistat; Nec in circumstantiis *experientie* aliquid abundet, cujus concursui non respondeant *rationes* illæ, quæ vel universis reliquis circumstantiis, quadrare viderentur: Quandoquidem non magis in *jure*, quam in *physica*, æque ac *arithmetica*, quin universa *mathesi*, minima quoque circumstantia, variat rem.

Sunt certe in *phthisi* etiam varix hujusmodi circumstantiæ, quæ *superficialibus* hujus morbi rationibus reddendis, multis modis adversantur. Producimus, suffragante etiam de reliquo ipso rei ordine, *primo loco*, *frequentiam* hujus morbi, quantacunque de reliquo sit, certe immane quantum *minorem*, quam ex illis *trivialibus* traditionibus, quod ab *acrimonia* irritante, erodente, ortum ducat, sequi debebat.

Certe

Certe enim, quod merito *secundo* loco ponimus, immenso etiam numero, qui inter halitus *corrosivos*, tam pulverulentos, quam vaporosos toto die, longo tempore, quin maxima totius suæ vitæ parte, versantur, *Phtisin* tamen non incurrere, quotidiana monstrat experientia. Et quamvis etiam aliquis numerus hominum, hujusmodi rebus expositorum, *phtisin* experiri obieretur, non fit hoc tamen nec ita certo, nec ita *prompte*, ut inde ad *immediatam* efficaciam *corrosivam*, ullo jure concludere sit integrum.

Contra illud quidem longe magis ipsius *Experientia* observatione innouit, quod de illis, qui *tussi* diutius aut frequentius obnoxii sunt, numero majore, quam ante dicti in *phtisin* prolabi soleant. At vero, *tussim* simpliciter acri & vellicanti irritationi imputare; & simpliciori *tenacitatis*, & inprimis copiosæ, proventu, & talium humorum, vel simpliciter liberam vesicularum pulmonalium expansionem obruentium, debitæ executioni, efficaciam ad provocandam tussim, denegare, utrinque tam rationi, quam experientiæ adversissimum fuerit, vel solius simplicissimæ aquæ, temere in asperam arteriam illapsæ, quotidiano exemplo.

Interim, quod hanc etiam circumstantiam maximopere limitet & restringat, est ingens illud, experientiæ certe, sed nescias, utrum magis medicis, quam plebi, notæ, negotium, quod etiam maxime *tussiculosus*, & sane *tenacior* & *copiosior* humorum in pectus erumpentium proventu male affectis, sive plane *teneræ*, sive admodum *provecæ* ætatis, hominibus, *phtisis* tamen vera, longe rarius eveniat, quam illis, de quibus jam dicemus.

Nempe quod vix non princeps est genus circumstantiarum, ad *historiam phtiseos* pertinentium, certe demum ætati, præ omnibus aliis circumstantiis, inprimis imputanda est *phtisis*. Quod idem non fefellit solertiam antiquissimorum, *Hippocratis*, & e quibus sua forte hausit; unde tam 3. *aph.* 29. *Juvenibus tabem, Φθίσην*, inquam, præ aliis ætatibus, obtingere tradit; & ne cuiquam ætatis hujus *periodus* crucem figeret, definit hanc prorsus *numero annorum* 5. *aph.* 9. quod totidem verbis iterum ponitur 8. *aph.* 7. & *coac. prenot. text.* 439. nimirum *ab ætate* 18. *ad* 25.

Reddit palmam huic circumstantiæ ambiguum, altera; a solertissimo nostro *Sene*, allegato illo *aphor.* 29. *sect.* 3. non solum longe peritissime allegata, sed ordine etiam prorsus *experimentalis* & *rationalis*, collocata. *Juvenibus*, inquit, (nempe præ aliis ætatibus) familiariter ingruunt *sanguinis spuitiones, phtises* &c.

Ut incredibilem illam suam solertiam & circumspectissimam peritiam & experientiam, solerter imitaturæ posteritati, penitissime inprimeret, obviat aphorismum expressione illa, attentionem prudentem maxime merente, *quod licet juvenili ætati etiam alii morbi, & varii quidem, satis facile conveniant, maxime tamen (μάλιστα, potissimum præ aliis,) ante-*

tedicti, hæmoptysis nempe tabes, febres acuta. Quid vero aliud hoc est, quam ipsa re dixisse, quod *hæmoptysis & tabes* non solum præ aliis ætatibus, sed etiam præ aliis morbis, eveniant præcipue *juvenibus*.

Sicut autem res ipsa in hodiernum diem observationi huic peritissimi senis suffragatur; ita merito subjicienda est observatio illa populi nostratis, quod *pueri* cum primis, quin etiam *puella*, qui sub illa sua ætate, nimium *frequentibus atque promptis*, inprimis autem *copiosis narium hæmorrhagiis* laborant, *phtisi* expositi sint. Dicere solent: *Es ist ein schwindstüchtiger Junge, . . . Er wird nicht alt werden, es ist die klare Schwindstücht mit ihm* &c. Quamvis enim hoc de *atrophia* velut a priori, intelligere videri possent, quod etiam aliqui vel diserte faciunt, *Er könne nicht zunehmen, blute sich alle Kräfte aus dem Leibe heraus* &c. Testatur tamen vera experientia etiam a *posteriori* quod *pueri* jam hac ipsa sua ætate enormibus sanguinis eruptionibus affecti, revera *phtisi* subinde obnoxii evadant; non tamen æque immediate ab his sanguinis eruptionibus; quæ *per nares* procedunt; sed tunc demum maxime, quando hæc *evacuatio*, quacunque occasione, sponte, vel imperita arte, ipsi *supprimuntur*. Quod adeo verum est, ut etiam illi adolescentuli, qui non tam plane enormibus, sed tamen *copiosis, narium hæmorrhagiis* obnoxii fuerunt; cessantibus his, omnino certissima mox in *pectore* inconvincenda hinc incurrant atque perferant, & facile vere *phtisici* evadant.

Neque vero solum *ætas*, sed tanto magis etiam *sexus* *phtisi* magis expositus deprehenditur *fœmineus*; vix tamen aliter, quam si negotium excretionis *menstruæ* graves defectus patiatur: quod ipsum; cum præcipua sui parte *annos* illos complectatur, quos *Hippocrates* *phtisi* magis expositos observavit, tanto minus mirum hinc est, quod plus uno nomine; huic *sexui* *phtiseos* periculum præ altero impendeat.

Ut autem experientiam circa hæc negotia quovis modo exhauriamus, tenendum præter hæc dicta, omnino est, quod & *ætas* & *sexus*; & quælibet alia paucillo remotior dispositio, (cujusmodi sunt *plethora*, cum habitu corporis *cholericæ* & *cholericæ-melancholicæ*) non æquali propinquitate ad *phtisin* disponant hominem, quam undecunque, sive externa vi, si interno motu aut impetu, ad *evacuationem actualem* tendentes, tanto magis autem jam eo deductæ, *commotiones hæmorrhagicæ*; sive copia, seu cum primis *frequentia*, in qualemcunque *habitum* deductæ. Tales enim reliquæ dispositioni vere *colophonem* adjiciunt.

Inde enim est, quod non solum *fœminis*, ab interna illa sanguinis solita evacuatione suppressa, sed viris etiam, ab *hæmorrhoidalibus* moliminibus & excretionibus *tiubanibus, pectoris angustis, oppletiones, phtisin* minitantes, & quandoque parientes, velut impetu facto, ingruant. Tanto magis tamen, si jam prægressa *juvenili* ætate, quod quidem talibus admodum solenne est, congestiones ad pectus familiares habuerint.

Qui jam actuali *phtisi* obsidentur, habent utique inter se mutuo *disput. Medico-Pract. Tom. II.* B b b ver-

versam constitutionem in eo, dum alii vehementioribus, & brevi tempore patientem maxime debilitantibus & extenuantibus symptomatibus infestantur; alii vero *segnissime* viribus & corpore fatiscunt, imo, quantumvis sensim contabescant, vires tamen, quantumcunque vegetiores retinent, & non nisi per intervalla gravius habentur, *vere, autumno, tempestatibus*, aut externis injuriis exacerbato magis morbo.

Tussiant vix non omnes, & plerique *acrim*: alii cum multa *excretion*e, alii cum *pauca*: cum *nulla*, vel per *initia*, vel in *sine*. Recte enim saepe Hippocrates 7. aph. 16. a *puris sputo, phthisis, & fluxu*: postquam vero *sputum retinetur*, moritur.

Colorata, odorata, purulenta, minime omnibus obtingunt sputa; nempe nec illis, quibus *ulcus* nondum absolute consummatum est, nec illis, quibus nudum & *simplex* ulcus bronchiorum, aut membranaceae pulmonis portionis, citra *sanguinis* concursum adhuc perstitit: In contraria enim constitutione, tanto magis invalescit corruptio, quanto major est sanguinis communicatio: ea tamen differentia, ut *paucitas* sanguinis, tantum ulcerationis *acrimoniam* intendat; Abundantior sanguinis concursus, vel *suppurationem* inferat, vel *sphacelum*, vel *haemoptysin*, & hanc aliquando etiam incoercibilem & lethalem.

Phthisicis, post omnes corporis partes, non solum ultimo loco *facies* extenuatur; sed quodcumque *hecticus* illorum *calor* exasperatur, & *turgidior*, & *florido colore* conspicua illa evadit. Pari ratione & venae circa caput tum alias tum imprimis in febrili tali exacerbatione, turgent.

Præcipuum autem, & symptoma, & signum esse solet phthisicæ pulmonum constitutionis, si non solum ab intemperie *aeris*, angustia atque *tussis* augetur; sed etiam ab arbitraria atque voluntaria *profundioris respirationis* attractione, tum exacerbationem talem tussis atque pressiois sentiant, tum plane aliquando, certam quasi sedem alicujus impedimenti remittentis distinguant.

Qui reliquis phthisicos symptomatibus absque *copiosa exspuitione* laborant, illi quidem commodius aliis durare solent; his si intempeste ingestis expectorantibus, immoderatio congestio ad pectus inducatur, cito pejus habere deprehenduntur: imo facile, non tam *ulcerationis*, quam *suppurationis*, impetu corripit, & saepe in præsentius mortis periculum, imo lethalem eventum citatiorem, conjici solent.

Sicut *excretionum sanguinis* consuatarum suppressiones, & evocare, & asperiores reddere solent phthisia; ita ratio suadere videtur, quod moderatæ atque tempestivæ illius *ventilationes*, e contra, ventilare morbum possint, & exacerbationes ejus, *imprimis præveniendo*, mitigare. Confirmat hoc sane experientia; quæ eadem simul satis docet, quod in *exacerbationibus* phthisicos imprimis *inflammatoriam febrem* jam validiorem excipientibus, temere susceptæ venæ sectiones, periculose, imo aliquando præsentiore effectu lethales sint.

Veræ

Veræ & indubitatæ phthisicos, veram atque solidam *curationem*, paucae certe relationes commemorare audent; aliis vero, quæ audacissime hoc faciunt, fidem detrahunt, vel dissimularum verarum morbi circumstantiarum, vel allatarum alienarum, defectus. *Suppurascetes* pulmonum affectus, æque ac insignia etiam illorum *vulnera*, restitui, citra summam difficultatem, docet experientia. Cum tamen *speciale robur* patientis, & huic faventes plane peculiare circumstantiæ, imprimis *quantitatem & commotionem sanguinis*, adeo perplexæ communiter, una requirantur, in ambiguo semper posita esse solet hæc ipsa quoque curatio, & qualiscunque ejus successus.

Solent utique phthisici expositi esse frequentioribus *hectica* suæ complicatæ *exacerbationibus*; hæc ipsæ vero, quoties admodum frequenter & fortiter exasperantur, eo magis diffundi & increbescere solet corruptio, & *brevior ad lethalem exitum* fieri periodus.

Exitus ipse lethalis, contingit, vel acerbior tali *febrili* progressu, magis *inflammatorio*; qualem veteres comprehenderunt sub censu *hecticarum* cum *putrida* complicatarum. Sin autem etiam languidissime exeat ad mortem morbus, languescens indies viribus, tandem, ut aiunt, ellychnii instar, cui nutrimentum deficiat, placide atque tacite extinguuntur.

Illis, quæ de *juvenilis ætatis* dispositione ad hunc affectum superius adduximus, addendum adhuc est, quod hæc ætas, non solum facilius corripitur, sed & intemperantius afficiatur, phthisi; adeoque & facilius & violentius illa interimatur. E contra *seniores*, alacritate illa ac impatientia corporis & animi motuum, juvenili, non adeo amplius affecti, vel ipsam phthisin, longe patientius & tranquillius sustineant, si vel a prægressa ætate, vel a fortuita quadam causa externa, contractam, in istos annos transtulerint, modo a fortuitis graviorum exacerbationum occasionibus sibi caveant.

C A P U T I V.

Constitutiones Phthisi intermortuorum.

CAdaverum post mortem spontaneam sectiones, ad illustrandam pathologiam medicam plurimum posse, ut in genere nemo negaverit, ita tamen in specie tanto majorem utilitatem sine dubio afferre possunt in ejusmodi morbis, ubi abstrusior quædam ratio atque minus solita, adeoque rara constitutio adesse apparet: quam neque aliis ejusdem indolis affectibus, neque propriis evidentioribus symptomatibus satis æstimare integrum videatur. Eodem intuitu non contemnendæ certe sunt, *variores* observationes, in variis morborum generibus deprehensæ; minime tamen, quod saepe, sed perperam sane fit, e rarioribus ejusmodi, mox

suspiciones, nedum conclusiones, de communibus & simplicioribus, sive talibus, sive tantum similibus affectibus, eliciendæ.

Sane vero illi, qui praxeos cum circumspectione studiosus atque peritus est, non potest non innumeris exemplis diluescere, quantum incommodi pathologiæ medicæ, forte ab ultimo triente præteriti seculi, attulerit, neglectio illa distinctionis, inter illud, quod *familiariter*, & quod *raro in praxi* occurrit. Ita enim *specialissimorum* casuum frigida immixtio, in morborum trivialium & obviatorum, *communem* & maxime consuetam fiendi rationem, perplexum reddit tironum de ejusmodi rebus conceptum; imo quod minus adhuc decuerat, pervertit ipsam morborum solenniorem & communem historiam. Ego certe ad solidam doctrinam & informationem praxeos, quam maxime pertinere, cum D. D. Præfide sentio, ut vel in quorumlibet morborum historia tradenda, curiosè simul attingatur, an etiam illa *species morbi*, admodum *sæpe* & *familiariter* hominibus obtingat? cui deinde adjungi possit, *qualibus* præcipue *hominibus*, *temporibus*, *locis*, &c. familiariter accidat, &c.

In nostro negotio *consummata phthisi* mortuorum corpora, exhibent semper fere *ulceratam pulmonum* corruptelam; quos vero phthisicos alio morbo aut casu interire contingit, illi si fecentur, exhibent etiam subinde tolerabiliorem, & magis *nichoatam*, quam *consummatam* ulcerationis conditionem, *scirrhus*, *nodos scirrhuso-mucidos* &c.

Possimus numerum locupletem ejusmodi exemplorum transcribere ex aliis authoribus, nisi hoc esset actum agere, cum labore hoc jam optime defunctus sit *Theophilus Bonnetus* opere illo, ab aliis ejus lucubrationibus, *quantum lenta solent inter viburna cupressi*, eminente, *Scpulchreto*, sive *anatomia practica*.

Inter insignes *phthisica* absuptionis casus, est *ingens* visceris hujus corruptio, & illa quidem duorum generum. Altero enim casu, *acutiore febre*, & inflammatorio suppuratoria corruptione, breviori tempore absumitur, & *in pus* simplicius convertitur, magna pulmonum portio: altero vero modo, minore febris aut inflammationis impetu, adeoque etiam *longo tempore*, fatiscit sensim, ingens pars pulmonum, *in serosum liquamen*, vix quidquam insigniter *olens*, neque *cruentum*, neque, ut aliquo jure pro vere tali agnosci possit, *purulentum*. Habentur utriusque exempla apud auctores. *Prioris* apud *Forestum* libr. 2. obs. 37. *Heurnianum* obs. 3. & 17. *Platerum* observat. l. 3. pluribus uno exemplis. *Posterioris* generis historiam affert *Cardanus* part. 3. De caus. &c. morbor.

Quamvis autem longe plurimi phthisicorum, ab insigni corruptione, majore morbi impetu emorientes, sinceriore *suppuratione*, per inflammationis atque febris coortum prædominium, ad mortem deducti legantur, testante magno numero in hoc conspirantium observationum, a laudato *Bonneto* conquiritarum: non tamen ita absolute rarissimum esse, illum quoque casum, quo pulmones non æque in verum *pus* fatiscunt, persuasit

suasit mihi propria experientia, qua in cadavere viri qui *segni* phthisi, cum fluctuatione in sinistro latere, perierat, sinistrum pulmonis corpus, quantum quantum mediastino a dextro separatur, universum absumtum vidi, neque quicquam ejus loco, nisi largam quantitatem tenuis liquoris reperi, *lutea* penitus, eaque prorsus æquali albedine conspicui: altero pulmonis latere, quod forte haud multo minorem admirationem merebatur, nullo prorsus indicio a vera sua integrare declinante. Quem etiam casum excell. Dn. D. Heldio non ita multo post tempore, exposui.

Quamvis autem dicta hæc corruptio duorum generum, phthisicos præfentiore pulmonum destructione ad mortem deducat; tamen etiam exempla non defunt, ubi phthisis mortem induxit, solo proventu adhuc *crudorum tuberculorum*, nondum in ulcus actuale deductorum, cujusmodi exemplar, nempe *Heurnii* observationem duodecimam adducit *Bonnetus* l. 2. sect. 7. n. 27. Tanto magis autem reperiuntur ejusmodi constitutiones in ægris, post *segnem tabem*, alio morbo superveniente, vel etiam violenta morte, absumtis. *Vermes* in pulmonibus vid. in *Barbolini* histor. anatom. n. 46. cent. 1. quamvis quidem corpus ipsum non fuerit sectum, & insuper in sarcophago totum cadaver similibus vermibus scatuisse memoretur.

C A P U T V.

De vera phthiseos diagnosi & prognosi.

Audias valde frequentem inter practicos disceptationem, an etiam *certa atque firma phthiseos signa* dentur, e quibus inprimis *incipientem* phthisin deprehendere atque judicare fas sit; quin etiam vel gravius *radicatam* phthisin ita certo ac indubie deprehendere, ut nulli *hectica* pro *phthisi*, falsæ nimirum, acceptioni sit locus.

Si veritatis ipsius luculentam determinationem spectemus, curiosa utique est quæstio. Sin autem de usu *practico* hujus determinationis sit sermo, tanti, ut putari possit, pretii illam non esse, ausim asserere. Si enim e circumspecta praxi, imo ipsa ratione experientia innixa, intellexerimus, quod remedia *placide resolventia* & *discutientia*, & sine omni acredine *balsamica*, phthiseos unica vera sint solatia; *adstringentibus* autem *vulnerariis*, illi certo certius plus positive *noceatur*, quam consolatur: Et quod *methodus* æque ac *remediorum* apparatus, quo *hecticis* vere subvenire licet, *phthisi* quoque conducant; quæ vero *hectica* nocent, *phthisi* quoque noceant, & vicissim: haud sane quicquam periculi subesse, si quis vel maxime non exquisitè assequi valeret, *hectica* potius, an *phthisi*, patiens, qui præ manibus sit, laboret.

Lenius incipientis, & insidiosè progredientis ac repentis *phthiſeos*, vix ullam a corpore patientis ejuſque actionibus immediate petendam ſuppetere *diagnofis*, non dubito affirmare.

Sicut enim eo tempore nihil, niſi *tuffis*, & illa quidem ſæpe numero admodum *exigua*, ſefe ſiſtit, & vix conſideratu digna; ita, ut etiam in cadavere illuſtris adoleſcentis, viginti, & quod excurrit, annorum, octo *nodos ſcirrhofos*, magnarum avellanarum mole, in pulmonibus repererit D. D. Præſes, quorum plerique in medittullo exhibebant granum tophaceum ſeminum cannabis minorum & majuſculorum inſtar: reliqua etiam ipſorum conſiſtentia, ita tenax & firma erat, ut nude diſſolvi, & abſque corruptione in ulcus, cum veſicularum, quas æque, atque vaſa & tubulos involvebant, integritate, diſcuti, impoſſibile fuiſſe appareret. Hic interim juvenis dum viveret, interdum quidem tuſſiebat, verum ita parum & obiter, ut vix unquam tres aut quatuor exiguos tuſſis ſonitus elideret. Alter juvenis 23. circiter annorum, e vulnere pulmonum, cum majorum vaſorum diſſectione, ſecundo die mortuus, uti ſiniſtram pulmonum molem liberam, ita dextram thoraci per innumeras robuſtas ſbras, tranſverſum minimum digitum longas connexam habens (quam etiam vulnus ad dorſum uſque penetraverat) gerebat ſimul *ſcirrhum*, magnæ avellanæ quantitate, qui ſuperficiæ pulmonis ex uno latere connexus, illam eo loco corrugaverat; intus autem *duram denſam ſubſtantiam* qualis propemodum *remon* eſt, referebat, in cujus medio *tenax mucus*, cum aliquot exiguis granis tophaceis hærebant. Hic juvenis interim, quantum cognati ejus meminerant, neque queſtus erat, unquam de ulla circa *reſpirationem* alteratione, neque poterant prædicti ejus cognati, ullo modo recordari, quod illum a longo tempore, nedum frequentius aut fortius, *tuffientem* audiverint. Illum vero *ſcirrhum*, citra ulcerationem diſſolvi poſuiſſe, conſiſtentia ejus univerſa, nedum *tophi iſſi*, credere vetant.

Vulgo pro *phthiſis* ſigno interpretantur, ſi patient *ſæpe* & per *longum tempus*, *tuffi* etiam *parva* & *inani* ſeu *ſicca* labore; imprimis ſine maniſteſtioribus cauſis. Quamvis autem hoc non ſit de nihilo; tamen neque firmiter inſiſtere hiſ judiciis integrum eſt: neque *phthiſeos* ſtrictè dictæ, nempe *pulmonalis affectus*, proprium hoc ſignum reputare. Noverunt enim utique præctici peritiores, quod *hectica* ex hypochondriis, imo ipſa interdum primæ concoctionis vitia non minorem *tuffim* provocent; imo vero potius familiariter *gravioſam*, quæ etiam fortalliſ verior ejus differentia a *peſtorali* haberi mereatur, nempe *ſiccitas cum magno impetu* conjuncta.

Quamvis autem *valde diuturna*, præcipue vero ſimul *ſicca* tuſſis, ſuſpicionem valde juſta, peſtoris aut hypochondriorum vitii pertinacis, non careat; imo pro minus dubio ſigno ejuſmodi conſtitutionis, e qua *phthiſis* aut *hectica* alia, majore impetu prorumpere poſſit, non injuria habetur: non præbet tamen ſignum, neque *phthiſeos* ſtrictè dictæ, nec ipſius.

ſius neceſſario admodum *tabide* hecticæ, nempe ab *ulcerofa* vix amplius reſolubili, aut actu jam *ulcerata* conſtitutione, dependentium affectuum.

Purulentum ſputum, miſerum eſt ſignum; nempe jam ad maximam *exiguam* deductæ *phthiſeos*; interim uti ſupra dictum non abſolute *unicum*: cum etiam *phthiſis* conſummata detur, ſine pure: & in immenſo etiam, ulcerationis minus aut nihil purulentæ progreſſu, ad mortem uſque vix quicquam notatu dignum a patientibus hujusmodi excerni, frequentiffime contingat.

Nuſquam turpius quam in *phthiſeos* divinatione dare ſe ſolent *Uromantia*. Ubi nihil, niſi præſtigiatoriis illis captioſis quæſtiunculis, de morbo *diu durante*, patiente *fatigato*, malo colore affecto, appetitu exiguo, (*Es ſchmecke ihm kein Eſſen*.) reſpirationis aliqua anguſtia, tandem conſultantibus eliciunt reſponſa illa: *Ja wohl hängt es ihm ſchon lang an; ja wohl iſt er müde und matt; ja wohl iſt ihm der Odem ſchwer*, &c. Quibus rebus, vel etiam ſi jam ante tentaverint, aut e ſpuma, in urina etiam minus craſſa, diu durante conjecerint, præſentiam *tuffis*, & huic etiam ſolliciti conſultantes adjecerint illud ſuum: *Ja wohl* &c. tandem pronuntiant, *Es ſey die klare Schwindſucht mit dem Patienten*.

Uromantia nempe *affectata* tanto magis in quibuslibet *promiſcuis* morbis, uti ſemper præſtigiatoria eſt; ita miſera proſecto eſt medici conditio, in ejuſmodi locis, ubi exiſtimatio ejus, ita inter ſtolidæ plebis, & nequam adverſariorum captationes jactatur, ut etiam opus habeat conſilio illo, quod *doctiſſ. Lætilius* ſuppeditat: nempe ut meminerit, oblata urina interrogare, quod patienti ſit nomen; ut inde agnoſcere poſſit, utrum ille mas ſit, an femina.

Cæterum *urina phthiſicorum*, & ſæpe quam maxime in gravioribus exacerbationibus, citra inſignem inflammationem, admodum frequenter *ſanis* ſunt ſimillimæ; niſi quod *ſpumam* communiter diutius ſervent: quod tamen etiam ſimpliciori *tuffi*, imo reliquo habitui patientis, ut vocant, *phlegmatico-pituitoſo* admodum familiare eſt.

Sicut autem niſi cumprimis ad extrema jam prolapſæ, *phthiſeos* nulla fere *abſoluta*, præcipue vero *ſingularia* ſuppeditant ſigna; adeo ut etiam *veri puris* perita diſcretio inſtituenda ſit, ab illa, etiam in *ſimpliciore tuffi* exire ſolita materia craſſa quaſi *pultacea*, ex ſtavo *vireſcente*, innoxia: quantumcunque etiam illam formidare ſoleant patientes, & conſeſtari adſtantes, *der Patient werfe ſo ſchröcklich garſtiges Zeug aus*: conjungenda tamen eo magis ſunt ſigna *ſocia*, nempe *etas*, tuſſis *diuturnitas*, *perennitas*, præcipue ſimul *ſiccitas*, aut humiditatis *profundiſſe* excuſſæ, *ſanguineis fixis* inſectæ conſiſtentia: imprimis cum hac conſtitutione, qualitercunque *ſanioſa*; aut *puris æmula*: item tuſſis hujus exacerbatio ab *ære frigido*, halitibus *acribus*: humidæ exaſperationes a rebus *acidis* aſſumptis.

Sicut autem univerſis hiſce circumſtantiis concurrentibus, nondum tamen

men propterea dignitas, *absolute*, inprimis *specificæ*, *pathognomica* *diagnosicos* competit; ita merentur vix non indubiam hujus generis certitudinem, si illis accedant prægressivæ conspicuæ *violationes* pulmonum, inprimis *hamoptysis*, *peripneumonia*, *violente* læsiones, *vulnera*, obversatio inter *corrosivos*, aut *metallicos* vapores diuturnior, *hereditaria* dispositio.

Postquam autem his omnibus evidens & conspicua non solum *extenuatio* corporis, sed ante omnia sensibilis *hectica* accessit, de veritate phthiſeos certo esse licet medico.

Pro distinguenda adhuc *mitiore*, sed tamen valde *diu continuata* tussi, cum quantalibet *hectica febricula*, duo veluti specimina, reliquis subsidium ferre posse exillimant D. D. Præses; nempe primo si tussis, a successivè quidem, sed profunde tamen adducta *respiratione*, nihil intendatur, nec ullum in pectore, sive *angustie*, sive *rensis* cujusvis vestigium sentiantur: *Tabem* illam atque *tussim hypochondriacam* judicandam potius reputat, quam *pectoralem* phthiſin. *Secundo*, tantam ab experientia deprehendit, *Tabacum* recte præparati, *internam* efficaciam, in *pulmonali* tussi, ut cum alias illam, etiam cum suffocativo pene humorum infarctu conjunctam, certissime cohibeat; si etiam levior *suspecta tussis* ab illo remedio nihil miteſcat, a *pectoris* vitio, illam, & quibus aliis stipata est, *pathemata*, non profici, pro certo habet. In gravilimis autem cum *inflammatoria febre*, commotionibus suppurascentibus, etiam hoc ipsum experimentum non semper satisfacere, præmonet.

Putamus fati dictum esse de signis, phthiſin *manifestantibus*, & ab *hectica distinguentibus*. Interim paucis & certe in usum, repetimus, quod ad ipsam *praxin*, anxia talis determinatio, *necessitatem* nullam, *utilitatem* etiam longe minimam afferat: quod partim e *practica tractatione*, partim e *prognosi*, judicare poterit, quam proinde mox subjiciemus.

Placet hoc loco ponere vulgi sententiam, & ad *praxin* pertinentem, consultandi rationem. Deferunt ad medicum patientis urinam, & sæpe captatorias illius quaestiones, ita pertinaciter eludunt, ut medico, vel ad primam quaestiuunculam, edicant, *sibi neque patientem ipsum, nec ullas ejus res, cognitum esse: sed transmissam aliunde urinam*. Imo qui callidiores sunt, suspiciunt etiam taciti, aut scriptum petunt, medici responsum & iudicium. Si vero loqui in animum induxerint, inprimis, quando forte generatibus a medico tactis circumstantiis moventur, tandem breviter & rotunde petunt: *Sie verlangten eigentlich nur das einzige zu wissen, ob der Patient die Schwindsucht hatte oder nicht; Addunt statim morosiores: Dann so wußten sie, daß ihm nicht zu helfen wäre: moderatiores, etiam in hoc medici iudicium ulterius poscunt: Er möchte sagen, ob ihm auch noch zu helfen stünde, daß sie die Kosten nicht vergeblich verwenden müßten &c.* Ita nempe *diagnosin* quidem tentare, *prognosin* autem præoccupare solent.

Prognosis certe phthiſeos, etiam adhuc *incipientis*, summe anceps est: imo

imo ita comparata, ut bene cum patiente agatur, si tantum lentioris atque *mitioris* progressus paulo evidentiora suppetant signa. *Prævalentis* autem phthiſeos, si summam rei spectemus, ut mitissime dicam, *συναποθανογασία*, ut ad tumultum usque patientem comitetur, est certissima: at æque certus, etiam ad accelerandam mortem certissimus, effectus, si vel sponte, vel arte, quocunque modo exasperetur.

Quamvis autem *suppurascentis* phthiſeos, si & *separatio* & *excretio*, vegete succedat, in robustis subjectis, aliquando obtingat curatio; oppido tamen rara sunt illa exempla, & immani numero plura, ubi male cedat & exeat negotium.

Requiritur autem etiam ad istius modi *melioris* eventus qualemcunque spem, ut ante omnia portio læsa, majoribus bronchiorum ramificationibus, ita proxima sit, ut per has *tempesiva* & *copiosa puris evacuatio* optime succedere; *mundificatio* huic vestigia legere; & denique *consolidatio* justa, bonum colophonem negotio imponere queat. Cum autem ad hæc postulata necessario simul optanda sit, aut fane non fastidienda, insignis *inflammatio*, & consequenter *febris acuta*: ramorum quoque, tam asperæ arteriæ, quam qui hos jugiter comitantur, sanguiferorum vasorum, concurrens *abscessio* & *in pus* conversio; difficultas autem *consolidationis*, in viscere ad indefinentem motum, & insuper aeris externi incursum, absolute destinato, una etiam innumeris sanguiferis vasibus repleto: sub his omnibus necessariis circumstantiis, quam insuperabilis, etiam ipsi mox theoriæ occurrat, totius hujus spei bonus exitus, cujuslibet iudicio relinquimus atque commendamus.

Quid multa? valet certe hic si usquam, distinctio illa, *praxi* tamen medicæ utique plus, quam illi alteri negotio, accomodanda, differentia nempe inter *posse* & *esse*, inter id, quod *speculatio* credibile, & quod *observatio* factu possibile declarat. Hæc fane experientia, ita certam reddit, summam illam, & superlativam *αἰς ἐπὶ τὸ πολὺ nulli cura obediens* hujus morbi pertinaciam, ut summo jure, vulgus non solum diffidat medicis, curam paulo certioris phthiſeos in se suscipientibus: sed paulo intemperatioribus de plebe, quando magis indubiam phthiſin, confidentius & acrius aggreditur medicus, contemptim præfagiant: *er werde ihm bald vollends hin helfen*.

Sane vero si vel *vulnerariis* remediis inprimis *adstringentibus*: aut acrioribus balsamicis: aut *expectorationem*, seu potius *purgationem* pectus, fortius impellentibus: opiatibus quoque: *volatilibus* copiosioribus, (ut *vomitiva*, acriora, *purgantia*, *balsama sulphuris* cum oleis *destillatis*, abunde oblata, *mercurialia* &c. agyrtis potius, quam medicis imputemus) phthiſicos tractare incipit medicus, habet vulgus, quod ipsi imputet, nec suo præfagio fallat: certo certius enim *in pejus* inde ruit, & ab illo tempore gravius habere incipit, & magis magisque pergit imo perit, phthiſicus æger. Sin autem *temperatis* remediis, *temperandi* solum scopum sequitur, imo assequitur.

neque *patienti* satisfacit, neque *cognatis*, neque *curiosis* visitantibus, neque fere plerisque aliis per triviam praxin aucupantibus. Unde proximum est, ut *patientes* alium medicum eligant, & secundum methodum tali eventui magis idoneam, maturius, & cum majore impetu pathematum, moriantur.

Quicquid autem hic illic allegatur, & interdum de experientia in proprio corpore, a concursantibus, *patienti* bene cupere videri volentibus, enarratur, quod videlicet hic, aut ille, aut ipse, a *phthisi* jam admodum increbescente, revocatus atque restitutus sit, uni fere de sequentibus fundamentis innitur.

Vel enim (1) sola fuit tussis & *fluxio catharralis* in aliquem habitum deducta, & imprimis crassum illum, *pulposum* atque viridem veluti mucum, præcipue sub incrassantium usu, proferens; Vel (2) *febris* potius *lenta* simplicior, cum repentina contabescencia, & nimis sudoribus, tali febrili familiaribus; vel (3) e *lenta* tali pullulans adhuc *recentior hectica*: vel (4) *asthmatica* solum pectoris affectio: vel (5) superveniente *minori* alicui *scirrho*, vegeta aliqua suppuratione, cum ancipiti periculo evasit æger: vel (6) simplicior adhuc *hæmoptysis* pro *phthisi* venditata: vel denique (7) non solum plane peculiare, sed & pro *ejus temporis* peculiaribus circumstantiis adhuc specialius auctum, *robur naturæ*, vix inter mille alia exempla pari constitutione expectandum. E quibus singulis ad *veram*, & imprimis *antiquam ulcerationem* *phthiæ* prognosi aut therapia applicationem facere, irritus sit labor.

Unde merito pronuntiationi nostræ insistimus, quod *prognosis* *phthiæ*, in *mitissimis* calibus, anceps atque difficilis maneat; *profundior* autem, *commori* soleat: *exasperata* etiam *mortem* accelerare.

CAPUT VI.

Pathologia Phthiæ.

Ita comparatus est hic morbus, ut scholasticis ejus causarum proximarum extricationibus immorari, nulla poscat necessitas. Cum enim sit *ulcerosus* pulmonum affectus, de *solutione continui*, *stasi*, *collectione*, *insarctu*, *corruptione* humorum, prolixè philosophari, ad *ulceris* quidem causalem expositionem faceret; sed cum hic sermo nobis non sit, de *ulcere* simpliciter, sed quatenus *pulmonibus* ingruit ac innidulatum est, absurdum sit de *genere* prolixè tractare, ubi de *specie* agendum sit.

Equidem minime negamus, quod non sine usu esse possit, *ulceris* veri atque *strictè* dicti verior atque dilucidior distinctio ab *apostemate*; cum autem illud superius, non solum verbis, sed ipsarum rerum discretionem, jam affatim notaverimus, non placet dicta repetere.

Di.

Dignior autem est quæstio, quænam causæ, non ulcerationem, in *genere*, sed hanc maxime ulcerationem, non tam producant, sed in *hunc maxime locum* inducant.

Sane vero, ut alias consideratio *materialis* consistentiæ atque structuræ corporis, ad stuporem usque diversa est, a *materialibus effectibus*, qui in loco contingunt; ita cum *finalium* ejus effectuum ratio non omnibus pariter in mentem, nedum in intellectum veniat, manent utique hæc quæstiones, non solum extra justam tractationem, sed etiam penitus extra ullam considerationem.

Aveo certe doceri, quis unquam quæstionem moverit, nedum evolverit, *cur phthiæ tam paucis hominibus eveniat*? At paucissimis (si ad reliquos comparentur, ab hoc malo liberos,) & vix millesimo cuique; imo nemini absolute *tam cito* aut *tam facile*, quam utique posset, evenire manifestum est.

Imo vero miraculo simile videtur, eminenti loco, inter omnes alias corporis partes, præcipue *trium* illarum, tam facilis ad corruptionem aptitudo, & tamen rara (& imprimis vera atque simplex, quali absolute exposita essent de sua materiali crasi) actualis corruptio: *sanguinis* puto, *cerebri*, *pulmonum*.

Certe vero tanti est hæc, a *mechanismo* præsertim, nempe *justo motu*, harum partium & per has partes, unice dependens *conservatio*, (ne tam facile lædantur, quam per suam *materialem* constitutionem lædi poterant) ut summe necessarium arbitremur, in reddendis causis illarum læsionum, quæ ipsis tandem aliquando obtingunt, omni animi intentione quam maxime dispicere, de ejusmodi causis tandem deprehendendis, (nam adsunt revera tales) quæ hoc specialissime exhauriant, ut non, in *genere*, corruptioni inferendæ quadrent; sed potius non nisi *tam raro* evenienti effectui, maxime satisfaciant.

Liceat mihi, ex mente præsertim D. D. Præsidis, *Canonis medico-pathologici* loco ponere, quod *pathologia medica* absolvatur, in omnibus & singulis morbis, enucleatione ejus quæstionis: *Quænam sint illæ causæ, quæ in tali parte aut actione corporis, præsertim illum effectum, inter tot homines tam raro; in uno homine aut altero, tam sero: successu & exitu, imprimis salutari, tam brevi & expedito: reditu tam tardo; imo forte nullo, præstent & exhibeant?*

Ad hunc lapidem lydium si exigantur causæ morborum, quæ communis pathologiæ utramque paginam absolvunt, vereor, ne in utraque pagina parum sinceri remansurum sit. Ita enim turmæ illæ causarum institutæ sunt, ut per illas, vel *quilibet homo*, nedum *quælibet ætas*, sine cessatione, non uno, sed multis simul morbis, diripi deberet: vel deberet ad minimum providentia antiquorum systematum physicorum, qua inter præcipuas rerum naturalium circumstantias, *fortunam & casum*, numerant, reliquis effectibus æque ac defectibus trivialium illarum causarum, ita ac-

cenferi, ut reliqua tota caufarum illarum conftitutio, *materiæ* rationem haberet; *fortuna* vero, aut *cafus*, *formam* ad producendum effectum abfolverent.

Immenfi laboris fuerit, &, quod maxime abominamur, inſuper ſterilis, monſtrare, quantum a ſcopo deſciant vulgo decantantæ illæ *phthiſeos cauſe*; vix ulceri in genere, aut frivole cuidam tuſſi, ſatis expri- mendæ ſufficientes: alieniſſimæ vero ab illa circumſtantia, cur phthiſis *tam raro* & *tam ſero* eveniat? Miſis itaque illis, inprimis ne nimium excreſcat noſter labor, nos potius poſitive mentem noſtram, imo ut ſperamus, veritatem edifferemus. Operam vero dabimus, ut haud multo plura verba, quam res proferamus.

Si illorum phthiſicorum, qui ſine probabili *externa cauſa*, pulmones magis immediate lædere idonea, ab *internis* adeo cauſis, phthiſeos initia incurere ſolent, numerus, conferatur, cum illis, qui talem *externarum* caufarum concurſum demonſtrant, nimio quantum plures invenientur *prioris* illius, quam *poſterioris* generis.

Iterum, ſi illi, qui ita ab *internis* cauſis phthiſici evadentes, e *robuſto, ſano*, imo *ſtorido* corporis ſtatu, *ſanguineo* habitu, *plethorica* ſanguinis affluentia, &c. in phthiſin prolabantur; conferantur cum illis, qui magis *exſanguis, mucoſi, ſcabioſi*, aut minimum *pallidiores, phlegmatici*, &c. apparent: longe pariter major erit *priorum*, quam horum numerus.

Si illi, qui *catharrhalibus* defluxionibus, *coryzæ, tuſſi ſimplici, diarrhæis, ſcabiei* ſeroſiori, & *ulceribus* externis, alias obnoxii, tandem vero in juſtam ſuſpicionem phthiſeos devolvuntur, comparentur cum iis, qui alias *hæmorrhagiis* frequentioribus, *capitis aſtuofis* & *lancinantibus* doloribus, *hemicranii* acutis, *repentinæ difficultati reſpirationis*, a motu corporis citatiore, nedum actuali *hæmoptyi*, expoſiti fuerunt, & hinc in phthiſin tranſeunt: iterum invenietur non ſolum numerus major poſteriorum, ſed & inſuper altera conſideratu pariter digniſſima differentia.

Nempe *poſteriores*, maxime vero, qui qualibuſcunque *hæmorrhagiis* aſuefacti fuerunt, non ſolum longe *promptiora* ſuccedentis phthiſeos pericula experiri deprehenderimus: ſed & ipſius *maniſteſtioris* & *preſentioris* corruptionis genio, præ alteris, plurimum diſtingui poterunt.

Iidem tales, in quibus maniſteſtior *copia* & *impetus ſanguinis* emicuit, & magis *ſaniſſa* excernent; & *hæctica* maniſteſtiora, imo graviora offerent ſigna: diverſo modo conſtituti, *mitiora* & *ſegniſſima* hæc omnia exhibebunt.

Ex his inprimis circumſtantiiſ, ſtatuiſmus; quod præcipua phthiſeos, in *pulmonibus*, inquam, orientis, *ulcerofe* diſpoſitionis cauſa, ſit *ſpectabilis congeſtio* ſeu conſtrictio *ſanguinis*, ſive *ſtoridioris* (& inprimis quidem hujus) ſive etiam *ſeroſioris*, ad *pulmones*; quæ quidem *directe* & *primario*, ad *evacuationem*, hæmoptycam, aut becchicam, deſtinata ſit: ex accidenti autem, propter difficultatem perrumpendi, adeoque *ſtaſin* inflammatoriam; vel etiam, non penitiſſime evacuatum ſanguinem, ſed ſubmu-

cidi coaguli, quantumcunque exigui, intra paucas etiam veſiculas hæſtantis corruptionem: a poſteriore, ſeroſa, cauſa vero, tenacioris mucoſitatis tandem ingruente ſalfa, ulcerofa alteratione, adeoque in genere quidem *evacuationis propoſitæ defectu*, heteroclitus hic effectus, nempe aſtatim congeſtæ materiæ aliqua ſtaſis, & inde abſceſſio aut ulceratio, ortum ſuum & nativitatem ſuam fortiatur.

Juxta hanc connexionem, ſi perpendatur, quam facile quidem natura ſanguinis *exonerationes*, per *expeditiora* loca, nares, hæmorrhoides, ruentes, inſtituat, iſſque non magis inſiſtat quam indulgeat; item *ſeri mucoſi* excuſſiones, per *coryzam, diarrhæam, ſudores*, (ingens enim hujus evacuationis ſubſidium per urinam minime omnium debita attentione animadvertere ſolemus:) Et ex adverſo conſideretur, quanto *rariſſimis cauſis*, excretiones has, *ſanguinis* præcipue, quin etiam (longe minus ad nocendum apti) mucoſi ſeri, per *impeditiora* iſta, & ſuccedentibus illis majoribus periculationibus expoſita, loca ſuſcipiat: unde *hæmoptiſis, vomitus cruenti, niſtus cruenti*, citra cauſas accidentales illis viam ſtereutes, immenſum quantum rariſſiores ſunt, reliquis ante dictis, æque *vomitus* & *humida tuſſis*: hæc, inquam, qui ita, uti decet, & ipſa res eſt, penſitaverit, longe alia conſequentia hinc deducere poterit, unde *dependeat* illud, quod *phthiſis*, & alii *graviſſores pectoris* affectus, longe *pau- cioribus* hominibus, cuilibet etiam homini longe *tardius* & *minus prompte*, quam per alias rationes *potuiſſe* viderentur, eveniant & obtingant.

Cum enim pulmones perpetuo craſſiſſulculorum humorum tranſitui, tum tota ſua *ſtructure*, tum forti illo reſpirationis *motu*, ſervire poſſint & debeant; minime vero ulli, præcipue craſſioris materiæ *excretioni* ſubſervire debeant; minime vero ulli, præcipue craſſioris materiæ *excretioni* ſubſervire debeant, aut ſatis commode poſſint: ſit inde, ut præpoſteroniſu, ad illos facta congeſtione imo compreſſione, ad *expreſſionem* & *eliſionem* conſtitente, non ſolum ſub hoc niſu & infarctu, tranquilluſ ille ſucceſſus directi ipſorum officii, vim patiatuſ; ſed etiam minime opportuna *perruptione*, ne tam facile iterum coeat, ab illo perpetui *directi uſus* tranſitu, nempe materia perpetuo appellente, tanto magis impediatur.

Factæ ſemel *ſtaſeos*, & propter difficillimum reſreſſum ſuccedentis hinc *corruptionis*: diverſi corrumpendi *impetus*: & *ſuppuratentem* impetum, ejuſque ſubſidiariam *inflammationem* ordinarie comitantis *febris*, prolixiores rationes reddere, ut in rebus planioribus, nudiſque ſupervacuum ducimus: Aequè atque abunde patere putamus, & jam in præcedentibus breviter, ſed non leviter, expoſuiſſe ſperamus, *cur phthiſica pulmonum ulceratio*, *minimam ſpem abſolutæ curationis* admittat? *Febris* vero huic interne ulcerationi accedens, communis ipſi eſt cum quibuſlibet aliorum *viſcerum* ulceribus & apoſtematibus.

CAPUT VII.

De curatione phtiseos.

Prostant in omnibus propemodum systematibus practicis, numerosa & consilia & remedia, quibus phtisis expugnari, & patiens in integrum restitui possit; sed odiosa penitus in hoc genere est experientia, quæ si non absolute calculum suum denegat, in immensum tamen extendit triste illud *ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ*. Tempus non permittit, neque animus fert, prolixitatem. Dicemus proinde potius in nostro ordine, pro virili nostra parte, sententiam.

Frequentiores circa pectus *angustias*, a motu corporis, aut post illum, increbescentes, sanguinis *turgescens* effectum, certius & solidius nihil expugnat, quam venæsectio, NB. *tempestitiva*; non *curative*, sed *preservative*, circa *æquinoctia*, instituta, & ad minimum 4. uncis, operæ pretium factura. Si *hæmoptysis* jam emicuit, efficacius, inprimis etiam securius, *in pede* facienda. Minime omnium vero, alias *consuetæ*, negligenda, etiam jam in ipsa phtisi.

Enim vero etiam *in ipsa phtisi*, dicto tempore, secta vena, omnia *mitiora* reddit. Minime omnium tamen in aliqua insigni *exacerbatione inflammatoria-febrili*, præcipue jam per multos dies vigente: sed omnino tranquillioribus rebus, & melius *in pede*, nec nimium parce.

In tussi sicca, ut communiter *cholericæ-sanguineis* potius, quam sanguineo phlegmaticis familiari, quo magis jam suspecta est, eo major est pari *tempestitivæ* venæ sectioni locus; in primis inpede, sufficiente quantitate, & subjungendo pediluviorum usum. In foeminis mensium defectum passis, tanto magis rationi hæc consonant, τὸ *tempestitivum*, simul ad *phases hæc* dirigendo, & nihil nimis parce! Edicimus autem, pro *mitigatione phtiseos*, sine *diversione sanguinis a pectore*, & quidem cum *ventilatione*, quicquid reliquum agatur, eo magis irritum futurum.

In sicca tussi, cum *contabescentiæ*, febricula *hæctica*, inprimis cum *coloratione* faciei, reliquo corpore pallecente, ab *incrassantibus* & *expectorantibus* præstat penitus abstinere; nisi prudentissime, & parcissime, & brevissima pro una vice, continuatione uti sciveris. Quicquid agas, operæ pretium exiguum reportabis, periculum facillime creabis. Non tamen pectore *evacuant* expectorantia, quam *per pectus*; proturbant, inquam, humores crassiores ad pectus, & *expurgant per pectus*, quod absit.

Quæ phtisi ut ulceri destinantur, si *balsamica acriora*, sint, *myrrha*, *balsama exotica*, *terebinthina*, *olea destillata*, & ex his parata *balsama sulphurata*, augent *febrem*, concitant aut exasperant *inflammationem*, *extenuationem*, *inquietudinem*, *sitim*. *Vulneraria* stringunt, supprimunt *excretionem*, coarctant *respirationem*, irritant *febrem*: coarctatur *inflammatio*

tio profundior, conclusa materia corrumpitur acrius: omnia pejora: si jam ante pejora fuerint, mox pessima, & irreparabilia. Mirus contra omnem rationem abusus! Quis unquam in superficie corporis debellat ulcus, inprimis in exsanguis parte, traumaticis immediate?

Miserum vero per horulam forte solatium ab opio! Si fortius aut sæpius detur, omnia pejora: *febris* in primis; quæ hinc etiam asperior & inordinatior: *vires* quasi ruina labentes, irrevocabiles. Ubi usus esse videtu. anodyno præstat M. P. de cynoglossa.

Auro certe redimendum esset antimonium diaphoreticum, si, juxta Sylvium, abscessus & ulcerationes internas restitueret; sed inauspicato veritas destituit effatum. Longe facilius autem, tam illius, quam aliorum terreorum absorbentium usu, debilitantur penitus concoctio, digestio excretiones. Qui vero per compendium hæc omnia, *anxietates* insuper, *cardialgias*, *flatulentias anxias*, *tormina*, *diarrhæas*, vix, imo sine graviore noxa nunquam, cohibendas, perpetuum externum *algorem*, *frigidum*, *multum*, *colliquativum*, *sudorem*, maturam & anxiam mortem, in patiente suo videre gestit, utatur diligenter *antihæctico Poterii*, & erit voti compos. Si hoc ad manus non sit, aut varietas delectet, vocet in subsidium *tincturam antiphtisicam*.

Nitri abusus in phtisi nocet; prudens usus, quantitate & tempore justis, pluris est quam multa alia medicamenta, ad mitigandi scopos.

Efficaciam *balsami Locatelli*, ab illustrissima quadam matrona in proprio suo corpore comprobata, intellexit Dn. Præses; sed cum universæ morbi circumstantiæ minus sibi sint cognitæ, tantisper *ἐπέχει*. B.D.D. *Meibomii* balsamus pectoralis, ratione ingredientium in fundo idem, correctior tantum & auctior, in frequenti usu fuisse memoratur celeberrimo huic viro: De effectus certitudine, non idem. Univerfa efficacia sine omni dubio imputanda esset *Ceræ*: nam *oleum olivarum*, etiam *hyperico* imbutum, *terebinthina*, *sperma ceti*, & in singulas doses parum *santali*, *balsami Peruviani*, minimum *sanguinis Draconis*, & *croci*, quid possint inexpectatum, experientia docere debet: (quam interim etiam aliquando, e rebus minus speciosis, eximios fructus præitare, non credimus magis quam scimus) ratio interim hoc loco nihil perspexerit.

Quamvis autem nota sit Paracelsi promptitudo, ad medicamenta tanquam specialissimæ efficacitæ, ad varios morbos difficilimos promittenda; temperans tamen observatur fuisse in specificis, aut alia facilliore atque certiore curatione *phtiseos* pollicenda. *Murem campefirem* laudat, sed modeste tamen. Quod ille dubitavit facere, suppleverunt affectati ejus sequaces, philosophica illa sua expressione, quod medicamenta ab ipsis jactata, *pulmonem*, *hepar*, *renes*, restituant, refarciant, imo regenerent, etiam si jam absumta sint omnia, ad *juglandis* forte magnitudinem, nempe ut saltem seminium adhuc restet. Pax.

Nolumus chartam prodigere, transcribendo catalogos commendatissimi

morum, simplicium & compositorum. Abundamus ejusmodi indicibus, imo ut minus errare possit practicus incipiens, potest invenire talia jam in multas formulas compacta, non apud unum solum autorem. Sed prospiciat sibi omni modo de evictione promissi effectus.

Sulphuris usus non plane sicco pede prætereundus est. Efficacia ejus in *scabie* notissima est, quod illam extus ad interiora; intus autem ad exteriora, propellat; imo alia etiam ulcera ad tempestiviorum *desiccationem* deducat. Interpretabimur, quod inter prudentiores, magis ab hoc effectu ejus, argumentatio continuata sit etiam ad *ulcera interna*, potius, quam ut crudis illis superstitionibus & frivole hyperbolæ chymicorum, totam rem tribuendam censeamus. Sed reclamat effectui experientia. Exoptatissimum alias utique esset, difficillimum morbum tam vilis pretii & maxime parabili remedio manus dare. Oportet ergo ut in applicatione seu argumentatione sit vitium: & est profecto. Sulphur enim nullum ulcus, imo neque pustulam unam, de sæcunda etiam *scabie*, curat; sed solum *motum humorum* illorum alterat: *Motum*, inquam; & hoc præsentissime, & paucissima quoque sui quantitate, *crasim*, vel plane non, vel languide demum, & magnæ quantitatis exigua, sub longo tempore, efficacia. Unde est, quod ulcera quoque non ita velociter desiccet; quantumvis autem etiam hoc faciat, non tamen eo ipso portionem corruptam etiam instauret & in integrum restituat, quod vel balneatores satis sciunt. Non quadrat itaque applicatio ad phthifici ulceris curationem.

At vero non solum non curat; sed turbat etiam, tum *æqualitatem excretionis* liberioris, tum in specie *febrim*. Unde certe, qui in phthisi per *sulphur* operæ pretium facere sciverit, peculiare artes calleat necesse est.

Ausim plus sperare de sulphure (sed non flammam adepto,) *florum exhalantium* forma extrinsecus per inspirationem attracto. Movet me ad hanc sententiam, quantum mihi constat inaudita antehac, experientia D. D. Præsidis; qua aliquot vicibus in proprio suo corpore usus, confirmationem etiam ab aliis, quotquot illum imitari ausi sunt, pariter prompto successu expertus est. Nempe molestiorem & pertinaciorem tussim, fumo antimonii crudi, e crucibulo, in quo fuscum stet, & evaporet, data opera, pando ore & profunda respiratione, in intimum pectus adducendo: Unde tussis ejusmodi intra paucas horas evanescit. Quid de *Realgaris* seu *Sandaracæ Græcorum* fumo habeat Riverius, notum est: securius autem quolibet intuitu, est antimonium.

Consummate phthiseos nullam esse curam, inprimis vero prævalidæ ac diffusæ, superius diximus; loquimur practice, de cura, cui de meliore, certiore atque firmiore eventu fidere liceat: certe enim cum grano falis accipiendum est illud monitum practicum (de chirurgia majore jure intelligendum) *præstare remedium experiri anceps, quam plane nullum*. Etenim si remedium ita comparatum sit, ut frequentius in pejus, rarissime

sine in melius, convertat malum, imo toties hæc agat, quoties tentatur, ibi quod paulo moderatior dicunt: *es muß geben oder brechen*, id quibus paulo acutior est nasus, non ita male interpretantur, *es gerathe oder verderbe*: At maledico suo more plebs appellat: *auf Galgen und Rad loß probieren*.

Res in eo versatur. Nullum ulcus *capacius*, restituitur, nisi per modum quantæ libet *inflammationis* & *purulenta* abscessione factæ mundificationis; ut subcruentam superficiem (ac si talis pars recentè dissecta esset, unde *frischen Grund* appellant:) *excrescat*. Huic rei, remediis & manuali opera mundificatoria, in externis partibus prospicere (ut & inflammatio & suppuratio moderate fiat & succedat) apex est officii circa talia, medico-chirurgici. In ocluso autem, ubi hæc accidentia suo, ut ita loquar, flumini relinquere necesse est, in parte insuper, perpetuo forti motui, imo violentæ tussis concussioni obnoxia, alia est rerum facies. De reliquo vero illi solum, qui has res condigne intelligunt, recordabuntur, quod nullum ulcus, nisi *tota ejus superficies* antiqua æqualiter absterfa sit, aut, ubi manuali applicationi locus non est, *abscesserit*, restituitur: id si ad ulcus in pulmonibus applicetur, nemini conceptu difficilis erit ratio, cur difficultas in hoc ulcere curando, communiter insuperabilem sese gerat.

Conferantur cum his aliquot observationes apud unum & alterum practicum legendæ, ubi cum magna excretionem puris, etiam post ramenta vasorum, bronchiorum, imo substantiæ pulmonum ejecta, tamen restitutus memoratur æger; quamvis alii plures inde mature intereant.

Optandum certe esset, ut traditio illa Paracelsi, de *ulcerum expurgatione* & *mundificatione spontanea*, ab *intra*, jam ante ducentos propemodum annos proposita, melius, sed per circumspectam experientiam, recte pertentata fuisset. Nisi enim in illa, aut illi fundamento innixa simili tractatione, aliquid adhuc subsidii solidi pro phthifico ulcere superest, de aliis male speramus.

Inter traditiones de specificis considerationem meretur illa, quam de *Nummularia* circumferunt: quod nempe hæc herbula *ovibus* ulcerationem pulmonum inducat, hominibus vero potius salutaris sit. Item, quod de radice *trifolii fibrini* hominibus phthificis æque ac ovibus salutaris, prædicant: de phthifico, per assiduum usum *nasturtii aquatici* restituto, vide an credas *Bonneto l. 2. f. 7. n. 23*.

Pulmones *vulpis*, & aliorum animalium; ranæ pulmones & hepar, *sperniola* crolli & alia similia, sine dubio præcipuam constellationem, tam in medico, quam patiente præsupponunt, pro laudato effectu obtinendo.

De equitationis usu & efficacia in phthisi, quam velut indubiam facit Sydenham, legi potest ille ipse in suis scriptis. Confer. programm. D. Præsidis de hac annotatione. Profundius diffusæ multum derogare, sola confirmare debet experientia, cui negotium commendari meretur.

Acidularium usum, phthificis, quocunque etiam morbi gradu atque statu, nemo suadet; de *thermis* dissident practici: laudant aliqui *peculiares* aliquas, alii etiam *plerasque omnes*: Damnant aliqui solum *internum* usum; aliqui etiam, inprimis *moderatum*, admittunt, aut laudant profus. Plerique, qui etiam illis favent, non *fervidiores* approbant; utpote quas evidentius patientem exagitare etiam ratio suadet. Operæ pretium in vera phthisi nemo per illas fecerit eximium; periclitationem promptius incurreret. Tolerabilius illas feret, qui sanguinem prius ventilavit, quam qui id omisit. Ad summam vero rei inania hæc sunt.

Lactis cura, non indiget novo laudatore, jam abunde ab aliis deprædicata; at sane si indigeret, nostram operam non locaremus. Putamus enim nihil aliud esse, quam modice cibare, & negotium naturæ commendare. Experientia est optima rerum arbitra.

Interim illud, quod in *cura lactis* palmarium est, aliis etiam lenioribus methodis & medicamentis accommodari poterit, ut minime fastidiat æger continuationem jugem, etiam per *multos menses*. Certissimum enim illud est, quod in vera phthisi nihil *breviter* fiat, inprimis *secure*; sed quicquid impetum præ sese fert, *inflammationis & suppurationis*, præcipitis excretionis, nisi plane *suppressionis & suffocationis*, *febris virium lapsus*, exasperationes data porta introducat.

Speramus hoc modo officio & proposito nostro satisfecisse. *Practicorum & experientie* judicia non reformidamus: facile fuerat; tantundem, quantum vulgo fit, polliceri, aut sane confarcinata farragine affatim prostantium remediorum & commendationum illorum, spem facilis curationis fovere: nos vero maxime cordi habemus

Non fumum ex fulgore, sed e fumo dare lucem.

LIX.

POLICARPI GOTL. SCHACHER,

PROGRAMMA

QUO INCISIO PHTHISICI
CONTINETUR CADAVERIS.

Lipsiæ 1730.

D d d a

POLICARPI

Qui minima corporis nostri initia, quotidiana ejus incrementa, cum plenaria partium formatione, & eleganti symmetria, attentius paulo contemplantur, si affatim habent, cur divinam summi Creatoris sapientiam, ex stupendo illo opere undique emicantem, pie venerentur ac demirentur. Sed mortales plerumque ea, quæ consueto naturæ ordine fieri solent, parum curant, nedum digne expendunt. Quod si vero accidit, ut pars quædam organica, perfecte formata, insolite in liquidum mutetur, & plane evanescat, protinus in admirationem quivis pene abripitur, & valde insolentis phænomeni rationem scire avet. Profecto observatio, a *Bartholino* [a] litterarum monumentis consignata, admirationis est plena, & fidem propemodum superare videtur. Hæc namque virum quempiam sistit, qui vigesimo quarto ætatis anno in arthriticos dolores delapsus, pedetentim eam omnium ossium mollietiam contraxit, ut brachia ejus, cruraque, sine ullo doloris sensu flecti potuerint. Imo vero ossa quævis adeo mollia tandem evaserunt, ut, musculis contractis, homo staturæ alioquin justæ & elegantis, ad tantas angustias fuerit redactus, ut vix staturam pueri trium annorum æquaverit, omnibus, cum corporis, tum animi, functionibus, excepto saltem motu, integris fere permanentibus. Atque ejuscemodi mutationi omnes pene solidas corporis partes obnoxias esse, observationum medicarum gnaris ignotum haud est. Memoratu omnino digna sunt, quæ paucis ante annis in juvene, ex antiquissima & illustrissima gente orto, præclaris animi dotibus ornato, phthiisque extincto, animadvertere nobis licuit. Etenim is a teneris gracilioris corporis erat constitutionis, atque ad affectus pectorales, & phthisin ipsam proclivis, qua parens ejus, & alii cognati, laboraverant olim, & frater germanus, vigesimum tertium ætatis annum nondum supergressus, atque eodem affectu diu multumque fatigatus, brevi post laudati juvenis obitum, præmaturam quoque obierat mortem. In primis vero, octo circiter hebdomadas ante obitum, non modo pectoris angustia eidem anxietates creabat ineffabiles, sed & abdomen paulatim intumescens ascitem prodere videbatur. Et licet animi sui sensa clara voce explicare, & alimenta euchyma non sine omni appetentia comedere valeret: tamen attritis sensim ac sensim viribus, corporeque atrophiam extreme extenuato, tandem placide ultimum edebat halitum. Aperto post fata thorace, tota cavitas dextra, fero corrupto repleta, tantaque hujus copia inveniebatur, ut idem diaphragma ultra os ilium dextrum protruserit, pulmonis vestigio nullo ibidem comparente, excepta saltem membrana duplicata, incrassataque, & albo colore tincta. Hæc vero quatuor circiter pollices longa, lataque, ei trachææ parti, e qua ramus dexter educitur, ita adhærebat, ut levi con-

D d d 3

tactu,

[a] Vid. Act. Hafniens. Vol. III. obs. 24.

tactu, & suapte veluti sponte decideret, quam curiositatis ergo adhuc aservamus. In latere opposito parum seri extravasati, & lobus pulmonis, integer quidem, sed pluribus vomicis foedatus, in conspectum prodibat. Ex morbi historia concise descripta apparet, genuino ascite nequaquam laborante nostro, ut abdomen in eam excrevisset molem, quam in asciticis vix majorem deprehendamus; quandoquidem putridus humor iis saltem partibus, quæ thoracem componunt, huncque ab uno ventre distinguunt, comprehensus, in oculos incidebat. Sane ascitis alibi descripti occasione tam insolitum diaphragmatis situm delineavimus, ut idem aquarum mole pressum, in latere thoracis dextro ad costam superiorem secundam, in altero ad tertiam usque adscenderet, ibidemque partibus vicinis, fibris interjectis, adhereret. In præsentis thoracis empyemate contrarius est septi transversi situs, utpote profunde admodum cum ipso hepate in abdomen delapsi. Quapropter laudatum juvenem ex pectoris angustia insignes persensisse anxietates, nemini mirum videbitur. Licet namque latus adfectum omni destitueretur pulmone, idque parum ad respirationem amplius conferret; tamen maxima putridi seri moles, indeque oriunda difficilis, & diaphragmatis, & cordis, & pulmonis residui, motio, non poterat non inquietum reddere miscellum, tunc demum aliquid solatii percipientem, quando erectum corporis situm servaret, aut in lecto cubans lateri morbofo inconvalesceret. Illo enim tempore liberius paulo, sero putrida ad inferiora, aut latus adfectum converso, spiritum ducebat, vocemque satis claram edebat. Equidem plerique phthisicorum cum propter aërem, foedis puris particulis inquinatum, minusque hinc sonorum, tum in primis propter glottidem, puris acore erosam, & scissuris veluti exaratam, aut, pro circumstantiarum varietate, nimium vel humectatam, vel exsiccata, aliqua raucitatis specie affliguntur: at ab hoc incommodo immunis permanserat noster. Quandoquidem glottis, vocem naturaliter fingens, superficiem glabram politamque verisimiliter servaverat, pure non tam frequenti screatu ejecto, sed potius in alterutro thoracis latere congesto, pulmone residuo interea temporis aërem, ad vocem formandam necessarium, adhuc suppeditante. Potissimum vero dextri pulmonis defectus, qui mihimet ipsi non levem movit admirationem, paulo attentius considerari meretur. Sane cum ne tantillum pulmonarii vasis, vel substantiæ vesicularis, in tota thoracis cavitate apparuerit, non sine probabilitatis specie defectum hujus pulmonis fuisse nativum, existimare quis posset. Præterquam enim quod Cl. *Goellerus* [b] plenarium pulmonis defectum in abortu monstruoso humano observavit, abstrusissimi certe hujus phænomeni rationem multo facilius animo concipi posse, arbitror, si, tenerrima futuri pulmonis stamina dissoluta fuisse, nec debite explicata, asseratur, quam si, tantæ molis viscus in liquorem putridum fuisse conversum, existime-

[b] *Ephem. N. C. D. z. A. 1. obs. 143.*

timetur. At enimvero illam quo minus complectamur sententiam, haud pauca prohibent. Siquidem constat, juvenem optimum sæpe pectoris, & in primis lateris dextri, puncturis, item tussi, lenta corporis consumptione, excretionem foetidæ materiæ, febre hæctica, similibusque symptomatibus, fuisse conflictatum; quæ omnia non tam pulmonis defectum, quam potius labem ejus indicant. Copiosissima insuper materia corrupta, in adfecto latere deprehensa, non tam hydropem, quam rectius empyema designat. Parum namque similitudinis materia illa cum hydropicorum aqua habebat, ac præterea pulmo sinister, vomicis multis scatens, malorum fontem dilucide declarabat. Ut nihil jam de residua membrana dicam, quæ quidem externa pulmonis membrana longe erat crassior; cum tamen illi trunci asperæ arteriæ parti, a qua dexter ramus, ad pulmonem ejusdem lateris excurrens, ordinarie exit, adhuc adhæserit, & pleræque viscerum tunicæ externæ, quorum substantia interna paulatim consumitur, haud mediocriter crassescant: non sine causa memoratam membranam pro residua pulmonis portione habemus. Accedit, quod alia quoque viscera hujuscemodi mutationem subinde subeant. Sic alia occasione renes, quorum tota substantia vasculoso-tubulosa erat consumta, descripsimus. Atque alio in cadavere maximam vesicæ urinariæ partem, pure depastam, ac in femina quadam, maligno fluore albo laborante, ingentem vaginæ uteri portionem exesam, consumtamque, ac in infante mortuo in lucem edito cerebrum ferè totum, in liquorem putridum commutatam, observavimus. Alias hujus generis observationes ut jam taciti prætereamus. Neque vero inauditum quiddam est, pulmonem alterutrum purulento humore profus fuisse absumtum. Certe ingenuus anatomicus, & attentus rerum medicarum observator, *Diemerbroeckius* [c], de quodam ex vulnere thoracis in phthisin delapso, tandemque vita erepto, sequentia proponit: *aperto thorace, inquit, invenimus vulnerati lateris totum pulmonem suppuratione adeo consumtum, ut ne minima quidem ejus particula in latere illo sepeisset, imo vero dixisses, nunquam in illo latere quidquam pulmonis fuisse: atque hinc magnopere admirati sumus omnes, quomodo ille homo tanto tempore in vita superesse potuisset.* Alias a probatæ fidei viris recensitas observationes brevitatis ergo jam de industria omittimus. Potius nonnihil rimari juvat, quomodo pulmo, ex cartilaginibus, ut & vasis sanguiferis, minimis, majoribus, maximisque, & aliis partibus, contextus, ægro adhuc superstite, consumi, & in liquorem converti possit. Id quidem nemini obscurum fore arbitror, prægrandis hujus visceris consumptionem haud repente, sed lente & pedetentim fieri. Etenim si vasi uni alterique pulmonis majori vulnus latum infligeretur, quid lethiferum sanguinis effluxum, præcipue cum hic loci cor prope positum impetuose vitale liquidum in vicinum pulmonem impellat, impedire queat, ego perspicere nequeo. Proinde ut pulmo in embryone quotidiana, at insensibilia capit incrementa,

[c] *Anat. l. 2. c. 13. p. 320.*

ac progressu demum temporis insignem acquirat magnitudinem: ita pulmonem perfecte formatum, & ad debitam magnitudinem perductum, ac denuo consumendum, minimarum, & insensibilium, particularum jacturam perperam facere, veri est simillimum. Jam vero omnia vasa naturali fibrarum, e quibus construuntur, virtute partim contrahuntur, partim abbreviantur, eademque liquidorum contentorum vim multum superantia, hæc non modo expellunt, verum eodem etiam tempore paulatim eo usque crispantur, & angustantur, donec latera se mutuo contingentia transluentibus liquidis remoram injiciant, & eorundem transfluxum plane cohibeant. Proinde rationem jam elucere opinor, cur pulmo in alterutro thoracis latere, sine lethali sanguinis effusione prorsus consumi possit, ac soleat. Quandoquidem suppono, portionem pulmonis, ulceris labe infectam, vitali sensu paulatim exui, vicina vero vasa eodem adhuc pollere, atque hinc puris acore exstimulata fortius contrahi. Insuper suppono, liquidi in vasis exulceratæ partis residui vim minui haud parum; quippe humorem elasticæ naturæ ex vasis amplioribus in minora, minimaque, compulsum, atque ideo compressum, longe potentius vim suam elasticam, & renitendi conatum exserere illo, qui ex angusto spatio in angustum tendit, nemo temere inficias iverit. In exulcerata vero parte vascula sunt corrosa, proptereaque ex iis stillantes liquores, inque spatium angustum tendentes, vim suam renitendi atque elasticam amittunt, ideoque nec sanguini noviter adfluente, nec vasis ipsis amplius renituntur. Quare fieri aliter nequit, quam ut vasa, in peripheria ulceris posita vellicataque, debilitatis contentorum liquidorum viribus, adhuc potentius contringantur, ostiolorumque diameter angustetur, atque hac ratione adfluente sanguini efficacius resistatur, & liberior effluxus cohibeatur. Ex his autem porro consequitur, ulcere paulatim latius profundiusque serpente, circumposita vasa, utut secundum naturam magna & ampla, respectu partis exulceratæ contracta esse minimaque, adeoque totum pulmonem sine mortifera sanguinis effusione consumi posse. Neque vero ejusmodi majorum etiam vasorum coarctationem cum autopsia pugnare, opinor. Quis enim ignorat, post infantis nativitatem, & canalem arteriosum, & foramen ovale, spontaneo naturæ ductu, & sanguinis cursu aliorum directo, contrahi, angustari, tandemque penitus consolidari. Est præterea explicatu perarduum atque difficile, quomodo tantæ molis viscus in liquidum converti possit. Si prima corporis rudimenta probe pensitemus, & sententiæ etiam eorum, qui futuri embryonis stamina ante conceptionem in ovulo materno jam tum præexistere, existimant, accedere velimus: tenerrima tamen ea stamina liquidum potius, quam solidum corpusculum formare, nemo, credo, inficiabitur. Jam vero conceptionis, succique nutritii virtute, exiustimæ tenerrimæque fibrulæ explicantur, solidescunt, ac earum non paucae in ossæam substantiam indurescunt. Quare quamdiu corpus crescit, tamdiu liquidum in solidum mutatur. Prolixum nimis foret, si stupendi hujus phænomeni rationem digne explicare moliremur. In eo autem physiologorum plerosque

con-

concordes esse, animadverto, liquidi mutationem in solidum a particulis gelatinofo-terrestribus, a summe sanguineo secretis, inque mutuos amplexus compulsis, & arctius tum inter se, tum cum partibus nutriendis unice dependere, atque ideo ea particularum nutritiarum, & ex his contextarum fibrarum & laminarum unione, modo laxiore, modo strictiore, modo firmissima, omne, quod in partibus solidis ratione firmitatis observatur, discrimen effici. His ita positis, modum, quo solidum in liquidum transit, facilius jam enodari posse existimo. Etenim necesse est, ut unio particularum stricta solvatur, particulæ minimæ antea quiescentes, nunc vero solutæ, interfluente humido, discontinuantur, perpetimque moveantur, quo hac demum ratione, pars solida liquidi, a quo olim originem traxit, naturam demum induere possit. Id enim nequaquam adseruerim, particulas terrestres in aquam prorsus mutari, sed crediderim potius, eas in minimas moleculas divisas, & vehiculo aquoso sufficienter dilutas, cum hoc liquidum componere. Quid autem particularum concretarum unionem solvat, nondum adeo clare innotescit. De famosa illa machina Papiniana constat, ossa in eandem, cum sufficienti aquæ copia, indita, intra breve temporis spatium, caloris externi ministerio, colliquescere, & in liquamen veluti converti. Similem in modum vivi corporis partes solidas in fluidum mutari, vero minime videtur simile. Quandoquidem ær, in machina præmemorata conclusus, & externo calore expansus, immensis viribus aquam in ossium poros adigit, particulasque strictissime unitas impetuose disjungit; quales certe potentia in aëre, corpori vivo inexistente, ne animo quidem concipi possunt. Insuper spiritu vini, salis ammoniaci aliisque spiritibus sulphureis & alcalicis, carnem visceraque haud dissolvi, sed iisdem a corruptionis labe, ceteris partibus, immunia præstari, & indurari, autopsia edocemur. Quare soli, & simili humorum acedini, visceris in liquidum conversionem nemo fortassis adscribet. Porro aqua regia, & aliis spiritibus acidis corrosivis ossium carnisque & viscerum compagem paulatim dissolvi, eademque in minimas particulas redigi, experimenta, eum in finem instituta, satis superque docent. Nolim tamen propterea præsentis pulmonis conversionem in putridum liquorem corrosivo istiusmodi salis acido attribuere. Præterquam enim quod hujus naturæ sal in ulcere pulmonis dominari, nondum est evictum, certe in ipso liquore, copiose in thorace collecto, caustica vis deprehendi haud potuit; præcipue cum neque diaphragma, neque pleura, neque alia pars, putrido illo liquore irrigata, ulla corrosionis vestigia exhibuerit. Denique pulmonem, in aquam projectum, sensim putrescere, dissolvi, ac diuturna maceratione ac putrefactione totum in minimas particulas discerpi, hæcque sufficienti aquæ copia dilutas, fluidi tandem naturam induere, autopsia locuples est testis. Proinde pulmonem exulceratum putridumque simili modo in liquidum converti, veritati maxime videtur consentaneum. Siquidem cum ante suppurationem liquorum motus per minutissima vascula plus vel minus impediatur, iidemque ibidem cumulentur, cumulati vero & exagitati latera vasorum diducant,

Disput. Medico-Pract. Tom. II.

E e e

exte-

extenuent, eorumque poros ampliatis justo copiosius subeant: fieri tunc aliter nequit, quam ut intimior particularum contactus nonnihil dissolvatur, tubulique elongati elanguescant & mollescant. Quando autem humores stagnantes paulatim corrumpuntur & putrescunt, ac eadem labe intrinseci tubulorum humores inficiuntur: ratio omnino patet, cur tubuli pedetentim elasticitate omni, ac vitalitate exuantur. Continuata vero, tum extrinseci, tum intrinseci, humoris corruptione, tandem iidem tubulos, vitalitate omni privatos, atque hinc suapte sponte ad resolutionem putredinosam pronos, divellunt, discerpunt, inque minimas particulas resolvunt, resolutas porro diluunt, sicque una cum iis liquorem corruptum componunt. Quod si itaque istiusmodi corruptio putredinosa profunde lateque serpat, fieri omnino potest, ut totus tandem pulmo consumatur, inque putridum liquorem convertatur.

F I N I S.

ABRAHAMI

L X.

A B R A H A M I V A T E R

E T

J. E P H R A I M M U T I L L E T,

D I S S E R T A T I O.

QUA FEBRIS TERTIANA OB EMPYEMA E VOMICA PULMONIS RUPTA IN CAVITATEM PECTORIS DEXTRAM EFFUSUM, INDEQUE PULMONEM HUIUS LATERIS COMPRESSUM, PENITUSQUE AB OFFICIO REMOTUM MORTEM POST SE RELINQUENS EXPONITUR.

Witembergæ 23 Aug. 1731.

E e e 2

Q. D. B. V.

P R O O E M I U M.

Graffantibus, in urbe nostra, aliisque locis, procedente Autumno, epidemice febribus intermittentibus, imprimis quartanis, frequenter exaudita sunt querela, de harum febrium longitudine, tenacitate, ac iterata recidiva. Multi, praecipue e vulgo, remediis suis domesticis atque empiricis corpora sua labefecerunt ac Cachexiam & Leucoplegmaticam, aliaque gravissima mala, sibi conciliarunt; alii ab uno ad alterum, sive Medicum, sive Empiricum, ut fieri solet, transmigrarunt, & nunc ab hoc, nunc ab illo, auxilium petierunt. Ita sane est, quam plurimi febris, ipsis molesta, citam tantum profligationem desiderant, & cum videant, quosdam mox ab illa liberari, in illo errore versantur, id semper, & in omnibus, fieri debere, adeoque idem efflagitant, non curantes, vel saltem non intelligentes, quid mali inde ad eos redundet, donec id suo damno experiantur. Magna tamen, uti intelligentes norunt, inter has febres intercedit diversitas, quarum alia praeter alia altius in corpore radices egit, cum graviore Cacoehymia, non raro etiam viscerum labe conjungitur, adeoque curam sat difficilem reddit, quandoque etiam, praecipue negligenter habita, aut praepostere tractata, alios morbos gravissimos, ipsamque mortem, post se relinquere potest. Exemplo nobis in praesenti sit Venena, quam febris primario tertiana corripuit, qua tamen, quia anguis latuit in herba, ob curam neglectam, aut perverfam, exitum funestum habuit. Defuncta corpus aperuimus & Empyema enorme, e Venena pulmonis rupta, in dextro pectoris cavo invenimus. Dignus hic casus nobis est visus, qui, speciminis inauguralis loco, proponatur, ut elucescat, quibus subinde morbis febres intermittentes complicantur, qui curam eorum difficilem reddunt, aut plane eludunt, adeoque aegri hoc exemplo discant, febres intermittentes, earumque curas, non unius esse generis, & Tyrones Medicina commoneantur, easdem non una ratione esse tractandas, Empiricis vero aures pervellantur, ut curis suis ineptis saluti hominum ad internecionem usque insidari desinant. Faxit Deus, ut hoc cedat in sui gloriam proximique languentis solatium.

C A S U S.

Femina L. circiter annorum, triam antehac liberorum mater, bona hucusque valetudine fruens, aliquot ante obitum septimanis corripitur febre tertiana, qua postmodum in quotidianam aut tertianam duplicem, quotidie

novo paroxysmo urgentem mutatur. Ab adhibitis, pro more vulgi, variis, nescio quibus, quaecunque ipsi a quibuscunque commendata sunt, remediis ita dictis domesticis, nil quicquam levaminis percepit, statim potius in dies deterior factus est. Accedunt tormina & cruciatus gravissimi in abdomine ac pectore, conjungitur asthma vehementissimum quotidie augmentum sumens, sequitur inflatio abdominis cum tumore pedum œdematoso, quo non obstante, illa, necessitate coacta, quamdiu potuit, licet egre, obambulavit. Evanescit tandem tumor corporis, sed spiritus redditur difficilior, usque dum gravitate morbi victa & suffocata satis cederet, nobisque corpus extrema macie confectum ad sectionem relinqueret. In aperto abdomine, canalis alimentorum valde contractus & extenuatus repertus est, in quo hinc inde vasa sanguine turgabant, intestinis vix digiti crassitiam habentibus, colo vero ad suetam alias tenuium capacitatem accedente, mesenterium atque omentum pinguedine omnino caruerunt, pancreas duriusculum, ac vesica fellea bile atra, & spissa, turgida fuit, qua viscera circumjacentia colore fædo infecerat, ac quicquid eandem tangebant, instar solutionis vitrioli, aut æruginis, viridi colore tingebat. Præterea viscera ibi contenta nullam manifestam labem monstrarunt. Inciso vero thorace, in dextro latere minima apertura facta, effluxit materia purulenta, qua sinus dexter pectoris ad exundationem usque replebatur; postquam sternum elevatum & pus eductum esset, maximam nobis movebat admirationem, quod nullus in hoc dextro latere pulmo in oculos incurreret, utpote quem frustra quærebamus. Dexter quippe pulmo contractus ac compressus, albi coloris, ob membranam externam induratum ac quasi callosam, pericardio ita accumbebat & agglutinabatur, ut jurasses, pulmonem hunc non esse, sed illum hic deficere, quia hæc tenuis massa nequaquam consuetam pulmonis faciem præ se ferebat. In eoque fere confirmati fuimus, quia exsecto pulmone cum corde, nullum flatum per tracheam immissum in eam penetrare vidimus, quo tamen sinister lobus pulchre distendebatur. Adhæserat tamen superius paucillum costis superioribus, unde detracta hoc loco inter separandum membrana externa, interior substantia in conspectum prodibat, quæ quidem facti coloris grisei, seu ex nigro & albo variegati, sed densa atque compacta erat. Ut adeo lobus dexter, quamvis integer adesset, officio tamen respirationis penitus defunctus fuerit. In scaturiginem copiosa puris inquirentes, invenimus cavernam in hoc lobo pulmonis, ubi pericardium in suo exortu cum pulmone superius & antevius connectitur, quæ in hunc penetrabat, ac in duos sinus fistulosos, ad superiora & inferiora tendentes, pariterque intus callosos, abibat. En fontem omnium perpefforum malorum, mortisque subsequente causam.

T H E S I S I.

Quandoquidem ex historia morbi prægressi patet, primum affectum, quo ægrotare cepit fœmina, fuisse febrem tertianam, de hac primum despiciendum nobis est. Hanc quidem, utpote e numero intermittentium, nullam cum Empyemate connexionem habuisse, nec ab hoc ortum traxisse, rerum medicarum peniti facile subsolvent, quia illud in exortu febris ne quidem adfuit, aut, si adfuisset, aliam tamen, quam hanc, febrem nimirum lentam, produxisset. Febrim siquidem intermittentium fomes nidulatur in primis ita dictis viis, canali nimirum alimentorum, atque visceribus abdominis secretoriis atque depuratoris, hepate præprimis, liene ac pancreate, glandulisque, quippe quæ organa sola ob statam cibationis, chylicationisque tempora chylum vitiosum, lymphamque in sanguinem invehunt, adeoque tales Paroxysmos febri es, certis intervallis repetentes, excitare possunt. Quando enim sufficiens ad paroxysmum producendum materia cruda in massam sanguineam delata est, ista hinc inde, præprimis in extremis, stagnat, ac per vasa capillaria difficulter movetur, quamobrem circuitus vitalis in minimis tubulis subsistit atque turbatur, unde horror & frigus cum refrigeratione extremorum, in accessu singulorum paroxysmorum communiter observatus, dependet. Sed mox sequitur calor & æstus, quando ob mixturam inæqualem sanguinis cum cruditatibus, circulo vitali obstantibus, partes salinæ ac sulphuræ purpuræ vitalis, inter se & cum heterogeneis fortius exagitantur, motus intestinalis ac circularis intenditur, sanguisque, fons omnis caloris, in corpore incalescit & exæstuat. Quamprimum vero validus cordis motus & pulsus arteriarum materiam crudam, mutuo cum particulis sanguinis attritu, sensim attenuavit & divisit, ac per vias secretorias atque excretorias expulit, aut saltem sanguis eam subegit, redit sensim æquilibratus sanguinis motus, febrisque cessat. Post aliquod tamen, pro cruditatum majori minorive copia, fluxilitate vel tenacitate varia, viscerum plurium vel pauciarum leviori vel graviori obstructione, adeoque secretionum & excretionum turbatione læsioneque diversa, longius vel brevius intervallum, sanguine novo fomite febrili repleto, idem malum recurrit, eandemque tragœdiam ludit, & ita vel quotidiana, vel tertiana, vel quartana, oritur. Pro circumstantiarum istarum, nec non curæ atque diætæ diversitate, febris nunc anticipat, nunc tardius accedit, interdum duplicatur, vel triplicatur, variisque symptomatibus ludit, ex una in aliam mutatur, cum aliis morbis complicatur, aut in alios graves delinit. Notatu digna est observatio tertianæ quadruplicis, intra bidui curriculum, quatuor circuitibus in eundem ordinem revolutæ, quam annotavit *Tulpius L. 4. Cap. 47. Memo.*

Memoria etiam prodiderunt Autores febres quintanas, sextanas, septimanas, nonanas, quæ tamen rectius statuuntur species simplicium typhorum, interpolata una accessione, aut pluribus, ita ut quintana tertianæ, septimana quartanæ, interpolata una accessione, species æstimanda sit, iudice *D. Schulzio*, uti videre licet *Bonnet. Med. Sept. P. 2. L. 5. S. 3. Obs. 24.* De Menstruis & Annuis nil addimus, quæ spurix omnino reputandæ sunt.

T H E S I S I I.

Ad nostram quod attinet defunctam, quoniam ab Empyemate febris tertiana non potest derivari, non immerito quæstio erit, ubinam fundamentum febris hujus constituendum sit, unde illa ortum traxit. Nolumus quidem cum *Sylvio* in assignanda causa februm intermittantium accusare unice succum pancreaticum in ductibus suis lateralibus stagnantem, nec tertianam solum adscribere bilis vitio & restagnationi, quia longe major est numerus causarum huc concurrentium, quam ut adeo angustiis limitibus includi se patiantur. Nihilo tamen secius bilis cum succo pancreatico in opere chylicationis atque chyli secretionis primarias partes tenent, uti notum est ex Physiologicis. Quoniam igitur, uti antea vidimus, februm intermittantium causæ sedem suam radicalem potissimum habent in primis viis, nullum est dubium, horum humorum degenerationi ac secretioni vitiosæ, si non unice, tamen primario, tribuendam esse originem februm intermittantium. Idque pulchre confirmat casus noster præsens, ubi in Fœmina hæc febrem tertianam ex nullo alio fonte deducere licet, quam ex induratione & obstructione glandulæ pancreaticæ in sectione repertæ, ac bile crassa viscida in vesica fellea valde distenta stagnante, unde chylicatio atque chyli secretio non potuit non lædi. Lubenter tamen largimur, contingere posse, ut in corpore, febre intermittente ob varias circumstantias concurrentes defunctorum, nulla manifesta labe pancreatis atque hepatis & humorum in his visceribus secretorum in oculos incurrat, quia non omnes viscerum & liquidorum contentorum læsiones sensibus patent. Sicut etiam inficias nulatenus ibimus, vitia manifesta eorum non necessario sequi febres, quia alii morbi, malum hypochondriacum, icterus, cachexia & hydrops, æ plures inde dependent.

T H E S I S I I I.

Quamvis de febribus intermittentibus Prognosticon *Hippocratis* nostri *L. 4. Aph. 43.* adhuc valeat, eas, quovis modo intermiserint, periculi expertes pronuntiandas esse, id tamen de iis, qua talibus, saltem intelligendum esse, Medici norunt. Exempla quippe ab Autoribus consi-

gnata

gnata testantur, iisdem etiam quosdam mortuos fuisse, sive quod tales genuinæ non fuerint, sed potius continuæ remittentes, vel quia, ob alios morbos graviore complicatos, his potius, quam illis, ægri interierunt, uti noster quoque casus confirmat. Ob has enim aliasque circumstantias concurrentes, alia præ alia est diuturnior ac curatu difficilior. Generalis quidem indicatio requirit, ut cruditates in primis viis, fomitem his febribus suppeditantes, medicamentis præparantibus digerantur, ac deinde evacuentur, viscera obstructa aperiantur, tonus eorum corroboretur, digestionem atque secretionem promoveantur, atque in ordinem redigantur naturalem. At quis non videt, ob tantam februm harum diversitatem, cacochymiarum peccantium miram varietatem, obstructionum in visceribus variis, itemque temperamentorum atque ætatum, complicationumque cum aliis morbis differentiam, diversis opus esse digestivis & aperitivis, atque evacuantibus quoque appropriatis? Quis enim in nostra, quæso, cognita interna constitutione, suasor esse voluisset, assumendi vomitorii, inprimis fortioris? Utut enim forte ad rupturam vomicæ, siquidem illa jam in accessu febris præextiterit, aliquid valere potuisset vomitorium blandum, ut materia contenta viam ad bronchia invenisset, ac expectoratione foras ejecta fuisset; æque tamen facilis fuisset eruptio intra cavum thoracis, cum suffocationis vitæque periculo, uti situs vomicæ superficialis & eventus ipse in nostra confirmat. Aut forte purgante fortiori materia purulenta evacuari potuisset, quale ægra anxie efflagitavit, nil magis, uti nobis relatam est, in votis habens, quam ut purgante potiretur efficaci, ad pectus ab oppressione liberandum. Exempla quidem ab Autoribus fide dignis consignata reperiuntur, etiam Empyema, seu materiam in cavitatem thoracis elapsam, hæc via evacuatam fuisse. Sed quis fidem suam interponet, exoptatum inde effectum certo promitti potuisse. Forsan tamen corticis peruviani febrifugi decantatissimi atque optimi etiam tutissimique, si debita cum circumspeditione adhibeatur, usu, febris tertiana in ipsa herba extingui, vomica nondum facta præcaveri, aut præsens jam ad exitum præparari potuisset? Talia vero, utpote mere contingentia, nemo promittere valet. Tantum ergo abest, ut febres intermittentes omnes una eademque ratione, iisdemque remediis tractari velint, ut potius respectus ubivis habendus temperamentorum, morborum complicatorum, vel antecedentium aliarumque circumstantiarum.

T H E S I S I V.

Ex hætenus dictis apparet, quam male sibi consulant febricitantes, curæ Empiricorum se committentes, & quam impie agant hi, tales curas, absque omni causarum, subjectorum aliarumque circumstantiarum cognitione & consideratione, suscipientes. Sed surdis narratur fabula.

Disput. Medico-Pract. Tom. II.

F f f

Non

Non commemorabimus nunc curas sympatheticas per Amuleta & transplantationem, quæ non merentur, ut earum mentio hic fiat. Mira tamen sunt, quæ alias contra febres profuisse narrantur. Hic esu halecis a febre liberatus fuit, alter comesto petasone crudo cum brassica muria condita convaluit, in tertio crapula soluta fuit febris, & quæ plures sunt hujus farinae curationes. Quis autem non videt bonitati Naturæ, aut medicamentis præmissis, aut evacuationibus validis inde secutis, effectum salutarem potius, quam his remediis, adscribendum esse. Probat hoc observatio *Lanzonii* in *Ephem. Germ. Dec. 3. §. 4. obs. 46. p. 153*; qua plebeius Ferrariz, temperiei biliosæ, quartana affectus, libras duodecim uræ comedit, a cujus esu alvi fluxus secutus est, sicque febris abiit. Sordidius paulo fuit antifebrile, quod, referente *Cummeno*, cuidam Westphalo Tremoniz ad febrem tertianam, post sex mensium curam frustra a Medicis tentatam, exhibuit Monachus Dominicanus, sterco nimitum suillum in libra semis spiritus vini per horam infusum & colatum cum expressione forti, a quo haustu æger in sudorem lapsus egregie sudavit, febrisque cessavit, *vid. Bonet. Med. Sept. P. 2. L. 5. S. 1. obs. 3*. Plures hujusmodi curas e. gr. per potum foetidissimi nectaris ex spurcissima pecorina colluvie, quæ porcorum sordibus lustrandis & abluendis (vulgo *die Sau Schwemmen*) destinata est, nec non lactis ebutirifati, in quo prius catus lavatus fuerat, *vid. in Ephem. citat. Dec. 3. A. 2. obs. 216. p. 336. §. A. 1. obs. 63. p. 91*. Ecquis omnia absurda, a vulgo ad curationem febrium adhibita, remedia enarrare poterit, a quibus tamen, quandoque, casu, medela sequitur, quod equidem non mirum, quandoquidem etiam alapa febrem curatam fuisse, observat *D. Albrecht l. c. A. 2. obs. 202. p. 313*.

T H E S I S V.

Quas hactenus curationes febrium singulares commemoravimus, tales sunt, ut nemini illas ad imitandum commendare queamus. Utut enim ab usu hujusmodi remediorum, etiam si non sordidorum, tamen absurdorum, febres cessarunt, alia tamen haud raro mala, multo pejora, secuta sunt. Piscator enim ille, qui e pecoraria colluvie bibit, febrem quidem amisit, non tamen prorsus innoxie, lautitias has, si Diis placeat & impune bibit, sed tumore abdominis & torminibus vehementissimis gulositatem suam aliquantisper luere debuit, uti loco cit. videri potest. *Bonet. l. c. obs. 5. §. 6. refert. binas Segeri observationes, de febris fuga per lardum muriaticum, singulis digitorum in pedibus interstitiis interpositum, unde in Patre Cantore Dominicanorum, febris tertiana cessavit quidem, qui tamen haud ita diu post hemiplegia tactus interit, & in foemina, eodem remedio ad prædicti Cantoris commendationem usa, febris non remisit, sed potius majori violentia ægram in-*

vasit

vasit. Non possumus a nobis obtinere, ut taceamus hic casum, nuper in nostra urbe usu venientem, utpote qui dignus est, ut memoriæ prodatur, ad terrorem a medicamentis empiricis incutiendum. Miles gregarius e nostro præsidio, natione Vandalus, ex inferiori Lusatia, triginta circiter annorum, bonæ alias & robustæ naturæ, præcedente Autumno epidemice grassantibus hic & alibi intermittentibus, imprimis quartanis, febre affectus, inter alia domestica remedia, singulis paroxysmorum accessionibus, durante frigore, copiam spiritus frumenti ingurgitavit, ac videns, vomitum inde sequi, potum hunc continuavit, sicque a morbo convaluit. At quid fit? Ex patria, ubi tunc versabatur, redux latus ad urbem nostram ad servitia continuanda revertitur, quam vix ingressus, pauco dierum intervallo, subito visu totaliter & omnimode privatur, cum intolerabilibus capitis, oculorumque doloribus, horum distorsione & palpebrarum occlusionem, quæ vi etiam adhibita se dilari non sunt passæ, ob ingentes cruciatus contactum digitorum non tolerantibus. En egregium remedium domesticum.

T H E S. V I.

Ad nostrum nunc casum revertimur, quo sistitur foemina, ex febre tertiana, licet non culpa febris, tamen empyematis, durante febre, vel post illam generati, defuncta. Quid illa ad profligandam febrem usurpavit, ignoramus quidem. Sciscitantibus enim nobis nullum aliud, uti solet, responsum datum est, præter illud, domestica varia applicata fuisse remedia. Magna itaque est suspicio, ista nec morbo, nec naturæ ægroantis, fuisse congrua. Et si vel maxime largiamur, innocua illa, nec quicquam ad sinistram eventum fecisse, solus tamen neglectus aut defectus curæ convenientis sufficit, ut eidem generatio empyematis ac subsequens mors adscribi queat. Induratio pancreatis ac repletio vesiculæ biliaris bile atra æruginosa fatis superque confirmat, hos duos liquores ad chylicationem & chyli secretionem absolute necessarios, in defuncta libere ad intestinum duodenum non affluxisse, adeoque, generatis in primis viis cruditatibus, iisque ad sanguinem delatis, febrem tertianam ortam fuisse, uti supra vidimus. Neglecta igitur evacuatione earum, aut plane per inconvenientia remedia turbis in sanguine auctis, quid facilius fuit, quam ut, iisdem in sanguine cumulatis, abscessui & vomicæ in pulmone generandæ occasio data sit? Idque tanto magis, uti probabile, præsens fuerit. Quid enim vulgarius est, quam quod ex posthabita decenti, aut adhibita imprudenti, febrium intermittentium cura, indurationes, inflammationes, atque exulcerationes viscerum oriantur? Testimonium de hoc præbent febres continuæ, inflammatoriz, lentæ cachecticæ atque hecticæ, icterus, cachexia atque hydrops, hæmoptysis, phthisis, atque plures morbi

F f f 2

gra-

gravissimi & exitiosi, ex febre intermittente male curata subinde oriundi, quales observationes ab autoribus consignatae sunt, ac a quovis practico e praxi clinica suppeditari poterunt. Imo frequentissime in dictis morbis cura medicorum efflagitur, ubi in causas ac vitam antea etiam inquirentes, experimur, febrem intermittentem neglectam vel male curatam, interdum uno vel altero anno, hos morbos praecessisse,

T H E S. V I I.

Ut propius ad rem accedamus, de vomica nunc dispiendum erit, quia ex hac rupta, empyema pectoris in nostra repertum, ortum traxit. Vomica a vomendo dicta, quod virulentum quid vomat, merumque virus contineat, est ulcus oclusum, aut materia purulenta in capsula, quam pus ipsum sibi efformat, collecta & inclusa, a sanguine stagnante & extra limites egresso, putrescente ortum. Vomicae tales observatae quidem fuerunt in quam plurimis visceribus internis, cerebro, hepate, renibus, imo in mediastini intersticio, frequentius tamen iisdem obnoxius est pulmo ob substantiam laxam & mollem, contextum vasorum, cellulas & vesiculas membranaceas perreptantium, nec non ob continuum motum in respiratione, immediatum accessum aeris frigidi, impuri, variisque effluviis permitti, injuriasque alias stagnationi humorum & extravasationi faventes & occasionem praebentes. Sanguis quippe extra sua vasa egressus, ac extra circulum constitutus, nisi cito evacuetur vel resolvatur, ob heterogeneitatem partium, mox putredinem concipit, & quoad partem praecipuam serosam chylosam in pus mutatur, uti de abscessibus & ulceribus quibuscunque constat. Haec materia purulenta, in minima licet quantitate inclusa, stagnando acrior reddita, partes circumjacentes rodit ac corrumpit, sinumque sibi format, donec data via excludatur. Tunica pus includens ab ipsis membranarum vasorum ac cellularum pulmonalium expansis, atque acriore materiae coalescentibus & induratis dependet, ut adeo opus non sit cum *Sylvio Prax. Med. Appen.d. Tract. IV. §. 51.* hic accusare glandulas ac tubercula glandulosa, quia glandulae in substantia pulmonum per naturam, nullae dantur, utut ille dicat, eas minimas esse, oculorum aciem in statu naturali fugientes, quae praeter naturam grandiores factae, in conspectum prodeant. Notatu dignum est, ejusmodi vomicas pulmonales integras & tunica sua adhuc circumdadas, ovi columbini & gallinaei mediocri magnitudine tussi ejectas fuisse, testantibus observationibus *Stalparti van der Wiel in obs. rar. cent. 1. obs. 32.* adductis. Mirum sane, talia, absque suffocatione per bronchia & tracheam penetrare posse. Reperiuntur vomicae modo simplices vel plures, separatae vel inter se communicantes, in extremitates vel basi pulmonis, & quidem vel superficialiter, vel profundius, in substantia
ejus,

ejus, in dextro aut sinistro, aut utroque lobo, unde periculum majus vel minus imminet.

T H E S. V I I I.

Est autem vomica talis morbus, qui admodum occulte radices agit, insensibiliter crescit, insidias struit sanitati ac vitae, atque cuniculis eam oppugnat, hominesque saepe citius interimit, quam se aegrotasse senserint. Latet enim hoc vitium, testimonio *Tulpii L. II. obs. med. cap. 10.*, inter initia adeo clanculum, ut vix ulla sui proferat indicia, praeter tussiculam primo siccam, sed mox humidam. Qua aliquandiu continuante, trahitur difficulter spiritus; deficit anima & emarcescit paulatim corpus, licet interim, nec pus, nec sanguinem, praeseferant sputa. Sed si rumpatur nec opianti vomica, occiditur dictum ac factum homo. Confirmat hoc idem duplici exemplo Senatoris, cui adeo exitialis fuit disrupta thoracis vomica, ut intra biduum ipsum occiderit cum dolor eruptionem antecedens, tum pus eam insequens. Hic tamen religiose asseruit, se nullas insidiantis vomicae animadvertisse notas, nedum tussiculam, aut ullum incessus sui incommodum. Attamen se satis evidenter nunc videre, dixit, inexpectatum illud pus non heri atque hodie, sed diu ante, fuisse collectum, constare sibi abunde, res & eventus humanos saepe latere, in alta nocte, & ut ferrum rubigo, ita & absconditas causas tecte nonnunquam consumere homines, nihil sequius cogitantes. Ob mollem enim, membranousam laxamque substantiam, exquisito sensu pulmo destituitur, unde in generatione hujus apostematis, nec dolor acutus oritur, nec idem jam tum factum, nisi in medio ac basi pulmonis existat, & ramificationes majores vasorum circumstantium atque bronchiorum premat, respirationi multum obest. In aliis visceribus existens vomica adhuc difficiliter cognoscitur, quia ibi nullam tussim, aut asthma, quae inter alia signum ejus probabile praebent, excitare potest. Contingit non raro, ut homines obstructione ac corruptione viscerum internorum laborantes, faciem bene coloratam, floridam ac bene valentium similem praeseferant, ob sanguinis circulum in visceribus difficilem, quamobrem ille tanto magis in externo corporis habitu turgescit. Sed latet anguis in herba, quia tales saepe subito pereunt, unde non male comparantur cum pomis rubicundis, quae saepe vermes in interioribus alunt. Quando vero ex pleuritide, aut peripneumonia malum oritur, dolor acutissimus conjungitur, sed abscessu facto dolor iste febrisque inflammatoria cessat quidem, sed continuat calor lentus ac hecticus. In *Actis Berolinens. Dec. I. Vol. III.* in historia morbi *Lichtscheidiani*, annotatur, aegrum hunc in generatione vomicae ex peripneumonia per duodecim dies ineffabiles fere cruciatus in toto corpore, excepto capite, horribiles vellicationes, rosiones ac dilacerationes mordacissimas, ac si prunae

candentes intus laterent, sensisse, mox vero totum corpus occupasse dolorem gravativum, ac si undique furunculis esset oblitum, qui sensim, rupta vomica & pure in cavitatem effuso, remisit.

T H E S I S I X.

Quando itaque, uti non immerito fit, quæritur, utrum vomica in nostra defuncta, febrem tertianam præcesserit, & in ejus exortu jam adfuerit, an vero culpa febris aut curæ perversæ, vel saltem neglectæ, generata sit? Sane certi quid definiri hic non licebit. Nihil quidem adhibita omni diligentia, explorare potuimus, illam de incommodo quodam ante febrem conquestam fuisse, ut potius omnes, qui eam novērunt, asserunt, ipsam forti appetitu instructam, in laboribus suis strenuam ac indefessam omnique tussis, asthmatis, aliorumque malorum, quæ suspicionem aliquam præbent, fuisse expertem. Attamen hæc nos nullatenus movent, ut in nos suscipiamus, pro certo affirmare, nulla adfuisse vomicæ rudimenta; quoniam ex antea dictis constat, nulla interdum, vel saltem valde obscura, esse ejus in corpore latentis signa. Nihil tamen fecius nemo contrarium tueri, aut idoneis argumentis demonstrare poterit, illam certo adfuisse, febremque nihil ad eam adtulisse. Contra maxima adest suspicio, istam a febre negligenter habita aut male tractata, ortum habuisse. Id enim suadet locus, ubi sedem habuit vomica in pulmone, qui non est in extremitate lobi pulmonalis, sed in ipsa basi superius in ortu pericardii, ubi ingrediuntur trunci bronchiorum & vasorum pulmonalium, adeoque cordi proximus, quo loco diutius subsistere non potuisset vomica, inprimis grandior, quin tussim, difficilem respirationem, cordis palpitationem, aliaque incommoda induxisset, sui que præsentiam mox prodidisset. E si vel maxime largiamur, aliquale initium ejus, aut vomicam exiguam, ibi latuisse, tanta tamen in principio febris non fuit, quanta, durante illa facta est, ut potius extra omnem dubitationis aleam positum sit, eam febris aut curæ culpa incrementa tanta sumpsisse, usque dum, aucto humorum affluxu, ac materia copiosius collecta, perrupta exteriori pulmonis tunica, pus in cavitatem effunderetur, qui frequentissimus est exitus hujus mali.

T H E S I S X.

Quod enim nunc ad vomicæ prognosin attinet, ex hæcenus dictis factis superque constare credimus, quam malignus atque periculosus morbus sit vomica, quia præter spem & opinionem homines citius jugulat, quam, se ægrotasse, senserint. Materia quippe purulenta, in exigua licet quantitate primum in capsula inclusa, continuo affluxu humorum per vasa lacerata, rupta atque corrosa augetur, eadem acredine ac pu-

tre-

redine latius serpit, partesque ambientes latenter corrodit, nec quiescit, donec viam quaquaversum elabendi invenerit. Fit autem sæpissime, ut ob densitatem capsulæ ambientis, aut profundiorum situm, via erumpendi impediatur, unde circulum sanguinis per pulmonem, ac respirationem inhibendo, ægrum subito suffocare potest. Idem quoque suffocationis periculum adest, quando ob nimiam materiæ copiam, una & semel bronchia inundantur, & sic respiratio intercluditur. Exemplum hujus occurrit in *Jacobi Guillemæu* operibus p. 856. citante *Bonet. sepulc. l. 2. §. 2. obs. 11.* ubi sectio corporis Caroli IX. Regis Gallorum describitur, in cujus pulmone prodidit se vomica rupta: e qua colluvies purulenta, putrida & graveolens effluxit, cujus tanta fuit copia, ut in asperam arteriam redundarit, & præclusa respiratione præcipitis & repentini interitus causam attulerit. Contingere etiam potest, ut truncis aut ramis vasorum pulmonalium acredine materiæ exesis, hæmoptysis lethalis excitetur. Imo pus hac via in cordis cavum penetrasse, testatur *Fernelius pathol. l. 5. cap. 10. non pauci*, inquit, *inopinato e visis horæ quadrante erepti sunt, in quibus dissectis non alia mortis causa comparuit, quam repentina vomica disruptio in pulmonibus, e qua pus in cordis arcem penetraverat, ipsius vim extinguens atque obruens.* Nihil tamen fecius exempla adfunt eorum, in quibus vomica feliciter per expectorationem rejecta est, ægris superstitibus & sanatis, uti exempla supra ex *Stalparto van der Wiel* citata monstrant, quibus addi potest, quod idem l. c. assert, ubi adducit quandam vomica infestatum, e qua perrupta duodecim quidem puris libræ (illud enim a curiosis appendebatur) diversis temporibus provenere, qui tamen pristinae sanitati restitutus fuit, pluresque recte valens annos transegit. Adtipulatur etiam *Willisus pharm. rat. p. 2. sect. 1. c. 2. p. 142.* dicens: *novi plures, qui cum e pulmonis vomica ortu, maturata, & demum rupta, pus copiosum & fetidum expuissent, cumque tale sputum per multas hebdomadas, imo menses, quotidie excernerent, debiles adeo & veluti tabidi evassent, tandem medicamentorum ope, cum ulcus detergeretur & siccaretur, integre convalescere.* Frequenter tamen pulmonis corruptionem post se relinquit ac phthisin efficit, vel si superficialiter magis sita sit vomica, in cavitatem perrumpit, uti in nostra factum est, unde fit empyema.

T H E S I S X I.

Sic tandem accedimus ad Empyematis considerationem, quia hoc in defuncta immediata suffocationis mortisque causa extitit. Empyema quidem vi vocis, ac in sensu generaliori, indicat quamcunque suppurationem internam, in quocunque loco factam, seu pus intus contentum; in specialiori significatione tamen Medicis dicitur tantum pus in cavitatem quandam notabilem, in specie pectoris, effusum atque collectum.

Oritur

Oritur hoc e sanguine ac humoribus eidem admixtis, sive per vulnera atque rupturam vasorum in cavitatem elapso, ibique putrefacto, sive in abscessu quodam partium, in cavitare pectoris contentarum, in pus converso, ac demum per hujus rupturam in eam effuso. Sequi propterea observatur hoc malum non tantum vulnera, aliasque injurias thoraci ab extra illatas, sed etiam morbos varios male judicatos, inflammationes internarum partium, pleuritidem, peripneumoniam, atque anginam, in abscessibus abeuntes, unde pus sive in substantia pulmonis, aut inter pleuram & musculos, aut sub sterno in mediastini duplicatura ac interstitio ejus celluloso colligitur, ac postmodum in cavum pectoris effunditur. Distinctionem quidem hic adhibent inter pus & materiam purulentam, illud humorem nutritium sanguinis, aut ipsum sanguinem corruptum, hanc vero humorem excrementitium, ichorem, seu serum esse dicunt, quæ quidem distinctio non adeo improbanda. Quia tamen uterque humor, tum pus, tum materia purulenta, interdum insigniter foetet, interdum odore tetro immunis est, judice *Willisio Pharm. ration. P. 2. S. 1. Cap. 10.* multi tædii res esset, singulorum hujusmodi accidentium & alterationum rationes particulares designare, in quantum perexigua tantum puris aut materię purulentę alteratio iis factorem inducit adimitque. Et quoniam, teste eodem, indicium non semper malum, nec etiam valde bonum est, si phthisicorum sputa & empyematicorum abscessus, cum vel sine graveolentia excernuntur, cum utriusque casus quosdam salubres, aliosque funestos, existisse constet, parum utilitatis hæc distinctio ad Prognosin, multoque minus ad curationem, habere videtur. Differentia tamen est inter Empyema & Hydropem pectoris, qui duo affectus signis suis judicandi, ac a se invicem discernendi sunt.

T H E S I S X I I.

Prodit se quidem tam aqua, quam pus, & quodcumque liquidum, in cavitatem thoracis elapsum, tum pondere diaphragma prehendendo, ac respirationem laboriosam reddendo, tum fluctuatione sua, pro varia inclinatione corporis, nunc huc, nunc illuc, decurrendo. Stando ægri pondus in dorso, ob situm diaphragmatis declivem sentiunt, decumbendo vero in dorso propter molem pulmoni truncisque vasorum incumbentem, difficilius, ac cum metu suffocationis respirant, quod etiam fit, si in latus sanum se vertunt, quia tunc pericardium ac mediastinum premitur. In morbo vero latere commodius quiescunt, quoniam ita materia visceribus thoracis non est molesta. Utrum vero Hydrops, an Empyema pectoris adsit, manifestant causę prægressæ, ac symptomata concomitantia. Hydropem enim pectoris antecedunt & comitantur signa Cachexiæ atque hydropis universalis. Accedit quidem in Empyemate etiam habitus corporis leucophlegmaticus & œdematosus, quemadmodum etiam

in nostra contigit, qui tamen hydropem pectoris potius antecedit, ac in summo gradu adest, antequam aqua in cavum thoracis elabatur. Præcedunt præterea empyema læsiones variæ thoracis ac pulmonum, uti supra vidimus, vulnera, pleuritis, peripneumonia, vomica, phthisis, conjungitur febris lenta hectica, quin etiam, observante *Riverio L. VII. cap. 4.* ut plurimum tumor in loco affecto dolorosus apparet. Hoc etiam in historia morbi *Lichtscheidiani supra ex Act. Berolinens. citat.* observatum est, in quo sinisterum pectus ob empyema intus contentum expansum fuit, ac extuberavit paulatim, instar gibberis. Hoc etiam signum præbet, paracentesis in isto loco instituendæ.

T H E S I S X I I I.

Materia quippe purulenta in cavitare hærens, nisi quantocumque evacuetur, viscera adjacentia pulmonem cum corde in pericardio suo hærente ac pleuram rodit & vellicat, ac dolores non tantum excitat gravissimos, sed etiam putredinem iisdem communicat, quemadmodum in nostro casu vidimus, pleuram ac pulmonis membranam externam cum pericardio hujus lateris, densam ac callosam redditam fuisse, quin etiam in corde ipso extrinsecus maculam albam observare licuit, quam materia acris per pericardium eidem affricaverat. Præterea materia in cavitare cumulata pulmonem comprimit ac respirationem valde lædit, cor ipsum quoque & truncos vasorum pondere gravat, ac palpitationes cordis, lipothymias, aliaque gravissima inducit symptomata, tandemque ægros subito vel lente suffocat. In tanto, tamque præsentaneo, vitæ periculo nullum aliud remedium regulariter suppetit, præter apertionem ac incisionem thoracis, pro materię eductione, juxta artis regulas instituendam. Hujus remediï inventionem fortunæ tribuunt, empyicum quendam ex desperatione castra secutum, in conflictu cum hoste vulnere thoracis accepto, educta hoc casu materia, liberatum fuisse, perhibentes. Periculo quidem non caret hæc operatio, ac sæpe frustra instituitur, quia frequenter corruptio pulmonis subest, ac ægri quandoque in ipsa operatione & eductione materię intermoriuntur, inprimis si tardius instituat operatio, viribus ægri jam tum dejectis. Nihilo tamen secius, nullo alio remedio in casu necessitatis superflite, duro nodo durus cuneus adhibendus est, ac in statu desperato & conclamato satius est, anceps eligere remedium, quam nullum.

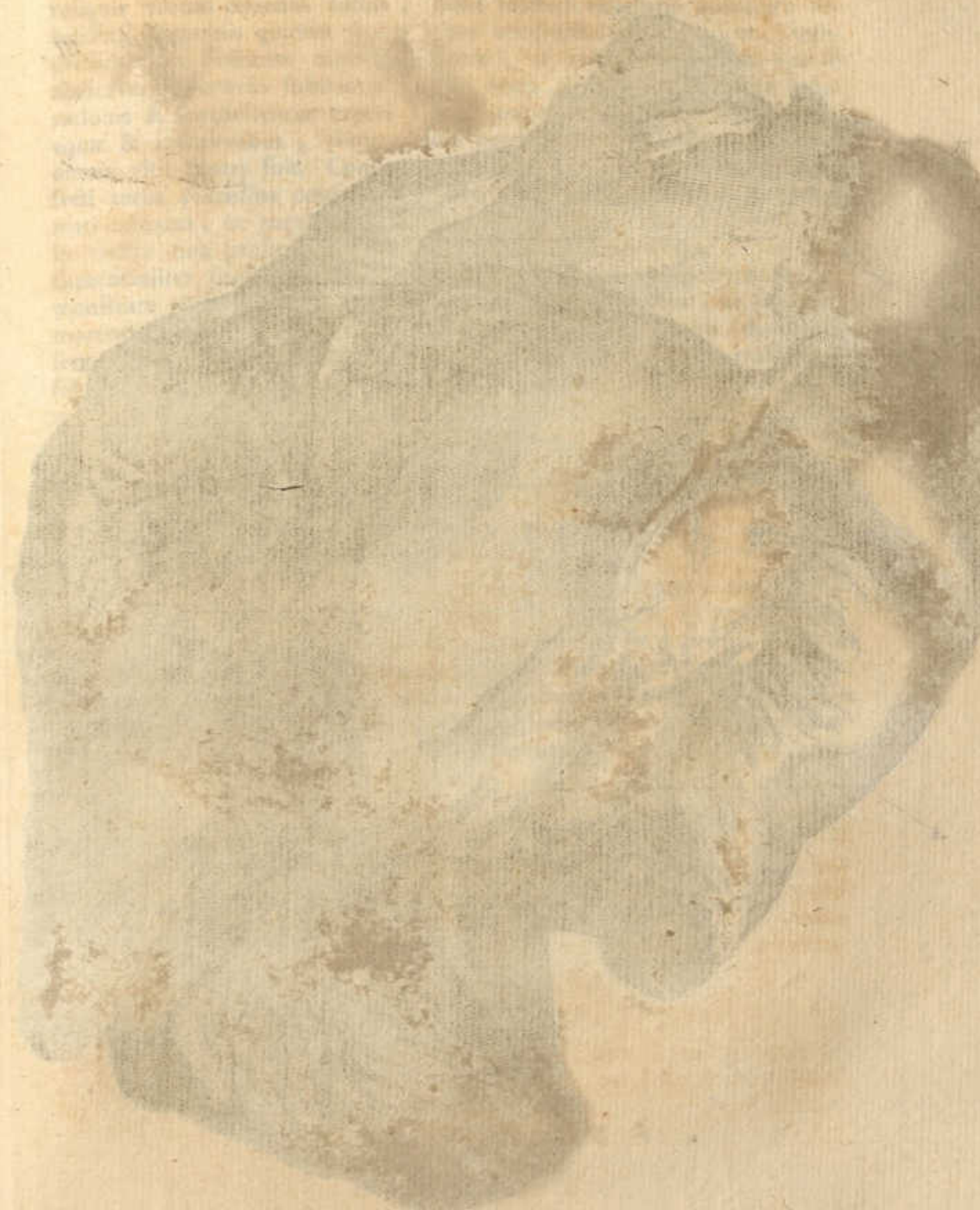
T H E S I S X I V.

Exempla tamen quam plurima in scriptoribus consignata sunt eorum, in quibus empyema non tantum per expectorationem, sed etiam per urinam, alvum, umbilicum evacuatum legere licet, conf. *Stalpart. van Disput. Medico-Pract. Tom. II.* G g g der

der Wiel. loc. cit. Tulpius &c. Imo per scabiem illud solutum fuisse relatum legimus in *Ephem. Germ. obs. 14. A. 11. Dec. 1.* Tantus est numerus historiarum ab auctoribus fide dignis relatarum, ut omnium veritatem in dubium vocare aut negare non liceat. Hactenus tamen, præter circulum sanguinis universalem, nulla alia patet via, per quam ejusmodi metastases ac translationes materiæ ad loca remotiora fieri queant. Verendum etiam quam maxime, ne autores interdum decepti fuerint, empyema cum vomica & affectibus cognatis confundentes, quia in his quidem, ulcere adhuc dum in pulmone existente, facilius & expeditior via erit, qua pus a venis pulmonalibus receptum, circulo sanguinis ad renes atque intestina adduci possit. Sed cum hi casus rarissimi, inusitati ac extraordinarii, nullam regulam forment, ut medicus iisdem adductus, medelam negligat, ac naturæ conatum in expellenda materia per vias incognitas expectet, merito de his judicium nostrum suspendimus. Per expectorationem tamen materiam, in cavitate pectoris hærentem, promoveri posse, nulli dubitamus, quando nempe per hiatus in pulmone patentem, illa ad trachææ ramificationes, æque patulas, penetrare potest. Hujus illustre exemplum habemus in historia morbi Lichtscheidiani antea adducta, in cuius viri corpore, post mortem aperto, in pulmone sinistro, ab empyemate diurno suppuratione omnino consumto, fistula interiori callo obsita, in trachæam penetravit, qua duce, ubi durante adhuc vita, deligatio vulneris paracentesi facti, & cum ea eductio materiæ per aliquot dies neglecta fuit, materia insolitam hanc viam quærens, excitata tussi molesta & expectoratione violenta, per os evacuata fuit. Notatu dignum in hoc casu præcipuum est, empyema per integros quatuor annos in pectore oclusum fuisse, vita superstite, antequam paracentesis facta sit. Memorabile præterea, quod natura novam viam illud evacuandi non invenerit, licet sufficiens tempus & spatium deliberandi habuerit. Præbet hoc sane fortissimum argumentum contra illos, qui providæ, ut illis audit, naturæ, multum sagacitatis, ingenii & consilii, in excogitandis viis extraordinariis, ad morbos expellendos, tribuunt, atque, neglecta cura convenienti, tales evacuationes extraordinarias expectant. Attentionem etiam meretur paracentesis effectus exoptatus & salutaris, quoniam, hac facta, æger, cessante illico pulsu cordis dolorifico & anxio, statim post deligationem libere circumambulare potuit, ac per tot annos, educta continuo materia, superstes fuit, ac munia sua obiit.

T H E S I S X V.

Hunc casum si cum nostro comparamus, parum abest, quin credamus, sæminam hanc paracentesi in tempore adhibita in vita servari, vel

Tab. III.

vel saltem a suffocatione præservari potuisse. Nullum in ejus visceribus reliquis vitium eminens adfuit, quod mortem necessario accelerare debuisset. Pulmonis quidem dexter lobus compressus erat, ita, ut, compressione ab ambiente materia durante, in respiratione officio suo se abdicaverit, interna substantia, ut ut densa, mollis tamen atque indurationis & scirrhescentiæ expers fuit, quæ etiam, iteratis injectionibus aquæ & inflationibus, aliquantulum extendebatur. Sinister vero lobus omnis vitii expers fuit. Contra in citato casu pulmonis lobus lateris affecti totus putredine consumptus, alter vero lobus pleuræ & diaphragmati adnatus, ac purulenta materia ibidem repletus fuit. Vomiciæ sinus in nostra non profunde in substantiam pulmonis penetrabat, sed satis superficialiter situs erat, quod in præparato & exsiccato pulmone adhuc monstrare possumus. Sed quia hæc tantum sunt conjecturæ, ac sero post mortem medicina paratur, ab his absteineamus. Sufficit nobis, duce præsentis observatione, in hac Dissertatione monstrasse, quanta mala cum febribus intermittentibus subinde complicantur, aut a cura neglecta, vel male instituta, ex iis oriantur, quantaque propterea in earundem curatione opus sit prudentia atque circumspectione.

EXPLICATIO FIGURÆ.

Sit hæc figura pulmonem, cujus lobus dexter, ab empyemate ambiente & cavitate hanc pectoris replente, compressus, mediastino & pericardio ita adhebat, ut abesse videretur. In hujus parte superiori & anteriori, quo loco pericardium in suo exortu cum eodem connectitur, hiat caverna sinuosa, a rupta vomica, unde prodit empyema, relicta. Notandum vero, lobum hunc pulmonis dextrum paulo tumidiorem in figura expressum esse, ac primum in sectione apparuit, quia delineatio post iteratam inflationem & injectionem aquæ, qua dictus lobus aliquantulum intumuit, facta est.

- A. Cor in pericardio suo inclusum.
- B. Lobus dexter pulmonis.
- C. Caverna sinuosa, in eodem a rupta vomica residua.
- D. Lobus sinister pulmonis integer & sanus.
- E. Asperæ arteriæ rudimentum.

LXI.

ABRAHAMI VATER

ET

J. CHRIST. FRIDERICI RUPP

DISSERTATIO

QUA QUID IN JUDICIO ET PROGNOSI

DE

MORBIS MAGNIS

EX PARVIS INITIIS ET LEVIORIBUS CAUSSIS ORIUNDIS
 OBSERVARI DEBET EXEMPLO VIRI ANTEGRESSO
 LAPSU IN GENUA LENTA FEBRE EXTINGTI DOCETUR.

Wittembergæ 6 Novemb. 1744.

Q. D. B. V.

INnumera & admodum varia sunt morborum mortisque genera, quibus miseri mortales debitum naturæ reddunt, & e vita migrant. Alii quippe, morbo acuto, interjectis paucis diebus, subito extinguuntur; alii morbo chronico, mitioribus, vel gravioribus symptomatibus stipato, diu conflictati, sat longo intervallo, lenta morte pereunt. Multi, absque morbo, a causis externis violentis interimuntur; quidam etiam, apparenter sani, sine causa manifesta, ob in corpore latentes circumstantias, sæpe inter actiones, repente ultimum spiritum efflant. Interdum quidem antecedunt causæ externæ occasionales; quibus tamen morbum, vel mortem secutam, non semper adscribere licet. Non opus esse sentio, ut hoc exemplis pluribus demonstrarem, cum toto die, in foro, occurrant casus, ubi homines, ex levioribus vulneribus, vel plagis, moriuntur, propter morbosam constitutionem corporis, quæ ideo per accidens lethales pronunciantur, ac rei a pœna ordinaria liberantur. Exemplum de alapa lethali recensetur in *Miscell. Curios. Acad. Nat. Curiosor. Dec. I. A. VI. & VII. p. 306.* a D. Raygero relatum, quando junior seniore, reddendo alapam ab ipso acceptam, vola in faciem inopinato ferit, unde statim senex concidit & expiravit. Quapropter idem addit: mirabile, quomodo levi ista volæ percussione, nullo alio superveniente symptomate, in uno momento fuerit extinctus. Non enim solum in ejusmodi casibus consideranda est instrumenti lædentis qualitas, & percussione gravitas, sed etiam aliæ circumstantiæ sunt considerandæ. Id quod illustrat casus, non æque fatalis, ab ipso Raygero ibidem additus, ubi refert, virum uxori suæ, post aliquam altercationem, colaphum dedisse, adeo quidem efficacem, ut ad proximum scamnum conciderit, lividis manus vestigiis in genis remanentibus. Hæc, octiduo elapso, nullis aliis præviis symptomatibus, in hæmoptysin, adeo violentam, incidit, ut, intra duas horas, ultra quinque libras sanguinis expuerit. Adstantes omnes hunc affectum alapæ inflictæ effectum dixerunt, quod tamen ipse negavit, nec potuisse causam esse asseruit, nisi valde per accidens, commovendo nimirum illam ad iram, qua calefactus & attenuatus sanguis venam rupit pulmonis, & ita cum impetu profiliit; potius tamen, ex alia causa fuisse, arbitratur. Ista vero, administrata venæsectione, & medicamentis, iterum convaluit. Ad rei hujus illustrationem majorem, producimus, in præsentem, casum singularem viri, qui, antegresso lapsu in genua, ægro-tare cœpit, tandemque, lenta febre, extinctus est. Ipse quidem, & agnati non tantum, sed & alii, culpam morbi & mortis subsequente in lapsum conjecerunt. Ex hac vero tractatione, speciminis inauguralis loco pro-

proposita, ni fallor, patebit, non huic, sed constitutioni ægri, utrumque esse adscribendum. Faxit summum, quod omnia moderatur, numen, ut hic labor cedat in sui honorem, ac inprimis in hac morte afflictorum solatium.

C A S U S.

Vir plurimum reverendus, nostræ civitatis, sacris functionibus occupatus, sub introitum in templum, gressu succiduo, ab uno gradu in atrio cecidit in genua, sed statim surgens, præter terrorem, nil quidquam incommodi sensit, ut, per quatuor fere septimanas, sine molestia, quaquaversum ambulare potuerit. Post hæc sensim gressus difficilior factus est, dum ille, inter ambulandum, percepit dolorem in parte exteriori, & superiori femoris sinistri, cum intumescencia quadam, sed absque omni inflammatione, adeo, ut pedem post se trahere cogeretur. Prasente nulla alia causa manifesta hujus doloris, præter lapsum illum antegressum, huic unice tribuitur, atque, ex consilio medici, atque chirurgi, ad sanguinem, eo loco stagnantem, digerendum, & abscessum præsuppositum maturandum, per aliquot septimanas, cataplasmata & unguenta emollientia applicantur, sed absque ullo levamine dolorisque imminutione. Ego, tandem in consilium vocatus, nullam, in loco affecto, inflammationem videns, quaesivi ex ægro: utrum, quiescente crure, dolorem aliquem punctorum percipiat? Sed responsum tuli: nullum, præterquam inter movendum & ambulandum. Considerans itaque absentiam inflammationis, & maturationis, in hoc loco, difficultatem, ut abstinere ab emollientibus suasi, eorumque loco commendavi fomentationem, mediantibus succulis, ex speciebus nerviis resolventibus, præmissa inunctione loci affecti, cum spiritu lumbricorum camphorato, applicandis. Extemplo ager inde levamen percepit; tumor enim dolorque imminutus, paucosque post dies ingressus facilius factus est, adeo, ut templum iterum intrare, ac sacris functionibus denuo vacare potuerit. At non diu duravit lucidum istud intervallum. Urgente enim, Mense Februarii, frigore intensissimo, per aliquot horas in templo commoratus, nocte subsequente, repente asthmate vehementissimo, cum tussi sicca corripitur, adeo, ut catarrhian suffocativum metuerent, urgente simul dolore acutissimo lumborum, inter tussendum. Ab applicatis medicamentis resolventibus pectoralibus, asthma imminutum est; sed tussis duravit, quam a dolore lumborum pertinacissimo ipse ager derivabat, utpote qui semper tussim comitabatur, imo antecedebat, atque eandem, punitionibus suis, molestissimam reddebat, illumque ingemiscere cogebat. Hoc igitur merito principium morbi mortisque dicendum erit. Asthma quippe hoc convulsivum fuit, non idiopathicum, sed per consensum ab hæmorrhoidibus, quæ antea fluxerant, nunc vero, ultra anni spatium, subsisterant, excitatum, & cum lapsu

lapsu precedenti, nihil commercii habuit. Doloribus enim lumborum, utut mitioribus, diu ante lapsum, affectus fuit, & urina, a longo inde tempore, densa atque rubicunda apperuit, uti postea referretur, quod sane de sanguine, in vasis hæmorrhoidalibus stagnante, testimonium præbet. Duravit hæc tussis molestissima per intervalla, cum dolore lumborum, ad quem vincendum medicamentis aperitivis, blande laxantibus, etiam chysteribus paregoricis adhibitis, cum nihil proficeremus, hirudinum applicationem suavimus, a quibus sanguis crassus, nigricans, feculentus copiosus evacuatus est, cum insigni levamine doloris, qui tamen recurrebat, quamvis apertione hac facta, & demum, applicatione fomentationum ac emplastrorum resolventium, quodammodo mitior esset. Sed præter sanguinem, patefacta ab hirudinibus via, etiam materia ichorosa, instar lochiorum muliebrium graveolens, narrante ipsius uxore, effluxit; quo percepto exhorruï, ac de vita ægri metuere cepi, quod etiam eventus comprobavit. Ab isto enim tempore, calor lentus & febricula versus noctem accessit, cui appetitus totaliter prostratus, cum horrore & nausea carniùm, jungebatur. Nihil, ad debellandum morbum, valuit diligentia, & optima remedia adhibita, licet symptomata, interdum mitiora, salutem promittere viderentur; propter insignem cacochymiam, quæ inde patet, quod, non obstante evacuatione per fonticulum excitatum, hinc atque inde, tubercula oriebantur, in ulcera sordida, carne fungosa repleta, mutata. Accessit tandem diarrhoea, cum omnimoda virium exsolutione, agrypnia, conatus vomendi atque vomitus materie biliosæ, ad quam evacuatam, propinato scrupulo uno Ipecacuanhæ in infuso aquæ calido, saburra ingens pituitosa & biliosa quidem excernebatur, cum notabili ægri refectione. Hæc tamen minus constans fuit, sed paucis interjectis diebus, continuante agrypnia, calor internus crevit, leve delirium accessit, ægerque emaciatum animam Deo reddidit. Permansit, per omne illud tempus, dolor in femore sinistro, motum artus impediens, unde sæpius orta est suspicio, per antecedentem lapsum, luxationem quandam factam fuisse; sed comparatione utriusque cruris sæpius instituta, perfecta equalitas observata est; ultimo tamen tempore sinistrum crus retractum, palmi latitudine brevius evasit, hæud dubie, propter crescentem in pelvi corruptionem.

T H E S I S I .

Q UOD in universum de omnibus, in communi proverbio, dici solet, quod, sublata causa, tollatur effectus, hoc potissimum, in medicina, de causis morbificis valet, quod, sublata causa morbi, tollatur morbus. Quilibet tamen, vel nobis tacentibus, intelliget, id non de omnibus causis morbificis, externis, occasionalibus, & accidentalibus dici posse, sed tantum de internis, immediatis ac proximis, inter quas & morbos non dantur intermediæ. Innumeræ sunt, & admodum variæ morborum causæ, quæ tamen non una eademque ratione, ad morbum producendum, faciunt, sed diversimode agunt. Quemadmodum enim istæ in se differunt, dum aliæ, uti in scholis medicorum loquimur, sunt naturales, aliæ non naturales, aliæ præternaturales; quædam internæ, quædam externæ; per se, vel per accidens tales: ita, respectu morborum, distinguuntur in proximas, remotas, atque remotissimas, quæ non morbum producunt, sed ad eundem tantum disponunt. Non enim causa quæcunque, morbum immediate antecedens, dici potest proxima, nisi id præstet in omnibus. Sæpius enim a causa antecedente manifesta, exempli gratia, gravioribus animi pathematibus, ictu, lapsu, vel aliis injuriis, ab extra corpori illatis, morbi oriuntur, quod tamen non semper fit, sed tum demum, quando dispositio adest, & causæ in corpore latentes excitantur, quamobrem istæ dicuntur medicis Procatartice. Vulgus hoc dijudicare nequit, & causis manifestis, immediate antecedentibus, mortem adscribit. Medicorum vero est, hæc distinguere, ac judicare, an causa effectui producendo sit apta & proportionata.

T H E S I S I I .

Vetustissimum atque verissimum est proverbium: qualis causa, talis effectus, id quod etiam, in generatione morborum, locum ubivis habet. Etenim, quanto plures, vel pauciores; graviores, vel leviores, in uno eodemque morbo, concurrunt causæ; tanto gravior ac periculiosior, aut saltem pertinacior, vel levior, ceteris paribus, necessario morbus erit. Testantur hoc morbi a contagiis atque effluviis perniciosis, per transpirationem & respirationem corpus penetrantibus, vel a venenis intra corpus receptis, aut ab animalibus venenatis, ictu, morfu, vel succis eorum deleteriis, corpori communicatis, excitati, quales sunt morbi contagiosi, venenati, epidemici, qui, præ reliquis, præsentaneum vitæ periculum involvunt. Pariter de causis externis hoc valet; quamobrem instrumenta lædentiæ examinari debent, utrum solum contundendo, an perforando, secando, vel lacerando agunt, quod præprimis in judicio

de

de vulneribus, aliisque externis injuriis, læsionem viscerum & partium internarum producentibus, observandum est. Ita etiam, quo graviores in diætâ errores morbum antecesserunt, eo gravior erit morbus, si reliqua consentiant.

T H E S I S I I I .

Non enim in judicio, de morborum gravitate, respectus tantum habendus est causarum antecedentium, sed etiam respiciendum est ad subiectum læsum. Quanto nobiliora enim viscera & organa, in morbis quibuscunque afficiuntur: tanto majus erit periculum; quod etiam valet, si plura viscera simul lædantur. Sic inflammationes, & exulcerationes, aliæque corruptiones, in visceribus internis, præprimis nobilioribus, semper plus periculi habent, quam in externis corporis regionibus. Idem etiam judicium valet de læsionibus ab injuriis externis excitatis, quæ, utut a causis levioribus inducantur, si partes internæ & viscera afficiantur, semper plus periculi inferunt, quam graviores læsiones partium externarum. Propter vulnera etiam instrumentis levioribus inducta, cerebri, cordis, vasorum circulantium insigniorum, aliorumque viscerum nobiliorum, talia quidem, quæ illorum functiones graviter lædunt, perturbant, vel plane impediunt, lethalibus annumerari solent. Propterea etiam tales plagæ in partibus externis, si cum nervorum, ligamentorum, atque tendinum læsione conjunguntur, graviora symptomata, convulsiones, inflammationes periculosas, gangrænamque excitant, & licet non semper mortem, jacturam tamen, aut destructionem membri post se relinquunt. Nemo etiam adeo hospes est, ut nesciat, a levissimis læsionibus partium externarum, contusione, excoriatione, vel a refectione unguis, aut clavi, in pedum manuumque digitis, in cachecticis, gangrænam, sphacelum, mortemque ipsam sequi, quod sane non læsioni, sed dispositioni vitiosæ eorum tribuendum erit.

T H E S I S I V .

Quandoquidem autem morbos viscerum, & partium, profundius stratum, læsiones, potissimum ex symptomatibus, seu actionibus læsis, cognoscimus, ex his quoque, tum de parte affecta, tum de læsionis gravitate, adeoque de periculo imminente, certiores reddimur. Etenim, quo graviora, quæcunque morbum comitantur, symptomata, inprimis in actionibus vitalibus & animalibus, eo gravior supponitur læsio organorum, a quibus istæ perficiuntur, & proinde quoque majus erit periculum imminens. Quoties itaque, a leviori licet causa, excitatur morbus, gravissimis symptomatibus junctus, toties, organa nobilissima afflicta esse, cognoscimus. Ex circumstantiis tamen judicandum: utrum

H h h 2

organa

organa ista patiantur per se, an vero per consensum? Quia in hoc casu periculum imminuitur. Neque etiam læsiones actionum vitalium animaliumque æque periculose sunt, sed, pro diversitate causarum, morborum, aliarumque circumstantiarum, periculum variat. Imo in morbis periculosis, & acutis, symptomata gravissima, qualia sunt deliria, convulsiones, tremores, vocis interceptiones, & sensuum externorum imminutiones, si breviora sunt, & evacuationem criticam antecedunt & comitantur, & hac facta, cessant, non sunt perniciose. Possent hoc exemplis, ex auctoribus petitis, & auctoritate Hippocratis confirmatis, de omnibus symptomatibus vitalibus animalibusque demonstrari, si instituti nostri ratio id permetteret. Videri tamen de hoc possunt scriptores, imprimis Thom. Eius in *Semiotica*, seu *de signis medicis*, & B. Parentii *Semiotica medica*. Unicum ex pluribus, in præfenti, adducam, nimirum inappetentiam, sive totalem appetitus destructionem, quæ, uti, in se, tantum periculum non involvit, uti testantur exempla eorum, qui diuturna inedia laborarunt, & in morbis acutis nil mali portendit: ita in morbis chronicis, ubi vires ad superandum morbum requiruntur, tuta non est, teste Hippocrate *Seç. VII. Aph. 6*. In nostro, mox in principio morbi, absque causa manifesta, accedens, suspecta fuit, atque defectum digestionis & secretionis naturalis, ac imprimis, propter fastidium, præcipue carniæ, internam corruptionem indicavit.

T H E S I S V,

Ex iis, quæ hæcenus ex primis Pathologiæ generalis atque Semioticæ fundamentis præfati sumus, facile erit iudicare, nequaquam, in nostro casu, lapsum in genua causam morbi, & multo minus mortis subsequente, dici posse. Morbus enim, quo defunctus decubuit, atque tandem succubuit, merito magnis annumerari debet, quoniam, uti ex historia morbi, supra data, patet, ægrum magno impetu invasit. Cœpit enim, uti vidimus, asthmate convulsivo, ac tussi sicca, cum dolore lumborum acutissimo, & pertinacissimo, a quo, propter stagnationem sanguinis crassi, in vasis hæmorrhoidalibus internis, per consensum, ortum traxit. Idem etiam gravissima juncta habuit symptomata, fastidium ciborum, imprimis carniæ, quod antea vidimus in morbis longis esse periculosum, febrem symptomaticam lentam, ex putredine interna, partium in pelvi sitarum, excitata, & reliqua in historia exposita. Sive igitur consideremus loci, ubi lapsus est, noster, conditionem, nimirum ex unico gradu, in atrio templi; sive percussione gravitatem, quæ tanti momenti non fuit; sive subjectum concussum, quod constituunt genua, in quibus tamen, post lapsum, nec dolor, nec tumor, nec sigillatio apparuit: non video, ullam proportionem inter causam & effectum, quæ tamen, uti in omnibus, ita in productione morborum, necessario requi-

quitur, quemadmodum, ex antea dictis, luce meridiana clarius est. Hæc qui animo, ut par est, pensitat, mirabitur, quomodo, non tantum ab ægri agnatis, sed etiam aliis, ex primariis urbis nostræ personis, lapsui tribui potuerit, quibus tamen, uti spero, scrupulum hæc tractatio eximere poterit. Omnes enim circumstantias, qui probe ponderabit, non potest non iudicare, lapsum antegressum ne quidem procatarticam, sive occasionalem causam, dici posse, propter longum intervallum, quod, inter illum, & veram morbi originem, intercessit.

T H E S I S V I.

Sed objiciet forte quispiam, post lapsum tamen in nostro dolorem in superiori & exteriori femoris regione, cum claudicatione, secutum esse. Notavimus tamen supra, in historia, mox a lapsu nullum, vel minimum incommodum observatum fuisse, sed dolorem & claudicationem demum, post aliquot septimanas, cœpisse. Lapsus etiam, ut antea monuimus, tanti non fuit momenti, ut, in loco, adeo a percussis genibus remoto, læsionem aliquam inducere potuerit. Quodsi enim, a lapsu antecedente, dolor iste ortum traxisset, citius, & mox post lapsum, prodere se debuisset, isque cum inflammatione conjunctus, qualis in luxationibus, semiluxationibus, contusionibus, observatur. In nostro nullum unquam inflammationis vestigium; in loco affecto, apparuit, licet, per aliquot septimanas cataplasmata emollientia, unguenta pinguis, & emplastra applicata fuerint, quibus inflammationes crescunt, & ad maturationem disponuntur; his tamen nihil effectum est. Ab applicatis vero, ex nostro consilio, resolventibus & discutientibus, fomentationibus nervinis, mox remisit tumor, & dolor, quamvis non penitus cessaverit. Dolor etiam, qui aderat, non, nisi in motu cruris, percipiebatur. Ex quibus omnibus manifestum est, dolorem istum non alium fuisse, quam ischiadicum, a causa interna excitatum. Nec obstat, quod idem, non in ipsa junctura femoris, sed magis sub trochantere majori, perceptus fuerit. Quem enim latet, malum ischiadicum non in uno loco subsistere, sed latius se expandere, & partes circumjacentes afficere.

T H E S I S V I I.

Fons itaque & origo doloris hujus & morbi, omniumque symptomatum, in eo apparentium, ipsiusque mortis, non a lapsu, antegresso, sed a causa interna, suppressione nimirum fluxus hæmorrhoidalis, derivari debet. Etenim defunctus, ut in historia morbi relatum legitur, antehac hæmorrhoides, satis largas fluentes, expertus erat, qui fluxus, ultra anni spatium, cessaverat, imprimis propter mutatum officium & vitæ genus, dum ille, uti sæpius monuit, præterito tempore, motiones for-

tiores corporis, officii causa, susceperat, ultimo vero muneris praefectus, quieti, ac vitae sedentariae, plus justo, studuit, unde etiam corpulentior redditus est. Nullum etiam est dubium, errores alios, in diæta commissos, ac imprimis animi pathemata, aliquid contulisse. Quamobrem, jam per longum tempus, de dolore lumborum conquestus est; sed quoniam mitior fuit, ac alioquin satis bene sese habuit, curam neglexit, nihil mali, a cessatione hujus fluxus, sibi metuens; quamvis urina densissima & rubicundissima, diu ante morbum observata, ut, posthac, ipse, & agnati, retulerunt, ipsum monere potuisset. Hæc enim index fuit: ob cessantem salutarem illam evacuationem sanguinis, cacochymiam, cum obstructione viscerum secretoriorum, valde auctam fuisse, quæ, durante morbo, se satis prodidit.

T H E S I S V I I I.

Fluxus hæmorrhoidalis hoc præ aliis hæmorrhagiis peculiare habet, quod sanguinem crassum, viscidum, ac feculentum, in visceribus, præcipue abdominis secretoriis, atque depuratoriis, stagnantem, educat, unde potissimum hypochondriacis atque scorbuticis, pleno victu, & diæta calida, utentibus conducit. Vid. *Alberti Dissertationes de hæmorrhoidum consensu cum morbo splenis & cum scorbuto*. Fluxus hic contingit ordinario magis viris, in consistente ætate constitutis, quam juvenibus: exempla tamen rariora habent, quod non tantum in his, sed etiam in pueris, propter constitutionem hæreditariam, observatus sit. Talis a *Lentilio in Ephem. Germ. Dec. II. A. IX. & X. obs. 124. p. 216.* recensetur, de puero novem annorum, tum temporis aliquoties hæmorrhoidum fluxum jam affecto, hæreditate, ut ille judicat, paterna, qua haud raro malorum prius, quam bonorum paternorum hæredes fieri solemus, contracto, qui posthac, uti in *Dec. III. A. V. & VI. in parallelismo ad observationes adjecto, ad obs. 22. p. 99.* ab ipso commemoratur, adhuc, statim temporibus, hæmorrhoides passus fuit. Tales plures observationes habentur in *isdem Miscell. Dec. I. A. VIII. Dec. II. A. IV.* Observantibus *D. Schultzio & D. Valentino* de pueris ac puellis, diversarum ætatum, in quibus, absque omni sanitatis dispendio, fluxerunt.

T H E S I S I X.

A *D. Schultzio* ibidem *Dec. I. A. IV. obs. 69.* recensentur duo exempla virorum, alterius octogenario majoris, alterius nonagenario majoris, in quibus, a prima juventute, ad decrepitam usque ætatem, idem fluxus menstruatim duravit. *Mirum certe, inquit, cum mulieribus, ordinaria natura lege, fluxus mensstruus tantum ad annum quadragesimum, interdum etiam quinquagesimum, prorogetur, quomodo, in hisce viris, hæmor-*

rhoides tam diu aperiantur; ego credo, fluxum istam longævitas vite utriusque causam esse; natura, scilicet, se, a superfluo & impuro sanguine, non sine fructu, liberante. Faciunt cum hoc plures medici experientissimi; *Solenander*, qui fluxum hæmorrhoidalem, expressis verbis, elegans & absolutum naturæ bene valentis, & munia sua recte administrantis, opus vocat; *Julius Cæsar Claudinus cons. 30.* asserit, quod hæmorrhoides fluentes longam sanitatem promittant, & a multis morbis liberent; & *Foressus Lib. XXIII. obs. 3.* id exemplo patris sui probat; item quod longam senectutem polliceantur affirmat *Lotichius L. IV. c. 10. obs. 1.* Vid. *Diss. de salubritate fluxus hæmorrhoidalis Agricola* sub Præsidio *Hoffmanni Halæ A. 1708.* habita, & *Alberti, de hæmorrhoidibus longævitas causa.* Observant propterea auctores, hunc fluxum facere non tantum ad præservationem, sed & curationem multorum gravissimorum morborum, idque auctoritate ipsius *Hippocratis* suffulti, qui *L. VI. Epid. & de humoribus sub finem: qui hæmorrhoides habent, scribit, neque pleuritide, neque peripneumonia, neque phagedenis, neque furunculis, neque tuberculis corripuntur; item Sect. VI. Aph. II. Atrabiliaris & nephriticis hæmorrhoides accedentes, bonum esse, dicit; & VI. Epidem. 6. apertione hæmorrhoidum indurationem lienis sanare, scribit.*

T H E S I S X.

Tanto majora igitur sunt mala, quæ, ex suppresso fluxu hæmorrhoidali, in assuetis, metuenda sunt. Ipse medicinæ *Parens* in *L. IV. Epidem. sub finem*, exemplum habet *Alcippi*, qui, cum haberet hæmorrhoides, a curatione prohibebatur, curatus insaniit, sed febre acuta succedente, cessavit. Et *L. VI. Aph. XII.* dicit: hæmorrhoides sananti diuturnas, si non una servata fuerit, periculum est, hydropem, vel tabem, accedere. Idem etiam, in loco supra adducto, ubi morbos recensuerat, a quibus hæmorrhoides fluentes præservant, addit in sequentibus: *multi tamen intempestive curati, non tarde talibus correpti sunt, & sic perniciose fuerunt.* In nostro quidem casu hæmorrhoides medicamentis non fuerunt suppressæ; sed per se, ob causas, præter illas in historia allatas, non satis notas, sponte substitit atque cessavit fluxus: nihilo tamen fecius omnium subsequutorum malorum, morbi funesti, ac mortis, causa merito reputatur, utpote quæ lapsui leviori, per antea demonstrata, nullo modo adscribi possunt. Huic enim tribui debet dolor ischiadicus, primum, absque causa manifesta, si excipias antecedentem lapsum, adeoque, ob internam dispositionem, obortus. Monente enim *Alberti* in *Diss. de hæmorrhoidum consensu cum scorbuto* hæmorrhoides difficulter erumpentes, vel plane suppressas, sequi spasmodicos, sive arthriticos, sive podagricos, sive ischiadicos affectus, cujus indolis sunt coxendicum dolores, qui hæmorrhoidalibus non infrequentes sunt.

Unde

Unde jam *Hippocrates*, ut ibidem additur, monuit, ut in ejusmodi doloribus inquiramus, an patiens olim narium hæmorrhagias, an vero hæmorrhoides expertus fuerit? At enim vero dolor ischiadicus, in nostro defuncto, morbum primarium antecedens, nihil periculi ipsi adduxisset, nisi hic cum asthma spasmodico, tussi sicca, ac dolore lumborum atrocissimo, ingruens supervenisset. Hunc enim non a iun- de, nisi ex hæmorrhoidum fluxu cohibito ortum duxisse, quia nulla alia causa inveniri potest, cum nullam, cum antecedente lapsu, habeat connexionem, ex hac tractatione, & huc usque adductis, rationibus, ni fallor, clarum erit, adeo, ut nulla ulteriori probatione indigeat.

T H E S I S X I.

Sanguis enim, qui, in fluxu hæmorrhoidali, tanto cum emolumento evacuatur, provenit, potissimum, a vena hæmorrhoidali interna, quæ, observante *Stahlio in dissert. de vena porta, porta malorum*, intestinum rectum, spithamæ longitudine, ambit, & in ramum dextrum, quandoque & sinistrum splenicum, venæ portæ terminatur. Vid. *Heisl. Compend. Anat.* Habet vero vena portæ hoc, a vena cava, peculiare, quod ramos, ex toto ambitu intestinorum, atque liene, ortos, in unum, sub hepate, truncum colligat, ibi vero denuo in ramos, per hepatis substantiam disseminatos, distribuatur, adeoque, nunc arteriæ monus obtinens, sanguinem ad extremitates venæ cavæ, per hepar itidem distributos, propellat. Hujus venæ arcuata structura & tortuosus situs ramorum, ex intestinis, per ambitum mesenterii ad centrum ejus in truncum concurrentium, horum copiosissimæ inosculationes mutue, ac præterea valvularum, in hac æque, ac in pulmonali vena, defectus, præcipuæ sunt causæ, quare sanguis per has vias recurrens ad fontem, justo spissior evadat, per dicta viscera languidius feratur, atque obstructionibus, aliisque morbis generandis, ansam det. Cessante itaque, in defuncto nostro, salutari sanguinis hæmorrhoidalis excretionem, cacochymia, in corpore universo, aucta fuit, quæ in illo, uti supra notavimus, se satis manifestavit, ac sanguis, in venis hæmorrhoidalibus interius, & universo systemate venæ portæ, per viscera distributæ, stagnando, asthma convulsivum, atque dolores lumborum acutissimos, produxit. Inde imprimis pendet ulceris sordidi interni generatio, quod apertione ab hirudinibus facta, in isto demum, excretionem ichoris, se prodidit. Neminem enim fugere potest, sanguinem fæculentum, in vasis hæmorrhoidalibus stagnantem, cuniculos agere, & ulcera sordida sinuosa, atque fistulosa, efficere, utpote quod quotidiana experientia, & exempla frequentissima, commonstrant. Talia, si in partibus exterioribus oriuntur, propter faciliorem medicamentorum, & operationum chirurgicarum, applicationem, vitæ periculo carent, atque ægros diu-

diutius superstites esse permittunt, ac interdum curantur. Casus plane singularis in *Actis Physic. Med. Nat. Curios. Vol. III. obs. 10. p. 49.* a *D. Gohlio* communicatus recensetur, de ulcere lumborum, ex translatione hæmorrhoidum, per aquam gryseam sanato, quod, utut profundissimum, atque tribus cavitatibus, callo intus obductis, prædictum fuit, quarum, unaquæque, spithamæ longitudinem æquavit, una versus inguina, altera versus regionem renis, istius lateris, tertia versus scapulam expansa, nihilo secius, ope dictæ aquæ, sanatum fuit. At enim vero alia longe res est cum ulceribus istis, in interioribus partibus, oriundis, utpote, quæ latius serpunt, partes circumjacentes, & ipsa viscera adoriuntur, iisque corruptionem communicant, & sensim sphacelationem inducunt, quia nullis remediis eo penetrare licet. Memini ægri cujusdam nobilis, qui olim ante quamplurimos annos variorum medicorum & simul *B. Parentis* mei consilio usus, ob fistulam talem internam, mortuus est, quæ inter intestinum rectum, & vesicam urinariam, sita fuit, ita, ut urina, cum excrementis alvinis, per anum, & hæc vicissim urinæ admixta, per urethram, redderentur. Contigit etiam mihi, ante aliquot annos, casus notabilis in *Viro Generoso*, ex antiqua & præcipua notabili Saxonie gente oriundo, legionis equestris duce, inter molimina hæmorrhoidalia, dolore lumborum diutius vexato, qui tandem, ad regionem coxendicis, extensus, acutissimus factus est. In hoc, quia, uti in præsentis casu contigit, medicamentis internis, & clysteribus, nihil præstitimus, applicationem hirudinum, ad sanguinem hæmorrhoidalem evacuandum, suavisimus. Voto respondere visus est eventus, dum, ab unica hirudine admota, evacuata portione sanguinis, dolor omnis in instanti cessavit. Rediit tamen idem, post pauca momenta, isque acutissimus, cum insultu febrili, & apertus simul est abscessus in intestino recto, copiosam materiam ichorosam fundens, qui fluxus indies crevit, ita, ut æger continuo lateri sano, ad effluxum facilitandum, incumbere cogere, quo ipso tanta materiæ copia effluxit, ut ad eam amovendam chartæ, & linteorum novorum, applicatio vix sufficeret, donec idem, calore lento extreme emaciatus, post aliquot septimanas, diem obiret supremum. Non tam ovum ovo est simile, quam iste casus præsentis, paucissimis circumstantiis, ad rem non facientibus, exceptis, imprimis quod ad effluxum saniei attinet, qui in isto continuavit, in hoc vero, mox cessavit. Uterque tamen eorum, febre lenta, corruptionis internæ indice, confectus, vivere desiit.

F I N I S.

GEORG

LXII

GEORG. ERNEST. STHALII
 EXCUSATIO RESPONDENS EXAMINI
 PULSUUM CELERIS
 ET FREQUENTIS,
 EORUMQUE CONSTANS DISTINCTIO;

*Qua demonstratur quod argumenta adversus illam
 iterum publico scripto prolata.*

THESIS NON FERIANT.

Halæ. 1702.

Iii 2

CAPUT PRIMUM.

Occasio scribendi, ad hypotheseos suæ præcipuæ salvationem.

Cum studiorum meorum initia, in illa tempora incidissent, ubi dis-
sidia opinionum, tam physicarum quam medicarum, cum majore
contentione suscipi incipiebant: & hoc præcipue in illis locis, ubi stu-
diis meis operam navare, sub divina directione charissimorum parentum
voluntas tulerat: non poterat fieri, quin mihi, indolis quadam pro-
pensione & prisca germana francica animi firmitudine, ad solidum, ve-
rum, atque constans, perpetuo respicienti, hæc sententiarum, deduc-
tionum, tractationum disparitas, non tam tædium, aut indignationem,
crearet, quam stimulum potius incuteret, ad pervestigandum, pro vi-
ribus, cuinam parti, tanquam firmitus fundatæ, ita me addicere possem,
ut alienissima à mea mente versipellis fluctuatio, & sane plusquam ser-
vilis, ab uno opinandi latibulo, ad alterum perreptandi, & diffugiendi,
levitas, tantundem a me abesset, quam stupida illa adhæsió atque eman-
cipatio unius hominis opinionibus præstanda, cui propterea maxime
quia ipse dixerit, infallibilitatem inesse, firmiter credendum sit: factum
hinc est, ut in harum rerum fundamenta, nempe hypotheseum argu-
menta atque documenta inspicere, quanto per vires licebat studio, in-
cumbe rem.

Subsidia, quæ ad hoc negotium, favente divina clementia, mihi sub-
veniebant, erant (1) respectuum atque nexuum causalium, non quidem
scholastica, sed magis ad usum cui debentur, practicum realem instru-
mentalem, adaptata notitia & promittudo; (2) Matheseos, & partium
ejus practicarum præcipuarum, Geometriæ, Mechanicæ generalis, Stati-
cæ, Hydraulicæ, scientia & experientia non superficialia: in quibus re-
bus post experimenta, in hydrostaticis, & hydraulicis, in ipsa mea pa-
tria, & inde a pueritia mea, varia, ita nota atque perspecta, ut quæ-
cunque de hac materia in Scoti technica curiosa comprehenduntur, ado-
lescens septendecim annorum, e fundamentis suis (nempe utique simpli-
cissimis) familiariter perspectissima haberem, plurimum sane debui sin-
cerissimo ductui B. Dn. Weigelii (3). Chimiæ experimentalis apparatus,
utique pro temporum conditione talis, ut, cum nemo medicus, chimi-
cus, Doctor aut Professor, in hoc negotio demonstratione una sola,
quantumlibet etiam levissima, me instruxisse asseverare possit, juvenis
nulli adhuc gradui admotus, non dubitaverim, mechanico-physicam
chymicæ perlustrationem polliceri, schediasmate sub titulo prodromi, de
indagatione physico-chimica: & octo forte post mensibus, ejus rei spe-
cimen, nuperrime promotus in doctorem præstare, habito collegio, non

ad vulgatum morem, imperitis juvenibus linguæ promptitudine objiciendi, quæ assequi non valeant, sed ad memoriæ subsidium, & ut esset documentum, bene an male tempus & sumptus collocarent, ad calamum dictato: Cujus scripti hodieque per Dei gratiam non est, quod me pudeat (4). Anatomix atque Zootomix studium indefessum: & longe certe magis assiduum atque scrupulosum, quam hodie, utpote super-vacuum in hoc genere, cuiquam suscipere suaferim.

His adminiculis instructus, pervolvi atque expendi, (1) opiniones veteri physicæ atque medicinx propiores. (2) Novas tam in physicis, quam medicis, speculationes; præcipue vero e physicis in rem medicam transumptiones. (3) Tentatas alicubi horum veterum & recentiorum inter se, modo conciliationes, modo copulationes, aut subordinationes.

His rebus ita investigatis, deprehendi constantissime, quod veterum labores in theoria, & sane quidem ad intellectum practicum necessaria, graviter defecerint, in attendenda expendenda, & ad usum suum comparanda, organica ratione corporis, ad animæ usus, & sui ipsius conservationem.

Recentiores vero gravissime implicatos sensu, in neglectu originis atque moderaminis motus, ut in genere in tota republica corporum antiquitus dictorum viventium, ita tanto gravius, in negotio administrationis corporis humani, medicinx ejusque theoriæ atque praxeos objecti.

Interim habebant veteres, etiam abundantem, & nimis quam scrupulosum respectum atque cultum, sed tanquam absoluti, pura activi, organizantis actus: ejusque efficacix, imo vero effectuum, præsertim ad vindicationem periclitantis corporis: quem naturam appellarunt.

Moderni perspexerant hinc inde, varias mechanicas partium corporis singularum atque sociarum, exactas habitudines, quibus varii effectus materialiter ita produci atque perpetrari valeant, modo hæc habitas a motu, quasi formali hujus potentix in actum deducente, actuetur.

Ubi quidem utique, sicuti veteres cum incoercibilibus suis facultatibus, numerosa *αλλότρια* & steriles respectus coacervabant; ita recentiorum plerique, ineptissima confusione habitus mechanici particularum, figuræ minimorum singularium, cum habitu mechanico-organico & structura complexorum organicorum corporum, quæ etiam si a nullo destinato dirigente, determinatis temporibus, & ad certum finem temporarium intentionibus, animarentur, tamen solo motu undecunque tandem nato, actuata, organa dici merentur: utrique inquam, utique ab orbita solidæ considerationis ita deslexerunt, ut nulla pars bono jure, quod alteri magnopere exprobrat, allegare possit.

Nisi quod sub his omnibus, fatendum omni modo est, quod recentior solertia, utique operose plurima investigando, & nullam corporis organici particulam negligendo, longe plus laboris devoraverit, & lon-

ge plures corporaliter reales veritates invenerit, quam vel in mentem veteribus venissent: qui utique mirificis illis facultatibus excogitandis atque enumerandis, neglecto interim omni usu materialis organismi, ejusque respectu ad materiam cui adhibetur, & ad effectum qui per ipsum præstatur, longe otiosiores theoriam habuerunt.

Si tamen paulo severius examinetur, quantum utique recentiores attendere, imo deprehendere, agnoscere, intelligere, non potuerint, cum organicos usus, mutuas necessitates, certos fines, actionum organorum corporis, quatenus organa sunt, non agnoscunt; Non potest, quin illis objiciatur, quod in hoc negotio, adhuc adeo parum profecerint, imo ex hoc errore plus proficere non potuerint; Ut non solum veteres, varias in hoc genere veritates effectuum, longe melius annotaverint: sed hi ipsi nostri recentiores his præjudiciis etiam ad negandos atque rejiciendos istos, illorumque, quantumlibet sensibus obviam veritatem, propterea prolabi necesse habuerint: Addito insuper inauditæ *ἀσυλλογισίας*, illo medio termino: Quia ex hisce suis novis principiis, harum rerum successum deducere non valerent. Hæc me etiam illo tempore ita satis perspexisse, juvenem adhuc, annorum 25. & non heri aut nudius tertius, sed illo ipso tempore hæc pensitatione sollicita mihi sufficienter animadversa fuisse, testatur illo tempore, mense Januario 1685. in dissertatione de febre petechiali, pag. B. 2. & B. 3., quamvis utique illo tempore modeste, allata sententiæ meæ de febribus ad-umbratio. Sicut etiam uno postea anno, in collegio pathologico, non solum sub historia februm, proluxe ibidem tractata, hanc sententiam exquisitius, 20 phyliris pressius deduxi; sed etiam tum ibi, tum sub inflammationis & hæmorrhagiarum doctrina, negotium certæ atque destinatæ organicæ directionis, per solidescendum partium motum tonicum, detexi; & speciali capite, eoque fundamentali, nempe totius tractationis partis primæ, de morbis universalioribus, sectionem primam formavi: de naturæ erroribus. Sicut hæc tractatio, ut omnia, in hodiernum diem, sub Divina benedictione collegia & dissertationes sine odiosis lucubrationibus & tenebrosis speculationibus, ultra primam pro viribus attente factam pensitationem, ex ore dictantis atque discurrentis, peregrinæ manus calamo excepta, & mihi ipsi, pro testimonio in futurum, a simili manu descripta atque restituta est.

Non est, cur plura dicam, cum hæc dixerim; præter illud unicum quod hac consideratione non aliter, quam clave desideratissima, imo vero clavo invento, pro regenda rate in procelloso & vorticoso pelago jactata, gavissus sim, & hac ipsa cynosura, insuper habitis opinionum temere fluctuantium sirenibus, ipsemet polum desideratum respicere, & cursum meum dirigere non veritus sim.

Docuit hoc inquam & physiologica, & anatomica, multas ad medicum scopum superfluitates indicantes, & pathologica (ante dicto tempo-

re, annis 1684, 85, 86, deinceps instituta), tractatio & illius non tam memoria, quam hinc inde adhuc restituta, non monumenta sed fragmenta.

Illud affirmare confidenter possum, hac methodo pervenisse me ad formandas atque statuminandas illas theses atque deductiones, quarum firmitatem atque solidam certitudinem, non solum hodieque tueri, iisque inniti possum; sed etiam in late patentes illarum nexus, testibus allegatis documentis, jam illo ipso tempore, sub Divino praesidio, ita discepisse, ut illis uberius excolendis atque illustrandis, per 16. annorum, & quod excurrit, attentam atque sollicitam observationem practicam, operam dare potuerim: repudiare aliquid ex illis, retractare, aut poenitentia ejus affici, non necesse habuerim.

Tanto confidentius provocho quoscunque mearum a prioribus annis assertionum censores, ut mihi ex assertionibus meis, thesium aut hypothesium mearum, ἀντιλογίας, aut nexus inter se deficientis hiatus sistant; argumentorum ἀλογίας, petitiones principii, suppositionum omisissam vel demonstrativam, vel probabilissimam confirmationem, commonstrent & indicent: gratuitarum ullarum, nedum difficillimarum, & universae speculationi ponderosissimum momentum subtrahentium, suppositionum, vel unicam imputent: Ἀνισορίαν practicam, aut ullius, a me allegatae historiae practicae, essentiali aliquam circumstantiam praetermissam, exigant: Arroganter jactatae alicujus inventionis, nedum foedi quaestus gratia, turpi mendacio, ebuccinatorum, falsissimorum atque deceptoriorum fucorum, circa futiles imposturas remediorum fictorum, notam inurere possint: aut e fluxa aliqua hypothesi, in praxi pessime cedentis frivoli tentaminis, opprobrium objicere.

Non possum vitio vertere cordato lectori, si ignarus occasionis, quae mihi haec postulata & asserta extundit, minus æquum de molestia mea iudicium formare, vix se contineat. Certe enim continentissimus quisque cordatus vir, sine dubio ita secum reputaverit: sint haec ita; quid opus est ita in publicum, ostendere an ostentare.

Certe, si rebus integris haec ita mihi imputare susceperem, primo mei ipsius iudicio, non modo, ut scite loquuntur Galli, impertinenter, sed ut antiqua fide loquuntur Germani, stolide facerem. Sed si probaverim, aut ad minimum innuerim, me non in ostentationem, sed in vindicationem veritatis atque mihi propriarum hypothesium assertionem haec scribere atque condocere compelli; certus sum, viros temporum gnatos, in meliorem partem accepturos esse, quod candidae atque illibatae veritatis robor, in concussa animi constantia machinationibus talibus opponam.

Dudum est, cum inter otia scholastica, adoleseens ingenuus honesto loco natus, commilito tunc temporis meus, e nomine meo, puro anagrammate hunc sensum elicit: *Turges livor? heu! tange sis.* Quod sane
ab

ab illo tempore, ita mihi animo infidit, ac si certitudine quadam frui liceret, obliquos livores confidenter contemnendi, iisque audacter contra obstitendi.

Videlicet cum in summo defectu connectendi, quem in medicina, ad placita physicae corpuscularis formata, deprehendebam, dicta modo via melius actiones cum suis effectibus comparandos sese obtulissent; & conceptus hinc formatus, ad fidem historiae morborum, juxta antiquorum experientiam, propria practica experientia, adstante Altissimo, indies exquisite confirmaretur: concepi animo, hanc meam considerationem etiam publico exponere, non dubitans fore, ut inter multos, qui sane illotis manibus ad medicinam irrumpunt, non ita pauci etiam intercedant, qui rerum quas gerunt cordatius fatigantes, meminerint illius, de qua non erubescunt quiritari, ἀξυίας solitae theoriae cum praxi: adeoque illum, qui per hos labyrinthos progressum nihil aberrantem polliceri audeat, non aspernatos. Rem enim ipsam talium iudicio libero commendatam relinquere, minime omnium verbar.

Profecto enim hoc, ab ipsis studii huius mei primis annis, perspectissimum semper habui, quod illi, qui novis istis rebus, ut pueri crepundis suis, enixe gaudent, iisque insolenter oblectantur; veterum e contra universos labores increpant, dedignantur, proculcant: Quod inquam, tales, ipsis ad iudicandum mediis destituti, non possint nisi odiosissimo labore in semitam reduci. Ubi denuo, ab uno extremo ad alterum prolapsi, imo vero, inter extrema reciproce jactati, veteres, quos modo stupidos & ignaros homines pronunciarant partim, tempore post, pro unica sapientibus, & rerum omnium, quae recentius observatae creduntur, callentissimis, extollunt. Qui vero numerosos illos hiatus, a defectu solidarum considerationum, in physicae atque medicinae recentius formatis dogmatibus, perspiciunt, sane aerea illa catena, qua verum e profundo Democriti puteo trahendum esse, non destitui, re ipsa comprobant.

Ante omnia sollicitam habebat mentem, & agitabat convictum veritatis animum; horribilis illa confusio, quae in febrium ratione reddenda, & aliis quoque rarioribus morbis causas ita plane generalissimas & quotidianas assignando, instrui videbatur.

Interpretabar enim utique merito, ita, in febribus quidem, motuum activorum, secretoriorum & excretoriorum, utilissimorum pro re nata, imo necessariorum, circumstantias, directe pro meris passionibus, & partim quidem pro ipso morbo, partim pro symptomatibus ejus nudis, venditari; in aliis vero morbis, potentias illas salinas, e quotidiano victu immenso numero hominum familiares & innoxias, ut paucis eximie nocentes redderentur, per individua deformitatem pororum, & hic illic e nefastis insidiis, imo ἀνε μηχανής proficientia fermenta, seduci.

Neque vero multo minus movebat fastidium, summum illud artificium, ab omnipotente creatore corpori animali insertum, postquam optima
Disput. Medico-Pract. Tom. II. K k k for-

fortuna ex improvise detectum erat, ita improvide negligi, ut ejus mechanico-organica efficacia, si modo in actum deducatur, & recte regatur atque dirigatur, sine ullo necessario ulteriore adminiculo ad omnes actus vitales mechanico-organice perficiendos absolutissima, in solidum ignoretur.

Adeo quidem, ut etiam cum obtestatione reclamantes patientes, & totum corpus suum, manus, faciem, repentinis strictionibus & sanguinis e partibus atque vasis repressioibus, compressum, inanitum, pallidissimum, frigidissimum, tensionibus rigidum, tractionibus tremens, medico cum gemitu ostendentes: nihil præter obliquum aut stupidum obtutum ab illo impetrare possint: nullam vero fidem, quod sanguis non solo nudo *pulsu* ut in partes, ita per partes & ex partibus, pellatur, transpellatur, repellatur.

Quod profecto evidens factum, solum & unum momentum mechanice directionis circulationis sanguinis, ad secretiones & excretionescertas atque destinatas, constituit, & solerti perquisitioni sistit.

His, si manifestissimæ illæ circumstantiæ, (1) quantitatis, (2) qualitatis (3) corruptibilitatis (4) & speciei hujus, adjiciatur, (5) Nota vero sit essentialis sed physico-mechanica, ratio putredinis: (6) Et habitus perpetuæ subductionis agilissimarum portionum: (7) Et cujus indolis inde sit illud, quod in residuo manet &c. Hæc omnia inquam, si una jungantur (quamvis sane & scire hæc oportet, & intelligere, & recte inter se comparare posse,) quam evidens tunc *mechanica* horum effectuum dispalescat ratio, neminem attentum & peritum poterit subterfugere.

Exercuerunt hæc animum meum, septem illis & quod excurrit, annis, quibus a strepitu *πολυμόρφων* opinionum alienior, officio t. t. medici aulici atque practici vacavi. Ubi certe dum principum oblectamentis, venationibus, itinerum, aliisque quasi concatenatis, excursionibus, per sylvas, per campos, per montes, ad lacus, apricationibus, æstivis, profectionibus, individuus advocor comes; ubi me rerum semper earundem facile satietas ceperat, animo talia negotia atque speculationes in omne latus volutare, excutere, expendere, comparare, combinare, non solum erat mea occupatio; sed etiam, ubi constantem omnium respectuum, & ipsius rerum veritatis seu experientiae nexum, deprehendebam, eumque forte uno documento locupletaveram aut obstaculo exoneraveram, erat hoc fatigationum corporis per animum hilariorem ac sereniorum compensatio.

Proposueram tandem animo, ex hoc meo secessu aliquid in publicam proferre. Ordiebar hoc ab indigitatione observationis & commendationis motus tonici, & ab hoc pendentis directionis particularis humorum, imprimis autem ipsius sanguinis.

Intendebam, sub conclusionem illius schediasmatis, eminus digi tum,

in

in vastum campum pathologiæ, multos & uberes fructus hujus stirpis, undique ostendentem; & læta fecunditate activorum effectuum, a sterilissimis & odiosis spinetis passivorum symptomatum, eximie discernendos: & vacua atque inculta spatia, inter vastiores stirpes, amœna interpolatione expletes.

Tandem vivam & gratiam veluti sepem, circa lucum illum sacrum hætenus, & horrida religione inaccessum, tenebricosum, & quia ramorum extrema fere inter se contigua porrigunt altæ stirpes, pro inextricabili plexu impedibilissimo hætenus eminus æstimatum: febrium æstiva intelligo. Ubi certe cum non aliter, quam in *Zona torrida*, antiqua conjectura, nihil vivi durare putabatur: ita hic etiam, nihil nisi acerima, præcipitia, intemperantia, incoercibilia, rebellia, *pathemata* & *symptomata*, *venenorum* satellites, *interitus* faciales, *mortis* carnifices, humanæ carnis voraces *Leſtrigones* atque diræ pestes, fremere atque ululare nunciabantur.

Ut autem, missis coloribus, in hoc inprimis diffuso *febrium* negotio, *mechanico-organicas* fecundissimas energias luci sisterem; eoque ipso, illi fundamento solidissimo, *activorum* affectuum, a *passivis* discretioni, ædificium justum superstruerem: Sufficiebat indicare, quod tota febris, multis illis sitis, & ut apparent, *variis circumstantiis*, non ita *tumultuarie* & undique *adversa* forte, stipata sit, ut perpetua indagine opus sit, pro scopulis atque Syrtibus rebellium *symptomatum*, ab *utilibus* intentionibus & *actionibus febrilibus salutaribus*, dignoscendis.

Huic usui serviebat unice demonstratio, quod, cum *secretionibus febrilibus*, utilis, imo necessaria *exoneratio*, & quidem *brevis circuitus*, *perpetranda* sit; *motus* utique *secretioni destinatus*, nempe sanguinis circulus, in hunc finem *intendi* debeat.

Dum vero hic *motus*, utique ex illo suo, quo celebratur, modo *mechanico*, absolvatur impulsione cordis, sive *pulsu*; & pressione partium, sive *tono*: & præsertim hujus *posterioris* iusta modificatione, *febrilis directio* ad partes *laborantes*, ad organa certæ *secretioni* & *excretioni specierum febrilium*, & *interceptioni* a certis *nobilioribus* & *tenerioribus* partibus, unice subserviat: necesse hinc maximo utique opere mihi fuit, est, & manet, horum actuum, tam hos immediatos effectus, quam alios mediatos eventus, sollicitè denotare, distinguere, denudare & indicare.

Omnium vero hominum, qui vel ullam unquam opinionum de febribus audivit, nemo unus aliter quam pro vecorde me habere posset, si febrilis illius *circumstantia*, tam insignis & eminentis, ut a plerisque pro *ipsa febre* eminenter & formaliter haberetur. *Caloris febrilis*, causam reddere, vel non valerem, & tamen *pathologiam* febris aggredi ausus essem; vel *crassissima negligentia*, non meminissim, aut quocumque tandem respectu, dissimulassim.

Quam *caloris* theoriam veteres habuerint, quorum ad nos pervenerunt documenta notum est; quid in hac, re ratione veri ejus subjecti, instrumenti, & formalis rationis, comminiscantur nonnulli recentiores, monstrant exempla omnium oculis exposita: plerisque tamen post *Cartesium*, ex illius mente, præter *materiei* internas condiciones, *motuum* etiam respectus solerter æstimantes, notissimum est calorem interpretari pro *corpuseulorum tenuissimorum*, *celerrimo motu verticillari*, circa sui axem, adeoque *situati*, non locali; immanente, non *progressivo*.

Huic inquam motui, *celerrimo*, *circa sui axem*, cum exquisitissime velificetur *affricus progressorius* celerrimus, peripheriæ talium corpuseulorum, ad aliud quiddam sive *rigidum*, sive in simili aliquo *motu* constitutum: horum *prioris* vero generis exemplar, nobis exhibeat, *pulsus*, sub calore febrili infallibiliter *celer*: attribuimus hinc evidentissima, non tam *probabilitate* quam *demonstratione*, *hujus pulsus* efficacix, *caloris* consecutionem.

Cum supra dicto jam satis remoto tempore anno 1684. exercitationem collegialem *physiologicam*, frequenti studiosorum coronæ adornarem, novatoriam ex aliquorum mente, sententiam proposui, quod *sanguis per respirationem mechanice incalescat*. Causam adscripti, *celerrimo* ejus transitui, quem hic longe præter *pulsus* energiam, a *pressione* distensoria aeris & pulmonum, experiatur; & modum *motus calidi* simul pro confirmatione *theoretica* adhibui: sicuti *practicam* rei veritatem, exemplo omnibus hominibus familiari, *motibus* porosarum partium *incalescendi*, illustravi.

Ex his potest affatim dilucescere, quod hanc sententiam, *calorem in sanguine promoveri* motu ejus locali, quem *intestinus citatus* sequatur, perpetuo & aluerim, & profecutus sim. Monstrant illud vero tanto magis scripta, a me, in illustrissima hac academia, mox ab accessu meo edita; ubi quidem, quod hanc *caloris* ætiologiam attinet, inprimis in dissertatione de *mechanismo motus sanguinis*, speciali thesi hanc rem egi; in illa vero, quæ inscribitur de *æstu maris microcosmici*, ultima thesi hanc rem similiter indigitavi.

Tradidi etiam hoc prolixius, discursibus privatis, atque thesibus M. S. S. quas tam in *physiologia*, quam *pathologia*, pro memoria auditoribus meis proponere, atque discursu ulterius exponere hæcenus consuevi.

Verbo: *est hæc mea, fuit, & erit* sane constans atque perpetua, thesis, quod *motu sanguinis locali* concitetur motus ejusdem *intestinus*; non solum *fluiditatis*, verum etiam *caloris*: & ex hac sententia deduco demonstrative *necessitatem* *caloris febrilis*: non aliam tamen, quam *consequentie*, i. e. quod motum sanguinis directe *febrilem localem* secretorium & excretorium *auctum*, non possit non subsequi auctior motus *intestinus calefaciens*: interim, cum ille *localis* auctior, ad *bonum* finem tendat, moneo proinde, nec ipsum etiam *calorem* pro morbo aliquo, aut spe-

speciali, *directo* effectu *materia febrilis* haberi atque explicari debere; quod nempe demonstrandum erat, contra omnes vulgo receptas opiniones contrarium statuentes.

CAPUT II.

Causa scribendi; veritatis practicæ, a priori & posteriori assertio.

MOnui capite præcedente, quod maxime & quaesiverim, & hæcenus secutus sim in theoria *medica* demonstrationes *respectuum mechanico-organicorum*; i. e. quod omnia in corpore humano, quæ in *medici* considerationem cadunt, fiant per membra atque *partes*, tam ipsa sua *consistentia*, quam *structura*, *physico-mechanice* hujusmodi actionibus præstandis habiles; sed quod hi actus (nempe uno verbo *meri motus*) ita *dirigi* soleant atque debeant, quemadmodum tam ad *conservationem* corporis, quam ad *sensum* atque *motum* voluntarium expedite subeundum & præstandum, *necessarium* est.

Hoc respectu, cum negotium *circulationis sanguinis* expenderem, exhibuerunt sese intellectui varix veritates, quarum pleræque seorsim quidem *cognite*, sed apud neminem unum adhuc inter se *connexæ* occurrebant. Præcipuæ erant sequentes. (1) *sanguinem* esse humorem universalem; (2) *consistentiæ crassiusculæ*: (3) *Coagulæscens* vel *grumescentis*: (4) Præterea in *resolutionem* seu corruptionem *putredinosam* pronissimæ: (5) Quæ cum *fermentativa* sit, i. e. ipsis suis intermediis effectibus, nova & magna augmenta capiat: (6) Necessè proinde esse, ut & occasio, & fomites ejusmodi, ipsi perpetuo *subducantur*. (7) Eiusdem *consistentiæ corruptibilis*, gradibus tantum differentibus, deprehendebam etiam esse omnes *partes* corporis solidas; inprimis *molles*. (8) Post hanc *materialem* constitutionem, comparebat porro circumstantia, quod *sanguis* *moveatur*; & quidem *localiter* seu *progressive*. (9) *Pulsu* cordis per *arterias*: (10) Ex his, per summe *tenuis* canaliculos, in *poros* partium, & ex his iterum in *venas*. (11) Sub hoc *transitu* dilabi *fluores*, tam a *sanguine tenuitate* differentes (12) Quam a se invicem pari respectu distinctos. (13) *Motum* hunc *pulsorium*, pro *transpressione* per tam *exiguos* meatus, esse utique *fortem*. (14) *Juari* tamen a partium ipsarum *conveniente* *tomo*; i. e. non solum *proportionato rigore*: (15) sed etiam *motu* hujus toni veluti *fremebundo*, *transpressionem* magis *immediate* *prosequente*. (16) Constabat porro, a posteriori, *sanguinem* motibus corporis *voluntariis* admodum *fluxilem* reddi; (17) sicut a priori illud declarat *conquassatio* rerum *coagulæscens*; *transpressionem* per *spongiam*. (18)

Rationi vero consonum erat, quo vegetius *impulsis* *transpressorius* *cele-*
bretur,

breitur, eo majorem fore, & *promptiorem*, hujusmodi conuassationem: (19) Imo, simul eo *penitior* pressoriam *dispulsionem*, tenuitate majore ad secessionem aptorum aliorum fluorum. (20) Tandem comparebat attentiori pensationi, quod etiam ipsius sanguinis consistentia atque *mixtio*, *continuato* ejusmodi conuassatorio motu, ita resolvatur, ut ille hinc in *tenerum* atque denuo *diaphanum* liquorem reducatur, qui vulgo *serum* dicitur. (21) Qui cum tenerioribus assumptorum portionibus, *aqueo salino sulphureis* atque *mucidis*, per varia *emundoria* e corpore penitus & ultimo ejicitur.

Harum rerum ita fientium, & quidem *physico-mechanica* habitudine sic procedentium, considerabam *respectus organicos*, i. e. quem *usum*, imo *necessitatem* habeant, in respectu ad *corpus animale*, in specie humanum, *vivum & victurum*? Sub hac consideratione dilucebat, quod sicuti totum corpus unice est *propter animam*, & ejus *usus*; & quidem animæ absolute *necessarium*: ita utique hi omnes actus, ad conservationem corporis pertinentes, proprie & ultimo, fiant in *usum ipsius anime*; cum vero etiam dicti hi universi actus; proprie nihil quidquam aliud sint, nisi *motus*; *motus* vero res *incorporea*: videbatur nulla *causa efficiens* ipsi commodius assignari posse, quam pariter *incorporea*. Specialius autem comparebat habitus horum actuum, sive *motuum* magis *immediatus*, talem *organicam* rationem, ad supra dictas illas *physico-mechanicas* necessitudines habere, ut, cum illæ dicto modo constitutæ sint, hic talis *motus* illas & recte possit sublevare; Et *debeat* etiam hoc facere; cum utique *necessè* sit, ut totum corpus *conservetur*, nempe in *usu anime*.

Hunc itaque *scopum*, nempe *propter* quem omnes illi actus in corpore fiant, dixi esse *respectum moralem*, *propter* quem agens illud, quodcumque omnes actus (revera tamen generice non nisi *unum*, *motum*) perpetrat, hæc omnia agat. Interim omne illud, quod agens hoc agit, *ubi* agit, *media* quibus agit, *res* in quas agit, *effectus* medii qui hinc inde ex his actibus resultant, quid aliud sunt, quam meræ res *physico-mechanicae*, nempe *materiæ & motus*?

Itaque cavendum sane est, ne ex alio sensu, quam illo, quem tota mea tractatio infert, assertio mea pro *metaphysica*, *abstracta*, *insulsa* sermonibus differatur: quod nempe unice prognoscitur, ex insufficiente distinctione vocum *causa* & *respectus*. Quando enim *causa*, pro re valde *activa* mentis fictione assumitur; & cognomen *impulsivæ* causæ, tanto magis pro *nisu* quodam corporeo explicatur: nascuntur hinc illi, a mea certe acceptione alieni, metus, quasi res *metaphysica*, pro primo & primario *agente* supponatur, quod totam *machinam* corpoream, quasi *primus motor*, agitet atque impellat.

Certe enim, si utique *metaphysicae* cultores hoc loco appellandi essent, inculcarent illi statim, severo illo suo, & irrevocabili decernendi genere, quod

quod *finis remotissima* sit *causa externa*: quo ipso ab omnibus *actionibus* immediatis in *organia*, nedum in *materia*, in perpetuum exulat.

Quemadmodum vero propter hanc dubitationem forte nulla proluxa provocatione opus esset, quia non nisi in scholasticas disciplinas offendit: ita laet n-hilo fecius sub illa, *fundamentum* veritatis *practicae* longe ponderosissimæ, videlicet: Quod omnes illi actus, qui vulgo vitales dicuntur, non fiant *singularibus* quibuscumque, & inter se parum, aut nihil, *commune* habentibus *actionibus*: sed quod omnes & singuli, sociam quandam *connexam* operam *mutuam* præsent, ad *unum scopum*, nempe *totius corporis* in sua *mixtione* *conservationem*: & quod hoc *totum opus* absolvatur *physico-mechanicis aptitudinibus*, *materiæ*, *structuræ* atque *motus*: sed in illo *respectu*, ad *illum scopum*, & quidem *proportionibus*, illi *scopo examussum* *quadrantibus*. Id est, propter *illum finem*, & *justis mediis* ad *illum finem* *quadrantibus*.

Cum enim hoc fundamentum negligitur, non potest ullo modo agnoscere illa medico-practica veritas: quod illi actus, qui ad *conservationem* corporis *ordinarie* *moderate* sunt, *ingruente* aliqua *majori* *conservationis* *hujus* *necessitate* *proportionate* *augeri* *debeant*: ut videlicet *extra ordinem* *augescenti periculo* *corruptionis*, *conservatoriorum actuum* *augmentum* *ultra communem ordinem* *exequandum* sit.

Quemadmodum itaque in thesi, hanc considerationem minime negligi posse, satis apparet; ita dilucescit illud tanto magis ex hypothese: quanto videlicet *modum* hujus *conservationis ordinurium* & *extraordinarium* recte consideramus atque perpendimus: eosque *genere* neque *specie*, sed solo *gradu* differre, recordamur. Diximus superius, quod rem omnem accurate inter sese comparando atque connectendo, *actus vitales*, sint *motus humorum per partes*, qui *consistentiam* *illorum debitam*, *secretione* atque *excretionem alienorum perpetua*, *conservant*.

Quotiescunque itaque *aliena* talia, *consistentiam* *humorum* temerare atque *vitiare* apta, in humores, *copia* *extra ordinem auctiore* ingruunt: *necessè* utique erit, *motus* *illos secretorios* & *excretorios* *proportionate* *intendere* atque *augere*. Ut nempe hac ratione, (hoc inquam, *mechanico* *medio*, *motus* *secernentis* & *excernentis*) *conservatio* *debita* *præstetur*.

Cum vero totus ille *motus*, quo *secretiones* atque *excretiones*, etiam *ordinariæ*, perpetrantur, nullus alius sit, quam *circulatio sanguinis*; i. e. *pulsus* & *tonus*: certe *augere* *secretiones* atque *excretiones* *humorales*, nihil aliud erit, quam *augere* *pulsum* atque *tonum*.

Suppositis his atque deductis ita *a priori*, facile hinc patet transitus & applicatio, ad negotium *febrile*, & quidem vel *κατ' ἀνθρώπων* solum considerando, *a posteriori* (1) fit utique in febribus *motus circulatorius* ad *sensum auctior*; (2) Sequuntur in febribus, ad *sensum* *secretiones* & *excretionem auctiores*.

Quis crederet hæc in dubium vocari posse? Et tamen vocatur in dubium, quod *motus circulatorius* in febribus fiat *auctior*.

Mihi certe postquam *motus tonici* energiam in lucem protraxi, non adeo *a priori* necessarius est, *pulsus* & circularis progressus, æque absolutus concursus ad omnes & singulas *secretiones* auctiores: sed quemadmodum hodieque, vix pauci sunt, quos noverim, qui illam rem satis perspiciant: Ita manet nihilofecius mihi *a posteriori* quam verissimum quod maximam partem *secretiones* illæ auctiores, *febriles*, non minus *pulsus* augmento, quam toni moderamine peculiari, revera perpetrentur: cum videlicet utique tale *pulsus* augmentum in illis perpetuo occurrat, quoties & quandounque *secretiones* recte procedunt.

Consistit vero hoc *pulsus augmentum* in ejusdem *celeritate*. Quæ nempe nihil aliud est, quam *impulsus* sanguinis in partes earumque meatus, *citata* admodum cordis *lystole*, adeo *vegete* atque *intime* factus; ut non solum corpuscula sanguinis in *intestinum* motum citatiorem hinc agitentur; sed etiam *tenuiora* ipsis interspersa *heterogenea*, tanto *altius* & *penitius* in *intimiores* atque *teneriores* meatus colatorios, eo ipso adigantur, adeoque *secessionis* & *secretionis* tempus omnimodo abbrevietur.

Experientia magis, quam conceptus aut intellectus quocunque modo impeditior, reddunt rem clarissimam. Certe enim vel infantibus notum est, quod e *Siphone*, si *repentinus emboli* fiat *impulsus*, *ejectio liquoris* fiat longe *altior*, quam *tardo* ejus motu. Adeoque comprehendere facillime potest, quod, quo *præsentior* sit *pulsus impulsus*, eo *penitius* etiam debeat sequi *impressio* tenuiorum *secessionis* aptorum *corpusculorum*, in meatibus ipsis recipiendis proportionatos.

Cum enim non *præterlapsus*, sed *introitus* atque *strictè loquendo transitus*, proprie prætet *secretionem*; certe solus *frequens appulsus* minime hic satisfaceret: si non ipse *celer impulsus*, nisi quodam *obtrudens* sanguinem, *discessionem* hanc *tenuiorum* portionum, sub *luctante* quasi & *coactio*, per *brevitatem* temporis, *crassiore* sanguine, eo ipso inferret.

Quemadmodum autem hæc *celeritas impulsus* sanguinis, ita *a priori* considerando, apta utique est, tam (1) ad producendum *motum* intestinum *attritorium* celerem; qui *immediate fluiditatis* & *caloris*, *mediate* etiam *resolutionis* in serum, autor existit: quam (2) ad *intimiorum* penetrationem *secessionis*, *tenuiorum* partium, sanguini interspersarum: cui effectui utrique *primario* & *reliquis secundariis*, *nuda frequentia appulsus* longe minus satisfacere posset: ita confirmat tanto magis *veritatem facti* ipsius, experientia ipsa *a posteriori*; quæ in illis casibus, ubi *fluxilitate*, *resolutione* sanguinis, & *secessionem* e sanguine, opus est, *celerem* pullum fieri, ipsi tactui deprehendendum offert.

Jam cum in febribus omnibus *secretio* atque *excretio* agitetur; & in plerisque quidem e sanguine: aut per sanguinem: *Fluxilitate* ejusdem bene sufficiente opus esse, res ipsa monstrat. Imo vero non hac solum; Sed

Sed *penetratione* quoque *major* rerum *secernendarum*, in *arctiores* atque *profundiores* meatus:

Porro, cum in febribus bene multis, & *restitutio fluxilitatis* sanguinis (*diuturna congestione* circa *capacissimos* sui *alveos spissescens*) *necessaria* sit; & *resolutio* portionis ejusdem *abundantis*, subinde non incongrua videatur: utrique vero solus & *nudus frequentior* sanguinis circuitus, sine *vegetiore insigni intensione impulsus* ipsius, *affricatoria*, *attritoria*, *conquassatoria*, minime sufficeret: propterea convenit utique his omnibus respectibus *celer impulsus*.

Dum vero ita suscipitur atque celebratur, propter *utiles* illos, imo *multos necessarios*, *finis*, *directe*: consequitur per *indirectum*, *incalescentia* *major*: nempe tam sanguinis ipsius, quam *partium tenerimarum*, *celeri illo allisu*, *affricatu*, *transpulsu*, *fremitu*, *affectarum*.

Ut hac *ratione calor febrilis*, sit quidem *consequens* *necessarium motus* febrilis, sed non *ultimi actus* febrilis, nempe *actualis* *secretionis* atque *excretionis*.

Adeoquæ neque ipse *calor* sit *febris*; neque *directus* & *immediatus effectus materia* *febrem* provocantis: neque *a nudo*, *proprio* & *absoluto* *intestinali* sanguinis motu pendeat: sed ab illo *respectivo*, *dependente*, *subalterno*, qui *progressivum* motum sequitur: adeoque quod *palmarium* est, hujus, *progressivi*, inquam, hujus *motus*, *proportionem* pure sequatur; hoc *augefcente*, *augefcat*; *mitescante*, *mitescat*.

Quam *necessaria* vero hæc *demonstratio*, ad *meam* *februm* *evolutionem* mihi sit, *intelligent* omnes *prudentes æstimatores*; quibus nempe *nota* satis fuerit illa *fundamentalis adversitas omnium* *hypothelium* de *febribus*, erga *meam* *collatarum*, nempe: *quod calor febrilis sit motus* *intestinalis*, *purus* & *absolutus*, *a materia febrili immediate inductus*, & *per irritationem peculiarem cordis*, *provocans demum motus progressivi* seu *pulsus augmentum*: cum *mea* *sententia* asserat: *quod pulsus augmentum sit unicum utile instrumentum*, quo *aliquid*, *sanguini*, aut *partium vitalium consistentia*, *corruptionem* *intentans*, *assidue* & *tempestive* *secernatur*, & *denique*, imo *successive*, *excernatur*: *cujus* tam *utilis actus* *leve incommodum*, sit illa *accidentaliter* (ad hos *scopos*) *consequens agitatio intestinalis*, *calorifica*: cum *reliqua attritoria* atque *conquassatoria*, etiam *pariter modo utilis*, *modo necessaria*, existat.

Tanto magis vero *necessaria* est mihi hæc *deductio*, cum *semper laborem*, *veras mechanicas rationes actuum organicorum* *enucleare*; ut *adeo recte* *innotescat*, *quid motui* *quid directioni* ejus, *quid hujus quoque energie* *in relatione* ad *materie condiciones*, *competat*; adeoque hac *ratione* tam *a priori*, quam *a posteriori* *dilucescat*: *quod talia non modo fieri*, sed *talibus modis præcipue fieri*, *utique semper utile sit*, *aliquando etiam necessarium*.

Hoc ipsum itaque, *mechanicam*, inquam, *talem rationem caloris fe-*
Disput. Medico-Pract. Tom. II. L 11 *brilis*

brilis, ex *autō* motu sanguinis, & quidem admodum *celeriter* fiente; indigitavi; *organicam* vero ejus rationem monstravi, in necessario, talibus temporibus, tali motu, propter *secretionis & excretionis* necessarium *argumentum*.

CAPUT III.

Modus scribendi; pro thesēos confirmatione, & antithesēos declinatione.

Circa modum, res utiles, imo verò maximo opere necessarias, proponendi, tria soleo observare, quin ab aliis jure meritoque exigere. I. Veritatem; II. Claritatem; III. Firmitatem.

I. *Veritas*, complectitur certe sub se plurima, nempe in ordine ad ejus evolutionem & deductionem.

Poscit enim (1) ejus, qui illam tractare in se suscipit, sufficientem *scientiam*. Hæc iterum poscit, & solertiam, seu *cupiditatem* sciendi; & patientiam, seu *industriam* pervestigandi; & perspicaciam, seu *capacitatem* pervidendi atque percipiendi.

Poscit (2) illius, qui illam asserere cupit, rectam *conscientiam*; quæ nempe respiciat, partim *seriam* & constantem *intentionem*; partim *utilitatis* alicujus promotionem, *communis* magis, quam *privatae*. Hæc vero certe poscit *animi* simul firmam atque ingenuam *libertatem*, *fiduciam*, *constantiam*; ut intrepide agere, multitudinem aut magnitudinem obtaolorum non vereri, sed rebus rectis inconcussò animo insistere liceat.

Poscit (3) *Prudentiam*. Ne quis temere pro veritate vendicare properet, quod hodie *verum* esse contenderat, cras ipse repudiet; aut inanibus certe & in hoc genere contemptis artificiis, *colorare*, plane aliter torquere, & persuasionibus a *verace* alienis, niti & uti necesse habeat; e quibus rebus omnium *veritatis* amatorum, *veram* & *justam* censuram, vel experiatur, vel certe mereatur.

Poscit (4). *Fidem*. Ut *bona fide* agere, subsidia ab aliis suppeditata, non quidem ebuccinare, aut inepte *deprædicare*, sed longe minus *maligne dissimulare*, *diffringere*, *abnegare*, laboret. Qua certe ratione *veritas* mala fide tractata, non cessat despiciere atque detestari violationem sui, & ferius ocyus seipsam; in confusionem abutentium, deterere atque manifestare.

II. *Claritas*; hæc poscit *rationem*, *ratiocinationem*, *connexionem*. Ratio supponit *principia*, e quibus res declaranda percipi possit, *nota*, *evidentia*, *vera*. *Ratiocinatio*, deducit ex his prioribus & *notioribus*, *explicando*,

& *applicando*; i. e. monstrat *veritatem generaliter* notam, in *specialibus* rebus & circumstantiis, facile & iusta subsumptione seu *applicatione*. Quod ipsum tamen, quando ita magis *figillatim* perfecit, colligit plurimum quoque rerum & respectuum, mutuos *nexus*, ut inde veram sociam *conspirationem*, atque *unitatem* denique efficaciam, demonstret.

Hæc omnia si ita recte & ordine peracta sunt, nullus est metus ne qua difficultas nova *evidentiæ* demonstrationis umbram offundat: sed manet facile; res vera, ita deducta atque declarata, constans, invicta, & inconcussa.

III. *Firmitas* tamen in propositione, tractatione, atque asseveratione, rerum verarum, seriarum, utilium, omni modo conservari debet. Quando enim res & in se *vera* & *utilis*, & *clare* satis indigitata atque deducta est; interest tam publicæ rei, quam privatæ, illius a quo profecta est, ne temere *veritas* & *veracitas* labefactetur, adeoque tam res in dubium, quam *fides*, *circumspectio*, *intentio*, *dexteritas*, assertoris, in suspensionem vocetur.

Unde omni apud me caret dubio, quin dubitationes, tanto magis vero *incusationes*, *reprobationes*, *reformationes*, rerum a se pro veris, seriis, evidentibus, publice declaratarum, confirmatione adversus dubia, & defensione adversus judicia contraria firmare atque fulcire debeat, quisquis ingenue veritatem, claritatemque assertionum suarum, & quæsit & stabilivit.

Quemadmodum autem omnia hæc, unicuique de veritatis indagatione sollicito, antiquissima esse debere, pro certo habeo; ita incumbere prorsus iudicio atque censeo, illi, qui *docere*; & rei *vera*, *utilis*, *necessaria*, alios compotes reddere, in se suscipit.

Quid enim *docere* est? An fluxas *opiniones*, incertas & inconsideratas *speculationes*, temere auditas *traditiones*, nihil condigne examinatas *experientias*, nihil inter se connexas aut comparatas *observationes*, aliis communicare? Non oratoriis, sed stentoreis expressionibus, omnia in *admirationem* & *stuporem* trahere? a timidis & fugitivis suppositionibus, *videtur*, *verisimile est*, *putandum est*, *fortassis* &c. ad conclusiones *luculentissime* & *clarissime* patescentes, procedere? Quæ uno die dicuntur, & cum *indignatione* in alios imperitos, *negligentes* &c. pro melioribus atque evidentibus commendantur, altero *deserere* atque omittere? Modo hoc, modo illud, imo inter se *pugnantia uno eodemque tempore*, arripere atque propugnare? Rebus nondum cognitis statim directe contradicere, diu resistere, tandem convictum *ἀπὸ μηχανῆς* præposteris laudibus efferre?

Nullò modo *docere* hoc est, sed *nocere* veritati, ubicunque fiat.

Ego, quisquis de reliquo esse possim, talis esse minime mihi conscius sum; sed sicut hæc omnia viro, imo homini, de veritate locuturo, incumbere, non heri aut nudius tertius, agnovi, pensitavi, memini; ita confidentissime omnes meas *assertiones*, *scripta*, *theses* & *hypotheses*, listo

atque profero, ut horum vel *pro me*, vel si possint *contra me*, testimonium perhibeant.

Ante omnia *veritatis*, summum mihi & perpetuum est pretium; *medica* vero *veritatis anxia* profecto & summe *solicita* æstimatio: quippe quæ ad *sanitatis* atque *vite* tot hominum, & *conscientiæ* medici periculum, directe pertineat, si contemnatur aut negligatur.

Hanc sane *medicam veritatem*, sive ignava *considerandi* atque *pensandi* negligentia; sive cæca & inconsiderata *empiriæ credulitate* atque *securitate*: sive ambiguum *eventuum* pro directis *effectibus* interpretatione, & inde debitorum *sostrorum* avara exactione; sive reperire, sive stabilire, nunquam confusus sum.

Facilitatem illam, imo *luculentissimam evidentiam* artis hujus, imprimis e receptis *hypothesibus*, semper negavi; *defectibus* laborare gravissimis, tam circa τὸ ὄτι quam τὸ διότι, *historiam*, *ætiologia*, *experientiam*, indefinenter inelamavi: *Latentes* has difficultates, hinc inde detexi atque indicavi: *semitam* per invia hæc, evadendi, speculatus sum, & *indigtaui*.

Multa, vel plane non prolata ab aliis, vel sine ullo scopo obiter designata, vel alienis subfuntionibus adhibita, in hunc usum congesti, produxi, collegi, coordinavi: confeci hinc varias *deductiones*, quas, si *veritatis* studium pro arrogantia mihi non imputetur, *demonstrationes* appellare non dubito.

Egi hoc semper, cum illa cura, intentione, atque circumspectione, ut nihil frivole, temere, atque præcipitanter, sive producerem, sive subsumerem, aut concluderem.

Obtinui, hac intentione, & illi consentiente methodo agendi, hoc *veritatis*, sub Divina benedictione, documentum, ut nihil eorum, quæ vel ipse in usum produxi, vel notiora, usui theoriæ medicæ adhibui, explicationibus, applicationibus, connexionibus, illustravi, adeoque peculiari plane ratione mea feci, *nihil*, inquam, horum, in hunc usque diem, *retractare*, *deserere*, *alia*, nedum *contraria* pristinæ meæ sententiæ, assumere, aut variis operosis distorsionibus, *aliam* verbis meis *mentem* affingere, opus habuerim.

Ταυτολογίας commisi plurimas; sed non stricto sensu, nempe in ordine & serie probandi, una eademque: feci vero illud, id est, dixi sæpius, aliis aliisque occasionibus, rem unam eandemque, ut sub variis aspectibus, variis respectibus, tandem forte perciperetur. Cramben recoctam dixeris; meritissime: sed illis apponebatur, qui digni erant his ferculis: imo ne quid, cum comico illo, objicere possent, neque alio parcebam, neque sali.

Ἀντιλογίας qui commonstrare possit, eum & audire gestio, & videre: pudori merito tunc erit, *veritatis*, non tam *inquisitionem*, quam *demonstrationem*, *docendo* utique, professum, mihi ipsi suisque sententiis leviter

ter contradicere. Provoco, ut horum quidquam mihi commonstretur.

Petitiones principii, ego scio quid sint; & paratus sum, exemplis hinc inde in ipsa medicina moderna occurrentibus hoc monstrare. Ex *meis* autem scriptis, velim ut mihi proferantur talia, ubi *per illud ipsum*, quod in *questione sit*, *probationem perpetrare* susceperim.

An unquam quidquam *alienum*, nedum quod ab altero, suo jure atque optima fide, jam pro suo propositum esse novissem, pro meo, publice aut privatim, *expressis verbis*, aut tacite solum, gesserim aut produxerim, cupio insimulari.

Ita profecto per Divinam gratiam, in negotio *veritatis in doctrina medica*, nemini nisi demonstranti concedo, quod quicquam, *neglecto* tantæ rei *pondere*, præcipitanter, *leviter*, *improvidè*, *negligenter*, egerim; multo minus alios aspernatus hodie, cras sectatus sum: sententias meas, contentiose prolatas, tacite repudiaverim: adeoque contra *veritatem*, si ve inquirendo, sive deducendo, sive docendo, impegerim.

Hac ratione *scripsi* hucusque, & *docui*, res *medicas*; hanc methodum servavi, inquam, *a priori*, qua thesin ipsam. *A posteriori*, & qua hypotheses diversas, non tam a mea thesi, quam a *veritate* alienas, quam quam methodum servaverim, edisseram.

Dixi superius, & repeto, quod *medicinam* habeam & agnoscam pro tali studio, quod non *negligenter*, *obiter*, *indifferenter*, considerari aut tractari debeat. Sed quod omni animi intentione, ad quantam potest *ἀντιβειν* perducere, quilibet allaborare debeat, qui nomen suum huic addixit.

Exigo in hoc negotio a quolibet, *vigilantiam conscientiæ suæ*, ut in re non solum *sanitatem*, sed subinde *vitam* hominum concernente, *serio* in illud conitum meminerit, quod huic scopo favere, eumque promoveri possit.

Quicquid autem animi circa has res *levitatem*; *inconsiderantiam*, *imperitiam*, sapit, illud, ob tam *fonticos* eventus, qui falsis suppositionibus necessario succedunt, severe detegendum atque refellendum esse, omni modo censeo.

Libertatem sentiendi, imo *opinandi*, in rebus minoris momenti, nemini hominum dubiam facio. Neque propterea etiam in hoc ipso, *tanti ponderis* negotio, cuiquam opinionem suam *cripere* laboro: tanto minus, ullius personæ aut reliquis rebus, quidquam detrahare cogito.

Interim *liberam*, sententiarum *falsarum*, in *medica* re venditationem; *veriorum* contemptum atque reprobationem, in *doctrinæ medicæ* continuandum detrimentum: omni modo moleste fero, eique rei non nisi coacto animo me submittere possum.

Arbitror autem ipsa *conscientia* mea me impelli, ad hanc rem *ingenue* atque *intrepide* peragendam, cum non *libere sentire*, atque opinio-

nibus indulgere, sed *docere*, hæcenus, volente Deo, meum tuleris officium.

In hoc officio, an *opinionēs* vagas auditoribus meis prædicare; ab *inutilibus*, contra omnes regulas impingentibus *traditionibus*, designandis; omni studio abstinere: *veritates* istis necessario adversantes, propterea *retrahere*: aut *secus obreclationis*, & *suppressionis* famæ alienæ, notam in me admittere, debeam, tantum abest, ut quæstionem moveam, ut potius,

*Hæc mihi si Delos Dodonaque diceret ipsa,
Esse videretur vanus uterque locus.*

Ita enim omnino *docenti* incumbere, quilibet intelligit, ut non solum *thesin*, sed etiam *antithesin*, auditoribus suis, non otiose audire solum *narrationes*, sed discere atque comprehendere *doctrinas*, cupidus, tradat; *thesin* firmet, *antithesin* evolvat atque refellat.

Interim negare non possum, quod varias causas atque circumstantias, quas utique prudens & harum rerum peritus quisque facile æstimaverit, me hæcenus remorari passus sim, ut magis *thesi* meæ proponendæ, quam *antithesi* excutiendæ operam dederim.

Licet enim *antithesis* sit valde communis *magno* sentientium *numero*; respectibus tamen privatoribus plurimum ab ejus justis enucleationibus mihi temperavi: nisi ubi nimis quam crassi, & in *medicina* quidem, *errores*, tangendi erant, ubi brevibus sane rem expedire conatus sum.

Cum vero & ipsæ *antitheses*, hinc inde manifesto *experientiæ* factis *refellerentur*; imo contra illam, plane crassis modis impingerent: Et *deductiones*, contra *proponendi* atque *subsumentis* rationes, frequentissime adeo evidenter offenderent, ut modo plane alienis *respectibus* sumenda, imo sumpta, pro *directis* conclusionibus formandis adhiberentur: modo e fugitivis, & non magis merito, quam manifesto sibi ipsi diffidentibus suppositionibus, per *videtur*, *verisimile est*, *probabile est*, introductis, tandem audacter *concluderetur*: non potui semel iterumque, quin adeo illegitimam positionem, suppositionem, conclusionem, ubi locus ferebat, designarem atque leviter perstringerem.

Ipsæ profecto tales gratuitæ suppositiones sunt sæpissime ejus indolis, ut si vere expendantur, aut justis atque debitis *subsumptionibus* examinentur, & inter se comparentur, adeo *ineptas* sententias conficiant, ut sine ullo additamento ridiculum quiddam sistant. Interim apud omnes revera recti iudicii viros, & practicam philosophiam tam intelligentes, quam exercentes, certus sum, longe humanius semper haberi, ineptas res ridere potius modeste, quam caperata fronte & censoria severitate, tristibus indignationibus castigare. Sicut etiam, qui saltem terminos intelligunt, statim docebunt, quid intersit inter odiosos atque contumeliosos *sarcasmos*, & leves *ineptiarum* alicujus rei *internarum* indigitationes.

Si-

Sicut autem profecto apud omnes recti animi atque conscientie viros, non poterit non justissimam indignationem mereri, si certum reddatur, rem, *vitam* atque *sanitatem* hominum concernentem, non illa quanta utique debet, & animi intentione, & subsidiorum debitorum justo apparatu, *serio* & *indefesso* labore perquiri; ita justam omnino judicabunt, animadversionem, qua tales defectus cum omni moderatione, & si rem recte æstimes vere superflua, ab illis ferentibus occasionibus hinc inde tangantur, qui ea, quæ asserunt, solide statuminare atque probare, omni momento & promptissimi sunt per Divinam gratiam, & paratissimi.

Quod vero in re *medica* hodierno tempore hæc ita fiant, id est *nulla firma atque solida doctrina ibidem vigeat*, sed *immixta fluctuantes atque inconstantes opinionēs atque speculationes prævaluerint*, exemplo utique esse potest luculentissimo, non solum magnus numerus plane *discrepantium* hypothesium, in scriptis prostantium; sed tanto magis illa in vulgus nota, *medicorum* sigillatim *discordia* ad lectum patientis; ubi alius hoc, alius aliud *morbi genus*; alius hanc, alter aliam *causam*: alter unam, alter diversam *methodum*: alter hoc, alter aliud *medicamentum*: alter clam, alter palam, supponunt, ponunt, urgent, defendunt. Aut denique alter ad *medicamentum universale*, alter ad *arcamum particulare*, totam suam spem dirigit.

An hic quoque sarcasmi sunt? An hic etiam effectibus indulgeo? An orationis vitio hæc ita male sonant, an ipsius rei? Vera hic sunt an ficta?

Confirmat hoc, quod dixi de *incertitudine* medicinæ, cujus emendationi omni modo insudare deceat, ipsa *hypothesium* medicarum *mutatio*, & aliarum assumptio. Res profecto omni laude digna, & si ingenue fiat, ingenuitatis animi documentum, quo nullum majus in hoc genere postulari queat. Interim omni modo irrefragabile *testimonium*, quod scientia nostra non debeat aspernari *admonitionem*; non præceptum *adversum* iudicium, de rebus nondum perspectis, decernere: *theses* non explodere, quarum *hypotheses*, solidis deductionibus recte atque ordine ex illis deductæ, displicere non possunt: tanto magis, si *mutata* sententia, atque sensus approbatæ alienæ, cum illa quæ merito deseritur, *e diametro differat*: versetur præterea circa negotium longe *maximi* & plane præcipui in medicina *ponderis*.

Quamvis autem injustum minime sit, de illo, quem in variis rebus, quibus nullo modo contradicere, neque velis, neque quisquam alius possit, nunquam sublestæ fidei obnoxium deprehensum scias, liberaliter præsumere, quod fortassis etiam in illis, quæ nondum exquisitè percepis, nihil *imprudenter* asseveraturus, & scientiam, aut qualemcunque de sua indultia opinionem, frivole prostituturus sit; nihilominus nemo hominum super hoc fundamentum pure *credulam* fidem ab ullo alio exegerit.

Sed

Sed hoc bono cuique viro enixissime utique cavendum est, ne, cum *promiscue fidem nudam* adhibere, merito cavet, in pessimum *oppositum* abreptus, fidem positive *destruat*, non dubitet, sed *neget*: non dissentiat, sed *contra sentiat*: non in medio relinquat, sed *refutet*: non pro incerto, sed *erroneo*, non tractet, sed *declaret* atque *judicet*.

Ego quanquam honorum & emolumentorum, vel usque ad contemptum mihi hinc plus semel intentatum, de reliquo negligens sum, huius tamen rei utique me profiteor tenacissimum, ut nihil temere dicere aut facere in me suscipiam, cuius non & ipse certus sim, & quemlibet recte rationis atque demonstrationis compotem, pariter certum reddere possim: unde tanto constantiorem atque firmiter reddidit animum, quod ullius falsæ aut retractandæ sententiæ, conscius mihi nequaquam sim. Nec tamen quidquam humani, ita superbe a me alienum esse contendo, quin admittam, posse fieri, ut aliqua etiam meæ sententiæ laborent: Quod simul atque re ipsa demonstratum fuerit, me quoque reformationi illarum promitto paratissimum futurum.

Hanc itaque hætenus servavi methodum, in re tam *seria*, medicæ *doctrina* non solum illustranda, sed etiam *docenda*. Opinionem ullam *privatam*, uni cuiquam propriam, raro admodum tetigi; cum tamen numerosissimæ occurrerent, quæ, nisi ingenui certe aliqui intuitus intercessissent, non magis poterant, quam iustis respectibus debebant evolvi, *quid & quomodo* ponant, inferant, concludant, cohæreant, sibi consentent, & quid usus aut abusus ad *medicum* scopum afferant, demonstrari. Interim minime inficior, quod, quicquid in hoc negotio, tacendo atque abstinendo præstiti, solius *publici* commodi gratia, nullius vero privati commodi, aut *personæ* respectu fecerim, nisi quantum humanitatis conditionem sæpe numero placide perpensi, & fundum e quo talia fluunt, satis agnoscens, huic etiam aliquid tribuere, necessarium duxi.

Ego sane neque jam amplius annis, neque observatione experientię civilis, adeo jejunos sum, ut non optime reminiscar & agnoscam, quod audacissimo hoc cepto, immensum quantum invidiæ mihi non possim non constare, quod *doctrinam* medicam æque atque *praxin*, fundamento firmo destitui, imo loco illius nihil nisi *opinionibus & tentaminibus* indulgeri, monere atque asseverare non desistam; quod *semitam* aliquam ex hisce tricis evadendi indigitem: quod *physicam*, quatenus corpora *inanimata* (eorumque *individuale* habitum, seu corpuscularem:) & *necessitatem materie* absolutam considerat; *medicinæ*, quæ *structurarum* atque *organicorum* effectuum, *rationes*, longe plurimum attendere necesse habet, non modo parum prodesse, sed etiam, supposita illa efficacia *pure materialiter* necessaria, obesse posse, si iustæ consecutiones formandæ sint, non tam asseram, sed demonstrarem (videatur dissertatio de *motu humorum spasmodico*, cap. 13. & propempe quis bonus *theoreticus ma-*

lus practicus) quod receptissimas illas traditiones, quibus recentior medicina tota innititur, *pathologiam salsam, fœvras determinatas perorum, tempora morborum fermentationibus*, motus extraordinarios a stimulatione, imo *pulsione, materiam acunarum suscitatos*, cæque ut *pure passivos, tumultuarios, impeditos*: verbo, omnia rude *materialiter*, & ad corpus *passive*, explicata, supervacua esse esseverem: &c. His omnibus inquam jamdudum utique prævidi; nihil aliud me reportaturum, quam *odium* illorum, qui partim talibus delectantur, partim alia percipere non possunt; partim audire, atque in animum admittere non volunt: *Indignationem* (nam *invidiam* dicere indignarentur) illorum, qui in fundandis, ornandis, commendandis, locupletandis talibus, totum hætenus fuerunt; hæc talia docuerunt & inculcarunt, imo indies firmiori constantia, inconcussa servare certum habent. Imo *dedignationem* universi chori illorum, qui in talium magistrorum verba juraverunt, & non nisi pro *temeritate* interpretantur, quod unus homo, tantis & talibus dictis atque factis in dubium vocandis, satis audaciæ habere possit.

Apud tales habent utique tantundem ponderis, quantum reliqua sancta autoritas, censoriæ illæ, sed non *Romana*, nedum *Catoniana*, expressiones: quod ausus unius hominis, tam pulchro consensui tot tantorumque autorum, *incertitudinem* aut *defectum* aliquem imputandi, nihil aliud sint, quam inciviles illorum *accusationes ignorantie, mendacii, imprudentie*; quod *demonstrationes* contra illas allatæ, & *demonstrationes absonarum* consequentiarum hinc pullulantium, nihil aliud sint, quam *sagillationes, traductiones, sarcasmi, contemptus, convicia*: quod *theos*, cum talibus *antithesibus*, etiam generalissimis, *comparationes*, sint irrequietæ *rixandi libidines, altercationes & affectus* laceßendi: quod *demonstrationes & rationes*, quibus *nuis* huius, qui omnes alios *contemnat*, opiniones nitantur, nihil sint, nisi *obscuræ ideae, phantasia regnans, evagationes intellectu ultra limites*: tota denique *intentio* nihil aliud, quam omnium aliorum *contentus, summa invidia, contradicendi studium, fama aliorum suppressende machinamenta, philantia, arrogantia, fastus, ambitio*.

Interim, quicquid horum sit, habeo nihilominus etiam hoc insuper perspectissimum, quod per Divinam gratiam supersint etiam, imo istorum numerum facile superent, quibus *rerum* talium recte considerandarum atque expendendarum, & voluntas & facultas, non paucis etiam *personarum* sufficiens notitia, morumque & indolis illarum cognitio superpetat. Qui sane ab illis præconiis florentissimi hodierni status medicinæ longe absunt, & circumspecta atque sollicita praxeos administratione, differentiam *pathologiæ clinicæ & scholasticæ, therapie medicæ & physicæ, praxeos dogmaticæ & empiricæ*, satis compertam habent; neque tam de aliis quam, de propria sua experientia, cognitum atque perspectum habent, quid sit, & quanti momenti, & unde dependeat, illud a practicis non

impetitis profectum: *Negotii alicujus therapeutici administrationem jussio medici relinquere.*

Hæc utique nota mihi atque composita talium virorum circumspectio, facit influere habere omnes illas difficultates, & talibus nempe bonis viris, sanius judicium tam de rebus meis, quam intentionibus, earumque justissimis rationibus, promte & liberaliter permittere.

CAPUT IV.

Objectum scripti, theseos & antitheseos comparatio.

Dixi capite præcedente, iterumque dico, quod ab hypotheseos cuiuscunque uni propriis, non solum in genere abstinerem, ne illis directe examinandis aut refellendis operam darem; sed etiam, ubi occasione thesium mearum, aliquid tale tanquam *antithesim* aliquam attingere, res ipsa ferebat, breviter, & vix unquam juxta meritum, perstrinxerim: At meæ hypotheseos non expertæ sunt idem fatum.

Fuerunt inter harum præcipuas: (1) Quod sanguis, in genere *incalcescat motu intestino attritorio*; (2) Quod calor hic *augeat* ab hujus intestinini *motus intensione*. (3) Quod hic motus intestinalis *calefactorius*, pendeat a motu sanguinis *locali seu progressivo*. (4) Quod hujus caloris *augmentum*, pendeat etiam ab *augmento* illius *progressivi* motus.

Duas primas harum thesium communes habeo, cum omnibus recentioribus: *Tertiam*, ad minimum *ante me* cum nemine quantum ego quidem novi; *Quartam*, in terminis illdem, dubito similiter, an cumullo communem habeam licet in genere omnes illam concedant.

Thesis *prima* infert proprie: Quod calor sit *motus intestinalis*; seu corpusculorum aggregati alicujus plurium, juxta se invicem, *motus celerissimus*; & quidem, ex propria sua indole, *immanens*, (ut corpuscula *sua* quidem suam perpetim, *locum* vero non æque mutant) *progressivus* vero non nisi e reliqua mutua habitudine *subjectorum* in quæ cadit.

Motum hunc concipiunt atque describunt vulgo, tanquam *verticillarem*, i. e. talem, quo corpusculum aliquod sive sphericæ sive cylindricæ figuræ particeps, circa axim sui celerissime agitur.

Huius *speciei* motus; ex omnibus legibus motus, nulla promptior contingit incitatio, quam si contactus *movens*, fiat in *peripheria* corporis movendi.

Huius concitando, apprime utique quadrat *affricus cum progressu* locali, peripheriæ talium corporum, ad aliquid firmiter allisorum.

Tale quid sunt, & præbent, meatus atque pori, *fibris rigidioribus* vallati, imo ab his ipsis efformati.

Quando vero, a tali *affricorio* transitu quantumcunque *celeri*, calor ita nasci potest; infallibilis utique est consequentiæ, quod si transitus illius *celeritatis* augeri possit, necessario calor ipse, seu motus intestinalis attritorius celer, tantundem *augeatur*.

Has

Has theses, vel potius hypotheseos superiorum thesium, a priori ita certas, confirmat experientia a posteriori; dum omnibus fortibus transpressionibus sanguinis, *celeriore* inquam ordinarii progressus impulsu, *augeat* statim ad sensum *calor* sanguinis. Uti notum est ex motibus *totius* corporis, aut unius vel alterius *membri*, *rigidioribus* & *velocioribus*.

Imo, ex ipsa *respiratione*. In qua quidem pariter, magis *mechanicum* actum, fortis, rigidæ atque *celeris* propulsione, non vero *admixtionem* aliquam materialem demonstrabilem, cujuscunque rei ex aere, *causam* hujusmodi *caloris* esse, monstrat hæc ipsa *incalcescentia*, tantundem in *aliis* corporis *membriis*, quam in *pulmonibus* coarctans, si sanguis per ipsa pari vigore adigatur.

Cum itaque hæc thesium & hypotheseos series, sibi recte constare videretur, subsumebam, legitima certe connexionem, quod, *ubicunque transitus* sanguinis per meatus arcuos præter solitum *augeatur*; ibi eadem *proportionem augeat* etiam *calor*.

Cum autem in *febris*, *calor* utique notorie ita *augeat*; simul vero, pari manifesto sensu, *motus sanguinis* localis increbescat: applicui jure meritoque huc etiam, hanc *mechanicam augeantis caloris* rationem.

Notum videlicet, non solum ab antiquissimis usque temporibus existit (certe enim primi febricitantis, eadem in hoc genere fuit conditio, quæ erit postremi) sed sciunt hoc etiam balneatores & scemineæ, quod *febre* affectorum *pulsus*, longe magis *commotus* deprehendatur, quam sanorum hominum: sicut etiam ipsius *respirationis*, non quidem æque insignis, sensibilis tamen, præter solitum, increbescencia, una concurrere observatur.

Sicut autem hoc a nemine quod sciam, in dubium vocatur; excepto paucissimorum sensu, qui *pulsus augmento febrili* sanguinem tamen non moveri opinantur: Ita non percipiunt omnes, uno eodemque modo, veram illam indolem *augmenti* hujus, quo *pulsus* in febris afficitur.

Promiscue quidem omnes dicunt, *citatiorem*, *velociorem*, esse *pulsus*; Sed cum *pulsus* duobus modis *citator* atque *velocior* contingere possit, quæ distinctio in omnes homines promiscue & immediate non æque cadit: propterea non nisi peritiores, atque distinctionum talium intelligentes, rem hanc accuratius discernere in se susceperunt: *medici* nempe, non magis nuda praxi atque *tactu*, quam theoria atque *judicio* de rebus sensuibus instructi.

Hi, *medici* inquam, declaraverunt facile *duplicem* in *pulsu febrili* *velocitatem*; unam ipsius *actus* sive *motus*: alteram *successus* plurium *motuum*. *Primam*, quando videlicet *pulsatio* repentino ictu absolvitur, vocabulo rectissime congruo, appellaverunt *celeritatem*. Alteram, quando *successus* numerosorum *pulsuum*, sine *mora* notabili inter singulos intercedente, perpetratur, nominaverunt *frequentiam*.

Harum *velocitatis* in *pulsu* differentiarum exempla, in praxi deprehen-

derunt ita distincta, ut *frequentia* quidem præsentiam, in variis casibus observarent, v. g. commotione corporis, cursu, aut labore; commotione animi, terrore, timore, præsentaneo gaudio: Imo a causis minus manifestis coorientibus *palpitationibus cordis*. *Celeritatem* vero ita febribus familiarissimam animadverterunt, ut in his certissima atque individua præsto sit comes: cujus rei manifestissimum exemplar sistunt moribundorum talium patientium pulsus *intermittentes*; ubi licet in *intermissione* unus integer pulsus desideretur; ille tamen, qui *intermissionem* post se admittit, nihilo *languidior*, aut *diuturnior* hinc observatur, quam singuli præcedentes, aut singuli denuo subsequentes. Quod idem etiam valet de pulsu saltem *inequali*, in febribus; qui videlicet, solius *frequentia* seu *successionis* ratione atque mensura, non vero pulsationis sigillatim modulo, inæqualis existit: id est, pulsus quidem *singuli*, *celeri* impulsu fiunt; *successus* vero ita variat, ut plurimum quidem pulsus pulsus, sine notabili *mora* intercedente, sequatur: Interdum tamen duo, tres quatuor pulsus, notabiliter variante *intervallo*, se invicem sequantur.

Imo, potest hujus rei quilibet homo quantumcunque *sanus* experimentum statim in corpore suo facere, si, sive ita uti ordinarie pulsus ejus succedit, sive quando ab aliquo motu pulsus increbuit, arteriam propriam tangens, tam pulsationis *durationem*, quam *intervalli* inter singulas mensuram, attendat, & hinc *profundam plenam respirationem* hauriat, eamque languide iterum exhalet: ubi utique pulsationis ipsius nullam majorem *tarditatem*: *Intervallo* vero inter tres quatuor pulsus deinceps, notabilem *moram* seu *raritatem* facile deprehendet.

Imo vero, quem hominem poterit fallere diversitas, qui suum ipsius, & e contra febricitantis pulsus, vel simul, vel statim deinceps, apprehendit; utrum uterque tantundem temporis inflatione arteriæ duret: an vero *sanus diutius* febrilis brevius?

Sed non libet, rem ita apertam prolixius in thesi deducere, cum & argumenta, & experimenta in dissertatione nupera de *pathologia februm in genere*, abunde proposuerim, & in prægressa disput. de *historia februm in genere*; quæ, uno verbo, eo redeunt; quod *celeritas* unice de tempore seu *duratione*: *frequentia* unice de numero, stricte dicantur: *celeritas* de actu absolute sigillatim considerato; *frequentia* de *successu* actuum inter se invicem, intelligantur.

Totius rei irrefragabile argumentum præbet *pulsus inequalis*, quomodo-
docunque capiatur. Vel enim datur pulsus *inequalis*, vel non datur; Si datur, versabitur *inequalitas*, vel in *duratione* pulsuum inter se invicem comparatorum: ubi alius *celerior* erit, seu *brevius tempus* durabit, alius ad sensum *tardior*: aut versabitur in *intervallo* *successus*, ubi alius *alterum sequetur*, minore alius *majori intervallo*; adeoque utroque mo-
do

do tanto facilius æqualitas *durationis* singulorum, sive *celeritas* dilatationis, ipso tactu deprehendatur.

Declarabit vero cuilibet totam rem quam præsentissime, paulo ante commendatum *experimentum* in seipso perpetrandum, per *respirationem profundiore* institutam.

Ex hisce univertis conficitur sententia mihi soli hactenus propria, quod *febrilis calor* dependeat a motu sanguinis *progressivo aucto*, & quidem *specifico*, qua *febrilis*, ab ejus *celeritate* & hoc *mechanica* ratione, proprie & stricte dicta.

Cæterum semper, ego quidem, *calorem* hunc, magis pro *necessario* consequente febrilis motus, habeo; quam pro *necessario concurrente*, & toti febrili actui, (nempe a me pro salutari agnito) quicquam directæ efficaciam *contribuente*. *Febrilis* vero actus veram & *essentialem* efficaciam, pono in proportionata, tempestiva, & stricte sensu matura, *resolutione*, *secretione*, *excretionem*.

In quo quidem, ut breviter hoc moneam, mea de febribus sententia, distat ab assertionem illorum, qui generali assertionem *utilis eventus* me utique antecesserunt, nempe *Campanella*, *Helmontii*, *Sydenhamii*.

Statuunt hi utique, quod febris sit bellum *natura adversus morbum*, *excandescencia archæi*, *spirituum* &c. contra *inimicum humorem*. Sed de causis hujus inimicitia; de *habitu materiae* morbosæ ad consistentiam & physicam indolem corporis, sanguinis, vitæ: De *actu febrili*, *physico-mechanica* efficacia & proportione, ad hæc præoccupanda: de modo hujus negotii in effectum deducendi: De *temporibus* his rebus proportionatis: de harum rerum manifesta *specificæ* habitudine, per *species februm*: de his tantum abest, ut hi quidquam solidi, & quidem *mechanici*, (*motus ad materiae* directi proportione) vel suspicati solum sint, ut potius vel pure *physicæ* generalissimas *correctiones*, vel magis pure *tumultuarius* fortuitas *exturbationes*, vel *inorganicas electivas* nescio quas tractationes, hinc inde magis suspicarentur, quam prosequerentur deducerent, atque illustrarent.

Manfit hinc immedicabilis illa difficultas & confusio, ut nemo horum (quam tum vis etiam longissime omnium progressus esset *Campanella*) discernere posset ullos *actus*, imo vix ullos immediatos *effectus*, revera ita *activos*; a reliquis *νοσηρῆς*, sive effectibus sive eventibus, *passivis* symptomaticis, morborum nempe *qua morborum* consequentibus. In quo quidem labyrintho, profundissime omnium implicatus hæsit *Sydenham* dum e *fermentationibus* eluctari impos, nihil nisi id unum, sed generalissime, & profecto magis pure *empirice* hinc confecit, quod *excretiones* febriles, præsupponant certum tempus præparationis, seu *despumationis*. Unde etiam longe magis in *corrigen*do seu *alterando*, quam positive, & cum *directis* regiminibus atque *intentionibus* evacuando, totam suam *therapiam* proprie ponit.

Hac, inquam, ratione, propria penitus mihi est hucusque sententia, quod non solum febris in genere tendat ad conservationem corporis; sed quod hoc ipsum faciat motibus activis, secretiones & excretiones convenientes mechanico-organica aptitudine partium, & directionum, ordine congruo perpetrantibus. Quod hi motus sint pulsus & tonus: quod horum anima quali ad bonum eventum sit debita directio secundum tempus, & locum proportionatum: effectus vero positivus, secretiones & excretiones magis, quam ullæ alterationes, nisi in solo ordine ad secretionem & excretionem.

Ad hunc censum reduco evidentissime, omnes circumstantias, quæ vulgo symptomata vocant, febrium; ostendo, quod nihil ibi tumultuarie, impeditæ, (ex parte febris ipsius,) inæqualiter, fiat: verbo, omnes circumstantias febrium in genere & specie, explico ex hoc, & applico huic, fundamento evidentissime.

Totum hoc propterea merito moneo, ut intelligatur, quid proprie velint, & cujus valoris sint illæ observationes: jamdudum hoc dixit Campanella, quod febris sit res utilis. Dixit, sed quomodo probavit? Veteres in universum dixerunt, sapientius utique & peritius, quam omnes theoretici recentiores, quod in febribus aliqua pugna sit natura cum morbo. Sed quis inde aliquid profecit? Imo rustici & plebs ipsa, jamdudum æque observarunt, quam medici, vix per mortes experimenta attendentes, quod febribus, motibus & vulgo dictis symptomatibus febribus, nefas sit directe & immediate resistere, eaque præcipiti ausu extinguere; sed quis inde prudentior evasit, circa causas hujus rei?

Quid vero magis intempestive, si aliqua esset considerantia, dici poterat, quam ubi sermo est de modo, quo febris corpori unice sit salutaris, secretionem atque excretionem, Campanellam autorem citare: scilicet quia ille de hoc unico modo jamdudum ita locutus est. Neque ille solus, sed etiam alii, forte plurimi. Quis vero est, præter illum, cui alibi in hoc ipso negotio contradicatur, qui unquam dixerit, quod nullus alius modus, indagari atque excogitari possit, sanguinem præservandi, quam secretio & excretio. Dixitne hoc Campanella? Profecto, si nullus alius modus excogitari potest, nihil cogitant illi, qui non per secretionem & excretionem hic processum formant, sed per alterationem? Nempe per calorem, quo mediante causæ morbosæ subigantur, corrigantur, quantitate peccantes calore expellantur: unde in omnibus morbis, ubicunque motus in bonum finem a natura institutus concurrat, etiam excessivus calor observetur: &c. Hæc sane Campanella, quod ego abunde scio, pariter ita sentit, & calorem pro primario organo correctionis materiæ & unius, nempe transpiratorie, excretionis, producit: Sed qui sit, quod his locis nulla ejus adhibeatur mentio: illic vero, ubi non modo nihil melius, sed nihil aliud, excogitari poterat, quam (sine ulla mentione caloris) secretiones & excretiones, fiat ejus mentio?

Sen-

Sententia vero hæc mea, quod febris absolvatur mechanico-organica administratione secretionum & excretionum, auctiorum: quod hoc augmentum absolvatur celeriore pulsu: quod hoc ipso augeatur intestinus celer motus sanguinis, seu calor: mihi propria, inquam hæc sententia, non modo publice ad examen vocata est, quod omni modo lubentissime concedo; sed post trutinacionem brevissimam, & plusquam summario iudicio, condemnata atque rejecta, & in eum finem ipsa celeritas pulsus negata, itaque assertio, quod detur talis pulsus, confusionis notata.

Argumenta in hanc rem non tam formata, quam pleraque solum indigitata, sunt sequentia:

1. Quod calor non sit accidens, sed vitæ conservandæ utilissimus effectus.
 2. Quia ab ipso & fluiditas sanguinis conservetur:
 3. Et spirituscentia seu generatio materiæ fluidæ tenuissimæ expansivæ.
 4. Eodem (calore qua tali, immediate,) poros emittentiorum ser vari apertos.
 5. Calore emoliri naturam illud, quod corpori nostro minetur corruptionem.
 6. Calore pugnari contra lesiones ipsas & causas morbosas:
 7. Calore subigi, corrigi; quantitatem abundantem expelli.
 8. Unde in omnibus motibus morbosis, a natura bonum in finem, nempe ad recuperandum tranquillum & sanum statum institutis, & accommodatis, excessivus quidam calor excitetur.
 9. Et quidem præternaturalis.
 10. Formatur hinc intentio dispiciendi, quid sit calor?
 11. Et a quibus causis producat.
 12. Prognosci illum a motu.
 13. Et esse affectionem fluidi catholici, tenuissimi:
 14. Hoc rapido intestino motu agitatam, incallescere, sive sensationem caloris fibræ nostri corporis inducere.
 15. Hanc subtilem materiam, in hunc motum igneum abripi duplici modo, a allisione, collisione, attritu, corporum:
 16. ß expulsione violenta e corporibus fluidis & solidis, quibus incolat.
 17. Confirmatur hoc ultimum, fermentationibus, solutionibus, ebullitionibus.
 18. Attritu pyritis cum chalybe; & experimento, perpaucis noto (exceptis qui legerunt Borelli c. 4. obs. 8. jam a dimidio seculo propositam) &c.
- E quibus omnibus, & multis adhuc succedentibus, monstrare, quod monstrari potest, ne jam non solum temporis, sed certe chartæ jacturam faciam, merito dubito: illud tantum designans, quod ex his con-

111

tra meam thesin, proprie sequentia dirigantur, (1) quod calor non sit accidens. Intelligo (quia utique a metaphysicis contentio- nibus intentionem abesse suppono) non queri, an calor sit substantia an accidens: sed affirmari, quod calor febrilis non fiat ex accidenti; non accidentali eventu, i. e., ut ego loquor nuda necessitate consequentia.

(2) Quod calor in se & absolute, sit primum instrumentum con- servationis vitalis; nihil per secretionem & excretionem (nisi solius quan- titatis) sed subtractionem, correctionem, tam causarum quam jam facta- rum lationum, omnia præstans. Nempe contra meam solius, & fun- damentalem assertionem, quod secretionibus & excretionibus hæc directe & principaliter peragantur; quæ motu perpetrentur: quem calor sequa- tur. Quam pure approbatam vide *diff. de diarrh. in febr. §. 16.*

(3) Quod motus morborum, a natura instituantur, & accommodentur ad sanum statum recuperandum; & calor præternaturalis excessivus, huius usui adhibeatur. Cum ego dicam, quod motus illi non morborum, sed morborum materiam recte oppositi sint; neque calor excessivus, sed sane moderatus, nempe moderatum & ordinatum motum sequens, adesse debeat, si bonus finis sperandus sit: adeoque minime omnium, motus, medico sensu, præternaturalis: calor vero, mihi quidem, ex accidenti præter- naturalis; sed qui non ab illo ut præternaturali, efficaciam sanitatis re- cuperandæ expectem. Interim notatum hic velim, quod appareat hic quoque agnosci, quod calor illos motus in bonum finem institutos, se- quatur.

(4) Calore ipso (utique qua tali, immediate; adeoque tanto magis, quanto magis tali) poros emunctiorum servari apertos. Cum ego, & universalis experientia, monemus, calorem, ut molestum accidens, potius impedire hoc posse & solere; ad minimum nullo penitus modo, quatenus morbosum p. n. excessivum, in talibus morbis, hoc promovere: Quod vel tonforibus & foeminis notum est.

(5) Hinc autem §. 8. panditur scena; ubi examinanda venit, nota- bilis illa quæstio: an caloris in corpore nostro causa, querenda sit in celeriore progressivo motu sanguinis. Quæ nempe est solida, propria, mei unius hucusque, quod aliter non scio, thesis.

(6) Fit ex examine primo dubitatio; an ita cito & plenarie hoc con- cedi possit; quia nullum prodest exemplum, quod motu fluminum pro- generetur calor. Ubi certe merito pigeat non addidisse, ad minimum pulchre apophthegmaticam alterius, pari ἀκριβεία dubitantis formulam: quod aqua, quandiu velis in simpulo agitata, nunquam incalcescat &c. Sed nescio quomodo oblivio incefferit, de sanguine factum ipsum negan- di, in exemplis cursus, motuum respirationis, & pulsus sub his auctioris, immediate antea allatis: aut ad minimum facti illius aliam rationem sub- jungendi.

Quo

Quo certe non præstito, quid poterat magis ἀτόπως subungi, quam verba immediate sequentia: his deductis &c.

(7) Progressus hinc fit ad novas positiones. Supra numero 15. nostræ computationis, supponebantur duo modi, quibus, quicquid primo & immediate calor fieri debebat, hanc affectionem subeat; (1) collisio, & mutuus impulsus corporum; (2) expulsio violenta e corporibus:

Hic adducuntur novi modi; vehementia imprimis: & varii modi. Vi- vidior & vehementior motus, ἀπὸ μηχανῆς.

(8) Subjungitur sulphurea crasis sanguinis, quam experientia probat; sed minime, quod sulphureitas sit miscela ætheris, terræ & acidi: quod sane est calum terræ & summa imis miscere: additur: magna portio tenuissimi ætheris in poris sanguinis: sed huic utrique nulla additur pro- batio, unde non dictum habendum interpretor.

(9) Nisi forte respiratio de qua dicitur, quod videatur eo collineare, hoc probare debeat. Sed merito vereor ut probet; cum illæ particule æthereæ, tam crasso actu, nulla verisimilitudine conquiri debeant, quia jam sponte, per thesin primam omnium, etiam solidissimorum poris at- que interstitiis interspersæ, & ad omnes poros sponte & libere penetran- dum, promptissimæ esse debent: uti videmus (siquidem secundum hanc hypothesein res procedit) quam cito vitra penetrent. Unde sane adhuc inducor asseverare, quod frustra respirationis efficacia hic in subsidium trahatur: & frustra allegetur Willisus, Truistonius, Schwammerdamnius: tanto magis proprium experimentum publicum; nempe in hoc genere: nam si æther impulsus fuisset, sanguis, ex hypothesei, incalcescere debuisset. Unde cum ab aere, quod vix rusticus in dubium adduxerit, ad rem quæstionis, ætherem ejusque incalcescentiam nulla sit connexio, hæc ipsa etiam pro non dictis habeo.

(10) Et eodem plane loco iterum merito pono subsequens theses II. eandem cum thesi 9. certe gravissimam ἀσυλλογισίαν, verbis: post- quam itaque sufficienter demonstravimus . . . materiam ætheream sangui- ni perpetuo ac jugiter mediante respiratione communicari &c. Nam a τῷ videtur theses 10. ad τὸ sufficienter demonstravimus, pessima est conse- quentia; pro damnandis aliorum sententiis.

Cæterum ut ex intricatis rebus aliqua emergamus, tota hac scena ni- hil aliud agi debuit, quam ut inferretur (1) Sanguinem habere talia prin- cipia, quorum intuitu possit incalcescere, seu motum caloris suspicere; (2) quod illud sanguinis principium sit æther: qui etiam supra §. 4. ibi, jam absolute appellatur calidus; est enim revera nihil aliud, nisi ignis elementaris peripateticorum.

Jam vero aliud adornatur schema. Ubi, ut e multis gratis dictis, ad rem nostram propius pertingamus, hæc maxime insunt. Movens ali- quod, cujus magna quantitas in sanguine calido insit, efficere in orga- nis motum, quo fluores corporis progressive agitentur, & conserventur:

Disput. Medico-Pract. Tom. II.

N n n

qui

qui motus, suorum *progressivus*, partim ad nutritionem, partim ad separationem inutilium heterogeneorum perquam necessarius sit, & adeo merito *vitalis* dicatur.

Statim subjungitur, quod hoc impulsu sanguinis *progressivo*, intestinus etiam illius motus promoveatur. (Dicitur etiam erat, in prioribus lineis §. *præced. ibi*, quod motus intestinus calefaciens, increseat motu impulsorio, attritorio: & quidem impulsu externo. Sicut in ipsa prima facie proœmii, quod per motum tam intestinum, quam *progressivum*, calor necessario producat.

Producuntur ibi *pulsus*, & *respiratio*: tanquam motus tales, *promoventes calorem sanguinis*.

Uterius, sunt verba seq. §. ad calorem in sanguine efficiendum accedit *pressio atque attritura sanguinis*, cum partium *fibris solidis*; unde quo *rigidiores* & *angustiores* sint tubuli, & *magna velocitas transitus*, eo *major* fiat attritio, coactio, calor. Concluditur §. Quod *validus pulsus*, *vehemens* & *frequens*, *respiratio citatior*, *partium solidarum strictura*, præferim sub *exercitatione*, *testentur de majore calore*, & *citatiore circulatione sanguinis per tubulos*.

Quandocumque itaque *pulsus sit citatior*, *respiratio citatior*, sit *sanguinis calor major*.

Sed sit *progressus* §. seq. ad calorem *præternaturaliter auferentem*. Itaque videtur inferri debere: quod ab hæcenus dictis causis, sanguis tantum in *statu s. n.* incallescere possit; si vero *status p. n.* incidat, quod tunc non solum ab *aliis* causis calor arcessendus sit: sed etiam antedictæ causæ caloris *s. n.* si vel maxime in *statu p. n.* adessent, calorem inducere non valerent.

Sed cum pigeat illis rebus tempus perdere, numerum vero offensivum irrevocabili inire tædeat, potius ad rem, quæ *meam hypothesein* concernere debebat, transeo: lectorem solum brevissimis monens; ut cum illa hypothese, quæ §. 17. 18. proponitur, conferat *compressionem partium corporis a sessione, decubitu*, tam simplici, quam *cumprimis duriore, ligaturis fortioribus, scirrhis*; & ibi quærat illos effectus talium inæqualium *progressum sanguinis, excessivum calorem* &c. Sicuti cum *necessitate maxima caloris ad vitam*, vitam *piscium*: cum *necessitate caloris ad gignendos spiritus*, *energiam motus animalis piscium*, &c. Neque enim *sophisticationem* agnosco in illis verbis: quod per motum, qui dicitur esse *vita*, calor necessario producat; non ut accidens: sed ut *necessarius quidam vite conservande utilissimus effectus*.

Cum enim hæc *necessitas*, hoc sensu, tribuatur *vite conservandi*; id est, quod calor hic sit *necessarius ad vitam conservandam*: sane captiose ngeretur, si e perplexis verbis, ille sensus inferretur, quod calor sit *effectus* necessarius, *vite conservande*: scil. illorum *actuum*, quibus *vita conservari solet*, *effectus*: imo imperite hoc sensu opponeretur (necessariæ

consequentia) *accidenti*, & ad decipiendum, licet non nisi plane *stupidos*, ita perplexo sermone fucaretur; unde nihil horum suspicor.

Tandem itaque e multis heteroclitis gyris ad §. 16. pertingimus, cuius verba sunt: " *Provolvitur* (vehementius hoc est, quam *abripere*, & *vis* sit insignis) ad *Examen* illorum sententiæ, qui arbitrantur, *calorem febrilem* derivandum esse, ex sanguinis *motu progressivo celeriore*: -- Exinde concludunt, quoniam in *febris* ut plurimum *pulsus est celerior*, & *frequentior*, inspiratio *aucta*, *circumferri etiam sanguinem*, *majori cum velocitate*, per tubulos arteriosos, venosos.

Ut autem totum negotium accuratius trutinemus, atque *examinemus*, opus est, ut de pulsu, *Cui tota res videtur fundari*: (Notetur sensus *Ethicus*:) aliquid subjiciamus.

Notum est *pulsus celerem* & *frequentem*, unanimi fere sententiâ, haberi pro *febrili*, ita ut signum quasi *essentiale* & *pathognomicum* subministrat.

Perpicuum autem est, vocabulum *celeritatis* & *frequentia*, *ratione temporis* si sumatur, valde coincidere, sive *unum idemque* esse.

Cum enim *pulsus sit motus species*, utique non *aliæ differentia* conveniunt *pulsui*, quam *motui*: jam autem *omnis motus* --- est vel *magnus* vel *parvus*: --- vel *celer seu frequens*, & *tardus*, quando nimirum *crebrius vel tardius*, *brevi temporis spatio* perficitur *motus*: vel denique *pulsus* --- *ratione temporis*, aut *vehementia* est *æqualis* vel *inæqualis*. ---

Ex hoc itaque fundamento *concludimus*, consultius *pulsus vehementem* & *frequentem* (quam *celerem* & *frequentem*) *febrilem* appellari debere, si velimus *confusionem* evitare. Hactenus §. verba".

Ex his assertis, ne charta & tempus prodigantur, lectori (non dico *judicioso*, cui enim tantillum utique defuerit!) paucula illa respicienda deligno. (1) An *celeritas* & *frequentia*, *eodem intuitu de tempore* dici soleat aut possit? (2) An *frequentia* ullo *directo respectu* dici possit de *tempore*? (3) An illis *respectibus*, si differant, *celeritas* & *frequentia unum* & *idem* sint? (4) An his *respectibus* *differentibus*, *frequentia* *directe* opponatur *tarditas*? (5) Quia *vehementi* opponitur hic *debilis*; an affectus in quibus *debilis* & *frequens* est *pulsus*, aut non dentur, aut non sint *febres*, & quidnam sint aliud? (6) Si *frequentia* cum *brevitate temporis* sit *unum* & *idem*, quidnam velit *locutio*, *crebrius brevi temporis spatio*?

Propter causas jam modo dictas, non placet illam inspicere præfigurationem, de impulsu sanguinis in arterias, *retrocedente*, & tamen *majus spatium* efficiente, *cutem in tumorem* attollente: de *crebriore diastole* arteriarum, quam *systoles* sint cordis; sed inter *systolem* cordis, & *refluxum* hunc *crebescente*: de insultu particularum sanguinis *juxta se positarum*: de impetuosa *attitura ruborem* pariente: & plura hujus indolis.

Magnum vero operæ pretium fecerit scholasticus, si illa, eorumque respectus, in ordinem redegerit: quod sanguis in magna quantitate circa cor & pulmones congestus *anxietatem* efficiat; *quomodo* hinc *respiratio* adaugeatur: qua formula *invitetur* influxus fluidi nervei in cor, & ita systole ejus non solum *validissima* producat, sed insuper *frequens*: & quomodo hic subsit *finis*, rei utique perpetua continuatione *future*, ut *liberetur* &c.

Illud tamen sine consideratione dimittere nefas fuerit, quod caloris *ætiologia*, juxta hunc sensum, licet utique perperam, nihilominus derivetur *unice a pulsu*; nisi quidem plane fabulam textuisse videri debeat. Calor febrilis, inquit, fit a mutuo *insultu* atque *impetuosa attritura* particularum sanguinis *juxta se positarum*. Ergo sane, quamdiu sanguis circa cor & pulmones *congestus & coacervatus* atque *angustatus* fuit, singulæ particulæ muro quodam à mutuo contactu distinctæ sint necesse est; alias enim ita in angustum locum densatæ & coactæ, utique *nisu* illum eluctantis *atheris* insignem, merito experiri debuissent: præsertim *tanto tempore* quanto frigus febrium durat: aut subest aliud aliquid, quod particulas illas demum in *motum concitet* (nam hic provide altum *de athere* ejusque *nisu* silentium observatum est, sed quem falleret quæso, nisi stupidum prorsus:)

Hoc itaque, quod particulas (nescias sane qua *emphasis* hoc addi debuerit, quasi non fieret nisi *hoc casu*) *juxta se positas*, in mutuum *insultum* atque *attritum* adigit, est *pulsus*, ejusque *reciprocatio* intra arterias.

Licet autem hic merito moneri possit, quod in tanta *coarctatione totius massæ* humorum ad interiora, adeoque multiplici sane *reduplicatione* quantitatis sanguinis *ad capacitatem* vasorum ordinariam, necessario ad suppositam illam necessitatem *retrocessionis* sive *reciprocationis* pulsus, eadem *proportio* futura sit, à *pulsu tardiore* ad *totuplicem* restagnationem, qualis *proportio esset*, à longe laxiore, diffusiore nempe (quæ fit sub *instatione*, rubore, vasibus maxime conspicuis) *restagnatione*, ad *pulsus frequentiore*, tempore æstus: adeoque, si sanguis non nisi in *cutaneis* extremitatibus impeditus, tanto impetu *pulsui retro insultat*; cohibitis longe lateque & *profunde*, per *totam peripheriam* progressibus, totidem utique gradibus fortior futura sit hæc *resultatio*; aut ad minimum *raritatem* hujus pulsus, *proportioni frequentia* alterius, non modo æquatura, sed *prelatura*: idque tanto magis, cum hic tota massa, *origini* impulsus, nempe *pulsui cordis*, sit longe vicinior, ut ita *resultationis* vigor, e *spatio breviori* tanto citatius utique fieri deberet &c. Non tamen est, cur hisce rebus tempus consumatur.

Quod itaque ex universis hisce ambagibus tandem conficitur, sunt sequentes assertiones:

I. Quod sanguis incalescat motu; (2) intestino, (3) qui augeatur motu progressivo, (4) attritorio, (5) per allisum ad rigidos meatuum

parietes. (6) Nempe in libero progressu atque transitu per hos meatus s. n.

(7) In statu vero p. n. esse transitum ex aliqua parte inhibitum, (8) dum vero pulsus augeatur, impulsu, (9) & retrocessione seu resultatione ab extremis cohibitis; (10) ibi particulas sanguinis juxta se poni, collidi, & atteri, (11) adeoque incalescere.

12. Sed hoc ipsum sine dubio ab hoc augmento frequentioris & vehementioris pulsus, & resultu insuper ipsum reduplicante.

Suffecerit puto hæc ita recensuisse; sane vero, qui hæc non capit, non videtur idoneus, cui tria verba ultra dicantur.

Reservari interim, ad ulterius negotium, ex hac tractatione debent sequentes positiones.

(1) Quod *celeritas* & *frequentia* de tempore dicantur: (2) quod sint hoc respectu *unum* & *idem*:

(3) Quod propterea plane non debeat nominari pulsus *celer*, sed sufficiat *frequentem* nominasse:

(4) In *febris* vero, seu febrilem, non esse, nisi pulsus *vehementem* & *frequentem*.

(5) Secus si fiat *confusionem* committi.

(6) Præcipue vero in *febris* non æque *progredi* sanguinem pulsu, sed *resilire* magnam partem, & efficere in arteriis *crebriorem diastolen*, nempe à *systole* cordis *diversam*.

Quantumvis autem totum hoc ineptum examen, & adeo inopinato desinens, in res, quæ sane aliud examen expectare deberent; directe & *unice* contra *meam* sententiam directum fuisset, & in pronunciationem *confusionis* fatisceret: neglexi tamen facile hujus indolis objectiones, deductiones, & demonstrationes, neque verbum illis opponere operæ pretium duxi.

Post duos annos, habita Disputatione de *febris* in genere historia, ubi non poteram negligere historiam *pulsus*, paucis verbis dixi: quod quidem differentiam pulsus *celeris* & *frequentis* inculcare velle *præctis* (quia nempe tales rem satis perspectam habeant) *absurdum* foret: sed cum hodie variæ in *theoria* & *praxi* *confusiones* vigeant, e quibus etiam pulsus *celer* cum *frequentia* ita confundatur, ut pro re una eademque venditentur. Propterea monendum h. l. esse, quod pulsus *frequens*, variis casibus *commune* quoddam sit accidens; *celer* vero *proprius* febribus. *Imperite* fieri si hæc *confundantur*, quia plane *diversum subjectum* habeant; *frequentia* *successum plurium*; *celeritas* vero, *subjectum* habeat *impulsivum* ipsum, ejus *brevitatem*, præcipitem actum & *terminationem*, *durationem* brevem. Thel. seq. dixi, quod *celeritas* sit *primarius* Gnomon *febrilis* pulsus, *frequentia* *secundarius*. Nempe per antedicta, quod *celeritas* vera, *febris* sit *propria*, *frequentia* huic cum variis aliis affectibus *communis*.

Parvo post tempore, proponitur in publicum, novum Examen, ita

enim habet rubram Schedarum : pulsuum --- examinat. Quo primario scopo, loquitur statim ipsum Procemiam, verbis : " Nonnulli certas , pulsuum species pro una eademque habent, cum alii contra distinctio- , nem harum in praxi, pernecessariam, & confusionem summe perniciosam , urgeant.

„ Pergit : res clara est de pulsu celeri & frequenti, ubi plurimi recen- , tiorum unum eademque pulsum (nempe secundum idem, & pure reci- , proca conversione) sic dici posse, firmiter asseverant : alii contra , in praxi maximum momentum in horum distinctio- versari conten- , dunt ”.

(Quod quidem assertum, si de me in his terminis intelligi debeat, quasi nempe ego urgeam, quod hæc distinctio pernecessaria sit in praxi, & summe pernicio- sa, in praxi, ejus confusio, esset impudens figmentum : de qua re suo loco)

„ Ornate vero, & sane non sarcastice, sed modeste profusus, exprimitur , idem p. 8. quod à sententia, frequentem & celerem pro uno pulsu æsti- , mandum esse nonnulli discedant, præsertim, qui præ aliis sapere velint , & asserant, tantam distinctio- nem esse, ut practicus illum absurdum ha- , beret, qui vellet hos pro uno pulsu venditare ”.

Quæ nimirum est, bona scilicet fide, allegata mea formula, quod practicus (nempe hujus rei ipso tactu peritus) hanc distinctio- nem ejusque veritatem sollicitè inculcare velle, absurdum foret.

Hinc fit progressus ad inquisitionem. Poterat sane nude adduci, apud omnes homines nota acceptio vocum celeritatis & frequentie; quod ista designet brevem durationem, motus, ut unius, absolute; hæc brevem quietem à motu, respectivè ad plures consecutivos inter se invicem : sed ut omnia fiant ordine, placet etiam testes producere. Statuunt itaque ita, uti modo dictum, Sennertus, Fernelius & complures : tandem etiam Bellinus, quamvis hic etiam relative loquatur : celer pulsus dicitur &c. Idem adduci- tur de frequenti, & raro, nempe respectus quietis inter plures pulsus invi- cem succedentes, ex iisdem autoribus.

Sed profecto, cum hæc distinctio- nes autorum, propriissime & absolute de respectu ad tempus loquantur; nihil minus expectari poterat, quam testi- monium seu confessio, quod hæc omnia recte & rite se habeant (nempe ratione temporis) sed in motu presentis particularis, pulsus, indole, saltem sit differentia.

Conciliabunt itaque qui me feliciores sunt, assertionem pro primi exa- m nis quasi Docimasia, & igne probationis examinandæ quæstionis, posi- tam : quod celeritas, & frequentia quando de tempore dicantur, sint unum & idem : cum hac concessio- ne, quod sint distincta, ratione tem- poris, & motus in genere : sed solum non ratione motus certi, nempe Pulsus.

Novæ itaque propositiones sunt hæc (1) Quod in motibus, qui certa inter-

interposita quiete gaudeant, differentia celeritatis & frequentie, insignem & egregium habeat usum, neque ita invicem frequens & celer debeat conjungi.

(2) Celeritatem & frequentiam non esse distinctas res, in negotio pul- sus; quia pulsus sit motus continuus, qui certa interposita quiete, non gaudeat.

Hic provoco omnes & bonos & doctos viros, ut aut ingenium hujus- modi, aut genium judicent; ex actis atque probatis tamen.

Illo loco, ubi abolendus erat pulsus celer, quia ego ab illo calorem fe- brilem deducebam, (unde non de pulsibus, sed de calore erat instituenda disputatio) dicitur, unum, & idem, esse non solum pulsus celer seu fre- quens, quibus hinc tardus opponitur : sed ipsa celeritas & frequentia, si de tempore sumantur, dicuntur unum & idem.

Hic, habet differentia celeritatis & frequentie, insignem & egregium usum, & habent sese omnia recte atque rite, quæcunque de ipsorum differentia res- pectu temporis, ab omnibus dicuntur.

Illic erat pulsus celer seu frequens, unum, & idem, & distinctio illorum erat confusio : hic alius est sonus, pulsum celerem & frequentem posse conjungi.

Ego verbum non addo, sed tantum has circumstantias omnium bono- rum judicio sisto, ut cognoscant, quis in his rebus, & quali causa statu, & quibus artificis (sed quem quæso fallentibus) ut alteri gravis esse possit, omnem lapidem moveat.

Quis enim unquam negavit, quod pulsus frequens cum celeri, conjungi possit? Quis non diserte posuit, quod in febribus hoc utique fieri soleat? In quo nam alio, quam illo solo, posita fuit tota difficultas, quod cele- ritas in pulsu sit aliquid actu diversum à frequentia, quæ asserantur unum, idemque esse; & asserantur, unice ad contradicendum meæ as- sertioni.

Ita enim habent verba, supra allegati §. 6. ibi, -- de pulsu, Cui tota res videtur fundari. Monui supra, sensum hic subesse Ethicum : nude Gram- maticè diceret, in quo fundatur; sed hoc erat, videbatur unum pro funda- mento alterius à me allegari, nempe celeritas pulsus pro causa caloris, ca- lor (quem vulgo pure p. n. vocant) pro effectu pulsus celeris. Itaque hæc phrasia adhibenda erat, & res confusionis damnanda, ut hypothesi, fun- damento subbruto fatisceret.

Prodeat ergo, quia sane obrepere non potest, nova hæc suppositio, & proferat testimonia atque documenta sui.

Notandum vero iterum iterumque, quod totus labor tendat contra pul- sum celerem; hujus formale ponitur ab omnibus, in brevi duratione dilata- tionis : frequentis formalis ratio, collocatur in mensura quietis inter pulsus plures : Dissertatio consentit, quod hæc omnia de reliquo recte atque rite se- se habeant, & sit hujus distinctio- nis ingens & egregius usus :

„ Ex-

„Excipitur solummodo negotium *pulsus*. Longe aliter, ait, se res habet in negotio arteriarum motus; hic enim motus est *continuus*, neque ulla eget *quiete*. . . minime existimandum est, quando post . . . dilationem arteriæ nullus ictus amplius tactu percipitur, seruari arteriam, & veram intercedere *quietem*. . . nulla quies interponitur. . . resilit & movetur introrsum. . . contractione. . . quam rursus mox dilatatio excipit, Additur exemplum penduli.

„Jam nova quæstio oritur; an celeritas & frequentia quando de tali motu (etiam penduli) prædicetur, sit *res distinctissima*? Hoc, ait, sub *examinis incidem* revocandum est.

Proh Deum atque hominum fidem, quantus labor! Jam cyclopes ad incudem! Sed videat Vulcanus, ut stans hoc nobis perfectum det negotium; jam ab imperfecto digredi non poterit, quin claudicet.

Expectabam pondera argumentorum, quæ cyclopes nobis sint, quæstionem super incudem exercituri; nusquam gentium,

„Quandocumque ita, pergit, intra quadrantem horæ, bis, mille pulsus medicus in ægrotante subjecto annotat, dicit illum frequentem, i. e. naturali frequentiore: (nempe ante quam bis mille numeraverit, certus esse non poterit, quod naturali sit frequentior) jam si alius medicus advocetur, & in iisdem subjectis; frequentem nominet celerem, rarum autem tardum; non injuria inde quæritur: Quis verum dixerit. Nos respondemus, utrumque verum. (Utrumque estne unum? Utrumque verum, an *secundum idem*?)

„Nam impossibile est, cum motus cordis & arteriarum semper in systole & diastole sit constitutus, ut pulsuum *numerus* intra tempus exiguum crescat, nisi quævis diastole sit citior & intensior, seu *brevisiori tempore* fiat.

Ego, uti argumentandi & colligendi de reliquo ita impetitus non sum, ita ingenue tamen fateor, me in hodiernum usque diem non posse perspicere, quid universus hic apparatus tandem sibi velit, aut conficere debeat: nempe ad propositam sibi ipsi *quæstionem*.

Totus labor tendere debet contra pulsuum *celerem*: hic affertur argumentum a *continuitate* motus pulsorii: *continuitas* hæc opponitur vocabulo *quietis*, ab aliis usurpato in negotio pulsus *frequentis*: affertur exemplum penduli, adeo *ἀτόπως* quam quidquam reliquum (quasi nempe dum pendulum movetur *dextrorsum*, non sit *quies a pendulo* in sinistro, & contra, i. e. quasi quia *systole sit est motus*, & *diastole est motus*, *systole sit diastole*; & non potius cum *dilatatio* pro pulsu assumitur, *systole sit quies a pulsu* seu dilatatione).

Ex his itaque rebus nullam aliud argumentum confici posse manifestissimum est, quam contra descriptionem pulsus *frequentis*, in qua vocabulum *quietis* occurrebat. Ut nempe sit sensus: Qui pulsuum *frequentem* describunt, mensuram ejus desumunt a *quiete* post pulsationes singu-

gulas: sed nulla datur *quies* in pulsationis negotio &c. (Minorem vel *sophismatis*, vel *ignorantiae elenchi* & *distinctionis* inter motum pulsus, & *sensum* pulsationis, notare, esset supervacuum, cum cuilibet pateat).

Sed hic *ἔδεν πρὸς τὸν Δίονυσιον!* Annon debebat doceri, (1) quod celeritas & frequentia sint *unum & idem*? (2) Quod pulsus celer seu frequens, opponatur *tardo*? (3) Quod celer & frequens pulsus, non sint *res distinctissimæ*?

Certe responsum illud: *nos respondemus, utrumque verum*: ut actis & probatis *ἀντίπους*, ab actis rejicietur.

In hac materia, in hoc, inquam, statu quæstionis, a nemine hominum attendentur *teses*, iterum alteri probationi suffragantes, quantumcunque etiam *feliciissimus* alter (infelix encomium pro practico, *prudens doctus, peritus*, expectante) alter *ingeniosissimus*.

Enimvero quod alter in hoc negotio fuerit *infeliciissimus*; alter vero; cui laus sua quamcunque de reliquo meretur illibata manet, vel hoc non loquatur, vel, si ipsius sunt verba: *multo minus* &c. inaudita consequentia ad talia testimonia, utatur: *celeritas*, in statu *parium* recedente a naturali, non potest tactu distingui; ergo in statu p. n. (i. e. ubi non *pauxillo*, sed *multo* celerior quam naturaliter, est pulsationis duratio) *multum* recedente, *tanto minus* sentiri poterit. Utrumque horum assertorum inquam, æque atque illud: *Probe hoc notandum est, minus ictus celeritatem non posse per se sentiri*, quoniam *vix punctum* temporis durat: non sunt nisi *respective* vera, nempe respectu *concreti*, unius, inquam, hominis præ altero.

Putares de *punctis temporis phisicis* esse sermonem, qualibus globus e bombardâ projectus, *puncta singula loci* seu distantiae percurrit! Ut major sit difficultas, dicitur pulsus *vix punctum* temporis durare: i. e. sane, tres quartas unius puncti, vel circiter.

Primo quæro, annon pulsus hominis *sani* etiam in hac *duratione*, quæ *celeritatis* mensura est, sit *tardior* pulsu *febricitantis*? Ita sane medicus, si sinistra manu arteriam sui ipsius brachii dextri tangat, dextra arteriam *febricitantis*, quæritur annon *differentiam* durationis percepturus sit. Conf. p. 19. ibi: *moderatus* &c. Hic sane, si *unus, alter, tertius*, dicat se non posse; nihil contradico: nisi id unum, quod tunc abstinere debeat, a directo & indirecto usu nominis, *circa has res, ingeniosissimi, felicissimi*.

Secundo, ne utique talia ita in diem & auram dicta putentur, morbo, quod utique in statu *sano*, illud *punctum* temporis sit admodum *erassum*. Ita in homine *phlegmatico sano*, aut sub paroxyfmi *quartanarii frigore*, duratio totius pulsus, æquat durationem, qua aliquis, satis articulate non modo, sed *sedatissime* publice sermocinans, pronunciat ret vocabulum spondaicum, *transstris, fructu, stirpes*, &c. Imo vero, si *spatium* illud, quod post *sensum* systoles intercedit, conjungatur, erit

duratio, qualis pronuntiationi satis tranquillæ respondeat vocabuli: *canalis, carina* &c.

Jam si in proportione ad hunc typum, offeratur pulsus, cujus rythmus respondeat vocabulo: *sine, cito, celer*, &c. & quidem tali pronuntiatione, quali in familiari confabulatione homo promptæ linguæ uti consueverit: (talis enim est typus pulsus celeris:)

Quæro, an hæc sint *puncta* temporis, quæ inter se mutuo *comparari* non possint; aut *absolute* quoque non judicari, si occurrant, quod priora illa tardiora sint, hæc breviora seu celeriora?

Bone Deus, si talia judicare non valeamus, quos conceptus habebimus de motibus *fluiditatis, caloris, flammæ*, &c. Nempe ita profecto est, ut jamdudum monui, quod neque plures mechanicas res aggredi suscipiant, neque plus ex illis in nudas admirationes, imo fabulas, rapiant, quam tales, qui mechanicorum conceptuum, imo vero sensuum, impotes exsultant. Exemplorum indices sunt in promptu.

Omnibus itaque his & *suppositionibus*, & interpolitis, atque in subsidium adductis *autoritatibus*, nihil absolute ad quæstionem inferri, manifestissimum est.

Unicum quod tandem hinc resultat, est illud, quod ultima autoritate *celeberr. Schelhammeri* statuminatur: quod *frequens pulsus non sit citra celeritatem*.

Sed profecto vir hic sanæ philosophiæ notorie callentissimus, nunquam hæc verba intelligi voluerit, de uno, eodem, *secundum idem*; quod nempe *frequentia sit celeritas*: quod in frequentia qua tali, insit celeritas stricte dicta: quod pulsus *frequens, secundum idem sit celer*: sed illud solum dicit, quod *frequentia & celeritas, concurrere* debeant: breviter, quod pulsus non possit *successu esse valde frequens*, nisi simul sit *celer* in singulis pulsationibus.

Quamvis autem ad *frequentiam* pulsus *absolute* consideratam, & quantum *mensura* ejus, est *duratio quietis* a dilatatione, hoc ipsum quoque minime necessarium sit; sed pulsus, etiam sigillatim *tardissimus*, possit *frequens* esse, si nulla sensibilibus quies inter singulos intercedat: quod de pulsu undulante manifestum est: valet tamen assertio, de pulsu *comparative & hypothetice* frequenti, qui nempe intra certum tempus magno numero fiat.

Interim, ut utique innotescat, quænam vis sit omnium ita operose allatarum (& in ultimo §. hujus capituli, ibi: *ex eo jam liquido consequitur*, &c. tanquam pro aliqua *consequentiâ & conclusione* ruminatarum) differentiarum *motus* in genere absoluti, & *pulsus* in specie: (ut silentio prætereamus, quod utique in terminis suppositis, nempe *tanta frequentia, in omni motu absolute, duratio singulorum* necessario debeat esse brevis, adeoque celeritas cum tali frequentia *concurrere*: ut adeo recte

conclusio hæc hujus capituli, æque atque tota tractatio, sit supervacua): ego potius iusta *subsumptione* atque *connexione*, inde eliciam illud, quod recte atque ordine inferre & probare debent; & monstrabo quod *nihil minus probent, quam illud cui probando adhibebantur*.

Pulsus dicitur esse *motus continuus*, ita, ut inter plenarium pulsus unum, usque ad alterum novum, nulla vera *quies* intercedat, sed tantum ultima systoles contractio sensum tantisper fallat, cui nova diastole mox superveniat. Quamvis hoc commentario egeant, sint tamen ita.

Ex hoc asserto, sequitur *legitima & directa* subsumptione: quod celer pulsus necessario *post se trahat* frequentiam:

Probat: quia pulsus se invicem statim sequi debent, neque quies inter singulos intercedere. Quandocumque itaque pulsus repentino ictu diastoles, & comparati actu systoles, absolvitur, post actum vero systoles brevem, nulla quies intercedere debet; sequitur hinc necessario mox novus pulsus seu diastole: hæc vero successus promptitudo, in *pluribus* succedentibus, dicitur *frequentia*.

Itaque probat argumentum de *motus continuitate*, pulsui præ aliis motibus *propria*, solum *frequentia* necessarium successum, si pulsus sit *celer*; non vero *celeritatis* necessitatem, si pulsus sit *valde frequens*: que potius e regulis *motus in genere* fluit.

Perit itaque, perverso usu, subsumptione, & applicatione, totus nervus argumenti, tam laboriosè producti,

Probo hoc alio documento: pulsus constat, juxta mentem dissertationis, ex diastole & systole; & quidem inter se proportionatis, ut celeri diastolæ, celer systole respondeat:

Nunquam itaque & nusquam erit pulsus *summe* frequens, nisi prius & primario pulsus fiat *valde celer*.

Si enim nova diastole, systolen ipsam *pelleret*, & non tam sequeretur, quam *infectaretur*; tunc posset frequentia, celeritatem pulsus, quasi *præscindendo* a duratione systoles, inferre:

Sed cum frequentia saltim propterea sequatur, quia post peractam systolen, nulla quies admitti debeat, ut ita *continuitas* illa motus servetur.

Quid potest hic luculentius dispalescere, quam quod *per vim propriorum argumentorum* dissertationis, frequentia celeritatem sequatur; celeritas sit prior, frequentia posterior: imo celeritas causa frequentia?

Sed ubi manet jam esse unum & idem; esse simul secundum idem: non esse *distinctissima*.

Non sperabo utique, quod vocabulum: *distinctissime*, loco allegato *diff. capiatur* pro: *disjunctissima, tempore diversissima*, &c. quamvis enim & hoc ipsum *physice* verum sit, posset tamen elusio aliqua sub

hac ambiguitate quæri. Sed ne terminis *metaphysicis* uti, iterum otiose accuser, agam pure κατ' ἀνθρώπων.

Si unus *celerrime* currat, alii maximo studio currentem sequantur, sicut ne *distinctissimi*, an potius non nisi unus & idem? Possunt ne alii sine mora succedere, nisi prius abcesserit sine mora prior? Estne locum *successori* præbere, & succedere, res *distinctissima*, nec ne?

Quid vero ita manifestius dilucescit, nisi quod tota prior, atque longa major sit consideratio atque ratio, pulsus *celeris*, ad inducendam necessitatem *successus* frequentis, quam ulla *reciproca* energia frequentis, ad circumscribendum sive *celerem* sive *tardum*. Adeo utique, ut nisi pulsus *primo* & *primario* esset *celer*, nunquam posset fieri eo sensu atque typo *frequens*, qualis in exemplum assumitur, nempe *bis mille* pulsuum, intra quadrantem horæ. Et sicuti nova pulsatio, a prægressa utique est *distinctissima*, ita etiam *frequentia* pulsus, ab eisdem *celeritate*. Ut adeo tota hæc difficultas plane præpostere tractata sit.

Deprecor equidem omnium bonorum virorum iustissimum fastidium, quod tales res tam prolixè inculcare non negligam; sed ista sunt tempora, quibus, non adolecentes scholastici, sed viri, ad *examina* talia citantur: talia *publicis* scriptis agitantur hac *methodo*: his *argumentis* docetur publice, quod illi *præ aliis* sapere velint, qui talia non pro uno, sed pro *distinctis* habeant: Ita *probatur* & *concluditur*, quod *distinctio* talium, sit *confusio*: ita formatur *responsio*, quod utrumque (in statu *questionis secundum idem*) sit verum: talibus *argumentis* informantur *magistri*, ne ulterius decipiantur, atque alios decipiant: talia sunt *thematata* *examinum*, ad quæ iterato publice rapiuntur *theses* *docentium*: talis est *incus*, super qua vapulare debent *assertiones*, luce meridiana magis conspicuæ. καὶ σιγᾶν, ἢ κρείσσονα σιγῆς λέγειν.

C A P U T V.

Transmissa. Brevis repetitio. Conclusio.

Tantum jam chartæ periit, in perplexis hisce rebus, luci clariori exponendis, ut merito dubium sit an plus ejus prodigere deceat. Sane vero non fiet. Sufficiat uno verbo solum indiguisse, quod hinc inde licentius adhuc oberrent horum generum, quibus alibi ponitur, alibi positum denuo evertitur.

Ego paucissimis, & brevissime, repeto totius negotii πρόπες.

Cum ego pulsus *celeris*, in *febris* *essentialiter* præsentis, asseverarem (1) *veritatem* (2) *efficaciam mechanicam* (α) *secretoriam* (β) *calorificam*: ejus-

ejusque adeo (3) *theoreticam* pensitationem. (4) *medico-pathologicam* *ramen*, commendarem: (5) ut hinc innotescat: (α) *theoretice*, *medice*, an calor sit *ipsa febris*, an a *materia* *νοσηρῆ* *immediate* pendeat: an vero ab *organismo utili*, *secretorio*, sola *necessitate consequentia* pendens, (β) *practice* proinde, non pro *ipso morbo* haberi debeat?

(Ubi, cum *mea theoria* *immediate* cum *praxi* *conjuncta* atque *connexa* sit; non potest utique mihi temere everti tale *solidum fundamentum* *theoriæ*, quin ipsa simul *dogmatica* atque *rationalis practica directio* diripiatur.

Hæc hypothesis, ejusque applicatio *pathologico-practica*, cum absolute *mea* esset, eaque *mea* inter se *mutuo connectere* necesse haberem; neque vero (quantum in hodiernum usque diem sciam) hac ipsa, ulius hominis opinioni directe contrariari, vel suspicarer solum, nedum animo propositum haberem:

Ecce trahitur hæc, *mea solius* hucusque, sententia, ad *examen publicum*. Vocatur vero tota in dubium, duobus membris; nempe (1) an *motus sanguinis progressivus auctus*, possit augere *intestinum*? (2) An *celer* pulsus sit *auctus* talis *motus progressivus*?

Ubi de *mea thesi directe* est sermo, negatur absolute, quod *motus fluminum* possit producere *calorem*: quamvis timide, adhibeatur quæstioni, verbis, *neque hanc in sententiam* ita cito & plenarie concedere possimus, &c.

Alibi vero, in eadem tractatione, conceditur prolixè, imo ponitur, quin assumitur pro suo: quod calor non solum proficiscatur a motu, sed etiam *increscat* motu impulsorio externo, per cor, *arterias*, *fibras musculares*: imo, quod calore efficiat *atritura* sanguinis cum *tenis*, *solidis*, *rigidis*, *fibris partium*, . . . & quidem mediante *magna velocitate* *motus sanguinis per ipsas*: qua de causa pulsus *validus*, *vehemens*, *frequens* . . . & partium *strictura*, . . . sub *exercitatione* & *motu membrorum*, *testantur* de calore sanguinis *majore*, &c. (Nisi quidem in voce *testantur* aliquid *μυστηρίῳ* latere debeat).

Mox iterum, quia ego has res ad *febris* phænomena applico, monetur, quod hæc omnia quidem vera sint de *statu s. n.* in statu vero *p. n.* longe aliter se habeant. Unde negatur mox a *limine*, quod sanguinis pulsu *febrili* *progrediatur*, . . . tandem vero negatur plane, quod sanguis in febre *celeriter* impellatur, sed solum *frequenter*: aut ad minimum, negatur, quod pulsus *celer* & *frequens* differant:

Secundo examine, afferuntur longe plurimum *diffonæ* *propositiones*, (& si ex *meis* monstrari debeant, a *fide alienæ* *imputationes* tres sequentium priores) (1) quod has *differentias in praxi pernecessarias* esse urgeam, (2) illarum *confusionem in praxi summe perniciosam*, (3) quod asseram, quasi *practicus* illum pro *absurdo* habiturus esset, qui vellet hos duos pulsus, pro uno venditare. (4) Formatur iterum quæstio, an non sint *unum & idem* pulsus *celer* & *frequens*? (nec additur decisio) (5)

sed an sint *res distinctissima*? (6) Volvitur res, quasi aliud agendo, eo, ut tandem concludatur, quod celer & frequens pulsus (non sint unum,) sed) sint *una*, seu *conjungantur*. (7) Affertur prolixum argumentum, ab hac re plane alienum, (8) utpote *celeritatem* p̄tius pulsus *præcedentem*, frequentia causam esse demonstrans: (9) Interim versantur variis *τρόποις* atque *εσώφοις* formula: *celer seu frequens*, *celerem & frequentem esse eundem*, & non esse alterum *sine altero*. (10) Statuitur celer inter *cardinales* pulsus: (11) Stabilitur, quod celeritas in ipso actu pulsationis consistat, frequentia non (12) *febrilis pulsus essentia*, ponitur in frequentia: (13) Interim est pulsus *frequens sine febre* (14) fit vero febrilis, si *vehementia* accedit; (15) Quæ videtur, aut ad minimam dubitatur, annon sit *celeritas*: (16) Cum tamen frequentia *non sit sine celeritate ipsa*: (17) *palpitatio cordis* consistere dicitur in pulsu frequente & *languido*: (quem communissime etiam audire possunt, non solum patientes, sed & adstantes) &c.

Cæterum, ut ex hæcenus agitis, non arbitror diluescere, quod ego ille sim, qui *præ aliis sapere velit, aut magister deceptus alios decipiens*: Ita nihilo secius, siquidem optio detur, neminem bonum virum existere satis scio, quin infinitis sane modis, malit *præ aliis sapere*; quam *post omnes alios sero sapere*: imo contentim obsistendo, vix spei resipiscentiæ locum relinquere. Quemadmodum enim, uti supra quoque monitum est, *mutatio pristinae sententia, in veriore et firmiore*, tantum abest, ut ulli homini fraudi esse debeat, ut potius, si liberaliter, atque cum studio veritatis, data quod aiunt opera, fiat, ingenui maxime candoris sit *την μνησίων*: ita profecto conclamatae spei est, non inquirendo cum circumspectione, imo ne levissimis quidem subsidiis adhibitis, rem aliquam, imprimis arduæ consequentiæ, expendere, & æquo animo veritati in illa auscultare: sed tamdiu contentiose, captiose, imo cum honoris personarum proculcatione, illam insectari, donec nullum amplius latibulum superfit; & ubi tandem frustra reluctando, iugo veritatis submitienda sit cervix, cum rei amplius non possit, assertoribus ejus, freudentem atque frementem imminere, eosque impotenter lacerandi, omnes occasiones ad se rapere, ejusque rei nullum plane finem sibi imperare posse.

Quod uti a me, per Divinam gratiam, hucusque longissime absuit; ita omnes viri boni, Deum timentes, proximum diligentes, boni publici, & studii medici (circa sanitatem atque vitam hominis occupati) justissimi æstimatores, tanto minus vitio mihi vertent, quod dogmatibus meis salvandis manum tandem adhibuerim: A me vero, si Deus vitam atque sanitatem largiatur, sola talia, quæ iusta examina non reformident, expectabunt.

F I N I S.

BURC.

L X I I I.

BURC. DAVID MAUCHART,

ET RESPOND.

J. RUDOLPHI CAMERARII

DISPUTATIO

DE

PULSU INTERMITTENTE

ET DE CREPITANTE.

Tubing. Octob. 1748.

P R Æ F A T I O.

Arteriarum vibrationes illas, quæ pulsus vulgo dicuntur, tam vitæ, san-
nitatis, morum & temperamentorum, quam morborum, symptomati-
um, & causarum morbificarum, nec non subjecti morbi, & causæ passivæ,
indices esse, nemo est, qui nesciat, nisi in litteris plane hospes. Medicis, a
condita fere medicina, pulsus agmen ducit signorum diagnosticorum atque pro-
gnosticorum, adeo, ut nefas ducant hodiernum, dimittere ægrum sine tacto
pulsu.

Quanta vero cum subtilitate doctrinam hanc de pulsibus excoluerint veteres
medici, vel solus abunde confirmavit Galenus, qui amplissimis non modo com-
mentariis pulsuum naturam, dignotionem, differentias, & præsentia hinc
petenda prosecutus est, sed & adeo difficilem longamque hanc artem sphygmo-
logiæ reputavit, ut (a) ad exactissimam quidem & absolutissimam pulsuum
cognitionem requiri totam prætenderit humanam vitam. Hinc Th. Fienus
(b) celeb. Med. Prof. Lovaniens. ingenue fatetur, sibi, licet tot annis jam
medicinam facienti, nondum constare, quomodo sensu tactus discerni possit
pulsus celer & frequens, qui tamen nostra adhuc ætate a plurimis sollicite dis-
tinguuntur. In nostra olim Eberhardina inclytus Medicin. Prof. Sam. Ha-
fenrefferus (c) pulsuum doctrinam ex harmoniis musicis operose demonstra-
vit. Sinenses medici illam figuris illustrant, & summum artis medicæ extol-
lunt apicem, tot vero naniis obnubilant (d), ut prærogativam, qua Sinen-
ses in pulsu tangendo pollere laudantur abs Pechlino (e), illis minime, nos
quidem, invidiamus.

Galenus certe, cunctisque ejusdem affectus injuriam non facere videtur Belli-
nus (f), dum illos vana fictionis increpat, tot pulsuum differentiarum, quas
nemo Galenica etiam studiosissimus doctrina, in hominum arteriis per tactum
possit deprehendere.

Nec tamen & hic usum tollit abusus. Noverunt enim atque fatentur me-
dici cordatiores & attentiores, quam egregie pulsus exploratio sedula inserviat
passim ad detegendos quam plurimos morbos & universales & particulares,
ad revelandum morbi & causæ subjectum, ad prædictiones boni malique in
morbis eventus. Unde, qui medicum tenuere beati, & justum huic signo præ-
tium

(a) Cl. Galenus libro de pulsibus dignoscendis primo, cap. secundo.

(b) Th. Fienus, Semiotices P. II. c. 3. p. 236. in 4to. Lugduni. 1664.

(c) Samuel. Hafenrefferi Monochordon Symbolico-Biomanticum, abstrusissimam
pulsuum doctrinam ex harmoniis musicis demonstrans, 8vo. Ulm. 1640.

(d) Vid. Andr. Cleyer, de medicina Sinica. in 4to. Francof. 1682. à p. x. ad 38.

(e) J. N. Pechlinus observ. 7. l. 2. p. 214.

(f) Bellini, de urinis & pulsibus &c. 4. Francof. & Lips. 1685. p. 87.

tium statuere satagunt! Non immeritum amplissimæ tractationi de pulsibus in univcrsum, sed primo illum saltem, qui intermittens audit, sub incudem sic vocabimus, ut per rationes & observationes luculenter constet, in quantum is pro signo, quod communiter venditatur, polypi cordis aut aortæ possit haberi: deinde vero singularem & hæcenus, quantum nobis constat, ab aliis nondum observatum vel descriptum aortæ pulsus in pectore cum sono crepitationis vel stridoris conjunctum, exemplo & ratiocinio illustrabimus, variisque adspargemus de polypo cordis & vasorum sanguineorum, nec non de aortæ stupendo aneurysmate, per sectionem cadaveris detecto. Faxit Deus cuncta bene cedant!

OBSERVATIO PRACTICA.

§. I.

Vir quidam, natione Batavus, robustus, procerus, quadratus, ætat. 48. annor. cholericus sanguineus, militiam ab adolescentia sectatus, tandem aliquam stationem in Suevia bellicam consecutus superiorem, multa tulit, fecitque, & strenuum egit militem in castris non saltem Martis sed & Bacchi, Venerisque. Ao. 1722. ad finem Maji curæ Prælidis primam traditus in podagrico levi insultu, qualis ad finem Julii rediit post haustam quidem acidularum Teinaceasium curam, sed commissos simul in diæta errores: succedere vomitus acidi, hæmodia, lassitudo, cum subsequo insultu levissimo podagræ in halluce. d. 21. Sept. Lassitudo, somnolentia, venæsectione eductus sanguis lardeus. d. 29. Sept. Post crapulam pridianam vomitus, asthma cum metu suffocationis. d. 2. Oct. Cardialgia, vomitus, dolores punctorii præcordiorum, pectorisque. d. 7. Dec. Vomitus a bimestri cessantes recidunt post crapulas cum cardialgia & dyspnœa. d. 9. Dec. Unicus sanguinis vomitus, cardialgia. d. 11. Eiusd. Cardialgia, vestigia podagræ. d. 12. Eiusd. vesicatorium halluci per unius horæ spatium impositum evocavit podagram. In medio pectore dolor continuus punctorius.

§. II.

Ao. 1723. d. 21 Jan. Crapulæ, vomitus acidi. A Magnesia restitutus. d. 27 Jan. Vomitus ingestorum. d. 15 Febr. insultus podagræ brevissimus. d. 20 Febr. Posita vesicatoria. Post consternationem lipothymia. d. 23 Febr. Cephalalgia, tinnitus aurium, tussis, oppressio pectoris. d. 24 Febr. Venæsectione sanguis lardeus: Tertiana continua. d. 28. Vomitus acidi: heri Magnesiæ ʒii sumptæ. d. 3 Mart. Bene habuit. d. 5. Car-

Cardialgia: linguæ motus spasmodici. d. 8. Vomitus assumptorum. d. 12. Recurrunt iidem. d. 29 Aug. Vomitus: rheumatismus nuclæ, pulsus depressus: administrata V. S. sanguis mucidus, tenax. Vesicatoria ad pedum malleolos internos. d. 30 Aug. Rheumatismus etiam brachii dextri. d. 2 Sept. rheumatismus circa locum positi vesicatorii in pede, restitutus hinc, in patriam ad Batavos profectus.

§. III.

Ao. 1724. d. 5 Jun. Vomitus a semestri cessant, ex Hollandia redux vegetus. Jam tussis stomachica, sapor acidus. d. 24 Jun. Bene se habuit, sed post excessus in diæta correptus in platea ambulans vertigine & tractione convulsiva brachii sinistri: sanguis venæsectione detractus, pleuriticorum similis. d. 18 Octobr. Tussis humida, c. rhonchis dies noctesque, continuat. d. 5 Nov. Tussis humida & spasmodica. d. 28 Eiusd. constrictio pectoris spasmodica, tussis remissior.

§. IV.

Ao. 1725. d. 12 Febr. Tussis, stricturæ præcordiorum totiusque pectoris, sputum pituitoso spumofum, vomitus ingestorum acidi, anorexia, macies, nulla febris. d. 26 Febr. Tussis sicca: macies. Dolores remisere. d. 14 Jul. Podagra utriusque, tussis, dolores rheumatici pectoris. d. 1 Octobr. Tussis sicca, spastica, c. rhonchis & stertore inter dormiendum, macies, sine febris. Excessus in vino continuantur. d. 3 Dec. Tussis & Dyspnœa remisere, dolores ischiadici, podagrici, vagi, anxietates præcordiales, vomitus acidi. Crapulæ. Pulsus depressus sed æqualis, venæsectio in pede. d. 4 Dec. Jectigationes in lecto noctu. Stricturæ spasmodicæ pectoris. d. 10. Melius habet. Angustia tamen & strictura in medio & lateribus pectoris recurrunt. d. 19. Tussis asthmatica c. rhonchis, excreatio faciliior, spumosa, pituitosa.

§. V.

Ao. 1726. d. 11 Jan. Tussis catarrhalis spasmodica, invalescens, molimina podagrica, mitia. d. 21. Tussis noctu remissior, hæcenus expectoratio pituitosa, hoc mane purulenta, striis sanguineis tincta. d. 27. Expectoratio hac nocte difficilior, hinc in somno expergefactus repente ob metum suffocationis. d. 7 Febr. Expectoratio subinde cruenta, tussis, aliquando per horas durans. Appetitus redit. d. 13. Quotidie melius. Asthma spasmodicum externum subinde recidivat. d. 11. Mart. Tussis sopita, hac nocte rediit, appetitus & evocatur. d. 12 Apr. Tussis ferina sæpe recidivat, sputum instar loturæ carnis tinctum, Macies rediit,

dolores spastici vagi in pectore. d. 5 Maj. Hac nocte pavores in somno, *pulsus plenus, celer*, dolor tractorius, & punctorius fere perpetuus inter 3 & 4 costam prope sternum in latere sinistro. d. 27 Maj. Dolores rheumatici, vagi, exquisiti, in toto pectore, anorexia. d. 30 Maj. Latoribus vesicatoriis in brachiis sopiti dolores in pectore. d. 5 Jun. Dolores spastici redeunt exsiccati vesicatoriis, sub crebra exandescencia. d. 9. Dolores pergunt, accedit subinde tussis cum excreatione spumosa. d. 13. Spasmodicus simul gulæ dolor. V. S. pedis sanguis cachecticus, vesicatoria in ped. d. 14 & 15. nox melior, dolores pacatiores. d. 14 Jul. Ex itinere redux Præses ægrum invenit pejus habentem, dyspnœa & febris tertiana continua laborantem. d. 20 Aug. Post moderatum fontis Selterani usum melius habuit. Sed d. 22 ejusd. tussis resuscitata, circa meridiem hodie sic invaluit, ut catarrho suffocativo periturus videretur. Hinc e vestigio instituta V. S. d. 23 Aug. nox supra spem melior. Calor & dyspnœa circa vesperam invalescunt. d. 25. Duo paroxysmi febriles distincti, circa meridiem & noctem cum deliriis, sine tussi & doloribus. d. 26. Febris remissior, sed tussis vehementior, excreatio difficilior, tenacior. d. 30 Aug. Hesternæ vesperæ videbantur extrema imminere. Asthma, tussis, expectoratio mucis tenacis purulenti laboriosissima ad suffocationem fere usque: *Pulsus a biduo sæpe inequalis*: agrypnia, pedum œdema, vires supra fidem validæ. d. 2 Sept. Dies intermedii subinde tranquilliores: hinc amici & senior quidam medicus novam salutis spem infabant, mirante vanam hanc spem Præsides, & extrema imminere prædicente. Urinam a biduo retinere nequit, sed in substratum linteum, bene quidem illam effluere sentiens, rediit. Alvus naturalis, *pulsus varius, ut plurimum tenuis* extra tempus paroxysmi. Sputum hodie denuo sanguine tinctum, vere purulentum. Hodierno mane melius habere visus, circa meridiem moritur placide, sine rhonchis, mentis compos.

§. VI.

Inter hæc phænomena unum subinde ultimo vitæ anno accidit *curiosum* atque *rarissimum*, quod nos certe vel in libris vel in praxi alias nunquam observavimus, æger vero aliquoties, medicus ejusdem, Præsides hujus Dissertationis semel tantum, forte fortuna tum proxime adstant ægroto, manifeste auribus perceperunt. Nimirum in medio fere pectoris *internum* quidam *fridor, crepitansque motus*, instar duorum lapidum fabulorum fortiter confriktorum per aliquot minuta secunda, vago, incertoque tempore, sub vario ægri stantis, sedentis, cubantis, ambulantis situ, sed sine ægroti dolore, aut alia gravi molestia, manifeste audiebatur. Quæ ipsa res mire commovit ægrotum, ut medico non permiserit saltem, sed & commendaverit olim instituendam corporis sui exanimis sectionem, & sedulam hujus phænomeni causæ inquisitionem. Quæ fuerint toto illo ad-

adhibita remedia quinquennio, brevitatis studio non enumeramus, ad ipsum finem nostrum præfixum directe non facientia.

SECTIO ET OBSERVATIO PRACTICA.

§. VII.

Instituta, 18 a morte horis, abs Præsides & chirurgo Molwiz præsentibus mortui Dna. Vidua, Generali Commissario belli Dn. de Boldenwein, Consiliario bellico Dno. Oetingero, D. Seegero, tum Poliatio Stuttgardiano aliisque, d. 3 Sept. 1726.

(*α*) Extus in pectore nullum vitium, sed calor quasi naturalis, reliquo corpore gelido.

(*β*) Pulmo dexter undique adnatus pleuræ, sterno, & diaphragmati, mediante tunica cartilaginea albida: sinister fuit liber.

(*γ*) Uterque pulmo refertus pure cocto, fluxili e bronchiis copiose promanante, discisso ubicunque pulmone: dextri vero lobi hic ibi grandinibus s. minimis tuberculis & duabus quoque vomicis, obstiti.

(*δ*) In sinistro pectoris cavo feri flavescantis uncix circiter decem, in cavo pericardii parum.

(*ε*) Cor flaccidum, pallidum: in dextro ventriculo polypus sesquipollicem latus, albidus, mucocarneus, solidus, valvulis tricuspidalibus venæ cavæ & columnis illis carneis circa orificium venæ cavæ in auricula dextra implicitus, in utroque extremo, extensus in venam cavam inferiorem, & arteriam pulmonalem, longiore existente ramo in vena cavæ: hic polypus tota longitudine ad unam cum dimidia nostrates accedebat ulnas, versus extremitates ramorum, in medio albidorum & solidorum, adhærebant grumuli sanguinis.

(*ζ*) Cordis ventriculus sinister & vena pulmonalis libere patuli erant, supra cor autem collocatus omnium oculos, & Doctoris Maucharti præcipue manus ad se convertebat amplissimus quidam faccus mole sua cor cum suo pericardio longe superans, in quo delitescens peregrinum corpus ab extra mox tangebatur; faccus hic probe examinatus exhibuit stupendum aneurysma arcus aortæ, mox supra cor ita dilatata, ut duos fere pugnos viriles admitteret, insimulque in tunicam cartilagineam indurata, cujus interior superficies crusta laminaque friabili, aspera erat obducta.

(*η*) In sacco hoc aneurysmali conclusum polyposum concrementum, septem uncias pendens, solidum, album, planoovatum, quatuor pollices Parisinos totidemque lineas longum, atque duos pollices novemque lineas latum, adhærens ad latus sinistrum, aortæ, & basi sua toti pa-

rieti s. lateri inferiori aortæ, in aneurysma expansæ, affixum, ut pendulum quasi esset inter orificium aortæ, quod patet in cor & valvulas sigmoideas, atque inter lumen aortæ superius, quo sanguinem dimittit ad inferiora & superiora totius corporis. Illud tamen lumen superius, sive canalis aortæ supra polypum collocati orificium non statim oculis se sistebat, exempto licet concremento polyposo, sed sanguine grumoso circumcirca quasi obturatum erat. Sanguis ergo a cordis sinistro ventriculo propulsus debuit via obliqua trajicere ad latus dextrum concrementi polyposi.

Dissectum hoc concrementum apparuit undique solidum, durum, consistentia cochleam vel ostream referens.

(9) Hepatis pars convexa undique diaphragmati connexa: lobus extimus versus colon macula livida notatus: substantia illibata: nulli cystidis felleæ calculi.

(ι) Lien tunica spissiore pallida obductus.

(κ) Pancreas paulo durius.

(λ) Ventriculi & duodeni nulla labes: aliqua intestina inflammata. Plura vetuit adsans defuncti uxor.

§. VIII.

Corollaria ex hac observatione varia, usu medico se commendantia, facile esset deducere plurima: e. g. quibus quantisque damnis sanitati vitæque insidiantur aperte & occulte, effectu citius tardiusve se manifestante, errores in diæta, excessus maxime in vini usu frequentes, longi, graviorefque: quam cito & frequenter culina œconomix humanæ turbetur, ventriculus nempe cacochymiam acidam, cardialgiam, anorexiam, flatulentiam ructuosam, nauseas, vomitusque incurrat, atque sic e digestionem & chylicationem vitia tot propullulent alia & acuta & chronica mala gravissima: massa sanguinea sic a principiis vini spirituosis exagitetur, in orgasmum rapiatur, accendatur, serum & lymphæ coagulentur, partes solidæ nimis stringantur, indurentur, & solida non minus ac fluida à particulis acidis atque terrestribus increassentur: hinc modo inflammatorix, rheumaticæ, spasticæ, arthriticæ tensiones, febrilis intemperies: modo obstructions minorum atque majorum vasculorum sanguineorum & arteriarum lymphaticarum, glandularum, viscerum, ipsiusque etiam phthisis, cum tuberculosa tum ulcerosa, genesis: sanguis crassus, lardeus quasi, & per annos tanto minus corrigibilis, quo magis in diæta æger persistat incorrigibilis, efficiantur: concrementa polyposa originem & incrementa sumant: vasorum sanguineorum induratio, incrustatio, ossificatio &c. &c. subsequantur, maxime si & flos quasi lymphæ per excessus in venere dilapidetur, spiritusque exhauriantur, & animi affectuum anomalia & eccentricitate fluidorum motus exagitetur, turbetur,

fo.

solidorum vero tonus per graves animi excandescencias intendatur atque nimium stringatur?

§. IX.

Item, quæ sit materia modusque fiendi polyporum s. cordis s. vasorum sanguineorum? Quomodo nempe sanguis peccans & consistentia crassiore mucoso-terrestri, particulisque figentibus, coagulantibus acidis refertus, & vel motu nimis languido quasi stagnans, vel nimio motu a'iunde per spasmos aut obstructions ad cor & vasa ejus majora repercussus atque congestus sufficientem secum ferat causam materialem concretionis polyposæ? Unde polyporum quasi punctum fixum nucleum, punctum adhesionis, constituit ipsa sanguinis una alteraque guttula segnius promotæ, & frequenter in corde quidem columnis ventriculorum cordis carneis, vel ejusdem valvulis adhærens inspissatur, & indurefcit sensim sensimque, novæ sanguinis fibras magis magisque adsciscit, donec in omnes dimensiones, plus minus notabiles, & in nostro præsentis exemplo ad stuporem magnas augetur. Quomodo hanc polypi genesis confirmet particulæ & appendices vere adhuc sanguinæ, rubræ, grumosæ, quæ uno continuo filo cum reliquo corpore polypi albido & duriore cohærent, adglutinatæ: aut mera talia concrementa rubra sanguinea, instar grumorum, in ventriculis cordis ejusque majoribus vasis, genita pauco ante mortem tempore in morbis, qui vel languidum cordis atque sanguinis motum, vel anomalum, & varias respirandi angustias important?

§. X.

Item, quod à sanguine crasso, mucido, qualis in hoc ægro diversis vicibus toties vena secta detractus est, & chronicæ obstructions, & acutæ possint oriri, neque hinc semper & necessario sequatur cachexia & hydrops, sed & febris inflammatoria, lenta, phthisis &c. Phthisis vero pulmonaris tuberculosa, quam *Mortonus* (g) appellat, transire in ulcerosam, & multifariam hujus visceris labes, tubercula cruda, vomica, & ulcerosa purulenta phthisis, patens atque diffusa concurrere possit soletque: ipsa tamen ulcerosa & purulenta subito quasi evolvi & erumpere vel rupta vomica, vel putrescentibus & suppuratis tuberculis, vel superveniente inflammatione in suppurationem terminata.

Quod non male asseruerit *Barbeyrac* (h) nullam fere phthisin dari, in qua non levis quidam dolor in pulmonibus percipiatur: quam infidi

sint.

(g) Richard. Morton. Phthisiologiae, in 8. Lond. 1689. p. 129. sqq. p. 131.

(h) Barbeyrac, sur les maladies de la poitrine, du cœur &c. 8vo. à Amsterd. 1731. p. 185.

sint halcyonii dies phthysicorum, quos brevi communiter mors excipiat! Hæc aliaque phænomena pro dignitate jam non prosequimur, in duo alia potius intenti, quæ *thema* nostræ *dissertationis* constituunt: *alterum* scil. quod per totum morbi decursum pulsus intermittente nunquam, inæquali vero paucissimis saltem ante mortem diebus laboraverit noster ægrotus: *alterum*, quod sonus stridoris & motus crepitantis manifestum in pectore, juxta §. 6. aliquando ediderit.

§. XI.

Ut vero singularis hæc aortæ pulsatio dilucide explicetur, paucissima de pulsu in genere prælibabimus. *Pulsus* (*i*) *cordis* & *arteriarum* est alterna dilatatio & contractio, illa diastole hæc systole dicta, unde tangenti digito in arteriæ diastole motus & percussio incurrit ab impulso in vâs sanguine, quæ proprie pulsus est, sed & post hanc dilatationem motus percipitur subductorius, constrictorius, angustiore facta diametro. Arteriæ vero distenduntur, & diastolem patiuntur, à sanguine fortiter impulso, sanguis à corde propulsatur in arterias, arteriæ vi tonica contractili resistunt impulso per cor sanguini, atque dum cor à contractione sua expulso remittit, & ipsa se contrahunt, sanguinisque progressum adjuvant. Unde patet, arterias esse in diastole, quando cor in systole est constitutum, & vice versa, solis exceptis in corde arteriis coronariis.

Locus, in quo pulsantes arteriæ tanguntur ordinariè, aliquando & visu percipiuntur, est in carpo interius, ubi decurrit arteria radialis: alias etiam in dorso manus inter pollicem & indicem, ut aliquot exemplis confirmat *Tulpius* obs. med. l. 3. obs. 45. In temporibus, arteriarum temporalium: in collo, carotidum: extraordinariè in prolabiis, in digitorum apicibus atque lateribus &c. &c. Paucis, ubi arteriæ notabiles non profunde jacent sub cute, & ossibus subjectis sustinentur. Sed in emaciata & hæctica persona adulta tetigit Præses pulsus arteriæ magnæ in medio integumentorum abdominis. *Zachias* (*l*) meminit pulsationis in abdomine hypochondriacorum. *Pechlinus* (*m*) pulsus arteriæ magnæ in abdomine sub linea alba observabilis in morbo incognito: *Columbus* (*n*) ejusdem arteriæ magnæ, in abdomine tactu perceptibilis ob intestina sursum retracta.

Pulsus cordis vero, præternaturalem quidem, auribus, quoque percipi

(i) Omnium, quorum ad nos memoria pervenit primum nomen pulsus Hippocrates ætatis prodidit, inquit Galenus de differentia pulsuum c. 2.

(l) Zachias de affect. hypoch. l. 2. c. 6. p. 365.

(m) J. N. Pechlinus, observ. 6. l. 2. p. 211. sqq.

(n) R. Columbus de re anat. l. 15. p. 497.

cipi posse tot exempla, ad protrusionem, imo fracturam costis usque inducendam, stupenda testantur (*o*). Pulsus carotidum in distans auditum in cephalalgia testatur *Bartholinus* (*p*). De pulsu cordis distinctoque motu diastaltico atque systaltico, quatenus sc. in utroque contingit fibrarum cordis muscularium, sed diversarum contractio, distincte tractavit & ingeniose jam olim *Pechlinus* (*q*).

§. XII.

Differentiæ pulsus: naturalis atque præternaturalis respiciunt (α) tempus, quo singulæ pulsationes absolvuntur: unde pulsus vel tardus, vel celer, vel frequens: (β) intervallum singularum pulsationum: unde vel æqualis, vel inæqualis, intermittens, vel intercurrentes &c. (γ) Spatium, quod arteria in dilatatione occupat: hinc plenus, magnus: vel vacuus, parvus, exilis. (δ) Robur, unde robustus s. fortis: debilis, myurus, deficiens: durus, mollis.

§. XIII.

Pulsus simpliciter æqualis dicitur, qui juxta allatas differentias temporis, intervalli, spatii, roboris eandem ordinate servat dimensionem, sine notabili mutatione interveniente: *Secundum quid æqualis* audit, qui cum aliqua saltem vel aliquot mutationibus in modo allegatis differentiis contingit. Inverso modo se habet pulsus inæqualis. *Æqualitas* talis & *inæqualitas* pulsus spectatur vel in pluribus pulsationibus, s. ictibus, invicem collatis, & vocatur *collectiva*, seu *systematica*: vel in una saltem pulsatione, diciturque *singularis*. Inæqualitas pulsus variæ & nimis, eheu! quantæ a veteribus maxime subtiliter excogitatæ sunt differentię, quas transmittimus: ex illis vero ea, quæ vocatur pulsus intermittens, lipis nota est atque tonforibus (*r*).

§. XIV.

(o) E. R. Camerer in disput. de palpitatione cordis authores allegat varios, qui exemplis rem confirmant. p. 6 Thef. 4. In Philip. Nerii, 50. annos palpitationem cordis passi, cadavere fractas inde 2. costas refert Casalpinus in art. med. l. 6. c. 20. Et cordis palpitantis ictus in adolescente tam vehementes, ut distincte præ foribus conclusis nonnunquam audirentur, narrat *Tulpius* obs. l. 2. c. 25.

(p) Th. Barthol. hist. anat. 18. c. 1. p. 33.

(q) Joh. Nic. Pechlinus disput. de fabrica & usu cordis, Kilon. Ao. 1676. art. 11. & in collect. disput. anat. select. abs. celeberr. Hallero edit. Vol. 2. p. 325. sqq.

(r) De pulsibus, eorumque differentiis, plura tradunt specialiter Galenus l. cit. Thom. Fienus, Semiot. in 4. Lugd. 1664. part. 2. c. 8. p. 231. sqq. Laur. Bellipi de urinis & pulsibus in 4. Frft. & Lips. 1685. p. 65. sqq. In compendio nervose pulsuum rationes tradit G. W. Wedel in Theorem. med. P. 3. f. 3. p. 95. sqq.

§. XIV.

Pulsus intermittens, qui cessat & iterum redit, ut Mœbius tradit in institutionibus, vel qui pausam quasi harmoniæ microcosmicæ innuit, ut Wedel. in theorem. explicat, ordinariè sumitur pro una pulsatione ommissa, emanente, sic ut e. g. numerentur 1. 2. 3. 0, i. e. fiant pulsationes numero tres, æquali temporis intervallo distantes, quæ vero sequi deberet quarta pulsatio, emaneat, pausam quasi musicam faciat, tum vero iterum pulsare pergat arteria. Pausæ vero hæc vel breviores sunt, vel longiores, vel frequentiores, post singulam ex gr. tertiam, quartamve pulsationem redeunt, vel rariores post decimam, vigesimamve quamque pulsationem repetitæ. Talis pulsus intermittens vocari amat systematicus s. collectivus, habito respectu ad plures arteriæ ictus. Pulsus vero intermittens singularis respicit ipsam unam quamque arteriæ diastolen, seu pulsationem, quæ non est continua sed interrumpitur aliqua quiete, aut cessatiuncula, & intermissione unius particulæ in ipsa diastole, ut describit Fienus. l. c.

§. XV.

Intermittens, κατ' ἐξοχήν ita dictus, sc. collectivus ille §. 14. distinguitur à myuro deficiente, qui instar caudæ muris sensim imminuit, & tandem deficit, & à myuro reciproco, seu recurrente, qui sensim quidem imminuit, sed vires sumit, iterumque redit, ideoque hi myuri successive in viribus & plenitudine desciscunt, vel plane per notabile intervallum cessant, cum in pulsu intermittente subitanea fiat interceptio pulsationis, brevissima vero interposita pausa redeuntis. Videtur itaque D. D. *Khern* (s) pulsum intermittentem confudisse cum pulsu deficiente, cum observationi suæ titulum præfixerit: pulsus naturaliter intermittens, & in ipsa tamen observatione testetur, se in illo viro inedia exhausto, & motibus convulsivis exagitato, imo & reconvallescente eodem sanoque sæpius observasse nullum sensum alicujus pulsus arteriæ (procul dubio radialis in carpo, tangendi pulsus loco ordinario, nullam enim plane arteriam in homine vivo & sano pulsabile absensum est) percipi potuisse.

§. XVI.

Pulsus intercurrentis est, docente *Fieno* "in quo post aliquas pulsationes, intercurrit una pulsatio supervacanea, seu una plusquam deberet. Unde de hic pulsus est contrarius intermittenti; nam in intermittente post aliquas

(1) E. N. C. cent. 2. obs. 158. p. 324.

„ quas pulsationes unus deficit ictus, in intercurrente contra post aliquot
 „ pulsationes unus ictus superabundat (t). Intercurrens hic pulsus, in-
 „ quit *Wedelius* (u), vix nomine notus hodie, in praxi occurrit sæpius,
 „ nominatim in polypo cordis, & palpitatione cordis, quando extra fe-
 „ brem cor inordinate tremit & palpitat: si hunc pulsum quis noverit,
 „ affectum extemplo agnoscat, & velut ex ungue leonem; durantem ve-
 „ ro nec paroxysmis absolutum merito habebit suspectum, ac polypi cor-
 „ dis indicem". Alibi & anteriore quidem tempore (x) inquit: inter-
 „ currentem vocamus pulsum, qui inter ictus ordinarios quasi, (licet obs-
 „ cure nonnunquam evolvantur, neque pateant æque minus distinguen-
 „ bus) micationes s. ictus offert extraordinarios plures vel pauciores, eos-
 „ que frequentes; & mechanice demonstrari posse putat, si concipiamus
 „ coloraturas, ut vocant, an cachinnos potius sæpe musicos? Quando fle-
 „ xiles soni breviores velut intercurrentes alios essentielles, talem pulsum in-
 „ tercurrentem obvenire statuit duobus potissimum in casibus, & extra fe-
 „ brem quidem, primo in palpitatione cordis, ubi per paroxysmos visat-
 „ tur, tam diu ac ipse motus hic p. n. durans: manifeste tunc ipsi pulsu
 „ legitimo illegitimos intercurrentes ictus commixtos deprehendi, quo gr-
 „ mescentia sanguinis velut sorex se prodat: secundo autem in aliis con-
 „ stanter & continuo quasi, citra interpolationes talismodi, seu paroxys-
 „ mantes vices, in illis qui polypum in corde gerant, sive intra vasa à con-
 „ gulo sanguinis, sive extravasatum (*) e coagulo lymphæ, sed a casu
 „ ab alto, seu aliis injuriis externis enata occasione.

Atque sic velut duplex cordis motus occurrit, alter naturalis, micans
 pro modulo suo, & præternaturalis alter, intermicans seu intercurrentis,
 cum non ictu uno absolvatur. Sinit ergo hic pulsus intercurrentis speci-
 men frequentæ pulsus cum inæqualitate.

§. XVII.

*Pulsus hic intercurrentis genuinus distinguitur ab intercidente, quem πα-
 ρειπίπτοντα vocant, & cui definitio Fieni §. 16. magis quadrat, qui in
 intercurrenti, quod ille, intercurrentis, singulæ pulsationi naturali com-
 mixtas & coherentes, debiliores quidem & obscuriores habeat p. n. les,
 continuatas usque ad novam quamque naturalem & evidentem pulsationem;
 in pulsu autem intercidente fiat per intervallum unius, pluriumve
 naturalium pulsationum, novus superaccessorius, distinctusque ictus.*

Q q q 2 Differt

(t) Fienus, Semiot. P. 2. c. 8. §. 5. p. 247. plura de pulsu intercurrente tradit.

(u) G. W. Wedelius, Exercitat. philologico-med. Decadibus duabus, nem. 13. p. 47 f.

(x) G. W. Wedelius in E. N. C. Dec. II. A. 2. obs. 145. p. 320. f. de pulsu intercurrente.

(*) Authoris verba servavimus, licet obscura.

Differt etiam intercurrentis genuinus a recurrente, quod hic post pulsum successively imminutum, & instar caudæ muris deficientem, citius tardiusque vires denuo sumat, iterum redeat, atque adeo recurrat. Vocant alias hunc recurrentem, quoque myurum reciprocum, & deficientem reciprocum.

§. XVIII.

Causæ pulsum cordis & arteriarum in genere alterantes, mutantes e censu rerum nonnaturalium & præternaturalium multæ varixque possunt esse. Cor robustum validumque: vel debile ac languidum: aut spasmò, flatulento aere, pure acri, sero fervido agitatum, irritatum: aut sero pericardii, vel pectoris, vel pure in empyemate pressum: vel mala pectoris conformatione angustatum: aut sanguine grumoso, polypis infarctum, distentum in suis auriculis vel ventriculis: aut vulneratum: aut valvulæ cordis arrosæ, in cartilagineam, osseam, lapideam substantiam induratæ, Arteria ossesacta, incrustata, aneurysmatica, compressa, vulnerata, obstructa, polyposa: venæ cordis majores, cava sc. & pulmonalis, sanguine grumoso, polypis obstructæ. Sanguis crassus, viscidus, flatulentus, malignis, volatilibus venenatis particulis refertus: aut nimis paucus, exhaustus; aut nimis copiosus: affectus animi, amor, excandescencia, gaudium, mœstitia, terror: pulmonum infarctus, obstructio, constrictio spasmodica: ex his aliisque causis modo turbatur spirituum in fibras cordis musculares influxus, atque sic mutatur cordis motus: modo ventriculi cordis & auriculæ arteriæ venæque, majores præfertim, debitum sanguini comæatum occludunt, ut in ramos libere non possit propelli: modo ipse sanguis copia nimia, aut crassitie, grumescencia, aut elastica expansione nimis resistit cordis & arteriarum impulsibus: modo nimis parca quantitate peccans, vasa & cor non fatis replet &c.

§. XIX.

Sed quæ specialis causa sit, cur alius pulsus sit intermittens, alius intercurrentis &c. & quæ signa vel probabilia vel certa illius causæ sint diagnostica, res est altioris indaginis? Intermittentis quidem pulsus §. 15. præterquam quod is nonnullis perpetuus per aliquot, imo multa lustra sine incommodo, nedum gravi morbo, & ab ipso Præfide aliquoties, & ab aliis (y) observatus est quasi naturalis, variæ passim inno-

(y) E. N. C. C. 2. obs. 58. p. 324. Lentilius Miscel. Pract. P. I. p. 193. Senibus familiarem, & in plures annos absque noxa durantem observavit Pechlin. obs. 7. l. 2. p. 214. Bonet. med. septentrion. l. 2. f. 21. c. 3. p. 492. b.

innouerunt causæ: menses ingruentes apud nonnullas (z): subinde febres malignæ (a): Cordis convulsio (b): Scorbutus (c): Peripneumonia (d): Ulcus cordis (e): Intermittentis per 3 aut 4 dies pulsus in ægro e dysenteria, & hanc consequente febre tertiana faber, lambricus crassitie digitum æquans, & longitudine brachium dimidium, quo excreto pulsus ad pristinum rediit (f). Hydrops pectoris (g). Cor magnum ac amplum sine pericardio ullove vel minimo ipsius vestigio, cordis palpitationis, deliquiorum, asthmatis, pulsus intermittentis causa (h): Polypus auriculæ cordis dextræ (i). Talia vero concrementa polyposa plus minus solida auricularum & ventriculorum cordis, nec non ejusdem majorum vasorum inquilina pulsum induxisse intermittentem, integra auctorum sylya resonat, sic, ut ideo hanc ipsam pulsus intermissionem plerique medici celeberrimi constituerint signum polypi cordis diagnosticum. Sic polyposa in præcordiis latentia concrementa duobus maxime signis detegi, nempe diuturniore cordis palpitatione, eaque ob levem occasionem recurrente, atque pulsus inæqualitate & cum lipothymiis juncta intermissione statuit celeb. Fr. Hoffmannus (l).

§. XX.

Atqui vero cum e præmissis §. 19. pateat pulsus intermittens, & transitorii, & habitualis, chronicique, tot diversas haberi causas: itaque non licet, e pulsu intermittente polypum cordis, vel ejusdem auricularum aut majorum vasorum, statim & certo arguere: aut eundem negare ideo, quod pulsus nunquam observetur intermittens; id certe ultimum confectarium sponte fuit ex observatione practica, quam in limine disputationis recensuimus, e morbo & morte B. Dn. Momæ, utpote cui pulsus a potiori quidem tenuis fuit, & depressus, sed æqualis semper integro vitæ ultimæ quinquennio, exceptis saltem ultimis duobus

(z) Idem Pechlinus: obs. 7. l. 2. p. 215.

(a) E. R. Camerarius disput. de febr. tertian. mal. p. 4.

(b) Steph. Blancard anat. pract. c. 1. obs. 39. p. 92.

(c) Pechlini obs. libr. 2. o. 7. p. 215.

(d) In peripneumoniæ principio. E. N. C. Cent. 6. o. 1. p. 181. & in pleuritide sæpius. Bonet Med. Septentr. l. 2. f. 21. c. 3. p. 492.

(e) Riverius observ. med. c. 2. o. 77. Pechlini obs. 7. l. 2. p. 215. Blancard. Anat. pract. c. 1. obs. 67. p. 169.

(f) Riverius obs. med. c. 3. o. 3.

(g) Uratjav. obs. pract. de hydrope pectoris c. 1. p. 5.

(h) N. Tulpius obs. med. l. 2. c. 25. p. 134. ff.

(i) Riverius obs. cent. 2. obs. 77.

(l) F. Hoffmann. med. rat. system. Tom. IV. P. 4. p. 280. f. §. 10.

bus tribusve diebus. §. 5. quamvis post mortem detecta fuerit non modo insignis placenta polyposa in principio aortæ, cordi proximo, (§. 7. n) sed in dextro quoque cordis ventriculo polypus notabilis solidusque sit deprehensus, quale concrementum utrumque polyposum, tenax, albidumque nemo paucis demum ante mortem diebus coaluisse somniabit.

§. XXI.

Cum itaque & nosmet ipsi plures à morte secuerimus, in quibus nullam verisimiliorem pulsus prægressi intermittens rationem invenire ac prætexere valuit, quam solidas concreciones polyposas in cordis vel auriculis vel ventriculis, vel majoribus vasis sanguineis, vel separatim, vel junctim; quamplurimæ etiam aliorum medicorum fide dignissimæ observationes idem testentur, quæri posset: *cur in substrato casu nostro, & præsentis adeo enormi concremento polyposo aortæ, pulsus nunquam fuerit intermittens, & ne quidem intercurrentis, sed æqualis semper, licet tenuis, debilisque?* Ad tentandam hujus phænomeni explanationem præmittimus primo, quod intermissio pulsus sit actio cordis & arteriarum imminuta vel abolita ad breve tempus, dum inter plures eodem temporis intervallo naturaliter repetentes, pulsationes, una, pluresve deficiunt, emanantque: *secundo*, quod igitur vel obstaculum aliquod occurrat, quod sanguinis æqualem per arterias cursum subinde moretur, intercipiatque: vel impetus vigorque cordis sanguinem propulsantis aliquando deficiat: vel cor spasmodice per intervalla & ad momentum constringatur, eodemque momento sanguinem nec admitrat, nec emittat: *Tertio* autem, quod varix requirantur circumstantiæ, ut qualiscunque talis causa in activitatem vel jugiter, vel per vagas periodos deducatur, nimirum obicis, e. g. polypi magnitudinem, soliditatem, pondus, situm, mobilitatem vel immobilitatem, viarum angustiam, sanguinis lentorem, copiam, orgasmum, congestiones &c.

Atqui vero per rationes phænomenorum, supra recensitorum in historia morbi & visi reperti, ob hujus viri cor debile, flaccidum, minime vel magnum vel robustum subsumimus, tanta vi sanguinem non fuisse propulsum, adeoque nec adeo violenter allisise ad objectam in aortæ principio placentam polyposam: ob enormem dilatationem aneurysmaticam, quæ plurimum spatii inter concrementum illud polyposum & parietem aortæ dextrum reliquit, sanguinem minus turbatum fuisse in suo progressu, maxime per ramos superiores aortæ: ob illius placentæ polyposæ fixam accretionem & adhæSIONem ad latus internum sinistrum aortæ aneurysmaticæ nullam mutationem in constantia & per-

petuitate fluxus sanguinis præternaturalem esse illatam: maximum vero & præsentaneum omnino syncopes cardiacæ periculum imminere oportuisse, vel anomalæ saltem pulsus, maxime etiam intermittens atque intercurrentis, causam, si instabile, liberum, fluctuansque fuisset ingens hocce polyposum aortæ concrementum: ob situm hujus concrementi, non in ipsis auriculis & ventriculis cordis collocati, illud non potuisse tantum præjudicare, positis quas modo præmissimus reliquis conditionibus, motui sanguinis per aortam progressivo.

§. XXII.

Quod vero *ultimis vite diebus pulsus sit observatus varius, & inæqualis*, cum diu ante per annos æqualis perstiterit, in promptu est ratio: nempe vires, appropinquante morte, magis magisque exhaustæ, sanguis lentior redditus ac inertior, polypus abusus, illa aortæ polyposa placenta multo procul dubio recentior, dextro ventriculo inhærens & in arteriam pulmonalem non modo, sed auriculam quoque dextram atque venam cavam inferiorem longiore extensus cauda, novamque incrementi materiam grumulosque adhærentes sanguineos exhibens, circulum sanguinis plus turbare indies, & pulsam reddere anomalum, & inæqualem non potuerunt non.

Ita *pulsus antea jugiter tenuis debilisque causæ* manifestæ hæ nobis fuisse videntur *præcipue*: sanguinis e cordis sinistro thalamo evibrati allisio ad oppositam in aortæ principio placentam polyposam, viamque illius obliquam semicircularem ad latus dextrum concreti polyposi: nec non aortæ hic loci enormiter expansæ, & in duritiem non modo cartilagineam induratæ, sed intus etiam lamina friabili aspera obductæ, vires systolicæ plurimum imminutæ.

§. XXIII.

De aortæ prope cor induratione cartilaginea & incrustatione interna friabili osseo-lamellata, non est, quod multum commentemur. Prostant infinita fere apud varios Auctores, *Riolanum, Bartholinum, Ruy-schium, Blancardum, Blasium, Tulpium* &c. præcipue vero passim in *E. N. C.* exempla, cordis & auricularum atque valvularum ejus, arteriarum, quin & venarum induratarum, vel in cartilagineam, vel osseam, quin lapideam substantiam. Et quis in misero corpore nostro locus, quæso, tutus est a calculorum concrementis? Cum ipso sanguine e vena profilientes lapillos observavit in viro 72 annor. *Bonetus (m)*: in vena portæ & hæmorrhoidalibus calculos invenit *Columbus* &c.

Plu-

(m) Bonet. med. septentr. l. 2. c. 2. p. 493. f.

Plurimas talis etiam ossificationis præternaturalis historias & alienas & proprias recensuit beatus & longiori vita dignissimus D. Joh. Salzmannus (n). Materiam sane ossificationis ac petrificationis abunde per vitam suam ingurgitavit ægrotus noster, gulæ illecebris, vinoque nimis deditus.

§. XXIV.

Supereft, ut rarissimum striduli & crepitantis soni in cavo pectoris subinde editi §. 6. phenomenon expendamus. Fragorem, qui alias ob tunicas, vasa, viscera intus in corpore subito rupta subinde auribus manifeste, & in longinquum, quasi a sclopeto exploso, in aliis observatus legitur (o), non appellamus illum singularem strepitum, quod sonus ille neque pernix, neque fortis adeo fuerit, sed lentus, obtusus, neque etiam semel tantum acciderit, uti fragores solent, sed pluries. Crepitantem vero nominamus, quoniam aliquantulum stridulum decrepitantium super prunis ardentibus salium referre sonum nobis videretur, vel & crepitationem ossium (p); stridorum vero specialius determinavimus comparando cum sono attrictorum mutuo duorum lapidum arenosorum.

Pulsam diximus, (in titulo & contextu hujus dissertationis) quoniam cordis ac aortæ pulsu sonus ille crepitans extra dubium excitatus, eo etiam loci in cavo thoracis auditus est, qui cordis & aortæ situi responder; unde igitur singularis hic pulsus crepitans, & quo acciderit modo paucis subjungemus. Interna superficies aortæ aneurysmaticæ, obducta fuit crusta laminaque friabili asperaque, (§. 7. §) hæc, vel in aliquanti contractione aortæ systaltica, vel in expansione diastaltica, vel constrinxit, arctavit, in se ipsas coegit, vel extendit & diltraxit, aortæ lamellas friabiles, asperasque, & motus systalticus aortæ propius admovit hujus superficiem internam ad insignem, quam continebat, placentam polyposam, solidam, duramque, & motum attrictionis stridulum adauxit. Conspiraverit procul dubio mox sanguinis motus progressivus auctior, à motu corporis, vehementi tussitione, mox intestinus sanguinis motus expansivus, orgasticus e febris hæctica, erroribus in diæta, intensior redditus: quales causæ remotiores cum non

(n) Joh. Salzmannus in disput. de ossificatione p. nli. Argent. Ao. 1720.

(o) Beatus celeb. noster Lentilius in E. N. C. C. 1. obs. 96. p. 189. it. in Miscel. med. pract. P. 1. p. 219. a. ibid. p. 277. ut innumeros taceamus alios.

(p) Crepitationem ossium plerique vocant medici, vid. Courtial sur les os. obs. 8. p. 54. Strepitum & crepitationem juncturarum vertit ex anglico Geuderus in Havers osteol. p. 215. Strepitus ossium vocatur in E. N. C. append. ad Cent. 1. & 2. p. 196.

non semper præsto fuerint, aut satis semper activæ, aorta etiam valde dilatata locum transeunti fecerit sanguini, & continendæ placentæ aneurysmaticæ, & cor non valde musculosum & robustum fuerit, ideoque sanguinem remissiore vi in aortam expulerit; itaque hoc phænomenon crepitationis neque perpetuum fuit, neque adeo frequens.

Qualis fuerit pulsus arteriæ in carpo sub ipsissimo illo aortæ pulsu actu crepitante, an intermittens, an intercurrents, an myurus, an vero saltem pro ordinario suo modulo tenuis? Observare non potuit Præses, cum illi ipsi phænomeno non nisi semel adesse licuerit, hoc ipsum vero brevissimæ durationis tum, & ordinariæ, fuerit.

Quæ possent ultra e sæcundo hoc casu practico deduci porismata, transeant. Sufficit nobis pro instituti ratione id præstitisse, quod ad finem §. 10. sumus polliciti, usu sane medico minime destitutum.

Quamvis etiam denique veros solidosque polypos internos, uti per certa dignoscere signa, sic arte medica tollere, attenuare, resolvere, vel saltem incrementum inhibere difficillimum sit, tamen non absolute judicamus impossibile, per ea, quæ jam olim Galenus, Malpighius & sagacissimus ille Commentator in Patini abstrusum pectoris affectum, post mortem polyposum deprehensum, in E. N. C. Dec. 3. A. 1. append. p. 111. ff. tradiderunt.

T A N T U M.

LXIV.

J. GEORGII BECK

WISBADENSIS

DISSERTATIO HISTORIAM

DE VIRO, PALPITATIONE CORDIS ET ASTHMATE
 VIOLENTO MORTUO EJUSDEMQUE VISCERUM, CUL-
 TRO ANATOMICO NUDATORUM MIRABLEM STRU-
 CTURAM, EXHIBENS.

Giesse Decemb. 1718.

P R O O E M I U M.

Quandoquidem casus, sine praxia humani intellectus aut rationis meditatione contra morborum perniciosos insulsi, prisca, quae apud Gracos olim nata est, Arti medica, suggererunt experimenta, quorum, ex Tabulis sacerdotum sanctorumque, sacris, collectio & digestio, nec minus ipsorum morborum, quoad tempora, periodos, crises, curationesque observatio, Hippocrati Coo tantam apud omnes conciliarit dignitatem, excitavit gratiam, posuit perpetua memoria monumentum; nemo non ab illis usque temporibus, maximam sensit necessitatem, non modo ea, quae casu, sed etiam, quae ex isto postea consilio & comparatione aut similitudine, innotuerunt, condide, dextre & judiciose consignandi describendique.

Fuerunt equidem, Dogmaticorum imprimis tempore vera & solida observandi methodi seu ἐμπειρίας, sycophantae & otores (a) qui eam vilem, circumforaneam & literato viro profus indignam semper existimarunt. In quos quadrat illud (b) Baconis Verulamii, dum, Homines, inquit, abduxere se à contemplatione naturæ atque ab experientia, in propriis meditationibus & ingenii commentis susque deque se volutantes. Neglexerunt postea, qui commentando in aliorum scripta, & disceptando, tempus consumserunt, & multo Medicinae damno illud operose egerunt, quod apposite culpatur (c) idem Illustris Angliæ Cancellarius: cum enim, inquit, diligentiores literarum Coryphæi ad id collimare debeant præcipue, ut arti quam profitentur, aliquid præclarum adjiciant, hi contra in secundis tantummodo consistere sat habent, vel subtilis interpretis vel antagonistæ vehementis & nervosi nomen ambiunt, vel compilatorem dictorum ab aliis toties & ad nauseam coctorum, agunt. Tandem post tot seculorum decursus, profundasque Scholasticorum tenebras, restauratis scientiarum ornamentis, surrexerunt quidem historici & observatores medici, horum autem plurimi, quia speculationibus delectati, in hypothesebus condendis nimis fuerunt solliciti, plus noxæ, quam fructus attulerunt: (d) „ Nam hi „ homines imbuerunt & infecerunt observationum doctrinas suas, opinionibus „ quibusdam & conceptibus propriis, quos potissimum in admiratione habent, „ aut artibus, quibus maxime addicti & consecrati sunt, cetera omnia illis „ deliciis insipientes & quasi intingentes; licet fuco admodum fallaci, imo perniciosissimo.

Nec desunt tamen, qui servata aut revocata vera Hippocratis observandi & observata consignandi ratione, multum utilitatis medicæ arti attulerunt.

R r r 3

Quod

(a) Conf. Bagliv. prax. L. 2. c. 2. p. m. 155.

(b) De augmento Scient. L. 1. fol. m. 21.

(c) l. c. p. 22.

(d) l. c. conf. m. cit. Bagl. prax. p. m. 156.

Quod si enim Aetii, Celsi, Dureti, Hollerii, Jacotii, Ballonii, Septalii, Riverii, Sydenhami, opera evolvamur, non latere nos potest, quanta fidelitate ingenuitate & judicio salutarem scientiam & artem, fecundare studuerint. Quid dicam de Actorum Hassnienfium, Collegii naturæ Curiosorum, Anglorum, Germanorum, Gallorum &c. Borelli, Pechlini studiis in observationibus rite condendis? Laudes usque quaque maximas gratefque merentur horum labores, & calcari addunt omnibus, quibus cordi est, ut medica ars sit locuples armamentarium & Gazophylacium, ad opificis rerum omnium gloriam & vite sanitatisque humane subsidium, quo nullum diem prætermittant, quin observando & experiendo, sub directione intellectus sobrii, inquisitionis diuturnitate & constantia cum luce & methodo partes suas absolvant.

His probe perpensis, me quoque optimam navaturum operam credidi, si thematis inauguralis loco Historiam & observationes de palpitatione cordis & asthma vehementissimo, prout in viro quodam, ante duos & quod excurrit, annos hic loci annotata cujusque summa in Ephem. Nat. Cur. Cent. v. A. 1717. à Cl. Dno D. Verdriesio, Academiæ hujus Professore Excellentissimo, quod quidem ad visa in cadavere reperta spectat, sicut illa à teste oculato quodam accepit, relata est, candidè & accurate, quantum quidem ingenii mei tenuitas admittit, proponerem.

Quam intentionem ut dscenter exequar, in tria Tractationem dispescam capita: 1. Historiam Initii incrementi & finis palpitationis cordis & asthmae eorumque, quæ à primis juventutis annis, huic viro contigerunt, quæ ex propria ejus narratione immotuerunt tradet. 2. Caput visa post mortem in cadavere defuncti exhibebit. 3. Denique meditationes circa eadem addet.

Faxit Deus O. M. ut hæc quoque in sui nominis gloriam, proximi que salutem cedant. Tu vero B. L. fave & vale.

C A P U T I.

Historiam Initii incrementi ac finis Asthmatis & Palpitationis Cordis in presenti agroto, continens.

§. I.

Habitus corporis florens, robustus, procerus torosusque, qui prima juventute Nostrum ornaverant, mentis alacritatem, ingenii que aciem, affectuum pondere firmatas, recondens, ad gravia serisque vitæ genera subeunda idoneum reddiderunt. Hinc studiis incumbens, diligentissimam animi applicationem exercitiis corporis in Academijs usitatis, quæ equitacione

tatione, pugilatione, saltatione &c. absolvi solent, junctam, nec non gravissimos in diæta errores, constanti & renovato quasi robore ferebat.

§. II.

Postquam vero, sepositis annis academicis, munera, ad quæ vocatus erat, rite obeunda, quietum ex parte corporis, agitatedum vero negotiorum multitudine, irarum accensis sæpissime, ignibus, respectu animi, inperabant vitæ genus, verti subinde cœpit pagina. Cum enim vix aliquot annis præfuisset muneri suo, cujus molestias frequentibus diæta erroribus, comestationibus, cerevisia, vino, potu thee vel caffè incondito ordine ingestis, superaddito deinde tabaci fumo multo, abstergere tentabat, variis sanitatem conturbari sensit symptomatibus, quæ collecta, mali hypochondriaci ideam absolvebant. Huic vero, cum à Medicis motum corporis, una cum potu, i. e. diluentibus, aperientibus, commendari, panacæ instar, audiret, sibi ipsi consulturus, horis ab officii legibus solutis, venatum ibat equo vectus, cujus cursu concitatori imprimis delectabatur.

§. III.

Attamen nihil à suo regimine percepit commodi, sed potius maximum damnum inde reportavit. Nam dum aliquando equi quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum lapsu gravissimo una cum bestia prurit in terram, & saltu, artuum integritatem servaturus, caput equi transiliens impingit pectoris sternum lapidi durissimo, tanto cum impetu, ut fragoris sonum, ex cavo pectoris profugum, aures suas pulsasse pro certo habuerit. Hoc infortunium, tamen ardorem persequendi feram inhibere non potuit, sed potius excitavit, donec dolor thoracis & levis respirandi difficultas obicem poneret. Domum ergo rediens, lapsus prægressi incuriosus, malis, quibus quotidie mordebatur, ut ab hypochondriis solum pendentibus medelam à Medicis querens, sine levamine mansit, usque dum ad acidulas ablegaretur Swalbacenses. Hinc subsidium, quamdiu potavit undas salutare, motu leni corpus exercuit, quiete animi diætaque stricta usus est, sensit gratissimum.

Domum vero reversus, atque, suero onere die nocteque pressus, clandestinum subrepere humeros, post 6. hebdomadas, à potis aquis, dolorem, frigere brachium dextrum, ridigis quandoque, in eodem latere digitis manus, stupore denique sensum naturalem genu supprimi conquestus est, & medelam expetitam obtinuit, remediis ex liquoribus osis, formicarum, cochleariæ, &c. confectis.

§. I V.

Vix superata fuerunt hæc sæpissime recurrentia mala, cum anxietas præcordiorum indies aucta obrepit, palpitate aliquando cor pulsusque, modo ad 10. modo ad 20. ictus intercipi, observantur, præcipue noctu; hæctenus autem sudore erumpente iterum sopita sunt. Tulit hos, durissimi mali, prodromos, sensim sensimque graviore, per decem & ultra annos. Interea quovis vere tussis ferina acerrime miserum concussit, diutius cruciatura, nisi excretio per sputum liquoris falsi, supervenisset finemque torture fecisset. Postea spatio aliquot septimanarum, pleniore sanitate gaudere visus, perfectæ dulcissimam spem abrumpi doluit sæpius per glandularum colli, faucium, tonsillarum tumores, inflammationes & ulcera. His autem medelam quærens, in manus chirurgi cujusdam incidit, cujus audaci jactantia persuasus, singularis, & à vulgari, si Diis placet, longissime recedentis salivationis mercurialis curæ se subjecit, scorbutum, quo se laborare tum temporis credebat, cujusque Domitorem chirurgus ille præ omnibus sive Medicis sive Chirurgis se profitebatur, aut potius jactabat, per oris glandulas profusus. Turpetho autem minerali, vulgatissimo, non arcano remedio, sicuti quidem opinabatur æger, harum rerum ignarus, excitatam fuisse illam salivationem, ipse chirurgus diu post confessus est. Nihilominus tamen glandulæ illæ faucium & colli post hæc immunes mansere, quamvis universalis, perpetuo durans corpori debilitas simul fuerit inducta. Interim adhuc redit veris appropinquantis vel etiam præsentis signum, tussis ferina quotannis, quæ se aliquoties decocto lignorum mitigari, non tamen plane profligari passa est, nisi excretionem supra jam dictæ materiæ falsæ superveniente.

§. V.

Inter has dirarum copias non sinit anxietas præcordiorum, una cum sensu regionis diaphragmaticæ, quasi cingulo constrictæ, sed potius crecebat quotidie, comitesque trahebat secum sudores nocturnos, interdum copiosos admodum, quibus accedebat renalis ambitus dolor, cruris dextri stupor & frigus fere perpetuum, atque urina excreta sabulo rubicundo copioso fecunda.

Dum hæc ita cessere, gratia Principis implorata mutavit Nostri munus, cum sparta, honoribus non multo plus conspicua, quam laboribus graviore, vita sedentaria molestiore, casibus denique, iram & tristitiam per vices moventibus, noxiore. Sed quid! voluntas humana in sui perniciem tam studiose prona est, ut pessima quæque vertici inhærentia prætervideat, pravisque cupiditatibus obediendo omnibus miseris, quæ jam prope distabant, portas amplissimas aperiat. Idem Nostro accidit,

accidit, qui ægritudinum jugo gravissime pressus, earundem tamen, ob mentis, à negotiorum cumulibus, distractionem oblitus ad comestiones iterum, crapulas & vinosas ventris inundationes & post eas tabaci fumos, animi, sicuti perbelle dicunt, relaxandi causa sese composuit, quæ omnia cane pejus & angue fugere debuerat. His ergo per plures annos protractis, supra citatorum symptomatum exacerbationem, præmii loco reportavit. Palpitatio cordis imprimis, gravior solito, & anhelosa ad ascensum & citatioribus gressibus, respiratio, insensibilissimi vitæ hostis signa, facta sunt quotidie majora. Decubitus, imprimis in latere sinistro, ut & in dorso admodum molestus fiebat, quo situ ex improvviso vel somno captus si afficiebatur, anxietas summa & asthma ad situs mutationem impellebant eum. Invenit autem nullum commodiorem, quam decubitus in anteriorem corporis partem, capite & thorace in proclive declinatis.

§. V I.

Jam deum Medicorum consilia & auxilia videbantur, si unquam, necessaria. Advocatus unus & alter, qui, postquam officii, vitæ & diætæ genus pensitabant, plethoram l. saltem sanguinis motum citatiorem circa præcordia, (cum præcipue mali hypochondriaci radices, circulum cruoris per infimum ventem lentiorem seignioreque efficere judicabantur,) missionem sui postulare videbatur. Missus est etiam ad plures uncias cruor, qui frigidus, pleuriticum exacte referebat, & in momento symptomatum remissio. In promptu etiam erant aperientia martialia, & imprimis acidulæ Swalbacenses, minus quidem prospero exasse successu. Postea præter dicta salia volatilia & fixa, succinata, cinnabarina in usum vocabantur, urgebat enim Medicos suos æger sed omnia incassum. Manebat namque perpetuo palpitatio, licet illa remissior fuerit pro mentis corporisve aut placidiore vel vehementiore agitatione. Tum temporis etiam in brachio sinistro usque ad carpi arterias sentiebat mirabilem pulsus subsultationem, quam verbis vix exprimere poterat. Repetere etiam brachiorum frigus digitorumque stupor.

Nondum finitus est malorum circulus, corporis enim macies, surarum flacciditas, volæque manus torpor ad extrema serpere mali venenum monebant. Æstate igitur, salutis cupidus, ad aquas medicatas iterum provocante desiderio, suasu Medici & amici, qui in palpitacione cordis ipse optimas invenit, aquas Selterenses bibendi ductus, locum quo scaruriunt, petiit.

Avide etiam, ac si ex Betheldæ lacu quinta Essentia concentrata hic latitaret, hausit illas aquas: Et ecce! videbantur ea omnia, quæ pessime semper eum habebant, remittere; liberior esse respiratio, & cordis constantior actio. Ubi notandum, ægrum, quando rheda vectus est,

Disput. Medico-Pract. Tom. I. I. S s s

semper optime se habuisse, quare confitebatur sæpe: *Es thue ihm recht wohl wenn er fabre.* Lætus igitur repetit domum, alacriter aggreditur negotia, quæ hucusque in cumulos accreverant, expedienda, aquarumque portionem cito derelinquit. Vix autem 6. vel 7. septimanis munerum debita solverat, cum recrudescunt celerrime omnia, quasi in acervum coagmentata. Nihil tamen magis torquet ægrum, quam asthma & palpitatione illa cordis; appetitus hucusque languidior, jam plane deficit, & vires labascunt, ut cunctas à laboribus, animi retrahere cogeret curas, insomnes etiam noctes, quas tamen à pulvere ambrato benigniores habuit. Tum vero vidisses adstantes amicos ac circum ægroti lectum volantes vetulas, omnes fuisse Medicos: hunc aquam cinnamomi sine vino, alium Tincturam corallorum veram, alium sal volatile oleosum, arcano modo præparatum commendare, hanc quarundam herbarum fasciculos collo appensos atque scrobiculo cordis impositos, pro hoc corroborando & confortando in cælum attollere, aliam alia & infinita, laudibus celebrare. O quanta cura corradebantur omnia! dicam fere scribebant Medico ordinario, in cura mali pertinacissimi tam infelici.

§. VII.

Cum igitur paroxysmus ingrueret, vitæ propediem imposturus finem, accersunt alium Medicum, cujus dexteritatem tantis extollebat una dicitissimarum vetularum, (quarum gratiam inprimis studiose sibi conciliare maximum suæ famæ lucrum ex Machiavello Med. credunt multi, monitumque *Joh. Kunckelii* sarcasticum ambabus arripiunt manibus) encomiis, ac si ex orco mortuos revocare posset, ordinarii præsentiam ad aliquot temporis momenta evitantes, ne forte, collatæ sententiæ, spem letho proximi suffurarentur. Decernitur igitur, cito citius sanguinem esse mittendum, *scorbutum* debellandum, & salia acria, pectori inimica ibidemque hospitantia & asthma dirum excitantia, ad urinæ vias esse ableganda. Mittitur ideo sanguis, dorsum, resolvente emplastro, ad flatus, orificium superius stomachi occupantes & diaphragma irritantes, discutendos, sit venia verbo, implastratur. Millepedum succus propinatur, herbæ antiscorbuticæ in infuso sorbentur, & plura alia. Jam salva res erat. Tribus diebus agitur hæc contra vim morbi mortisque, tandem etiam, quia tussis ferina, quæ rursus infestans miserum, ad vomitum incitabat, Ipecacuanha infundebatur, sed incassum. Post jectigationes potius molestas, anxietates immensas, sudores frigidus, aer elapsus è pulmonibus, os, nondum opinantis, clausit, ut recenti ingressus amplius concederetur nullus, quo ipso, transactis 49. universæ vitæ annis, totius tragediæ cum vita Finis.

C A P. II.

(*) Conf. Laborat: ejus chymic. part. 3. c. 17. p. 316.

C A P U T II.

Visa reperta in corpore defuncti exhibit.

§. I.

Solent vulgo plerique hominum, nescio qua superstitione aut religione perterriti, exodisse corporum defunctorum sectiones & inspectiones, unde etiam, antequam Charontis cymbam conscendant, sollicitè cavere solent, ne profectores cadaveri ultimam vim inferant, quam tamen à vermibus & putrefactione sufferre coguntur. Nolter autem, cujus vitæ miseras paulo ante pluribus recensui, longe meliorem fovit sententiam; is enim sæpissime morbi pertinaciam miratus, causæ ejusdem perscrutationem habuit longe dignissimam. Eapropter sæpius & paulo ante agonem monuit serio Medicos, ut cadaveri suo manus inferrent doctè violentas, quo tandem patefceret, quis & qualis, tam infensus, vitæ suæ fuerit antagonista.

Placuit igitur consilium, atque admotus culter anatomicus ea qua decet methodo. Observata autem in cadavere sunt sequentia.

§. II.

Habitus corporis externus videbatur macie per universum ambitum consumptus: nam panniculus adiposus omnis evanuerat, fibræ musculares exsuccæ, ut & ipsi muscoli plane, flaccidi erant.

Cum ad pectus aperiendum, (hoc enim præcipuam merebatur inspectionem) costarum inciderentur cartilaginosa interstitia, profluxit è latere dextro parum aquæ, sub remotione autem sterni, rumpebatur præter opinionem pericardium, citra consuetudinem molle, ut exinde efflueret pars aquæ lixiviosæ, cujus copiam solito paulo majorem continebat.

Tum vero oculos feriebat spectaculum stupendum, Cor namque magnitudinis prodigiosæ, pinguedine multa obductum, tumens durumque, mucrone durissimo rotundo & tumente, cito tamen flaccescens, profluente nimirum, undenam data porta, incertum, sero copioso circa auriculam dextram, cujus natura, quia cum pericardii liquore subito commiscebatur, inquisitionem fugiebat. Magnitudinis admirationem auxit, attento, spectatus, oculo, situs cordis horizontalis, diaphragmati immediate incumbens. Videbant tum temporis, omnes qui aderant, thoracis cavitatem ita à corde hoc magno oppletam, ut pulmonum alæ

arcte costis appressæ affixæque, vix minimum suæ per influentem aërem expansionis spatium habuerint liberum.

§. III.

Nec tamen hisce absolvitur stuporis pagina, sed plura occurrunt notanda: nempe dexter cordis ventriculus ut & auricula concretionem bipartita alba, dura, fibris quamplurimis albis h. e. polypo conspiciantur impleta. Tunica etiam interior arteriæ magnæ prope egressum è corde ad latitudinem 4. digitorum ossea erat, cultri aciei manuumque conatui fortiter resistens. Exterior vero crassior quidem solito, duritie tamen minor & paulo succulentior. Substantia pulmonum parvorum dura admodum, colore à sano vix recedente, nihil præterea morbofi monstravit. Hæc monstra pectus hoc aluit.

§. IV.

Descendamus ad abdomen; quod vix incisum erat, cum confestim profluxerunt aquæ paucae. Hepatis autem, cujus pondus quatuor fere transcendebat libras, substantia scirrhusa, dura, folliculum recondebant bile turgidum. Præterea lienem vidissem magnum, globosum, rotundum, durum, nigrum infarctumque. Ren vero uterque insigni flacciditate pollebat. Vesica tandem nihil morbofi exhibebat, & reliqua etiam viscera sic satis videbantur salva, cum imprimis temporis angustia, specialem eorundem inspectionem vetaret, quapropter scenam hanc absolvimus.

C A P U T III.

Meditationes circa Historiam sanitatis, morbi, mortis & eorum, que post mortem in cadavere secto visa sunt, proponit.

§. I.

Pulchre non minus quam vere, *Illustris Verulamius (f)* de corpore humano effatus est, quod varia ejus & subtilis compositio & fabrica, effecerit, ut sit instar organi musici operosi & exquisiti, quod harmonia sua facile excidit, atque in eo consistere plane Medici (addo mentis) officium, ut sciat humani corporis lyras ita tendere & pulsare, ut reddatur concentus minime discors & insuavis. Detexit namque diligens

(f) de Augm. Scient. L. 4. c. 2. p. m. 103.

gens & perspicax Anatomicorum cura (g) quod ex tenuissimis fibrillis nervis tot nervi, nervorumque reticula, complexus; ex fibrillis vero carneis, tot filamenta, fasciculi & tandem muscoli & ex utrorumque contextu & compositione mirifica, tot cavitatum, membranarum, vasorum & viscerum numeri orti, & suo quovis ordine dispositi, admirandum solidarum corporis nostri partium systema efficiant. Monstravit insuper ratio & experientia, nervos rigati undis placidis, quas spiritus veteres succum nervorum recentiores vocandas statuunt, à quarumque circulo contractorius partium motus peragitur: arterias vero venasque sanguinem continere, expansivum motum exercentem: à quorum mutua combinatione & legitima dispensatione, ita, ut unius visus alterius vires non nimis præponderet, partium solidarum tonus oritur. (h).

§. II.

Atque ex his solidorum fluidorumque motibus constat, corpus humanum hæcenus à reliquorum animantium machinis non multum distare. Ut vero homo sit, alia à summo Creatore inspirata ipsi est substantia, quam mentem & animum dicimus, cujusque naturam variis cogitationum effectibus aliquo modo dignoscere, nunquam satis exhaurire possumus. Ab hac dependent omnes motus in corpore nostro observabiles, tam, voluntarii, quam involuntarii (i). Quando itaque corporis solida & fluida ita sunt inter se connexa, ut motui mentis obsecundent, & contra hæc ab illis iterum afficiatur, vivere dicitur homo. Cum vero mutuum illud actionum motionumque commercium, blande, sine ullo, ulla in parte impedimento aut doloris sensu perdurat, sanitate, & quidem optima frui dicimur: & tum videre licet harmoniam jucundissimam, quovis omnium musices instrumentorum concentus superantem.

Ut autem vita hominis & quidem sana conservetur, tria imprimis sunt postulata: (1) ut mens suos motus & operationes, neque nimis celeriter, neque nimis tarde in corpus exserat, quam ejusdem partium utraque species sufferre potest, si enim nimis celeriter h. e. impetuose agat, liquidum nerveum ad cor & extrema abundantius protrudet premetque, ut nervis contractione spasmis & crispatura affectis, sanguinis circulus per vasa sua, & inde dependentes se & excretiones impediatur: si nimis tarde, sanguinis vis expansiva renixum nervorum superabit, unde motuum suffocationes orientur.

S s s 3

(2) Ut

(g) In hac re prolixius demonstranda præter Ill. Bartholinus, Malpighium Ruysch, Verbeiniam & multos alios occupatus fuit imprimis longiori vita dignus, perspicacia & diligentia celeberrimus Georg. Bagliv in tract. de fibra motrice.

(h) Legatur omnino Cl. Dn. D. Verdrie de Equilibrio mentis & corporis p. 45.

(i) Quomodo distent hi motus, docet Celeberrimus Bobnius Circul. anat: prolegom. 29. p. 451. si, quod ille de spiritu animali affirmat, de mente dicas.

- (2) *Ut corpus à nativitate nulla labe insigni aut morbo sit labefactatum.*
 (3) *Ut res non naturales pro dispositione & temperie & ad mensuram perspirationis adhibeantur.*

§. III.

Hæc igitur si applicemus ad Nostrum subjectum, videbimus facile rationes, cur ejus juvenus fanitatis ornamentis non fuerit exuta, quamvis mentis conatus in studiorum operibus ingens, & errores dietæ, h. e. ingurgitationes cibi potusque excessu, quantitate & qualitate peccantes, fuerint frequentes? Nam ex utero materno tulit corpus nulla labe vitiatum, quod potius ita dispositum erat, ut partes sanguinem vehentes à nervis succoque ejus non potuerint superari, neque hæc ab illis supprimi, sed in debita reciprocatione versantes, alternis vicibus unum alteri cesserint, & ad pristinum tensionis statum redierint, unde valetudinis prosperæ conservatio gratissima. Quamvis autem mens studiis inhærens, has vel illas partes magis tendat, alias vero negligere cogatur, & exinde dissonantia oriatur, corporis nihilominus motus & exercitia, quibus mentis actio ad universum corpus & imprimis desertas paulò partes v. gr. ventriculum, intestina, musculos voluntarios &c. revocatur, cito sopiunt quasi concitata &, & stimulant sopita. Et quandoquidem exercitia corporis stomachum roborant, ac præter alia, transpirationem augent, hinc à cibo potuque oppletiones, non comestim lædere potuerunt, sed potius, ad reficiendos per exercitiorum labores deperditos humores, opem tulerunt. Quamdiu igitur corporis motus mentisque æqua per vices dimetiebantur lance, tamdiu sine labe sensibili fanitas, sine debilitate robur & omnia sine discrimine manebant. At alia longe facies apparuit, cum officii ratio aliud vitæ genus imperasset; dies enim noctesque sedere, musculorum motu destitui, ingratum & incommodum Nostro erat.

§. IV.

Videamus vero brevius, quid *vita sedentaria* damni adferat suis cultoribus in genere, & erit haud difficilis applicatio ad Nostrum.

Exferit autem noxas suas primo fere in infimo ventre & quidem ante omnia in ventriculo, cujus actio potissimum motu peculiari, tam proprio à structura ejusdem pendente, quam à circumventibus visceribus, imprimis à diaphragmatis reciprocatione, promotò, absolvitur.

Etenim dum sedemus in silentio quasi, & nostris saltem cogitationibus, & quidem non adeo jucundis, auscultamus, respiratio fit nec adeo fortis, nec adeo frequens quam decet, hinc simul diaphragmatis tardior motus, unde stomachi modo ad superiora protractio, modo ad inf-

inferiora depressio, & ad intestina impulsus fit lenior & parciòr, quo fit, ut quadruplex fibrarum ordo, ex quibus tunicæ constant, suo quoque officio non adeo alacriter præsent; deest igitur simul ingestorum sufficiens concussio, volutatio & consequenter comminutio, seu ut hodie quamplurimi loqui amant (k) tritutatio, in tantas minutias, quæ deinde liquidum chylosum constituunt. His accedit, quod hac ratione cum sanguinis transitu per vasa stomacho propria lentiore & aortæ cœliacarumque pulsu languidiore, calor deficiat, & liquoris gastrici (l) quem fermenti nomine inique oderunt, ex convexitatis tunicæ villosæ glandulis effusio supprimatur, quæ tamen omnia simul sumta, ad perfectam ciborum comminutionem sunt requisita maxime necessaria.

Ut nihil dicam de aliis adjumentis digestionis, motu interno hepatis & motu musculorum abdominis &c. Glutinofum igitur, crassum, nec satis subactum chylum è ventriculo tum temporis prodire in aprico est, hunc autem in duodeno minus corrigere ac perficere possunt ad solvendum, diluendum, attenuandum liquoris chylosi consistentiam, jugiter alias affluentes liquores, bilis & succus pancreaticus. Hi namque & ipsi à vita sedentaria vitium contrahunt duplex: ut scilicet peccent defectu & consistentia, atque, quod quidem ad bilem spectat, accurata physiologia docet, ad hujus confectionem plures conspirare abdominis partes, vasa, viscera (m). Splenis siquidem fabrica arte observata, docet officium suum in eo præcipue consistere, ut sanguis propediem per portarum venam ad hepar transiturus, reddatur fluidus admodum, lymphæque tenui, aut si mavis spirituosa turgidus evadat, ut in angustiis hepatis, separationem eo facilius patiat. Omenti præterea binæ venæ epiploicæ docent, sanguinem lymphæ obesa prægnantem viam repetere hepatis eum in finem, ut decenter abundet materia illa pingui; oleoque, cujus maxima pars bilis concretum efficit, ut nihil dicam de mesenterio & intestinis, quorum quæque vasa venosa cruorem suum mire mutatum, ad hepar mittunt, nullam ob aliam rationem, quam ut in hepatis carceribus, sua quoque deponant spolia.

At vero inter sedendum incurvata corporis varieque & constanter inflexa figura, naturalem horum viscerum vasorumque situm immutat, motumque à diaphragmate reciprocantem & musculis abdominalibus oriundum, & apprime necessarium coercet ac supprimit, unde viscerum liber-

tas

(k) De hac inter Cl. Archib. Pitcairn. Medicum Edimburgensem ejusque defensorum Thom. Boeri & Joann. Astruc. Med. Tholos: Medic. & Chirurg. Profess. disceptatione legi possunt Mémoires pour l'hist. des sciences & des beaux arts, à Trevoux 1714. mens Nov. p. 1993. conf. m. Hist. de l'acad. royale des sciences A. 1711. p. 37. prodit quoque analysi systematis de trituratione gallice Pat. 1712. leg. m. Du. D. Verdries Diss. de Actione Ventriculi.

(l) Judice Excell. Du. Bergero de Nat. Hum. p. m. 133.

(m) Conf. Malpighi de lien. 2. Drelincourt de lienos; Bobn. c. anat. p. 290. Berger N. H. p. 214.

tas suffocatur, vasa premuntur, intorquentur, in diversa quævis tra-
hantur, unde eorundem oscula clauduntur, viæ angustantur, cruorif-
que motus invertitur, impeditur, stagnantis igitur coacervatio, tumor,
vicinorum pressio, & præter infinita mala, glandulas mesentericas me-
saraicasque & ab iisdem se & excretiones, afficientia, in hepate im-
primis cruoris fit angona, qua facta, hoc feriari cogitur: bilem ergo
chylificationi adeo gratam non effundere potest in duodenum. Idem esto
iudicium de pancreate, cujus situs prope primam lumborum vertebra
sub fundo & postica parte ventriculi, ab incurvato corporis positu, pres-
sionis damna secretionem & excretionem in intestinum destinati succi,
invertentia, vel leviter inspicienti, ob oculos ponit. Quod vero ad con-
sistentiam bilis spectat, illa quoque vitium contrahit, dum partes oleosæ
ob recitatam pressionem vasorum & viscerum, retardantur, ut præter
subtiliorem lympham salinam, acrem, paucis olei atomis conspersam ni-
hil ad hepar commicare queat.

§. V.

His ita se habentibus, non mirum est, quod chylus oscula & vias
lacteorum & parce intret, & ob molem crassitiemque, tardiorum pro-
gressum molitur, fascinatim imprimis pressione & quiete immoderata am-
bientium, mesenterii oscillationibus.

Cum igitur cordi affunditur, ad perditorum restitutionem, chylus
crassus parvusque, hujus systole & diastole multis modis pervertuntur;
illa, contractio nimirum, cito absolvitur, hæc vero tardius, unde inæ-
qualis pulsus imprimis oritur; cordi autem vicinus pulmo, omnem ejus
liquorem immediate è dextro thalamo excipiens à tenacis cruoris resi-
stentia infarctus, deinde difficilem respirationem patitur. Hinc vero ul-
terius in universas corporis latebras se insinuat malorum caterva, quam,
si omnem depingere vellem, instituto meo injuriam facerem. Unicum
dicam de motus sensusque emporio, cerebro, cujus mirabili substantiæ,
imprimis corticali, infinitis & labyrinthis vasorum sanguineorum con-
globationibus textæ, cruor vitalis perenni circulo affunditur, ut secre-
tus ex eo subtilis liquor, lymphæ tenuissimæ subactissimæque similis,
olim spiritus, hodie succus nervorum audiens, sine intermissione prema-
tur ex cerebro & cerebello, partim in universum corpus, ad motum &
sensum necessitate naturæ requisitos, partim vero, in particularia loca,
pro speciali nutu, imperio & voluntate mentis mittatur. Hic loci idem
sanguis, ob moram in pulmonibus, à corde segnus propulsus, atque
ad promptam secretionem ineptus, variis occasionem præbet ærumnis,
torpori sensum, memoriæ labili, motuum vitalium, naturaliumque
remissioni, unde tamen toti œconomice pessima serpensque afficitur la-
bes.

Omne

Omne malum jam per circulum augetur multiplicaturque, ut fere,
unde principium dependeat, ignores. Intestina retinent, deficiente flui-
do humectante scybala, absente nervorum succo, molestiam menti de-
ferente, roburque ad excretionem muscularibus intestinorum fibris sup-
peditante. Stomachus cibos diutius quam par est, retinens, maximam
eorundem partem convertit in mucum acrem viscidumque, à cujus pon-
dere & rosione oriuntur nausæ, vomendi conatus & ipsæ quandoque
vomitiones, tussis stomachales &c. Hi tandem calamitatum cumuli in
hypochondriis ultimam crudelitatem exercent, & miras spasmodicas ten-
siones, obstructions, flatuum incarcerationes, anxietates, inquietudi-
nes, & sexcenta alia producunt, ut nihil dicam de scorbuto, calculo
renum & vesicæ, scirrhis hepatis & lienis, quæ mala imprimis acce-
dere solent, quando sedendi consuetudo longius pertinaciusque protra-
hitur.

Tanta à nimia vitiosaque corporis ejusdemque partium fluidarum ac so-
lidarum quiete oriuntur incommoda.

§. VI.

Magis fortasse salutare effectus producet motus ab incondita motione
mentis ortus? Neutiquam! etsi ex accidenti aliquando promanet in il-
lud utilitas [n]. Ut plurimum enim turbata illa animi agitatio ab objecto
tam grato quam ingrato excitata, ordinem ad perennem vitæ prorogatio-
nem destinatum pervertit, & omnia quæque in perniciem cæco tumultu
projicit.

Ira præcipue, quæ insania brevis est, quæque nihil intempestivius (ut ait
verbis [o] Cl. Pechlini) hominem magis quam ullus effectus sibi eripit,
aliumque ostendit à se ipso, miscet quadrata rotundis. Aspice enim exter-
nas habitus humani mutationes: ô quantum distat ab illo, quem vul-
tus ad honestatem, humanitatem, suavitatem, hilaritatem compositus,
omnium amori commendaverat? Illum, accensis irarum ignibus, miran-
tes frontis indecoræ rugæ, supercilium fastuosum, pestilentiarum halitus,
dirarum fumi, odio acerrimo dignum & meticulosorum & generosorum,
diverso tamen effectus, producit.

Hicne autem sine nervorum, fibrarum musculosarum, viscerum mi-
rifica stricturæ & relaxationis vicissitudine, sine fluidorum, modo retar-
datione, modo acceleratione agi posse putas? Quem vero intellectus vi-
res eousque dereliquerint. Aspiciamus saltem bilis ex hepate in ventricu-
lum regurgitationes, atque exinde flavi viridisque liquoris vomitiones;

per-

[n] Conf. Pechlini observat. 22. 24. ubi metum & terrorem morborum remedia
proponit.

[o] Obs. XXV.

Disput. Medico-Pract. Tom. II.

perpende noxas potus post iram, morte lenta vel subitanea ut plurimum obliuandas.

Cur post iram appetitus plenaria, & tam difficulter restituenda, destructio, brachiorum pedumque tremor & diu durans vacillatio, lipothymia & alia innumera; ut de memorie imbecillitate, iudicii defectu, nihil dicam? Anima sane quid agat nesci, sibi que non amplius conscia est, nam non sani sunt quos ira possedit, sapienter iudicante [p] Seneca, decoris oblita, necessitudinum immemor, in quod capit, pertinax & intentata, rationi consiliisque preclusa vanis agitata causis, ad despectum equi vetricis habitis, riuinis simillima, quæ super id, quod oppressere, franguntur. Non ergo mirum, si nervos modo constringat modo relaxet, uno enim fere momento, erratico conamine, vix cor, hepar, diaphragma corripuit, ad artus provolat, manus ad certamen roborat, pedes ad fugam incitat, huc illuc agitat, audaciam, metum, calorem, frigus, ruborem, pallorem, uno omnia ictu execut.

Hæc sane æquale flumen sanguinis & spirituum turbant, non in uno, sed pluribus locis, unde vero sanguinis eruptiones, vasorum obturationes, viscerum tumores, tonus omnium inversus & debilitatus, non oriri non possunt; si imprimis occasio sæpius vel quotidie, imo in horas concitet mentem sibi non constantem.

§. VII.

Perniciosa hæc sunt, fateor. Non minorem autem, si non maiorem sanitatis labefactatæ culpam affert dietæ malitiosus error. Maximam autem habet, cum præcedentia presso pede sequitur.

Mensa siquidem, præcipue vespertina, prodigiosa manu [g] ad gulæ irritamenta, prout libido ingeniosa reperit, comparata, blanditur avaro stomacho, eundemque antea corrugatum & contractum, vi suavi replet, molesta deinde distendit, noxia gravat.

Cum autem ab assumpta ciborum copia læsio imminere persentiscatur, à fluidi ingurgitatione, sanitatis, hilaritatis denique poculo & titulo comitata, medela petitur, non quidem malo consilio, sed pessimo tamen eventu. Etenim (1) aer nocturnus, transpirationi adeo insensus, perennem superfluorum effluxum retardat, unde humorum moles augetur, motus adeoque circulatorius se & excretorius pervertuntur. 2do Autem stomachus distentus atque à sedenti iterum figura pressus elevat hepar, & cum eo diaphragma ad superiores pectoris regiones propellit, quo thoraci spa-

[p] L. r. c. r. de ira.

[g] Ubi absurdos etiam rogat in libamina succos, inque suum damnum lingua sapore furit.

Legi merentur, quæ soluta ligataque oratione graphice monuit Venantii Rucati salitudo s. querela de tempore p. 45. 49.

spatium angustatur, sanguinis per aortam fluxus versus inferiora retardatus ad superiora adigitur; per cavam vero refluxus contrario modo afficitur vel mutatur. Præterea idem ventriculus, pancreas, cui pulvinaris instar incumbit, ad vertebra duriores & resistentes comprimit, unde hujus actio, secretio nimirum succi & effusio in duodenum invertitur. Et quid dicam de arteriis & venis ipsum ciborum ventriculum circumdantibus? Quarum illæ cruorem à cœliaca affluentem excludunt; hæ vero eundem ante receptum expellunt, ut hinc exsanguis & frigidus vicinis interim nimia copia turgidis & calentibus visceribus. Atque si nervorum à pari vago, post emissos furculo cardiacos pneumonicosque orientium, juxta œsophagi latera descendentium, conditionem spectemus, eadem fore, quæ quoris canales, patiuntur. In ea scilicet, quæ principia spectat, regione, repletionem, in inferioribus vero inanitionem, patiuntur atque ex ea ratione quietum primo ventriculum observes & ad ciborum comminutionem ineptum: orificii deinde superioris inquietudinem, unde nausæ, vertigines, scotomix, tandem cordis pulsus celeriores, ultimo aliquo modo suffocatos, hinc lipothymia, eclipses virium, pulmonum spasmus, qui difficilem respirationem, asthma & plura producit mala.

Paucis, centeni ex his sequuntur effectus, œconomiam corporis sensim & subito labefactantes.

His tandem si pestifera accedat consuetudo, qua cœnam consummant tabaci fumo, hæc imprimis fiunt: saliva superstes sana elicitur & ejicitur à glandulis faucium, orisque siccitas removetur potu novo cerevisiæ vel vini, quæ fumi spicula salina, oleosa, acria, in faucibus hærentia, eluunt & ad ventriculum portant, ubi languentem fibrarum motum violentica provocant, ut nolens volens ciborum contenta ejiciat, idque pro re nata, excitataque violentia, æνω vel κατω præterea, advecta sanguini dicta acrimonia, motum ejusdem intendit, & ad transpirationem insensibilem, imo sudorem cogit celerrimum, quæ operatio in se quidem salutaria est, quia autem vasa tandem & membranæ cito citius simul exsiccantur, corrugantur, crispantur statumque acquirunt rigidum vix unquam corrigendum, maxime nocet. Ultimo spiritus vini vel ut politior paulo nec adeo vulgaris sit titulus [r] Essentiæ spirituosæ, aqua vitæ, ultimum his rebus finem imponunt: vi autem sua stimulantæ fibras partemque solidas, & coagulante fluida, varia superaddunt incommoda, atque noxas, ab antecedentibus natas, augent: sero imprimis sanguinis

[r] At nunc dira, malum! subitè mutatio mentem, nec phlegthontes lingua recusat aquas.

Mollibus & succis spiritibus abinthia potas, corruptæque, placent caustica vina, gulæ.

Nec bibis, ut fallas tristera medicamine sensum.

sed bibis, ut sitias, perpetuumque bibas. L. c. Ven. Fac. p. 53.

insidias struunt coagulando & inspissando, unde vasa illud separatim ventilitate ejus flumen retardant ut stagnet, qua stagnatione facta in ipsa iterum vasa damna extensionis rptionisque, œdematis, hydatidis, ascitis, hydropis causa, redundant.

Hæc omnia si ad morbos, à vitæ genere, ex vita sedentaria, affectibus animi & dactæ erroribus, composito ortos, reflectamus, causas, cur imprimis hypochondriaci mali facies apparuerit in nostro, docent ita clare, ut comparatione dictorum non opus sit, nisi crambem recoquere velimus.

§. VIII.

Progredior potius ad ea, quæ morboso jam corpori maximum attulere damnum.

Fuisset sane equitationis exercitium, non ultimum auxilium, quo, tot sanitati affricatas maculas abstergere potuisset, at vero, quoniam in hoc quoque passu ad extremum dilabebatur, infortunio, quod à tot aliorum exemplis monitus, prævidere poterat, into debebat, mactatus est: ex quo concatenata mala, ut vitæ insensibilissimi hostes, orta sunt. Etenim, à lapsu illo graviore, quo ruit in terram pectusque lapidi impactum est, sex imprimis contigere, (1) Tunica aortæ ascendens & arteria pulmonalis distractæ, extensæ, elongatæque sunt, unde (2) Cordis situs mutatus. (3) Sanguinis à corde receptio & propulsio inversa. (4) Diaphragmatis motus præpeditus. (5) Denique respiratio difficilis. (6) Prima ad cordis magnitudinem & tunicæ aortæ in os coalitum, fundamenta.

Hoc rerum statu, peculiatis sanguinis dispositio & copia erat necessaria, si non subito omnia corruere debebant; nimirum, fluidissima & mollissima: illa, ut, non obstante vasorum angustatorum resistentia, cordis impulsui facile indulgeret, atque coacta spatia transfret, hæc vero, ne renixu suo cordis debilitati hoc tempore robur, superaret. Ex ea ratione ab acidulis Swalbacensibus sensit commoda: regimen namque vitæ ad strictas sex rerum non naturalium leges comparatum erat. Aquæ nimirum salutes potæ, fluxilem reddebant cruorem; cibus autem & potus ex facillime solvendis, digerendisque partibus constans, chylum sanguinemque suppeditabant sibi similem; animus præterea, curis & affectibus tristioribus vacuus; somnus placidus; excernendorum, quorum singularis tum temporis habebatur ratio, excretio. Hæc omnia eo collimabant, ut facili, blando, suavique flumine appelleret ad cor vitale nec etat injuriamque ipsi illatam obliniret.

Cur vero domum reversus, aquarum gratias tam cito amisit? Ratio in promptu est, quia contraria e contrariis facile elucescunt, & ex §. 2. responsio repeti potest.

Scapularum autem dolorem, cruris deinde manusque stuporem & frigus, ab

ab incurvata, inter sedendum, eorundem figura, dependisse arbitror. Hæc enim affluxum sanguinis & succi nervorum in partem impediens, sensum obtundit, calorem suffocat; effluxum vero s. transitum remorans, vasorum extensiones, partium fluidarum solidarumque attritus, dolores & inflammationes creat.

§. IX.

Insecuta dein præcordiorum anxietas, cordis palpitatio pulsusque intermitteus, non leviter agitarunt medicorum ratiocinia, quorum causas post apertum cadaver clarissime videmus. Relegamus saltim effecta lapsui (§. 3.) N. 1. 2. 3. 4. 6. adscripta, & non opus erit longiore repetitione. Cur vero noctu auctiora fuerint illa, quam interdum, ab aëris & atmosphære densitate, frigiditate & humiditate dependisse videtur, quæ transpirationem insensibilem, non modo per universum corporis habitum, minuit, sed eam etiam, quæ ex pulmonibus, ore naribusque fit, humidi superflui expirationem, coërcuit, unde sanguis ad debitam non redibat quantitatem, & cor plus, quam capere poterat, cruoris recipere cogebatur, quo ipso latera ejus ultra diametrum urgebantur; unde irritatio & deinde subsultatio a liquore nerveo ad auxilium lacessito & paulo copiosius irruente, nata sunt. Veritatem nostræ sententiæ, abunde confirmat, sudoris, quem forte lecti provocavit calor, proventus: hoc enim erumpepte, remissio & levamen. Tussis autem serena cur nostrum vere plurimum lacessiverit, duplex imprimis ratio videtur esse; alia quidem universalis, specialis altera. Prima repetenda est a variis circumstantiis hyemem plerumque comitantibus, ut nihil rursus dicam de transpiratione, hyeme minus expedita, & præcipue inæquali, qua multa sanguini commixta manent, quæ excerni debebant, & hæc ejus fluorem ad segniorum circulationem pronum reddunt, unde, ut in aliis corporis partibus, ita non minus in locis respiratori dicatis, deponuntur sensim & conservantur multa, quæ nunc quæta, veris vero renascente motu, per omnia quæque paulo concitatiore agitata, membranas, nervos, fibras musculares, istarum partium ad excretionem irritant: illud saltim inculcabo, ab halitibus fuliginosis, nulla fornace, quamvis exquisitissime munita, arcendis, candelarum, imprimis, inspiratis fumis & propriis humanorum corporum vaporibus resorptis, oriri. Hæc enim omnia salini quid olidique continent, quod cum saliva stomacho, inspiratu autem asperæ arteriæ & pulmonum cellulis communicatur; ibidemque tamdiu silet, donec copia ejusmodi effluviolorum major, irritationem efficiat, quæ verno tempore, ubi aer e terra vaporibus salinis, oleosis, terreis, imo infinitæ figuræ moleculis de novo repletus, agitur, nullo amplius tegmine frui possunt, sed sui similibus acuuntur spiculis, atque sensus instrumentis h. e. nervis molesti fiunt, in crispaturas, spasmos &

similia mala eisdem conjiciunt, unde in consensum trahuntur partes vicinæ, musculi intercostales & abdominis, diaphragma, œsophagus; quorum conspiratione tam diu concutitur materia noxia, donec excernatur omnis, aut, affusa per glandulas lymphæ dulci, diluatur, quo facto sopiuntur dicta incommoda. In specie noster ferinam expertus est tussim; quia impurum h. e. crassis & salinis scatens ex vita sedentaria humoribus circumferens corpus, eo facilius ab aeris vernalis constitutione movebatur, materia interim peccante, profundius hærente & difficulter mobili, quo factum, ut vehementius & diutius, antequam excretio ipsa oriretur, sollicitandus erat miser.

Ex hisce patescit simul causa, cur *glandula oris atque colli* sæpissime tumoribus tentatæ sint: nam ultima tussis volentia, his maximam vim inferens, affluxum uberiores humorum huc provocavit, quorum saltem subtilissima pars excreta est, crassior vero incuneata quasi & durior facta; unde, pro re nata, *inflammatorius* aut *pituitosus* ortus est tumor. Quorum posteriorem *mercurius* potissimum discussit, quia ab ejus impetu ductus salivales excretorii oris latiores reddi solent, ut crassiores paulo humores imposterum ibidem nullam, saltem non tantam, remoram inveniant.

§. X.

Tum demum, post tot annorum lapsum *cordis augmentum* consueque processit, ut diaphragmati quoque pondere suo negotium faceret. Cum enim hæcenus ob ejusdem situm mutatum, sanguinis ejaculatio e ventriculis, ingentem conatum exposceret, eundemque inter ejiciendum multiplicare cogebatur, affluxus liquidi nervorum quoque major alliciebatur, unde fibrarum fasciculi musculares cordis glomum componentes sensim sensimque dilatati, molem ejus in omnem ambitum extenderunt, qua ipsa diaphragmati tandem contigua, molestias excitavit vix superabiles, h. e. diaphragmatis motus dilatatorius impeditus, & constrictorius nimis diu in eodem statu detentus est, quo simul costarum resiliendi consuetudo prohibita, illum à cingulo, exterius circumducto, angustiarum sensum effecit, quin & asthmatis altera & præcipua causa fuit.

Nec mirum est, quod jam *sudorum nocturnorum* eruptio simul molesta fuerit. Notum enim est, constrictis multis partibus, quacunque demum id causa fiat, internis, statim laxari cutis repagula, madoremque effluere, cum, contra, cutis spiraculis, vel clausis frigore, vel obturatis pinguedine serum sanguinis ad vasa urinaria secedat, atque per eadem exitus viam inveniat.

§. XI.

§. XI.

Hic miseriarum gradus diu adhuc protrahi potuisset, sine festinante symptomatum exacerbatione; at vero, cum, indecoro numero crapularum, motus solidorum & fluidorum intensior factus esset, non potuit non in ipsum [] cor omnis læsio primario redundare, ejusdemque magnitudo in molem pectori inimicam eo celerius excrecere. Ecquis præterea non videt, decubitus, in latere sinistro vel dorso, adeo infesti, reclinato vero pectore & capite tolerabilioris, causas. Hac nimirum ratione, cor ad superiora paulo revolutum, diaphragmati inprimis spatium concessit, quo liberius exsultare poterat, pulmones quoque, qui, sueto situ, costis vertebrisque, maximam partem affixi hærebant, tum demum locum paulo ampliorem, adeoque expansionis suæ gratissimam libertatem nacti sunt.

Cum tandem ab ultima linea rerum proxime distaret, & nemo medicorum tum temporis mirificam illam cordis, si excipiam suspensionem de ejus polypo, læsionem hariolari posset, non mirum, quod in varia distraherentur sententiarum genera. Neque tamen malo instituto vena secta est, siquidem, detracto sanguine, imminuta est copia illa cor ingrediens, quæ alias, ob polypos intus latentes, molesta erat. Cur vero *sanguis pleuriticorum similis* fuerit, actio imprimis pulmonum læsa, non tamen exclusis plane aliis visceribus, in causa esse videtur; etenim in his sanguinis partiumque ejus connexio debita perficitur, eaque dispositio ipsi conciliatur, ut per subtilissima, reliqui corporis vasa, transeunda, aptus reddatur, hæc autem à pulmone læso, contra se habent. Hinc etiam dependet *macies totius corporis*, nam cruor, per minima tranare ineptus, multas partes deferere cogitur, iidemque suam cuius destinata, non potest dispensare particulam, unde collabascunt fibræ universi corporis & macies oritur.

Reliquis, quæ circa finem vitæ nostri acta sunt miscere nolo meum iudicium, ne forte duriora dicam, limitesque conditionis meæ transcendam. Pergo itaque, ad reliqua. Ad cap. 2. §. 1. & 2.

§. XII.

Non solum vulgus hominum à sui cadaveris post mortem dissectione, gravissimo edicto, arcere solent medicorum manus, sed fuere etiam, inter viros doctos non infimum locum tenentes, qui hancce anatomicam operam tanquam supervacaneam, quippe qua effectus morbi, nulla vero, secun-

[] Elegans & verissima hujus effectus causarum evolutio & demonstratio legi potest in *Christ. Stroemii nova theoria motuum reciproci machinæ animalis ex partium structura & proprietatibus* propos. v. p. 28. 29. §.

secundum ipsorum quidem erroneam opinionem, causa morbi prægressi detegi queat, proclamarunt. A vero autem hos aberrare, præter experientiam quotidianam, docent magni sane doctissimique viri, quos inter non ultimus est *Olaus Borrichius*, qui, ut patet ex *Thom. Bartholin. [1] Epist. Med. optandum fore, inquit, ut ad hanc curam* (scilicet, anatonem cadaverum morbo defunctorum) *se professorum industria dimitteret, quibus in nosocomis cadaverum copia suppetit.* Neque aliter sentit magna in Republ. medica autoritate præditus *Celeb. Stablius* *diss. de phthisi cap. 4.* quando dicit. *Cadaverum post mortem spontaneas sectiones ad illustrandam pathologiam medicam plurimum posse, ut in genere nemo negaverit, ita in specie tanto majorem utilitatem affere possunt, in ejusmodi morbis, ubi abstrusior quedam ratio atque minus solita adeoque rara constitutio adesse, apparet.*

§. XIII.

Hæc ut eo melius pateant liceat mihi iis, quæ à *Boneto in sepulchreto, Mangeto in Bibliothec. med. præf. Bartholino, Blancardo, Wepfero de apoplexia* & aliis pluribus uberrime consignata sunt, quædam exempla addere, quæ partim ex communicatione *Excellent. Dni. D. Hensingii, Professoris in hac Alma clarissimi* accepi, partim sub Præsidio ejus ipse vidi. Erat *Giesæ* ante 5 annos puella tredecim annorum, quæ a primis usque vitæ lineis conquesta est de dolore obtuso & pondere sub regione diaphragmatis atque acute dolorifico ventriculi sensu. Quæsitæ est statim medela, at incassum. Crevere cum annis dolorum numeri, donec simul respiratio difficilis, ciborum plenarium fastidium, quin post eosdem, quamvis mollissimos, assumtos, ad vomitus proclivitas & ardentissimi stomachi cruciatus secuti sunt. Præterea atrophîa totius corporis, debilitasque nunquam reficienda conclamata esse rem miseræ indicabant. Agebatur tum temporis vomitoriis, vinis laxativis, aperientibus, martialibus, uterinis, stomachicis externis & internis, iis tandem, cum tussicula sicca atrophîæ accessisset, emulsiones, lactinia caprilla, serum & saccharum lactis, addita, at vero omnia sine fructu tanquam cadaveri infundebantur; ut nihil dicam de iis, quæ clam a medicinæ simiis thrasonibusque oggesta & ingesta sunt. Tandem cum 8 septimanas ultimam tolerasset valetudinem, mors vitæ scenam finit. Parentes igitur, quorum filia natu major paulo ante eandem ludit tragediam, eundemque habuit vitæ exitum, cupiditate sciendi, quænam miserissimæ vitæ causæ fuerint, ducti, sectionem, quam in priore demortua filia neglectam flebant, imperare. Apertum itaque est pectus, præter flaccidum autem cor, pulmonesque pleuræ leviter adnatos, nihil exhibuit. Dissectum igitur abdomen. Hic occurrit hepar tanta magnitudine, ut ultra dimidium cavitatis hujus

hujus oppleret in omnem fere dimensionem, atque pondus sex & dimidiæ librarum æquaret. Stomachi bursam vix invenire licebat, ejusque cavum ne nucem quidem majorem capere, tunicas vero ejus tenuissimas esse, mirati sunt professor & adstantes. Glandulæ præterea mesentericæ multæ materia aëba viscida turgidæ tumidæque aderant, reliquis omnibus salvis.

Aliam notatu non minus dignam addo:

Infans septem annorum, sæpius de dolore ventris infimi circa umbilicum querulus, accepit remedia anthelmintica, imprimis limat: martis, optato cum successu. Exiverunt enim vermes spirhamæ longitudine rotundi, principium sui corporis & finem acutissima habentes, junioresque vermes, per longum pellucidi corporis exteros, gerentes, atque multi & frequenter. Postea, cum aliquando mane siccet, v. sculum atramento plenum prehendit, liquoremque atrum cupidissime hausit magna copia, antequam ingratus sapor incautum moneret. Abhinc nausea quandoque tentatur, sequuntur vomitus, appetitus prostermitur, abdomen tumet doletque, sicut perpetuo, pruriunt nares, pullities verminosa aliquoties egressa, medico, haustus atramenti ignaro, persuadet novi præsentiam nidi verminosi, ingeruntur adeoque contra hunc medicamina, purgantia specifica, amara & omnia quæque. Sed lavatur æthiops, incrementum contra capit malum, & spatio semelstris cruciat, usque dum totius corporis macies, abdomine nihilominus explicato, consummata, vitæ simul filum abrumpit. Quid consilii? Inspiciuntur follicite exta, & inveniuntur ad orificium superius stomachi duæ substantiæ tumidæ, duræ, callosæ, materia cretacea plenæ, velut janitores illius iniqui, viam fere omnem præcludentes. Hinc inde etiam in mesenterio oberrantes glandulæ visuntur caseosa indurata massa refertæ vasorum lacteorum canaliculos comprimentes. Hepatis simul parenchyma vitio scirrholo contaminatum, pauci vermes.

Non pigebit sequentem quoque percipere historiam.

Puella quatuor annorum nacta est matrem, quæ, dum conjugalem odio habet viri amorem, aliorum damnata ambiens lenocinia, deseruit curam infantis & ancillarum commisit inspectioni. Ab hisce autem nutritur cæleo, fructibusque horæis aliquandiu, usque dum valetudo miseræ prospera concidit. Omnia symptomata adsunt præsentiam nocivorum intestinalis ductus hospitem arguentia. Afferuntur probatissima omnia antidota, at nullus inde effectus. Sub clamoribus igitur, à contumaci dolore excussis, post tres menses e vita excessit. Nudata post mortem abdominis viscera, & dirum spectaculum! Intestina à vermibus infarctæ sunt visa. Ultra centum invenissēs ulnæ longitudinem superantes, quorum

quidam ora acutissima pyloro affixerant tenacissime, aliqui, reliquum intestini ductum ad recti usque finem occupaverant.

§. XIV.

Nuper admodum rusticus in via mortuus est inventus, cui illatæ forte violentæ manus suspicionem moverant variæ circumstantiæ; jussu itaque Superiorum dissectum, tria imprimis notatu præ ceteris digna, exhibuit cadaver:

In pectore nimirum ambo cordis thalami polypis, uterque duobus infarcti: dexter imprimis duos digitos latus, pedibus s. fibrillis suis prope arteriam pulmonalem inclavatus & reconditus hærebat; polypi hi exsiccati membranam exhibebant crassam, solidam, duram, fissilem, glutini sicco non absimilem. In abdomine hepar magnam cavitatis partem occupavit, suasque extremitates laterales extendit usque ad vertebrae, ibidemque adnatum fuit; in sinistra cumprimis parte appendix conspiciebatur latitudine manus, cujus parti convexæ lien multis, crassis tenacissimisque fibris conjunctus erat; ut taceam ingentem crassiciem, qua superior hujus hepatis pars, diaphragmati appensa, pollebat.

In capite tandem, præter externorum, integumenta universalis & musculos perreptantium canalium, turgescientiam, sanguinisque tenuissimi, rubicundi, ad incisionem imbrem, atque internorum quoque vasorum piam matrem decussantium, intumescientiam, illud imprimis notatu dignum, quod plexus choroides, qui corpora striata tegere solet, fuerit retractus & convolutus, ejusdem vero vasa admodum turgida, rubicunda & corpuscula multa per rete illud sanguineum dispersa rotunda (an glandulæ sint, nec ne post *Malpighii* aliorumque experimenta *Cl. Ruysschii*, *Ravii* & reliquorum perspicacissimorum Anatomicorum investigationi & judicio relinquo) præter morem crassa, duraque, in ipsis autem ventriculis nullus sanguis extravasatus.

Adhuc unum memorare liceat, quod in futoris cujusdam phtisi demortui, arteria magna inventa sit substantia ulnæ longitudinem æquans, quæ, ubi cordis cavo affixa, unum pollicem lata erat, in acumen ensis instar desinens, cultri aciem eludens, tenax, flexilis, corio ubique similis.

§. XV.

Ex his & similibus moniti Stahlani superius allegati veritas & necessitas elucet, ni fallor satis superque, si modo paulo altius animum advertere velimus. Et nisi plane erro, ad illud imprimis conferent, corporum morbis defunctorum Sectiones, ne in quovis morbo statim ad scorbutum & nescio quas fictitias morborum causas delabamur; ut dein-

de

de cauti parique in oblatione medicamentorum, prudentes vero in regimine diætetico præscribendo, sapientes denique in prædictione vel salutis vel mortis reddamur: ut tandem de morbis non ante decernamus, multo minus clam ægrotantibus, nostra, ad lucrum sæpe magis quam salutem ægrorum comparata medicamina commendari curemus, (qui Empiricorum, lucri causa solum medicinam facientium, mos est) quam ipsi, oculis, mente, judicio, ægrum, morbum, & omnes circumstantias probe inspexerimus & sollicite perpenderit. Ecquis etiam non cernit in observationibus ejusmodi τοῦ Ἱεῖου illud *Hippocratis*, quod toties in morbis prædicat, quo adeo sæpe Medicorum intellectus manusque confunduntur, medicamentorum vires infringuntur, & apud imprudentes opprobrium arti immerito conciliatur.

Prætereo lubens ea, quæ in §. 2. hujus Capitis ac §. 3. afferuntur, tanquam in antecedentibus jam illustrata: hic autem occurrunt *polypi* & *arteria ossifacita*.

§. XVI.

De veritate equidem existentie polyporum post *Tulpium*, *Bartholini*, *Malpighii*, *Pechlini* documenta, adstipulante experientia frequenti, nullum amplius dubium restat. Neque rationem video, cur quis hos cordi denegaverit, cum & hujus & aortæ aliarumque partium polypos abunde memorent *Ephemerides Naturæ Curiosorum*, & *de Cordis Polypo* imprimis etiam legi mereatur elegans *D.D. Snellii Dissertatio inauguralis* ante 16. annos hæc habita. Præterea & vermes & calculos occupare sæpius cordis cava annotavit, Medicorum industria. (u) Imò carnis glandulosæ libras duas implevisse sinistrum cordis antrum dum (x) *Vesalius* asserit, nihil adesse video sit quod dubitare amplius nos sinat.

Quod vero generationis modum spectat, an omnium una sit eademque sententia, nolim tuto affirmare. Mihi videtur vera & ultima causa partim à corde ipso, partim à pulmonibus dependere, prout nimirum hæc duo viscera, à statu sano recedentia, sanguini eundem, qui ad ipsius immutabilem minimorum mixtorum contiguitatem requiritur, motum, sat fortem, imprimendum, deficient. Quantum enim ad fibrosam compagem, quam adeo facile subit sanguis, impediendam globosamque figuram lævigandam conferat pulmo, fabrica ejus & actio ex anatomicis physiologicisque repetenda, docent.

Quantum vero ad miscendum chylum cum sanguine, conquassandam totam mixturam, fluoremque uniformem in reliquis vasis sanguineis continuandum, præstet cor, ex iisdem haurire documentis, facile est: adeoque ut tempori parcam digito monstrasse tantum sufficiat. Nolim tamen

V v v 2

fem-

(u) cf. Schenck. obs. Med. de cord. p. m. 272. 273.

(x) L. 1. c. 5. de corp. hum. fabr.

semper excludere reliquorum viscerum, ventriculi, lienis, hepatis &c. vicia, quibus sanguinis massa multis moleculis crassioribus, motui solidorum varie resistentibus, & facile è nexu totius fluidi recedentibus, conspurcari solet, id quod hypochondriacorum, cachecticorum symptomata monstrant.

§. X V I I.

Quamvis hæc ita se habeant, fidem fortassè superabit *arteria ossifacta*. Quid vero obtaret, cum pleuram totam ad ossis omnimodam duritiem compactam, Lipsiæ, ante 12. annos in Nosodochio, post tertiam à mercurio excitatam salivationem, totiesque luc venerea contaminatum monstraverit cadaver, ut silentio præteream, quæ de ossiculis in corde B. Claræ de monte Falcone, item ossibus meningum rupis instar concretis, cartilagine scutiformi laryngis ossæ *Pechlinus* (y), autor fide digniss. recenset.

Quid si dicam, partes internas tendinosas, membranofas, ligamenta &c. in os converti non modo, sed lapidum etiam induere naturam. Mirari sane, non negare, decet rem stupendam, quam in muliere triginta septem annorum, ubi *uterus* ex lapide, pondere septem librarum, *vesica* quoque *lapis* visa sunt, annotarunt. Nec minus mirandus est fetus exacte formatus, & viginti octo annis in utero gestatus, marmorea duritie conspicuus, quos duos casus refert laudatus *Schenkius*. (z). Quo spectat etiam *Historia Petrus Mussipontani* extra uterum in abdomine reperi & lapide facti, ab *Excellent. D. D. Straussio*, b. m. cum resolutione sua variorumque *Cl. virorum* Commentis olim edita. Ut autem horum posteriorum ætiologia abstrusior paulo erit, ita arteriæ nostræ ossifactæ causas planiores esse & facilioris indaginis, autumo. Constat nimirum arteria quatuor inprimis tunicis, quarum interior, membranosa aut nervosa vulgo dicta, fibris constat in longum protensis, quæ vicinæ tunicæ muscularis fibræ circulares l. annulares ad rectos angulos secans, videtur tendinosarum fibrillarum, per grandiorum quoque musculorum corpora disperfarum, obire officium, atque ab illis vix differre. Tertiam ab hisce vocant glandulosam, quæ crassa est & in varias lamellas diffindi potest, quarum quævis *pechinare* spatium interjectum possidet. Quartam denique observamus, quæ reliquas investit, vasculosam quippe, quam contextunt vasa præcipue sanguinea. Harum tunicarum quævis singularem partium situm, connexionem, contractilitatem, ad duritiem & siccitatem, molliemque & succulentum statum, dispositionem obtinuit, quæ omnia, pro diversitate motu cruoris, varia mutationum genera subeunt.

Nam

(y) *Obs. Physico-Med. p. 311. 312. 313. cf. m. Jean Joseph Courtil* nouvel. *obs. serv. anatomiques sur les os p. m. 7.*

(z) *Obs. Med. l. 4. 608. 609.*

Nam interiores duæ tunicæ fibrosæ eam habent suorum minimorum cohæsiorem, ut sint cæteris paulo rigidiores, elasticæ atque ad siccitatem pronæ, talis enim status, ad impetum, perpetuo irruentis è corde liquoris sustinendum, requiritur. Hic status vero ab affluente, è tunica glandulosa, humore, moderatur, posita sanitate, ne ulla ratione corrumpatur.

Quando igitur, quocumque demum id fiat vitio, appulsus sanguinis à fortius expellente corde, fit major, quam diameter renixus istarum tunicarum patitur, tunc sensim sensimque harum fibræ sibi propius accedunt, atque, cum tunica glandulosa simul premitur, ejusdem, ad irrigationem subjectarum destinatus liquor, repellitur, supprimitur, unde oritur siccitas, à qua partium minimarum coalescentia, talis nascitur, tempore, substantia, quæ omnes ossis affectiones præsentat, ipsa vero glandulosa tunica non omnis, neque tam cito indurari potest, quia non modo majorem succi copiam assatim continet, sed una etiam cum multiplici membranarum ordine, plura & vastiora habet spatiola, quæ omnimodam subitanamque compressionem coalitumque retardant. Ex eadem ratione exteriorem vasculosam minus periculum damnumque experiri facile perspicere licet. Si jam repetere placet situm cordis ejusdemque magnitudinem in c. 2. §. 3. notata & expendere occasionem ex cap. 1. & quæ dicta sunt cap. 3. §. Unicuique applicatio eorum, quæ jam dixi, erit omni difficultate destituta, quapropter manum de tabula, sufficere enim hæc speciminis loco possunt.

F I N I S.

CHRIST.

L X V.

CHRISTIANI GODOFR. STENTZEL,

D E

STEATOMATIBUS

IN PRINCIPIO ARTERIÆ AORTÆ REPERTIS;

E T

DE CYSTICIS IN GENERE EXCRESCENTIIS;

Respond.

GEORGIO PHILIPPO SAUBER,

ROTENBURGO FRANCUS.

Wittembergæ 11. Martii 1723.

P R Æ F A T I O.

Miserum, omni obnoxium fato, ac duris calamitatum telis expositum mortalium genus, non variis saltem, gravissimis, & longa temporis serie perdurantibus morbis torqueri atque excruciaci, lentaque denique consumi infirmitate; sed multos quoque ex illis, qui nullo ad sensum obvio detinentur morbo, opinione citius, e vivis abripi, innumera quotidie occurrentia exempla, ad satietatem eloquuntur; quorum repentinus ut plurimum obitus, a vulgo atque a multis medicis, rem minus accurate perspicientibus, atque uno alterove confisis signo, vel apoplexie, aut catarrho suffocativo, aliisque hujusmodi morbis, promiscue & sine discrimine adscribitur; cum tamen sepe nullus de hisce, genuina mortis existat causa, eaque ab alio potius sit accersenda, prout sagax prudentium medicorum cohors in dies animadvertit, ac cumprimis illustris archiater & regius aula consiliarius de Heucher, in eruditissima, de erroribus circa causas mortis subita dissertatione, indicavit. Mentem jam subit nostram, quod praterito anno, in juvenis cadavere, nobis observare contigit, qui cum vehementi, virulenti fetidique seminis profusio, per longum temporis spatium laborasset; illudque, pudore cohibitus, ad medelam tempestive querendam, indicare nolisset, adeo sibi obfuit, ut ob prostratas ex hac causa vires, & succedentem totius corporis enervationem, gravi animi deliquio opprimeretur, a quo non revocari, nec ullo refocillari modo potuit, sed natura, quod debebat, citius, quam par erat, reddere coactus fuit. A multis, ferme ab omnibus, hujus mortis causa apoplexia accusabatur; licet hæc nihilominus, prout e modo dictis elucescit, in causa fuerit; quod ipsa cadaveris apertio demonstrabat, ubi præter genitalia exulcerata, & virulento scatentia tabo, vasa sanguinea admodum flaccida & ferme inania inveniebantur. Ab hocce casu, parum abhorret mors cadaveris nostri subitanea, quod nobis de steatomatibus disserendi dedit occasionem. Inopinatus hujus interitus, a multis apoplexie, vel catharrho suffocativo, aut forti denique animi deliquio tribuebatur; cum tamen iste, suffocatione, a tuberculis arterie aorte inhaerentibus producta, uti in sequentibus demonstrabimus, perierit. Accurata vero repentina hujus mortis causa, nunquam nobis innotuisset, nisi corporis dissecandi potestatem habuissemus; ex quo manifeste apparet, quanta ex anatome in medicinam redundet utilitas. Quid enim, (ut celeberrimi Amstelodamensium anatomici, Ruy-schii verbis utar,) certi, quid veri, habent medicorum peritissimi, de interiorum degeneratione, in quolibet morborum? Quid, quæso, norunt de proxima mortis causa in morbis? Quidnam sciunt distincti, de partibus interioribus affectis læsisque? Quidnam de sede cujuscunque fere interioris mali? Quomodo vere de indicatis in quolibet morbo & re-

Disput. Medico-Pract. Tom. II, X x x qui

quisitis ad curationem judicabunt? Nisi prius accurata fuerit conscripta historia eorum, quæ sensibus apparuere, in cadavere inciso hominis, cujus viventis morbum sedulo & anxie descripsit medicus, qui laborantem cum cura tractaverat, & notaverit omnia. Certe, si quæ, sola hæc certa, sola tuta est via, qua tandem pervenire datur in veram morbi cujusque curationem cognitionemque, vid. hujus dec. 2. advers. an. 10. p. 44. *Hæc verba ex ipso tripode desumpta esse, neminem inficias iturum, certe confido, nisi eundem, qui auctoritatis præjudicio occacatus, Stahlus anatomiam respicienti diff. de fund. theor. med. temere assentiri velit. Commemorata quippe ars, quæ omnium corporis nostri structura, figura, connexio situs ac magnitudo sit naturalis, docet; quæ illarum functiones & usus demonstrat, modos quoque, quibus a naturali degenerant statu, oculis subjicit. Et non hæc tantum, arti anatomica in acceptum sunt ferenda, sed multa etiam nova, & antehac adhuc incognita, per eandem deteguntur. Omnibus cum Stenone, Bidloo, Malpighio, & Swammerdamio persuasum fuit, totum corpus, omnesque ejus partes innumeris instructas esse glandulis, quarum ope & utitium & inutilium secretiones humorum perficerentur; hoc vero a vero multum abesse indefessus in anatomicis labor modo dicti anatomicorum principis abunde declarat. Vid. hujus dec. 1. advers. anat. 3. 4. 5. Polypos cordis aliarumque partium, prioris ævi medicos latuisse, ex eorum scriptis, dum nulla eorundem in illis fit mentio, patet; Quod quoque Kerckringium commovisse reor, ut horum existentiam plane negaverit, cujus vero assertum, ipsi rationi atque autopsiæ anatomicae repugnat. Vid. Malpigh. tr. de pol. cord. & illustr. de Berger diff. de eadem materia p. 10. & 11. §. 5. De steatomatibus, interiores corporis nostri partes obsidentibus, altum apud veteres est silentium; tales vero excrescentias, ut in aliis interioribus partibus, sic etiam in venis reperiri, a multis hæcenus demonstratum, ipsimetque jam curiosa & perquam rara steatomatum, in arteria aortæ principio reparatorum observatione, hucusque, quantum ego novi, nondum observata demonstrabimus. Ad sis nobis, alme Deus, tua gratia, captaque nostra obsecundes.*

I.

UT itaque promissa exequar mea, primum commemorata in titulo hujus dissertationis observatio, de excrescentiis adiposis, in principio arteriæ aortæ repertis, est proponenda. Verum enim vero, cum tam ad morbum ipsum, quam ad hujus causam, exindeque prognata symptomata paulo penitus explicanda, non parum faciat totius cadaveris contemplatio, quomodo nimirum illud fuerit constitutum, quæque porro præternaturalia, se sensibus nostris in eo obtulerint. Hinc summe necessarium duco, anteaquam demortui vitam, totamque hujus cadaveris ana-

ana-

anatomem breviter pertractare, & reliqua, quæ observatu digna, & a naturali dimota statu deprehensa fuerunt, paucis hic annotare.

II.

Cadaver erat de sexu robustiore, vir eximie magnitudinis, ac firmi obelique corporis, quoad externum habitum, sano non absimilis homini. Hic adhuc juvenis, nimium potationibus & voracitati indulgit, cum primis vero haustu spiritus vini majorem in modum delectatus fuit, vitamque voluptatibus deditam, atque admodum dissolutam vixit. Omnibus itaque artibus & scientiis neglectis, castra tandem sequi tenetur, e quibus denuo, exacto multo abhinc temporis spatio, variis misere morbis conflictatus demittitur, Vitembergamque, quæ natale hujus solum fuisse perhibetur, se confert. Huc veniens, illico de respitandi difficultate, uti ex relatis habeo, conqueritur, adeo, ut ferme suffocari videatur, ac nisi summo labore, ore hiante, & diductis naribus, maximo pectoris conamine, cum ipso nonnunquam clamore, aerem trahere posset. Magna quoque cordis anxietate & palpitatione, in ipsas præsentium incurrente aures affligebatur, & miserum in modum excruciabatur. Creberrima hisce syncope & grave animi deliquium accedebat, ut jam sæpius pro mortuo judicatus fuerit. His ita constitutis, cum brumale esset tempus, suæ, ut illi persuasum erat, consulens sanitati, aquam vitæ ingurgitat, quam assumptam, omnium exacerbatio symptomatum excipit, ad quæ denuo sedanda, supremum domus, ubi morabatur, locum ascendens, in stramine se placide reponendo, quærit quietem, quam quoque fati cedens, invenit; suffocatione enim a tuberculis in arteria aorta præsentibus, motuique sanguinis remoram, atque obicem ponentibus, orta, uti cadaveris dissectio demonstrabat, periit. Cadaver dehinc magistratus permisso, in anatomicum asportatur theatrum, & publicæ committitur sectioni, quæ sequente die, *Directore clarissimo Brendelio*, beate jam defuncto, inchoatur, ubi aperto abdomine, a quo vim putredinis declinaturi, curiosam ordiri dissectionem, anatomicis recepta est consuetudo, nihil præternaturalis observatum fuit, præterquam, quod ventriculus, qui quoad reliqua perbelle se habebat, in magnam excreverat molem, raramque adeptus fuerat magnitudinem, adeo, ut duodecim aquæ mensuras caperet, multaque, admodum acrem atque acidum odorem spirante lymphæ adimpletus esset; rugis, quibus interior hujus tunica gaudet, plane deletis, & membranis, quibus constituitur, valde extenuatis & dilatatis. Præter hæc, lien durus ac scirrhosus erat, atque in renibus cavitas illa, quæ pelvis nomine insigniri solet, desiderabatur, & ne minimum spatiolum, quod cavitati esset simile, videri poterat, quod sane miratu erat dignissimum. Tradita infirmi jam ventris constitutione, ad thoracis contemplationem progredior,

X x x 2.

quo,

quo patefacto, pulmones primum in conspectum veniebant, qui abscessu oblesiti, exulcerationi proximi erant. Cor vero perquirentes, proh Deum immortalem! quæ miranda, rimanda, ibi inveniebamus; arteria aorta, non multum a principio, in tantam erit aggregata, atque extensa molem, ut præ ea, cor, vix conspici posset; hinc novitate, veritatilque indagandæ cupiditate adducti, illico ad hanc rem perscrutandam nos accingentes, pericardium removendo, lympham ejus plane deesse observabamus, corde aliquantulum arido atque emaciato apparente. Dehinc ventriculus cordis dexter incisus, magnum polypum, in musculofam & solidam plane substantiam commutatum, seque in pulmonalem extendentem arteriam, multis minimis ramulis, ceu tot pedibus septum stipatumque conspiciendum exhibebat. Ventriculo dextro perlustrato, ad sinistram conversi, nihil in eo naturæ ordinem excedens animadvertabamus; aperta vero arteria aorta, causa miratu dignissima, cur hoc vas tantopere erat extensum, sensibus se subjiciebat nostris. In principio enim hujus ductus, juxta egressum e corde, non multum ab hujus valvulis, duo tubercula, gallinaceum magnitudine ovum æquantia, sedem fixerant suam, & quidem alterum, mox in flexura hujus, arcum æmulante; alterum vero, in descendente vasis hujus ramo, prout ex chalcogrammate apparet, situm erat. Hi tumores, digitis admotis pressi, plane non cedebant, nullamque ob summam, qua pollebant durtiem, foveam relinquebant; hinc unum de hisce incidendum, cultroque atque examini anatomico subjiciendum esse, necessarium ducebamus; quo dissecto & aperto, membrana satis crassa & firma, vitulina crassitie corio æmula, illo tamen adhuc durior, colore albicante ad incarnatum accedente prædita, striisque multis per totam superficiem notata, oculis occurrebat nostris, in hujus cavitate materia quædam sebosa, & adipi perquam similis, firmiter compacta, inveniebatur, & quod maxime aspectu jucundum, & notatu dignum, hæc materia lamellatim composita videbatur, ut una lamella istius, alteri lamellæ, veluti stratum super stratum incumberet, ac a se invicem separari possent, eodem, ut bulbi in cepis modo segregantur, superstitite in harum medio, ejusdem materiæ globulo, ad nucis avellanæ magnitudinem accedente.

I I I.

Perscrutari itaque nobis primo incumbit, quales hi fuerint tumores; tumores dico, aut potius excrescentiarum nomine eosdem, secundum sententiam *Zwingeri*, insignire vellem *conf. hujus inst. med. p. 849. & p. 856.* Tumor enim denotat partem corporis præternaturaliter auctam atque extensam, & cum ea omnimode continuam; excrescentia vero audit, cum nova & peregrina plane moles, parti cuidam adnascitur, quæ quidem partis quoque istius, cui inhæret, nonnunquam dilatationem efficit,

efficit, non vero est ipsa pars dilatata, ut in tumoribus proprie sic dictis contingit; imo tumor, absque præternaturali partis dilatatione non concipi potest, sine qua tamen excrescentia, quam diu loci, in quo hæret, magnitudinem non superat, sæpius subsistit. Tumores porro, cum partibus corporis nostri sunt continui, excrescentiæ autem saltem contiguae, uti hoc accurate in polypis cordis & vasorum sanguiferorum, nec non in excrescentiis cysticis animadvertere licet. Cum itaque dixerim, repertis in arteria aorta tuberculis, non tumorum, sed excrescentiarum nomen, videndum erit, an etiam hæc quæ de excrescentiis dixi, hic quadrent. Primo excrescentia, nova & peregrina plane moles, parti cuidam adimposita vel agglutinata appellatur; quod, ad jam memorata arteriæ aortæ tubercula attinet, hæc, uti quivis videre potuit, non erant pars quædam arteriæ aortæ aucta atque extensa, v. g. extensum ac dilatatum vas lymphaticum, secundum sententiam *Jo. Bapt. Verduc*, M. D. ac præct. Paris. nulloque modo, pro nonnullorum recentiorum opinione, has excrescentias hydatides expansæ, aut apices arteriarum dilatati constituebant. Nec prout maxima medicorum cohors opinatur, erant glandulæ ampliatae atque adauctæ, sed nova & peregrina plane corpora, quæ interiori magnæ arteriæ membranæ accumbebant, eaque illæsa separari poterant. Unde accurate animadvertere poteramus, has excrescentias, cum arteria aorta non continuas, sed saltem contiguas esse.

I V.

De nomine harum excrescentiarum si quærimus, steatomata easdem nuncupandas esse, reor; quod quippe vocabulum, origine græcum, ortum ducit a verbo *στέαρ*, idem ac sebum, adeps & pinguedo denotante, ac nihil aliud est, si hujus desideres definitionem, quam excrescentia valde dura, proprio folliculo sive propria cystide, materiam, vel sebo, vel adipi, ad aliam quamcunque his similem, inclusam continens. Jam vero cuius cognitum perspectumque erit, has excrescentias, de quibus nobis jam sermo est, omnino ad steatomata, uti ex descriptione illarum, in historia cadaveris dilucide facta constat, esse referendas; dum omnia in hisce excrescentiis fuerint reperta, quæ de veris steatomatibus perhibentur; habebunt enim propriam suam cystidem, materiaque in his contenta sebo sive adipi perquam similis erat, quæ duo collective sumpta, ipsam steatomatum essentiam constituunt; adeo, ut hisce duobus præsentibus, certo affirmare possimus, hocce vel illud tuberculum, verum esse steatoma.

Ex his porro facile erit intellectu, ad quam classem, nostræ excres-

centiæ, steatomata alias dictæ, sint referendæ, nimirum ad tumores, five excreſcentias ſic dictas cyslicas, quæ ſuo proprio gaudent folliculo, ac triplicis ſtatuuntur generis, materiæ ſolummodo ratione diverſæ, quæque etiam pro materiæ, quam in cyslide ſua continent varietate, varia ſortiuntur nomina; hinc ex, in cujus folliculo materia melli congrua continetur, melicerides appellantur, quarum vero materia pulvis naturam obtinet, ab *ἀδης*, quod idem ac arista vel frumentum ſignificat, *ἀθερώματα*, five quod melius, *ἀθηρώματα* vocantur, in quibus autem materia ad indolem & genium adipis vel ſebi accedit, qualis in noſtris erat excreſcentiis, ex ſteatomatum nomine veniunt.

V I.

Hæ tres excreſcentiarum ſpecies, ab omnibus omnino auctoribus ad unam referuntur claſſem, & a multis ferme pro unis iſdemque habentur; dum omnes non ſolum proprium ſuum habent folliculum, in quo materiam incluſam continent, ſed maximam quoque partem reſpectu materiæ inter ſe conveniunt, hac ſaltem differentia: quod materia in ſteatomatibus longe ſolidior ſit, majoremque obtineat conſiſtentiam, quam in atheromatibus & meliceridibus, adeoque ſteatomata duriora & ſolidiora ſint atheromatibus, & atheromata melicerides duritie ſuperent.

V I I.

Notare tamen hic incumbit, quod harum excreſcentiarum materia, ſucceſſu temporis commutetur, eaque quæ melli antea haud abſimilis erat, jam in materiam pulvi non incongruam tranſit, & quæ pultiformis ante exiſtebat, jam in materiam adipoſam & ſebaceam convertitur, vid. *Purmanni obſ. chirurg. p. 1. obſ. 6. p. 23.* Huc referendum illud, quod habet *Jo. Rhod. cent. 1. hiſt. obſ. 29.* recensens hiſtoriam viri, tuberculo frontis aquoſo laborantis, quod incifione & folliculi exſtirpatione curavit, quo perbelle loco in noſtram ſententiam loquitur, ſequentibus uſus: *Ita plurima, initio amoluntur, que ſi neglecta inveteraverint, vix ac ne vix quidem remediis cedunt; nec dubium, quin tumor hic relictus, demum in meliceridem vel ſteatoma migraturus eſſet, craſſeſcente mora mucos.* Quod hic *Rhodium*, de tumore perhibet aquoſo, illud admodum pulchre meliceridi atque atheromati adaptari poteſt; cum in meliceride plus ſeri, quam in atheromate, & majorem phlegmatis copiam in atheromate, quam in ſteatmate reperiri, ipſa ſana dicitur ratio; adeoque ſucceſſu temporis exhalante atque evaporante in meliceride lymphæ tenuiore, neceſſe eſt, ut materia meliceridis craſſeſcat atque in atheroma degeneret. Pari modo ſe res habet cum atheromatibus in ſteatomata abeuntibus, diſcuſſis quippe atque excluſis particulis lymphaticis

ac

ac fluidis, iſque ferme in totum ablatis, terreſtribus vero & ſalino ſulphureis preſſius coactis, materia atheromatium, pulvi antea ſimilis, jam craſſior reddita, in materiam plane adipoſam commutatur. Prout hanc rem egregie generatio calculorum microſcopii illuſtrat, quorum plerumque principium humor viſcidus & glutinoſus, particulis ſalinis et terreſtribus permixtus conſtituit, quique initio valde puitoſus & aquoſus eſt, adeo, ut in longa ſila, atteſtante id praxi medica, trahi poſſit, ſucceſſu autem temporis, poſt totalem ſeri fluidique ſeparationem craſſeſcit, atque in materiam plane lapideam convertitur, vid. *Steinii λεγγραφία p. 12. 13.* Unde minus eos audiendos cenſeo, qui cum *Carolo de Maets in prodr. chym. rationali cap. 6.* cauſam combinationis materiæ calculoſæ a ſuperabundantibus rigidis & acutis ſalium cuſpidibus, defectuque partium oleoſarum, eaſdem temperantium deducunt; quo enim minus hocce credamus, ſuadent calculi veſicæ felleæ, qui ipſam concipientes ſtammam, omnino contrarium teſtantur. Et hanc eo libentius ſententiam amplector, quo certius conſtat, idem in lapidibus macroſcopii obſervari, quorum origo, pariter a materia fluida arceſſenda eſt, vid. *Casp. Bartholinus ſpec. philoſ. nat. queſt. 3. c. 13. p. m. 98.* *Boyle de form. & qualit. item tr. de gemmis*, qui omnia corpora terrea & ſolida aquæ fructus pronunciat. Hinc, haud abs re aſſeri poſſe, exiſtimo: quod ex modo allegatis excreſcentiis cyslicis, ipſi nonnunquam calculi generentur. Reperitur enim, non raro in hiſce tuberculis varii generis materia, quæ a jam commemoratis aliquantulum diſfert; mox ea caſeoſa, mox mucagoinea, mox calciformis, aliuſque indolis eſt, vid. *Wolfii obſerv. chir. & med. obſ. 21. 22. 24. p. 218. 220. 221.* Nonnunquam duplicis generis materia in hiſce continetur, prout *cl. Hoffmannus* talem habet obſervationem de meliceride, cujus faſciculus præter materiam melleam, faſciculum pilorum continebat, & quidem ita, ut materia mellea, pilos quaſi in peculiari cyslide ſecluſos cuſtodiret, vid. *miſcell. Ac. J. nat. cur. dec. 2. A. V. obſ. 210. p. 413.* De atheromate corporibus glanduloſis repleto, cui pica occaſionem dederat, multa lectu non indigna ibid. *dec. 2. ann. 7. obſ. 187. p. 433.* invenies. Aliam atheromatis in ovario ſtabulantis hiſtoriam, cui dens inerat, invenies in *Ruyſchii adverſar. anat. d. 1. p. 6.* Ex hiſ tali modo clarum perſpicuumque ſit, quod pro materiæ ratione, plures, præter jam dictas excreſcentiarum ſpecies, poſſint adduci, pluraque ſuperioribus nomina addi; cum vero hoc nimis prolixum intricatumque foret, diſpiciendum, ad cujus indolem, hæc vel iſta materia proxime accedat, cui deinde accenſenda.

V I I I.

Sufficiant autem hæc de cyslicis in genere excreſcentiis, ac redca-

mus

mus jam ad nostra tubercula aortica, quæ vera fuisse steatomata perhibuimus. Prævideo equidem, fore nonnullos, qui contrarium probare annisi, minus adæquate commemoratas a nobis excrescentias, pro steatomatibus haberi, polypis easdem annumerando, asserent; dum ad *Borelli* provocant observationem, a quo excrescentia ejusdem fere indolis, in arteria aorta observata, non ad steatomata sed ad polypos relata fuit, vid. *Malpigh. diss. de pol. cord. p. m. 206*. Similem fere polypi historiam habet illustris de *Berger*, summæ venerandus academix nostræ Senior, immortalæque hujus decus, in dissertatione de eodem argumento, recensens notabilem excrescentiam polyposam, in cadavere comitis Schwartzburgici repertam, tunica quadam inductam, vicinisque partibus per fibras adhærentem. Sed longe a recto polyporum patroni hic aberrant; magnum enim inter tubercula horum clariss. virorum & nostra discrimen intercedit. Aduit omnino in illis membranofum quoddam velamentum, cystidem nostrarum excrescentiarum æmulans, illud tamen illis non proprium, neque materia intus conclusa, sebacea fuit, talique modo hæ excrescentiæ, non omnibus requisitis, essentiam steatomatum constituentibus instructæ, polypis seu aliis hujusmodi excrescentiis annumerandæ fuerunt. Porro, adhuc sufficientibus demonstrandum rationibus, an excrescentia aortica, a *Borello* pro polypo habita, verus fuerit polypus, omnibus scilicet appendicibus & filamentis, pedum in modum egredientibus destitutus, cum tamen de essentia polypi, ceu excrescentiæ multis filamentis donatæ sit, appendices fibrasque obtinere, quod ipsum vocabulum polypus, ejusque origo innuere videtur; imò ipsa, nulli non nota in polypum & *σπηλαια* nasi distinctio coarguit. Et quid, quæso, si nostræ excrescentiæ ad polypos sunt referendæ, exinde oriatur? confusum sane chaos. Nam si nulla, inter excrescentias, ratione materiæ, folliculi, figuræ & filamentorum discrepantes, differentia est agnoscenda, omnes profecto & singulæ uno nomine, nimirum polyporum vocitari possent. Quis vero non animadvertit, hoc philologiæ legibus resistere, quæ, ut nomina, de natura & indole rerum, quibus attribuuntur, participant, ejusque testes sint, postulant, ut ipso saltem prolato nomine, mox innotescat, quæ & qualis, existat res commemorata, conf. *Ruyfch. dec. 1. adv. an. 9. p. 21*.

I X.

Antequam vero ulterius progrediar, adhuc unicum mihi expediendum restat, eorum nimium occurrendum objectioni, qui nostra tubercula ad aneurismata referre satagunt, subnixi *Walei* nec non *Ruyfchii* observationibus, quorum hic, *hist. an chir. 38. p. m. 51. & sequ.* hæc annotata exhibet: *Quod facile credideris, benevole lector, si audieris, post obitum hoc aneurisma, quod ortum duxit ex arteria aorta, tribus circiter di-*

digitis transversis supra cor a me inventum fuisse, quasi lamellatim, ut ita loquar, dispositum, aut ex innumerabilibus tunicis crassis & satis tenacibus, sibi invicem impostis confutum, inter quas tunicas sanguis copiosus & coagulatus delitescerat. Verum, quo jure & qua rei convenientia, hæc ad nostra tubercula accommodari possint, minus perspicere queo; denotat utique aneurisma arteriæ dilatationem, sed non quamvis, atque eandem saltem, quæ ab erosione aut dilaceratione tunicæ alterutrius, aut a prostrato tunicarum, cum primis musculosæ tono dependet, qua de causa, sæ minori resistendi & se contrahendi vi pollent, atque a sanguine eo impulso extrorsum flexæ, tumorem digitis cedentem, illico vero redeuntem constituunt, quod pariter verbum aneurisma ab *ἀνευρος*, imbecillis & impotens derivatum, indicat. Unde non sine causa hæc, descriptum a *Ruyfchio* tuberculum aneurismatibus annumerare, & licet hoc ita sese haberet, de nostris tamen excrescentiis nullo modo dici potest; cui rei luculento erant testimonio ipsæ arteriarum tunicæ, tam internæ quam externæ bene constitutæ, imò nullo plane commercio inter nostra tubercula, & jam dictum vas sanguiferum deprehendebatur. Si autem aliquis hic instaret, arteriæ dilatationem urgendo, hunc ad allegatam aneurismatis definitionem relego, his paucis simul additis; quod, si quævis arteriæ dilatatio aneurismatis nomine insignienda, & calculi & aliæ hujusmodi excrescentiæ, jam dictum vas, aut hujus ramos præternaturaliter extendentes, pro aneurismatibus essent judicandæ; prout vero neminem tam absolum, qui hoc affirmet, duco, sic temerarium censeo, nostra tubercula aneurismatum catalogo inferere.

X.

His itaque dubiis remotis, pars, cui nostræ inhæserunt excrescentiæ, examinanda venit. Ista, uti superius commemoratum, erat arteria aorta, magnus ille conicus fluidi vitalis ductus, e sinistro cordis exsurgens sinu, sanguini ad omnes omnino partes, tam superiores quam inferiores, etiam remotissimas deferendo inserviens. Altera harum excrescentiarum in angulo ejus, ubi incurvatur, sita erat; altera vero, aliquantulum ab hac distans, descendente occupabat ramum. Hæc corpora in tantam istum canalem molem extenderant, ut ipsum ferme cor magnitudine æquaret, omneque propemodum, exeunti e sinistro cordis thalamo sanguini spatium præcluderet. Ex quo jam ad satietatem causa dyspnœæ, palpitationis atque anxietatis cordis, nec non syncopes, & ipsius denique mortis patet. Nam præter has excrescentias, liberiolem sanguinis circulum per jam dictum vas sanguiferum impediens, dexter simul ventriculus, magnum fovebat polypum, pulmonalem obturantem arteriam, minusque expeditum in illam transitum concedentem. Quibus de causis

Disput. Medico-Pract. Tom. II. Y y y non

non aliter evenire potuit, quam, cum hæc corpora, liberiori sanguinis fluxui renitentia, eumque mole sua retardando, vel plane impediendo, angustias, exindeque concussiones, & compressiones meatuum majores efficerent, usque magis magisque urgentibus, respiratio omnino laboriosissima difficillimaque, ac sensus suffocationis inductus fuerit; ad quod non parum, imo multum contribuit, abscessus pulmones deturpans atque exedens, suoque eosdem pondere aggravando, liberiores harum impediens expansionem, nec non materia purulenta, bronchias infarciendo, aeri tam ingressuro quam exituro, minus patulam concedens viam. Eadem quoque ratio palpitationis atque anxietatis cordis fuit, cum, tam dextri polypus ventriculi, quam adiposa arteriæ aortæ tubercula, utrosque ductus conicos deferentes obsidentia, liberum sanguinis motum ac transitum per eosdem haud permiserunt. unde fluxum sanguinis retroverti, reflecti, ac reprimi, vasaque tumesceri, & majorem in modum agitari, atque hanc sanguinis procellam, resultum & impetum, intra strictiora freta, in ipsam musculosam cordis machinam redundare, indeque illam, ob impressum vasis illis motum, ab obstaculis vero percussum, insigniter commoveri, resilire, atque inordinato exerceri motu, vel alternatas motuum vices confundi, maleque ac depravate edi, necesse fuit; unde deinde factum, quod non cor tantum ob obstacula, suis injecta ostiis ac ductibus subsiluerit, sed ipsæ quoque arteriæ ad moles istas resiliuerint, resultumque istum, ad pendulum cordis musculum relegaverint, talique modo angustatio cordis ejusque palpitatio producta fuerit; quam demum, ingruente aere impense frigido & crasso, ingurgitatoque spiritu vini, impedito plane sanguinis in orbem ita redituque, mors repentina excepit. Miratu autem, his ita constitutis, erat dignum, hunc hominem, in tanta, tantorum, tamque atrocium symptomatum syndrome, tam diu vivere potuisse; quinquagesimum enim & octavum, prout mihi relatam fuit, jam excesserat annum. Admirationem vero in nobis superabat, quod, cum præter adductas circuli vitalis remotas, quæ, ut corpori, justa legitimaque, quantum satis, sanguinis quantitas, continuo distribui potuerit, minus permiserunt, lien totus scirrhusus, pulmones exulcerati, totumque corpus cachecticum esset, ac multa variorum impurorum humorum farragine scateret, omnes tamen illius cadaveris partes, multa carne ac pinguedine gauderent; quod eo magis mirandum, cum cadaver illud, adhuc in vivis, mala victusque vivendique ratione usum, immodice aquam vitæ hausit, quo malum in dies auctum, nova accepit incrementa.

X I.

Ex eodem fonte, defectum lymphæ pericardii deducendum puto. Jam non refutandæ illam negantium sententiæ inhærebo, inter quos

Andr.

Andr. Laurentius, Veiga, Drelincourtius, & Bohnius ordinem ducunt; quia non solum ab antiquissimo medicinæ autore & principe, hocce reprobatur assertum, tractatu de corde hæc dicente: καρδίη περιβλεπταί χιτῶνα λεῖον, καὶ ἐστὶ ἐν αὐτῷ σμικρὸν ὑγρὸν, ἀποῖον ἔρον ὡσεὶ δόξεις ἐν κύβητι τὴν καρδίην ἀναστρέφεται. Cui omnes unanimi consensu anatomici, exceptis modo dictis, calculum addunt suum, conf. Spigel de hum. corp. fabr. l. 9. c. 5. Casp. Hoffmann comm. ad Gal. l. 6. n. 398. p. 121. & comm. tripart. de thor. l. 1. c. 11. p. 17. Vesling. Synt. an. c. 10. Barthol. an. reform. l. 2. c. 5. p. 350. Diemerbroeck anat. l. 2. c. 5. p. m. 261. Joh. van Horne microc. §. 132. Blasii comm. in Synt. an. Veslingii. Verheyen. an. p. 46. de Berger l. de nat. hum. p. 242. Heister. comp. an. p. 104. Sed ipsa quotidiana experientia atque ἀποδείξις anatomica, certissima rerum medicarum magistra, modo dictis autoribus assensum præbendo, contra priorum pugnat sententiam; prout cuius hujus rei cupido, tam in vivis, quam mortuis animantibus, hocce experiri licet. Mei quoque institui non est, de indole & qualitate hujus liquoris differere, de quibus evolvi. Franc. Zypci fund. ph. an. p. 2. art. 2. p. 103. Laurent. hist. an. l. 9. qu. 5. Jafolinus epist. ad Ingrassiam. Riolanus anthropogr. l. 3. c. 7. Malpighius de str. gland. congl. p. 11. Vesalius de hum. corp. fabr. l. 6. c. 8. p. 726. Lowerus tr. de corde cap. 1. p. 6. Schelhamerus dissert. de lymphæ pericardii. Nec minus mihi multa de fonte ac scaturigine hujus adducere spatium, vacat. Alii enim eandem cor exsudare perhibent, inter quos Hippocrates τὸ τοῦ ὑγροῦ, inquit, διερέει ἢ καρδίῃ. Casp. Hoffmannus l. c. & Bauhinus an. l. 2. c. 17. hancce per calorem in corde habitantem exprimi affirmarunt. Ab excrementis tertiæ concoctionis hanc deducit Archang. Piccolominus l. 4. f. 2. p. 204. E glandula thymi, illam eo per vasa lymphatica deduci, volunt alii. Pluresque hodie cum Malpighio e glandulis pericardii, quas tamen non dari, egregie Ruyschius & Heisterus demonstrarunt, fecerni asserunt. Placet nobis sententia modo dicti anatomici clarissimi, qui huncce humorem in systole cordis, ex ipsis hujus vasis exprimi, atque a poris pericardii denuo resorberi statuit, ad quod credendum, præter ea, quæ Bartholino de vulnere pericardii anat. reform. cl. Thebesius de circulo sanguinis in corde. Tulpius l. 2. obs. cap. 25. p. 136. habent annotata, τὸ ὅλον εἰσπνοῦν καὶ ἔχπνοῦν Hippocratis, in corde a nobis manifesto deprehensum, commovent. Aperiat, qui hujus rei certus esse efflagitat, cauta agilique manu thoracem, remotoque pericardio, cor linteamine extergeat, observabit sane, illud, quamdiu vegeto adhuc exercetur motu, lenem emittere madorem, qui ipsas admotas irrorat manus. Nota igitur hujus lymphæ scaturigine, causa quoque hujus defectus aperta est; corde enim, ob motum ab arteria ad idem percussum, valde debilitato, delassato, atque ad marcorem demum inclinante,

te, sanguine vero viscido, impuro & limoso existente, ac tenuiori spaliato sero, parciorem primum, nullamque demum cordis lympham discerni potuisse, palam est. Verum cum hæc res ad nostrum proprie scopum non pertineat, hujus rei cupidum, ad *Hoffmanni* Altorsini de *pericardio*, & *Schelhammeri* de *ejus lymphæ differt.* relegamus, atque ad ipsum denuo ergo accedimus.

XII.

Inter omnia vero, primum indagacione dignum cenfeo, qua ratione eo in loco, ubi validissimus est sanguinis motus, tam propter robur & structuram hujus ventriculi, ipsiusque arteriæ, quam quoque propter sanguinem, e pulmonibus admodum tenuem & conquassatum recurrentem, istiusmodi excrescentiæ generari potuerint. Arbitratur *Goblius* M. D. Berolinensis in *tr. de polyp. cord.* ex neglectis hæmorrhoidibus, nullos in arteriarum principio polypos gigni posse, sed eosdem, partim ope circuli sanguinis e venis eo deduci, partim vero ventriculis inhaerentes, fibrosas in conicos ductus radices emittere, quæ valvulas apprehendentes semilunares, multis sub specie polyporum in aorta ortorum imponant, vid. *Goblius* *tr. c. p. 21.* At hoc non utique verum esse, jam autopsia anatomica demonstrare possum, (dum, quod ipse de polypis asseruit, de nostris etiam valeat excrescentiis); hæc vero, nullis fibris in valvulas exporrectis instructæ erant, ac præterea, si a corde inchoamus, pone valvulas collocatæ, multo ab illis distabant spatio; nec demum, quod iste, ad suæ defensionem sententiæ affert, cor erat dilatatum atque extensum, sed illud naturaliter ratione magnitudinis se habebat, arteria e contrario majorem in modum aucta. Multo minus credendum, hæc tubercula, ope circuitus vitalis e venis eo deducta fuisse. Extra omnem itaque dubitationis aleam positum manet, jam dictas excrescentias, ipsa in arteria aorta prima sumsisse stamina, atque in tantam successu temporis succrevisse molem. Causam vero haud immerito arcessimus a crassiore limosioreque sanguinis constitutione & hujus acore, quæ primo scirrhus lienis ansam dederunt, ipsamque raram & vesicularem pulmonum substantiam corrumpendo, ulcus in illis prodixerunt; unde hi, pure quasi compressi, sanguinem minus attenuare, dividere ac discerpere potuerunt, illumque tali modo crassiorem & viscidiorum sinistro cordis thalamo suppeditarunt, quæ sanguinis visciditas, & impuritas temporis tractu magis magisque aucta, hujus in orbem itum reditumque retardavit, qui primo languidus, & sensim sensimque languidior, ipsum simul cordis motum diminuit, unde major sanguinis glutinositas, faciliorque hujus cohesio, adeo, ut in ipso motus principio, ea non impediri potuerit. Accedit ad hoc, primam harum excrescentiarum, in arcu aortæ extitisse, qui locus hujus generationi appri-

DE STEATOMATIBUS AORTÆ. 541
favere videtur. De hac vero re, fusius in sequentibus agendi erit locus.

XIII.

Erit tali modo operæ pretium, ut jam in ipsam, materiæ nostrarum excrescentiarum in cystide inclusæ originem inquiremus, qua simul occasione, notas de hoc in genere argumento autorum sententias examinabimus. E modo dictis patere reor, totum corpus, universumque humorum genus, multis variæ indolis impuritatibus refertum atque adimpletum fuisse, inter quas sensibus magis obvias, ingens particularum terrestrium, tartarearum, acidarum, rancidarum, glutinosarum ac viscidarum copia aderat quod præter scirrhum lienis atque exulceratos pulmones, lymphæ gastricæ vehementer acida atque acris, multaque alia arguebant. Quemadmodum autem, in legitima tam solidarum quam fluidarum corporeæ nostræ machinæ partium dispositione sanitas consistit, sic quam primum una de hisce, a naturali degenerat statu, & sanguinis, qui humor est maxime heterogeneus, ex innumerabili minimarum particularum variæ figuræ, magnitudinis, ac motus congerie conflatus, crasis atque æqualis mixtio pervertitur, atque una particula præ altera abundans, aut a naturali desciscens indole prædominium accipit, ea dehinc fermenti instar aucta, totum fere sanguinem in sui consensu trahit, atque ad similes motus leges adigit; unde varios exinde morbos oriri necesse est. Sic ab abundantia particularum terrestrium, acidarum ac viscosarum varii generis obstructiones, scirrhi tumores, atque excrescentiæ oriuntur; sanguis enim, jam dictis inquinatus atque onustus particulis, vasis peragrandis minus aptus, tardius, quam par est, vasa perfuit, atque in tubulis minoribus plane stagnat, ex quo vasorum in visceribus obstructio, quam inflammatio, gangræna & sphacelus, aut eorum incuneatio, tumor & scirrhus tandem sequitur. Sequuntur & exinde varii generis nova atque aliena plane corpora, quæ excrescentiarum nomine insignire solemus; dum ob retardatum fluidi microcosmici motum, varii generis particulæ, ad cohesionem & complicationem alias pronæ, mutuo sui contactu inter se copulantur ac junguntur; unde polypi, steatomata, atheromata, melicerides, calculi, aliæque istiusmodi generis excrescentiæ proveniunt.

XIV.

Ad generationem istiusmodi corporum, non parum etiam gelatinosam sanguinis lympham contribuere, autumari licet; hujus quippe sphaerulæ, quas exilissimæ fibrillæ, asserente & demonstrante id contra *Bohni* *Malpighio* *p. 145. tr. de pol. cord.* constituunt, uti alias ad stagnationem & mutuam inter se cohesionem pronæ, sic ex ob tardiorem sanguinis circuitum, facile in majora & ramosa abeunt filamenta. Cor enim, ob lentorem & visciditatem

sanguinis, prout se res in nostro habebat cadavere, vividiore privatum motu, tardius minorique, quam decet, copia, sanguinem ad cerebrum ablegat, aut humor eo deductus, ob arctiorem cohaesionem spissioreque consistentiam, vel convenientis materiae defectum, ad sua munia ibi obeunda, minus idoneus est, unde parcior & tardior liquidi nervei in cerebro contingit secretio, talique modo parcior & tardior ejusdem cordi distributio, in quo tamen maximum robur, summaque cordis vis, secundum *Willisi & Loweri* experimentum, a nobismetipsis saepius, contra *Baglivi* assertum institutum, consistit; langueat exinde magis cor, circulusque sanguinis magis magisque retardetur, est necesse; hinc ramosae & filamentosae istiusmodi particulae, aliam plane figuram acquirunt, & cum antea sanguinis contextui, sub exilissimarum, & vix, nisi armato oculo conspicuarum fibrillarum intextae essent, jam grandiores, magisque ramosae, & vitalis motui humoris inimicae, ac vasis percurrentibus minus aptae factae, hic atque illic oberrantes stagnantesque, mutuo sui concursu inter se invicem cohaerent, ac parietibus vasorum affixae conjunguntur ac quasi conglutinantur, quae deinde, ob continuum novarum istiusmodi particularum accessum atque appulsus, humidum quicquid illis inest, extrudentium, atque in firmiorem compagem cogentium, in magnam excrescunt molem, prout hocce in nostris contigit excrescentiis, quas ex jam allegatis causis, dictoque modo productas genitasque fuisse, nulli, modo dictis innixi rationibus, affirmare dubitamus.

X V.

Neutiquam vero existimandum, haec tubercula simul & semel exorta, atque in tantam momento temporis adaucta fuisse magnitudinem, eodem propemodum modo, ut *Doleus in ephem. germ. N. C. D. 3. a. 4. obs. 59.* de calculo extemporaneo, in exteriori equi parte exorto refert; sed rationi magis consentaneum, haec longo temporis tractu genita, a parvis & vix sensibilibus principiis originem sumisse, quae, accedentibus aliis novis, prioribus homogeneis particulis, in insignem provecta sunt molem. Horum vero augmentum, non contigit per nutritionem quandam intrinsecam, prout hocce in ipsa corporis nostri conservatione, imo in quorumvis verorum tumorum incremento observamus, qui augentur ac majores fiunt, mediante succo, per destinata ad hos advecto vasa, atque interiori illorum substantiae communicato. Plane alia ratione, sic dictae excrescentiae cysticae aliaeque augmentum & incrementum capiunt; nam cum nulla inter has & partes, quibus continentur, continuitas intercedat, istaeque sanguineis aliisque destituantur vasis, liquido apparet, has plane alio nutririi modo, nimirum per nutritionem externam, calculorum more, qui tam in macrocosmo, quam microcosmo generantur; quatenus jam facta cohaesionis principio, ad

ad priores particulas, quaedam semper novae accedunt, quae mutuo inter se contactu copulantur, ac deinde pro varia succorum constitutione, aliisque huc pertinentibus circumstantiis, nunc citius, nunc tardius, in mediis humorum undis, ex eadem, cui natalia debent, materia augentur & grandescunt; ut dehinc, ad effingenda quaedam vasa inconspicua, atque ob subtilitatem occulta, vel ad poros foras introspicientes, quibus nonnulli harum excrescentiarum nutritionem peragi asserunt, neutiquam confugiendum sit.

X V I.

Hoc jam explicato, e re quoque erit, causas procatharticas atque externas, ab hodiernis manifestas appellatas, quibus steatomaticis his in specie excrescentiis, occasio ac fomes fuit exhibitus, invisere. Inter has, primo merito loco nimius esculentorum, & cumprimis potulentorum usus ponendus; cadaver quippe nostrum, verum morale adhuc in vivis cadaver, strenue scyphis vacuandis studebat, ipsasque aetatis delicias, detestanda aevi nostri consuetudine, infernali immolabat Baccho, ex quo, causa tam magni, & tam valde dilatati ventriculi, manifesta est, quam, a largiori & copiosiori potu, tenues ventriculi tunicae praeter modum distendente, repetendam esse, ipsa sana suadet ratio. Profecto, prout nulla calamitate, (nimirum, quae a morbo provenit) xerumnave premetur, qui vitae fundamentum jecerit temperantiam, secundum esatum *Fernelii, de morb. caus. l. 1. c. 14.* Sic eodem autore, perniciofa admodum est sentina, abdomen insaturabile, omnium tum corporis, tum animi vitiorum fons atque origo; isti enim qui parco & simplici contenti vivunt victu, gravibus haud saepe morbis consistantur, vitamque ab infirmitatibus liberam, ad multam annorum seriem protrahunt, cum contra ii, qui more cadaveris nostri, gulosae dediti vitae, variisque abunde corpus infarciunt ciborum apparatus, innumeris atque atrocissimis aegritudinibus se obnoxios reddunt. Cumprimis vero, nimia esculentorum & potulentorum, concoctu maxime difficilium, minusque laudabilem suppeditantium chylum ingurgitatio est damnanda; quia a copia victus, ventriculus atque intestina valde expansa debilitantur, ac tono & robore suo, maximum in chylicationis negotio momentum obtinente, privantur; unde cibi illi, minus recte concoqui, digeri, subigi, atque in chylum laudabilem converti possunt; oriuntur hoc modo varii generis cruditates & cacochymiae, quae suam non saltem tragediam in primis saepe viis exercent, ac gravissima morborum tormenta excitant, sed etiam una cum chylo in sanguinem delatae illum inquinant & contaminant. Hae, si ope naturae per destinata organa depuratoria tempestive non removeantur, vel per convenientia atque appropriata remedia correctae, denuo non eliminantur, sed acc-

cedentibus potius novis cruditatibus adaugeantur, mixtionem ac crassam totius massæ sanguineæ pervertunt, atque a naturali prorsus statu recedere cogunt; sanguine vero corrupto atque effecto existente, humores, qui ceu rivuli & fluvii ex microcosmico & purpureo Oceano secernuntur; mali existunt moris, & de natura atque indole sanguinis participant; imo ipsa vitalium corporis nostri succorum constitutio, similem visceribus & reliquis partibus solidis temperiem & dispositionem conciliat; prout autem binæ hæ corporis nostri partes essentielles sunt dispositæ, bene vel male, talis quoque nobis contingit sanitas. Ex his itaque paucis hætenus dictis, sole meridiano clarius est, quod ab abusu cibi & potus, exemplo cadaveris nostri, pertinacissimorum & vehementissimorum ilias morborum exurgat, qui secundum Hippocratis in libro de diæta effatum, gravissima symptomata ipsamque mortem concitare possunt.

X V I I.

Nec silentio spiritus vini hic prætereundus est, quem cadaver nostrum immodice ingessit. Jam non disceptabo, an spiritus vini sulphuræ solummodo naturæ aut alius simul indolis sit, sed illud saltem indicare necessarium duco, quod magnam obtineat acrimoniam, quæ chyli, ceu emulsionis naturalis, lactis in modum factæ coagulationem & grumescentiam haud raro efficit. Infundat aliquis, ad hujus rei explanationem, lacti spiritum vini, illico hocce coagulari, atque in grumos abire, observabit. Imo, addat aliquis illum brassicæ conditæ, illa antea valde dura, magis indurefcet. Ex quo error illorum manifestatur, qui post assumptos cibos quosvis duros, haustum spiritus vini suadent, quippe qui concoctionem ac digestionem eorum promoveat, cum tamen nihil minus, quam id, interdum præstet. Ejus autem usum absolute non damno, iste enim, in nonnullorum durorum concoctione ac contritione ciborum, cumprimis in phlegmaticis, quorum ventriculus copiosa viscidorum humorum saburra est oneratus, multum præstat auxiliû, sed non quivis in quibusvis promiscue est usurpandus, quia hujus usu quædam magis indurari, ex jam dictis haud ignotum est. Attendendum etiam, ut iste bene sit præparatus, ejusque acrimonia per alia rite correctæ & subacta, deinde, ne in majori, quam par est, dosi assumatur; alias enim, suarum, quibus abundat, particularum acie & tenuitate, eodem, prout vehemens exercitatio modo, illico post pastum instituta, cibos nondum satis concoctos, subactos & dissolutos ex ventriculo in intestina deturbat ac propellit, imo summam, tum in sanguine, tum in toto cumprimis alimentorum canale acrimoniam gignit, dehinc chylus corrumpitur, ac crudus, serofus, lentus, acidus atque acris evadit, qui talem quoque sanguinem suppeditat; ex quo deinde varii generis morbi, & viscerum præsertim inflammationes, erosiones,

ia-

infarctus, tumores, scirrhi, atque excrescentiæ originem suam trahunt; ut manifestum hujus rei exemplum in nostro habemus cadavere, cujus mala omnia ex hujus abusu propullulasse, in aprico positum est, atque ex ipsa cadaveris historia colligi potest. Lectu etiam non indigna sunt, quæ de spiritu vini, ceu multarum autore calamitatum apud Drelincurtium, Paullinum cent. 3. obs. 78. Riedlinum millen. p. 70. ephem. germ. dec. 1. ann. 4. obs. 17. & dec. 2. obs. 33. ann. 5. p. 58. & 60. annotata leguntur, ubi plura quoque exempla ex Zacuto Lusitano, Foresio, Bartholino & Sennerto adducuntur.

X V I I I.

Exposita itaque mente nostra, de materia steatomaticarum excrescentiarum in arteria aorta repertarum, paucis sententiæ aliorum de cysticorum in genere tuberculorum productione perpendendæ sunt. Veteres medicinæ cultores uno ore omnes, nonnullique de recentioribus afferunt: materiam harum excrescentiarum provenire, partim ex humore pituitoso solum, partim cum melancholico & bilioso permixto, uti ex M. Aurelii Severini libro de recondita abscessuum natura c. 45. Tagaultii insit. chir. l. 1. c. 13. Guid. de Cauliaco chir. tr. 2. p. 78. Barbette Ch. part. 2. l. 1. c. 9. D. Sennerto l. 5. p. 1. p. 35. Hafsenreffero de cutis affectibus l. 4. c. 1. p. m. 550. Gab. Ferrariae sylv. ch. l. 1. c. 15. 16. & 17. Rossii cons. ch. part. 1. c. 11. p. 48. Burmanni chir. curios. l. 1. c. 1. p. 65. ac multis aliis videri potest. Cum autem causa, a qua hic error provenit, jam dudum sit proscripta atque explosa, hanc sententiam, ex jam dicta ratione satis superque refutatam, ulteriori censura indignam judicamus. Antiquiores enim medici, quam quoque sententiam multi neotericorum adhuc tventur, sanguinem nostrum, ex quadruplici humore, sanguine nimirum κατ' ἐξοχήν sic dicto, bile, pituita, & melancholia constare affirmabant; quod vero illa humorum quadriga, nostro naturaliter sanguini non insit, ad satietatem jam liquet, ut cramben decies coctam, remque ab aliis satis dilucidatam proponere videamur, si diutius in demonstranda hujus sententiæ infirmitate immoremur. Adeoque ad aliorum opiniones progredimur, inter quas nobis primo occurrit sententia Plateri, qui tr. 3. de vit. c. 3. de extub. p. m. 372. affirmat, harum excrescentiarum materia, non a succo excrementitio, sed a partium, in quibus oriuntur, nutrimento provenire; si enim, inquit ille, hæc tubercula, ex humoribus excrementitiis solum generarentur, non tam stabiles ac diuturni, sed putredini obnoxii essent, & more reliquorum tumorum in putrarentur. Huic sane sententiæ, absque ulla adstipularer hæsitazione, nisi certum evictumque esset, ipsum corporis nostri nutrimentum, fluxile admodum, attenuatum ac tenuissimi instar roris constitutum esse

Disput. Medico-Pract. Tom. II.

Z z *

de-

debere, quo facile quacunq; penetrare, partesque remotissimas rore suo conspergere atque imbuere possit, ut eleganter *Nobilis de Berger* *L. d. nat. hum. c. 10 p. 173. Heracliti* atque *Aesclepiadis*, contra *Arijotelem* & *Galenum*, defendens sententiam, demonstravit. Deinde illud saltem nutrimenti nomen promeretur, quod e massa sanguinea per varia organa & poros separatum, amissum denuo restituit. Ad quod accedit, materiam illam paribus istis, in quibus nonnunquam reperitur, nutriendis, plane ineptam esse. Quibus demum addendum, quod cum in una eademque sæpe parte steatomata, atheromata, melicerides, calculi, polypi atque aliæ istiusmodi excrementiæ, ab his materæ ratione diversæ reperiantur, exinde affirmare liceat, partes istas diversi generis nutrimento gaudere. Nec ratio, quam ad stabilendam suam sententiam, de diuturnitate harum excrementiarum *Platerus* adduxit, tanti est momenti, ut ipsam rem penitus evincat; nam quod hæc perraro, aut nunquam in pus mutantur, non exinde contingit, quia ut putabat *Platerus*, harum excrementiarum materia est partium nutrimentum, dum illud, male cumprimis constitutum, ad putredinem suscipiendam, perquam idoneum est, sed ratio hujus rei a spissiore & solidiore reliquis tumoribus consistentia, ac particularum oleosarum & pinguium, salinoque sulphurearum abundantia, nec non a lymphæ defectu deducenda; solidiora enim & oleosa, non tantopere putredini sunt obnoxia, ut laxiora multoque ferro imprægnata. Circa eam vero sententiam notandum, quod ea sub certa conditione admitti queat, quatenus hic intelligitur ipsa in genere nutrimenta male constituta, quæ est sanguinis gelatina ex exillimimis composita fibris; sic omnino fieri potest, ut ea secundum *thes. 14.*, si plus justo crassior ac viscidior, in tubulis, quos transit, stagnet hæreatque, ac stagnando pars ejus tenuissima dissipetur, & reliquum inspissatum, febi seu pultis indolem adipiscatur; sed hæc materia, tunc nutrimenti nomine non condecoranda, siquidem his ita constitutis, meliori rei convenientia, origo illarum excrementiarum a lymphæ gelatinosa, præternaturaliter constituta, cui varii generis impuræ, viscidæ, terrestres ac glutinosæ particule, sunt admixtæ, deducitur. Dehinc quia hocce assertum adhuc multis aliis difficultatibus laborat atque implicitum est, quæ nos a proposito nostro longius avocarent, ad ventilandas aliorum sententias accedimus, de quibus *Junckii* jam commemoranda venit, qui in sua *chir. sect. 2. oper. 4. c. 7.* perhibet: has excrementias fieri, a chylo in tubulis hæsitante, eisdemque obstruente ac dilatante. Si dicendum, quod rerum veritas postulat, multum profecto, chylus ad istiusmodi excrementiarum generationem facit, cumprimis, si iste non bene ac naturaliter constitutus, varias in sanguinem impuritates & cruditates secum transfert; unde iste non accurate atque intime cum sanguine misceri, hujus spherulæ comminui, moleculæ pinguiore atque oleosæ resolvi, sanguinisque globulis penitus

tus assimilari possunt; hinc eæ sibi invicem obviæ factæ, mutuo sui contactu coherent, varioque inter se sociatæ modo, in diversi generis substantiam concresecunt; ex hac etiam causa glandularum in mesenterio obstructions, infantibus rachitide laborantibus familiares, quas scirrhum mesenterii appellare solemus, proveniunt. Hoc vero de chylo impuro & corrupto intelligendum, cum illud ab hoc humore, bene & naturaliter disposito, plane non expectandum sit.

XIX.

Plane peculiarem de origine horum tuberculorum opinionem, commemoratus *Verduc* obtinet; Si enim, asserit iste, plus salis fixi, quam acidæ, lymphæ permiscetur, tunc exinde crassa generatur materia pultis similis; si vero lymphæ crassa, viscida & cum acido permixta est, oritur ex his sebo vel adipi non inconueniens moles, qualis in steatomatibus reperitur; quod ad meliceridem attinet, hanc ex particulis oleosis, spirituosis ac sulphureis, lymphæ communicatis, que illi consistentiam melliformem conciliant, generari asserit. E chymicis equidem cognitum perspectumque est, quod acida utique humores coagulent, condensent atque incrassent; infunde, si hujus rei certus esse cupis, sanguini e vena misso spiritum vitrioli, illico hunc coagulari, atque in fibrosam, polypis haud absimilem albicantem substantiam coire, deprehendes. Idem comprobatur *Nebem. Grew* in *disc. de mixtione s. 5. ex. 2.* qui affundens spiritum nitri oleo ex olivis expresso, observavit, illud mixtum, post aliqualem digestionem, primum medullæ & demum adipis consistentiam & colorem induisse, adeo, ut coagulum hoc, non iterum liquecat, nisi adhibito igne ipsius adipis more. Imo jam dictum, aut alium quemcunque spiritum acidum, syringe in venam animalis jugularem, vel cruralem, aut aliam quam modo velis, injice, animadvertes sane sanguinem condensatum in grumos abiisse, atque ita ad circulandum ineptum factum, suffocationem motus sanguinis induxisse. Si vero primo perpendimus, istiusmodi coagulatos sanguinis grumos, multum a nostris tuberculis, de quibus nos agimus, differre, deinde talia salia acida, caustica & corrosiva, sanguini formaliter nostro non inesse, ut de reliquis nihil dicam, hinc una cum hisce hujus sententia corrumpitur. Veritati itaque ac rationi, ut in præcedentibus indicatum thesibus, consentaneum manet, harum excrementiarum materiam, non ab humore pituitoso, aut melancholico, vel sale acido, aut chylo & succo nutritio naturaliter constituto, aliaque hujusmodi causa, sed a stagnatione, vel mutua cohæsiōe ac complicatione lymphæ sanguinis gelatinosæ provenire, cui varii generis impuritates, plus minus viscidæ, terrestres, salinæ, tartareæ aliæque sunt intextæ, quæ multum, augendo fibrarum, e quibus constat, ramositatem, ad mutuam hujus combinationem & concretionem contribuunt;

uti id cumprimis in scorbuticis, ictericis, hydropicis, hypochondriacis, arthriticis, luis venereæ possessoribus, aliisque observamus; cumprimis hujusmodi excreſcentiæ, post diurnam febrem quartanam, secundum *Waldschmidium prax rat. p. 589.* conspiciuntur.

X X.

Hac itaque re abunde & per omnia lustrata, restare videtur, occasionales in genere causas, earumque naturas & discrimina recensere, ac rationes simul, quibus ad horum productionem tuberculorum faciunt, explicare; enim vero cum tantus sit eorum ambitus, ut tædium potius, quam fructus ex horum enumeratione expectari queat, sufficere, potiora, quæ ad elucidandam eorum genesin maximopere inserviunt indicare. Tales autem sunt omnes res naturales & præternaturales, quæ succos corporis incrassando & corrumpendo, sanguinis omniumque reliquorum humorum motum retardando atque impediendo, secretiones turbando, harum excreſcentiarum generationi valde favent. Ad earum censum referendæ aquæ minerales, acidæ, aluminosæ, argillacæ, & limosæ, abusus spiritus vini, de quo superius dictum, cibi & potus crudi, terrestres, glutinosi, tenaces, crassi, salini, acidi, omnesque, ut paucis rem complectar, qui difficilis sunt digestionis, inter quos pisces & carnes fumo induratae faleque conditæ eminent; aer nebulosus, crassus, humidus ac frigidus, nimia somni indulgentia, intermissum motus exercitium, animus molestis detentus cogitationibus, suppressi menses, hæmorrhoides, aut aliæ excretiones solennes. Sic Hispanis & Italis, præcipue vero in agro Bergamensi, ut & montium Pyrenæorum Alpiumque accolis, aquarum vitio, strumæ & scrophulæ, quæ a nonnullis excreſcentiis cysticis male confunduntur, familiares sunt. Viſtulæ a Polonis adſcribitur ortus sic dictæ plicæ Polonicæ, humidum & veluti glutine contextum intortumque capillitium denotantis. Calculorum causam, qui Austriæ, Ungariæ, Rhenique incolis patrii perhibentur, deducunt medici & physici ab abusu vini aliarumque hujusmodi rerum. Obstructos hæmorrhoides, causam polypi cordis allegat *Goblius l. c.* Frigidam inhabitantes Zonam, ob nimiam aeris pressionem & frigiditatem, pernio-nibus, ceu malo endemio atque eis proprio laborant. Hæc vero res, non veterum more est explicanda, qui illud, a peculiari in aere frigido residente facultate & virtute deducebant, cujus ope temporis momento jam dicti gignantur tumores; quique etiam pro causa tumorum atque excreſcentiarum internarum ipsorumque calculorum, nimiam interiorum partium frigiditatem accusabant, qua partes constringi, humores condensari, atque in variam, pro frigoris constitutione molem coire, afferebant. Quis vero, tantum in corpore nostro vivente, mente sibi fingeret, ne dicam crederet frigus, quod incrassando ac quasi con-

ge-

gelando humores, varii generis tumores producere possent. Melius hujus rei causa, si aeris frigiditatem, cum *cl. Langio* hic accusare volumus, ac successiva & mechanica hujus operatione, sensibus nota derivatur; quatenus aer frigidus; nerveas cutis fibras constringendo, poros corporis claudit & conſtipat, succos ipsos hoc modo incrassat & condensat, & hac ratione omnes secretiones, quibus sanguinis perficitur deputatio, hujusque conservatur crasis, turbat; hinc variarum heterogeneitatum, e massa sanguinea removendarum proventus, variorumque morborum, & cumprimis jam dictarum excreſcentiarum origo.

X X I.

Verum, de hac re dictum satis, inquisitione proinde dignum erit, quo pacto cystis, materiam nostrarum excreſcentiarum includens, formata sit. Hæc, ex membrana admodum dura crassaque constabat, quæ tota e fibris, secundum longitudinem procedentibus coagmentata ac fabricata videbatur. Sanguini nostro, præter alias figuræ ac formæ particulas, etiam filamentositas inesse, generatio ac nutritio corporis nostri, multaque alia satis clare demonstrant; quippe cum tota corporis nostri compages, ex istiusmodi gelatinosæ ovuli materni lymphæ filamentis non saltem constructa concreverit, concretaque aucta, atque ad justam magnitudinem provecta fuerit, sed etiam hisce nutriatur & conservetur. Partes enim corporis nostri omnes, in principio generationis molles ac fibrosæ, instar gelatinæ sunt, quæ sensim sensimque solidiores ac duriores evadunt. Hæc partium nostrarum evolutio continuatur deinde, conservatur atque augetur, novarum istiusmodi particularum accessu; quatenus jugi cordis motu, sanguis in arterias propulsus, perque venas iterum reiectus, gelatinosas in spatii partium particulas deponit, atque in eadem, continuo novarum accessu protrudit, ubi eadem paulatim in varii generis fibras elongantur, atque extenduntur, quæ mutuo suo contactu, partibus istis, quibus inhaerent, affixæ, in augmentum ac conservationem cedunt. Omnes quippe partes solidæ, vel duræ sint, vel molles, ex istiusmodi fibris compositæ ac constructæ sunt, quod manifestius patet in cute, ac præcipue in exteriori hujus lamella, oculis vitro optico armatis conspicua, quæ sæpiissime, cumprimis in febribus continuis, circa labia aliasque partes molliores abscedit & renascitur. Exempli quoque loco, hic esse potest, caro in vulneribus luxurians, quæ tanta, paucis interdum diebus, ni cohibeatur, sumit incrementa, ut in magnam exerceſcat molem. Si vero carnem hanc paulo penitius examinamus, hæc nihil aliud est, quam congeries minimorum lymphæ gelatinosæ filamentorum, quæ ope motus cum reliquo sanguine eo deducta, extra vasa propelluntur, ibidemque hærentia, ac se invicem contrectantia, varioque inter se modo implicita solidescunt, atque in varii generis materiam concreſcunt. His ita constitutis, origo

Z z z 3

cy-

cysteos nostrarum excrescentiarum in propatulo est, quæ, prout adductis illustratum, a crassis & rigidioribus lymphæ gelatinosæ fibris, a reliquarum consortio particularum separatis & longius protensis, juxta se invicem quiescentibus, mutuoque suarum superficiarum & extrematum contactu coherentibus, atque hoc modo membranam efformantibus, constructa fuit; crassities autem & soliditas istius folliculi, a fibris novis aliis superimpositis, iisque intimius inter se unitis & conformatis provenit. Hæc vera & genuina folliculorum, sic dictas excrescentias cysticas includentium ætiologia est, quæ omnibus, quibus aliorum sententiæ sunt implicite, difficultatibus caret; dum tali modo cystis hæc, prout autores volunt, his excrescentiis propria & cum nullis aliis communis existit. Imo hanc folliculorum genesis, in multis aliis, ac cum primis in calculis clare deprehendimus, quorum permulti cortice investuntur, qui nihil aliud est, quam tunica durior & magis compactior, ob abundantiam particularum rigidarum, salino terrestrium. Marcellus Donatus angullæ similem pelli observavit folliculum, in quo calculus inclusus delitescerebat, vid. *Meibomius tr. de abscess. p. m. 78.* De lapidibus cysti inclusis, proxime cor intra aortam atque asperam arteriam sitis, lectu dignum est, quod habet *Guilhelm. Fabricius in select. obs. chir. obs. 6.* Hoc etiam luculenter apparet & illustratur in lapide bezoardico, a Persis badzahar dicto, nec non in cornu ammonis, aliisque sive glebis, sive lapidibus, ad hoc pertinentibus, vid. *Joh. Reiske exercit. histor. phys. appendix. ad ann. 7. d. 2. ephemer. med. phys. germ.*

X X I I.

Animadverto tamen, & suos hanc sententiam adversarios habituram, hinc, ut eandem ab imminenti præmuniam telis, necessarium duco. Objici vero hic non sine ratione posset, quo modo, si cystis harum excrescentiarum, a jam dictis proveniat fibris, eæ augeri possint, quia, prout ipsi asseruimus, omnibus valis delitescunt, ipsosque in illis abnegavimus poros foras introspicientes, ut nullum tali modo nutrimentum hisce suppeditari possit. De nihilo sane hæc objectio non est, sed si rem paulo penitus inspicimus atque examinamus, mentisque aciem ad nostra imprimis tubercula dirigimus, & illud omnino dubium haud difficili negotio removeri posse, constabit. In nostrorum delineatione steatomatum indicavimus, quod ea ex meris adiposis fuerint constructa bulbis, sebaceo saltem globulo in horum medio relicto. Ex his omnino palam fit, folliculum harum excrescentiarum, demum post ipsam materiam in sacculo inclusæ combinationem efformari, quo constructo, non amplius materia intus hærens, seu solummodo folliculus augeri potest, unde etiam hæc excrescentiæ interdum una, interdum duabus tribusve membranis instructæ conspiciuntur, ut *Joh. Pilas atheroma hume-*

ro inhærens, triplici præditum folliculo, in legionis Vice præfecto la Branche observavit, quod suadente cl. *Zivelfero*, caustico quodam feliciter curavit, vid. *miscell. A. N. C. d. 2. ann. 2. obs. 92. p. 162.* Nec adeo absumili modo se res cum generatione calculorum corticosorum habet; primum enim, in illis nucleum produci necesse est, quo producto & efformato, iste demum ob molecularum terrestrium & viscidarum circum hærentium, & sibi invicem foliorum instar incumbentium copiam, crusta quadam vel cortice inducitur, qui deinde multum adhuc, non vero ipse nucleus augeri potest; hinc idem in istis calculis, quod de cysticis excrescentiis dictum, sæpius deprehendimus; dum illis contractis, horum nucleos modo uno, modo duplici, triplicive cortice vestitos, non sine quadam animi voluptate conspeximus. Sæpius etiam in apertis cadaverum visceribus congestiones sebaceæ occurrunt, quæ cysti plane carent, hæc, etsi omnia steatomatum requisita non possideant, perquam bene tamen atque eleganter, sub imperfectorum nomine steatomatum comprehendi possunt.

X X I I I.

Alterum porro dubium, quod chirurgica suppeditat praxis, atque a cita horum tuberculorum restitutione desumitur removendum: quatenus observamus, hisce per sectionem, in partibus manuali obviis operationi, apertis, materiaque in folliculo contenta evacuata, hæc nihilo sæpius repullulascere, adeo, ut semper necessarium sit, ipsum simul folliculum auferre, qui vero non sine subjacentium dolore & vulneratione partium tolli possit. Lubens equidem fateor, sæpius contingere, hæc tubercula, cysti eorum relicta, denuo redire, quid vero exinde? nihil profecto aliud, quam per apertum folliculi foramen novam intrasse materiam, quæ evacuatam sacculum simili adimplevit substantia. Nihil vero sententiæ nostræ adversi demonstrari potest, dum alii, harum excrescentiarum cum partibus probandæ continuitatis gratia ad insequentem, illarum excisionem, vulnerationem provocant; sic, ut eæ, sine nervosarum, quibus accumbunt, partium læsione, eamque comitante convulsione, ac magna sanguinis profusione, non possint excindi, quale exemplum *Huchstetterus* de monacho in Italia oculis usurpatum refert; quem steatomatis excisione, ob insequentem enormem nulloque cohibendam remedio sanguinis profusionem periisse, affirmat. Huic aliam adjungit historiam de miræ magnitudinis steatomate, quod mulier in mento gestaverat, eoque sublata fuerat; de quo ait, quod illud nimix metu hæmorrhagiæ incisione auferre & curare nolisset conf. *Huchstetteri dec. 6. p. m. 473.* Atheroma et sinistra exsectum palpebra, magnos inducens dolores, cum insequentibus artuum tremoribus, convulsionibus ac capitis imbecillitate extat in collect. med. phys. *Blanckardi part. 2. s.*

venditant. Hi duplici quidem suffulti ratione, suam defendere sententiam allaborant; prima desumpta est a figura, quod nimirum hae excrescentiae sint corpora sphaeroidea, adeoque ipsis glandulis quoad formam similia; alteram hujus sciti probationem, a sensu doloris, quo, hae tubercula maximam partem, glandularum more destituuntur, arcescunt. Sed quantum hae sententia a veritatis tramite distet, facile est iudicatu. Illi enim ipsimet, ut omnes asserunt autores, quod excrescentiae cysticae suis propriis gaudeant folliculis; quod vero parti cuidam est proprium, aliis non debet esse commune; cum itaque statuamus, cysticarum folliculum excrescentiarum, dilatatas esse glandulas: nullo affirmare modo possum, quod sacculus, in quo materia harum excrescentiarum inclusa latet, illis proprius sit, sed quod non solum ad glandulas, verum etiam ad alias partes, ceu illis communis pertineat. Et hac ratione minus adaequate, steatomata excrescentiis a nobis fuissent annumerata, quia hae tali modo cum partibus omnino continuas, non autem contigua essent. At enim vero, illud hoc unico removemus, ipsa, uti superius dictum, steatomatum essentia in eo consistit; proprio primum gaudere folliculo, deinde materiam in eo contentam esse sebaceam atque adipi similem. Satis clare exinde elucescit, quam debili fundamento eorum sententia innitatur, qui glandularum dilatationes atque expansiones, a varii generis intus haerentibus & stagnantibus succis pro steatomatum cysti habent, sibimet ipsis contradicendo, primo nempe affirmantes, quod hae suos proprios obtineant folliculos, deinde vero illud negantes, glandulas dilatatas pro sacculis eorum evincendo. Fautores autem glandularum hic denuo interpellarent, sic neutiquam negari, excrescentias cysticas, suis propriis folliculis instructas esse, asserendo, expansiones glandularum tunicas eosdem constituere; glandulas enim, perhibent illi, uti ex anatomicis constat, propria quadam succingi membrana, facili vero negotio & levi de causa evenire, varii generis succos plus minus viscidos & glutinosos in illis stagnare, qui ibidem subsistentes, & a novis subsequenter aucti, glandularum tunicam diducant atque extendant, quae deinde folliculum harum excrescentiarum efformet. Eleganter equidem ad hujus rei probationem verba sunt adornata, difficulter autem, & plane non, id ipsum, quod innuitur, demonstrari potest, dum ipsa experientia atque autopsia anatomica contrarium docet. Me sane non latet, multa & magna clarorum in medicina virorum volumina extare, in quibus copiosis verborum ampullis, ad nauseam usque, de glandularum in cerebro, pulmone, hepate, ventriculo, liene, renibus aliisque visceribus praesentia, structura, atque usu differitur; nullus vero eadem in statu sano atque integro unquam demonstravit, aut demonstrare potuit, licet maximorum viscera animantium ad hoc adhiberent, sed omnes cum *Malpighio* ad praeternaturalem provocant statum, ubi has, alias inconspicuas, cognosci docent. Manifestus omnino error hic de-

pre-

deprehenditur; vi enim morbi, magna in visceribus contingit mutatio, ipsique tomentosi arteriarum apices, non raro ob accumulata & coarctata in illis particularum viscidarum terrestrium ac tartarearum cattervam, praeter modum distenduntur ac dilatantur, quae facile minus cautum glandularum specie decipere atque illudere possunt. *Evolv. Ruyschii adv. anat. dec. obs. 3. 4. 5. p. 9. & sequ.* Quis vero, his ita in aprico positus, nisi nimio contradicendi pruritu incensus, assereret: diductas glandularum tunicas, steatomatum in hepate aliisque visceribus repertorum cystidem constituere; hoc plane absonum esset, siquidem hae partes omnes glandulis destituuntur. Et quid, quaeso, de nostris excrescentiis, in arteria aorta repertis dicam, glandulas dilatatas easdem fuisse, ipsi sane repugnat rationi. Hinc illi audiendi non sunt, qui a jam dictis partibus, folliculum horum tuberculorum deducere volunt, multo magis sentiendum cum excellentissimo *Heistero*, clarissimo nostri temporis anatomico, qui admodum pulchre & concinne de hac re sequentem in modum loquitur: *Alii quando in statu praeternaturali, in cadaveribus hydrope aliisque gravioribus morbis defunctis, corpuscula sphaeroidea, seu rectius, morbosa tubercula, steatomata, atheromata, grandines, congestiones terrestres aut tartareas, in formam globulorum compactas invenerunt, in hepate, liene, cerebro, peritoneo, pericardio, mox inde conclusiverunt haec tubercula, sive corpuscula, quia sphaeroidea apparuerunt, veras fuisse glandulas.* Plura de hac materia vid. in *hujus comp. anat. p. 171. & in notis ad illud p. 202 & 203.*

XXVI.

Certiori fundamento sententia celeberrimi *Ruyschii* innititur, qui folliculum nostrarum excrescentiarum, apices atque extremitates arteriarum efformare, asserit *dec. 1. advers. 4. p. 13.* Imo majori digna applausu *Boerhavi* opinio, a *Ruyschio* l. c. p. 11. & 12. exposita, qui affirmat sacculos & receptacula pinguedinis, ipsam jam dictorum tuberculorum cystidem constituere. Idem ferendum iudicium, de nonnullorum recentiorum asserto, qui folliculum excrescentiarum cysticarum, hydatides magis minusque expansiones esse perhibent; dum omnino ex hydatidibus, pro varia lymphae, quam in se continent conditione, mutata illarum diathesi, varii generis tumores, steatomatibus, atheromatibus & meliceridibus similes, generari possunt, vid. *Job. Maur. Hoffmanni disquis. corp. hum. anatom. pathol. p. 11. & 12.* Hanc rem eleganter illustrare videtur, quod nuper in hepate porci, subito extincti, ad nos a femina allato observavimus. Hoc viscus, uti naturalem longe excedebat magnitudinem, sic ne ullum de hujus genuina substantia vestigium apparebat, sed totum hepar, congeries quaedam innumerarum vesicularum aquearum esse videbatur, racematim uvarum more inter se co-

A a a a 2

ha-

hærentium; in quibus, dum nonnullas incidendo aperiremus, materiam in his mere aqueam ac tenuem contineri, in his vero crassiorē ad pulpam genium accedentem, atque alias materia sebacea, alias melliformi, alias arenosa ac lapidea infarctas repletasque esse, observabamus. Sed hæc minus de folliculo nostrarum excrescentiarum asseri possunt, illaque tubercula, magis pro spuris, quam veris steatomatibus aliisque hujusmodi excrescentiis sunt habenda.

X X V I I

His ita constitutis, mirari non satis queo, ex qua causa, quaque suffultus ratione, cl. *Waldschmidius* in praxi sua, & quidem in notis ad chirurg. *Barbette* p. m. 589. asseruerit: atheromata ac melicerides in quibusvis corporis partibus oriri, steatomata autem in partibus saltem glandulosis. Nullam video sufficientem hujus rei rationem, nec minus experientiam invocare potest, quæ illi propugnaculi loco sit, dum per ipsam experientiam contrarium demonstrari potest. Prostant enim, hinc inde multæ steatomatum, in variis interioribus corporis nostri partibus repertorum observationes, quæ vere omnes glandulis destituuntur. Sic *Thom. Bartholinus* cent. 2. obs. 20. mentionem facit steatomatis prope vesicam, virilis magnitudine capitis. Idem cent. 2. obs. 54. commemorat steatoma, quod in anatome publica a *Veslingio* demonstratum, pancreati adhæsit, ipsoque majus pancreate fuit. Aliam adhuc similem hujusmodi excrescentiæ historiam jam dictus autor, cent. 2. obs. 60. affert, exhibentem steatoma, in exteriori parte, uteri fundo, juglandis magnitudine adnatum. Dn. a *Moinichen* steatomatis per membranam lieni adhærentis, undiquaque alias liberi in *epist.* 56. cent. 2. p. m. 586. ad *Thom. Bartholinum* exarata, mentionem injicit. *Philip. Salmuthus*, obs. med. cent. p. 5. & sequ. adducit steatoma venarum, mesenterii ac pancreatis. *Petrus Lotichius* historiam steatomatis, ad regionem lienis, capitis magnitudine protuberantis habet, vid. hujus l. 6. c. 3. obs. 11. De steatmate juxta intestinum duodenum, evolve *Fabricium Hildanum*, cent. 1. obs. 71. Apud eundem de steatomatibus in pulmone & hepate repertis, relatum legitur cent. 2. obs. 44. Eodem quoque loco annotata extat observatio steatomatis, œsophago atque asperæ incumbentis arteriæ. Alia adhuc steatomatum in omento relatio, dicto autore, cent. 3. obs. 62. invenitur. Steatomata circa vasa splenetica, venam portæ & venam cavam, nec non in diaphragmate, pectore & pulmonibus reperta, idem enarrat, in *select. obs. chir.* obs. 23. De puella febrili, hectica, ex mensium suppressione laborante, eaque extincta, cujus mesenterium steatomatibus refertum erat, differit *Barbette* prax. med. lib. 3. c. 11. p. m. 242. Steatoma, pugni magnitudine, cerebrum inter & cerebellum, eo præcise loci, ubi cranium utriusque plexus choroidis atque sub-

ubsternitur, vidit *Drelincurtius*, quod primum cæcitas, deinde surditatis, demum apoplexiæ, & tandem mortis fuit causa. Perquam jucunda atque utilia sunt *Ruysschii* dictata, de steatomatibus in testibus muliebribus repertis, *Dec. 1. adv. an. p. 6.* De steatmate pulmonum, legi meretur *Klawnigii* nosocomium charitatis, *hisor. 10. p. 39. & hist. 16. p. 79.* De hepate, innumeris obfesso steatomatibus, vid. annotata cl. *Heisteri* ad ejus *comp. an. p. 203.* Multas quoque steatomatum observationes, in exterioribus corporis partibus, glandulis destitutis repertorum, varia figura ac magnitudine præditorum asserere possem; at cum temporis chartæque ratio sit habenda, eas jam omitto, maxime, cum res ita clara sit, ut ulteriori non indigeat dilucidatione, de his evolvi. *Guilb. Fabricius*, cent. 6. obs. 16. *Petr. Lotichius*, l. 6. obs. 12. *Job. Rhodius*, cent. 1. obs. 29. p. m. 15. & 16. cent. 1. obs. 99. p. 65. *Sculterus* in *armam. chir.* obs. 84. *Nic. Tulpus*, obs. med. l. 1. c. 33. *Felix Platerus*, l. 3. obs. p. 687. *Purmannus* obs. chir. part. 1. obs. 6. p. 23. & part. 2. obs. 31. p. 153. & 157. *Wolfius* obs. chir. & med. curios. thesaur. obs. 76. p. 246.

X X V I I I

Scrupulo isto jam e medio sublato, animadvertendum, quæ adfuerint in cadavere nostro adhuc vivo signa, quibus aliquo modo, de steatomatibus in arteria aorta præsentibus, certi esse potuissimus. Multa equidem aderant, quæ de re præternaturali, vel cordi, vel arteriæ inhærente, satis clarum perhibebant testimonium, v. g. anxietas præcordiorum, ac si prægrandi pondere, pendulus cordis musculus oppressus esset; cordis palpitatio continuo durans, & tam vehementer, ut ipsæ lateris sinistri costæ, ad ejus motum dissilire, viderentur, summa respirandi difficultas, eaque sine intermissione & remissione ægrum excrucians, pulsus interruptus atque interdum plane cessans, crebriorque huic succedens syncope, aliaque; sed, quod steatomata arteriæ aortæ inhærentia, horum symptomatum causa sint, certe præfagiri non potuit; dum hæc signa, non saltem in polypis & calculis cordis, atque in inveterata sanguinis visciditate & crassitie occurrunt, sed etiam, quando arteria aorta, naturalem membranaceam structuram, cum cartilaginea, ossæ, vel plane lapidea duritie commutans, ad motum a corde illi impressum continuandum, minus apta est, prout inter alios, hujusmodi observationem vir excellentissimus, *Christianus Vaterus*, celeberrimus ævi nostri medicus habet, qui arteriam in hujusmodi substantiam degeneratam, jam dictorum symptomatum causam, possidet, atque inter curiosa asservat. Eadem quoque, in valvularum cordis consumptione observantur quale exemplum, in *misc. n. c. d. 1. a. 1. obs. 70.* de puero duodecim annorum prostat. Imo ex iisdem

coalitis atque ossis factis, mala superius dicta enasci, confirmat Ray-
schius, *obs. anat. chir. hist.* 69. p. m. 89. Dehinc, perquam eleganter,
huic nostræ observationi, verba modo commemorati anatomici & me-
dici præstantissimi, *dec. I. adv. an. p. 23.* sequentia pronunciantis, ac-
commodari possunt: *Genuino hoc miserandi morbi exemplo, didici, cala-
mitosam humani generis conditionem, causasque morborum imperscrutabiles
sæpe, & omnino insanabiles esse, licet cognoscerentur. Quæ vero in hac
re sit causa symptomatum physica, tu inquirere medice, forte reperies, licet
lateat, neque te forsitan fugiet medendi methodus, si modo miri acciden-
tis ratio te non fefellerit. Felix, si inveneris, laudandus, si inquisiveris.* Sic
felix omnino denominandus, qui iudicii acumine, conjecturando, in
hujusmodi casu, verum affectus fuerit; laudandus, qui ipsam petquisi-
vit rem, licet irritis interdum conjecturis. Steatomata enim, quæ in
internis corporis nostri partibus, atque a sensu visus & tactus remotis
delitescunt, accurate ac certe plane non, quæ vero externas oblidet
partes, hæud facile cognoscuntur. Steatomata dico, externis inhaeren-
tia partibus, difficulter cognoscuntur, dum multa alia tubercula, quoad
calorem, duritiem & figuram cum his convenientia reperiuntur, ut
sunt strumæ, scrophulæ, ganglion, atheroma & meliceris. De diffe-
rentia autem inter strumam & steatoma notandum, quod steatoma,
non ea, qua struma polleat duritie, neque tam inæqualem, ut struma
habeat figuram. Sic quoque ratione duritie, a ganglio jam dictarum
genus excrecentiarum differt. Ab atheromate vero & meliceride, facile
tactu discernitur, hæc enim, steatomatibus molliora sunt, ac digitis
pressa aliquantisper cedunt, quod longe aliter in excrecentiis adiposis
contingit, conf. *Coru. Celsus l. 7. c. 6. p. m. 447. Dan. Sennertus, l.
5. p. 1. c. 35. p. 175.*

X X I X.

Tradita tali modo nostrarum excrecentiarum, tam in internis, quam
externis existentium partibus, diagnosi, jam, quibus in nostro casu præ-
fagiis, tuto uti licuerit, attendendum. Tuto vero, & sine suæ detri-
mento existimationis, medicus de istiusmodi excrecentiarum in arteria
aorta, vel corde præsentia certus, tam in casu præsentis, quam alio hu-
jusmodi simili & parallelo, homini ab eo curam efflagitanti prædicere
potuisset: rem in magno versari discrimine, nullamque adhuc veram,
nisi palliative spem curæ superesse ac refulgere; siquidem istiusmodi ex-
crecentiæ, cum primis, si malum inveteratum sit, nullis medicamentis,
licet præstantissimis, nullaque arte tolli possunt. Imo, hujusmodi ægro-
tis, ad vitæ sobrietatem atque æternam animæ salutem indicandum,
eosdem syncope valde obnoxios esse, atque ex hac causa repentina pe-
rituros morte, secundum effectum divi *Hippocratis aph. I. s. 2. οἱ ἐκ-*

λυόμενοι πολλάκις καὶ ἰχυρῶς, ἀνεὺ Φανερῆς προφάσι, ἐξαιτίας
τελευτῶσι. His permotus *Galenus* indicis, *Antipatro*, cujus in scriptis
sæpius facit mentionem, repentinam atque inopinatam, qua quo-
que perit, mortem prædixit. Rationalis tali modo medicus, eo saltem
hic respicere debet, ut, cum malum auferre, ipsas artis medicæ vi-
res excedat, hujus saltem incrementum atque augmentum præcavendo,
bonamque sanguinis constitutionem conciliando, symptomata ex eo obor-
ta aliquantulum mitiget, vel, si illud non impetrandum, miserum ta-
men ægrotum, vitæ nondum omnino peritæsum, in statu quo, per ali-
quod adhuc temporis spatium, antequam fragili charontis commissus
cymbæ, ferali mandetur cistæ, conservet. Quod hic in specie de no-
stro asseruimus casu, & in genere, de omnibus istiusmodi excrecen-
tiis, in commemoratis, aliisque internis partibus repertis dictum volu-
mus. Prognosin vero quod attinet, harum excrecentiarum in extero-
ribus corporis partibus, ex quibus quidem per se non adeo periculosa sunt,
diu tamen durant, & nonnunquam, quod tamen rarissime contingit,
in abscessum abeunt, si hoc non evenit, ex difficulter, aut non tanta,
quanta scrophulæ & scirrhi difficultate curantur. Hic vero observandum,
quod illud saltem de meliceridibus atque atheromatibus sit intelligendum,
neutiquam de steatomatibus, de quibus quippe, nullibi observationem
extare meminimus, tale tuberculum remollicum, atque ad suppuratio-
nem & maturitatem perductum fuisse, nisi ope corrosivorum. Illorum
exinde tuberculorum durities non negligenda; duriora enim, minus du-
ris curatu difficiliora sunt, prout, ipse jam suo tempore advertit *Cou-
aphor. 13. s. 6. τὰ χαυρὰ χροῦσά, τὰ ἐνορμα κακὰ*, hoc est, tu-
bercula mollia periculi expertia, dura vero, pessima & periculosa pro-
nuncians. Cum primis ex excrecentiæ, quæ elevatæ atque ad contac-
tum expositæ, iis, quæ profundius insertæ atque manuali dehinc ope-
rationi minus accommodatæ, faciliores sunt curatu, maximopere, si par-
tibus nobilioribus, v. g. oculis, aliisque proxime inhaerent; sic enim,
majorem chirurgi, in excisione & corrosivorum applicatione, circum-
specionem requirunt, ob substrata vasa sanguinea & nervea, quæ fa-
cile ob vicinitatem lædi, & vel discindi, vel corrodi atque exedi, pos-
sunt. Demum de harum excrecentiarum cura notandum, quod ex sola
chirurgicæ ope, sive ea fiat per operationem manualementem, sive per medi-
camenta extrinsecus applicata, auferri possunt.

X X X.

Dehinc si steatoma, in externis corporis partibus prognatum sit, il-
lico medicamenta, serum viscidum stagnans discutientia ac resolventia
sunt adhibenda, partique affectæ applicanda, qualia sunt; spiritus salis
ammoniaci vinosus, viperarum, vitrioli volatilis, vini rectificatus cam-
pho-

phoratus, aliaque volatilia & penetrantia, quæ vel sola adhiberi, vel cum aliis varie misceri, & in emplastri vel linimenti formam redigi atque applicari possunt. *Scultetus* in suo armamentario chirurgico p. 53. miris laudibus, jam commemoratum spiritum vitrioli volatillem, hoc in casu effert. Peculiare quoddam oleum, *Barbette* in sua chirurgia, ad harum excrescentiarum discussionem & resolutionem laudat, oleum *Langii* ab eo dictum, cujus descriptionem ac præparationem, vid. in *Barbette chir. p. 63.* *Fabr.* ab *Aquapendente* linimentum peculiaris in hoc casu virtutis, in sua *chir. l. 2.* adducit. Multa adhuc alia, a multis specifica, tam interne quam externe usurpanda, jactitantur; v. g. paronychiam vino vel cerevisiæ infusam, commendat *Boyle, phil. exper. 32.* In ephemeridibus Germanorum infusum & decoctum vincetoxici, per aliquod tempus, continua usurpatum, serie, laudatur. Plura, si horum flagras desiderio, euporista atque empirica prostant, in *Junchii chymia experimentalis, Dolæi encyclop. chir. & Wedelii ephem.* Ea porro, ne aliquid omisisse videamur, quæ *Schenckius* de contactu regis Galliæ & Angliæ, nec non comitis Habsburgici, filii continua serie septimi, ab uno parente, item de contactu cadaveris phtisi defuncti habet, sunt mere superstitiosa & vana, vid. *Schenckius, cent. 1. obs. 41. ephem. G. d. 11. § 1. obs. 2. § 40.* Hæc enim remedia, idoneæ rationis sunt expertia; τοῖσι vero, inquit Hippocrates, μή κατὰ λόγον κερτίζουσιν, & δεῖ πιστεύειν, εἰ δὲ φοβείσθαι λίην, τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παραλόγως. τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιούτων εἰσὶν ἀβεβαία, καὶ εἰ πάνυ διαμένειν, εἰ δὲ χρονίζειν εἰώθεν. His itaque, & aliis specificis, potius præstat, crebra frictio, & præter externe applicata medicamenta resolventia, apprime etiam interne adhibita conducunt. Quare præmissis universalibus evacuantibus, si desiderata non desint indicantia, medicamenta, viscidam & cacochymicam humorum massam corrigentia, eamque tam per poros cutis, quam per cribra renum, aliaque organa secretoria evehentia, usurpare convenit; qualia, essentia lignorum, spiritus cochleariæ, tinctura tartari, decoctum ligni quajaci, quod uti *Barbette* docet, ceu medicamentum, hac in re valde proficuum, commendatur. Sed enim vero, hæc medicamenta, (hactenus enim, secundum receptam in scholis medicis opinionem locutus sum,) licet in variis sanguinis impuritatibus, perquam utilia sint, & haud sæpe fallant: in hoc tamen casu rarissime, si unquam, exoptatum assequuntur finem. Consideret modo aliquis harum excrescentiarum soliditatem, locorum in quibus deitiescunt, distantiam, & viarum, per quas medicamenta eo ablegantur, ambages; examinet hæc omnia, accurata mentis trutina, atque inter se conferat, ingenue fatebitur, proxiis impossibile esse, easdem a medicamentis, licet, copioso & penetrante sale volatili instructis, dissolvi posse. Imo sentiente *Sanctorio*, volatilia in discutendis ac resolvendis tuberculis, ne quidem conveniunt, quia tenue resolvendo,

ac

ac crassum relinquendo, scirrhum generant, vid. hujus *stat. med. s. 1. aphor. 100.* Hac itaque de causa, istæ excrescentiæ, si externas occupant partes, per corrosiva, vel quod melius, per sectionem, nisi loci obstet conditio, auferendæ sunt; de qua operatione, rite, recteque instituenda, videri merentur *Rhodius obs. 29. Barbette chir. part. 1. c. 12. p. m. 47. Valentinus prax. med. clin. p. 428. 429. Timæus in obs. med. ephem. Germ. an. 3. ephem Gall. ann. 2. obs. 13.* Si vero, in his excrescentiis, cum primis in mollioribus, quales sunt melicerides & athe-romata, futuræ indicia suppurationis appareant, ea, emplastro diachylo vel oxycroceo, aut de nicotiana *Plateri*, cujus *sent. 1. obs. 28.* mentionem facit, adjuvanda, materia purulenta accurate evacuanda, ulcus rite mundificandum, ne partes vicinæ exinde labem contrahant, & cystis ope adaptati instrumenti chirurgici extrahenda, vel, si ægrotus ab hac operatione abhorreat, hæc per exedentia ac caustica auferenda. Maxima autem in horum applicatione, cautione opus est, atque abstinendum in principio a fortioribus, necessitate tamen urgente, a mitioribus ad fortiora, sensim sensimque progredi licet, modo pars affecta, non contrarium suadeat. Hinc pars bene attendenda, cui corrosiva imponimus, aut in qua sectionem instituimus; summum quippe detrimentum afferunt, si eadem iis in locis, quibus nervi recumbunt, adhibentur.

XXXI:

Jam nostrarum quoque partium esset, genuinam horum tuberculorum, in abditis corporis partibus hærentium curam tradere; quis vero, ex jam dictis non perspicit, hæc nullo modo tolli posse? Nulla enim pathognomonica prostant signa, quæ nos de hujusmodi excrescentiarum, in partibus internis præsentia certos reddunt, quod vero non cognoscitur, non etiam, nisi per accidens, curatur. Nec ista, si manifestum esset, talia tubercula in hac vel illa parte latere, curari possent, dum durities ac soliditas eorum, omnem præstantissimorum alios medicamentorum vim eludunt. Nisi, hic peculiarem, aquis martialibus *Olonicensibus* virtutem, cum *Georgio Remo*, tribuere velis, qui de his perhibet, quod polypum cordis dissolverint. Sed, undenam hoc *Remus* scivit? palpitatio cordis, inquit, aliaque symptomata, in polypis cordis familiaria, remiserunt; hæc profecto nihil probant, plures aliæ hujus morbi sunt causæ. Vel forsitan, exinde se hoc demonstrasse putat, quia in defuncti cadavere arteria pulmonalis polypo obsessa fuit; ex hac sane re, ipsa harum aquarum, in hoc morbo impotentia evinci potest, evolvi. *Remi epist. de aquis martialibus Olonicensibus, ad D. Breynium p. 32. § 33.* Adeoque, medicus rationalis, tam in casu præsentis, alioque hujusmodi simili, eo anniti debet, ut bonam præscribens victus vivendique rationem, ac temperata exhibens medicamenta bezoardica, incre-

mentum harum excrefcentiarum præcavendo, ægroti vitam procrastinet. Omnia hic vitentur, quæ sanguinem succosque reliquos nimium commovent atque exagitant, v. g. medicamenta volatilia, spiritus vini, largior vini generosi haultus, nimia corporis mentisque commotio, *ἀνω και κάτω* purgantia, immodica ciborum, & quidem concoctu difficultum ingurgitatio, usus veneris. Hæc quippe omnia, symptomata in hoc morbo obvenerint, accelerant, adaugent, & deteriora gravioraque reddunt. Nec ea admittenda, quæ humorum vitalium motum retardant atque impediunt, ut excessus somni, aer frigidus & crassus, nimia corporis quies; his enim sanguinis ventilatio & depuratio impeditur, malum augetur, atque ipsa mors acceleratur. Sed omnibus in rebus servetur modus, omniaque sint temperata. Maximæ vero hoc in casu utilitatis est, venæsectio, ceu unicum & certissimum symptomatum hic occurrentium lenimen, modo parcius, modo largior, pro ægroti cuiusvis constitutione. Nam sæpius hujusmodi ægroti, subita syncope rapiuntur, vel tanta respirandi difficultate affliguntur, ut intercepta quasi omni aëri via, suffocari videantur. In hoc profecto casu, nullum venæsectione præstantius extat remedium, quoeducta aliqua sanguinis parte, reliquo in motu suo impedito, via ad liberius circulandum aperitur; phlebotomia enim, jam dictis symptomatibus ingruentibus, non tempestive, atque in ipso paroxysmi principio instituta, ipsis sæpenumero ægrotis, vitæ ponitur terminus.

CHALCOGRAMMATICIS EXPLICATIO.

Fig. 1. Ipsam cordis machinam, cum appensis vasibus sanguiferis, tam propriis, quam communibus, eodem delineatam modo, prout in cadavere nostro constituta erat, exhibet.

A. Arteria aorta, arcus in modum, se supra cor attollens, plus justo dilatata.

B. Arteria pulmonalis. C. Vena pulmonalis. D. Auricula cordis sinistra. E. Vena cava valde exilis, ratione reliquorum vasorum, & hujus, in auriculam cordis dextram insertio.

F. Primi steatomatis, intra aortam conclusi, domicilium.

G. Ramus arteriæ magnæ, ad superiora recurvatus.

H. Alterius steatomatis, in aorta delitescens, sedes.

I. Arteria aorta, inferioribus prospiciens partibus.

a a a. Vasa conica, ad costas tendentia, solito grandiora.

Fig. 2. Primum steatoma, ex arteria aorta exemptum sistit, ubi striæ occurrentes, interiorum hujus fibrosam structuram oculis sistunt.

K. Vero exteriorem tunicam, qua contactum erat, constitutionem ostendit.

Fig. 3. Alterum repræsentat steatoma, oppositæ partis incolam.

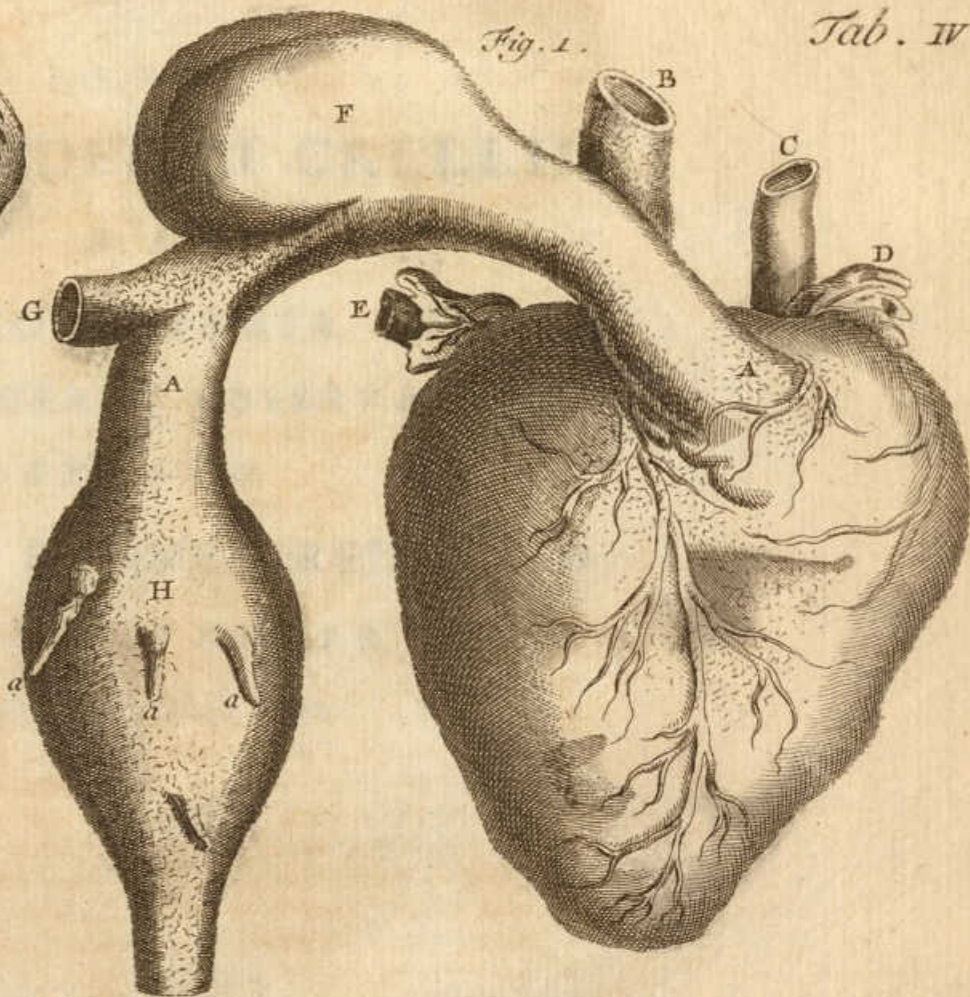
Fig. 2.

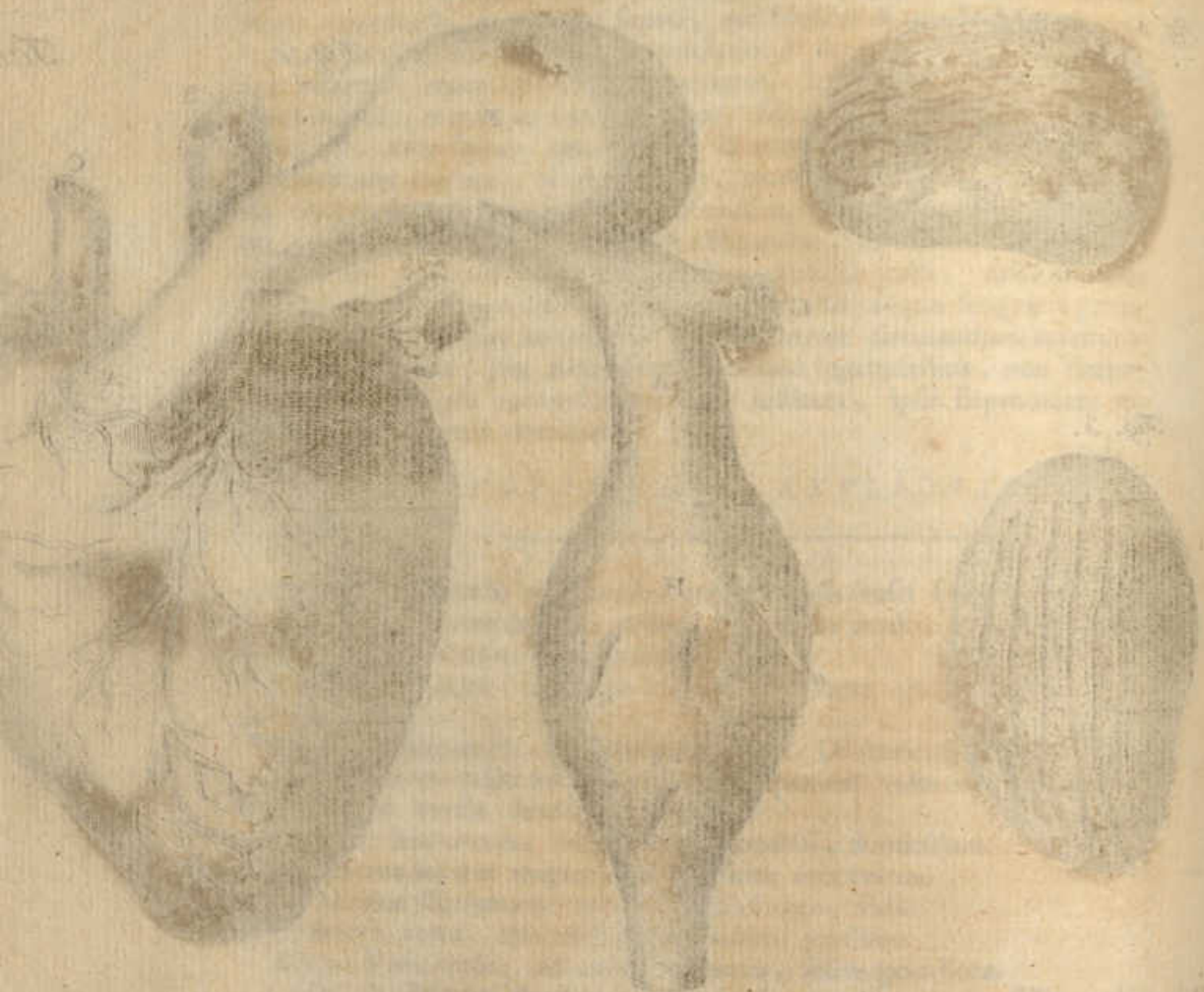
Fig. 3.

Fig. 1.

Tab. IV

LXVI

JOHAN. FRIDERICI CRELLII,

D E

ARTERIA CORONARIA INSTAR
OSSIS INDURATA OBSERVATIO.

R E S P O N D.

GOTTFRIED SAMUEL REINHOLD

F R E I B E R G E N S I S.

Wittembergæ 13 Octob. 1740.

Bbb b 2

Incomparabili prorsus artificio corporis nostri machinam, ex diversissimis inter se partibus ita esse compactam advertimus, ut teneriores mollioresque firmioribus atque solidioribus affabre intertextæ, in unum systema omnibus actionibus perficiendis accommodatissimum coalescant. Uti enim hæc robori & durationi totius adversus varios casus abunde prospiciunt, ita, ne vitam inertem, marmoreis similes statuis, immobiles degere cogamur, necessariam illæ agilitatem potissimum præstant. Accuratæ hujus inter utraq; proportionis insignem ad obeunda vitæ munia utilitatem tunc demum intelligimus, quando adverfo fato, vel duræ corporis nostri partes præter naturam remollescunt, ut ceræ instar flexiles ad minimum deformentur, destruantur, impetum, vel, quas molles & sequaces esse conveniebat, induratæ rigescunt. Ut enim taceamus non sine corporis detrimento cartilagine subinde in ossa, tendines in cartilagine, insolita fibrarum rigiditate degenerasse, ipsas quoque arterias, quæ a primo ad ultimum usque vitæ momentum una cum corde, a quo suam ducunt originem, moveri debent, alienam assumpsisse indolem, & amissa cedendi, seque restituendi, facultate immobiles, & quod vulgo dicunt, osseas factas esse, iterata docuit observatio. Tantum equidem abest, ut naturam, quæ per gradus varios corpora immutare amat, tantum hic saltum facere, & canales ex teneris compactos tunicis, in vera convertere ossa, unquam crediderim, neque enim protinus:

Quod solidum est flectique nequit, mutatur in ossa.

Ut potius aliam quamcunque hujus phænomeni causam subesse semper fuerim suspicatus. Tanto magis in ea confirmatus sum sententia, cum nuper in corde viri, septuagenarii circiter, subita morte extincti, arteriam coronariam alteram a naturali statu recedentem observarem; ea enim accuratius lustrata, naturam in ipso inchoatæ Osteogenias opere deprehendisse visus sum. Non indignum credidi argumentum, in quo paulo plenius excutiendo aliquot horas subsocias collocarem, atque novam de vera hujus mutationis ætiologia conjecturam. ex eis, quæ mihi circa hanc arteriam notare contigit, cum aliorum observationibus collatis, enatam, paucis exponerem. Ipsum nomen arteriæ ossis instar induratæ, utpote apud omnes, qui de eventu hoc aliquid consignerunt, receptum, in rubro mutare nolui, ut primo statim intuitu, ad quamnam observationum classem hæc nostra spectet, lectoribus constaret, & tanto facilius iteratis aliorum experimentis nostra sententia confirmari, aut, si phænomena minus respondeant, emendari, atque certior ejus exhiberi possit theoria; cui primus ego, meliora edoctus, subscribere non dubitabo.

OBSERVATIO.

Cum præterita hyemè in corde viri, septuaginta circiter annorum, ortum & distributionem vasorum indagarem, arteria coronaria sinistra in suo statim ex trunco aortæ egressu solito turgidior apparebat, digitisque tentata durior, & tactui minus cedens deprehendebatur: eandem conditionem inprimis toto itinere rami illius insignis, qui per marginem obtusum cordis duobus fere parallelis ramis in plani superioris cum inferiori limitibus ad mucronem usque descendit, observabam. Distributionem ejus per substantiam cordis, quousque aliquid præternaturalis occurrebat, cultro profecutus, eam a fibris coherentibus separatam eximebam, atque talem subiisse mutationem videbam, qua in os verti arterias perhibent. Exteriorem equidem tunicam nihil a statu naturali membranæ recessisse, sed duriozem intus nucleum recondere apparebat, dissecto secundum longitudinem canale interior etiam tunica, quam nerveam dicunt, integra manserat, transparente itidem per illam corpore alienæ indolis, coloris ex albo flavescens, cujus majorem crassitiem circa ramorum inprimis e trunco egressum advertebam. Cum quale illud esset corpus durum, quæve ratione illuc pervenerit, scire averem, atque omni ex parte arteriam versans interiori forte tunicam leniter comprimerem, materiem, illi, quæ in atheromate vel meliceride alias continetur, similem, per poros ejus erumpere videbam, qua sub specie vermiculari expressa, maxima illius pars solidior, ceterum ejusdem coloris, intus remanebat, ut ex hujus induratione illam generatam esse, si diutius ibidem hæssisset, pariter, exhalante parte tenuiore, coagulandam, dubitare non liceret. Cor, per quod excurrerat hæc arteria, marcidum fracidumque erat, truncus aortæ, quantum ejus adhuc cum corde conjunctum erat, a statu naturali non recesserat, neque altera coronaria vitium exhibebat: an vero in reliquo systemate arterioso similis hinc inde induratio contigerit, definire non possum, cum ipse sectionem non administraverim, sed ab amico, qui, aliis intentus, ad hæc animum non adverterat, cor tantum transmissum fuerit.

L

I.

Varia aliorum observationes allegantur, interdum truncum aorta, interdum certos tantum ramos diriguisse notatur.

Cum ad eventuum physicorum causas eruendas, omnes illorum circumstantias accurate annotari necessarium sit, ut ex phaenomenorum conspiratione probabilis erui possit sententia, merito dolemus, a plerisque, qui observationes ad nostrum objectum spectantes, litteris mandarunt, nimis generaliter traditum esse, arterias duras, ossæas, imo vero lapideas & saxeas, ita ut mallei ictum interdum eluderent, deprehensas esse; nisi in his loquendi formulis catachresin subinde admittam esse suspicandum sit, specialiora vero silentio fere prætermissa esse: quare potiora momenta, cum ex nostra, tum aliorum, qui curatius hæc intuiti sunt, observationibus eruere operæ pretium videtur. Variæ omnino post restauratum Anatomes, inprimis practicæ, studium, de arteriarum diversis in corporis partibus induratione, Virorum Cel. prostant historiae. *Thomas Bartholinus* in Epist. Anat. Cent. II. Ep. 97. p. 722. Arteriam aortam e corpore Cardinalis *Meltii* delineatam exhibet, in qua plurima apparuere ossis rudimenta, hinc inde per arteriam ad distantiam trium a corde digitorum sparsa. Latius se, & per totum fere truncum descendentem, diffudit hæc mutatio, in corpore medici *Cel. Jo. Jac. Wepferi*, siquidem, uti e vita ejus *Ephem. N. C. Dec. III. A. 3.* in Appendice inserta, atque *Wepferi* observat. medico practicis de affectibus capitis denuo præfixa, discimus, aorta pone valvulas semilunares ossæa asperitudine intrusos offendebat digitos, in progressu cartilagineis hemicyclis composita, si non ossæa penitus, saltem indurata, ad divaricationem usque iliacarum, tota quanta reperta; juxta arterias renales circulus plane ossæus uncia latitudine aortam circumdedit, e quo longius a corde recessit, eo magis ossæa deprehensa fuit, præsertim juxta iliacas, quæ revulsæ ex femoribus ossæam duritiem tenuerunt. Per totum fere truncum, & inprimis ramos superiores, subclavios, carotides, & vertebrales, hinc inde cartilagineæ & ossæe substantiæ generatio a *Cel. Abr. Vatero* in Diss. de osteogenia naturali & præternaturali allegatur. Ab aliis quædam tantum vasa ita indurata deprehensa sunt, uti in obs. celebr. medicorum de apoplexia, *Wepferi* historiis apoplecticorum junctis, obs. 98. e *Blancardi* anatome practica refertur, cranio elevato carotidem dextram intra cranii mœnia ascendentem prorsus ossæam fuisse, cavitate vix permeabili. Idem fere testatur *Willisus* in anatome cerebri c. 7. quod carotidem dextram plane ossæam seu potius lapideam, cavitate ejus fere

in

in totum occlusa invenerit : atque in Tractatu de anima brutorum , parte pathologica c. 8. notat , quod in cadavere tabidi , arterias dextras , & carotidem , & vertebralem , cranio superato osseas ac impervias factas , invenerit , alterius lateris integris atque illæsis. *Jo. Adam Kulmus* in diff. de tendine Achillis disrupto , & arteriis in osseam substantiam degeneratis , ramos majores utriusque brachii & femoris ossificatos in cadavere publice dissecto invenit. De arteria cordis coronaria non ab similia eis , quæ a me in casu supra commemorato relata sunt , refert *Ad. Christ. Thebesius* in diff. de circulo sanguinis in corde §. 4. Habent ait , arteriæ hæ , tanquam prima soboles aortæ , hoc cum illius trunco , e quo egressæ , commune , ut osseæ aliquando fiant. Ita enim Lipsiæ videre contigit ramos majores arteriarum in corde humano per convexam superficiem ad cuspidem decurrentes , hinc illinc ex parte osseos redditos , ex parte tantum membranaceos fuisse. Ut plura jam exempla in *Ephem. N. C. Collect. Uratisl. Actis Medicis Berolinens.* alibi que obvia taceam , de quarum nonnullis in sequentibus aliqua monebuntur : quæ studiosius collecta videre licet , in cel. *Jo. Saltzmanii* dissert. de ossificatione præternaturali , cel. *Abr. Vateri* , jam laudata diff. de osteogenia naturali & præternaturali , ut & modo indicata cel. *Jo. Ad. Kulmi* , diff. de arteriis in osseam substantiam degeneratis. Illud ex adductis hac vice saltim colligimus exemplis , quod illa in os mutatio non absolute in basi aortæ incipiat , indeque ad ramos ejus derivetur , sed non minori forte frequentia in remotioribus dumtaxat ramis generetur , adeoque etiam causa illius non tam in toto systemate arterioso , atque ejus ad talem indurationem proclivitate , quam peculiari quodam vitio , nunc in hac nunc in alia arteriæ parte hærente , quærenda sit.

§ I.

Arterias non in senibus tantum , sed quavis ætatis periodo in os mutatas esse evincitur.

A plerisque , qui de hoc phænomeno aliquid memoriæ prodiderunt , inter morbos senum refertur , ipsaque senectus tanquam causa procatartica hujus effectus accusatur. Quemadmodum enim plures imbecillitates , languores , sensuum defectus , tanquam individui longævitatibus comites instantia indicare imo accelerare solent fata , ita hanc quoque arteriarum , ex canali membranaceo in osseam fistulam , temporis tractu factam degenerationem vitæ longius provectæ necessarium esse consuetarium , circumloque sanguinis perturbato ultimam citius accersere horam arbitrantur. Dissertis id testatur verbis *Brunnerus* in memoria *Wepferiana* , dum sollicito B. Viri in observandis diætæ regulis studio , quo ad ætatem ultra septuagesimum productam pervenerit , collaudato , pergat , nec tamen cave-

cavere potuit , quin senesceret , & senescendo mutationem inevitabili naturæ necessitate perfensceret , induruit aorta tacite , clam omnibus , nec nisi obscura tantæ mutationis indicia præbuit. Favere huic sententiæ videtur frequentia exemplorum in senibus obviatorum ; siquidem cel. *Vaterus* diff. citata §. 20. 21. tres adducit casus , femine septuagenariæ , viri octogenarii , itemque nonagenarii. *Saltzmanus* pariter §. 21. diff. allegatæ ad propriam experientiam provocat , quod quater vel quinquies principium aortæ in iis , qui ultimam senectutem attigerint , induratum , & lamellis ossis multum obfessum viderit. Verum enim vero ex his casibus nondum universalem deducendam esse assertionem plura docent juniorum etiam exempla. Uti cel. *Vaterus* diff. cit. §. 21. 22. jam dum monuit , hoc non solo vitio ætatis fieri , binis potissimum observationibus de aortæ prope cor cum valvulis ossæ , a *Cowpero* in *Transact. Anglic.* exhibitis , commotus , quarum alteram vir triginta annorum , alteram quadragenarius suppeditavit , de quibus vide *Mottii* Epit. *Transf.* P. II. p. 35. quarum figuram etiam *Cowperus* in *Myotomia reformata* Tab. XL. fig. 4. & 6. dedit. Aliud exemplum femine junioris , cujus brachiales arteriæ induratæ repertæ fuerint , exhibetur in P. II. Epit. *Transact. Angl.* p. 134. Acta Berolinensia Vol. VIII. Dec. II. n. 1. arteriam aortam in loco exitus sui e corde ossificatam in latitudine semiuncie , in viro ætatis consistentis quadraginta novem annorum , eusarci alias , & sanguinei prædominantis temperamenti , commemorant. Vir ille , qui cel. *Kulmo* occasionem de hoc argumento disserendi præbuit , nauta erat quinquaginta sex annorum , temperamenti sanguineo cholericæ , corpore robustus , ac quodammodo obesus , in quo nulla senii corpus suum destruentis indicia ceteroquin suppetebant. Neque ille tabidus , quem *Willisus* P. II. de anima brutorum c. 8. sistit , inter decrepitos referendus videtur , cum tabes potius junioris aut mediæ ætatis homines infestare soleat. Ex quibus rite pensatis , illud ad indagandam veriorum hujus phænomeni causam confici posse videtur , hanc mutationem , in hominibus mediæ non minus ac consistentis , quam ad senium vergentis ætatis detectam , in pluribus forte junioribus non indagatam , non esse proprium certæ cujuscumque vitæ periodi vitium , in quod ex ipsa partium solidarum dispositione præ reliquis incurrat : sed potius causam ejus in humoribus prava temperie laborantibus quærendam , quæ cum in senibus , ob vitia digestionis , frequentius generetur , per accidens fieri posse , ut sæpius in hunc illi morbum incidant.

III

Mediam solum partem induratum fuisse, externa & interna tunica integris, ostenditur.

Si ipsas arterias, quæ ita mutatae perhibentur, propius intueamur, maximam omnino attentionem in reddenda mutationis ratione meretur, quod non omnes illarum tunicae hanc subierint metamorphosin. In nostro certe casu externa æque ac interior manifeste indolem suam membranaceam conservaverant, in quarum medio durum illud delitescere concrementum. Idem cel. *Vaterus* §. 20. diss. cit. de aorta ex octogenario extracta testatur, in qua manifesto appareat, non intimam arteriæ tunicam induratum esse, sed mediam, quæ in varia frustula motu arteriæ peristaltico disrupta fuerit, quorum extremitates intimam tunicam aortæ perforaverint, ac superficiem illius scabram & inæqualem effecerint. Quam arteriam a Viro Cel. Patrono & Fautore æstimatissimo inter alia, quæ in Museo ejusdem asservantur, præparata, nunquam sine voluptate & admiratione spectanda, mihi demonstratam recordor. Idem in corpore *Wepferi* consigisse discimus, de quo *Brunnerus* testatur, quod intus natus ille candor atque levitas perierit, & quantumvis non intercepta penitus, scabra tamen & scabrosa fuerit hæc sanguinis via, variis inæqualitatibus ac protuberantibus ossibus difficilis, circa exitum etiam cœliacæ & infra renales tunica interior disrupta lacera ac fracidula fuerit. In *Transact. Anglican.* Vol. XXXI. n. 369. p. 226. *Edward Naish* arteriæ crucialis meminit, insigni et immutatae, hoc tamen tanquam notatu dignissimum urget, ossilem illam laminam, intra tunicas arteriarum reconditam delituisse. Cl. denique *Kulmus* d. d. cit. §. 7. monet, nequaquam omnes tunicas superiores a debita aberrasse conditione, ita ut singulae facile a se invicem separari potuerint: etsi enim internam tunicam peregrinam hanc suscipisse indolem credat, de quo inferius pluribus dispiciemus, id tamen addit, lamellam ossilem eidem arctissime adhaerentem, ut difficulter ab ea distingui potuerit, adhuc membrana tenuissima supra illam expansa tectam fuisse. Etsi vero in illis exemplis, ubi arterias saxeas, calamorum solidorum instar, hians traditur, forte totas immutatas fuisse obijci possit, in silentio tamen auctorum, eundem illarum statum fuisse, non immerito conjicimus, cum a materia intra tunicas successive cumulata, magis magisque indurata, ambientes etiam tunicas magis expansas fortiusque adstrictas fuisse necesse sit, unde illa totius vasis rigiditas tactus sensu deprehensa fuit. In qua sententia tanto magis confirmor, cum cl. *Kulmus* ex propria & Autoris Angli etiam observatione supra citata asserat, arterias ita duras fuisse, ut cum ante amputationem instigendam vinculum constrictorium injicerent, sub genu duriores resisterent.

sentiam sentirent, atque in ipsa operatione in utroque casu, relaxatis etiam vinculis, parum sanguinis, ob angustatas a materia ossilem arterias, effluerit, nihilominus saltem interiora illarum, salvis reliquis tunicis, ossilem assumisse indolem uterque confiteatur.

IV.

Non integras arterias, sed aliquas saltem partes hinc inde induratas esse, notatur.

Inter singularia hujus indurationis phaenomena, quæ lucem aliquam in eruenda ejus causa præbere possunt, merito attendendum censet, quod non continuas ossiles fibras, sed dispersas tantum duræ materiæ particulas in observationibus plerisque notatas legimus. Certe *Th. Bertholinus* Ep. 97. cent. 2. supra adducta refert, quod plurima in aortæ trunco apparuerint ossis rudimenta, qualia etiam in sigmoideis conspicua fuerint valvulis, quodque hæc frustula ossilem hinc inde per arteriam ad distantiam trium digitorum sparsa fuerint, quod ex icone adjecta luculentius apparet. Cui ad amissim respondet figura aortæ *Wepferianæ* apertæ, ubi alio loco tunicas integras, & naturalibus similes, alio laceras, portiones vero ossilem substantiæ incerta figura & magnitudine gaudentes, hinc inde per totum canalem distributas observamus. His consentiunt *Vateri* observationes, qui expressis verbis monet, quod ossilem durities non totum truncum in suo ambitu occupaverit, nec continua, sed hinc inde solum deprehensa fuerit, & de altera itidem solum, quod sparsim ossificata fuerit, asserit. Eandem pariter conditionem in illis arteriis obtinuisse, quæ copiosius materia hac peregrina infartæ canalium penitus rigidorum instar haerent, ex binis a cl. *Kulmo* allegatis casibus colligere licet; qui de altera refert, quod non continua, nec ubique ejusdem crassitiei extiterit lamella ossilem, de altera vero subjungit, quod ossilem moleculæ non per integros ramos excurrerint, sed in extremitatibus, ubi arcte cumulari desierint, squamulæ ossilem ulterius insulas hinc inde disseminatas formaverint, tunicas intermedias optime constitutas relinquentes.

V.

An continuatio sit osteogenias naturalis? An ex mente Saltzmanni a principio intelligente pendeat?

Facile jam de præcipuis auctorum sententiis ad explicandum hoc phaenomenon propositis judicium ferri poterit, si modo, quantum illæ circumstantiis ex consensu plurium observationum superioribus paragraphis determinatis respondeant, attenderimus. Plerique ad naturalem ossilem

in embryone generationem respicere, atque inde rationem insolitæ hujus mutationis discere jubent. Omnia sane corporis tenelli ossa primis gestationis mensibus meras tantum membranas exhibent, quæ postea novi nutriti succi intra poros applicatione primum in medio solidiores & cartilagineæ, ac demum ossæ redduntur, atque ex hoc veluti centro extremitates versus indurantur. Imo in foetu in lucem edito nonnullas partes adhuc membranaceas, aliquo tempore demum præterlapso in os converti, notissimo osium capituli in vertice hiatu, quem fontanellam dicunt, post natiuitatem demum in os solidando, constat. Arterias vero itidem membranas esse canalium in figuram convolutas, adeoque eadem tum ossium tum arteriarum prima esse rudimenta urgent, hinc difficilem non esse membranosi hujus contextus in ossium compagem transitum arbitrantur, si modo copiosiore materie ossibus generandis aptæ ad poros tunicarum appulsam, sufficientemque intra eosdem moram, ut coalescere invicem possint, supponamus. Ea certe fuit Cel. *Salzmanni* in dissertatione de ossificatione præternaturali sententia, uti enim novus corpus suum struendi ipsi animæ §. 5. tribuit, quæ ad illas partes, ex quibus ossa formari debent, particulas terrestres, salinas, fixas & mucilaginosas vel majori in copia propellat, vel copiosius ibidem detineat, ita §. 16. præternaturalem in partibus mollibus ossis genesis expectandam censet, quando anima actui illi, cui in utero per novem menses vacaverat, nimis diu insistat, vel eundem per errorem denuo inchoet, & partes quasdam in futurum quasi firmet, unde tandem, quæ membranacea permanere debebant, ossæam nanciscantur substantiam. Causam autem, cur natura ad ossificationem diu ante derelictam, vita ad finem properante, proveciore demum ætate redeat, in dispositione humorum quærendam censet, qui in ætate senili crassi, viscosi, lentique sint, atque particulis activioribus & tenuioribus ob organorum inertiam magis destituantur, quam in hominibus in ætatis flore constitutis observetur. Longum nimis foret, si omnia illa argumenta, quæ de animæ in struenda corporis sui machina munere adduci solent, recensere, atque ad examen revocare vellem, liquidem illa controversia dudum a Viris Cel. non sine magna animorum contentione utrinque agitata est, & gravissima, quæ hanc sententiam premunt, dubia in medium allata sunt, de quibus Cl. *Petri Christophori Burgomanni* Examen Hypoth. *Stahlianæ* de anima rationali corpus humanum struente, omnino conferrî meretur. Illud tamen silentio prætermittere nequeo, morbosum hunc effectum minus commode pro continuatione coeptæ olim, & postliminio iterum inchoatæ formationis venditari, cum omnibus constet, nutritionem corporis nostri nihil aliud esse, quam perpetuam partium deperditarum restitutionem, atque regenerationem, iisdem mediis, eodemque modo, quo corpus primum in utero formatum est, ad ultimum usque vitæ momentum continuandam, neque ullo tempore sine ipsius corporis destructione inter-

mi-

mittendam. Ut adeo non tam nimis diu protractæ formationi hæc induratio tribuenda foret, quæ alias in omnibus hominibus modo maxime naturali esset expectanda, quam potius incongrui nutrimenti ad arterias derivationi præternaturalis illa indoles imputanda videretur. Verum enim vero, si anima tam accuratam corporis sui, secundum Cl. *Viri* opinionem, teneat ideam, ut quas, quibus locis, apponi deceat particulas, quæ organa rigida, quæ flexilia esse conveniat, sciat, & pro lubitu suam cuique distribuatur nutrimentum, mirum sane videtur, quod illa intra tunicas canalium perpetuo morui destinatarum materiam inertem vi intrudat, atque rigidiores illas suoque ineptas officio reddat. Crassiorum vero atque terrestrium partium in sanguine oberrantium copiam, quam anima per omnes partes dispenset, & ad arterias etiam ex parte deponat, accusare ad removenda hæc dubia vix sufficit, cum hoc alias præcipuum ejus esse negotium vitale asserant illius sententiæ fautores, ut necessariis secretionibus invigilet, & quæ superflua aut noxia intra humores generantur, ad loca excretoria deducat, atque e corpore proferbat, nequiquam vero in interioribus illa recondat. Neque facile, cum omnia per gradus in corpore fiant, ante expectanda foret talis arteriarum mutatio, quam omnes partes cartilagineæ penitus ossæ, tendines cartilaginei, verbo omnes partes arteriis firmiores penitus induratæ forent, ut sic denique successionis ordine ad eas etiam excedens illa terrestrium particularum copia deferretur. Denique si ad errorem naturæ, a quo illam, uti in rationalibus, sic etiam in vitalibus negotiis immunem non esse urgent, provocare libeat, ipsa tamen mutationis phænomena attentius considerata illam a principio quodam secundum certas leges aut præfixos fines agente nequiquam derivandam esse docent. Si enim ad firmandas veluti in futurum partes ex falsa æstimatione nutrimentum copiosius & crassius ad arterias derivaretur, conveniens foret, ut a trunco aortæ, in quem fortissimus est sanguinis impetus, incipiendo, inde per ramos ejus porrigatur, cum tamen sæpius singulares in hac vel illa parte ramos a materia ossæa repletos reperiri, integro ipso trunco, aliisque ramis, ex observationibus §. 1. adductis constet: imo ad obtinendum hunc finem, tractum fibrarum, intra quarum poros recepta materies cum illis coire posset, sequeretur, & canalem in toto suo ambitu æqualiter firmum redderet, principium illud struens, uti in consueta partium ossæarum formatione & nutritione illud observamus: cum autem, ut illorum quæ §. 4. indicavimus, peregrina moles nullo ordine intra tunicas vasorum dispersa, alia parte abundet, alia vero amphum satis spatium vacuum relinquat, non tam consilio huc depositam, quam fortuito potius casu huc delatam esse, satis patet, unde omnis principii intelligentis concursus dubius redditur, imo penitus excluditur.

*An a vasorum minorum consolidatione mechanismo naturali secundum
Cl. Burgravium hic effectus derivari possit?*

Alii igitur Viri Cel. misso principio struente, ex causis mechanicis mere naturalibus hunc arteriarum in os transitum explicare satagunt, atque ad diversas illas mutationes, quæ in corporibus variis ætatum periodis contingant, respicere jubent. In junioribus enim omnes corporis partes teneræ atque flexiles copiosissima recipiunt vasa, per quæ succus nutritivus ad intimos illarum recessus defertur, porosque repletis undique illas distendit, diutius ibidem hærens cum iisdem unitur, sicque non solum vero partium secundum omnes dimensiones incremento prospicit, sed robur etiam & firmitatem auget. Quo diutius vero hæc nutritio continuatur, eo difficilior est, ob fibras arctius sibi invicem applicatas, humorum transitus, unde vasa ad illas tendentia magis magisque comprimuntur, & denegato fluidi accessu latera illorum sibi mutuo appropinquantia coalescunt, ut canalis, fluido vehendo antea destinatus, fibræ solidæ indolem assumat, novaque partis in crassitie accessio fiat, unde si numerum vasorum in infantibus & adolescentibus cum illis, quæ in ætate consistente transitum adhuc fluidis largiuntur, conferimus, multum a se invicem differre deprehendemus, & quod fibrarum robori accessit, vasorum jactura & permutatione magnam partem acquisitum esse fateri cogemur: prout fusius hæc Cel. *Boerhaavius* in instit. med. §. 467. seqq. demonstrat, atque eleganter Cel. *Georg. Gottlob. Richter*, Prof. Goertingensis Præmarius, in descriptione de morte sine morbo exponit. Hæc ingeniose ad arterias, ex variarum tunicarum stratis contextas, applicant hujus sententiæ fautores, & cum eas quoque pluribus vasis pro nutritione & motu vitali gaudere constet, protrahendo ad senectutem usque vitæ termino hæc vascula, soliditatem arteriarum augendo, ad osseam tandem duritiem illas deducere credunt, cum imprimis in arteriis causæ comprimentes adsint validissimæ. Ita sane Cl. *Jo. Philippus Burgravius* in lexiçi medici universalis, cujus continuationem, dudum promissam, cupide expectamus, T. I. sub titulo aorta, postquam ejus structuram legesque motus exposuit, de hoc ejus morbofo statu ex mente illorum argumentatur. Suspicio violentam cordis in aortam actionem, & parilem aortæ in sanguinem reactionem in causa esse, cur tam in hominibus, quam in brutis grandævus aorta ossea reddatur. Arctantur quippe successive membranarum aortæ vasa, & sic minor fluidi portio successive illa perluit, tandem ita comprimuntur, ut latera dictorum vasculorum fiant contigua, atque concresecant, perennante vero eadem compressione omnes membranarum moleculæ arctius invicem compinguntur, atque
ita

ita osseam acquirunt naturam. Verum enim vero & hic nimis præcipientem status naturalis ad morbofum factam esse applicationem facile patebit, si recordemur, omnibus partibus definitum incrementi terminum, pro fibrarum vasorum pororumque numero & conditione, esse constitutum, atque inde potissimum diversitatem illam partium pendere, qua ad ossa plurium fibrarum arctissimo nexu junctarum congeries requiritur, quas proximo cohæfionis gradu contingunt cartilagine, molliores vero & membranaceæ partes paucioribus & laxius unitis contextuntur fibris. Quam diu itaque consueto naturæ ordine nutritio peragitur, omnes partes ad illum extensionis gradum perveniunt, qui fibrarum illas constituentium indoli respondet, usque dum omnes pori nutritio succo adeo repleti expansisque sint, ut, quorsum cedere possint, nullum amplius ab adjacentibus concedatur spatium, quem si attigerint, pauciori succo intra illas recepto, in eodem tantum statu conservantur, neque diversam a prima destinatione indolem assumunt. Quod si etiam cartilagine manifesto in ossa demum mutari, illaque intersticia, quæ, ad elasticitatem illis propriam conservandam, reînqui debebant, repleti, vasaque ibi omnia demum occludi objiciatur, hoc in partibus hisce durioribus, ossibus jam dum analogis, ex fibris homogeneis, suo perichondrio arctius inclusis, compositis, facilius contingere largimur. Alia vero longe est arteriarum ratio, quas ex pluribus tunicarum stratis, quæ & ipsa diversæ sunt texture, componi novimus. Etsi enim in definiendo tunicarum numero differant auctores, quarum sententias pluribus recenset, & conciliare nititur Cl. *Christianus Gottlieb Ludwig*, in Dissertatione de arteriarum tunicis: potiores tamen illarum ab omnibus agnoscuntur, exterior membranosa, ab aliis etiam, ob transitum vasorum copiosum, vasculosa dicta, altera muscularis, & intima nervacea, quarum singulæ inter se junguntur intermedia cellulosa, utpote tam inter extimam & muscularem, quam hanc & internam conspicua, eadem ratione, ac in canali alimentorum duplicem ejusmodi contextum cellulosum inter tunicas adesse evictum est. Potissimus autem finis cellulosi hujus contextus esse videtur, ut varia tunicarum strata inter se connectat, & per laxam compagem suam vasorum transitum ad interiora tutum atque a nimia compressione liberum præstet. Ut igitur arterias pariter, ratione antea allata, in suis tunicis nutrirî, crassescere, atque etiam, si id urgeant, aliqua vasa minima concresecere largiar, unde arteriæ viri consistentis ætatis omnino robore & vi resistendi multum superant debilem aortæ in infante truncum, vim totius corpusculi teneritati parem solum nactum, attamen semper erunt manebuntque tunicæ, neque fibrarum, quibus componuntur, paucitas & cohæfionis ratio, ut in vera ossa permutentur, permittet. Neque actio cordis, sanguinem cum impetu in aortam propellentis, ejusque latera valide distendentis, ad producendam illam mutationem sufficit, siquidem vasa per has tunicas reptantia in celluloso hoc spatio a coarctatione,
quam

quam illi metuunt, immunia, delitescunt; quo interposito simul, ne diversarum tunicarum superficies immediate se contingant, impeditur, adeoque perfecta illarum unio & coactio, qui ossibus similes reddat, non erit metuendus: unde etiam, nunquam omnes arteriarum tunicas esse mutatas, sed extimam pariter ac internam integras fuisse, supra ostendimus. Ut taceam hac ratione illam in os mutationem semper ab aortae trunco, ubi validissima cordis actio, incipere, atque inde versus ramos exporrigi debere, cum tamen saepe in ramis longius a corde remotis, illa magis quam in principio reperta sit; imo in vasis pulmonalibus multo magis tunc illa induratio metuenda foret, cum ibi, praeter cordis actionem & arteriarum reactionem, insuper altera illa pressio, à ramis bronchiorum & vesiculis pulmonalibus modo collapsis, modo aere repletis, vasa in externa etiam superficie afficiat, diametrumque illorum angustet, neque tamen exempla ejusmodi mutationis in pulmonibus observata sunt, quod sine dubio pariter cellulose pulmonum substantiae, quae vasa ab altera parte ambit, debetur. Nec ulla ratione explicari posset, cur fragmenta tantum ossia hinc inde dispersa compareant, interjectis spatii mere membranaceis, cum enim distensio vasis à sanguine ubique aequalis sit, aequalem etiam per totum canalem condensationis effectum producere deberet. Denique cum subinde venae etiam hoc affectu laborare visae sint, quarum exempla Cl. *Saltzmanus* Diss. supra laudata §. 11. adducit, aliam certe rationem subesse patet, cum sanguinis transitus per venas remissior sine violenta illarum dilatatione contingat, quae fibras ita arctare possit, ut ossiam nanciscantur duritiem.

V I I.

An tunica nervea ex mente Cl. Kulmi ossescat?

Clarissimus *Jo. Adamus Kulmus* in dissertatione de tendine Achillis disrupto, & arteriis in ossiam substantiam degeneratis, in eo quidem c. 1. §. 7. & 16. ab aliis dissentit, quod non totum canalem, quoad omnes suas tunicas, ossescere agnoscat, cum ipse binis observationibus edoctus fuerit, tunicas superiores integras facile à se separari potuisse, sed aperta arteriae cavitate lamellam ossiam internae tunicae arctissime cohaesisse. Etsi enim sub initium suspicatus erat, quod forte peregrina materia in arteriae cavitate tunicae nerveae successive apposita & agglutinata laminam hanc generaverit, facile tamen hanc sententiam rejecit, cum membranam tenuem supra ossiam substantiam adhuc expansam videret, quam fortuita molecularum appositione generatam fuisse nulla veri similitudine asseri posset; quare potius ipsam tunicam intimam, crassiori nutrimento ad illam delato, & ob motum tardiozem in ejus interstitiis cumalato, distentam, in solidam ossiam substantiam consueta ossificationis lege abiisse

c. 3.

c. 3. §. 12. censet. Verum enim vero, ut ea jam silentio praetermittam, quae superioribus paragraphis contra assertam membranarum in os conversionem pluribus deducta sunt, quae pari ratione tunicae nerveae indurationem refellunt, ipsa, quae Vir Cl. allegat, phaenomena illam ab hac mutatione immunem fuisse manifesto arguunt, cum enim tenuissimam membranam, cum lamina ossia arcte cohaerentem, illi superinductam fuisse referat, ipsa vero nervea tenerrimis staminibus contexta sit, illam adhuc naturali conditione gaudentem adfuisse, atque ossium illud concretum distinctam ab illa sedem occupasse patet, ceteroquin enim & intima ejus superficies hujus mutationis indicia exhibere debuisset, aut ossia illa substantia pro epiphyssi tantum seu excrescentia tunicae reputanda foret. Si vero ipsam conformationem hujus ossis, ab autore descriptam, curatius pensitemus, luculenter apparet, nihil illam cum nervea communem habere. Siquidem §. 7. c. 1. monet, non continuam, nec ubique ejusdem crassitiei extitisse lamellam ossiam, sed geniculatim ope tunicae cohaerentis connexam innumeras squamulas ossias monstravisse, quae à se invicem facile deflecti potuerint; atque §. 9. in altera observatione notat, conspectas pariter in his arteriis meras squamulas ossias, quae sibi proxime accumbentes arctissimis fissuris, quaquaversum directis, in articulos innumeros distinctae fuerint, ubi vero in extremitatibus arcte cumulari desierint, ulterius insulas hinc inde disseminatas formasse, tunicam nerveam intermediam optime constitutam relinquentes. Qualem etiam squamatam texturam in aorta indurata deprehendit *Cel. Hallerus*, qui in Praelect. Boerhaavianarum P. II. p. 114. n. b. & p. 241. n. e. se totum aortae tractum in tibias usque squamis ossiis distinctum vidisse refert. Quomodo vero ejusmodi squamata, & in plures articulos distincta, textura nerveae tunicae tribui possit sane non intelligo, cum fibrae illius continua serie secundum longitudinem canalos exporrectae deprehendantur. Quin cellulosi potius contextus peregrina materia in cellulis suis repleti ideant, illa a Cl. Viro data descriptio satis clare exhibet, in qua veram sedem materiae illius ossiae constituendam esse, variis ex phaenomenis, paulo plenius deducendis, colligo.

V I I I.

Muscularem etiam tunicam non mutari notatur, sed in celluloso contextu veram mutationis sedem inveniri ostenditur, qua ratione illa contingat explicatur.

Cum ex accurata observationum à variis autoribus consignatarum collatione §. 3. evictum sit, neutquam totum arteriae canalem, quoad omnes suas tunicas, in os mutari, sed exteriorem aequae ac intimam membranae indolem servare, atque inter illas nucleum veluti ossium re-

conditum hærere, sedem hujus mutationis vel in muscolari tunica, vel in celluloso contextu indagandam esse patet. Musculares vero fibræ longius ab ea cohæsionis firmitate, quæ ad ossæam duritiem acquirendam necessaria foret, recedunt, atque alterna illa contractio & relaxatio, cui hæc motus instrumenta obnoxia sunt, arctiorem eumque constantem fibrarum contactum, indeque expectandum coalitum impediunt, sed peregrina materies, antequam adhærere poris possit, denuo excutitur. Quare nullum prostat documentum, quod unquam aliquis toto in corpore musculus ossæus aut cartilagineus tantum deprehensus fuerit, atque si annosorum animalium carnes dissecentur, fibræ exsuccæ equidem & exsiccatae reperiuntur, nihilominus tamen naturalem adhuc indolem respectu conformationis & cohæsionis inter se servant, atque vim motricem ad ultimum vitæ momentum retinent: ex quibus, fibras carneas arteriis intertextas ab illa omnibus musculis propria lege non recedere, atque hic tantum ossæcere facile apparet, imprimis cum hæc fibræ, secus ac in aliis externarum partium musculis contingit, in perpetuo versentur motu. At multa minus cellulosa illam compagem, ex filamentis paucissimis, vix inter se cohærentibus, multaque interstitia retis in modum relinquentibus, constantem, ita posse condensari multi opinabuntur, ut ossis speciem referre queat, cum ne veræ quidem membranæ nomen illi competere singulari Programmate anno 1732. edito deduxerit Cel. Francos. Prof. *Carolus August. a Bergen.* Quæ uti certissima esse, atque adeo veram in os mutationem, naturali analogam, hic minime admittendam esse lubens concedo, ita hunc contextum ad recipiendos intra suas cellulas humores apertissimum esse negari non potest, qui diutius ibi detenti inspissabuntur, atque concrecent. Cujus manifestum exemplum membrana adiposa per totum corpus diffusa exhibet, utpote quæ, simili textura gaudens, succum pinguem atque oleosum ibidem ab arteriis secretum colligit, & tenuissima parte exhalante in firmioris consistentiæ pinguedinem eundem condensat. Illud igitur unicuique excutiendum restare videtur, quinam humores quæve via intra parietes tunicarum penetrare, cava cellularum replere, moramque ibi tantam necesse possint, ut in duram ejusmodi substantiam coagulentur. Vasa sanguifera suis etiam peculiaribus vasibus, cruorem pro nutritione & motu vitali necessarium advehentibus, instructa esse omnes consentiunt anatomici, quare non pauci primam vel secundam tunicam peculiari nomine vasculosam, adnotatione vasorum omnis generis constantem, appellant, unde hæc per reticularem ad musculosam intimamque pergant. Qualis rami, nunc ex arteria coronaria dextra, nunc intra ipsum cavum aortæ distincto foramine prodeuntis, ad tunicas magnæ arteriæ tendentis, ejusque directionem, inter tunicam muscularem & intimam, per cellulosa secundam sequentis, meminit Cel. *Hallerus* §. 5. diff. de vasibus cordis propriis. Hæc itaque vasa in statu naturali omnes tunicas ramis

undiquaque sparsis perreptant, & denique in arterias lymphaticas, exclusa sanguinis rubicunda & crassiore parte mutantur, laticemque vitalem & rorem nutritium rite dispensant. Quo exiliora vero sunt hæc vasa, minoremque obtinent diametrum, eo facilius humorum in illis circuitus turbari sistique potest, imprimis si crassioribus illi viscidisque partibus abundant, quæ per angusta illorum orificia trajici nequeant: qualem sanguinem potissimum in iis, quibus

- - - *gelidus, tardante senecta,*
sanguis hebet, frigentque effata in corpore vires,

ob vitiatam digestionem & hæmatosin reperiri constat, etsi in junioribus etiam, ob errores in usu rerum non naturalium commissos, non raro generari soleat. Si autem aliqua horum vasorum per arterias distributorum a stagnante humore obstruantur, ab impulsu sanguinis succedentis, in ramis vicinis detenti, excitabitur inflammatio: quare tenera illorum textura suppuratione destructa, materia purulenta intra tunicas vasis majoris effundetur, atque cellularis contextus eadem replebitur, ex quo cum nullus pateat exitus, tenuissima parte calore dissipata, reliqua viscidior inspissabitur. Facile patet aliquot horum vasculorum obstructis, malum ad vicina quoque serpere, imprimis, quando pus in cellulas effusum transitum per vasa liberiores copia & tenacitate sua impedit, unde successu temporis latiore canalis majoris portionem occupabit. Cum vero spatia cellulosi contextus inter se communicent, quamdiu fluida est materies illuc deposita, ex una facile in alteram transire poterit, unde insulæ illæ a materia indurata formatae oriuntur, aliis cellularum ichore repletis, aliis vero vacuis remanentibus, prout ad has vel illas magis derivatum fuerit peregrinum hoc fluidum: malo vero diutius persistente, cellulis undique repletis atque distentis, totus fere canalis interior incrustabitur; fibræ pariter musculares, vel graviore inflammatione simul correptæ, & in pus colligatæ destruentur, vel tephacea materia undique obductæ, & influxu laticis sanguinei privatae, compressæ, exsuccæ, pallentes, a nativa sua indole recedent, & ad motum ineptæ reddentur.

I X.

Probabilitas sententiæ ex phaenomenorum conspiratione ostenditur, dubia diluuntur.

Hæc certe ratione in arteria illa, quæ hujus descriptionis occasionem præbuit, generatam fuisse indurationem, docuit materiæ per poros tunicæ interioris leni pressione eruptio, quæ puri cocto atque inspissato

simillima erat, cum nondum satis longo tempore ibidem hæssisset, ut tophaceam posset duritiem acquirere, aliis vero in locis jam solidius compacta immobilis remanebat, & consistentiam laminæ ossæ referebat. Eandem etiam in aliis ejusmodi casibus subesse causam, ex facili omnium phænomenorum supra adductorum conspiratione, & difficultatum, quas reliquas premere hypothèses pluribus ostendimus, remotione, satis probabile redditur. Causæ, obstructionem & inflammationem horum vasculorum excitantes, variis in locis plures gravioreque concurrere possunt, inde nunc aortæ truncus, nunc vasa caput petentia, nunc alia ad extremitates abeuntia, imo unus subinde ramus, reliquis immunibus, huic mutationi subjiciuntur. Fluida corporis nostri certis in cavitatibus angustioribus limitibus circumscripta, atque ob denegatum exitum stagnantia, diversos spissitudinis gradus obtinere varii generis tumores, peculiaribus folliculis constantes, nomine meliceridis, atheromatis, & steatomatis, pro varia materiæ indole insigniti, ipsique glandularum scirchi abunde declarant: quorum varia durities a sola duntaxat diuturniore succorum in illis depositorum mora, & accedente calore, exhalantibus aquosis particulis facta inspissatione, dependet. Neque obstat, quod aliqui, ad evincendam indolem talium arteriarum vere ossæam, cum Cl. *Kulmo* Diff. cit. cap. 1. §. 7. objiciant, quod illæ igni admotæ, odorem ossibus aut cornibus adultis similem de se spargant, siquidem id, quod nidorosum hunc exhalat odorem, sunt particule sulphuræ & oleosæ, in ossium substantia reperiundæ, quales etiam in pure, ex sanguine genito, copiosas contineri nemo facile dubitabit, cum pus ex quacunque parte desumptum, carbonibus ardentibus injectum, similem omnino foetorem diffundere in vulgus notum sit. Neque cum Cl. *Saltzmanno* Diff. cit. §. 8. discrimen aliquod inter ossæam & calciformem aut tophaceam materiam hic admittendum esse videtur, quo nomine illam designat, si in quibusdam partibus, quæ alias simili mutationi non obnoxie videntur, ossificatio contingat, quam propterea *ατοπον* dicendam putat; quorsum refert in variis corporis visceribus, in tumoribus præternaturalibus, in strumis, in colli mesenterii atque bronchiorum glandulis, reperiunda non raro dura concretamenta, ossiculorum figuram referentia, ab obstructionibus generata. Uti vero jure hanc materiam non tam vere ossæam, quam potius calciformem aut tophaceam esse censet; ita, si ullibi, certe inter arteriarum tunicas *ατοπος* esse videtur veri ossis generatio, siquidem in his pariter ac illis ordinata fibrarum juxta certam directionem dispositio, quam §. 6. merito pro caractere veri ossis suppeditat, deficit: utpote quæ in arteria ossæa, vel in circulum flecti, vel secundum longitudinem extendi deberet, prout tunicam vel muscularem vel intimam quis mutatam censuerit; attamen neutrum hic obtinere,

neri, sed vage materiem illam per cellulas dispersam esse, in antecedentibus fufius demonstratum est. Placet de his sententia *Luca Schroeckii* in *Ephemer. N. C. Dec. II. A. 3. obs. 19.* de ossiculis ex sarcocele suppurata prodeantibus, in scholio proposita, ubi in causam, qua ossicula in loco plane exosse generata sint, inquit, omnibusque aliis suspicionibus remotis tandem concludit: a sero extra vasa effuso horum ossiculorum ortum deducere opus erit, quod uti in statu naturali consistens, membranæ, cartilaginis, ossive naturam assumere aptum esse, sive particulas in ejusmodi corpora coagulari pronas continere, nutritio istarum partium nos edocet, ita & hic gelatinosæ ejus particulæ dissipatis aquosioribus in ossæa abire corpuscula potuerunt. Et qui propius adhuc ad nostram sententiam accedere videtur *Cel. Jo. Ernestus Hebenstreit*, Fautor atque Amicus ætimatissimus, in *Programmate*, de rarioribus quibusdam ossium momentis, hoc anno edito, inter alia recenset: non urgeo membranas in ossæa mutatas, præsto mihi est pleuræ pars profus ossæa, quam topho non abssimilis materiæ in sacco extulit, a pleuritide suppurata rem sic evenisse arbitror. Eadem pariter ratione intra arterias, destructis vasculis sanguineis & lymphaticis, effusa materia glutinosa, ibidemque in cellulosis detenta spatii internæ reddet arteriam; quam sive ossæam quis, recepto loquendi more, sive cum *Pechlino* *Obs. Phys. Medic. Cent. II. obs. 41.* tophaceam appellare velit, me facile consentientem habebit, dum ipsa in re, modoque, quo præternaturalis hæc induratio generatur, conveniamus.

F I N I S

1731

6 b b b c

JOAN

LXVII

JOH. SALZMANN,

DE

SUBITANEA MORTE

A SANGUINE IN

PERICARDIUM EFFUSO.

RESPOND.

JOH. GOERITZ

RATISBONENSIS.

Argentor. 12 April. 1731.

§. I.

DE morte subitanea à sanguine intra pericardium effuso dum agere constituimus, aliorum vestigia secuti, pauca quædam de morte ejusque opposito vita hominis in genere prælibabimus, cum non felicius, ut verbis *Celeb. Frid. Hoffmanni in Medice Artis incrementum nati Diss. de generat. mort. in morb. §. 2.* utamur, in mortis scrutinium descendere possimus, quam si vitæ, cujus privatio mors est, rationem, quantum nimirum datur, recte evolvamur. Utraque autem non male refertur ad illas res, quæ familiarissimæ nobis sunt, omniumque oculis quotidie obversantur, explicatu tamen & definitu difficillimæ, quæ, quo simpliciores, & magis notæ omnibus sunt, eo obscuriores & eo minus distinctum de iis conceptum vel ipsi habemus, vel aliis suppeditare possumus; id quod de rebus quibusdam naturalibus ingenue confessus est *Cl. Sturnius de rer. simplic. obscurit.* Idem suo jam tempore *B. Augustinus* temporis rationem meditatus agnovit, dum *II. Confess. 4. si nemo*, inquit, *ex me querat, quid sit tempus, scio, si querenti explicare velim, nescio.* Eodem fere modo cum vita & morte comparatum est, sive enim in illa unione seu commercio animæ & corporis, sive in continuatione vis principis, sive in præservatione mixtionis sanguinis quovis momento ad corruptionem vel partialem vel totalem ruituræ, sive in partium solidarum justa conformatione & structura, fluidarumque debita crasi & motu, uti sanitas, quæ pari cum vita passu ambulat, ponatur; sive etiam in potentia non impedita machinæ animalium ad motum fluidorum majoris usus à continuo fluxu refluxuque aëris, sanguinis & liquidi nervei per organa majoris usus dependens, præside ac movente anima, quæ *Ill. Mar. Lancisii* definitio est, *tr. de mortib. subit. l. I. c. 1.* sive denique cum supra laudato *Frid. Hoffmanno Med. Rat. Syst. T. I. p. I. c. 2.* in motu sanguinis & humorum circulatorio perrennante ab impulsu cordis & arteriarum, nec non ab elatere fibrarum proficiscente consistere dicatur, non omnis dubitationis scrupulus animo sciendi cupido eximitur. In qua rerum obscuritate ne nihil dixisse videamur, dictarum de vita opinionum aliquas conciliari inter se posse, sed nonnisi hæsitanter pronunciamus. In confessio utique est, vitam in æquabili & continuato massæ humoralis circulo positam esse, illumque partium solidarum, præprimis cordis virtuti atque mortui systolico & diastolico deberi, & vi activa aut impulsiva horum organorum debilitata aut destructa, liquoris vitalis circulum imminui vel omnino cessare, hinc solidis hisce partibus non ultimas partes tribuendas esse censemus, quia vero sanguis progressivo motu labefactato è vestigio manes suos patitur, & a levi etiam stagnatione mixtio & crasis ejus turbatur, prin-

Disput. Medico-Pract. Tom. II. E e e e cipiis

cipii constitutivis a se invicem secedentibus, in propatulo est, sanguinem motu solidarum actione producto a corruptione præservari, adeoque vitam & sanitatem in corpore humano vigere. Quodsi è contrario tonus partium solidarum labefactatus est, & humores ab istis non satis propelluntur, & per illas transpelluntur, morbum & hoc invalescente mortem insequi necesse est, cujus proximam causam esse plenariam motus cordis & sanguinis circuli destructionem, & quidem irrevocabilem cum *Frid. Hoffmanno Diss. supra cit. §. 7.* arbitramur. Id quod intra breve tempus fieri observamus, si quando liquor hic vitalis è vasis quacunque de causa læsis & apertis effunditur, sanguinis circulatio magna ex parte tollitur, præsertim quia quo major ejus in ejusmodi vasa propulsio est, eo copiosior effusio insequitur. Qua occasione in memoriam revocare liceat 1. uti humorum corporis, ita & causarum moventium circulum, qui in eo consistit, quod sanguis a corde aliisque partibus solidis propellatur, hæc à fluido nerveo moveantur, cujus separatio & influxus a sanguine per cerebrum distributo dependet. 2. Mutuum partium solidarum & fluidarum consensum & reactionem, dum illæ motu suo has promovent, & vicissim hæc impulsu in illas agunt, uti & harum vitia illis mox affricantur, & illarum mala constitutio harum crasi non leve præjudicium affert.

§. I I.

Quodsi autem cum *Ill. Lancisio* (qui hoc argumentum accuratiori quam ullus alius studio pertractavit) *l. c. c. 3. & 4.* rem recte æstimamus, omnis utique mors subitanea est & in puncto temporis accidit, morbo etiam satis diuturno superveniens; illa vero proprie talis dici meretur, quæ per morbum celerrimi motus homines ut plurimum sanos vel morbis inducias promittentibus detentos, absque ullo vel certe breviori agone e viventium consortio tollit, adstantibus nihil tale vel expectantibus vel metuentibus; & cum plerumque inopinato imperitis adveniat, terribile facit moriendi compendium, ita ut de morte prius quam de morbo fama aures nostras perfonet. Quo in casu præcipiti quandoque ne verbum quidem enunciare potis adhuc sunt, omni sensu & motu mox destituti, interdum de angustiis aliisque circa præcordia symptomatibus debili, interrupta aut unica voce conqueruntur, qua dicta de vita actum est; quocunque in loco vel situ fuerint, modo in via publica, modo in lecto aut sella domi forisve, soli vel cum aliis confabulantes, nunc animo tranquillo & corpore quieto, nunc etiam in motu existentes ex improviso expirant; quod vulgus effert: *Der Mann war frisch und gesund, man sah ihm nicht viel an. Eh man sichs versah, fiel er todt zur Erden nieder.* Inter quos alii ad ultimum fere vitæ halitum muniis suis satis bene defuncti sunt, apud alios vero varia mala nunc graviora nunc le-

viora

viora fatalem hunc vitæ finem præcessere, præprimis si causa quædam materialis v. gr. polypus ei ansam præbuit atque occasionem.

§. I I I.

Longum nimis foret in medium proferre omne mortis memoratæ genus, quod a causis sive externis sive internis magis minusve cognitis toto die infertur, quot enim hominum lapsu ab alto, aqua, igne, vel ferro in viscera adacto sæpe sæpius interire conspiciamus? Neque desunt, qui venenis vel intro assumtis vel morfu communicatis, quin etiam remediis ipsis, a cataplasmate imprudenter applicito, à Mercurio vivo carpis inuncto, vel etiam purgantibus drasticeis ab empirico datis, aut agyrtarum arcanis violentioribus intempestive propinatis letho dantur, quibus non tam morbus, quam potius æger jugulatur. Neque instituti nostri ratio permittit excurrendi in innumeras repentinæ mortis historias, quæ hinc inde apud Rerum Medicarum Scriptores prostant, nempe à pilo assumpto, à deglutitis in aspera arteria præsertim glottide hærentibus, à nimio vini ejusque spiritus potu, ab alapa inflata, dentis evulsione, à pilorum tractione, à nimia vinculorum constrictione, à minimo ictu aut vulnere, exhalatione noxia è metallifodinis imprimis plumbi mineris, è puteo, à multo in cella vinaria fermentescente, à carbonibus in loco clauso, serpentis anhelitu, ab ictu nuchæ illato, à percussione hepatis, hypochondrii sinistri, ventriculi & scrobiculi cordis, à sternutatione vehementi, à nimia pinguedine pulmones & diaphragma comprimente, à struma enormi in thoracem excrecente & subito suffocante, à prægrandi cordis & uteri mole, à polypo cordis & vasorum, à pulmonum infarctu, à vulnere cerebelli, cordis & vasorum majorum, & enormi hæmorrhagia insequente, à sanguine in cerebro extravasato. Non minus a vehementissimis animi pathematibus ex improviso aut immodico motu abortis, homo quandoque unico ictu exanimis redditur, scilicet à subito gaudio, ab ira, terrore, à risu vehementi, ab immodico œstro & æstu venereo, dolore immani; nec non à nimio vagitu, à sudore suppresso, scabie aut capitis ulceribus retro-pulsis, à variolis aliisque exanthematibus malignis retrocedentibus, à crisi & evacuationibus suppressis, ab hydrope pericardii aut thoracis. Quæ omnia & multa alia exempla, si in medium proferre vellemus, in integrum tractatum hæc nostra Dissertatio excreceret.

§. I V.

Missis ergo innumeris fere, quibus miseri mortales subinde intereunt modis, ad illas propius accedimus mortes repentinæ, quæ à causa intus latente & quidem vasorum sanguivorum læsione proveniunt, atque

potissimum sanguini intra pericardium effuso debentur, ejus inopinati effectus ratio nonnisi post mortem sectione anatomica & solerti viscerum inspectione dignoscitur. De his elegans locus est supra laudati *Lancisii l. c. l. 1. c. 8.* hunc in modum differentis: diligenter attendamus, illos vere subito interire, quibus in præcordiis sanguineum vas dirumpitur, eos vero, quibus intra calvariam hoc infortunium accidit, nonnisi post multas horas, quantum nobis hucusque, observare licuit, necem subire. Quo asserto apoplexia fortissima excludi videtur. Prouti autem alii humores è visceribus aut vasis nunc in hant, nunc in aliam cavitatem effunduntur, ita pariter sanguis extravasatus loco, in quo congeritur, differt, nunc enim ille in utramque, nunc in alterutram saltem thoracis cavitatem, nunc vero in saccum membranaceum cor includentem, qui Pericardium ab Anatomicis appellatur, effusus deprehenditur. In pectoris cavitate stagnat cruor, modo in materiam purulentam mutatus post inflammationem, indeque abscessum vel in pleura vel in pulmonum superficie factum atque disruptum, uti id in pleuritide atque peripneumonia observamus, modo sincerus in vulnere cordis, frequentius pulmonum ab instrumento lædente per mediam eorum substantiam adacto, quo liquore extravasato tota thoracis cavitas intra paucum tempus inundatur, suffocationis periculo subsequente. Liceat hac occasione recensere Observationem in Praxi Chirurgica utilissimam, nempe ejusmodi vulneratum, qui animam agere ab adstantibus credebatur, præter spem & expectationem velut ad vitam quandoque revocatum fuisse, sanguine per cannulam thoraci immisam evacuato, & pulmonibus se denuo expandere valentibus. Quod experimentum hic aliquoties cum insigni ægri salute & non minore Chirurgi fama factum esse constat. Neque tantum à causa & vi externa, sed etiam ab interna ob motum corporis vehementiorem & à vino incalescentiam, cruorem in cavum pectoris profusum & ad tres fere libras diaphragmati incumbentem à *Cl. Nebelio* annotarum legimus *E. N. C. Vol. 1. Obs. 142.* Sed de his, uti & de aliis in thoracem vel mediastinum sanguinis effusionibus prolixius agere à foro nostro alienum est, quin potius de iis, quæ intra Pericardium fiunt, aliquas historias commemorare non abs re erit, utut rariores hinc inde apud Observationum Scriptores occurrant.

§. V.

Prima sit illa, quam *Andr. Laurentius Hist. Anat. l. 9. Quest. 18.* nobis reliquit de Equite Guichardino Magni Hetruriæ Ducis ad Gallorum Regem Legato, qui satis bene valens & cum Magnatibus quibusdam obambulans non serio, sed familiariter cum colloqueretur, subito respiratione, pulsu & vita privatus cecidit. In cujus cadavere post mortem dissecto, venæ cavæ ostium disruptum, cor stupendam in molem adactum,

adactum, arteriæ magnæ principium enormiter dilatatum, valvulæ tricuspidales laceratæ, & maxima sanguinis in utrumque sinum pars effusa reperiebatur. Cum qua mire concordat illa *Lancisii*, quæ *Phys. Anat. V. & tract. supra cit. subjecta est*, de improvisa morte ex subita cavæ intra pericardium disruptione cum aneurysmate arteriæ magnæ; quæ docet, ex aperto intra vestibulum venæ cavæ juxta dextram cordis auriculam foramine diametri uncie circiter unius tantum sanguinis in pericardium valde tumidum effluxisse, quantum illud capere poterat, ad duarum librarum pondus excedens. A quibus non multum abluunt ea, quæ in *Act. Berol. Dec. 1. Vol. 7. Sect. 2.* referuntur de pericardio valde distento, & 2. imo 3. manipulorum sanguinis grumosi post factam incisionem effluxu, qui è minima quadam vasis apertura provenisse judicatur. Sic & quendam fodiendi labore defatigatum, & ob venæ cavæ à corde divulsionem idem fatum subiisse *Th. Barthol. E. N. C. Dec. 1. Ann. 1. Obs. 101.* recenset; & *Cl. Nebelius* a violenta dextræ auriculæ cordis & venæ cavæ ruptura. Item vir infinitæ lectionis *Theoph. Bonetus Sepulch. Anat. l. 2. Sect. 11. Obs. 1.* à venæ cavæ trunco pariter disrupto, & sanguine in pericardium effuso, post cordis palpitationem & asthma prægressum præcipiti morte quosdam interiisse perhibet. Eundem effectum à venæ pulmonalis ruptura derivat *Petr. Poterius Obs. & Cur. Cent. 3. c. 23.* Quibus addimus *Paul. de Sorbait* multos se aperuisse afferentem, qui cum ad ultimum fere vitæ halitum non manifesta morbi aut mortis signa dedissent, insigne aliquod vas disruptum exhibuerint. Quod vero magis mirandum, arterias, quarum textura & tunicæ illas venarum crassitie & firmitate multum superant, aliquando etiam, & quidem prope cor, ubi crassissimæ istæ sunt, abruptas fuisse, quale exemplum *Dn. Mery in Act. Acad. Reg. Scient. quæ Parisus est, anno 1710.* exhibet. Sic & in *Act. Berol. Vol. 8.* foramen vel ruptura ad triobolarem magnitudinem accedens in trunco aortæ, ubi ex sinistro cordis ventriculo procedit, ingenti cruoris copia pericardium inundante annotatur. Imo & ipsum cor quandoque in loco quodam ruptum, eundemque effectum edens repentine mortis causa fuit. conf. *Joh. Bohnum de Remunc. Vuln. Sect. 1. p. m. 141.* de ruptura sinistri cordis ventriculi prope ostium aortæ, & *Ill. Morgagnum Advers. Anat. 6. Animadv. 84.* de mucronis visceris hujus ruptura & immani sanguinis intra pericardium enormiter distentum profusione. Similem casum rupturæ ventriculi dextri non procul à mucrone ultra longitudinem unguis *Cl. Vater E. N. C. Dec. 3. ann. 9. & 10. Obs. 164.* & disruptionem venæ alicujus in alterutro cordis ventriculo *Poter l. c. Cent. 3. c. 60.* referunt.

§. VI.

Huc etiam pertinere videtur casus in Diario Historico la Clef dicto, Mensæ

Mense Septembri 1730. memoratus de Illustrissima Comite Palatina Rhe-
ni & Joh. Friderici Ducis Brunsvicensis relicta Vidua, quæ alias bene
valens, & de nullo profus morbo antea conquesta, cum annum ætatis
78. ageret, & liberioris aëris fruendi causa in viridario suo obambula-
ret, sine ulla causa manifesta subito humi prostrata est, absque ullo vi-
tæ superstitis indicio. Ut mortis adeo improvise ratio intelligeretur,
aperto cadavere foramen in pariete dextri cordis ventriculi externo ra-
riori exemplo deprehensum est, quod & in cavitatem dicti ventriculi &
in illam pericardii oblique hians sanguini copioso ex illa in hanc transi-
tum facile præbuit, qui præter serositatem ibi pariter contentam, ad un-
cias sex in illo fluctuabat, thalamo cordis dextro profus vacuo existen-
te, sinistro vero multum cruoris grumosi continente. Cui observationi
haud frequenti addere liceat illam, quam haud ita pridem hic habui-
mus, quæque à modo commemorata nonnisi loco, in quo hiatus erat,
discrepat. Nempe civis hujus loci annorum circiter 31. qui coma asciti-
tia concinnanda victum, dum viveret, quærebat temperamenti chole-
rico melancholici, vitæ sedentariæ deditus, & ira justo plus & frequen-
tius exæstans, tribus abhinc annis dolorem tensivum & gravativum
sub sternone atque per intervalla exacerbatum sentiebat, cui alius in dor-
so inter scapulas respondit, cum respiratione difficili & præcordiorum
angustia, à motu corporis paulo majore invalescente. Quos dolores
cum diu multumque perpeffus esset, Mense Septembri anni proxime elap-
si ab assumpto emetico violentiore & gravioribus vomendi conatibus non
parum defatigatus fuit, uti & tussi ferina mox superveniente. Postquam
vero vires aliquot dies post recuperaverat, post prandium à nonnullis
comitatus pedem porta extulit, cumque boni lætique animi esset, nihil-
que fatale metuens brachium alterutrum nulla tamen vi adhibita exten-
deret, subito veluti fulmine tactus in terram concidit, & nullo pro-
fus verbo vel alia voce edita mox exspiravit. In causam fati tam præ-
cipitis ubi in pectore inquisitum, præsentem & sectioni benevole assisten-
te *Excell. Dn. D. Jo. Boeclero, Collega Nostro Honoratissimo*, pericardium
à sanguinis copia ibidem extravasati & fatis fluxilis distentum deprehen-
dimus, qui dissecto illo copiose effluxit; in ulteriore vero indagatione,
quod maxime mirati sumus, in venæ cavæ sacco solito ampliore digitum
transversum ab auricula, foramen oblongum magis quam rotundum &
velut triangulare vidimus, stilum crassiore facile admittens, & tran-
situm cruori è dicta vena cava in pericardium concedens. Cor magnum
erat & flaccidum, dexter ejusdem ventriculus ab omni sanguine vacuus.
Veniam vero dabit B. L. si non omnes circumstantias, quas vel nos met-
ipsi desideramus, annotatas reperit; ob festinatam, quam propinqui
adstantes nimium urgebant, sectionem, omnia, qua quidem par erat,
industria indagare nobis haud licuit; & si juxta *Fortun. Fidelem Relat.*
Med. l. 4. c. 7. præstat novisse, cum quispiam repente moritur, qua-
nam

nam ægritudine ille correptus fuerit, quia noster Medici vel Chirurgi
opem plane non aut rarius imploravit, quantum ab iis, qui familiarius
cum eo egerunt, exspicari potuimus, huc apponere non negleximus.

§. VII.

Non vero solum à sanguine sincero, sed & in pus aut saniem ma-
gis minusve mutato, & in pericardium extravasato mortem repenti-
nam contigisse aliqui Auctores perhibent. Inter quos allegamus *Fabri-
cium Hild. Cent. 1. Obs. 43.* qui in Pharmacopola quinquagenario ultra
4 libras saniosi sanguinis & materiæ purulentæ se invenisse affirmat,
absque ullo tamen continui solutionis indicio & viarum, per quas eo per-
venerit. Quod *Mich. Bernh. Valentini Pandect. Med. Legal. P. 11. Sect. 3.*
Cas. 2. confirmat de magna materiæ semicoctæ quantitate in sacco hoc
membranaceo a se repertæ. Præterea, utut nostræ considerationis pro-
prie non sit, verbo tamen commemorare liceat, alia etiam vasa hinc
inde in corpore rupta subinde fuisse, nempe venam cavam & arteriam
aortam in regione lumbari. vid. *Jo. Schenckium L. 3. §. 2. Obs. 50. &*
51. E. N. C. Dec. 3. Ann. 2. Obs. 70. Venas cervicis & colli vesicæ
E. N. C. Dec. 3. ann. 5. & 6. Obs. 132. Ut nihil dicam de venulis à vo-
mitu enormi aut tussi ferina disruptis, quale exemplum habet *Forestus*
L. 16. Obs. 16. Et quid frequentius est, quam ut venarum ostia, pul-
monum in hæmoptoe, ventriculi in vomitu cruento, ani in hæmorrhoi-
dibus & illa renum in mictu cruento aperiantur. Ut taceam, quod fre-
quentissimum est, vasa vel in basi, vel in superficie, vel in ventriculis
cerebri hiare, sanguinemque extravasatum apoplexiam, gravissimum illum
affectum progignere, uti præter *Cl. Wepfferum* plurimæ id historię lo-
quantur, quas commemorare longum nimis foret, atque ab instituto
nostro alienum, utpote qui de vasorum anastomosi hic non agimus.
Quin & viscera integra, & simul vasa copiosissima à vi externa quando-
que esse legimus, & plus una vice vidimus.

§. VIII.

Causam fontici, de quo agimus, mali, quam celeri & impetuoso
modo & motu agere supponendum est, proximam & immediatam san-
guinis copiosi in pericardium effusionem esse a quovis facile intelligitur,
qua posita duplicem effectum insequi necesse est. 1. Ut liquoris hujus
vitalis circulus magna ex parte intercipiatur, eoque æquilibrium fluida-
rum & solidarum plus minusve tollatur. 2. Cordis diastole seu dilatatio
fieri nequeat. Hanc quod attinet, apud omnes in confesso est, cor esse
principium motuum reciprocorum machinæ animalis, quod ratione &
experientia probatum ivit *Christ. Strocm tr. de theor. mot. recipr. mach.*
anim.

anim. & quidem motu systolico sanguinem in singulas corporis partes longe lateque propelli, diastolico vero eundem à partibus undiquaque refluxum in sinus ejus recipi. Quæ diastole causa fistoles aliquo sensu non inepte dicitur, eo, quod dilatatione à sanguine facta fibræ ejus musculares & elasticæ tenduntur, quæ mox pristinum in statum sese restituentes & multum contractæ systolen efficiunt. Quod assertum confirmat experimentum à *Cl. Bohnio Circ. Anat. prog. 4.* prolatum, quò ab aère venæ cavæ & thalamo dextro inflato systole ad sensum redit, & animal per aliquod tempus ad vitam veluti revocatur; unde facile concipimus, hunc cordis motum maxime diastolicum è vestigio vel omnino cessare, vel saltem maxima ex parte impediri, præprimis si magna in copia pericardium inundat & enormiter distendit, præprimis si præcipiti modo & uno veluti impetu factum id est. Idem contingit ab hydropo pericardii. *vid. Act. Berolin. Vol. 8. p. 77.* aut vomica pulmonum rupta pure in cordis arcem penetrante, teste *Jo. Fernelio Pathol. l. 5. c. 10.* Quod vero æquilibrium fluidorum cum solidis spectat (in quo stabiliendo præ aliis occupatus est *Georg. Baglivus l. 2. Specim. 4. libr. de fibr. mot. c. 6.*) nemo inficiabitur, vitam in eo magna ex parte positam esse, si nempe illa per partes solidas atque canales rite fluunt, & hæc motu suo in fluida debite reagunt. Hoc ut fieri possit, vasorum integritas & structura illæsa utique requiritur, præprimis majorum, quæ sanguine repleta sunt atque turgent, quem promovendi sua contractione à tunica musculosa facta, atque æqualem circulationem producendi apta nata sunt. Quod si vero illa ipsa ob atoniam à nimia distensione aut etiam collapsu post enormem hæmorrhagiam rite sese contrahere haud valent, contrarium evenire observamus; maxime autem atque citissime id ipsum contingit, si quando vas quoddam majus vel a ruptione vel ab exulceratione solutum est, tunc humores copiose & celerime extra alveum feruntur, circulus brevi penitus tollitur, eoque magis, quo major illius à tergo venientis, aut alia vi propulsi impetus existit, quo aucto intra solidum minus resistens non potest non enormis extravasatio supervenire. Uti in hydraulicis observamus, liquorem in plures tubulos à machina propulsum majori cum vi ferri eo, ubi minor vel nulla resistentia est. Recte itaque *Ill. Lancisus l. c. Obs. 5.* judicat, integritatem & continuitatem magnorum sanguiferorum ad vitæ conservationem omnium maxime necessariam esse, mirumque videri non debere, si læsa illa sanguinis fluxus una cum vita illico deficiat. Cum quo consentit *Dionis de mort. subit.* in plurimis de improvise exanimatis sanguinis circulum evidentissime interruptum ex anatome deprehendi asserens. *Conf. Cel. Frid. Hoffmanni Diss. de gener. mort. in morb. §. 33.* ubi de variis causis mortem proxime inferentibus agit, & sanguinis extravasationem in capite (adde & prope cor) enormem tanquam subitæ mortis causam allegat.

§. IX.

Verum pro varia vasorum conditione non leve discrimen hic intercedit, morsque inde secuta suos veluti gradus habet, causa per divisibilia magis momenta vires suas exerente; si enim ejusmodi læsio in vasis minoribus accidit, longiore temporis spatio fatalis vitæ finis ingruit, quam in majoribus ob tardioris sanguinis extravasationem. Pari ratione, quo propiora cordi sunt vasa, in quibus solutio vel stagnatio contingit, eo præsentius & citius diem supremum instare experientia comprobatur; unde etiam non male inferitur, caudicis venæ cavæ unitatem solutam, & sanguinis circulum ex hac in cor interceptum mortem illico insequi. Quo in casu venæ cavæ truncum, qui à *Mich. Ettmüllero Physiol. c. 10.* & *Thom. Bartholino Cent. 4. Epist. 26.* ob motum ejus corde omnino emortuo perennantem ultimum moriens dicitur, primum fatiscere recte statuitur. Porro hæmorrhagia ex arteria læsa multo celerior, quam è vena soluta necem infert, in qua sanguinis impetus minor non adeo præcipitem effluxum post se trahit, quem aliquæ circumstantiæ quandoque retardare possunt, uti & in civis hujus loci vidimus, qui leviori quidem vulnere venæ cavæ prope divaricationem in iliacas per 32. horas supervixit eo, quod portio pinguedinis illud aliquatenus obturaverat. Quod ipsum tamen non impedit, quo minus ruptio venæ amplissimæ circa cor hominem è vivorum consortio celerime pariter tollat, uti etiam si quando ventriculus cordis alteruter vulneratus est, quale fatum ante aliquot annos hic expertus est civis, cui grandine plumbi majore e selopo emissa dexter cordis ventriculus omnino abatus fuit. Hoc verò non prætermittendum, quod, si de congestione & dilatatione sermo est, magna sit inter arterias atque venas differentia, hæc quippe humorum affluxui atque nisui non adeo resistere valent ac illæ, arteriis cerebri exceptis, quæ sub ingressum intra cranium tunicam deponentes ad venarum texturam accedunt, unde etiam earum apertio ita frequens observatur. Quicquid ergo motum cordis & circulum sanguinis pro vita animali tantopere & absolute necessarium plenarie & subito aufert, ad repentinam mortem inferendam aptissimum est. Quod mortis genus cum ad tres potissimum classes morborum distribuatur ab *Ant. Nic. Bernabeo de mort. improv. sæpe laudati Lancisii vestigia secuto*, scilicet ad syncopen, catarrhum suffocativum & apoplexiam, nostrum affectum ad primam referri posse atque debere censemus, hoc cum discrimine, quod non tam stomachica ex mente illius, quam potius cardiaca dicenda sit, quali omnes ii, quorum vasa ab hæmorrhagia enormi & haud compescibili sensim exinaniantur, collabuntur & tonum amittunt, placide expirant. Non autem sermo hic nobis est de illa continui in vasis solutione, quæ à vi externa & instrumento lædente inferitur,

fertur, utut enim isti frequentius proli dolor repentinx mortis causa sit, si quando cor in cavitatem usque, pulmones in medullio, aut vasa majora prope exortum ex hisce visceribus vulnerantur. Quia tamen quotidiana fere experientia partim, partim apud Medicinx Forensis Scriptores adeo obvix sunt hæc lisiones, & nostri instituti ratio potissimum exigit illas, quæ causam internam & latentem agnoscunt perquirere, sicco has & multas alias pede transimus.

§. X.

Causam proximiorē fati adeo præcipitis quod attinet, illa vel ruptio à vi quadam interna est, vel etiam quandoque exulceratio. Ruptio plures iterum causas agnoscit, quarum præcipuas paucis enarrabimus. Quandoque illa natales ducit ab ingenti nisu & thoracis motu concussorio in tussi ferina, aut a magno vomendi conatu, quem nostro in ægro non parum eo contribuisse verosimile est, qui ab emetico drastico assumpto enormes vomendi conatus, eoque repetitos perpeffus, & mox tussi feriña correptus fuit. Ab illius operatione non solum ventriculus & reliquæ viæ primæ, sed & viscera thoraci inclusa extraordinario quodam modo commota fuerunt, unde factum, ut insignis hæc contractio in venam cavam vel à prima conformatione teneriore textura præditam, vel à sanguine ibi congesto multum distentam & debilitatam, magis ac in alias partes vim suam exeruerit, quam ex parte inde solutam esse suspicamur, donec tandem accedente motu ambulatorio etiam levioere illud, quod integrum adhuc fuerat, penitus ruptum fuerit. Quod ut credamus, nos movet similis casus à *Cl. Nebelia E. N. C. Vol. I. Obs. 142.* memoratus in milite quinque diebus post vomitorium adhibitum subita morte defuncto. Possit quidem regeri effectum huncce, si à fortiore hoc nisu venisset, è veltigio operationem insequi debuisset, qui tamen nonnisi post aliquot dies insecutus est. Sed responderi posse arbitramur, uti in aneurysmate vero alterutra tantum tunica fatiscit, & altera sanguinis impetui resistere haud valens magis minusve extenditur, ita pari ratione idem in vena contingere & varicem generari; quia vero venarum tunicæ tenuioris & tenerioris texture sunt quam arteriarum, sive interior fuerit sive exterior, nonnisi per breve temporis spatium sanguinis affluxui, stagnationi atque nisu resistere valet, adeoque non diu post rumpitur. De vena cava quidem illud minus suspicandum esse censent illi, quibus ex Anatomicis notum est, superiorem & inferiorem non in unum proprie loquendo truncum, sed in saccum amplum musculosum & satis crassum coire, qui communem quidem cum auricula dextra cavitatem habet, ab illa tamen probe distinguendus, quod iste ad rotundam, hæc vero ad pyramidalem figuram accedit; tum & auricula columnulis carnis plurimis circuli segmenta formantibus intus in-

qualis

qualis est, membrana tenui & transparente interjecta, quibus vena cava destituitur. Modo memoratus saccus in homine quidem non adeo carneus existit, ac in bovino genere, in quo, uti *ill. Morgagnus* notavit, insignem sphincterem constituit. A quibus fibris carnis motus contractionis, quem *cl. Bergerus physiol. l. I. c. 5.* cum aliis ei adscribit, derivandus utique est. Qua venæ cavæ structura posita conceptu difficile est, hanc aliquando rumpi, & non potius tenuem auriculæ membranam columnulis interpositam, si quando cor valide constringitur, aut obstaculum in confiniis obicem ponit. Quod si vero etiam perpendimus (1) dictam membranam a columnulis multum firmari. (2) Sanguinis copiam defluentem pariter ac ascendentem in venæ sacco confluere. (3) Diaphragma cavam inferiorem ambiens motu suo constrictorio hanc comprimere, & sanguinem cum aliqua vi eo propellere. (4) Eundem sanguinem præprimis a partibus inferioribus refluxum majorem impetum in venam, quam in auriculam facere, aliquo modo intelligimus, venæ cavæ saccum utut musculosum facilius, quam auriculam dextram dirumpi, quamvis & hoc fieri posse & reipfa contingere haud inficiemur. De Pericardio hoc quoque ex anatomicis paucis repetamus, illud esse saccum membranosum crassum, e duplici lamella conflatum, conicæ figuræ, in mediastini substantia cellulosa magis in sinistra quam dextra thoracis parte situm, superius vasis majoribus, inferius diaphragmati in homine annexum, apice superiora spectante, basi vero latiore tendineo diaphragmatis centro adnata, corde notabiliter majorem, id quod hujus motus diastolicus exigebat, & liquori peculiari seroso in sinu continendo a sapientissimo creatore dicatum. Huic pericardio non solum cor, sed & præter alia vasa ejus majora venæ cavæ saccus & trunci inclusi sunt, quorum inferior superiore brevior, & vix pollicem transversum longus est. Proinde quotiescunque continuitas eorum dissolvitur, sanguinem in pericardii cavitatem effundi necesse est, illudque distendi, quia ejus fibræ uti aliarum membranarum cedere aptæ natae sunt.

§. XI.

Quæ ruptio venæ facilius accidit, si sanguis quacunque de causa per cordis thalamos, aut pulmonum substantiam, aut vasa præprimis cordi propiora minus expedite circulatur, ejusque ingressus vel egressus & progressus impeditur, quo in casu majorem impetum in vicinos canales facit. Varia autem sunt illa obstacula in via sanguinis per cor transeuntis, quæ ejus circulo obicem ponunt. E quibus præcipuum fere est concretum illud polyposum, dextrum frequentius ventriculum plus minusve occupans, & cum respiratione difficili cordisque palpitatione conjunctum, de cujus existentia atque frequentia nisi apud omnes constaret, plaustra observationum in medium proferre possemus, quas brevi-

tatis studio silentio præterimus. Meminisse tamen liceat illius, quem an. 1720. e milite veterano repente extincto extraximus, non modo ventriculum cordis dextrum & auriculam ejusdem lateris, sed & venam pulmonalem sinistram, cavam item ad hepar usque utramque, jugularem & subclaviam sinistram fere penitus replentem. Qui polypus ubi vel multum increvit, aut a sede sua atque staminibus avellitur, si in arteriis est, secundo flumine in vasa minora abreptus, eademque infarciens funestissimum evadere consentiente experientia acta Berol. dec. 2, vol. 2. inculcant. Et quod polypus præstat, omnis sanguis spissus grumosus, viscidus efficere etiam potest. Porro sanguinis motum plus minusve impediri observationes numero non paucæ confirmant, si quando vel cor ipsum, vel ejus vasa, vel etiam alix partes in confiniis alio corpore heterogeneo nempe substantia quadam fungosa, carnea, callosa, adiposa aut sebacea, cartilaginea item ossæ, imo tephacea & calculosa obsestæ sunt; uti de septo cordis cartilagineo, de valvulis sigmoideis, de arteriæ aortæ initio, de venis coronariis ossæ, de auricularum alterutra nimis carnea & fungosa plura apud *Ruysschium*, *Schenckium*, *Bonnetum*, *Nicol. Blegny*, *Seidelium* in omnibus etiam *ephemeridibus eruditorum* annotata leguntur. Sarcomata in singulis aortæ valvulis semilunariibus a nemine indicata vid. ap. *Lancis. obs. med.* 4. Quæ omnia viarum libertate adempta non possunt non interitum minari.

§. XII.

Non minus hinc effectum insequi necesse est illis in casibus, in quibus vasa majoris usus justo angustiora a prima conformatione sunt, quod tamen rarioribus phænomenis accensendum esse puto. Item si a spasmodico affectu ita constringuntur, ut sanguis ægre tantum, & non nisi per minutas portiones viam suam pergere valeat. Vid. *Thom. Willis pharm. rat. s. 6. c. 3.* quales thoracis spasmos præcordiorumque convulsionem *Lancisus l. c.* exhibet. Qua occasione intactum a nobis relinquendum non est, supra cit. *Bernabeum l. c.* dijudicandum nobis reliquisse, an non ejusmodi rupturæ vaforum potius a spasimis in ultimo mortis articulo factis proveniant, maxime in subjectis athleticis, quæ de nullo antea dolore alioque incommodo conquesta subito exanimantur. Pariter si modo allegata vasa a corpore præternaturali exteriori sito vel alia causa comprimuntur. Uti *Lancisus obs. modo cit.* vivorum sectionibus edoctus perhibet, arteria magna casu vel arte compressa, & sanguine spatium, per quod excurrere possit, non inveniente, cor plenum atque immobile manere, morte e vestigio superveniente; quod e contrario flaccidum, planum & exinanitum a venæ cavæ compressione (adde & ruptione) deprehenditur, quale in nostro etiam ægro illud fuerat, sanguine omni, qui cor influere debebat, in pericardium effu-

so,

so, id quod in aliis, qui a sanguinis jactura pereunt, pariter observatur, vid. *act. acad. Reg. scient.* 1714. p. 428. Idem confirmatur experimento *Guil. Harvei exerc. de mot. cord. c. 10.* quo subitam expirationem defectui sanguinis a venæ cavæ compressionem & suffocationem copiam, qua cor obruitur, ab aortæ ligatura probare contendit, qui sanguis in vase compresso trusus cunei vim habet, & juxta *Hippocratem lib. de flatib.* sua copia, qua maxime impressionem fecerit, venas perumpit. Sic etiam mortem subitam ab auriculæ cordis dextræ contusione *act. Hafniens. vol. 4. obs. 47.* vel nimia illius distensione, & sinistræ constrictione extraordinaria *Th. Barthol. cent. 1. hist. 45.* nec non a valvula sigmoidea aortæ ostio p. n. agglutinata *hist. acad. Reg. scient.* 1713. 1713. ortam memorant; a nimia item cordis laxitate, quod *Theoph. Bonnetus l. c. obs. 28.* comprobatur. Uti & huc referenda est illa passio, quam *Herophilus* teste *cl. Galicæ hist. med. period. 6.* cordis paralyin vocavit, indeque subitanam mortem nulla alia causa manifesta accedente derivavit, uti e contrario insignis ejus tensio lipothymix quandoque causa est.

§. XIII.

Verum non omnis culpa mortis tam improvisæ in cor ejusque vasa transferenda est; ratio quippe & experientia suadent, pulmones ab ea quandoque haud immunes esse. Ut alia silentio jam prætereamus, catarrhus suffocativus illud, quod asserimus, non obscure confirmare videtur, qui nimix pulmonum flacciditati & paralyticæ musculorum thoracis debilitati a *collectoribus hist. morb. Vratisl.* 1705. nostro quidem judicio recte adscribitur, qua posita sanguis in viscere hoc vesiculari & consequenter in ipso etiam corde congeritur, ejusque circulus ob motus systolici defectum sufflaminatur, qui aere asperæ arteriæ inflato, indeque vesiculis pulmonum expansis ad tempus restitui potest, experimento in *actis Anglicanis* memorato. Præterea lethalem hunc effectum a pulmonibus incrassatis, item a tuberculis aut sanguine spisso aut humore pituitoso adeo infarctis, ut omnem sanguini transitum denegent; nunc acutissime cum pleura & diaphragmate coherentibus & penitus exinanitis dependere, in uno vel altero exemplo *Dionis l. c.* comprobatur. Quæ modo commemoratæ, & forsitan alix a nobis omisssæ causæ transitum sanguinis per cor & pulmonum substantiam impediunt id efficiunt, ut cruor in corde ejusque confiniis justo nimium confluat & congeratur, a qua congestione vasa distenduntur, fibræ earum debilitantur, tonus labefactatur, & vis elastica multum imminuitur, qua atonia magis magisque invalescente, & ultra modum aucta, primum alterutra tantum, atque varicem format, dein etiam utraque valis tunica, quandoque etiam simul & semel totus canalis rumpitur. Quam congestionem sanguinis

F f f f 3

sta-

stagnatoriam, ejusque versus cor regurgitationem tanquam mortis improprie causam præ aliis urgent *Act. Berol. dec. 2. vol. 5.* Quibus accedit Dom. Panaroli testimonium, qui pentec. 3. obs. 7. memoriae prodidit, an. 1651. feraci ejusmodi mortium tempore plures aperto corpore non aliam monstrasse causam, quam insignem vasorum infarctum a sanguine intra cor nimium retento, illudque velut suffocante. Quod vero causis a nobis modo allegatas attinet, si dicendum quod res est, aliquæ earum ita comparatæ sunt, ut vel oppido raræ sint, vel morbum diuturnum præexistentem, sed in pejus subito mutatum præ se ferant.

X I V.

Secundo loco ruptioni subungere par est vasorum exulcerationem ab humoribus acerbis corrodentibus illatam, quam interdum etiam locum invenire quædam observata haud obscure indicant. Quid enim materia purulenta in pericardio fluctuans a *Fabricio Hild. cent. 1. obs. 43. & Mich. Bernh. Valentini pand. med. leg. p. 2. sect. 3. cas. 2.* reperta aliud monstrat, quam exulcerationem in partibus vicinis prægressam. Ut taceam in *E. N. C. vol. 2. obs. 19.* cor intus exulceratum, a vermibus profunde arrosum, & *obs. 2.* & totum suppuratum, ejusque substantiam consumptam sola membrana superstitie exhiberi, quod tamen fidem superat; corde enim aliqua sui parte corrupto hominem superesse posse cum *Bartholæo contra Tilesum cent. 1. ephem. 17.* merito dubitatur. Notatu & lectu digniora sunt ea, quæ supra laudatus *Lancisus* de lenta corrosione vasorum sanguiferorum internorum, sive aneurysma sit sive varix, tanquam frequentem inopinatæ mortis causam solide, uti assolet, deserit. *l. c. l. 1. c. 23. & ill. Morgagnus advers. 2. anim. 41.* erosivi principii indicia in aortæ expansæ, aut ossificatæ tunicis se prodere arbitratur. Quod si etiam fidem *Diario Gallico* supra allegato haud denegamus, ejusmodi ulcusculum, ab humore salino & acri feroso in thalamo cordis dextro productum, illustrissimæ personæ mortem adeo subitanam attulit.

X V.

Aliæ insuper historiarum exulcerationem vel cordis ipsius vel vasorum prope illud existentium suadent; nempe abscessum in alterutro cordis thalamo ex *Benivenio Seidelius de morb. incurab. & Jo. Ferneliu pathol. l. 5. c. 12* tria ulcera in corde non parum cava & sordida recenset. De inflammatione ventriculi cordis sinistri & morte subitanea subsequente vid. *hist. acad. Reg. scient. 1701.* de tunica aortæ interna erosa vid. *act. Berol. vol. 8.* & abscessu in ejus trunco *Bonæ. l. c. obs. 8.* in vena arteriosa *Monachi Peredam schol. in lib. 1. pasc. Sic & Zacut. Lusitanus med. princip. hist. l. 4. hist. 84.* cor abscessus, ulcera & omne tumoris genus

nus pati posse contendit. Neque a veritate alienum nobis videtur, in vasculis per membranas venarum & arteriarum disseminatis, uti in aliis corporis locis sanguinem impedito ejus motu stagnare, inflammationem, indeque sequentem abscessum seu ulcus formare, cui rupto continui solutio atque foramen supervenit. Constat enim ex sectionibus anatomicis non modo arterias, sed & venas, præter tunicam membranaceam & musculosam, vasculosa pariter instructas esse, seu e vasis diversi generis intertextis conflatas, quam corporis humani indagatores icone expresserunt præ aliis *Rayn. Viosanus nov. vasor. system.* descripsit, quamque communem & mediam vocat, quæ in arteriis crassior est, & liquore colorato tenuiore certa enchiresti repleri potest. *Frid. Ruyschius epist. probl. 10. sub. 11.* innumerabiles in venæ cavæ sacco arteriolas detexit.

§. X V I.

Quid ergo impedit, quo minus, uti in aliis membranis vasculosis, ita & in illa venarum ampliorum modo memoratus affectus pariter accidat? in quo generando præ aliis symbolum suum conferunt particule salinæ acres, quæ uti morborum chronicorum auctores, ita & acutorum, & quandoque mortis subitanæ causæ existunt. Illarum, quibus serum potissimum imprægnatum est, magna vis penetrativa partes solidas erodendi earumque continuitatem dissolvendi est, dum una cum sanguine per canales fluunt, & ab ejus miscela secedentes, illorumque partibus affixæ texturam sensim sensimque erodunt, atque exulcerationem quandam producant, non solum in extremitatibus atque vasis capillaribus, sed etiam in ramis majoribus & quandoque in ipsis truncis. Uti enim, quod supra inculcavimus, solida magnopere labefactata fluidorum motum vel turbant notabiliter, vel omnino interceptiunt, ita ab horum dyscrasia illa sarta tutaque manere non possunt. Dictæ particule non minus humores ipsos, quibus immixtæ sunt, alterant, & si fixæ fuerint vel acidæ, vel alia vi coagulante præditæ, eosdem condensant atque inspissant, sin vero volatiles justo majorem ipsis fluxilitatem conciliant; qualis in nostro etiam subjecto videre erat. Et harum actioni funestum, quem *obs. 5.* annotavit *Lancisus* effectum tribuit, eum a falsamentis per dimidium quadragesimæ assumtis tanquam causa erosiva deducens. Nostrum casum quod attinet, dolor fere continuus, de quo æger diu ante diem supremum conquestus fuerat, aliaque symptomata concurrentia nobis pene persuaserunt, venæ cavæ ulcusculum præcipuam effusi sanguinis causam fuisse. Quia vero (1) foramen oblongum magis quam rotundum erat (2) oræ ejus non laceræ (3) nulla purulentæ materiæ vel ichorosæ, quæ ulceris comes est, indicia aderant (4) dolor perceptus non tam acutus, lancinans atque rodens fuit, quin potius tensivus, gravativus & aliquatenus pulsatorius, qui vel cordis motui

tui aucto vel ipsi venæ cavæ sacco magis musculoſo debebatur, quem *Waleus epist. de mot. ſang.* pullare contendit. (5) Conatus vomendi enormes & tuſſis ferina mox ſubſequens facillime hanc ruptionem producere potuit, hanc potius quam exulcerationem ægrum noſtrum unico veluti ſaltu & abſque aliorum ſymptomatum comitatu ad tumulum promoviffe, ſalvo tamen aliorum melius forſan ſentientium iudicio arbitramur. Neque a noſtra hac opinione nos dimovet dolor diu antea præcedens & præcordiorum angultiæ, quæ potius juſto majori cordis & vaſorum dilatationi quam ulceri adſcribendæ eſſe videntur.

§ XVII.

Sed ut quædam etiam de cauſis procatarticiſ ſeu occaſionalibus, quæ cauſis internis viam ſternere ſolent, tangamus, primo loco mentio faciendæ eſt plethoræ, & quidem illius, quæ ad vaſa eſt, illaque non parum diſtendit, quam maxime urget *Dionis libr. ſupr. cit.* Quæ ſanguinis copia a temperamento, vitæ genere otioſo, diætâ lauta, venæſectionis aliſque ſanguinis ſinceri evacuationis ſuppreſſione aut neglectu prognæſcitur. Temperamentum ordinariæ ſanguineum huc conferre multum ſanguinis generans, quod quidem in ſubjecto noſtro non prædominabatur, hoc ipſum tamen non impedit, quo minus melancholicum ſymbolum quoque ſuum eo conferat, utpote in quo vaſa admodum exiſta & ſanguis ſpiſſus eſt, qui per illa tranſire nonniſi cum difficultate poteſt; neque tantum in capillaribus vaſculis, ſed & in truncis ipſis ſpiſſus hic ſanguis lento gradu fluit, congeritur, & reliquo haud interrupto curſu ſuccedenti remoram injicit, unde fit, ut canales, quos permeare debet, diſtendantur. Dubitari vero poſſet, an in truncis venoſis idem metuendum ac in arterioſis, quia humores e canalibus anguſtioribus in ampliores fluunt, adeoque majus ſpatium nancifcuntur. Quod ſi vero in confiniis obſtaculum quoddam ſupponamus, idem & hic contingere poſſe, facile concipitur. Præprimis ſi huic temperamento accedit vita ſedentaria, quam ars, quam utique exercebat, poſtulavit, & maxime inclinato corporis ſitu laborare, conſuevit. Quibus calculum præ aliis addidit cholericæ corporis conſtitutio in noſtro caſu maxime attendenda. Recte enim *El. Camerarius prof. Tubingenſis celeberrimus epist. Taurin. 2.* ratiocinatur, non ſolum ſanguinis abundantiam, ſed & nimium ejus orgaſmum, ebullitionem atque elãſticitatem frequentius forſan ad vaſorum ruptionem concurrere, dum vaſa, quæ anguſta ſunt & multum turgent, vi expanſivæ humorum reſiſtendi ſat roboris non habent. Quam turgelcentiam eo minus prætermittendam eſſe cenſemus, quo magis in propatulo eſt, iſtam in noſtro ægro locum habuiſſe, quippe cui quotidianum fere erat irafci, quique iræ impetu atque vehementia adeo abreptus quandoque fuit, ut mentis compos

pos vix eſſet; quam iram *Rolſinkius conf. med. p. m. 715.* infernalem megæram nominat. Quantus ab hoc furore, tantum non momentaneo morborum fabro, orgaſmus in ſanguine excitetur, prouti ſunt hominum mores, vel nobis tacentibus bene multi experientia conviçti facile intelligunt.

§ XVIII.

De diætâ lauta, molliſque & delicatiori vitæ genere parum vel nihil hic adjicimus; quamvis enim illa ſuas hic etiam partes habeat, illa tamen, quantum novimus, ob rationes hic non allegandas locum vix invenit. Alias in athletis, obefis aliſque, qui largiore victu utuntur & ſimul minus tranſpirant, hæc mala frequentiora eſſe contendit *Dionis l. c.* Evacuationes ſanguinis quod attinet, nullis quidem ſpontaneis v. g. hæmoptyſi vel hæmorrhoidibus obnoxius erat; artificiales vero, nempe venæſectionem, quantum a chirurgo ejus ordinario accepimus, a notabili abhinc tempore neglexit, neque huic aliam ſubſtituit, unde plethora licet haud inſignis, non potuit non ſuccreſcere, præprimis in vegeta, in qua conſtitutus erat, ætate. Quæ ætas, ſcilicet 31. annorum, ſi non fallimur, forſan etiam aliquid ad fonticum hunc affectum contuliſſe videtur. E monumentis enim Hippocrateis & potiſſimum ex aureo aphoriſmorum libello ejuſque *ſect. 3. aph. 29. 30.* non obſcure patet, humores in diætâ ætate ad pectus majori cum impetu quam ad alia loca ruere, indeque aſthmata, hæmoptyſes &c. frequentius generari. Quo poſito conceptu facile eſt, ſanguinem ab animi pathematibus commotum, uti ad alia thoracis vaſa, ita etiam ad venam cavam magis propuſſum, ibique congeſtum fuiſſe. Senes quod ſpectat, illorum, ſi vegeti fuerint & floridi habitus, appetitu gaudent, & venæſectiones a multo abhinc tempore conſuetas ob ætatem ingraveſcentem neglexerunt, non paucos apoplexia aut catarrho ſuffocativo ſubito periſſe nobis perſuaſum eſt, falſo innixos principio in proveçta hac ætate ejuſmodi evacuationem haud neceſſariam & minus utilem eſſe, ſanguiniſque conſervationem ejus jacturæ præferendam eſſe putantes, cui tamen opinioni experientia fatiſ frequens contrariatur.

XIX.

Quibus cauſis modo memoratis maximum procul dubio pondus addidit extraordinaria uti totius corporis, ita & thoracis concuſſio a repetitis vomendi conatibus excitata, quam ſerina tuſſis mox ſuperveniens non parum auxit. Qua ratione illa triſtem, qui ſecutus eſt, eventum parere potuerit ſupra §. 10, explicuimus. Unicum hic addentes, a veritate forſan alienum non eſſe ſtatuerè, malum, quo æger noſter antea laboraverat, varicem venæ cavæ fuiſſe, id quod dolor prægreſſus &

a dicti vasis distensione obortus suadere videtur. Uti autem aneurysmata interna, quale monstrosum & cor magnitudine superans in arteria aorta *Frid. Ruyschius obs. anat. chir.* 38. nobis exhibet, ita & varices intus latentes dari neminem, qui in rebus medicis non omnino hospes est, latet. Hi, si quando rumpuntur, morbum nostrum subsequi nemo, uti opinor, est qui ambigit. Proinde *Georg. Baglivi de fibr. motr. spec. 3. libr. c. 11.* exclamat! quot sævi dolores, quot obitus repentini proveniant ab occultis aneurysmatibus & varicibus partium, uti cadaverum incisiones late manifestant, & tamen medici aut raro aut nunquam ad id mentem advertunt. An vero brachii, quod dextrum erat, extensio ad effectum hunc, nempe ruptionem concurrerit, paucis etiam dispiciendum est. Pro negativa militat sententia, quod (1) levis illa fuerit, non magna neque violenta (2) aliquam quidem vim exercere potuerit in venam axillarem aut subclaviam, non vero in cavæ truncum, qui remotus magis est. Pro affirmativa vero pugnant sequentia 1. vena cava subclaviæ continua est, unde hac aliquantisper extensa, & illam trahi necesse est. (2) Tunica venæ jam debilitata levi etiam vi accedente rumpi potuit. (3) Extensio subitanea, qualis illa procul dubio fuerat, utut minor, frequentius ruptionem post se trahit, quam major successive facta. Nos huic accedimus, dictam brachii extensionem utut leviozem aliquod etiam symbolum contribuisse arbitrati; uti & motum corporis satis diu continuatum, qui sanguinem non parum exagittavit, & in venam antea distentam impetum fecit. Denique non prætermittendum est, anni tempus autumnale subjecto nostro fatale, quo corpora nostra ab aere humido nunc relaxantur, nunc a frigido constriunguntur, adeoque transpiratio insensibilis minus bene succedere solet.

X X.

Quibus jam perspectis ordo postulat, ut paucis indagemus, an dentur certa affectus nostri signa diagnostica, quibus cognitis ille non tam curari, quam potius præcaveri possit? Sunt autem illa, quantum affectui valemus, vel satis obscura, vel huic morbo nostro non specifica, sed eidem cum aliis communia. Quod profiteri eo minus erubescimus, quo magis in propatulo est, in aliis etiam affectibus p. n. has de signorum incertitudine querelas, non minus justas quam frequentes in medicorum scholis moveri. Quod *collectores hist. Vratisl.* 1701. de aneurysmatibus monent, de varicibus pariter ac nostro morbo quoque valet, si quis curiosius indagaret, & signa latentium aneurysmatum detegeret, illum de medicina præclare meritorium. Sæpius allegatus *Lancisus l. c. l. 1. c. 19.* qui majori quam omnes alii studio hanc diagnosis perferutatus est, signa futuræ mortis subitanæ a corde, vasis majoribus & sanguine desumit (1) ex pulsum vitium, (2) ex palpitatione seu

seu dolore cordis, (3) ex animi deliquis, (4) ex hæmorrhagia & aneurysmate, (5) ex habitu plethorico & obeso, (6) tandem e quarundam suppressione evacuationum, beneque annotat, has passiones seorsim & singulas hunc effectum non facile gignere, sed tunc demum, cum inter se varie permixtæ sunt. In genere iis hoc mortis genus accidere pergit, qui morbos aliquos vel propter symptomatum levitatem, vel propter assuetudinem sibi familiares redditos facile despiciunt. E quibus præ aliis attendi meretur, palpitatione cordis impediti sanguinis per cor circuli index, & sub sterno aut alio pectoris loco sepultus dolor, quandoque acutus, & modo spirandi difficultatem, præsertim a motu per accliviam, modo cordis angorem, sæpe pulsus inæqualitatem comitem habens, qui (teste *Hippocrate in coac.*) senibus sæpius consuescens inopinæ mortis prænunciator est, quique vasorum distensionem justo majorem aut saltem erosionem tacite fieri aliquo modo indicat, sed in qua potissimum parte hæreat, non determinat. Si pulmones simul affecti sunt, asthma seu respiratio difficilis a motu corporis aucto & tussis satis vehementis concurrunt. Si stagnationes sanguinis circa cor mortem minantur, angustia insignes præcordiorum pectorisque oppressiones antecedere solent. *Petr. Poterius obs. & cur. cent. 3. c. 22.* de dyspnoea quædam notavit, quæ hic apponi merentur: quædam inquiens, est respirandi difficultas, quæ per intervalla deambulantibus accidit: in hac fit præceps virium lapsus, propinquis tenentur niti adminiculis, alias humi corruerent, hi ut plurimum derepente moriuntur: in hac specie vena arteriosa in sinistro cordis ventriculo dirumpitur & sanguine effuso spiritus vitæ illico suffocantur. An vero id ipsum semper ita eveniat, aliis dijudicandum relinquimus. *Jo. Schenckius* a pulsus inæqualitate obstacula in arteriis obvia hariolatus, & quidem prorsus peculiari, quem *l. 2. obs. 229.* his verbis explicat; quando intermittit pulsus, percipiunt patientes motum quendam tanquam ictum in regione cordis, perinde ac si quis ipsi cordi tunc manu obviet, ac motum impediatur. Si certa esset & ulteriore experientia comprobata hæc diagnosi, ad nostrum quoque casum non inepte applicari illa posset. Uti etiam plerumque supra recensita indicia æque ac faciei rubor, vasorum turgescencia & virium languor aliis æque morbis e. gr. polypo, magno pulmonum infarctui, insigni in præcordiis congestioni competunt. Et si vel maxime hoc non esset, diruptionem vasis alicujus in corpore latentis imminere, aut erosionem jam factam esse nostro quidem iudicio perspicue & evidenter non demonstrant, utpote quod improvise mortis genus ex illorum numero esse censemus, quod certo præsentiri & prænunciari nequit, cumque eo ita comparatum esse, ac cum varicibus & aneurysmatibus internis, utpote quorum cognitio medicum plerumque subterfugere solet; simul vero dolemus, hæc & similia adeo abdita esse & occulta, ut post mortem demum sectione anatomica instituta, & extispiciis depre-

hendantur. Quod si enim res eo devenit, ut præceps virium lapsus & syncope ægrum jam corripuerit, nulla in eundem utilitas a diagnosi etiam manifesta redundat, quippe qui expirat citius quam medicus advolare, vel si etiam præsens fuerit, remedium malo adhibere valet. Ut autem rem ita sese habere nobis videatur, illud consolari ægrotos potest, quod licet ejusmodi ruptionem futuram aut exulcerationem specificè cognoscere, & determinare in artis potestate non sit, methodus medendi generalis in nostro affectu ab illis, qui signa communia habent, vix differat. Plura huc facientia vide in eleganti *Epistola ad Car. Patinum ab Alex. Knipsnacoppe* scripta, quæ *E. N. C. dec. 3. ann. 1. app.* annexa est. Quo iudice etiam in internis & abditis affectibus iudicandis haud ita gravis censetur error, si rem acu non tangimus.

XXI.

Quo magis abdita & a medicorum præstantissimorum etiam cognitione remota sunt signa diagnostica, eo certior est atque facilior prognosis nostri affectus. Uti enim quæcumque cordis, majorumque vasorum internorum vulnera per se lethalia pronunciantur non solum *Hippocratis sect. 6. aph. 16. Gabr. Fallopi oper. t. 2. p. m. 103. Jo. Bohmii de renunc. vuln. sect. 2. c. 3.* aliorumque gravissimorum medicorum auctoritate, sed & ipsius experientie testimonio multiplici, ita etiam de nostro malo, sive in ruptione sive etiam ab exulceratione productum fuerit, mitius iudicium ferre non licet; nam quod vulnera cordis attinger, nos non latet aliqua eorum vel plane non, vel paulo tardius mortem post se traxisse, quæ per superficialia fuerunt, vel ab alia causa prognata. Quod si vero instrumentum lædens in ipsam cavitatem magis sinistram, quam in dextram penetraverit, syncopen lethalem e vestigio insequi nemo, uti opinor, inficiabitur. De caudicis venæ cavæ vulneribus prope cor idem sentiendum est, teste *Hippocrate l. 2. prorrh. & Corn. Celsi l. 5. c. 26.* ob enormem sanguinis profusionem, quam cohibere in artis potestate non est, quia ob profundum intus latentem situm, aliisque partibus immersum, manus chirurgicæ & ligaturæ locus non conceditur, aut si vel maxime daretur, ligatura, ultio aut alia media in ejusmodi casibus adhiberi solita locum hic non inveniunt. Ut taceam, celerem vitæ finem chirurgi adventum, & modo memorata auxilia præoccupare. Proinde *Bruno Seidelius de morb. incur. p. 24.* illa insanabilia declarat: hujus generis, inquit, est ruptura majoris venæ aut arteriæ circa abdita & interiora viscera, cui manum admove- re non licet. Huic calculum addit *Lancisus l. 1. c. 3.* his verbis: invincibiles ac vere subitoque interimentes sunt omnes morbi, qui ex insigni aliquo intra præcordia, cerebrum vel abdomen sanguifero vase sponte aut violenter disrupto originem habuerunt: & paulo post concludit,

dit, causas insuperabiles repentinæ mortis intra vires naturæ vel artis esse omnes illos morbos, qui integrum sanguinis defectum inducere, vel cerebri cum nervis, aut cordis & insignium sanguiferorum cum cerebro tollere valent. Cum quibus consentit supra laudatus *Frid. Hoffmannus in Diff. de mort. subit. præcav. §. 29.* statuens: ubi sanguis extra vasa, quæ mole sua aperuit, delatus fuerit, nihil fere spei superesse, & mortem certissimam appropinquare. Recte ergo malum hoc nostrum, uti cognitu difficile si non impossibile, ita incurabile pronunciat, eo quod (*Alex. Knipsnacoppe verba l. c. sunt*) non nisi fatali ægrotorum eventu specimen sui fere semper soleat præbere, & cum alias à nimia sanguinis profusione symptomata formidabilia, singultus, convulsio, delirium, juxta *Hippocratem S. 5. aph. 3. & S. 7. aph. 9.* quandoque proveniant, hi ægri sanguinis motu è vena cava in cor repente intercepto, præcipiti vitium lapsu & syncope lethali corripiuntur, cum cruore fluente vita recedit placideque expirant.

§. XXII.

Cum ex iis, quæ §. præc. allata sunt, satis pateat, morbum nostrum jam formatum, seu ut clarius loquar, ruptionem aut erosionem jam factam omnia artis præsidia eludere, quivis vel nobis tacentibus facile intelligit, satius esse, illum futurum præoccupare, quam præsentem curare velle. Quæcumque ergo medendi methodus locum hic habet (quam non nisi quoad summa capita tangemus, cum ad specialiora descendere paginarum angustia non permittat, non tam curativa quam potius præservativa sit. Quæ ratio præservationis à subito ejusmodi interitu suafore *Lancisus l. c. l. 1. c. 23.* versari videtur circa auxilia, quæ primo servare possunt firmum validumque fibrosum rete internorum viscerum & vasorum, unaque simul congruam fluxilitatem & crassum liquidis conciliare. Ad hoc obtinendum sanguis in corpore abundans venæsectione repetita, aut alia evacuatione imminuatur, vel etiam motu non vehementi quidem, qui malum auget, sed moderato, continuato tamen in serum resolvatur; ejus acrimonia absorbentibus aliisque alcalinis obtundatur, spissus & grumosus diluentibus, præprimis infuso theiformi attenuetur, quo facto lenia tonica & roborantia in usum vocentur. Convenientibus etiam remediis æquabilis illius motus vel conservetur vel restituatur, & congestiones stagnationesque, quantum possibile est, præcaveantur. Quæcumque sanguinem crassum & viscidum reddere, illumque in motum concitare apta nata sunt, sedulo vitentur. Evacuaciones antea consuetæ sed neglectæ repetantur, suppressæ revocentur aut vicariæ substituantur. Alvus etiam aperta servetur. Cardio vero rei in hoc maxime vertitur, ut animi pathemata cane pejus & angue fugiantur, & inter illa potissimum ira, quæ præ aliis humores

commovet, tum & ut diæta exacta observetur in quantitate & qualitate assumptorum, corporique omne nutrimentum superfluum subtrahatur, ne nimia sanguinis copia generetur. Magni hic subsidii est cura sic dicta inediæ *die hungaricæ*, quæ præcis temporibus suos invenit laudatores, nostra vero ætate in desuetudinem abiit, cujus adhibendi modum vid. *Frid. Hoffmanni Diss. supr. cit. de mort. subit. præcav.* & istam, quam de *inedia magnorum morborum remedio* edidit Idem Auctor Celeberrimus. Verum hisce legibus se adstringere recusant plerique illorum, qui iis quam maxime opus habent, & quia venter auribus caret, surdo fabula narratur, atque ejusmodi homines Baccho litant gulæque indulgent, usque dum morbo inde contracto, imo & morte quandoque subitanea intemperantiæ suæ pœnas luant.

FINIS.

SIMON.

LXVIII

SIMON PAULI HILSCHER

ET AUCTORIS RESPOND.

CASIMIRI CHRISTOPH. SCHMIDEL

BARUTHENSIS

DISSERTATIO.

DE EXULCERATIONE
PERICARDII ET CORDIS
EXEMPLO ILLUSTRATA.

Jenæ Febr. 1742.

B. C. D.

OBSERVATIO.

ANno 1738. theatro anatomico, tunc temporis sub auspiciis celeberrimi Cassebohunii, præceptoris ac fautoris, mei ad cineres colendi, perquam conspicuo, cadaver pueri, tres annos nati, traditur, in quod ex ejusdem concessione inquirere mihi licuit, quo factò sequentia patuerunt. Corporis totus habitus macilentus & consumptus de humoribus cacochymicis satis testabatur, & mihi in nosocomio de mortis genere querenti innotuit, agrum febre ardente extinctum esse. Resectum abdomen nil præternaturale monstrabat; aperto vero thorace, pericardii saccus insolito tumidus & inflatus apparuit, ejusque superficiem uterque pulmonum lobus firmè adhasit: inciso postmodum pericardio, aqua flavescens copiosa promanavit, reclinatis pericardii discissi labiis, tota ejus superficies interna crusta quadam ex viridi flavescente, purulenta, & sabuli quasi granula emulante, & parietibus ipsius ad culmi fere straminei crassitiem incumbente tecta erat. Non minus pericardii substantia in tantum erat incrassata, ut corium mediocre aquaret. Cor simul una cum connexis vasorum maximorum truncis eadem materia purulenta, dura & sebacea obductum, flaccidum collapsumque apparebat, membrana propria, a pure erosa & consumpta, prorsus destitutum; auriculae ambae relique cordis substantia nimis arte adnata, totaque insuper harum bursularum cordisque textura musculoza corrupta ac livida.

§. I.

COrpus humanum constat ex duabus partibus, fluidis nempe & solidis. Boerh. instit. med. §. 39.

§. II.

Solidæ sunt ex corporis humani partes, in quibus fluida continentur. Idem. Ibid. §. 40.

§. III.

Sub fluidarum quidem partium nomine varia liquida diversæ indolis veniunt, cum vero primarius tractationis hujus scopus in partem eam, quæ per venas & arterias circulatorio motu agitur, & speciali massæ sanguinis. *Disput. Medico-Pract. Tom. II.* H h h h qui-

guineæ nomine insignitur, cadat, superfluum floret, omnia fluidorum corporis nostri genera specialius determinare; sufficiat itaque indigitare, quod massa sanguinea sit fluidum rubicundum, calidum, in peculiaribus vasis contentum, quodque, simulæ extra suos canales hæret, statim in duas partes dirimitur, alteram rubicundum, concrefcentem, subfidentem, alteram vero pellucidam, fluidam, viscidam, non coloratam, supernatantem; hæc proprie lymphæ vel serum, illa vero purpura audit, conf. celeb. Hamberg. physiolog. §. 1. seqq.

§. IV.

Cum igitur ex hisce pateat, massam sanguineam esse fluidum compositum, nostrum erit, ejus partes constituentes paulo curatius considerare. Componitur autem ex variis particulis inter se discrepantibus, s. heterogeneis, id quod ex separatione in duas diversas partes §. 3. elucescit; specialius vero sub examen vocata, ex sulphure, salibus tum acidis, tum alcalicis, terra & aqua, id quod per analysin chymicam, a diversis institutam, jamdum evictum est. Ad majorem autem rei comprobationem liceat unum adducere, quod est experimentum Hombergii, cum sanguine humano factum, & in *Mémoires de l'Académie des Sciences*. Anni 1712. p. 918. orbi erudito communicatum; illud autem integrum inferere, limites tractationis præsentis transscenderet, acquiescimus itaque in proportionem, quam celeberrimo Hambergero, præceptorij summe venerando, in thesibus suis physiologicis ex eo elicere placuit: posita nempe salis acidij quantitate = 1. erit quantitas salis alcalici = 11., terræ, = 22½, sulphuris = 25. l. 30. partium ferofarum circiter 1000. Hic quidem numerus haud semper constans erit, cum massa sanguinea pro ratione individuorum, ætatum, ut & assumtorum in immensum variet, generalis tamen proportio manebit.

§. V.

Experientia edocti scimus, sanguinem sub antixæ pneumaticæ campana constitutum, aëre ambiente remoto, ebullire; ergo aërem sanguini commixtum esse, nemo facile in dubium vocaturus est, qui scit, aërem esse causam expansionis fluidorum in vacuo artificiali, conf. Hamberg. physic. §. 317. & §. 321. Viæ autem, per quas in sanguinem transire valet, ex sequentibus patebunt: cum enim non detur perfecte solidum. Id. ibid. §. 75. & aër omnibus corporibus solidis adhæreat, illisque commixtus sit, idem l. c. §. 370. ideo etiam in ciborum & potentiorum interstitiis copiose hærebit, quibus mediantibus in ventriculum transfertur; ibique per calorem naturalem expansus, idem l. c. §. 401. pororum capacitatem, in quibus latitavit, ampliatur, liquidoque
cibos

cibos resolventi aditum præbet profundius penetrandi, & ingesta intimius resolvendi. Per hunc quidem statum multæ ejus partes, ceu liberatæ, & per consequens in pristinam elasticitatem restitutæ, corpora, quibus immixtæ erant, deserere, & in spatium a cibis vacuum se colligere coguntur. Idem l. c. §. 400. Cum tamen in ventriculo & connexis non fiat ingestorum intima resolutio, & plenaria partium diminutio, nullum dubium est, quin multæ aeris particulæ rarefactæ una cum chylo aliisque liquidis a patulis in intestina venarum lactearum osculis, vel ceu in interstitiis adhuc contentæ, l. ceu specificè leviores omnibus hisce fluidis adhærentes, ut in antecedentibus evictum est, resorbeantur, indeque in massam sanguineam transferantur, & eandem reddant elasticam. Quantitas vero difficulter determinari poterit.

§. VI.

Cum omnis actio habeat æqualem reactionem idem l. c. §. 33. sequitur partes massæ sanguineæ, de quibus §. 4. & §. 5. egimus, tam in se invicem, quam in solida corporis nostri §. 2. agere pro ratione, qua ipsis resistitur; & cum fluidum in cylindro contentum agat versus parietes ejus, & si premitur, reagat quaquaversum æqualiter idem l. c. §. 119. non potest non, quin fluida machinæ nostræ animalis operentur pro diversitate indolis suæ in canales, per quos coercentur, & vi cordis & arteriarum premuntur.

§. VII.

Corpus quodcumque in motum constitutum, si in aliud quiescens impingit, tantum de velocitate sua amittit, quantum ei ab hoc pro ratione massæ resistitur, tantumque de sua potentia retinet, quantum vis major est massæ resistenti. (per princip. physic.) Cum itaque ignis proprium sit, celerrime moveri, & rapidissime in corpora occurrentia penetrare. Sæpi princip. philos. nat. §. 663. idem in motu constitutus, corpus, in quod propter subtilitatem partium penetravit, movebit tantum, quantum ei resistitur, & quo vis ejus major est pondere superando; cumque igneæ partes sub sulphuris forma lateant, & in massa sanguinea adsint §. 4. earum actio in humoribus erit ut actio ignis; sulphureæ partes igitur erunt causa motus intrinseci totius massæ humorum inter se. Porro cum ignis sit fluidum levissimum. Hamberg. l. c. §. 267. & 268. & fluidum specificè levius adhæreat corporibus gravioribus. Idem ibid. §. 157. partes sulphureæ cohærebunt cum omnibus reliquis gravioribus, in massa sanguinea contentis, ergo etiam cum salinis, terrestribus & aqueis, hincque volumen earum augebunt, & per consequens actiones illarum a subtilitate pendentes imminuent; ex
H h h h 2 par-

partium subtilitate agent, si in quiete exsistunt, cohaesionem praedictarum partium inter se ut & contactum promovendo; in motum vero ex quacunque causa actae, ob vim penetrandi in interstitia separabunt easdem, aereum §. 5. expandendo, sanguinem reddent magis elasticum, cui vasa extenlenti resistent solida §. 6. ergo etiam eorum actio crescet, & per consequens fluxilius ex massa humorum expelletur; ex quibus deinde sequetur; per sulphureas sanguinis partes secretionem omnis generis promoveri.

§. VIII.

A posteriori cognoscimus, terram in se spectatam esse corpus solidum, siccum, nec in aqua solubile, nec in igne fusibile; necesse est itaque, ut propter soliditatem etiam inter reliqua emineat gravitate specifica, & ut apta sit, quo omnia cum illa facile cohaereant, hinc etiam partes igneae §. 7. & salinae §. 11. de quibus insuper chymia nos edocet, nulum sal sine terra quadam in substantia monstrari posse: terrestres itaque massae sanguineae partes §. 4. ob massae densitatem, non solum motui, a minori vi impresso, magis quam reliquae resistent, sed etiam eodem cessante prius ad quietem tendent, ob majorem aequae molem interstitia & cava oscula minora haud adibunt, e contrario, si quacunque vi extrinseca in illa adactae sunt, ceu difficulter resolubiles in iis subsistent, ac aperturam ocludunt. Ex quibus concludimus, earum actiones esse motum retardare, serum absorbere, sulphur & sal in sanguine retinere, consequenter massam humorum reddere spissam, siccam, calidam & corrosivam.

§. IX.

Cum aqua propter gravitatem specificam minorem gravioribus adhaereat, solidis corporis nostri adhaerebit, hincque interponendo se inter puncta, quibus fibrae corporis nostri solidae se contingunt, contactum earum immediatum impediet, hinc cohaesionem earum imminuet, idem ibid. §. 238. & actiones illarum a rigiditate pendentes removebit, inde ipsas emolliet & flexiles reddet. Porro cum tanta copia in massa sanguinea adsit §. 4. reliquas particulas sanguinem constituentes diluet, hincque actiones a concentratione earum pendentes tollet; cum vero rursus copiose per vasa excretoria ex corpore eliminetur, particulas igneas §. 7. quae ceu leviores cum ea copiose cohaerent, una educet, hocque pacto calorem massae sanguineae infringet. Serum quidem, quo massa humorum nostra gaudet, non simplex & pura dici meretur aqua, diluendis enim & per consequens solvendis reliquis particulis sanguineis cum dicatum sit, ut ex antecedentibus patet, semper aliquid de soluto in interstitiis
ma-

manebit, hinc visciditas aliqualis serosarum oritur partium, prout in §. 3. dictum est; maxima tamen earum pars constituitur a particulis aqueis; hinc actio earum tamdiu cum jam dictis erit congrua, quamdiu aquae in sero praedominium retinebunt.

§. X.

Cum sal sit corpus sensibile, quod solutum aliam perceptionem quam ponderis dat. Idem l. c. §. 374. sequitur, aliam insuper adesse proprietatem qua salia soluta agere valent. Hanc plures recentiorum, e. g. Boerhaavius de viribus medicament. Cap. 5. in figura eorum acuta quaesivere, cum vero nondum extra omne dubium positum sit, non abs re erit, quaedam hic in contrarium proferre. In primis autem experientia chymica monstrat, salia esse fluida coagulata, ea enim igni fusorio imposita, fluunt more omnium fluidorum, quae aut expulsionem fluidi in poris contenti, aut ex alia causa, solida evaserunt; ipsa autem eorum specifica gravitas non tanta est, ut tantam ignis copiam assumere & retinere valeant, quanta ad cohaesionem eo gradu removendam requiritur, quo in igne solum natent, sed ignis potius post eorum incandescentiam in aere vi naturae suae transibit. Hamberg. l. c. §. 252. Videmus enim omnia reliqua solida, quae sua natura haud inter fluida numeranda sunt, e. g. terram, igni imposita, haudquaquam fluere: porro cum ignis salia reddat volatilia, & hoc phaenomenon in primis cadat in fluida, quae fere sola in aere possunt haerere & diu permanere; ignis itaque in salium fusionem & divisionem in partes minores nil aliud efficiet, quam cohaesionem & contactum arctiorem tollendo, partes pristino statui libero restituere, hinc ipsis eandem recuperabunt figuram, quam ante contactum arctiorem habuerunt, & quae ex hac causa mutata fuit. Pone enim corpus A, cujus parietes flexiles sunt, in cujus contactu veniunt duo corpora B & C, in punctis e & f puncta dicta arte se contingent, & reliquae partes corporis A, jam nunc extra contactum locata, vi principiorum tendent cohaerere cum reliquis punctis corporum B & C. Ergo pars particularum vicina puncto (e) & partes puncto viciniae versus (f) ergo plana fiet pars corporis A a (G) ad (e) & a (G) ad (f): partes vero in puncto (G) tam quia longissime a puncto activo distant, tam quia vires ab (e) ad (G) & ab (f) ad (G) aequiponderant, locum suum retinebunt hinc oriatur figura acuta, ex qua denique sub diverso situ multiplicata crystallus, qualis in salibus & ab his productis conspicitur. Si igitur per quamcunque vim, e. g. per aliud corpus, mole minus, & vi hujus in interstitia penetrans, contactus corporum A B & C tollitur, tum vis, quae haec tenus corpora haec in figura acuta retinuit, quae fuit contactus mutuus, removetur, partes, corpora A B & C constituentes, magis in se agent vi cohaesionis inter se, hocque figura ro-
H h h h 3 tur.

tunda restituetur, cessante enim causa cessat effectus. Tandem si attendimus ad mutationem, quam fluida coagulanda subeunt, inveniemus, eam fieri per expulsionem fluidi in poris contenti, idem l. c. §. 477 n. 1. Cum itaque ignis etiam sit fluidum, (Per princip. physic) coagulatio etiam hujus expulsionem fieri potest, exemplo sint metalla ut & salia omnia in igne fusa, & rursus solidescunt, & in primis aqua, cui nemo facile partes negabit sphaericas, quæ tamen in congelatione, ubi fit expulsio ignis, prismatica apparet: cur vero in fusione salium & metallorum non proveniant crystalli, in causa sunt primo quantitas massæ & nimia contiguitas partium, quæ per ignem non in tantum remouentur spatium, quin ante solidescunt non ex cohesione rursus agant, ut & nimis velox motus & transitus ignis in aerem ambientem, unde partes supremæ nimis celeriter in contactum rursus abeunt, cum tamen ad crystallisationem modicus calor & lenta expulsio fluidi requiratur. Aqua igitur aptior erit ad crystallos producendas. Cum autem metalla non possint solvi per eam, per menstruum aqueum consequenter haud obtinebimus crystallos ex metallis; cum vero omne sal in crystallis ortum sit ex solutione in aqua & ejusdem expulsionem reciproca, ab ineptitudine metallorum ad crystallisationem per aquam non valet consequentia ad peculiarem partium salinarum figuram acutam. Non repugnant leges evaporationis, secundum quas nullum sal solutum potest reduci in pristinam soliditatem, nisi prius solutione ad cuticulam evaporata, qua ratione impetratur, ut soluti partes, quæ antea satis ab invicem distabant, jam ad angustius cogantur spatium, consequenter ceu jam in contactu locatæ se jungant secundum supra dicta, & figura angularis variabit tunc pro diversitate corporum, quibus salia in crystallisatione adherent, ut & pro visciditate, homogeneitate & densitate, qua per consequens solutio pollet. Non obstant observationes, ope microscopiorum institutæ tum a Leuwenhœckio tum aliis, siquidem, ni memoria me fallat, cum solutionibus salium admodum saturatis institutæ, hinc magis pro confirmanda quam revellenda nostra sententia erunt, consentire etiam videtur celeberrimus Hambergerus in patholog. §. 138. n. 2. Ex hisce itaque abunde elucescit, a figura prismatica majorum crystallorum non concludi posse ad partes constituentes.

§. X I.

Quia igitur abundantes partes fluidæ in massa sanguinea adsunt, per quas salia in statu sano a contactu arctiori detineri queunt §. 4. Ex præsuppositis in paragrapho præcedente concludimus; primo salia humorum nostrorum non agere ex figura acuta, nisi sint concentrata, id quod inferius latius parebit. Secundo causam primariam activitatis eorum esse gravitatem specificam majorem, rigiditatem & subtilitatem.

Cum

Cum enim aqua sint specificè graviora, a qua in massa sanguinea soluta tenentur, solutum enim gravius sit solvente id. l. c. §. 232. magis agent in partes, quas contingunt, vel quibus adhæresere, quam aqueæ, & cum duo corpora gravitate specificè diversa, & eadem vi impellente mota, resistent, motum reineant, eundem propagent, communicent cum reliquis, quæ contingunt; & inde pendentes actiones exercent pro ratione massæ, in nulla enim particula specificè leviori potest esse vis major quam in graviori. Idem §. 232. n. 2. sequitur, salia, ceu specificè graviora, s. quod idem, massa prævalentia, motum semel acceptum longius retinere & propagare posse, atque per consequens magis resistere, vel quod idem est, agere posse, quam reliquas partes massæ humorum leviores. Promovebunt inde motum intrinsecum massæ sanguineæ una cum sulphureis §. 7. quas insuper ceu specificè leviores, & per consequens facile adhærentes sibi, retinent, ne cum aqueis, quibus cohæresere §. 9. per vasa excretoria eliminentur. Subtiles admodum esse salium partes testatur eorum solutio per aquam, quam mole haudquaquam augent, eas ergo interstitia fluidi solventis intrasse necesse est, per consequens ejusdem fluidi particulis erunt minores, & adibunt cavitates, quas penetrare huic ex vicio magnitudinis partium constituentium prohibitum est. Porro, in quo minores partes corpus quoddam dividitur, eo major earum copia in uno puncto in contactum venire potest, inde sequitur eas in illud agere vi in tantum aucta, in quantum superficies multiplicatæ sunt, & quo plures particule activæ immediate contingere possunt, idem l. c. §. 234. & 235. Cum itaque salia ope solutionis per aqueas massæ sanguineæ in multas particulas minores divisa sint, sequitur, vim, quam possident, in tantum augeri, in quantum numerus punctorum contactus ex augmento superficierum multiplicatus est.

§. X I I.

Cum duæ potissimum salium species in humorum nostrorum massa occurrant §. 4. actio earum quoque pro diversitate indolis suæ discrepabit. Speciatim itaque salia alcalica §. 4. pro natura sua agent in partes humorum igneas §. 7. & quidem, prout experientia confirmat, in minori quantitate vel præsentia, vel tantum agentia, eas retinendo in massa sanguinea; consequenter calorem augebunt, in majori vero quantitate sanguini mixta, hincque magis concentrata & acria facta, igneas quæ solum sub forma sulphurearum in humoribus adsunt §. 7. & Boerh. prax. p. 2. cap. de inflammatione, solvent. Cum terreis sanguinis partibus §. 8. cohærendo, majorem acquirant fixitatem. Cum salibus vero acidis juncta constituent sal medium, quem in finem tanta copia in massa sanguinea adsunt §. 4. id quod postea, si in fero solvitur, in illud aget, fluxile reddendo istud, & per consequens ad secretionem aptum, pro-

producetque effectus, pro ratione qua in majori vel minori quantitate adest, qui generaliter de salibus §. 11. recensiti sunt.

§. XIII.

Salia acida §. 4. vero, cum vi experientiae resolvant terram, eandem in corpore nostro exerent actionem; partes nempe massae sanguinae terrestres, ut & solidas corporis, in quibus unque terrestre principium eminet, aggredientur, hac tamen cum limitatione, si minori gradu agunt, fibras, in quas impetus eorum sese exerit, tanquam irritando, ita ut ad majorem concitentur constrictionem, in majori autem gradu, tum ob vim resistentem, tum quia semel in interstitia fibrarum recepta altius altiusque penetrare conantur, irritationem ad tantum perducent gradum, ut, quia vehementem constrictionem sequitur valida extensio per dicta in §. 6. illae ad rupturam usque extendantur, vel quod idem est destruantur. Porro cum vi antecedentium agant in terram, & sulphureae partes, seu specificae leviores, salibus acidis adhæreant §. 7. & 8. sequitur, ut etiam in illas vires suas exerant. Ex §. 12 autem innotescit, quod sulphureae partes a salibus alcalicis solutæ, indeque seu liberæ in majori actione constitutæ, hinc salia acida cum alcalicis se combinando §. 12. præcipitabunt primo sulphureas, inter quas alcalicæ hæserunt, & per consequens illas ad actiones subeundas inertes reddent, quo facto viscidæ evadunt; salium vero alcalicorum, cum quibus cohærent & sal medium constituunt §. 12, actiones in sulphureas ex hac causa debilitabunt; ergo non solum calorem & motum humorum nostrorum imminuent, sed & massam sanguineam reddent viscidam, spissam & aptam ad morbos producendos, qui ex harum actionum imminutione ortum ducunt.

§. XIV.

Si ex duobus corporibus, in æquilibrio constitutis, unius vel resistentia imminuitur, vel alterius potentia augetur, motus sequetur pro directione fortioris, Hamberg. l. c. §. 25. Simulac itaque unius speciei particularum, massam sanguineam constituentium, vis vel augetur vel imminuitur, mutatio in humoribus erit pro indole & directione partium ad prædominium evectarum. Ponamus itaque, particulas sulphureas ex quacunque causa a cohæsione sua cum reliquis liberari, vel in motum agi, mutatio sanguinis erit pro ratione, qua sulphureæ in eum agere solent, ut ex §. 7. videre licet: superficies igitur partium per eas divisarum, consequenter ad minus volumen redactarum, multiplicabuntur, hinc etiam vires earum augebuntur, per affricum enim partium inter se plures pluresque partes sulphureæ liberantur; expandetur itaque tota massa sanguinea, majus ergo occupabit spatium, quam antea statum

tem divisionis in minores particulas: cum autem fluida nostri corporis per vasa coerceantur, sequitur ut effectus expansionis in eadem cadat; vasa autem hæc, seu elastica, vi aucta expansorum humorum cedent, consequenter extendentur, diameter itaque cavitatis eorum augebitur in tantum, usque resistentia cum vi expandente æquilibret. Diametro itaque grandiore facta, particulis, quibus antea ob magnitudinem via erat præclausa, aditus patebit ulterius penetrandi; cum porro pars rubicunda sanguinis seu gravior, §. 3. consequenter etiam mole partium emittens, in statu naturali vasa minimæ capacitatis, in quibus tantum pars levior s. serum continetur §. eod. haud adeat, sequitur, ut purpuræ tunc liceat penetrare in vasa minora, si vel ejus partes ad tantam parvitatem redigantur, ut diametro vasculorum minores fiant, vel diameter minorum canalium in tantum augeatur, ut etiam integræ intro mitti possint. Si itaque adest expansio humorum & inde pendens vasorum dilatatio, pars rubicunda in ea vasa transibit, ubi antea non fuit, & calor major erit massæ sanguinae in vasis minimis, quam in majoribus.

§. XV.

Si porro ex quacunque alia causa, e. g. tono partium solidarum imminuto, vel influxu liquidi nervei aut penitus intercepto, aut ad aliquod solum tempus imminuto vel retardato, extensionem vasorum subsequens contractio, consequenter reactio cesset, fluidum in illis contentum, tum ob causas §. 14. allatas, tum ob cordis & arteriarum majorum continuum impulsum, aget secundum leges hydrostaticas, vi quarum fluidum pressum tendit in eum locum, ubi minima est resistentia, hæc vero ut ex §. præcedente patet, impar nunc est impulsui fluidorum, viribus crescentium, intrabit itaque tanta quantitas fluidi in vascula, quantum ad summum usque extensionis gradum capere possunt.

XVI.

Cum denique vasa nostri corporis arteriosa, quo longius pergunt, eo angustiore gaudeant diametro, partes majores, in massa sanguinea hærentes, per aperturam vasis, in quod adactæ sunt §. 14. transire haud valent. Posito ergo, massam sanguineam esse cacochymicam, s. multis sulphureis, heterogeneis spissis ut & salinis particulis refertam, salinarum, quæ vi suæ naturæ & gravitatis specificæ minoris cum terrestribus fere semper junctæ sunt, volumen tantum erit, ut per vasa minora quæ intrarunt, transire non possint, ergo in parietibus subsistent, & vi legum cohæsionis, ubi fluidum specificè levius solido graviore adhæret, Hamberg. l. c. §. 157. illis simulac infingentur. Ex §. 11. & 13. vero patet primam salium actionem esse irritationem, stimulantur itaque

fibram, cum qua in contactum pervenere. Cum autem extra dubium versetur, fibram, vi vitali præditam, & stimulatam se contrahere & moveri, major igitur in illam erit affluxus liquidi nervi, & per consequens major ejus puncti actio; contrahetur igitur pars ea vasis, quæ per fluidum intro pullum nondum ad tantum extenta fuit gradum, ut contrahi amplius nequeat; cum dein actio particulæ salinæ non cesset, stimulus tandem augebitur, usque dum penetrata fiat contractio, & per consequens occlusio diametri vasis antea aperti, id quod dicitur obstructio, quæ quidem pluribus adhuc modis evenire potest, e. g. contorsione, s. flexione ad angulum, l. compressione vasis, de quibus videatur Boerhaavius in prax. med. cap. de obstructione. Quas tamen, cum nostro scopo non interserviant, lubentes prætermisimus.

§. XVII.

Si igitur via ad transeundum fluido penitus præclusa est, & parietes vasis ob vim superatam contrahere se non amplius possunt, actio omnis in fluidum ab hac parte cessabit, & cum motus fluidorum progressivus in nostro corpore fere unice pendeat a reciproca contractione vasorum, motus fluidi, in vase præcluso contenti, etiam cessabit. Id quod nomine staseos venit.

§. XVIII.

Cessante itaque motu fluidorum progressivo, cessabit status eorum per illum productus, qui est partium liquida constituentium intima commixtio. Fluida itaque tunc agent pro ratione cohesionum diversarum & gravitatum specificarum discrepantium tum in se invicem tum in parietes vasorum, per quæ coercentur.

§. XIX.

Sulphuræ nempe partes §. 7. in copia hic præsentibus, & magis in contactum locatæ inter se invicem cohærebunt, sicque magis concentrantur, quo fit ut actio earum crescat, augebunt ergo calorem, qui jamdum in minoribus vasis major est præ majoribus §. 14. etiam in his locis. Serosæ partes ob connexas partes heterogeneas solutas §. 9. nunc vero extra motum constitutas & subsidentes, viscidæ evadent, hinc obstructio augebitur. Salia in genere cum adhæreant terreis, solidas nostri corporis partes aggredientur §. 13. vique subtilitatis suæ §. 11. in interstitia fibrarum penetrando, & pro rigiditate & gravitate specifica eorum adeundo, irritabunt fibras, quo facto in parte vasis obstructi libera major erit contractio, & inde pendens major affluxus tum li-

quidi

quidi nervi tum reliquorum fluidorum; massam sanguineam constituentium, §. 15. unde rubor & tumescencia partis affectæ ortum ducet. Hoc tamen notandum venit, negari non posse, quod salia, nunc extra motum progressivum constituta, consequenter sibi relicta, ceu sibi similia tendant ad arctiorem contactum, proinde concentrentur, & ex figura acuta pro ratione, in §. 10. proposita, agere possint, quo facto fibras lædent, & per consequens nervos his implantatos, efficient hinc perceptionem illam, quæ dolor nuncupatur. Cum autem nullum vas amplum ob partium massam sanguineam constituentium parvitatem relativam obstrui possit, sequitur omnia hæc fieri in vasis ultimis vel sanguinem vehentibus, vel secretibus §. 14. & quidem non in venis sed in arteriis, quæ ex latiori in angustiore pergunt diametrum, simul ac vero in venas mutantur, ex angustiori in ampliorem transeunt capacitatem. Boerhaave prax. med. p. 2. cap. de inflammat. §. 371. Ergo hæc phænomena evenient in membranis vasculosis; & morbus ille, ubi est impotentia conservandi maiorem caloris gradum in quadam parte, & quæ inde sequuntur, colorem, sensum & magnitudinem naturalem, dicitur inflammatio, cujus signa erunt calor, rubor, tumor & dolor.

§. XX.

Si ex duobus corporibus inter se æquale pondus habentibus unius resistentia imminuta est, alterius actio continuabit tam diu usque dum æquali vi resistatur, nec cessabit, priusquam alterius resistentia residua in totum superetur, sive plane, liceat ita dicere annihilatur. Cum itaque vis partium solidarum hic imminuta sit §. 15. seqq. & partium fluidarum sibi relictarum potentia e contrario aucta §. 19. continuabit actio fluidarum in tantum, usque denuo a solidis resistatur, id quod tamen, semel superata solidarum vi, sine adveniente potentia ab extrinsecis fieri nequit, protrahetur itaque usque ad plenariam solidorum destructionem. Sulphuræ itaque partes motum intrinsecum fluidi stagnantis §. 17. augendo, partes reliquas liberabunt, ut deinde tam in se, quam in parietes solidorum majori vi agere valeant; salia deinde acida, cum solvant particulas terrestres §. 13. cohesionem fibrarum, parietes vasis obstructi constituentium, tollent, ita ut liquidum in ejus cavo contentum elaboratur in spatia, determinata capacitate haud circumscripta, quo pacto stasis augetur, consequenter novus semper fomes corruptioni liquidorum per stasim suppeditur, id quod dicitur extravasatio & erosio. Salia vero alcalica itidem concentrata & acida hinc facta cum agant in partes sulphuræas §. 12. easdem solvendo & præcipitando, liquoribus posthac hisce extravasatis concitabunt colorem in viridem vergentem; liquidum ex chymicis notum sit, salia alcalica acida reddita, & principio cuidam sulphureo juncta viridem ut plurimum exhibere colorem:

exemplo sint ipsa cadavera humana putredinem subeuntia & ex animalis erucæ, cantharides, &c. Et color hic eo intensior erit, quo major salium horum copia adest, ex quo denique putredo absolvetur. Aer in sanguine præsens §. 5. & in partium interstitiis huc usque hærens, per talem autem earum separationem liberatus, transibit in aërem ambientem, & subtilissimas illarum partium per recensitas actiones corruptarum, secum vehendo, foetorem excitabit. Hæc vero veritati esse consentanea probat experientia, qua evincitur, ex omni putrefactione spiritum urinosum volatilem produci; cur vero non fermentatio sed putrefactio ex hisce recensitis phænomenis prodeat, causa est minor quantitas salium acidorum in massa sanguinis præsentium. §. 4. prolixius de hac re agit illustr. Frid. Hoffmannus in dissert. de putredinis doctrina magni in medicina usus §. 4. seqq. In omni itaque erosione & putrefactione erit materia decolor & foetida. Atque dispositio ea partium corporis, qua fluida non coercentur, & illa, quæ prodeunt ex motu intestino depravato, sive quod idem est, putredine corrumpuntur, erit exulceratio putredinosa.

§. XXI.

Secundum hæc generaliter & breviter præsupposita casum nostrum specialem de exulceratione cordis & pericardii examinabimus. Primo itaque extra omne dubium positum esse opinor, partes corporis nostri fere omnes, oculis nudis etiam exsanguis putatas, copiosis arteriis instructas atque ditatas esse, hinc supervacaneum erit, plura in rei probationem proferre, quæ jamdum tam ex injectis tum Ruyschianis tum aliorum recentiorum luce clarius exposita est. Omnis ergo pars corporis nostri arteriis prædita, ergo etiam cor & connexa phænomenis supra §. 14. seqq. recensitis erunt obnoxia.

§. XXII.

Facies itaque totius corporis macilenta humores cacochymicos salinos & sulphureos copiosos §. 16. abunde monstrat; febris ardens de partibus itidem sulphureis nimis magna copia præsentibus ac in motum celerissimum actis satis testatur, solidarum vero partium tonum sive vim naturalem debilitatam fuisse, ex morbi natura facile colligitur; mortem autem subsecutam esse, nemini alienum videbitur qui scit, quam necessaria ad vitam sit partium circa cor sitarum, ut & ipsius cordis sanitas & integritas. Aqua extravasata, aperto pericardio copiose se monstrans, oriunda erit tam ex tono naturali privatis, indeque dilatatis §. 15. quam erosio §. 20. vasis, liquido pericardii & cordis superficie

lubricandæ in statu naturali secernendo dicatis; visciditas ejusdem erit a causis §. 17. & 19. recensitis; pulmones superficiei externæ pericardii ex iisdem causis connati erant, cum insuper ex physicis pateat, contactum mirum in modum augeri, si duobus corporibus se antea laxè contingentibus aliud corpus fluidum l. specificè levius l. saltem gravitate æquale interponatur, quod puncta contactus auget, Hamberg. phys. §. 163. Superficies interna pericardii, obducta pure & materia quasi sabulosa viridiuscula, pro causa agnoscat humores in genere corruptos & ad destructionem resolutos, in primis vero salia alcalia tam ob copiam, qua sulphur præcipitant, quam ob depravationem peccantia §. 20. Cum autem totum malum in pericardio in primis hæsisse mihi videatur, non abs re erit, quædam de ejus structura subnectere. Illustr. Heisterus quidem in compend. Anat. §. 260. edit. 1732. duplicem illi laminam tribuit, ex celeberrimi vero Cassebohmii institutis alia edoctus, rem sequentibus proponam; substantia itaque pericardii ex tribus constituta est membranarum stratis, quarum prima tenuis externam ejus constituit superficiem, atque venæ cavæ & ramis aortæ ascendentibus usque ad horum egressum ex thorace involucri largitur, & a pleuræ lamina interna, totam thoracis cavitatem investiente, ortum ducit; secunda crassior paulo, & fibris quasi muscularibus constans, vid. Lancif. de corde p. 25. & ubi diaphragma attingit, cum ejus ala anteriori concrescens, venæ cavæ itidem arte nectitur, vasis cordis magnis ut & bronchiis, usque in substantiam pulmonum, more capsulæ Glissonii in hepatis parenchymate, jungitur; tertia denique, internam superficiem respiciens, subtilis est & tendinea, a pericardio secedens cordis & annexarum auricularum membranam propriam format; in hac tertia lamina conspectui se dant plurima foraminula, quæ sunt oscula ductuum, liquorem pericardii secernentium, deterfa enim illa, & compressis glandulis bronchialibus, in bifurcatione asperæ arteriæ sitis, guttulæ prorumpent, in evidentissimum indicium, hæc glandulas secretioni liquoris pericardii destinatas esse; vid. Lancif. l. c. t. 3. fig. 1. Ductus quidem hi tam subtiles existunt, ut setam haud admittant; veritati tamen rei non oppugnat, cum adhuc alia in corpore humano adsint loca e. g. glandula innominata s. lacrymalis, oculi, thyroidea, cartilaginibus laryngis accumbens, in quibus ob ductuum subtilitatem cavitas haud in oculos incurrit. Non obstat, quæ Ruyschius profert, adversar. dec. 1. p. 13. liquorem hunc fecerni a vasis s. arteriolis per pericardii membranas serpentibus, siquidem hæc non secretioni sed nutritioni potius membranarum dicatæ sint. Nil contradicunt etiam, quæ Heisterus §. 260. adducit de ejus origine, ex nihiloscus valde abditis viis derivata. Ad casum vero ulteriorem expositionem ut perveniam, ex §. 9. patet, quod serum poris partium se insinuet, hic vero cum ob erosionem vasorum §. 20. intra lamellas extravasatum sit, has; alias contiguas, e

contactu quodammodo removebit, indeque crassitiem earum auget: pericardium itaque ex hac causa incrassatum apparuit, & cum ex dictis de hoc sacculo eluceat, cordis membranas cum illius laminis coherere, sequitur cordis membranam propriam ob arctiorem nexum & contiguitatem iisdem malis succubuisse, quibus reliquæ partes dictæ affectæ fuerunt, defecit itaque eadem, quia a materia purulenta vicina erosa fuit. Substantia vero cordis flaccida evasit ob corruptum & extravasatum succum nutritium, lividusque ejusdem color sulphuris a salibus destructionem pro causa agnoscit §. 20.

§. XXIII.

Subnectamus necesse est, quædam loca auctorum qui observationes rariores nobis exhibuerunt. Cum autem temporis angustia non permiserit, plures indagare, & casus similes paulo rarius occurrant, adducemus tantum historias, quas commemorant Fantonus & Bonetus. Ille quidem observationum anatomicarum libro, edit. Venet. 1713. observatione 4. p. 12. de liquore pericardii purulento & cordis superficie alterata ex febre peripneumonica, obs. 16. p. 44. de pure in pericardio & corde exterius corrupto ex febre acuta. Obs. 31. p. 87. de abscessu in pericardio cum sefo purulento in cavitate ejus & corde alterato ex febre ardente, obs. 33. p. 95. de pure copioso in pericardio & cordis substantia jam putrescente ex vulnere earum partium; hic vero in Sepulchreto lib. 2. sect. 10. obs. 1. 2. 8. 10. 12. 18. Hæc sunt, L. B. quæ de hoc casu in medium proferre animus fuit, interim vale & fave. Ut autem Deus cœptis nostris clementissime annuere velit, ipsum devotissimis sollicitamus precibus.

F I N I S.

CAROLI

CAROLI FRIDER. KALTSCHMIED
PROGRAMMA.

DE

VARIIS PRÆTERNATURALIBUS

IN

SECTIONE CADAVERIS INVENTIS.

Jenæ 8 Augusti 1751.

Cum anno 1734. civis quidam hernia incarcerata laboraret, ac dysuria accedente, tandem ulcere rupto in perinæo cum sanitate in gratiam rediret, varia autem alia præternaturalia in eo me allicerent, ut pacto inito corpus post mortem reciperem, qua ante aliquot menses facta egregie theatrum nostrum anatomicum ornavit, ac anatomix fautoribus placuit. Operæ hinc pretium esse duco, si curiosa, quæ in ipso præternaturaliter occurrebant, recensuero:

- (1) In arteriæ subclaviæ dextræ parte axillæ proxima aneurisma verum nuce juglandæ duplo majus conspicuum.
- (2) In eadem arteriæ subclaviæ sinistræ parte etiam aneurisma verum apparebat, quod tamen magnitudine uni nuci juglandi æquabat, quæ duo aneurismata per complures annos auditoribus meis ostendere solitus sum, priori supra claviculam elevato, posteriori infra claviculam prominente.
- (3) In arteriæ cubitæ dextræ fere medio aneurisma verum avellanæ majoris magnitudinem habens.
- (4) Arteria magna, ubi ex ventriculo cordis sinistro prodiens arcum format, duplo majori gaudebat amplitudine, quam in statu naturali esse poterat &
- (5) Quod & aliis senibus solenne sæpe est, magnam partem cartilaginea.
- (6) Renum uterque pelvim, quasi parvam vesicam extra substantiam, emittebat, capacitatis duarum unciarum, cordis fere figuram representantem ex quo ureter descendebat.
- (7) Scrotum capitis humani magnitudinem fere superabat intestinis repletum, ubi

(8) In

(8) In dextro latere hernia completa &

(9) In sinistro latere hernia incompleta se offerebat.

(10) Vesica in parte inferiori prope collum perforata carne tamen ab extra reclusa.

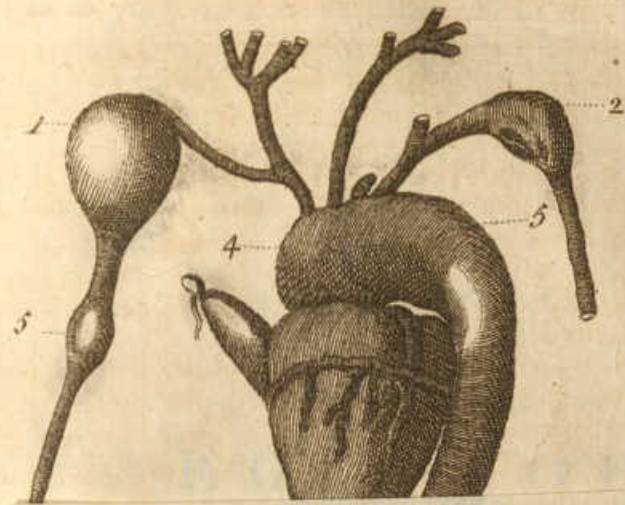
(11) Intestinum cœcum cum aliis prolapsum firmissime cum processu peritonæi cohærebat, & processus vermiformis deficiebat, ubi vero de contentis sub ultimis 4 numeris seorsim in programme sub eodem dato acturus sum.

(12) Medium urethræ ita coarctatum erat, ut vix acum transmitteret tenuiorem, nulla tamen præsentente cicatrice.

Quam misere & ex herniis incarceratis & coarctata urethra per complures annos vexatus fuerit, facile colligendum, ut patientiam medici læpissime exercuerit. Jam liceat paululum ad supra memorata aneurismata recurrere, ubi admiratio subit animum, quod adhuc hodie quidam sint, qui nullam admittere volunt distinctionem, cum tamen maxime inter se differant, & ex natura ipsorum receptum ab optimis chirurgis sit, ut vera aneurismata dicamus, ubi arteriæ parietes dilatati ipsi efficiant tumorem, quacunque demum causa hæc dilatatio fuerit orta. Spurium vero aneurisma dicitur, ubi læsa arteria sanguinem efficit intra partes vicinas & hinc extravasatus sanguis tumorem inde ortum repleat, ingentis sæpe magnitudinis. Illud, quod verum diximus, aneurisma utique per complures annos ægrum sine periculo vitæ obsidet, prout nosser triginta fere per annos adhuc vixit, ubi jam aneurismata sensit. Spurium vero, cum continuo constricta in systole arteria effundat sanguinem, qui tandem vel quantitate ex cure prorumpit, vel putredinem concipit, per adeo longum temporis spatium ægrum a symptomatibus liberum non fert. Cæterum vero adhuc monendum, quod chirurgus in tumoribus aperiendis quandoque cautus esse debeat, ubi non solum exempla hinc inde prostant, sed & ipse tristem expertus sim casum, ubi æger ingenti tumore sinistri femoris laborans, arteria ita dilatata, ut pulsus amplius vix edere posset ad sensum digiti; chirurgus, non considerans, quod nulli prægressi sint dolores, sed mollitie tumoris deceptus abscessum reputans, lancetola eandem temere satis perit, & uno impetu incisione facta ad pollicis latitudinem hæmorrhagiam inducit lethalem, cum arteria cruralis aneurisma pugne magnitudinem excedens passa a chirurgo vero incauto discissa fuerit cum iactura ægri. Tantæ magnitudinis aneurisma verum in arteria magna, ubi a cordis ventriculo procedit sinistro, Petropoli in nosocomio cera repletum vidi, minora vero variis in arteriis extirpavi, sub ortu quoque dilatationis remediis balsamicis & adstringentibus fugavi, quod ultimum frustra de spurio speramus, quod nonnisi tempestive suscepta operatione potest tolli, cum nulla discussio neque resorptio sanguinis in tanta quantitate, quæ quidem continuo pulsu brevi cumulatur, extravasati possit expectari.

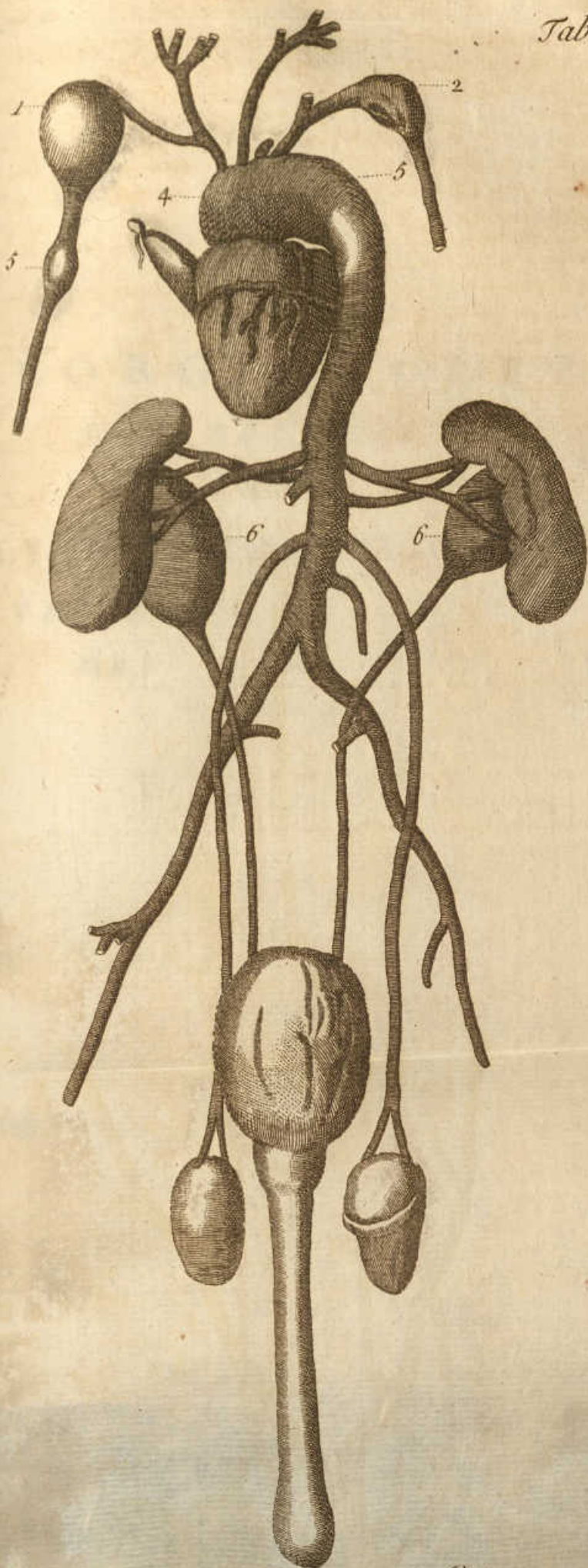
GEORGII

Tab.V

Disput. Medico-Pract. Tom. II.

K k k k

expectari.

GEORGII

LXX
GEORGII GOETZ
NORIBERGENSIS
DE
POLYPOSIS CONCRETIONIBUS
VARIORUM IN PECTORE
MORBORUM CAUSIS.

Altdorf. Mart. 1726.

Disput. Medico-Pract. Tom. II.

Kkkk

P R O O E M I U M.

IN pulcherrimis & amplissimis humanae, quam medicam appellant, sapientiae campis principem suo merito tenere locum artem anatomicam, omnes necum consentientes habeo, quotquot arti salutari medica jussum statuere didicerant pretio. Etenim si quo quid propius ad humanae indolem naturae accedit, eo praesentius est: de nulla id alia re, quam de anatomia, verius, rectiusque pronuntiari posse arbitror. Quemadmodum vero omnia, quae in tota, quanta quanta est, mundi universitate existunt, suas habent causas; ita & anatomia digna est, quae tali maestetur laude, quod pleraque, quibus salutaris ars medica constituitur, partes ex illa, veluti fonte sint derivandae limpidiissimo: quodque sit eadem praecipuum, cui superstrui solidior medicina debet, fundamentum. Ne vero vel minima ea de re cuiquam supersit dubitandi causa, rem aperte & citra ambages omnem eloquar. Theoreticas medicinae disciplinas physiologiam ac pathologiam, absque anatomes luce tenebras esse, omnes, credo, largientur: practicam vero universam anatomicis doctrinis plurimum debere, seorsim autem chirurgiam sine ea exerceri ad salutem non posse; & illam, quae forensis audit, fere unice ex solida anatomia promanare, apud omnes debet esse confessum. Quamquam autem tam insigni se commendat utilitate humanum corpus scrutandi ars aurea, certum artatum exploratumque est, eandem superioribus saeculis nimis neglectam ac fere sepultam jacuisse, nec hodie deesse, qui frigidius eandem tractant vel commendant, quam hujus artis summa postulabat necessitas. Seorsim vero medicinae studia juvit illa, quae vocari solet anatomia practica, quae in hominum, variis morborum generibus extinctorum, cadaveribus varias constitutiones morbosas considerat, mortisque causas indagat: quam partem, etsi serius quam juvabat, serio aggressus fuit Bartholomaeus Eustachius, Romae inter diligentissimos suae aetatis anatomicos numerandus, qui hoc institutum non solum ipse secutus est, sed & impense commendavit de renum structura officio & administratione Cap. XLV. Dicit: hanc partem tanto nobiliorem esse, quanto priore haec ignotior est, & ad causas morborum dignoscendas magis idonea, atque ad commodum remediorum usum explorandum aptior existit. Post hunc virum idem institutum in Italia juverunt alii praeclearissimi viri, inter quos merito jure laudamus Marcum Aurelium Severinum, qui in libro, quem de recondita abscessuum natura scripsit, testatum fecit, se primum fuisse, qui id vitii genus, de quo nos potissimum acturi sumus, nimirum polyposas in corde concreciones observavit. Mibi certe antiquior polyporum notitia nullibi obtigit. In Gallia vero Lazarus Rivetius, in Germania Harderus; hinc Marcellus Malpighius, Tulpius, Bartholinus, Bonetus, alique primi subfellii medici eo tandem rem deduce-

runt, ut polyporum in pathologia ratio etiam ab his nunc habeatur, qui ante paucos annos omnem lapidem movebant, ut persuaderent polyposas concretiones demum enasci in articulo anxie ac difficilioris mortis. Mihi non constitutum est omnia, quæ ad polyporum doctrinam pertinent, accuratissime pertractare; sed cum superiori anno optima Mater mea eheu! in inflammationem pectoris morbum implicita, diem obiisset supremum, mihi quæ aliquoties mandasset, ut ipsius corpus perscrutarer; dicto audiens fui, & in sectione tres observavi polypos. Quia vero in academiis usu receptum est, candidatos, post consueta privata examina, publicum eruditorum oculis subijcere specimen, mihi, consentiente Gratiofo ordine medico, desideratissima Matris meæ morbum pertractandum atque simul polyporum considerationem, quantum huc pertinere videbuntur, instituendam sumsi. Faxit Numen Æternum ut primus hic meus conatus in ipsius gloriam sempiternam, hominumque egrotantium salutem cedat. Te vero, lector candide, rogo, ut meum ausum æquo bonoque iudicio excipere velis.

H I S T O R I A

Morbi ac sectionis a morte instituta.

Femina annorum quinquaginta sex, temperamenti sanguineo-cholerici, variis morbis ab ineunte ætate conflictata, tandem morbo pectoris inflammatorio nuper extincta fuit. Cujus quidem extremi morbi rationes quo melius intelligamus, liceat rem altius repetere, & quantum mihi indagare licuit, de ejus valetudine referre. Annos quatuordecim nata cum impense delectaretur studio, sexu hoc digno, acu pingendi, sedentariam vitam continuo egit, eoque factum est, ut tali labore inter sodales puellas occupata, non levi earum terrore, subito concideret apoplectica: a quo insultu tunc, divino favore, medicorumque studio, liberata, satis tamen diu resolutionem aliquam dextri lateris retinuit, partes potius superiores quam inferiores infestantem, quæ non prius eam reliquit, quam cum menstrua, septimum decimum annum agenti, post superatam prius febrem tertianam intermittentem satis pertinacem & diurnam, erumperent. Observatum tamen est, ab eo tempore memoriæ aliquam imbecillitatem ac proclivitatem ad melancholiam remansisse. Viginti quatuor annos nata viro elocabatur, puerperioque satis feliciter semel iterumque defuncta est. Cum quarta vice uterum gerreret, partuique propinqua esset, pectoris insigni angustia vexabatur, illumque partum non sine magna difficultate enixa est, post partum non solum lochia non successerunt legitime, verum etiam pectoris angustia magis increverunt, ita ut sanguinem multum ore rejiceret, & febris inflam-

flammatoria vehemens superveniret. Vitæ periculum tunc quidem eluctata, ab hoc tempore pectoris varias molestias semper retinuit, vernali potissimum tempore, quoties sese aeri inclementiori exposuit, recrudescens, ita ut & sanguinem ex pulmonibus rejiceret. Insigniter autem levata, & ab ulteriori malo liberata fuit, quoties succum plantaginis acutæ ac millefolii, saccharo vel melle temperatum, assumpsit, quod euphorikon sibi melius, quam quævis alia medicamenta, prodesse usu didicerat; primum edocta a muliere quadam, cujus maritus in eodem valetudinis statu feliciter eo fuerat, perque multos annos, usus. Ex hoc tempore sex annis interjectis iterum concepit, sed cum quartum gestationis mensem attingeret, gravissimo terrore perculsa abortum fecit, tuncque periculoso morbo febrili tentata fuit, quo liberata magis quam unquam antea ad melancholiam prona visa fuit. Post duos annos immaturum fœtum sex circiter mensium, exclusit, & deinceps utero non gestavit. Cum deinceps mensium fluxus justo tempore cessaret, magis quam antea infestari cœpit passionibus hysterico-hypochondriacis, & singulis annis, ineunte vere, vexata fuit tussi vehementissima ac subinde convulsiva. Cui unicum remedium V. S. fuit. Etiam ad spasmodicas distentiones musculorum pedis valde proclivis fuit, quas subinde a levissima pedum refrigeratione gravissimas perpessa est. Atque hic fuit status valetudinis ejus, quamdiu visus fuit maxime tolerabilis. Ingruerunt enim longe graviora pathemata duobus ultimis vitæ annis, quibus, orta occasione ex quadam molestia, iracundiæ crebriori ansam præbente, valde sæpe spasticæ hypochondriaco-hystericæ molestiæ tam fuere exacerbatae ut non raro circa pectus sentiret adeo magnam constrictionem, ut animam sibi præ dolorum vehementia elidi quereretur. Huic malo ad tantam acerbiteriam promovendo non parum, credo equidem, valuit medicinæ cujusdam purgantis inconsultus usus, quippe quæ tantam hypercatharsin excitavit, tantamque virium resolutionem, ut vix periculo vitæ eximi potuerit. Ab hinc longe magis quam olim ad spasmodicas tam viscerum, quam partium externarum, constrictiones distentionesque prona, tandem observavit, nihil sibi æque ad inducias malo parandas prodesse, quam si pedibus calorem blandum, per aquam dulcem tepidam, crebro conciliaret, sicque fibrarum rigiditatem emendaret. Hoc pacto multis incommodis afflictum corpus utcumque traxit ac distulit, usque ad superioris anni initium, mirumque fuit primos illos illius menses, absque ullo recrudescens morbi in pectore sensu, facile transivisse, ut a multis annis nullum ver facilius, minorique incommodo attigerit. Hac felicitate nimis securo, cum accederent domestica impedimenta, V. S. de die in diem distulit. Circa medium Aprilis pertinaci dolore dentium corripiebatur, quem mox excipiebat inflatio capitis insignis, & conjuncta cum erysipelate. Coibat gingivarum tumor in tuberculum aliquod circa dentem primum molarem superiorem sinistrum, cui ficus imposta emol-

liendo suffecit, extraxitque copiam acris humoris viridescentis, corruptionemque ipso foetore testantis, qui per tres integros dies exstillavit, interimque sensim tumor evanuit, simulque dolores abstulit. Medicinæ tunc nullæ adhibitæ fuerunt, præterquam, quod jam finito fluxu semel pilulis Becherianis laxata fuit. Hæc inter ipsas calendas Maii, satis pro valetudine consueta alacris, attigit, quæ tamen pristinum statum tantopere inclinaverunt, ut, quæ orchoftadium hucusque pro viribus tenuerat, omnino clinica nunc fieret, ultimumque morbum subiret. Nam hoc die, cum per plures horas, easque matutinas, pluvioso ac nebuloso aeri exposita fuisset, notabilem languorem, appetitusque prostrationem omnimodam, sentire cœpit, cum proclivitate ad vomitum, qui post meridiem actu evenit, ita ut ante vesperam quater vomeret, cum sensu horroris ac frigoris, viriumque magna prostratione & lateris sinistri dolore punctorio satis acuto, cui se mox etiam æstus insignis adungebat, statimque sputum flavo coloratum, striis sanguineis intermixtum, rejecit, nondum admodum laboriosa tussi. Hic dies, ut & sequens, sine medicinarum usu transmissus est. Cum vero symptomata pleuritidi familiaria, respiratio imprimis ob dolorem punctorium, sub gravi inspiratione exacerbatum, parva & laboriosa, tussis sicca, admodum dolorifica & vel nihil, vel sanguine saturato tinctum emolliens, in singulas horas ingravescerent, fauciumque siccitas, vigilæque accederent, tertio tandem die vocatus fuit medicus Excell. D. D. Widmannus, qui præter indicata maxime observavit notatu dignissimam pulsus rationem. Hunc enim non celerem ac durum, sive ferratum, qualis in pleuritide, aliaque inflammatoris morbis esse consuevit, deprehendebat, sed tardum, parvum, debilem, immo per intervalla satis longa fere intermitterem. Hinc aliud adhuc præter pleuritidem malum circa cor latere conjiciens, illud propositis ægrotæ quæstionibus elicere tentavit, ab eaque rescivit, se præter lateris sinistri dolorem punctorium, qui inferiorem pectoris partem affligebat, alium jam a longiori tempore in ipsius cordis regione, quemadmodum digito monstrabat, persentiscere molestem dolorem, de quo etiam per omnem morbi decursum anxie sæpius conquesta fuit. Hæc modo allegata pulsus conditio, cum V. S. non statim indicaret, quin potius ejus administrationem dubiam redderet: medicamentum diaphoreticum resolvens præmittere, illamque in crastinum diem differre consultius duxit. Præscripsit itaque potiunculam diaphoretico-resolventem pro duabus dosibus, partim a meridie, partim vesperi assumendam. ℞. ▽. flor. sambuc. card. bened. a ʒi scorzon. fumar. a ʒvj spir. theriac. camph. ʒss. Ess. succ. natv. epilept. March. ʒii diaphor. ʒj syrup. papav. rhœad. ʒij Misc. Pro faciilitanda expectoratione & siti restinguenda præscripsit decoctum ex hordeo, C. C. & rad. scorzon. paratum, cum decocti pectoralis Augustanorum æquali portione mixtum, & Syrupo papav. rhœad. edulcoratum, candum sæpe hauriendum. Quarto die V. S. necessitate

sic urgente administrata fuit; sanguis emissus viscidus erat tenaxque, cuticula obductus mucosa, feri quantitas pauca ipsumque turbidum ac biliosum erat. Celebrata V. S. in usu medicamentorum diaphoreticorum ac solventium pergebatur, atque ad inflammationem pleuræ dissipandam ac resolvendam, oleum bezoardicum Wedelii, utpote remedium in inflammationibus maxime proficuum, cum vehiculo debito bis de die præbebat. Per noctem autem, cum Pulveres assumere recusaret patiens, sequens mixtura cochlearum propinanda præscribebatur. ℞. ▽. fl. sambuc. fumar. scorzon. card. bened. ana ʒvj confortativæ usitæ ʒjβ. mixt. simpl. rectific. ʒβ Pulv. epilept. rub. antimon. diaphoret. a ʒj. confect. alkerin. inc. ʒj Syrup. papav. rhœad. ʒij misc. Ad juvandam autem expectorationem, inter alia proposita, etiam unguentum viride potabile sumsit, ut & externe, pro doloribus mitigandis, affecto lateri fomentationes ex sagopyro cum lacte cocto, atque emplastrum sequens adhibebatur ℞. empl. de spermat. cet. ʒvj diasulph. Kulandi ʒβ de galban. crocat. ʒij camphor. ʒβ. malaxetur o. anet. q. l. His remediis adhibitis tantum proficiebatur, ut dolor acutissimus sese remitteret, sputum immutaretur, magisque coctum per sreatum ejiceretur: respiratio etiam multum liberi reddita, bene jam sperare patiens inciperet. Verum enim vero recrudescabant omnia die 6, forte a diaphoresi non satis conservata, prioribusque symptomatibus major virium dejectio accedebat, febris denovo exardescerebat. Prioribus itaque medicamentis addebatur Pulv. bezoard. simul confortans ac resolvens cum mixt. card. circa vesperam sumendus. ℞. Pulv. epilept. March. ♀ diaphoret. a ʒβ lapid. bezoar. gr. iij C. C. aurat. gr. iij. camphor. gr. j misc. pro dos. Pro demulcenda tussi, & ad expectorationem promovendam emulsio sequens præscribebatur. ℞. sperm. cet. recent. ʒij amygd. dulc. recent. ʒvj. misceantur ac subigantur in mortario per se, post additis ▽. fl. tilia taraxac. tussilag. ceras. nigr. a ʒj. fiat l. art. emuls. colaturæ adde o. amygd. d. recent. ʒj. julap. violac. ʒij misc. capiat post singula bihora ʒj. prius tepesactam.

Sequenti die, cum respiratio adhuc esset difficillima, atque expectoratio suppressa, ad vesicatoria confugiendum videbatur, quæ utrique brachio fuere imposita. Apertis vesicis, ichoreque bene fluente, respiratio multo liberior mox reddebatur, expectoratio largior ac facilius succedebat, calor febrilis remittebat, & in urinæ sedimento crifeos signa apparebant: pulsus tamen, perinde ut ab initio, obscura & confusa signa præbebat. Redibat quoque somnus, instaurabaturque appetitus, ipsaque ægrotata die morbi 9. exacto adeo bene se habuit; ut se extra periculum jam constitutam esse rata, pro sopiendis morbi reliquiis medicinam expecteret, quæ præscribebatur ex pulvere epilept. March. ʒj ʒ diaphoret. ʒβ bis de die sumenda.

Ast enim vero non durabile erat gaudium: ea enim nocte, quæ

inter 12 & 13 diem erat, omnia rursus in pejus abibant, forte quod ægrota, lectuli nimis cito pertæsa, eadem die surrexerat, & in conclavi aliquoties obambularat. Denuo tunc vocandus prompte adfuit medicus, deprehenditque ægram nunc in opposito, dextro scil. latere, novo veræ pleuritidis paroxysmo correptam, cum omnibus supra allegatis symptomatibus, ipsumque sputum sanguine intensissime tinctum & plane cruentum rursus deprehendit. Ob fractas jam vires remediis generosioribus, in priori morbo ad usum vocatis, nullus amplius fuit locus; hinc solis resolventibus, diluentibus atque confortantibus medicamentis contra vim morbi militandum erat. Mixtura itaque, superius jam descripta, quam ingreditur mixtura simplex, iterum præscribatur, nulla alia mutatione facta, nisi quod liquoris C. C. succinati aliquantulum, ad spasmos deliniendos, addebatur. Decoctorum, ut decoct. hord. pect. August. & nephrit. Forest. à Zwelf. correcti, usus denuo commendabatur: proque incidenda pituita viscida pectus opplente & pro suffocationis metu avertendo ~ ⊕ * anisat. grt. 15 ad 20 cum decocto laudato propinabatur. Confortandi & humectandi, æstumque febrilem tempeandi causa mixturas cardiacas temperatas ut & ejusdem commatis emulsiones tenues, nec non temperantes pulveres, ex magisterio matris perlarum, antihect. Poterij ac pauxillo nitri perlati concinnati (qui enim in vehiculo non penitus dissolvebantur pulveres, eos ægra assumere recusabat) præscribebantur.

Videbantur rursus omnia cedere feliciter ac boni eventus spes affulgebat. Expectoratione siquidem superveniente largiore, eademque faciliore reddita, sputoque cruento in coctum ac perfectum pus mutato, dolores evanuerunt, & ægra melius sese rursus habuit. Verum enim vero post tres dies respiratio licet non dolorifica, laboriosa tamen admodum ac parva, rursus reddebatur, manifesto indicio pulmones naturalem suum tonum, quo sanguinis circulatio per ipsos promoveri debet, jam amisisse, hincque in nobilissimo hoc viscere stagnationes profundiores ac majores factas esse, nec amplius resolubiles, unde tandem sanguinis circuitus ac simul vita desierunt. Accedentibus namque sub fine morbi sudoribus colliquativis, residuas vires plane exhaurientibus, patiens a prima morbi invasione vicelesimo tertio, a secunda vero 7. die placide exspiravit.

Aperto post mortem pectoris cavo pulmones pleuræ fere undiquaque adnati inveniebantur: quem nexum cum patienter provideque dissolverem, observavi non parum aquosæ humiditatis in interstitiis quibusdam illarum membranularum, per quas cohæsiō fiebat, fuisse collectam: cujus quantitas, cum jam nexus dissoluti essent, non minoris æstimari posse videbatur, quam quatuor librarum. Exenti pulmones contenta materia purulenta turgebant quidem, substantia autem eorum multis abscessibus minoribus jam maturis oblidi videbatur: incisione autem facta, pus, quemadmodum alias in aperto aut rupto abscessu accidit, pleno rivo non

non profuebat, sed ex singulis vesiculis materia saniosa, foetens, promanabat, ut adeo liquido pateret non ipsam pulmonum substantiam suppuratam fuisse.

Omnes autem pulmonum vesiculæ, bronchia, & ipsius asperæ arteriæ majores rami ac truncus, saniosa illa materia scatebant. In pleura lateris sinistri inflammationis, quæ magnum ejus spatium, quantum vola manus contegere possit, occupaverat, sed maximam partem dissipatæ, adhuc conspicienda erant vestigia: longe namque pallidior erat hic tractus illa regione, quæ in dextro latere sub ultima morbi recrudescencia inflammata fuerat, ac vasa ejus sanguine stagnante adeo turgida erant, ut vel minima capillaria, quæ oculorum aciem alias fugiunt, jucundo admodum spectaculo discerni possent.

Ad cor lustrandum progressi, illud turgidum, & magis, quam ordinarie solet, tactui durum deprehendebamus, cujus rei causam culter mox detexit, polypum nempe verum in auricula dextra, cujus cavitatem corpore suo totam fere replebat, radicum, ramos autem in venam cavam binos dimittentem. Hoc viso vasa pulmonalia proxime lustrabantur, ut polypos, si forte ibidem quoque essent, extraherem: sed nullus, præterquam in vena pulmonali exiguus vix commemoratione dignus, reperiebatur. Ast vero aortam, ubi sinistrum ventriculum egreditur, mox ad valvulas, invenimus obsessam polyposa concretionem satis magna, & totam fere capacitatem ejus implente. Hunc igitur una cum eo, qui ex auricula dextra extrahebatur, a perito artifice curavi ad vivum delineandos, ut in tabula adjecta contemplari liceret. Abdomen etiam paucis lustravi, invenique omnia satis bene naturali statui respondentia, præterquam quod hepatis superiorem sinistram partem scirrho quodam non adeo magno obsessam animadvertere licebat.

CONSIDERATIO MEDICA.

§. I.

Quum multa nobis, quæ accuratius perpensi mereantur, propositus casus offerat, brevitatis tamen studio & ordinis causa pauca tantum seligemus capita, hæcque, quantum ingenii vires permittent, excutiemus. Nimirum dispiciemus primo in genere quid polyposas in sanguine concretiones possit inducere: deinde videbimus quosnam effectus ad turbandam œconomiam vitalem polypi edere valeant: tum specialius inquiremus, quid in nostra ægrota ad polyporum generationem præcipue valuerit: denique nexum polyposarum concretionum cum pectoris variis, quos perpeffa fuit, morbis indagabimus: tandem dispiciemus quæ

spes sit ad polyposarum concretionum medelam, quibusque remediis præcipue liceat fidere.

§. II.

In etymologia & homonymia vocis *polypus* enodanda eo minus laborabimus, quo majores nobis feræ jam hic paratæ sunt ab excellentissimis medicis, qui doctrinam de polypis doctissime exposuerunt. Dicere nunc sufficiat, nos istiusmodi polyposas concreciones, quales in naribus, eoque patentibus cavitatibus, summisque faucibus, subinde excrefcunt, hoc loco non esse tractaturos: verum illas tantum, quæ vel in corde vel majoribus vasis sanguiferis, magno valetudinis incommodo & subinde vitæ periculo, seventur, considerationis nostræ objectum esse habituros. Dicimus autem polypos concrementum quoddam toto genere præternaturale, fibroso-membranaceum, tenax, coleris, si sanguis adhærens abluatur, albens, figuræ magnitudinisque varix, cordis vasorumque cavis inhærens & ut plurimum adhærens, circulationemque sanguinis variis modis turbans.

§. III.

Diximus polypos corpora fibroso-membranacea, non ignari, quod alii ad substantiam hujuscemodi concrementorum indicandam plura adhibuerint vocabula, quorum aliqua ideam satis longe a nostra recedentem valeant imprimere. Sic videas apud auctores non raro designari sub idea pinguedinis; quam quidem alii candelle sebaceæ similem, rufusque alii mollem ex albo flavescentem, lentam, medullæ ossium calefactæ perfractilem, denotarunt, alii aliis vocabulis adhibitis descripserunt, ut multis exemplis probari posset, si his immorari liceret. *Severinus de recond. abscess. natura* sub titulo vaginulæ subflavæ concrementi a se repertum polypum affert, quo quidem raram aliquam speciem polyposi concrementi designat, quod, explicante *D. Theoph. Boneto in anatom. pract. Lib. III. Sect. XXI.* ita circa cordis columnas & carnosos lacertos hæsit, & quasi radicibus implantatum fuit, ut alterum ventriculum intra cordis claustra efformatum diceret, cujusque appendices, in vasa sanguinea productæ ita perforantur, ut vasorum lateribus hærentes sanguini commeatum intra se admiserint, transitumque concesserint. Quod quidem etiam observatum esse referentibus credo: valde tamen dubito, an satis accurate illi observaverint, qui nobis referunt polyposa concrementa peculiaribus sanguinis vasis, per que nutriantur, instructa. Pluribus auctoribus, hosque inter novissime *Celeb. D. D. Morgagno, qui Adv. Anatom. V. p. 40.* plures in utramque partem auctores nominat, dubitare de hoc asserto subit. Haut scio annon illi, qui polypos excrefcientiarum nomine definiunt, can-

eandem hypothesein de vasis nutrientibus in animo habuerint, aut occasionem ad illam animo fovendam dederint. De his enim supercrefcentiis, quum parti alicui solidæ aliquid adnascitur quod præter naturam ejus est, dubitari nequit, eas habere debere vasa a vasis partis connexæ producta, quæque in majoribus excrefcentiis hujusmodi satis sæpe conspicua apparent. Sed in polypis cordis & vasorum, quantumvis successively etiam augetur, nulla intelligitur vasorum ejusmodi necessitas sive utilitas, quum non secus ac calculus in vesica urinaria, successivum incrementum capere ex humore circumfluo intelligatur. Quare nec dubito asserere, si quæ omnino reperiantur corpora in corde, vasis suis vere instructa, eadem potius a polypis esse distinguenda, & pro peculiari quodam vitio æstimanda: suspicorque nunquam id fore obvium, nisi vere simul intelligatur id vitii genus sano continuum esse. Sed de hoc dispiciant, quibus talia obtigerint fidelibus oculis inspicienda.

§. IV.

De origine ejusmodi corpusculorum multa jam sunt a viris doctissimis studiose tradita, ita tamen, ut in diversas sentiendi vias eos discessisse manifestum sit. Mihi licitum sit conceptum mentis meæ de hac re proferre, qualem ex doctrinis medicæ artis, a præceptoribus meis omni pietate colendis mihi traditis, nec non ex optimorum auctorum lectione, formare valui, non quemquam refutandi, immo ne docendi quidem, desiderio, sed ut studiorum rationem reddendi occasione ac necessitate defungar. Existimo autem polypos veros, ab excrefcentiis distinctos, non aliam habere, quam ex ipso cruore, qualis per vasa fertur, originem. Est autem sanguis noster, ut apud omnes constare puto, liquor purpureus, ex partibus aqueis, gelatinosis, sulphureis, terreisque compositus, quibus philosophi experimentales, non invitis medicis, addunt particulas æthereas intermixtas, antix pneumatiæ subsidio facile demonstrandas. Ex his vero particulæ gelatinosæ nutriente præcipue considerationem nostram postulant. Nam hæ sunt materia proxima, ex qua fit quicquid in nostro corpore fruitur ac solidescit. Eadem ad lentescentiam & coagulationem sanguini inferendam unice aptæ sunt, hancque facile subeunt, quam primum vel stagnant motu tardiori, vel, illo profusus amisso, subsistunt, sive simul in toto corpore, sive in aliqua ejusdem parte. Quicquid igitur ad lentescendum sanguinis gelatinam vel levius vel vehementius disponit, id existimo jure meritoque pro causa polyposarum concretionum habendum esse. Ea autem quænam potissimum sint, breviter percurramus ac deinceps exponemus.

§. V.

Et primo quidem apud plerosque puto illud dubio carere ipsum sanguinem optimum, sub plena diæta elaboratum, si nimius in corpore coaceruetur, vasa nimis infarciendo, venarumque præsertim tenues tunicas, magis quam resistentia ipsorum naturalis patitur, expandendo, efficere, ut in proprimendo ipso minorem vim exercere possint: quo ipso tardiorrem impeditioreque progressum fieri necesse est. Hoc uno facto, tanquam jacto fundamento, mox insequitur ex tardiori progressu ejusdem calorem sensim minui atque extinguere; quoniam quo promptius celeriusque sanguis circulatur, eo magis ipsum incallescere apud omnes confessum est. Hinc multorum morborum, cum chronicorum, tum ipsorummet acutorum, origines pendere, aut saltem occasiones enasci, apud omnes puto confessum esse: sub eodemque statu, sanguine ad cor, tanquam emporium vitalis laticis, in majoribus vasibus subinde stagnante, fieri posse ut gelatinosæ plures particulæ inter se, faventibus minori calore & tardiore progressu ejusdem, coeant & columnis fibrisque valvularum cordis implectantur, sicque polyposarum concretionum prima stamina fiant, a nemine puto revocari in controversiam facile posse.

§. VI.

Atque hic modus, quo polyposas generationes fieri concipimus, communissimus est, omninoque videtur vero simile in plurimis, quibus quasi tacite subnascuntur, hunc posse accusari. Semel autem nata, continua adhæsiōne novarum particularum pariter lentescunt, augmenta capere hæc, initio quidem parva concreta, itidem facile mihi concessum iri confido. Quare progredior ad alias, quæ se cogitanti offerunt, causas pensitandas. Sicut vero dubio caret, ad sanguinis fluiditatem conservandam, cohæsiōnemque impediendam, nihil plus valere vegeto ejus continuoque motu, sic polyporum concretioni sanguinis quies quantum maxime favet. Quietem sanguini, quamdiu vita est animali, omnimodam non tribuo, sed intelligo illam continui debiti motus imminutionem, qua ex variis causis subinde accidit, ut progressus ipsius longe, quam pro sanitate debebat, tardius lentiusque perficiatur. Fit hoc maxime sub vita sedentaria, præsertim profundioribus cogitationibus indulgente, quo statu corpore compresso sedentes adeo nonnunquam affixi speculationibus suis hærent, ut vix respirandi, in physico sensu, satis facere officio audeant, donec quasi ad se redeuntes, una alteraque profundiori, pleniorique respiratione, damnatum utcumque refarcitur. Quem quidem errorem si diutius continetur, præsertim a plethoricis hominibus, feracem esse hujuscemodi sanguinis concretionum, facile a priori colligitur, & a poste-

posteriori confirmatur exemplis feminarum, quæ sibi multorum morborum ab obstructione viscerum ortorum, auctores ipsæ tali vitæ genere fiunt. Quumque hic sexus præ virili frequentius polypis etiam vexetur, non injulte existimavi hanc causam accusari.

§. VII.

Longe gravior est noxa, si quieti simul accedat frigus diuturnum. Huic datum esse, ut humoribus a peripheria ad centrum pulsus, eisdem in vasibus majoribus detineat, iisdemque coagulum inducat; multis obviis experimentis ostendere in proclivi esset, nisi cuivis lectori ea facile per se succurrere crederem. Sed gravissima & præsentissima illa reddi potest, si homini simul quiescenti, simul tædio mœroreque laboranti, simulque continuo & intenso frigenti in animum forte veniat frigoris superandi causa spirituosæ, præsertim vinum adustum, identidem bibere. Referam in hujus rei illustrationem exemplum notabile, quod mihi Celeberr. D. D. Johan. Henr. Schulze, patronus ac præceptor meus æternum filiali amore prosequendus communicavit, strictim quidem & brevissime, quoniam scio illud brevi latius expositum publice lectum iri. Adolescens 17. annorum, satis excitati animi, ad hoc usque tempus ab omni animi cultura abhorruit, magis venatione, aliisque exercitationibus, quam musis delectatus. Illustrissimi cujusdam viri, atque sacrarum litterarum pietatisque amatoris ardentissimi, hortationibus animum ad studia morumque emendationem, ut sero, sic serio, appulit. Ab hoc viro hiberna frigida jam tempestate Halam Magdeburgicam mittitur, quo, ut illo anni tempore, plurium dierum iter erat: comites itineris nanciscebatur, quorum licentia ac dicacitas ipsum valde offendeat. Quare bonus adolescens, quoties illi ad hospitia delati corporis curandi causa rhedam deseruerunt, ut vel tantillo tempore requiescerent aures & animus, in eadem, saltem interdiu, remansit, frigorisque remedio sibi fore putavit vinum adustum, cujus non insuetus antea fuerat. Licuit tandem Halam attingere, sed ita ut mox cum valetudine conflictari inciperet, pristinumque animi & corporis vigorem non solum ipse, sed in ipso omnes, qui antea noverant, desiderarent. Quid multa? Post varia vexatissimæ valetudinis incommoda non ita multo post cum morte vitam commutavit, ejusque corpus exanime, quum dissecaretur, per cordis cavitates, omniaque majora sanguinea vasa, polypis prægrandibus ac valde solidis scatere deprehensum fuit.

§. VIII.

Equidem existimo clare elucere ex casu proposito notabilem admodum mutationem valetudini hujus adolescentis accidisse. Si quis vero in vitæ

generis permutationem causas solum vellet rejicere; magnopere vereor, ut satis inventurus sit, rationis tam celeriter labefactatae universae corporis oeconomicae: omninoque puto illam in frigore diuturnam commorationem, ac spirituosum potus, utpote ad humorum coagulationem potentissimi, improvidum usum, potissimam culpam sustinere, non excluso ipso simul mœrore, quem ex itineris sociorum sermonibus valde sibi displicentibus percepit. Atque hæc fuere potentiora ad coagulatorium effectum, quo magis deinceps memoratus adolescens vitæ sedentariæ litterarumque studiis in nova musarum sede sese consecravit, nec crebro illis uti potuit, quibus forte adhuc resolubilis, si non omnino, tamen ex parte, cohesio incepta tolli potuisset. Quod frigus intensius aliquandiu toleratum non longissimo tempore præstare valet accedente quiete & spirituosorum potu, idem puto mœrorem diuturnum valere, si accedat vitæ genus sedentarium cum spirituosorum abusu.

§. IX.

Vehementius etiam, quam mœror, agit in sanguinem nostrum terror gravior, animumque profundius percellens, quippe non minus sub hoc, quam sub mœrore, humores ad interiora constringuntur, ibique detinentur; adeo ut homines ab hoc affectu subito necatos, tanquam suffocatione, non raro commemorari videamus: alios vero gravissimorum morborum initia, hosque inter palpitationes cordis, diuturnam passionem, hinc reportasse. Hanc autem inter eos affectus pectoris, qui a polypo cordis pendent, infra videbimus. Longe graviores, quam ex sua natura, terroris noxam reddi, si porro ipsi accedat in frigore diuturnior commoratio, aut potus frigidus ingurgitetur, eleganter, ut omnia, docet *Illustr. Frid. Hoffmannus medic. Systemat. Tom. I. Sect. II. cap. 2. §. 15. conf. Tom. II. p. 159.* quin exemplum polyposarum concretionum a terrore subito exortarum videre licet apud *Malpighium*.

§. X.

Hactenus vidimus ex censu rerum, quas scholæ medicorum non naturales vocare solent, potissimas; omnibus enim, quæ symbolam conferre possunt, ut victui crassiori aut alias vitioso, potusque sufficientis neglectui, non jam licet immorari, quippe quæ non tam necessarium, quam modo indicata, effectum edere ad polyporum genesin videntur. Sed reticere non licet evacuationum sanguinis naturalium vel retentionem vel suppressionem, quæ vitia eodem valent, quatenus humorum abundantiam & congestorios irritos conatus decubitusque ad certas partes inducunt. Manu itaque quasi ducimur ad considerationem status corporis præternaturalis, & ex hoc porro pullulantium enatorumque effectuum, ad polyposa-

posarum concretionum originem pertinentium. Ex his maxime referri merentur illi affectus, qui motuum vitalium suspensionem longiorem afferunt, ut syncopæ graviore, suffocationes hystericae, apoplexiæ; tum vero etiam illi morbi maligni, qui humoribus coagulatum manifestum inferunt: de quibus ordine, pauca tamen pro instituto meo, dicam.

§. XI.

Jam omnibus puto constare in syncopis, quorsum etiam feminarum sic dictas hystericas suffocationes referimus, ut & in apoplexia, vitalium animaliumque actionum fere omnium, saltem ad sensum, fieri abolitiones, aut, si mavis, suspensiones, ut vix minimum obscurumque pulsus sentiatur vestigium, sæpeque ambigatur de vita sic affectorum, quando in plures dies malum perstat, adeo ut non raro pro mortuis depositi jam fuerint. Fingamus id accidere homini sanguinem optimum in corpore suo habenti: an non vero erit simile, tanto tempore quiescenti spirititudinem notabilem debere accidere? Docent sane practicoꝝ fidæ observationes, quam impeditæ tardeque ex vena apoplecticis secta sanguis proveniat, ut potius exprimi inde protrahique dicendus sit, quam facile profluere. Morborum malignorum exemplum sit lues venerea, de qua *M. Aurel. Severinus* jam olim observavit, quod eo semel infecti proclives sint ad polyporum generationem, raroque secuntur tali morbo olim valde laborantium cadavera, quin hanc litem ostendant. In hoc autem morbo lymphæ tenaci & tanquam a specifico veneno acido coagulatae, præcipuam corruptionis causam inhaerere præter alia phænomena etiam ejusdem curatio declarat, quæ resolventibus & diluentibus potissimum facit operæ pretium. Referri quoque ad malignorum morborum exempla posse videtur, quod *Cl. Mangetus Theatr. Anatom. III. c. 7. p. 238.* refert de sanguine animalium a viperis demorsorum, brevissimo tempore tenacissime coagulato.

§. XII.

Hactenus polyporum concretionem, quo pacto induci illa possit, inque sanguine nostro coire, vidimus, studiose omisis illis experimentis, quæ ab injectionibus spiritus Phli, solutionis aluminis & similium, oriri easdem demonstrant, quum difficile sit intelligere, quo pacto in corpore nostro tam acidi aut coagulantes humores frequenter generari possint ac soleant. Si quis illa, non utique inutilem speculationem præbentia, scire avet, consulat illustris *Malpighii de polypo* libellum, aliorumque doctissimorum virorum de eodem argumento eruditas dissertationes. Nunc antequam longius progrediamur, reticere non licet aliquos eruditos medicos, *Theod. Kerckringium* sequutos, credidisse ejusmodi concreta, que

quæ ex demortuorum corporibus extrahuntur, vivos non afflixisse: nihilque aliud esse quam sanguinem, post animalium mortem refrigeratum, & grumofum durumque redditum, ex corde, hepate & ceteris partibus extractum in varios ramos divisum, prout ibi in variis cavitatibus hæsit. Rationem sui asserti unicam reddit, quod ipse, quoties libuerit, similem polypum in animali formare possit, si per venam ipsi sectam spiritus vitrioli injiciatur. At vero, quum in canibus, quibus spiritus vitrioli in venas infusus non fuit, quantumvis anxia morte, ut sæpe illi quos anatomix cultores strangulant, demortuis non inveniuntur frequenter polypi; suspicionem movere hoc viro doctissimo spicilegii anatomici auctori debuerat, ut cogitaret has concretiones, sicubi reperiuntur, prægressam causam quamcunque coagulandi vires habentem spiritui vitrioli qualitercunque analogas, adfuisse. Sed cum tot prostant observationes, quibus nexus morborum affectuum, quibus ante obitum vexati fuerunt ægroti, cum polypis post mortem eritis clare conspirat: ipseque paulo post ex nostra ægrota ostendere idem debeam: nunc supersedeo labore longioris in hanc rem inquisitionis, & transeo potius ad considerandum alterum membrum dissertationis hujus, quo dispiciendum erit, quosnam effectus ad turbandam œconomiam vitalem polypi in corde, vasisque sanguineis formati ac subsistentes edere valeant.

§. XIII.

In hoc scrutinio effectuum a polypis, scopi mei memor, potissimum inhærebo pectoris morbis, quos statim in scenam producam, si prius de effectu illorum noxio in genere quædam delibavero. Is vero, ut paucis rem expediam, in cordis atque vasorum laudabili systole & diastole impedienda ac pervertenda potissimum consistit, dum cavitates ventriculorum, auricularum ac sinuum venosorum prope cor plus vel minus opplendo, eadem proportionem sanguinis ingressum minuit, efficitque, ut minori rursus quantitate expellatur. Illorum autem respectu, qui arteriarum ostia obsident, expulsio vivida ac sufficiens in ipso statim initio pervertitur, unde partim ventriculi non evacuantur, partim, si ipsas valvulas obsideant, ut se opponere redituro sanguini non valeant, vivida arteriarum dilatatio non succedit; unde pulsum potissimum inæqualitas, quin sæpe omnimoda intermissio, polyporum tam frequens symptoma, ut fere certissimum eorum signum præbeat, potissimum derivari debet.

§. XIV.

His quasi fundamentis jactis illico exsurgunt in œconomia vitali incommoda atque damna gravissima. Si sinus venæ cavæ & dexter ventriculus

no-

ens obstaculum maxime foveant; pectori minus, magis vero extremis partibus, nec non abdominis visceribus, sed & capiti, nocetur: quod si venæ pulmonalis sinus & sinister ventriculus magis laborat; pulmonibus damnum affricatur, quoniam nec pulmonum vasa, quem ad ventriculum sinistrum amandant sanguinem, totum & omnem evacuare in ipsum valent, concremento duro cursus celeritatem viarumque capacitatem auferente; unde oppleri & inferciri pulmones, respirationemque angustam ac difficilem fieri necesse est: nec ventriculus sinister tantum, ac naturaliter debebat, capere potest, corpore polyposo notabilem spacii quantitatem opplente: unde iterum consequitur, sanguinis magnam partem in pulmonali sinu & vasis necessario subsistere & detineri. Ipsum vero cor maxime, simul vero etiam pulmones, patientur suos manes, si aorta monstrum polyposum inclusum teneat, quoniam quem sub diastole receperat, projicere & dimittere nequit sanguinem, adeoque nunquam ad systolem plenam redire valet, sed modo quodam violento dissentum semper manet. Plus patietur, si polypi corpus arteriæ coronariæ orificia, aut saltem ipsorum alterutrum, conegat, valvulasque, quo minus coire possint, impediatur, ex quo illud maxime evenire debet, ut sanguis in coronarias minus vegete irrumpat, cordique robur ad constrictionem novam minus sufficienter suppeditetur.

§. XV.

Atque sic hætenus generatim indicavimus noxas illas, quas inclusi cordi majoribusque vasis polypi inducere valent, modumque, quo nocere cognoscuntur, delineavimus. Nunc paulo specialius considerabimus morborum pectoris diversas species, quas anatomia potissimum practica a polypis ortas esse docuit. Faciemus initium ab asthma seu spirandi difficultate, quam varios gradus habere, & in varias species diduci, nemini potest obscurum esse. In his vero contumacibus, uti notum est, malis, fomitem ipsius causamque non raro detexerunt medici polyposas concretiones cordis majora vasa obstruentes. Notabilis est observatio, quam in hanc rem assertit D. D. Pezoldus, Uratislaviensis quondam poliater, obs. 58. Ad plura exempla invenienda manu deducet pulcherrima Dissertatio Exc. D. D. Hoffmanni de generatione mortis in morbis §. 14. unde hæc in nostram rem convertere liceat: *medicus castrensis D. Grævius vel quingentos milites asthmate suffocatos incidit, atque semper vel hydropem pectoris vel polypum cordis ventriculos & vasa obsidentem, adinvenit. Nos quoque ipsi testari possumus, quod aliquoties nobis obrigerit occasio asthmate suffocatorum cadavera dissectandi, ubi polypus in vasis pulmonum & cordis, nec non serum fatidum extravasatum in thoracis cavo, deprehendimus.* Similiter inter asthmatis causas polypum refert D. D. Zwingerus theatr. prax. tit. asthma. ut alios breviter necessario studio nunc taceam.

Disput. Medico-Pract. Tom. II.

M m m m

§. XVI.

§. XVI.

Vix unquam diu asthma gravius sine hydrope pectoris manet, præsertim si causa ejus non tam in aspera arteria & bronchiis, quam in valis pulmonalibus hæreat. Quo pacto id fiat non difficillimum explicatu mihi videtur. Notissimum & certissimum, est experimentum illam partem intumescere, cujus venam ab illa redeuntem vel ligaveris vel fortius diutiusque compresseris. Dum enim sanguis venosus reditu suo prohibetur, pars subtilior lymphatica vasa copiosius subit eaque expandit: sed & per membranosa intersticia, quibus pulmonum lobuli inter se conjunguntur, satis notabiliter colligitur, ibique subsistendo primo quidem speciem quandam œdematis pulmonum constituit: temporis autem progressu, si vel magis illæ tunicæ tendantur, vel lymphæ contenta acrimoniam erodentem contrahat, in cavum abdominis elapsa hydropem pectoris format. Quamdiu intra primum gradum adhuc subsistit, asthma, seu dyspnœam facilius curabilem, format: si vero secundum contigerit, vasaque erodent, difficiliora omnia reddi facile intelligitur. Ad illustrationem hujus rei, & forte ad ulterioris meditationis materiam, commendari meretur experimentum sequens. Infletur arteria pulmonalis fortiter atque ligetur, aut etiam aqua repleatur: non longo interjecto temporis spacio videbis ad latera vasorum intumescere aliquid vesiculosum, novum quoddam vasorum genus referens. Rationem phænomeni hujus aliam non reperio, quam quod status vel aqua injecta, dum vesiculæ aeræ collapsæ jacent, difficillimum inveniunt transitum, adeoque in vias lymphæ alias patulas copiose secedunt, easque supra modum replent & expandunt. Jam quidem nemo, qui superiora legit, exempla sectionum, ad probandum polypos talia efficere, desiderabit amplius: si quis tamen requirat, dimitendus mihi videtur ad *Pezoldum observ. 61.*

§. XVII.

Quin ipsum pericardii hydropem haud raro visum, annon ad polypos majores, tamquam effectum ad causam, magno jure liceat referre, quoniam illa cordis repletio, quæ fit cum sanguis non satis libere & plene evacuetur, expansionem & anxiam constrictionem illius parit: cogitandum atis nunc permitto: quoniam clarum satis exemplum ad manus non succurrit: nuncque pedem promoveo ad hæmorrhagias, quarum causam & radicem polypi cordis & vasorum majorum sustinent. Contentus autem hic ero unico virginis exemplo, cujus meminit *Ill. Frid. Hoffmannus* in jam laudata dissertatione *de generat. mort. in morbis* §. 17. Hæc 18. annos nata, mensiumque obstructione laborans, quum diu respirandi difficultate laborasset, subito corripiebatur enormi sanguinis e pulmonibus re-

jectione, cum tussi. Sæpius intra triduum recrudescere malum, tandemque incredibilis copia sanguinis, intermixtis frustis magnis, duris & carnosis, impetuosè prorumperebat, ut vitam brevi finiret. Hæc vero frustra & ad hærentem fluidiori ac resolubili sanguine probe eluendo separata & ad lancem explorata, quatuor unciarum pondus excedebant, nihilque aliud, quam concretamenta polyposa, fuisse aperte cognoscebatur.

§. XVIII.

Merito acquiescimus viri celeberrimi judicio, docentis aneurysmatibus vel varicosis pulmonum vasis hæc polyposa corpora insidisse: hincque arrepta occasione ad similia vasorum vitia, a polyposis concretionibus enata, progredimur. Notatu dignum exemplum aneurysmaticæ expansionis aortæ, in principio arcus sui, affert *D. D. Joan. Baptista Bianchi* in dissertatione epistolica de polypo cordis apud *Cl. Mangetium* in theatro anatom. Tom. I. p. 193. quo quidem edocemur polypum aortæ prope cor innatum, pugni magnitudinem excedentem, effecisse tantam tunicarum arterie hujus expansionem, ut ad notabile spatium scinderentur, & per suum hiatus protuberare inclusum monstrum sinerent. Si quaerimus quid pulmonibus acciderit; ipsum audire juvat *Bianchium*: *pulmonum lobus sinister tum infarctissimus, sicque amplitudine maximus, tum ad posticum latum, pleuræ tendineis tanquam staminibus insolubiliter adherens, tum spuris fracidisque albumineis tunicis circumcinctus erat.* Notabile est thoracem hic quoque habuisse illuviem ferosam, vix non semper fidum polyposarum concretionum comitem. Sed & non minus notatu dignum videtur, quod de tunicis albumineis pulmone circumcinctis addit. Equidem nescio quid adjectis epithetis *spuris fracidisque* auctor ille sibi velit: sed revocavit mihi in memoriam quod legeram in *bibliothec. novissima obs. & recens. Sect. III. V. p. 146.* In trimulo puero polypum cordis, & pectoris illuviem ferosam, fuisse inventam, totumque lobum pulmonis dextrum obrectum fuisse vera pinguedine ad crassitudinem ferme calami scriptorii anserini: quibusque locis pulmo cum pleura cohæserat, fuisse hanc medium cohæsiōnis. Addit illius auctor: de tunica pinguedinosa, quæ pulmones vestiebat, quoniam pluribus sectionum exemplis sibi ea contigisset, eamque bene videre & examinare licuisset, alio tempore se plenius esse dicturum. Non dubito fere de una eademque re utrumque auctorem loqui; sed hic locus non permittit de ea tunica, quantum opus esset, nunc dispicere. Aliud exemplum ingentis aneurysmatis in aorta, cum polypo ovi anserini magnitudinem habente, legimus apud *Baglivium de pr. med. lib. 2. p. 229.* Varicosæ autem venæ cavæ dilatationis a polypo, qui omnino rupturam ejus, sanguinis effusionem & mortem subitam induxerat, affert *D. Dan. Puerarius* in *Thom. Burneti thesaur. med. pract. lib. 3. Sect. 68. p. m. 344.* egregium exemplum.

§. XIX.

Progredimur ad reliquos pectoris morbos a polyporum præsentia pendentes, proximeque in scenam nunc producimus palpitationem cordis, seu motum ipsius ita depravatum, ut ad costas præternaturali vehementia allidatur, cum anxietate præcordiorum, respiratione anxia, nec raro lipothymias. Hunc affectum polypi sobolem crebro esse, multorum medicorum consensu jam est receptum: ut in hanc probationem exempla adducere omnino videatur superfluum. Modum autem, quo polypi palpitationem hanc producant, talem concipimus. Si sanguis a quacunque causa vehementius expansus, aut ob inæqualem per partes corporis progressum, ad cor solito magis stagnaverit & confluerit, & polypus cavitatem ventriculi aut arteriam, per quam exire debebat, angustet, nequit pari quantitate, quam intravit, redire; hinc fit cordis dilatatio, quanta fieri potest, maxima, eaque violenta seu passiva, cui se systole cordis æque vehemens, quamdiu vires suppetunt, opponit, conceptumque sanguinem propellit. Quare non mirum sub hoc statu non raro vires succumbere, lipothymias oriri, aut homines omnino tandem suffocari. Elegans est exemplum quod ex Baglivo modo adduximus, viri sexagenarii palpitatione tandem demortui, cujus arteria immanem polypum aneurysmati arteriæ inclusum habuerat. Cogitemus sanguinem, cordis & pulmonum omnibus mæandris pererratis, nunc ejiciendum per aortam, quantopere ab objecto polypo, pugni magnitudinem æquante, sit prohibitus; regurgitavit itaque maxima sui parte ad ventriculum sinistrum & arterias coronarias, quibus in forti systole procuranda, si multo sanguine perfundantur, plurimum a physiologis, nec injuria, tribuitur: quumque eadem semper per circuitus fabula luderetur, nihil mirum, si is homo tandem succubuit. Aliud exemplum sistit *Dissert. inaug. D. D. Beckii de viro palpitatione cordis ac asthma mortuo. Giesse 1718.*

§. XX.

Quo pacto polypi ad inflammatorios pectoris morbos disponere possint, facile patere existimo. Nam quum illi morbi causam proximam agnoscant statim humorum in membranaceis thoracis partibus, sive pleura, sive pulmonis membranis, sive simul in utrisque, non sane e longinquo causæ arcessendæ sunt, quæ lentiolem primo progressum, mox statim majorem vel minorem inducant, præsertim si causæ occasionales, quas hic eventus plerumque expectat, acceperint, ut aeris vicissitudines subitæ & corpus notabiliter ferientes, consuetarum sanguinis ventilationum neglectus, animi affectus vehementiores, præcesserint, & scenam quasi e longinquo adornarint. Exemplum notabile juvenis peripneumonia mortui, & in

dis.

dissectione polypos offerentis, exhibet Exc. D. D. Frid. Hoffmannus in sæpe citata *diss. de mort. generat. in morbis* §. 15. pluraque apud auctores anatomie practicæ facili se negotio offerent.

§. XXI.

Vidimus præcipuos pectoris morbos, quos tanquam polyporum effectus considerare licet, non eo sensu tanquam semper, ubicunque horum morborum aliquis adest, certo dicere possimus eundem a polypo ortum esse aut foveri: possunt enim aliæ etiam causæ effectus illos edere, quos a polypis notavimus. Sic retulit mihi præceptor meus, cum honore æternum appellandus D. D. Schulse casum centurionis cujusdam, qui sæpe cordis palpitatione, pectoris gravissima oppressione semper laboravit, tandemque subito suffocatione periit, cujus insuper pulsus sæpe intermittens non exiguum polyporum insignium suspensionem movebat. Quum vero defuncti corpus aperire propinqui ejus permitterent, in corde ac majoribus vasis polypus nullus, in hepate exiguus, reperiebatur. Pectus autem magnam aquæ copiam fovebat, quam manifestum erat inhæsisse sacco cuidam pleuræ a costis separatæ: cujus magna expansio pulmonibus libertatem sese pro inspiratione aeris satis dilatandi ademerat. Sine dubio effectus hic fuit frigoris penetrantissimi, quod perpeffus fuerat præcedenti hieme, quam sanissimus attigerat: durante autem atque in frigidissimos menses protracta oppugnatione Stralsundæ, jussus fuerat per noctem, proxime hostem, quid ageretur observare & explorare, quod cum facere aliter non posset, nisi arrependo & humi decumbendo, hocque posito diutius permansisset, mox ab illo tempore cæpit pectoris variis morbis affigi, sicque difficilem spiritum usque ad mediam ætatem moleste traxit. Sic obscurum nemini observationes evolventi esse potest, magna aneurysmata arteriæ etiam sine polypo, arteriæ aortæ truncum prope cor ossificatum, concreta lapidosa in corde, steatomata arteriæ magnæ cystidi inclusa, omnino similibus passionum causas in dissectionibus post mortem factis fuisse deprehensas.

§. XXII.

Atque hæc sufficiant in genere dicta, de effectibus polyporum in turbanda potissimum serie & legitimo decursu vitalium actionum. Nunc opus erit, ut, quemadmodum ab initio institimus, specialius requiramus, quid in nostra ægrota ad polyporum genesis præcipue valuerit. Non pauca vero ex præmissa longa morbi historia licebit indicare, vel remotius & ex longinquo huc referenda, vel propius eo spectantia. Prioris generis puto sedentarium illud vitæ genus, quo corpore inflexo & quiescente acu pingere discebat, eoque studio impense dedita vivebat eo tempore, quo

M m m m 3

no.

motu corporis eruptura menstrua potissimum adjuvare conveniebat. Illo autem errore factum fuit, ut succedens insultus apoplecticus gradum longe propiorem ad polyporum concretionem sterneret. Non quidem juniore ætati frequenter hic morbus accidit: sed ubi accidit, vix aliam causam habet, quam consuetarum aut debitarum evacuationum sanguinis naturalium, vel suppressionem vel retardationem: quæ quidem in nostro subjecto manifesta est. Nostrium non est hoc loco accurate discutere, quid apoplexiam faciat, diversasque auctorum dissensiones componere: sufficit clarum esse, in ægrotâ nostrâ fuisse hunc morbum leviozem, quoniam ab eo liberata fuit, remanente quidem per satis longum tempus dextri lateris aliqua resolutione, superiores magis quam inferiores partes lædente.

§. X X I I I.

Atque tunc quidem primum fundamentum polyporum concretionum fuisse jactum, vero mihi videtur similem, tot scilicet causis, ad hunc effectum potentibus, simul inter se coeuntibus, mensibus scilicet reservatis, sanguine per vitæ genus sedentarium spissiori reddito, apoplectico insultu, quo durante sanguinem ad cor & pulmones præcipue stagnasse necessarium est, ac demum resolutione dextri lateris, quæ, ob fibrarum flacciditatem, magis fovebat & augebat sanguinis spissescentiam, ipsamque moribus voluntariis obeundis ineptam reddidit. Emendavit quidem non exiguam horum malorum partem febris insequuta intermittens, & subsequutus mensium fluxus: sed reliquias mali apoplectici ostendit memoriæ imbecillitas; polyporumque rudimenta arguere videtur proclivitas in melancholiam, cujus causam maxime conjicio in difficiliorem sanguinis ex vena cava ad cordis dextrum ventriculum ingressum, unde venæ jugulares, a capite sanguinem revehentes, raro satis libere evacuatæ fuerunt, ac propterea sinus duræ matris, plus quam expediebat, infarcti, nec ex cerebro reversuro sanguini locum facilem dederunt, quod mentis obnebulationem induxit, sub qua phantasiarum, temperamento aut consuetudini cujusvis familiarium, alterationes diversimode ludere solere medicis est notissimum.

§. X X I V.

Stetit tamen valetudo ejus de reliquo mediocriter firma, valuitque, dum in mensium, reliquarumque ad muliebrem naturam pertinentium rerum, negotio nihil valde depravatum fuit, tam tolerabiliter, ut negotiis domesticis sufficeret obeundis, & tertio etiam partu facile defungeretur. Puto autem interea temporis polyposa concreta notabiliter aucta fuisse, ut jam, quum quarta vice uterum gereret, quo magis ad partus terminum legitimum accederet, eo magis pectoris angustias persentiret: scilicet in ipso corde latitante liberi humorum circuitus impedimento, novoque acceden-

dente ab expansi & ad superna ascendentis uteri mole, quæ cum non permittat diaphragmati, a pulmonibus aëre repletis pulso, libere descendere, etiam cetera sanis mulieribus hoc tempore respirationem difficilem reddere haut raro solet. Singula autem graviora reddebantur, quum post partum, laboriosis nixibus vix peractum, sub quo pulmones ante jam oppleti non gravius affligi non poterant, deinde lochialis etiam sanguis subsisteret, quem ad pectus tunc regurgitasse manifestum est ex eo, quod non solum sanguinis multa rejectio per os sequebatur, verum etiam inflammatorius morbus succedebat.

§. X X V.

Atque ab hoc tempore alterum quasi gradum afflictæ valetudinis attigit dilectissima mater mea, quum non solum tunc pulmonum cum pleura coalitum accidisse vero similem videatur; verum etiam illa contigui qualiscunque solutio, per quam sanguinis rejectio facta fuit, male coaluisse videatur, ut in posterum facile eandem viam quæreret & inveniret sanguis, quoties vernalis aeris expansiva indole ad turgescendum disponderetur. Ne vero continuo pateretur, & æquali vehementia affligeretur, tribuendum, existimo, erat menstruæ recte adhuc succedenti evacuationi, quæ sanguinis majorem, quam ferenda corpori facile esset, coacervationem fieri prohibuit. Abortus autem hac periodo factus, occasione gravissimi terroris nocturni, quum spectrum vel vere videret, vel videre se crederet, (ut hominibus melancholice non parum levi gradu obnoxiiis haud raro accidit) multum prægressis malis adjecit. Vehemens enim terror, ad interiora constringendo sanguinem, fluidorum motum parvertit: nec minus idem nervoso systemati inimicus est spasmodicis stricturis inducendis, quæ, quo magis subjectum tenerum, debile ac dispositum est, pertinaciter inhaerent, ut nos infantilis ætas plus quam satis edocet, quæ terrores graviores satis diu luit pavorebus crebris somnum interpellantibus, ipsique adultiori ætati perdurantibus. Quo minus mirari debemus nostram ægotam ab hoc tempore magis, quam antea, melancholice obnoxiam fuisse, non jam solum illo a polypo sanguinei æquabilis circuli impedimento illam infestante, sed nervosi generis profunda strictura, magis etiam quam olim, humorum circuitum perturbante.

§. X X V I.

Ita dispositam, tamque variis valetudinis rectæ læsionibus labefactam feminam omnia graviora expectare debebant, quum jam per ætatem destitueretur unico abundantis sanguinis naturali remedio, ut non potuerit nunc non variis passionibus hysterico-hypochondriacis divexari, sanguine per consueta evacuationis loca exitum frustra requirente, nec, viis jam constipatis & clausis, inveniente. Recte vero & salutariter venæ sectionis
usus

usus in hoc casu adhibitus fuit, quæ, copiam sanguinis subtrahendo, effecit, ut reliquus per vasa facilius fluere, objectaque, tam a polypis quam nervosorum partium strictiori statu, impedimenta facilius superaret. Nervosæ autem partes adeo profunde semel percussas, in hac ingravescente ætate & labefactata valetudine non facile deponere rigidæ tensionis motum semel susceptum, sed potius quacunquæ etiam levi visa invitatione eundem prosequi, & fortius intendere, in nostra ægrota discimus, quæ vel levissima pedum refrigeratione spasmodicorum crudeli exponebatur vexationi.

§. XXVII.

Nihil certius excogitari ad irritationem & summam exacerbationem tot malorum poterat, quam quæ ita jam affectæ femine deinceps oblata fuerunt: scilicet molestiæ crebras irascendi occasiones præbentes, & drasticum purgans pharmacum. Iracundiæ graviores noxæ, notantibus auctoribus, ipsaque experientia confirmante, potissimum cognoscuntur pulsu ac respiratione plenioribus fortioribusque factis, adeo ut sæpe sanissimos cordis palpitatione gravissima correptos sub hoc statu videas, cum membrorum, præsertim extremorum, tremore, ac mentis, modo majori, modo mitiori, perturbatione: ex quo facile colligitur, non modo sanguinem ab vehementi affectu expandi, verum nervos etiam peculiariter tendi, cujus præcipuum vero damnum ut plurimum luit œsophagus & superior pars ventriculi, ubi paris vagi trunci sibi invicem implicantur, & pro magna sui parte, in hoc viscere absumuntur, reliquum vero ad abdominis cetera viscera dimittunt. Uterque vero effectus, sive expansionis sive nervorum stricturæ, ceteras a polypo jam enatas corpori noxas graviores reddidit, sanguine scilicet sub priori statu majus spatium requirente, sed ad cor & pulmones obstaculis objectis & inventis, anxietates tantum majores, difficiliorem & laboriosam respirationem, suspiria, palpitationem, suffocationis pericula, lipothymias inducente: sub altero autem accidit, ut per strictas partes sanguinis æquabili distributione & transitu suspenso & imminuto, ad reliquas, pari strictura non detentis, copiosius ruat, sicque ad cor & pulmones celerius rediens, alveoque auctiori influens, ob jam dicta obstacula, easdem tragœdias excitet.

§. XXVIII.

Sed quanto gravius eam purgans drasticum multaverit, ipsa historia fati loquitur. Non enim hoc solum valetudinem gravissime læsit, quod illa hypercatharsi magna pars fluidissimorum humorum expulsa, residuusque sanguis spissior inde & ad motum ineptior redditus fuit: verum etiam eo valetudinem gravissime afflixit, quod, acrimonia sua vellicante & stimulante, ad spasmodicas stricturas antea jam pronissimas fibras, lon-

longe magis proclives & dispositas reddidit. Necessarium itaque fuit tam sensibiles fibras, accedente levi occasione, ut refrigeratione extremarum partium, iracundiæ excandescencia, protinus ad præternaturalem stricturam suscipiendam & continuandam labi, quo magis insuper crassus, & meliori sua parte orbatus, sanguis per partes difficilem transitum habuit, spasmosque delinire & resolvere minus valuit. Sic perpetuo quasi labyrintho inerravit valetudo dilectissimæ matris meæ, & nec solidarum partium legitimo tono, nec fluidarum debita crassi, nec viarum requisita libertate gavisa, in deterius ruerere debuit, quum naturæ corporeæ, morborum optimæ medicatrici, via ad superanda tot mala præclusa, tamque multis objectis impedimentis omnino irrecuperabilis esset.

§. XXIX.

Traxit itaque illam lentus morbus, & si non ipsi amplius polypi, effectus tamen noxii ab illis, quotidianis auctibus increverunt, quum jam œconomia vitalium motuum corrigendis superandisque illis minus valeret, ipsa ætate per se increcente suaque incommoda secum ferente, naturales autem sanguinis ventilationes non amplius habente; insuper vero cum insuperabili vitio a tam longo tempore luctante, novasque difficultates a crebris irascendi occasionibus nata, perque drastici purgantis remedii venenosam qualitatem genere fibrarum membranoso-nervearum omnino perverso, & ad habitualemente spasmodicam stricturam disposito: unde fieri non potuit, quin a levissimis externis causis occasione arrepta, ut in talibus subjectis solemne & quotidianum est, æquabilis humorum circuitus turbaretur. Ut vero ad ultimum morbum, ejusque cum prægressis malis nexum, deveniamus, optarem equidem factum non fuisse ut a longo tempore jam adsueta venæ sectio differretur. Sed, ut sumus homines, negligimus tempestivum remediorum usum, nec cogitamus illud tritum: *principiis obsta*. Antea per veris primi frigidam humidam tempestatem, multis retro annis, recrudescente mali sensu tempestatem ad sanguinis ventilationem, magno suo commodo, confugerat: nunc ver mitius illo anno, & domicilii ex regione urbis humiliori & humidiori ad montanam translatio, videntur effecisse, ut mali inducias sentiens minus sibi caveret, adeoque pessimis suis rebus venæ sectionem negligeret. Sed mox insequutum est, quod consilii poenitere cogeret. Humores scilicet ab expansivo aere excitati ad caput primo ruerunt, ibique ad dentes decubuerunt, statique facta inflammationis suppurationisque eventum subierunt. Sed quum ne sic quidem admonita consuetam ventilationem instituere meminisset, aptam se & idoneam insequentis occasionalibus causis præstitit, a quibus pectoris inflammatorius morbus excitatus est: cujus nexum cum prævia corporis dispositione, ample jam descripta, facile fuerit perspicere.

§. XXX.

Nimirum ipsis Kalendis Maii, quum, domesticis negotiis intenta, corpus suum aëri pluvio ac nebuloso per plures horas, easque matutinas, exposuisset, effectus ejusmodi aëris, transpirationem in corporis superficie tollentis, spasmodicamque stricturem ad interiores membranaceas partes propagantis, tanto gravius experta est, quo magis illam jam antea ad spasmos dispositam pronamque fuisse intelleximus. Testis hujus effectus ad interna viscera propagati fuit maxime proclivitas illa ad vomitum, qui mox aliquoties actu evenit, & sensus horroris ac frigoris, moxque inquietus æstus, & febrilia symptomata. Sub hac vero vomitione, quum pulmones & pectorales muscoli, præcipue vero pleuræ proxime adjecti intercostales & infracostales, valde tenderentur, idem tensionis sensus integram membranam, non minus vasculosam quam nervosam, utpote ab intercostali nervo insignes ramificationes accipientem, corripuit, rigidaque hac tensione effecit, ut sanguini per venam azygon reversuro difficilior reditus esset, ipsis nervorum fibris vasorum ambitus passim cingentibus, & sub ejusmodi stricture præternaturalibus, dæmetros eorum angustantibus, ut egregie ab *Illustri Lancisio in diss. de vena sine pari* demonstratum est. Ut vero italis illa, quæ inflammationis proxima causa fuit, celerius fieret, profundiusque insideret, non parum puto tribuendum etiam esse cordis majorumque vasorum cavis inherentibus corporibus polyposis, præcipue illi, qui ventriculum dextrum occupabat, & redituro per azygon sanguini proxime obstabat.

§. XXXI.

Multa possent addi, quæ in historia morbi ultimi observantur, a polypis manifeste pendentia: sed uno alterove indicatis acquiescam. Nam quod pulsus non celer ac durus, sive ferratus, ut aliqui auctores loquuntur, observatus fuit, sed omnino tardus, parvus, debilis ac non raro intermittens, præter morbi inflammatorii ordinem ac indolem fuit, a nulla alia causa facilius deduxeris. Neque aliam causam molesti doloris, quem in corde se persentiscere toto morbi decursu anxie conquerebatur, aut vero saltem similiorem aliam, invenire poterimus. Iisdem tribuo quod in recidivam tam pronam fuit, & quod in recrudescente malo non leviter sanguineis striis distinctum, sed omnino cruentum sputum ejecit: quippe non solum lateribus laborantibus, verum etiam pulmonum vasis, a stagnatione sanguinis insigni, suffartis & repletis, ut mirum esse non debeat, si bronchiorum internam superficiem perreptantium vasculorum orificia nimis oppleta sanguinem per ultimas suas extremitates transmiserunt, quum in statu naturali nonnisi humiditatem aliquam blande lentescentem, pro irrigatione bronchiorum, effundant.

§. XXXII.

§. XXXII.

Venio tandem ad ultimum, quod me consideraturum initio promisi, scilicet ut dispiciam, quæ spes sit ad polyposarum concretionum medelam, quibusque remediis vel ad omnino tollendum malum, vel ad leniendum, minuendosque eorum noxios effectus, præcipue fidere liceat. Optandum quidem esset ut omnes, evitando, quantum licet, illas causas, quas ad polypii generationem præcipue valere supra diximus, immunes sese a tam pertinaci malo servarent: sed quum recta scientes subinde prava admittant miseri mortales; dispiciendum est, quo pacto per artem salutarem emendare commissos errores deceat. Si quis itaque id vitæ genus habeat, ut sedendo cogitandoque plurimum tempus consumat: ne lento gradu accrescat malum, interponere debet crebras & profundas aëris inspirationes, aliquando deambulare, & quod potissimum juvabit, multum & tenuem potum assumat, ac ne sanguinis abundantia obruatur, ventilationibus tempestivis uti meminerit. Sic spes est fieri posse, ut sanus sese ab hoc gravi, multaque maloduro, incommodo præservet.

§. XXXIII.

Adversus subiti terroris, præsertim profundioris & ad lipothymiam progressi, noxas sine mora pugnandum est, data medicina resolvente, & ad periphericam evacuationem disponente: non quod sudores expetendos necessarium existimem: sed quod æquabilis humorum circuitus recuperatus id, quod forte in humorum massa coire coepit & lentescit, iterum attenuabit. In hunc finem multa cum fructu dari possunt: sed forte primas tenebit mixtura simplex, quæ in ejusmodi casibus sæpe spectabilem utilitatem attulit. Neque male datur pulvis epilepticus Marchionis, qui blanda anodyna, qua pollet, virtute nervis inductam stricturem expediet: quo facto non male ad cyathos aliquot infusi calidi, vel simplicis theæ, vel corticum recentium citri, vel melissæ citratæ confugiemus, idem hominibus mœtore profundiori laborantibus, ut sæpe faciant, suaserim, donec sensus doloris hebescat & decrescat. Quin vinum moderate sumtum, tamquam optimum *υψηλός*, hujusmodi hominibus insignem spondet utilitatem.

§. XXXIV.

Si quis obtingeret a frigore graviore, diuturnius tolerato, recens hæsus, illi quidem suaserim, ut & diluentium & resolventium usui aliquandiū insisteret. Concinnari posse, non modico fructu, videtur infusum ex vegetabilibus resolventibus, inter quæ rad. helenii, aristolochiæ, petasitidis, lappæ majoris, pimpinell. albæ, vincetoxici, herb. chærefolii, hyssopi, matricariæ, melissæ, saponariæ, scabiosæ, scordii, cortices citri & aurantio.

tiorum, florum etiam arnicæ & stœchados, tam citrinæ quam Arabicæ, nec non sambuci, locum habere præcipuum existimo. Nec omitterem salia media & lixiva, præsertim Tinct. ʒij acrem, liquorem terræ foliatæ tartari, aut nitri fixi, quin, si faveret locus & tempus, usum moderatum acicularum suaderem, methodo potissimum Slariana instituendum. Pilulas alterantes & lenissime evacuantes præferberem ex amaris extractis, ut absinthii, cochleariæ, cardui benedicti, fumaricæ, centaurei minoris, fl. liliorum convallium cum vino ex recentibus factum, quibus gummeorum & resinosorum, ut ammoniaci, sagapeni, myrrhæ, succini aliquid adderem, quarum dosin vesperi sumendam suaderem. Non aliam video requiri methodum, si homo, vini adusti nimia copia ingurgitata, & ut non raro fit, in via, vel alias frigido loco, somno sepultus indeque læsus obtingeret.

§. XXXV.

Sed raro fit, ut homines principiis obstare cogitent, ut plurimum medicinam parari tum demum rogant, quum mala per longas moras invaluerunt. Haud scio an promitti aliquid solidi fructus possit pro jam confirmato & indurato. Certe multum & abunde præstitisse (s. dicendus fuerit, qui augmenta mali retardare & noxios effectus minuire felicissime conatus sit. Equidem quid utilissime suaderi hic existimem proponam, & experientiæ suffragio permittam. Et primo quidem fugienda indicabo: inter quæ eminent illa, quæ plethoræ augendæ apta sunt, diæta nimis plena, vitæ genus motu laborioso, quo sanguis attenuari & ex parte consumi possit, destitutum; neque minus subiri & vehementes motus, qui repentino initio instituuntur, moxque intermittuntur, animi affectus vehementes; præcipue tamen iræ excorescentia, ut & mœror atque terror, a quibus si omnino alteratum corpus fuerit, mature quærantur, quæ motus noxios compescant, & sanguinis circuitum liberum atque æquabilem reddant. Prospiciatur maxime ut alvi beneficium conservetur: quo fore deficiente clysteres mature applicati, magis quam medicinæ per os exhibendæ, prodesse poterint. Nec minus curæ sit, ne qua excretio naturalis, ut in feminis menstruorum, in viris hæmorrhoidum, supprimatur, aut retentio longior negligatur, quum cito nimis pede congestiones ad alia loca, insigni periculo raro destitutæ, subsequantur. Porro autem cane pejus & angue in huiusmodi subjectis fugiendæ sunt medicinæ catharticæ, in primis vomitoricæ: quippe humorum illæ agitationes majores sunt, quam ut ferre tam afflictæ corpora possint, & præcipue vomitorii motus in pectoris inflammatorios morbos facile præcipitant.

§. XXXVI.

Reliqua cura eo dirigatur omnis, ut sanguis satis fluidus dilutusque conservetur, motusque æquabilis, quantum fieri hoc rerum statu potest, con-

servetur. Plurimum ad hunc finem juvabimur diæta tenuiore & humectante: sed & usus aquarum mineralium blandiori methodo, juxta Slarium aliosque Britannos, institutus, multum solidi fructus promittit. Utilitatem fontium salubrium ad hoc genus affectuum satis declarat casus illius polyposi, de quo superius citata dissertatio Giesensis agit. Cur vero non omnibus convenire receptum bibendi morem, quo plurimum aquarum simul hauritur, existimem, causas habere mihi videor satis prægnantes; ex quibus hæc est potissima, quod, tam multis humoribus corpori infusis, vix præcaveri posse videatur magna difficultas, quando cor & pulmones trajici debent, unde metuendus est aquarum cum lymphæ fecibus in ductus lymphaticos, ubi stagnaturæ aut omnino tenues tunicas facile eroduræ, hydrophi pectoris aut pericardii viam citius parabunt. Longe majus erit periculum si homo, cui jam initium est huiusmodi vel alius eujuscunque hydrophis, in potando assidue perget. At vero si modica quantitate hauriantur aquæ illæ, vel solæ vel ad temperandum vinum adhibitæ, effectus diluens, aperitivus & resolutivus bene impetrabitur, modo continuatione remedii id compensetur, quod quantitati simultaneæ detractum fuit. Equidem scio quantum damni metuatur, si aquæ non secedant ex corpore, & multos persuasum habere, illas non secedere si non copiosissime dejectiones fiant: sed nihil metuendum esse ab illo b'ando fontium usu, modo circa diætam omnia legitime comparata sint, jam dudum experimentis certis innotuit, & ab laudatissimo viro *Frid. Slare* aliisque comprobatum est in gravissimorum morborum chronicorum felici curatione.

§. XXXVII.

Sanguinis artificiales detractiones stricte observari debere dubio caret, eoque magis id opus est, quoniam neglectum harum evacuationum congestiones atque stagnationes prompte subsequuntur, a quibus in statu humorum, inflammationes, hæmorrhagias, graves catarrhales affectus, quia apoplexiam prona via est, ut facile superius etiam de his probari potuisset, si de aliis, quam pectoris morbis nunc agere licuisset. Tanto autem magis festinare ad hæc subsidia debemus, si jam initia istiusmodi morborum emicent, circa illa potissimum tempora, quibus alias sanguinem mittere consuevimus. Sanguine detracto proximum est, ut annitatur circuitum liberiore reddere ac æquabilem, quo comparato interna atque externa præsidia in usum vocari debent. Asthmate urgente sulphur antimonii auratum secundæ vel tertæ præcipitationis, cum sale aliquo medio exhibitum, vel sæcula bryoniæ, aut ejusdem aqua destillata rite adhibita, ipsumque extractum elaterii, operæ facient pretium.

§. XXXVIII.

His quidem observatis confido fore, ut ægroti polyposi se non leviter ad-

juvari sentiant, & pro eo, ac fieri in tanta labe vitalibus partibus infixa potest, fatis tolerabili valetudine per multos annos superstites, & negotiis suis qualitercunque sufficientes, degant. Dicendum nunc esset, quantum polypi communem medendi methodum mutare cogant in illis morbis, qui cum polypo arctius vel longinquius connexi accidunt: sed quod longius hoc a scopo nostro recedit, longioremque tractationem postulat, quam arcti dissertationis inauguralis limites permittunt: pedem nunc quidem figo, benevoluntque lectorem precatus, ut hactenus a me dicta æqui bonique consulat, scribendi facio

F I N E M.

EXPLICATIO TABULÆ ÆNEÆ.

Figura I.

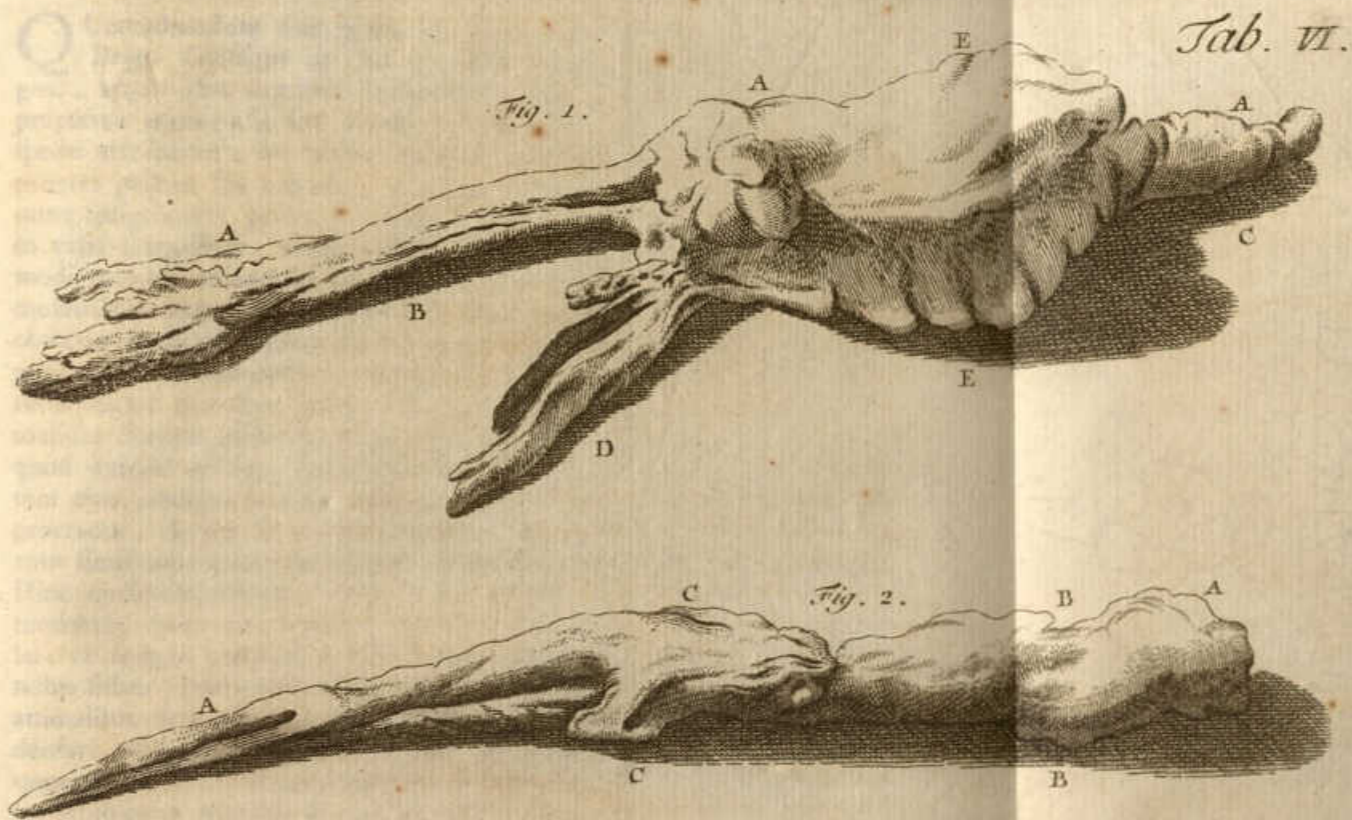
Sistit polypum ex ventriculo cordis dextro, maximam vero partem ex auricula, extractum.

- A. A. A. Polypi hujus longitudinem denotat.
- B. Ramus ejusdem ad venæ cavæ ramum ascendentem se demittens.
- C. Portio in ventriculo dextro radicata.
- D. Ramus in venam cavam ascendentem assurgens.
- E. E. Crassissimum polypi corpus, quod auriculam, cujus fere figuram refert, occupaverat.

Figura II.

Sistit polypum ex aorta extractum, capite suo crassiori circa ipsas valvulas ita adnatum, ut earum officio impedimento fuisse videatur.

- A. A. Longitudinem denotat.
- B. B. Crassitiem indicat eo loco, qui est supra valvulas.
- C. C. Crassitiem in summitate arcus aortæ: ex quo loco gracilescere incipiebat.

Disput. Medico-Pract. Tom. II. GOETZ DE POLYPOSIS CONCRETIONIBUS. pag. 654.

POLYCARPI GOTTLIEB SCHACHER,

PROGRAMMA

DE POLYPIS.

Lipsiæ 24. Martii 1721.

Quemadmodum vox græca πολύπους latina civitate donata, & a Belgis Gallisque ac aliis gentibus recepta multiplices pedes designat, atque ideo imprimis animalibus, quæ pluribus pedibus instructa propterea πολύποδα seu multipeda dicuntur, jam in genere, jam in specie attribuitur; ita tumor peculiaris in naribus efflorescens propter pedum seu radicum, a quibus pendet, multitudinem polypi nomine insignitur: postea id nominis aliis quoque concretionibus modo in vasis sanguiferis, modo aliis in partibus reperiri solitis, atque illiusmodi narium carunculas vel ratione radicum, vel ratione substantiæ æmulantibus impositum, atque a medicis retentum est, donec (a) *Kerckringius* ab horum opinione non parum dissentiens postremis concretiones potiori jure pseudopolypos nuncupari existimaverit. Siquidem præmemoratus auctor quoslibet cordis vasorumque polypos pro sanguine post animalium demum mortem refrigerato, congrumato & indurato habet, id quod exinde colligit, quoniam talismodi concretiones, quas ad mentem ejus plerique polypos nuncupare solent, ex variarum partium vasis protractæ, & abs se examini subjectæ nonnisi sanguinem concretum parum similitudinis cum carunculæ narium structura habentem exhibuerint. Hinc ejusmodi polypos, modo liquor acidus venæ animalis viventis infundatur, facile parari posse, porro opinatur; hoc enim modo fieri solet, ut sanguis coagulatus hinc & inde polyposas concretiones spectandas nobis siltat. Quantumvis vero autopsiæ sit consentaneum, sanguinem post animalium fata refrigeratum in grumos molliores hac illave in parte condensari, tamen nec minus veritati est consonum, id mali viventibus quoque accidere, id quod imprimis docent, qui per varias corporis partes sanguinem concretum, atque nunc hujus, nunc illius rei faciem præ se ferentem excernunt, quas concretiones sanguineas & quidem compactas omnique fluore orbatas, in pelliculas tamen distinctas haud resolubiles si quis pseudopolypos adpellare velit, me non adeo dissentientem habebit, modo non quodlibet levioris momenti coagulum sanguineum

(a) Observ. anatomicar. 73.

facileque dissolubile, quod in omnibus fere denatis observare est, illico pro polypo venditet. Præterea polypos ex veris pelliculis contextos in vivis frequenter generari, *Malpighius*, *Pechlinus*, *Blasius* alique jam dudum observavere, polyporumque membranaceorum, carnosorum, cartilagineorumque exemplis illustrarunt. Sane egomet ipse plures ejusmodi polypos asservo, qui adeo compactam consistentiam sunt indepti, ut haud difficulter in plures laminas resolvi queant. Eos inter memoratur est dignus, qui in infantis quatuor annorum corde generatus est; is namque ex ima ventriculi dextri parte seu cono assurgens, & paulatim latefcens, valvulisque tricuspilibus instratus, non modo auriculam quoad maximam partem replet, sed & ramum insignem in arteriam pulmonalem spargit. Profecto hic ipse polypus albi coloris & fibris haud paucis valvulis prædictis & lateri ventriculi adhærens tantam crassitiem obtinet, ut facili negotio in laminas dividi queat. Proinde *Kerckringius* non habet, cur *Bartholinum* aliosque erroris arguat, qui in viventium corde, vasis aliisque partibus polypi generationem asseruerunt, nec eundem pro effectu mortis, aut omnem indistincte pro puro sanguine coagulato habuerunt, & etiam nunc habent. Exoptandum potius foret, ut homines ingrattissimum illum hospitem tanta mala in œconomia animali excitantem penitus nescirent. Sed enim vero quem, quæso, hodierna tempestate latet, vix partem corporis ab ejus atrocitate esse immunem. Jam enim narium polypos haud loquor, e quibus inprimis notandus, cujus (b) *Job van Meckern* meminit; quippe qui stupendæ propemodum magnitudinis universam faciem reddidit monstruosam. Neque polypos in meatu auditorio genitos commemorabo, quos (c) *Comperus* non infeliciter curavit. Sed concise saltem polypos in visceribus, vasis aliisque absconditis partibus observatos attingam. Sane (d) *Ruyfchius* in maxillæ superioris cavitate highmori antri nomine veniente polypos animadvertit, eorumque plures minores ex eadem protraxit; in sinu duræ meningis falcato (e) *Blasius* polypum album, tenacissimum, in filamenta plurima separabilem, & ad omnes sinus hujus rivulos meningem tenuem pererrantes se extendentem describit. Similes observationes non modo (f) *Blegny* atque (g) *Hartmannus* litterarum monumentis consignarunt, sed & nuper admodum in eodem sinu polypum e fibris albis constructum & ramulos in venulas spargentem observavi. Porro polyporum intra duplicaturam duræ meningis, nec non prope basin cerebri & ce-

(b) *Observ. medico-Chirurg.* 77.

(c) *Anatom.* t. 90. f. 5.

(d) *Observ. anatomico-chirurg.*

(e) *Observ. medic. part.* 6. obs. 2.

(f) *Zodiac Gallæ. ann.* 80. *muns. Jun.* obs. 2.

(g) *Ephem. N. C. D.* 2. ann. 5. obs. 62.

rebelli inventorum (b) *Harderus* meminit. Polypum œsophagi vermiformem a nimio pulveris sternutatorii hispanici usu excitatum (i) *Schneiderus* describit. Præterea prælaudatus (k) *Harderus* pulmonum polypos delineat. Nec ab iis intestina esse immunia (l) *Lancisus* pluribus contendit. In uteri vasis sæpe reperiri eosdem & quidem tantos, ut vasa ipsa adimpleant, eosdemque interdum callosam induere naturam (m) *Graafius* est auctor. Ex orificio uteri interno polypofas concreciones membranaceo-carnosas propendentes icone eleganter repræsentat (n) *Ruyfchius*. Omnium frequentissime in corde eosdem generari infinita propemodum observationes testantur, quibus recensendis quo minus inhæreamus, præsentis instituti ratio prohibet. Inprimis vero polypus utrumque cordis ventriculorum, nec non omnes corporis venas & arterias occupans, cujus (o) *Bartholinus* mentionem facit, attentionem meretur, quippe qui luculenter confirmat, nos supra haud gratis dixisse, omnes propemodum corporis partes malo huic esse obnoxias. Temperare certe mihi nequeo, quin historiam polyporum cum urina separatis temporibus excretorum breviter adhuc describam. Nimirum vir quidam honoratus quadraginta circiter annorum, decem pluresve annos arthriticis doloribus vexatus, tandemque in cachexiam delapsus novem ante obitum menses non modo propter insignem pedum debilitatem domi se continere coactus fuit, sed & in regione lumbari sinistra dolorem non rodentem, non pungentem, non ardentem, sed gravitate inprimis molestum sæpius sensit. Accidit vero aliquando, ut urinam, quæ ordinariè pallida erat atque aquosa, obscure tinctam vini cerasorum pene ad instar per biduum excerneret, atque tertia insequenti die præter spem in urina suppressionem incideret. Hæc quindecim pluresque horas durans ineffabiles anxietates eidem pariebat, donec cum urina impetuose profusiente concretio polypofa floreni magnitudinem æquans egereretur. Ab illo tempore de urina suppressione haud amplius conquerebatur, frequenter tamen polypos præcedente gravativo lumbaris regionis sinistrae dolore excernebat. Polypi illi modo indigestæ cujusdam massæ, modo lumbricorum figuram exacte præ se ferentes, interne æque ac externe sanguineo colore erant tincti. Inprimis vermiformes compactam densamque obtinebant substantiam, quosque hinc curiositatis gratia in liquore balsamico etiam nunc asservo. Horum alii pennæ anserinæ ad instar crassi, atque sedecim pluresque pollices transversos longi, ac capitulo globoso

(b) *Apiar. obs.* 77. 44.

(i) *Act. erudit. an.* 1715. *mens. octobr.* p. 456.

(k) *Ibid.* obs. 66.

(l) *Diss. de triplici intestinorum polypo.*

(m) *De partibus genit. mulier. c.* 8. p. 131.

(n) *Obs. anatom. chirurg.* 6.

(o) *Act. Hafniens. volum.* 5. obs. 29.

Disput. Medico-Pract. Tom. I I.

caudaque graciliori veluti ornati, alii longiores & graciliores erant. Quo minus vero concreta hæc vermiformia pro veris renum lumbricis habeamus, interaneorum prohibet defectus, utpote quibus lumbricos haud destitui, non modo autopfia ubertim nos docet, verum etiam alia occasione ex instituto probatum dedimus. Neque vero prædicta concreta polypis carnis vel membranaceis accenseri merentur. Licet enim in externa eorum superficie fibrulae interruptæ, jam oblique, jam directe progredientes, in oculos incurrant, tamen iidem nec in fibrulas nec in lamellas dividi queunt. Sunt itaque non nisi sanguis congrumatus & compactus, inque uretere formati, quippe cui potissimum figuram vermiformem debent. Similes prorsus polypos cum urina excretos (p) clarissimus *Thomasius* pereleganter describit, atque eorum quoque mentionem in actis eruditorum (q) clarissimus *Spon* facit. Interim ex harum concretionum delineatione adparet, eas fortassis non incongrue pseudo-polypos nuncupari, quales *Kerkringius* loc. cit. ex pulmonis vasis exemptos depingit, nosque similem mole non mediocrem ex vena cava hujusque ramis protractum asservamus. Tandem æger asthma sicco adfectus placidam obibat mortem, non minimam de pulmonum polypo suspicionem nobis relinquens. Hæc qualiacunque occasione panegyris jam indicandæ præfari lubuit, in eadem distinctius paulo de præmemoratis polypis aliisque insolitis cum urina excretis acturus.

(p) Ephem. N. C. cent. 7. & 8. obs. 100.

(q) Ann. 1686. mens. Jun. p. 272.

LXXII.

PHILIP. ADOLPH BÖHMER,

P R Æ S I D E

FRIDERICO HOFFMANNO

DISPUTATIO

DE PRÆCAVENDA

POLYPORUM GENERATIONE

Hallæ 15 Maij 1736.

PHILIP

00002

§. I.

Quum omnis disputatio de *preservanda polyporum generatione* futura est, id faciam, quod in principio fieri in omnibus dissertationibus oportere, Cicero ait de oratore libr. 1. Ut quid illud sit, de quo disputetur, explanetur, ne vagari & errare cogatur dissertatio, si ii, qui inter se dissenferint, non idem esse illud de quo agitur; intelligant. Dicitur autem *polypus* (a) concrementum aliquod fibroso-membranaceum, quod a parte sanguinis gelatinosa & terrestri productum vasorum cavis inhæret.

§. II.

Concretionis hujus carnosæ in tantam molem, ut testibus, Bergero disput. de cordis polypo §. 4. uncias decem, & Vesalio anat. libr. 1. c. 5. libras propemodum duas ponderaverit, stamina præbent fibræ, quarum cohærentium congeries membranas constituit, & involutarum membranarum

(a) De polypi significatu & ratione dialectorum non ero sollicitus, cum fufus id jam explicarunt Albinus in dissert. de polyphis thes. 1. & Snell. in dissert. de cordis polypo §. 1. 2. 3. Placet vero in præfenti veteres quosdam auctores adducere, & quæ in eorum scriptis de polyphis exstant, dissertationi huic inserere. Occulte eos denominarunt per *coagulationem pituitæ*. Ita Antonius Benivenius, qui floruit 1496. in mulieris, a cordis tuberculo ejusque fixo dolore mortuæ, sinistro cordis ventriculo *frustulam nigrioris carnis* reperit, quod *mespili* formam habuit, vid. libr. de abditis morborum causis cap. 35. Henricus Smetius anno 1561. In mercatoris cujusdam dissecto corpore vidit dextrum cordis sinum, (cui vena cava inseritur,) interiori sui parte *durum, exasperatum* undique, & quodammodo *squamosum*, ut inserta manus ejus *squamarum scabritie* offenderetur, quo in loco continebatur *frustum condensati humoris pituitosi lenti albicantis*, longitudine digiti medii, crassitie pollicis, aut amplius, sanguini immersum, quod *medullam cruvis bovilli calefactam*, substantia & forma referebat, conf. libr. 10. rar. aliquot observat. pag. 523. Quam scabritiem in sinu cordis dextro Smetius animadvertit, eandem Altorffii in arteria magna observatam excell. vir. Joann. Henr. Schulzius præceptor omni bonorum cultu prosequendus, mihi retulit. Ruyschius quoque thesaur. anatom. 6. n. 36. mentionem facit cordis, *superficie exteriori scabvi, immo ramosi*, uti vocat, quod scabritie sua connatum erat pericardio. Marcus Aurelius Severinus libr. de noviss. observatis abscissibus cap. 2. §. 1. p. 132. se anno 1616. in viro Epilepsia mortuo observasse refert sinum cordis utrumque, venas magnas, quæ cordi inferuntur, & hujus auriculas humore obfita concreto instar *vulgaris gelatinæ flavioris*, quem putavit *pituitam mucaginem bilis aliqua portione tinctam; dulcique novitatis amore medicos Neapolitanos visum rem venisse*. Quod vero antiquioribus non fuerint cognitum polypi, mirum non est, cum neglecta vel parcius corporum post mortem instituta fuit sectio, quemadmodum Illustr. Hoffmannus, præceptor meus fidelissimus monet medic. systemas. tom. 2. cap. 8. §. 19. in scholio.

narum glomum refert. Dicitur enim *membrana stratum* aliquod fibrarum plicabilium sine ordine quidem sibi inflexarum, cum in illa fibræ vel parallele sibi apponantur, vel instar lintei se invicem decussent, uti quemvis convincunt peritorum anatomicorum observationes. Ita judico cum *Borello & Malpighio*, polypum esse fasciculum membranarum sibi incumbentium, quem constituunt fibræ in corpore polypi arctius cohærentes, (quo duriores enim fibræ sunt, & arctius cohærent, eo firmas ac solidas magis constituunt tunicas per experientiam) quæ vero pedetentim a se invicem secedentes, in extremitatibus polyporum in fibras rursus resolvuntur, dum ob defectum contactus fibrarum corpus aliquod contiguum constituere nequeunt. Idem probat *Bergerus* experientia edoctus, quum polypum cultro anatomico subjiciens inveniret *ex meris*, uti ait *dissert. de polypo cordis* §. 10. *pelliculis gelatinosis, sed crassioribus & arctius semet amplectentibus* constantem, *perinde ac ceparum bulbi, quarum alia post aliam divalsa, cultellum digitosque facile sequebatur*; ut taceam *Patini* polypum in viginti membranas & amplius distinctum, vid. *hisor. ejus anatomicam* §. 56. pag. 116. Confirmat hoc quoque *Malpighius in dissert. de polypo cordis, quando morbosa hæc*, inquit, *excrescentia suam quoque structuram habere videtur; etenim præ se fert congeriens superpositarum extensarumque pellicularum: & quæ sunt reliqua, quibus laudatus vir probare conatur consistentiam polypi ex pluribus membranis, earumque solutiones in filamenta solida & oblonga, quæ instar fasciculi hærent, & in polypi appendicibus manifestiora magis redduntur.*

§. III.

Non omnes polypi unius ejusdemque generis sunt, alii enim fibrosam & membranaceam substantiam magis repræsentant, alii membranis inclusam fovent *pituïtam*; (b) rursus alii *frustula* continent *pinguedinosa*

(c) *Tulpius lib. 1. observ. med. c. 27.* polypum describit *ex alba & concreta pituita* inclusa membranaceo involuero: pituita hæc, quam quum in membranis & venis per cerebrum dispersis tantaque in copia ac lentore videret, ut potuerit extrahi instar longioris cuiusdam filii, non lezem movit polypi suspicionem. Polypum mucilaginosum tenacemque in sinu cerebri refert *J. N. Pechlinus lib. 2. observ. 2.* Contigit mihi anno præterito idem conspicere in viri juvenis 24. annorum habitus strictionis corpore dissecto, cui ruri tunc temporis inexistenti cum manus fere tota una cum arteria radiæ abscinderetur, non habuit, quo sanguinis fluxum susteret, hinc magnam passus hæmorrhagiam nono demum die exsanguis fere obiit. Cor hujus cadaveris nimis expansum erat, præprimis auricula dextra, in qua polypi corpus deprehendebatur, figuram ejus referens cum radicibus sat longis in venam cavam inferiorem & superiorem, ex qua in subclavias venas transiens figuram eorum delineabat. Quem polypum quum *celeberr. Cassobom* sub examen vocaret, in corpore ejus repletam mucæ tenaci cavitatem membrana antea obrectam invenit; reliqui autem polypi, qui cordis sinistro ventriculo & vasis majoribus, uti arteriæ aortæ, venæ ac arteriæ pulmonali spithamam unam circiter longi in hærebant, item qui sinu longitudinali superiori inexistens in laterales & orificia venarum, sanguinem in sinum hunc deferentium, ramos transmiserat, carebant hac pituita. Plures ejusmodi observationes collegit *Bonetus in anat. præct. lib. 2. sect. 11. observ. 6.*

(c) interdum etiam in *lapideam* (d) sunt consolidari duritiem, testantibus id quorundam auctorum observationibus. Non enim opus est, ut reticulatæ illæ membranæ densentur & arctius compingantur, ut corpus fibrosum & admodum firmum constituant, quum pro varia motus, materiæ, locique, in quo polypus hæret, constitutione sæpius fit, ut membranæ laxius cohærentes, tenacem involvant materiam, prout cujusvis individui structura fluidorumque textura ad hoc vel illud producendum disposita est; consistentiæ enim partium diversitas deducenda est a partium succi nutritii diversitate, uti recte monet *Clapton Havers in osteologia nova* p. 187. & 189. quando *succus*, inquit, *partium extravasatus substantiam generat, substantiæ partis illius quam nutrire aptus est, similem.*

§. IV.

Quod præmissis jam in genere præmittendis ad specialioremem polyporum cognitionem eorumque generationem attinet, per modum quo polypi producuntur, intelligo eorum *generationem*. Quos enim solertes in corporum sectione observarunt medici, vel antea jam exiterunt, vel postea

(c) Retulit mihi *excellentiss. vir, magna Britannia Regis Archiater J. G. Steigenthal*, quem honoris causa nomino, se anno 1708. in mense Octobri in febre quadam ardente, qui ex delirio in aquam incidit & post horas aliquot obiit, observasse polypum *ex mera pinguedine* in cordis ventriculis & vasis, qui igni admotus, non in liquamen solum sed & in flammam abiit, chartaque a liquata & fusa pinguedine tanquam oleo imbuta, pellucida reddita fuit. De polypo albidiore intus & quasi adiposo una cum sanguine congrumato egit *Berger* in *dissert. de polypo cordis* p. 28. De *frustulis adiposis instar lumbricorum* in corde phthisici, conf. *Bartholini histor. anat. 7. cap. 5.* De *adiposis* vid. *Baltonius epid. & ephem. lib. 2. p. 144.* qui polypus in pinguedine refertos fuisse notavit. *Martinus Bogdanus* apud *Bartholinum cent. 4. ep. 11.* observavit in rustico ex pugno pectori inflicto mortuo materiam subalbicantem pancreati omnino similem, cui simile quid vera pinguedinis interspersum fuit. *Caspar Baubinus* in dextro cordis vutriculo puellæ cachecticæ massam pinguedini similem recenset in observationibus.

(d) Variæ sunt observationes polyporum lapideorum lapidumque in corde & vasis majoribus. Polypum lapideam substantiam recensent *E. N. C. dec. 2. a. 5. observ. 83.* & talem lapideum Parisiis ex corde virili exemptum *Diarium Parisiense* vulgo *Journal de medecin.* commemorat, nec mirum est in adulto id accidisse, cum *Rieschius thes. anat. 9. n. 30. p. 25.* simile fere quid, *cranium scil. lapidea substantia* variis locis oblitum in infante, & *Greiselius*, conf. *E. N. C. dec. 1. anat. 1. observ. 70.* in puero duodecim annorum valvulam arteriæ magne *avenæ calculis* prorsus absumtam, nec non *Malpighius dissert. de polypo cordis* in puellæ corde, *globulos velut avellana fructus gypsea quasi materia excitatos, in cuius corde polypi simul stagnabant*, observaverint. *Bellinus lib. de morbis pectoris pag. 617.* lapides, ait, *vidimus in interna arteriarum tunica, quæ hic illic eandem exciserant, & veluti phlogosi inflammaverant, & ad loca inflammata veluti crusta affigebantur.* Porro inquit p. 618. *lapidem plane admirabilem vidimus genitum in altera valvularum, quæ in sinistro ventriculo adsunt, venæ pulmonalis orificio.*

postea ortum traxerunt, prius negant, posterius vero affirmant ratio & experientia. Dum vero oriuntur, vel ex nihilo vel ex aliquo producuntur; ex nihilo autem fieri nequit, dum illud dicitur quod non existit, ergo ex aliquo, tertium enim per regulas oppositionis est impossibile. Oritur autem polypus ex sanguine. Est enim sanguis liquor purpureus, ex partibus fluidis, sulphureis, terreis, gelatinosis plus minus coherentibus compositus; conf. *Lemery in chymia pag. 528. seqq. ad Paris. experiment. Quercetani apud Moebium physiolog. p. 253. quæ vero certa figura vel diaphanæ & opacæ, compositione vero flexiles & rigidæ magis existunt, vid. illustr. Hoffmanni med. rational. system. t. 1. lib. 1. sect. 1. cap. 5. §. 2. & 8. in scholio. Verum enim vero neque terra sola, nec phlegma aut sulphur, quod cum terra & motu globulorum sphericorum circa axin rotatorio sanguini purpureum induit colorem, vid. Berger de natura humana pag. 157. corpus tale fibroso-membranaceum producere potest, per experientiam, sed gelatina, quæ ex phlegmate, subtili oleo, sale volatili & terra componitur, id efficit, uti resolutio ejus in principia ope ignis facta testatur. Id quod etiam *Illustris Hoffmannus med. ration. system. tom. 1. sect. 1. cap. 5. §. 9. in scholio* docet, simulque experimentis confirmat, sanguinem esse gelatinam diaphanam a sulphurea & rubicunda materia tinctam, quum constet, sanguinem e vena in aquam tepidam effusum gelatinam in fundum dimittere, aqua supernatante rubra, post ejus evaporationem remanet pulvis rubicundus facile ardens, vid. *supra cit. libr. 14. in scholio*: &, qui remanet in præparatione polypi artificialis, non amplius in coagulum abiit, sed esse terram cum sulphure in aqua solutam.*

§. V.

Quum vero vi principii indiscernibilium idenditas characterum omnium possibilium quoad maxima & minima in cujusvis animalis sanguine impossibilis sit, in gelatina quoque cujusvis animalis non datur perfecta similitudo; cum, quod generi competit, competat etiam speciei ob similitudinem specierum, quam genus constituit. Differt itaque gelatinosus humor, prout terrestribus, sulphureis & aqueis plus minus abundat particulis, & corpuscula vel firmius vel laxius coherent, vel ob defectum cohesionis facilius secedunt. Quo enim minora eadem existunt, eo subtiliorem ac teneriorem continent contactus lineam, qua coherent, uti id corporum in principia resolutiones abunde testantur. Quo magis vero specifica gravitate æqualia sunt, eo fortius adherent, quemadmodum inter alios optime docuit *celeberrimus Hambergerus in elementis physices cap. 3. de cohesione corporum*. Cum autem ex corpusculis diversi generis mixtum aliquod & ex hoc compositum, usque tenaci cohesione arte in unum coherentibus, moleculam aliquam fiat durabilem

ac

ac firmam producere queamus, docente immortalis memoriæ viro *B. Stablio in opusculis physico-chymico-medice p. 306. & 307*: concipi etiam licet, quomodo ex composito fluidi speciem referente, seu gelatina, corpus aliquod solidum fibroso-membranaceum produci possit; docet enim ante laudatus vir *p. 307. vel pro differentia mixtionis. corpuscula facilius solvi, principia seorsum colligi, & in novas concreciones transponi posse.*

§. VI.

Dantur in gelatina partes hand solubiles vid. *Illustris Hoffmannus medic. ration. system. tom. 2. part. 3. c. 12. §. 20. in scholio*, illaque in se jam fibrosam continet substantiam, confer. *Malpighius in opere posthumo p. 62. quæ vero ob intermixtas aqueas particulas & illius subtilitatem, oculis nisi armatis conspici potest. Sic feliciter successit experimentum, cum minimam particulam gelatinæ vitro illinirem, illudque aeri ad exsiccandum exponerem; exhalatis enim partibus fluidis remanebant solidiores fibrarum figuram referentes, quas optime ope microscopii conspiciendi, data mihi sæpius fuit occasio. Quas partes, quæ fibræ scilicet minimam faciunt, celeberr. Boerhaavius dicit minimas, simplicissimas, terrestres, vixque mutabiles per eas causas, quæ in nobis viventibus apprehenduntur, lib. de cognoscendis & curandis morbis aphor. 21. p. 5. Solida hæc in gelatina præexistens substantia corpus aliquod durum constituit, sicuti arte ope ignis ex gelatina produci potest. Per calorem enim fluidæ partes attenuantur, & solidarum partium interstitiis inexistens aqueus humor in vapores resolvitur, aeris autem atmospherici compressione partes solidiores ad se invicem compinguntur, cum nihil sit, quod pressionem ejus resistat. Hoc modo glutinosam ex gelatina parari substantiam, docet *illustris Hoffmannus medic. rational. system. tom. 1. sect. 1. cap. 5. §. 9. in scholio*. Prout vero gelatina tenax & viscida existit, terrestribus magis quam humidis abundans particulis, pro eo etiam solidioribus ac fibrosis scætet partibus, quæ ignis & microscopii ope detegi facile possunt.*

§. VII.

Quum vero in §. 2. dictum jam fuit, fibras sine ordine quidem connexas componere membranam: concipi licet, quomodo stratum aliquod fibrarum plicabilium in gelatina existentium corpus reticulare membranaceum constituat, lamellarumque superpositarum congeries componat fibroso-membranaceum corpus, motu solidorum & fluidorum compactum firmumque redditum. Confirmat assertum hoc productio membrarum

Disput. Medico-Pract. Tom. II.

P p p p

narum

narum ex *gelatina arte* (e) facta. Per effusionem enim sanguinis in primis gelatinosi in aquam calidam generantur membranæ. Solvuntur enim in aqua particulæ terrestres, sulphuræ & salinæ, aquæ autem cum fluido in motum abripiuntur, remanente parte in aqua solidiore haud solubili, quæ propter similitudinem contiguitatem talem fibroso-membraneam constituit substantiam. Hanc membranam cum ope microscopii explorarem, inveni congeriem multarum minimarum fibrarum se invicem instar retis decussantium; ut adeo illa probent, quæ de membrana §. 2. dicta sunt.

§. VIII.

Quemadmodum ex fibris membranæ, ita ex congerie membranarum in fibras desinentium generatur substantia talis carnosa; id quod simile corpus arte productum confirmat. Feci experimentum (f) cum sanguine suillo recenti, libramque ejus unam, per horæ spatium bacillo agitare jussi, donec frige factus erat. Hunc involvebat substantia aliqua ex congerie fibrarum membranas constituentium composita, fortiter coherens, ponderis circiter uncie unius, quæ frustulum carnis æmulabatur, in aqua macerata fibras albas conspiciendas præbebat, in calido hypocausto in putredinem cum ponderis diminutione facile ruebat, in frigido loco vero asservata, durum ac rigidum corpus constituerebat.

§. IX.

Itaque cum hæc & similia ex sanguine produci videamus, mirandum non est, eadem etiam in corpore adhuc vivo (g) accidere. Sanguis

(e) *Ruysebius thes. anat. 6. n. 7. p. 7. 8.* refert se pseudo-membranam, uti vocat, ex sui ipsius sanguinis sero arte confecisse sola conquassatione ramulo portulacæ foliis minoribus, ut in formam membranæ melius se posset extendere, ibique notat hanc pseudo-membranam in stamina plurima seu fibras esse dispersas emulantes ea, quæ in corpore humano a natura generantur: idem etiam affirmat *thes. anat. 7. n. 19. p. 19.* & testatur se ex cruore suo confecisse membranam veram aliquam representantem, & ita fibris pertexam, ut omnes sint putaturi, eam esse veram membranam. Vid. *tab. 3. figur. 6. thes. 7.* Eodem loco etiam monet, experimentum hoc non succedere, nisi illico post venæ sectionem, spiritibus nondum dissipatis, hoc fuerit institutum.

(f) Eodem fere modo instituit *Ruysebius* experimentum hoc, præterquam quod manu tamdiu fuerit conquassatus cruor ex hæc recens mactato, donec sese materia, ut eam vocat, *polyposa* coarctate conspiciendam præbuit, vid. *thes. anat. 1. n. 3. pag. 14.* Refert se hæc occasione varias adipis partiulis accepisse, quæ formam globulorum diversæ magnitudinis & membranula *ἀνάλογοι* integumentum referebant, substantia *polyposa* firmiter adhaerentes quas etiam delineandas curavit *tab. 2. thes. 1. lit. E.*

(g) *Kerkringius Tidpium & Bartholinum* erroris cujusdam accusat, quod morbi genus polypum scilicet vivis adfuisse adfirmant, quem in agone *mortis & mor-*

guis enim omnia continet requisita ad polypi generationem apta, quemadmodum examen ejus physico-chimicum docet, deinde sanguis in corpore adhuc vivo iisdem, quibus artificialis producitur, obnoxius est motibus, uti infra docebunt causæ polypum producentes; ut adeo possibilitas existentiae polyporum in corporibus vivis pateat. Actualitatem vero docent rariores quædam observationes polyporum, vomitu & alvo dejectorum, & symptomata, ex quibus periti medici existentiam polyporum in corporibus, hoc morbi genere, cujus prognosis fatalis est, afflictis, prædicere didicerunt. Licet hoc de omnibus polypis non intelligendum sit, interim de *cordis* polypo, dum per illud tanquam motus principium toti systemati vasorum motus communicatur, ejusque motu impedito, fluxus ac refluxus fluidorum machinæ nostræ hydraulicæ invertitur.

§. X.

Generatio polyporum in structura corporis mechanico-hydraulica fit per *precipitationem & separationem* gelatinosæ & terrestris portionis a reliquis sanguinem constituentibus partibus, per quam partes specificè graviores non secedunt solum, sed & propter æquilibrium corporum specificè graviorum minusque ad reflexionem mobilium, solidis facie adhærent, donec partes solidæ in *gelatina* præexistentes & copiosius & propius ad se invicem accedant, & propter corporum impenetrabilitatem, heterogenea ex eorum interstitiis removendo, conjunctionem fibrarum constituent arctiorem, quæ ob defectum fluiditatis, & mixtionis cum æthereis & sulphureis particulis in motu non amplius detinentur, sed per conquassationem solidorum ita comprimuntur, ut durius, quod priorem respuit mixtionem, constituent corpus: id quod *illustris Hoffmannus* confirmat, quando in *medic. ration. system. tom. 2. part. 3. cap. 8. §. 20.* in

tuis potius generari contendit, ex coagulato sanguine, qui post animalium mortem refrigeratus & grumosis durisque redditus ex corde, hepate, & ceteris partibus extrahitur, in varios ramos divisus, prout ibi in variis cavitatibus hæsit, vid. *specil. anatom. observ. 78.* An vero experimentum in cane vivo institutum per injectionem cujusvis spiritus acidi, ut vitrioli, aluminis, &c. sufficienter probet impossibilitatem generationis polyporum in vivis non perspicio; quamvis concedatur, polypum in animalibus post mortem formari posse, quoties liberit, & in agone mortis aliquas etiam produci pseudo-membranas cum sanguinis coagulo per secessionem gelatinosi & terrestris principii a reliquis sanguinem constituentibus partibus; ab eo tamen non valet consequentia ad negationem polyporum in vivis. Neque enim per hoc experimentum a *Kerkringio & Drelincurtio* factum, polypus producitur, sed a *Joanne Maurilio Hoffmanno* disquisitione corporis humani anatomico-pathologica p. 178 aliisque sanguinis ab acido coagulati grumus habetur, atrovirens, digitis fibrillis. Quare *Kerkringius* erroris potius & vitii subreptionis accusandus est, cum confuderit iudicium cum experientia. Plura vide in *Boneti sepulchreto anatom. lib. 4. sect. 12. obs. ult.*

in scholio, si quando, inquit, limosior sanguinis pars vel propter tardiorum progressum ac quietem, vel ob admixtum acidum, spirituosum, aut valde frigidum, a reliquo sanguine secedit, & separatur, & fortiori facto vasorum appulsu atque compressione partium arctissime compingitur, dura ejusmodi corpora oriuntur. Unde patet omnia quæ sanguinem non in mixtione conservant, sed gelatinosus & terrestres partes separant, sive id fiat disjunctione partium & præcipitatione a frigidis, coagulatione ab acidis, vel quibuscunque, partes a se invicem separandi modis, corpora disponunt ad polyporum (b) generationem.

§. XI.

Quemadmodum autem ante laudatus Hambergerus in elementis physices l. c. demonstravit, fluida arctius propter specificam gravitatem coherere, deinde etiam si fluida cum fluidis aut solidis jungantur, fluidum specificè levius, specificè graviore adhærere: (i) ita facile concipi licet, quod gelatina propter easdem causas solido adhæreat, & motu solidorum successu temporis præterlabentium similitum cohesionem extendatur in majorem molem in iis potissimum, qui materiam ad polypi generationem aptam fovent.

§. XII.

Facilius generatur polypus in cordis utroque sinu & venosis quam arteriosis ductibus, imprimis vero in ventriculo & auricula cordis dextra (h).
Chi-

(b) Ex quo polypus in corpore producit, in idem etiam redigi potest. Quemadmodum enim ex gelatinoso humore corpus solidum generari demonstratum est, ex solido arte gelatinosum rursus produci posse docet digestor Papinianus, cujus ope omnes corporis partes, ossa, cartilagine, membranæ &c. in fluidam & priorem rediguntur substantiam; inclusus enim aer, imprimis vero, qui in corporum interstitiis compressus hæret, ope caloris expanditur ac elasticus magis redditur: jam vero constat ex physicis, aerem eo majorem exlerere vim, quo magis antea compressus fuit, & quo minus ob solidiorem ac firmiter coherentem superficiem sese aëri externo jungere potuit; qua vi cum aer expansus, majus affecter spatium, cedere nesciens, partes omnes distendendo dilacerat & in motum fluiditatis abripit. Sic redactio solidi in fluidum, & fluidi in solidum, satis abunde probat principium illud, quod partes corporis nostri solidas constituit.

(i) Illustrat assertum hoc crusta lapidea, in thermis Carolinis brevi temporis spatio sese parietibus canaliculorum opponens, præterfluentium terrestrium cohesionem, quæ motu ac pressione fluidorum quaqua versus in firmiorem rediguntur substantiam. Eodem modo tartarea in aquæductibus producantur concretiones.

(A) Præter polypos variis corporis in locis ab observatoribus detectos, de quibus fufus egerunt Saell in dissert. de cordis polypo §. 17. Albinus in dissert. de polypo §. 3. illustr. Hofmannus in medic. consult. part. 9. decad. 3. casu 4. p. 207. mentionem facit duorum concretorum polyporum, ex fibris innumeris carnelis

Chylus enim, qui per venam sulclaviam in venam cavam & ventriculorum cordis dextrum transit, spissis & crassioribus leviter cohærentibus, nec intime mixtis, refertus est particulis, & turbidus magis, accedente motu tardiori, ob dissimilium contiguitatem dimittit partes solidiores, quarum amplexu circumplicatis cordis trabibus, unum quasi corpus constituitur. Sanguis venosus vero cum motu tardior, consistentia spissior ac ponderosior est arterioso, partes facile dimittit specificè graviore, quæ propter eorum tendentiam ad centrum, fundum magis ac latera petunt, eo magis, si ob defectum mixtionis intimæ leviter cohærent. Id quod Lancisius corroborat, quando libr. de aneurismatibus propos. 60. pag. 146. immunito, ait, sanguinis motu particula chyli non adhuc probe subactæ variæ aliæ quam plurimæ specificè cateris graviore ab iis secedunt, atque inter se coeunt concrescunt in fibras, ex quibus variæ lamellæ post modum contextuntur polypi speciem referentes. Hinc talis sanguis ad generationem polypi dispositus plus est arterioso, qui carminatione quæ in pulmonibus fit, accedente subtilissimo æthere & transpressione sanguinis glo-

contextorum, vomitu dejectorum; collegit etiam jam laudatus vir experientissimus nonnullas observationes de intestinorum polypis, quos sæpius imperiti medici intestini cujusdam partem existimantes, nescio quam fatalem moriendi necessitatem ægrotis indicant, quam vero illudic felix & rationalis a prudente medico instituta curatio. Nuper quoque venerandi nostri senioris curæ commissus est ægrotus, qui, aduetus antea nimis lucticiniis & fructibus horreis, subito circa hypochondria summis corripiebatur doloribus, donec polypum ulnam unam & paulo post ulnam unam & dimidiam longum alvo dejeceret. Hinc factum puto, chylosam materiam coagulatam una cum tunica intestinorum interna, quæ in Brunnerus, Ruysschius observant villosam, ex vasculis minimis & ductibus chyloferis constantem, ut per hanc ope motu peristaltici chylus in vasa lactea translocetur, in concretum aliquod abiisse fibrosam, quod ex situ in intestinis eam figuram induit, & tremendo tunicam nervæam denudatam, dolorem excitavit. Id quod confirmat Lancisium observatio, qui idem vidit in pueris quibusdam, qui post absolutam lactationem ex alvo detrulerunt materiam albam concretam, insignisque longitudinis ex fibrosa parte lactis productam. vid. in oper. dissert. 5. de triplici intestinorum polypo p. 215. Polypus hic intestinorum Hippocrati nomine lumbrici lati venit; meminit enim libr. 4. de morbis secl. 5. pag. 312. lumbrici lati, velut albi intestini rumentis, longitudine duorum aut trium cubitorum aut etiam longe majoris, qui crescente ætate puerili ex his, quæ in ventriculum ingesta sunt, in intestino invalescit, & quibusdam pueris cum pubertate, quibusdam etiam postea, a iis vero paulo ante intestino equalis evadit. Doloris etiam, cum lumbricus hic ad dorsum incumberet, causam esse eod. loco affirmat, neque prognosin hujus morbi fatalem existimat, quando l. c. inquit si ut convenit curatus fuerit, convalescit, si vero non curatur, sua sponte foras non prodit, mortem autem non infert, sed ad senectutem usque comitatur. Eandem massam fibrosam, qualis Lipsii fuisse creditur, Lancisius observavit in excoleribus diu febricitantibus ac sepe cachectis, in quibus gelatinosa substantia, incrustans superficiem intestinorum, paulatim conglutinata fuit; nec non in dysentericis, in quorum intestinorum exesorum sulcis colligitur, & concrevit, vidit ejusmodi corpus oblongum; deinde etiam in guttiosis ac nimis ponderosis, vita sedentaria additis, conf. ante cit. dissert. pag. 275. 276.

globulorum per vasa minima, & motu arteriarum elastico, intime miscetur, pondere levior, colore purpureus magis redditur. Unde patet totum generationis polyporum negotium ex *motus & materia* necessitate explicari posse.

§. XIII.

Polypus in *instanti* etiam generari posse probabile admodum est. In quibus enim *materia polyposa* abundat, ad *polypi generationem* valde propolives sunt. Hinc si æstu exagitata hæc corpora frigidum potum subito hauriant, aut in aquam frigidam incidant, aut terrore subito correpti, spirituosus adhuc super ingestis sanguinem magis coagulent, fieri potest, ut *instantanea* talis *massa fibrosa* producat, cum per experientiam non constet solum, dictorum ope sanguinem in coagulum redigi, & fibroso-membranaceam substantiam ex illo præcipitari posse, sed observationes etiam doceant ex effectibus causas statim excipientibus *generationem polyporum instantaneam*; inter quas adduci meretur facta, ab *excellens. Schulzio* observatio, (vide *dissert. de præcavendis polyposis concretionibus variorum in pectore morborum causis* §. 7.) in adolescente 17. annorum, qui sanus antea & alacris, post frigus per tres dies perpeffum accedente mœsticia & superingesto vino adulto priorem animi vigorem cum difficultate respirandi, non ipse solum, sed in ipso omnes, qui antea noverant desiderarunt. Hinc factum est, ut ortis pedum tumore, pustulisque aquosis, quæ in ova columbina tandem anserina æquantes abierant, brevi post hætica febrili consumtus fere obiit. Facta corporis sectione vasa majora omnia, omnes cavitates cordis, polypis prægrandibus repleta fuerunt; ex quibus patet, cum conquereretur facta subita post vitam, cui antea non adfuetus erat, inordinatam mutatione, in corpore ortam fuisse causam, quæ *circulum sanguinis* reddidit impeditiorem, & temporis successu ejus motum per intervallum aliquod, vel plane etiam sufflaminavit, eumque polypum fuisse veritatis quædam criteria symptomata, & eventus calamitatum omnium docuere. Ita quoque de polypi generatione judicat *Mangetus*, quando *bibliotheca anatomica* tomo 1. in *additamentis* ad *Malpighii dissert.* pag. 163. Non negamus inquit *polyporum generationes aliquando esse quasi momentaneas, aut saltem minimo temporis tractu ita crescere atque augeri, ut derepente symptomata inducant lethalia; sic polypos narium & fungos ex cranii fissuris oriundos, dum ressecarentur & igne etiam aliquando admoto eradicati in totum reputarentur, momento renatos, atque etiam grandiores factos sæpius vidimus. Unde constare potest, non multum requiri temporis pro sufficiens materia polyporum generationi atque accretioni apta.*

§. XIV.

§. XIV.

Generatur autem polypus in iis facile, qui *lentam ac tenacem gelatinam*, terreis multis, paucis salinis constantem continent, & in quibus ob deficientem sanguinem propolendi ejusque partes intime miscendi elasticitatem, sanguis nimis ponderosus ac turbidus magis redditur, unde solidiores partes a reliquis specificè levioribus facilius secedunt, id quod illustrat experientia *Petri Castellii* qui in *libr. de fluentium aquarum mensura coroll.* §. exponit, per imminutionem motus in torrente & retardationem fluxus intra fluminis alveum, aquam turbari, & quicquid turbidi & majoris ponderis est in fundum præcipitari, ibique temporis mora incrustari. Talem quidem sanguinis crasin continent *sanguineo-melancholici*, qui vasculoso corporis habitu, fibrarum duritie, & latioribus vasis ad majorem sanguinis quantitatem vehendam aptis instructi sunt, vid. *illustris Hoffmanni medicini. systemat. tom. 2. part. 3. libr. 1. §. 26.* humoresque lentos spissos ac terrestres non intime mixtos ob motum solidorum tardiorum & insufficientem heterogeneorum separationem, colligunt, unde ad plethoram, pertinaces stagnationes, corruptiones, cordis palpitationes proni, hypochondriaci & sic dicti melancholici mala facillime incurrunt, quemadmodum id fusius docuerunt, consecrata propter scientiam medicam immortalitati nomina, *illustris Hoffmannus* in *dissert. de temperamentis fundamento morum & morborum*, & *B. Stablius* in *dissertat. de temperamentis*. Præter sanguineo-melancholicos ad polypi generationem adhuc inclinant *temperamenta frigida humida*, uti veteres dicunt, seu *phlegmatici*, qui pallidioris aspectu partium mollitie, ac turgida constitutione gaudentes ad morbos, quos *illustris Præses medic. system. tom. 2. part. 3. c. 1. §. 28. ex humorum impuritate & abundantia* provenire ait, proni sunt, cacochymici facile fiunt, in quibus promptissime *carnes sylvestres & luxuriantes* exsurgunt, testante id quotidie chirurgorum experientia. Neque id repugnat, quæ antea de *temperamento sanguineo-melancholico* dicta sunt, si perpenderit temperamentum *phlegmaticum* esse sanguineum corruptum & unius rei positionem non alterius exclusionem.

§. XV.

In omni fere ætate hominibus observantur polypi, neque ulla esset ratio sufficiens cur certa ætate omnes producerentur, cum constet, infantes iisdem causis ad producendum polypum aptis, obnoxios esse, ii imprimis, qui materiam polyposam fovent copiosam. Ita *Bonetus sepulchreto anatom. libr. 2. sect. 11. obs. 6. §. 1.* agit de polypis ingentibus in sinibus cordis *filioli cujusdam*; in juvenis sexennis utroque cordis sinu

atrophia consumti observavit & asseravit polypum Snell. vid. *dissert. de cordis polypo* pag. 18. Dorstenius in *E. N. C. dec. 2. a. 3. observ.* 153. de quatuor corporibus in sinistro cordis ventriculo puelli cujusdam agit. De concretionibus polyposa aditum in cordis auriculam obturante in puero vid. *Albinus dissert. de polypo cordis* p. 16. Portentosum polypum in adolescente describunt *E. N. C. dec. 3. a. 2. obs.* 18. *Albinus diff.* pag. 3. non sine fundamento in *Carolo Putino* præter sollicitudinum varietatem, litterarios labores & vitam sedentariam ætatem quoque (sexagenarius enim factus erat) accusat, quæ causæ ad portentosi illius concrementi, quod describunt *E. N. C. Dec. 3. a. 1. anserini ovi* magnitudine trium quatuorve unciarum pondas exæquans, contulerunt generationem. Interim non negandum est, in consistentis ætatis hominibus & natu paullo majoribus facilius generari polypum, quoniam facta solidorum appositione sufficienti, immo sub ipso adhuc nutritionis negotio, accedente vita sedentaria, diæta inconvenienti, rerumque naturalium inordinato usu cumulat sanguis copia & temperie excedens, in iis potissimum, qui propter copiosa & latiora vasa, sed imminutam solidorum elasticitatem, ad sanguinis augendam quantitatem proclives sunt.

§. XVI.

Licet polypi in omni fere ætate generentur, tamen non in omnibus regionibus, id quod attentus quisque observabit. In regionibus enim marinis & septentrionalibus plures polypis mortuos observabis, pauciores vero & fere nullos in calidis terris. Nam aer frigidus & aquilonius, quem *Celsus* fauces exasperare, ventrem adstringere, urinam suppressere, horrorem item dolorem lateris & pectoris excitare lib. I. cap. I. p. 47. affirmat hæmoptysin, syncopen, peripneumoniam, cordis coagulum, pleuritides producit, conf. *Bergeri dissert. de polypo cordis* §. 13. p. 25. ob transpirationem impeditam, quum secundum *Sanctorii* effatum in *medicina statica de aëre* & *aquis aphor.* 60. aër plus justo frigidus aut ventosus moratur perspiratum, turbidum magis, & ob defectum separationis heterogeneorum impurum reddit sanguinem, propter exundantem vero superfluam humiditatem universo corpori languorem inducit, fibras motrices laxat & resolvit: vid. *illustris Hoffmanni med. systemat. tom. I. lib. 2. c. 3. §. 16.* Accedit victus Westphalorum crassus, uti pisces marini, carnes infumatae, salitæ, panis grossior vulgo *Bompournickel*, qui chylum efficit crudum ex terrestribus & tenacibus magis coherentem particulis, solidioris texturæ; sicuti vero chylus, ita tota sanguinis massa existit. Fluidior vero sanguis offenditur in calidioribus regionibus, dum æther expandendo agit sanguinis globulos circa axin, eosque in fluiditatis statu conservat. Galli enim aliæque gentes calidis in terris degentes, qui jusculis cibisque concoctu facilibusque vescuntur, sanguinem qui-

quidem copiosum ac gelatinosum generant, sed propter atmospheram calidam regnantibus australibus ac orientalibus ventis humores attenuantur, gelatinosa pars resolvitur ac dissipatur, sanguis purpureus magis ac fluidior redditur, conf. *illustr. Hoffmannus medic. system. tom. I. libr. 2. cap. 3. §. 12. in schol.* Licet non negandum sit, ejusmodi corpora ob auctiorem motum intestinum putridis magis obnoxia esse morbis; nam sanguis sulphureus, si quiescere incipit, longe citius ac vehementius putrescere incipit, quam qui est solidioris texturæ vid. *illustr. Hoffmanni med. system. tom. I. libr. 1. sect. I. c. 5. §. 17.*

§ XVII.

Considerata hætenus polyporum generatione, causas eorum proximas & remotas percurrere instituti jubet ratio, cum præcavendo causas, effectus simul præcaventur, & sine earum cognitione nullæ certæ se a polypis præservandi leges præscribi possunt. Causam polyporum omnium efficientem unicam detegere velle, difficile admodum est, cum causas efficientes ut plurimum socias ad polypi generationem concurrere patebit. Eas vero suppeditant ipsa corporis structura, res dictæ non naturales, & præternaturales, spirituosa, acida, frigida &c. Structuram corporis constituunt solidorum ad motus dispositio, & fluidorum textura. Motus autem in solidis aut excedit aut deficit, vel in universo corpore, vel in certa tantum parte, conf. *illustr. Hoffmannus medic. system. tom. 3. sect. 2. c. 5. §. 3.* Itaque an spasmus vel atonia causæ polypi existant, inquirendum erit. Celeberrimus *Berger* in *dissert. de polypo cordis* pag. 24. §. 12. causam polypi esse affirmat spasmum nimum ut in hypochondriacis & hysteris. Spasmo enim, qui est auctior motus solidorum elasticus, non solum partes & vasorum diametri coarctantur, verum etiam debilitantur, dum spasmus excipit atonia: hinc fit, ut, dum sanguinis circulus liber & æqualis per vasa secundum naturam patula non fertur, ad omne punctum corporis liberum aditum non permittat. Nam constat ex physicis, tubum capillarem nisi pervium ad extremitatem non impleri, testante id suo jam tempore *Hippocrate* lib. de natura muliebri, quam osculum exitus fuerit apertum sanguis autem amplius infuxerit, resilit. Propter inæqualem igitur motum sanguis a peripheria ad centrum pellitur, celeriusque recurrens motum cordis reddit auctiorem. Cum vero actio solidorum superet reactionem fluidorum, sanguis ex canali uno in alterum tendens inæquali motu sibi occurrit, sed post ictum celeritatis permutatis fertur tanto majoribus, quanto copiosius regurgitat (per leges hydraulicas). Hinc propter continuam solidorum conquassationem sanguis quidem in motu conservatur, sed ad alia loca magis regurgitat, ibique stagnat, & ut partes ejus facilius secedant, disponitur.

§. XVIII.

Neque tantum ex *spasms*, sed *nimia* quoque *fibrarum relaxatione* circulus sanguinis fit inæqualis, conf. *illustris Hoffmannus medic. systemat. tom. 2. part. 1. c. 3. §. 16.* Propter imminutum enim elaterem sanguis non ad omnes partes propellitur, hinc se & excretionibus non rite succedentibus, heterogenea in sanguine accumulatur, quæ ob defectum contiguitatis una cum reliquis haud intime mixtis partibus secedunt, imprimis quum ad partes *atonia* laborantes nimis congeritur sanguis & ob defectum *propulsionis* facile subsistit; unde corpus disponitur ad impuritates, obstructions, excedentem humorum copiam, partium disjunctionem, tardiorum solidorum motum, & polyposas concretiones. Hinc præclare *Lancisus* in aureo libro *de aneurysmatibus propof. 61. p. 145.* Propter *vasorum*, inquit, *determinatam figuram, certum diametrum & validos motus vitiatos turbatur exacta illa in sanguine fluidi cum solido, crassi cum subtili, permixtio, ita ut in locis affectis ea fluidorum partes subsistant, quæ fibrosiores quæque verbo ad motum per se prosequendum minus sunt expedite.* Quare cum *Bergero* judico, omnia quæ sanguinis motum & cohesionem minuunt, partium solidarum tonum destruunt, esse causam polypi productricem, inter quam refert *dissert. de polypo cordis §. 11. venæ sectiones crebriores, hæmorrhagias magnas, & longiorem in valetudinem in tabidis, hecticis, scorbuticis, aliisque gravioribus & chronicis morbis, consentiente Lowero, qui in longa ægitudine atritis, si sub isto languore in lecto diu decubuerint, se idem repetiisse testatur.*

§. XIX.

Ipse quoque *corporis proceritas* ad polypi confert generationem, quia in celsis corporibus difficilius & tardior existit sanguinis ad perpendicularum ascensus, facilior vero in tubis ad horizontem inclinatis. Omnia enim gravia natura deorsum tendunt, & guttæ sanguinis sequentes retardantur ab anterioribus in quas incurrunt; (per *leges motuum*). Accedit, quod magna corpora ut plurimum sint infirma, tum in illis observatur *mollities & laxitas, pulsus debilis*; licet id de omnibus prædicari nequeat, cum præcos Germanos & proceritate laboribusque perferendis excelluisse constet, quos septentrionales adhuc imitantur populi. Nam *fibræ* quo magis tenduntur, eo teneriores sunt, in quo tensionis statu maxima earum *elasticitatis* pars perit: hinc corpora illa ad sanguinis *nimiam* copiam augendam, stagnationes, obstructions, & indurationes viscerum, imprimis pulmonum, cum difficilius sanguis per *pulmones* progrediens in minimis subsistat vasculis, disposita sunt. Hac *stagnatione* autem fit, ut secedentes solidæ & crassiores partes procedente

dente tempore in majorem concrecant molem. Habeo consentientem *illustr. Hoffmannum*, qui in epistola ad dissertationem de proceritate corporis ejusque causis & effectibus pag. 38. Id non negandum, inquit, *celsa & magna ejusmodi corpora ob remotus nimis a vitæ fonte extremas partes, & longius hinc simulque ægrius consociendum sanguinis adscendentem regressum morbis ex lentiori circuitu, & stagnatione oriundis, ut polyposis in vasorum alveis concretionibus, phthisi, aliisque, ex facili patere, nonnunquam etiam agilitate ac virium diuturno robore, minus pollere, quam humiliora.* Ipsa hoc quoque docet experientia, plurima enim ejusmodi corpora vel *phthisi* vel *polypis* interemta, attenta in vita & post mortem quemvis convincit observatio. Quare cum *Celfo* sic mentem induco meam, *longam staturam, ut in juventute decoram, sic matura senectute conjici, vid. libr. 2. cap. 1.*

XX.

Neque minus etiam *molesta corporibus, sanguinis quantitas* viam ad polypi generationem pandit. Propter *nimiam* enim fluidorum resistentiam actio fit inæqualis reactioni, fibræque solidæ in statu tensionis nimis detentæ elaterem amittunt, motibusque crebro exercitio acquisitis adfuefiunt, quamvis quidem uti *Lancisus* tradit *lib. de aneurysmatibus prop. 36. p. 122. quo major sit & fervidior moles fluentis liquidi, eo copiosiores quoque & validiores sint partes, quæ ad instar solidi elaterii & cunei fibras distendant; distensione tamen efficiunt, ut fibræ nimis relaxentur & in sanguine fiant visciditas, pallor, inmeabilitas, in vasis obstructions, concretiones, tumor albus, impeditæ secretiones, defectus subtiliorum & minimorum canalium coactus*, conf. *Boerhaavius de cognoscendis & curandis morbis aphor. 72.* Unde propter progressum sanguinis retardatum intima ejus partium mixtio & divisio in globulos deficit minimos, *nimiamque* particularum terrearum cohesione sanguis immobilior, & se & excretiones redduntur segniores, conf. *illustr. Hoffmanni medic. system. tom. 2. part. 3. c. 8. §. 8. & 9.* Hinc propter retardatum solidorum & fluidorum motum solidiores partes secedentes ob specificam eum solidis gravitatem firmiter coherant. Quare *Albinus* inter causas polypi procatarticas refert frequentes hæmorrhagias & crebrius infestantem coryzam, cum laxiores fiant non nullæ circa easdem partes fibræ, cum vasculis quibusdam sanguineis. Hinc *recedere, dicit, vasorum poros a figura quam longissime, & ob violentam extensionem transmittere omnis generis humores, ut modo carnem, modo cartilaginem constituent.* Vid. *diss. de polypis §. 21. p. 21.*

§. XXI.

Ipsi quoque vasorum obstructio in plethoricis aliisque ad polypi generationem confert, id quod confirmat experimentum a Lancisio in cane vivo institutum. Arteriam enim unam iliacam cerato filo constrinxit, in qua post 15. aut 20. dies secata, invenit expositam polyposam concretionem citra ligamen, vid. libr. de aneurysmatibus propos. 38. p. 124. Per compressionem enim non tantum sanguinis cunus per illam arteriam præpeditur, ad alia loca magis regurgitans, (per leges hydraulicas) sed per morbosam stagnantis liquidi repercussionem fit ut, quemadmodum laudatus vir sub initio propositionis hujus refert, tenaciores quedam cruoris partes, cum minus ad reflexionem sint mobiles agglomerari invicem, paulatimque lateribus arteriæ adherere incipiunt; donec plenior ex novo affluxu facta moles consimilium particularum fila referentium, in densum & fibrosi speciem exhibens corpus, quod polyposum dicimus, coalescit. Itaque sanguis quo magis excedit copia & temperie, eo citius & certius disponitur ad concreta polyposa. Sanguis enim viscidus difficilius per vasa progreditur, ejusque partes ob majorem contactus lineam arctius coherentes solidis partibus facile adherent; nam deficiente validiori impulsu illustris Hoffmannus diss. de morte subita præcavenda §. 15. ait, sanguinis particule viscidiores facile hinc inde hærent asperitate sua venarum & arteriarum lateribus adlabentes, quo fit, ut secedente paulatim fluido in solidam plane figuram indurescant in fibrillas, membranaceasque moles, ubi incrementum sumserunt, coalescentes. Quum igitur fluida & solida ea lege connexa sint, ut pro partium corporis ad motus dispositione secundum leges mechanicas & hydraulicas determinati quoque fiant motus, (quod motuum exercitium medici functiones corporis dicunt:) conf. Boerhaavius instit. medic. p. 7. respiciendum semper est in polypi generatione ad solidorum structuram, fluidorum texturam, eorumque intimum nexum. Ita quoque judicat Lancisius libr. de aneurysmatibus propos. 38. pag. 124. In humanis, inquit, corporibus aegritudine aliqua tentari ceptis res aliter potest evenire, nimirum ut vitium constrictionis canalibus illico jungatur cum vitio fluidi ad stagnandum apti, unde polyposa concretio, que tibi culpa non accideret, vitio fluidi acceleretur.

§. XXII.

Nihil vero magis corpori offensas parit, & ad præmaturam mortem disponit, quam frigidus potus subito in corpus sudans admissus, de quo Galenus lib. de sanitate tuenda refert, quod spirandi difficultatem & tussim inducat, invalidet cerebrum, ac fluxiones inde concitet, ventriculum inbecillum reddat, & nervos languidos lædat, id quod phthisi, hæctica, pleu-

pleuritide, mellis inprimis tempore laborantes satis superque testantur; frigus enim aut calor, quemadmodum Celsus loquitur lib. 1. c. 10. pag. 43. minime tuta sunt, ubi subita insuetis sunt, nam frigus lateris dolores aliaque vitia excitat. Dum vero calorem sanguini subtrahit, refrigerat, & in coagulum non redigit solum, sistendo sanguinis motum, quo in fluiditate conservatur, sed præcipitando etiam partes gelatinosas & terretres, obstructions, indurationes vasorum, inflammationes, polyposas concreta efficit, quas in sanguine recenti fieri, jucunde sæpius conspiciamus, si fibrosa & ponderosa pars tota fere ex aqua gelatinoso sanguine & copioso tincta, aqua frigida præcipitatur; quod si in corpore vivo accidit, spasmo, quem frigus efficit, in durum ac compactum redigitur concretum. Nam uti Hippocrates libr. de liquidorum usu affirmat, frigida convulsiones, tensiones, rigores febriles inducunt, & Celsus lib. 2. c. 1. p. 48. Frigus modo distensionem modo rigorem infert, illud σπασμὸς hoc τένταρος græce nominatur. Inter alios tristes, quos Marcellus Donatus histor. mirabil. libr. 4. cap. 6 de aquæ frigidæ potu mortuis recenset casus, referenda erit supra §. 3. sub initio nota adducta observatio; nec non illustr. Hoffmannus med. system. tom. 2. part. 2. c. 10. §. 5. mentionem facit cujusdam juvenis generosi, qui post saltationem vehementem hauriens cerevisiam frigidam, cordis palpitatione per multos annos & tandem peripneumonia afflictus obiit. Facta ab ipso post mortem sectione ingentis magnitudinis polypus in arteria pulmonali repertus est. Hinc multis ejusmodi observationibus experientissimus ille vir convictus, l. cit. inquit, polyporum generationes qui magnos & fere insanabiles chronicos morbos efficiant, meo quidem judicio vix ab alia causa rectius, quam a frigido potu celerius in corpus sudans ac calefactum admissio deduci, possunt. Polypos in senis, nimia frigoris vi extincti, dextro cordis thalamo & vena cava inferiori recensent acta medicorum Berolinensium vol. 9. p. 58.

§. XXIII.

Naturæ quoque inimica sunt acida excessiva, quæ non partes solum solidas constringendo corpus ad spasmos disponunt, se- & excretiones impediunt, verum etiam præcipitando oleosas partes chyli, sanguinis elaborationem prohibent, corpora polypis inprimis intestinorum generandis obnoxia reddunt, quales supra annotatione ad §. 12. descripti sunt. Celerem enim & subtilem admodum esse acidorum in corporibus operationem, nos docet experientia eorum, qui fontanellas in artubus gerentes, mox ab assumtis acidis persentiunt dolores, nec non a matricum lacte, si acidis valde delectantur, in infantibus oriuntur tormina; conf. illustr. Hoffmanni med. system. tom. 2. part. 3. §. 14. in scholio. Propter coagulum vero, quod sanguini per acida inducitur, (vid. ejus med. system.

system. tom. 3. sect. 1. cap. 13. §. 12.) vasorum obstructions & infarctus fiunt, sanguinisque fibrosæ partes cum terrestribus concretescentes ejusmodi concrementum fibrosam constituunt. Hinc *illustris Præses med. system. tom. 2. part. 3. cap. 3. §. 12.* Cavendum, inquit, ab acidis intemperantius assumtis, eo quod hæc ipsa motibus vitalibus, progressivis, secretoriis & excretoriis admodum sint adversa, humores coagulent, polyposas & calculosas concretiones inducant, visceraque infarciunt. Quemadmodum vero biliosis, nisi excedat acidum, ad refrenandum nimium calorem medicamentum existit, dum particulas sulphureas figit, & uti *Celsus ait l. c. refrigerat*, eo majus ex adverso melancholicis & pituitosis ad polypi generationem dispositis damnum infert, in quibus acidum terreis non austeram solum acquirunt naturam, sed ob tardiozem etiam motum & majorem contactus lineam gelatinosæ ac terrestres sanguinis particule citius & arctius coherent, conf. *dissert. sub præsidio ill. Hoffmanni habitam de diætæ vitio multorum morborum causa §. 26. pag. 23.*

§. XXIV.

Eodem fere modo operantur spirituosæ, ut spiritus adusti, qui eo magis nocent, quo copiosius ingeruntur. Fibras enim strictas nimis reddunt, sanguinem lymphamque, humidum dissipando, inspissant, & coagulando prohibent sanguinis elaborationem, si jejuno inprimis ac matutino tempore hauriantur; quum subitam partibus solidis & fluidis inducant mutationem, & efficiant, ut sanguis potius in concrementum aliquod abeat filamentosum, quam priori mixtioni, qua in continuo motu ac fluiditate detinebatur, restituatur. Hinc disponit corpora ad hepatis aliorumque viscerum obstructionem, polypos, asthma, hydropem, cachexiam, phthisin, hæcticam &c. Refertur hic meretur supra §. 13. allegatus casus juvenis cujusdam, in quo post frigus, mœrorem, & super ingestum spiritum vini, concretiones ortas fuisse dictum fuit. Ill. quoque *Hoffmannus* historiam viri asthmate spasmodico hydropico laborantis, ejusque ortum a vita ordinata, nimioque liquorum spirituosorum, inprimis spiritus vini potu & hinc factis non visceram obstructione solum, sed fibrosis etiam concrementis in ventriculo cordis dextro & arteria pulmonali exhibet, *med. consult. part. 8. dec. 3. cas. 4. p. 193. 194.*

§. XXV.

Inter animi affectus terrorem inprimis, timorem, ac mœsticiam, de quibus *Sanctorius in medicina statica pag. 215. aphor. 2.* refert, his perspirare levius, ponderosius vero relinqui, & *aphor. 7. pag. 217.* iisdem affectibus facile membra humore referta divescere, ad polypi generationem præcipue conferre, & ratio & experientia abunde testantur. Ea enim quum

quum sit harmonia animæ & corporis, ut ad mentis determinationem sequantur certi in corpore motus, & pro statu corporis repræsentationes in mente fiant: in animi affectibus seu confusa rerum repræsentatione ordinati producuntur motus, qui differunt pro corporum & affectuum diversitate, conf. *illustr. Hoffmanni medic. system. tom. 2. part. 1. cap. 4. §. 15. ejusque scholion & part. 2. cap. 1. §. 2.* ad finem usque capitis. Ita in terrore, in quo propter spasmus sanguis a peripheria ad centrum pellitur, non se & excretiones solum sufflaminantur, ad interiora magis vergentes, sed partibus etiam solidis debilitas inducitur; ut omnis generis transmittant humores. Hinc fit, ut sanguis spissus ac turbidus magis reddatur, partes non intime misceantur, solidioresque & ponderosiores præcipitentur, quæ fluidorum motu temporis successu indurum concretescent corpus. Quare *ill. Præses diss. de subita morte præcavenda §. 15. pag. 25. in confesso est*, inquit, fieri hoc malum & prognerari quam maxime in quibusdam animi affectibus diuturnis, nempe a tristitia, metu, mœrore & luctu. Polypos in liges in præcordiis duorum, quos improvisus coeculit timor, bis observavit *Malpighius*, meminitque agrum, alioquin roburum, ex timore in pulsus inequalitatem, ejusque obscuritatem præcipue in sinistro carpo incidisse absque febre, & recurrente respirandi difficultate insigni, sed brevi tandem per sputa quandoque rubri sanguinis portionem, quandoque copiosa alba quadam frustula veluti polypos excrevisse, & postremo turgentibus superioribus ex coercita sanguinis copia suffocatum interiisse. *Riverius quoque cent. 4. observ. 21. recenset casum domini de Becheran*, qui, cum graviore terrore subito afficeretur, de summis conquestus est cordis palpitationibus, spirandi difficultate, pullu intermitente & inæquali, donec paulo post suffocatione interit. Facta post ejus mortem sectione cor cum vasis majoribus oppleta fuere, & in sinistro cordis ventriculo inventæ sunt caruncule rotundæ substantiam pulmonis emulantes, quarum major ad avellane molens accedebat & arteria aortæ ostium præcludebat; unde pulsationis defectum, *Riverius loc. cit. ait*, in arteriis contigisse existimo. Illas autem carunculas genitas fuisse puto a sanguine redundante, quem calor insignis ventriculi sinistri excoxerat, & in hujusmodi substantiam commutaverat.

§. XXVI.

Diætæ jam causæ eo majores corpori inferunt noxas, si conjunctim subitam partibus solidis & fluidis inducant mutationem, inprimis vero accedente sedentario vitæ genere & profundioribus cogitationibus, de quo statu excellentissimus vir *J. H. Schulzius diss. de polyposi concretionibus variorum morborum in pectore causis §. 6.* refert quod compresso corpore sedentes adeo nonnunquam affixi speculationibus suis hærent, ut vix respirandi, in physico sensu, satisfacere officio audeant, donec quasi ad se redon-

tes, una alteraque profundiori, pleniorique respiratione damnum utcumque refarcitur. Hic sanguis spissus ac ponderosus fit, motus solidorum vel elasticus nimis vel imminutus, obstructions, secessiones fibrosarum sanguinis partium, pathemata hypochondriaca & hysterica ortum ducunt. De exercitio enim animi *Sanctorius* inquit, *med. stat. aphor. 19. p. 189.* quod velocem senectutem efficiat, mortem prematuram minetur, & quod citius ex philosophis moriantur exercitati, quam non exercitati. Ita quoque sentit *illustr. Praeses* quando in *dissert. de morte subita praecavenda §. 14. pag. 25.* affirmat, ob vitam sedentariam otiosamque & somnum copiosorem retardari sanguinis motum, viscidiores partes facilius secedere atque coalescere.

XXVII.

Inter causas praeternaturales refero mensium immo haemorrhoidum suppressionem, febres malignas, luem veneream, inflammationem ut in pleuritide, a quibus sanguinem turbari tanquam a fermento quodam peregrino *Albinus* *diss. de polypis thes. 7.* affirmat; addo calculum, spasmus pectoris, ut in asthma spasmodico, peripneumoniam, phthisin, imprudentem adstringentium in febribus & haemoptysi usum. Ad mensium & haemorrhoidum quod attinet suppressionem, ab illa polypum generari mirum non est, cum propter impeditam sanguinis per uterum & inferiores partes circulationem sanguis majori copia ad cor & pulmones tendens, distendendo fibras nimis relaxet. Hinc sanguinis motus inaequalis, stagnationes atque stases oriuntur, & propter tardiores circulationis sanguinis non solum spissus redditur, sed ponderosiores ejus partes a reliquis facile secedunt, quae alternante in his subjectis spastico & relaxatorio motu in densum aliquod compinguntur corpus; unde qui, ad thoracem regurgitat sanguis, cor & pulmones opprimit, syncopen, cordis palpitationem, polypos, asthma, pectoris angustiam, ejusque hydropem, producit, vid. *illustris Hoffmanni med. system. tom. 3. sect. 1. c. 9. §. 5. p. 189.* qui *dissert. de generatione mortis in morbis §. 17.* refert casum virginis tenerae constitutionis octodecim annorum, quae ex defectu mensium diu respirandi difficultate laborans, praeter omnem opinionem enormem sanguinis profusionem cum tussi ex pulmonibus, aliquot reiteratis vicibus passa est, supervenientibus frustulis fibroso-membranaceis, instar polypi, quas ex ore extraxerunt ultra quatuor uncias pendentes, & paulo post, consumtis omnibus penitus viribus obiit. Duo quoque virginum exempla adducit *Malpighius* *dissert. de polypo cordis*, in quibus ob defectum menstruarum purgationum, non glandularum solum obstructionem, sed polyporum quoque concretionem ortas fuisse testatur. De polypo & phthisi a subitanea mensium suppressione, vid. observatio in *diss. sub praesidio excellent. viri M. Alberti de polypo cordis habita §. 3. pag. 10.*

pag. 10. De polypo ex haemorrhoidum suppressione conf. acta medicor. Berol. vol. 10. obs. 1.

§. XXVIII.

In lue venerea aliisque morbis ex pravo contactu genitis, ut in febribus putridis, scorbuto, peste, lympham mucida non ita solum subeundis apta redditur, & in partibus praecipue exsanguibus, ut glandulis, ossibus, cartilaginibus, &c. excitat erosiones; sed venenosum ejus miasmam sanguinis massam inficit, & succos quasi fermentantes ad putredinem disponit, ulcera efficit, mixtionem penitus destruit, & ut *Malpighius* *diss. de polypo cordis, halitus*, inquit, *ex corruptis viscerum fermentis sanguini miscentur, qui perturbata ejusdem compage, vel novam solutionem, & attritionem sanguinearum particularum pariunt, tollendo nexum quosdam, quibus minima albarum frustula suspenduntur, & dissimilibus associantur, vel quasi hamata corpora dispersas fibras ita neclunt, ut in exiguum plexum vel racemum colligatae praecipitentur, & dum reliquae sanguineae massae adhuc fluentis motu transferuntur, rationi consonum est, de facili angulis, & irregularibus eminentiis ventriculorum & auricularum cordis, vel vasorum diramationibus irretiri, ibique reliquis sanguinis assiduo impetu densari, ut in inflammationibus accidit.* *Riolanus* in *enchirid. anatom. lib. 2. cap. 27.* refert, se aliquoties observasse in febribus malignis ardentibus concretum sanguinis intra venas instar medullae sambucinae, similemque fere recenset *S. Pauli digress. de febribus malignis §. 80.* Praeter Severinum, qui in lue venerea affectis polypum generari jam testatur, *Harderus* *obs. anat. pract. 57.* refert juvenis histariam, in quo post infectionem veneream polypi generationem animadvertit *Sponius*. *Bonetus* demum *anat. pract. tom. 2. lib. 4. sect. 9. de lue venerea pag. 448.* refert, Nicolaum Massam plures homines mortuos in hospitalibus secuisse, qui viventes morbo venereo laborabant, in quibus vena per universum corpus plena erat pituitosa materia alba: quae pituita in quantitate longe superabat sanguinem. *Jo. Baptista Denis* in *ephemerid. eruditorum*, referente *Boneto* *anat. pract. lib. 2. sect. 8. in additamentis observ. 1. p. 841.* Cum plurimorum, inquit, scorbuto defunctorum ante biennium vel triennium, tum in nosodochio, dicto l'hotel Dieu, tum in eo quod a *S. Ludovico* nomen obtinet, dissectioni praesuerim; id semper observavi, ipsos semper gestasse sanguinis concreti frusta insignia, aut in cordis ventriculis, aut saltem in majoribus vasibus per universum corpus sparsis.

XXIX.

Observatur quoque polypus in calculosis, in quibus ratio generationis possibilitatem evincit, actualitatem vero experientia. Propter spasmus *Disput. Medico-Pract. Tom. II.* R r r r enim,

enim, quo vel partes, in quibus calculi hærent, vel reliquæ ob congestum nervorum detinentur, non solum fibrarum relaxatio & nimius humorum ad debilitatas partes affluxus fit, sed propter læsionem continui, quam calculi sæpius solidis inducunt partibus, facile excrecentia quædam carnea producit, in quibus præcipue caro fungosa luxuriat. Sanguis quoque viscidus terrestribus magis abundans ac gelatinosis particulis, accedente, qui calculum comitatur, spastica fibrosarum partium crispatura, ad superiores corporis partes majori copia propellitur, qui vasa dilatando nimis, imminuit elaterem, efficitque, ut propter tardiorum motum solidiores secedentes partes temporis successu concrecant. De generatione polypi in vesica, cujus extremitati superiori calculus adhæsit, conf. *E. N. C. dec. I. anno 6. obs. 160. Bonetus quoque anat. pract. tom. 2. lib. 4. sect. 10. observ. I §. 3. p. 456. se vidisse refert in vena cava adolescentis 17. annorum, qui dum viveret, calculo vesicæ laboravit, corpora alba pituitosa, seu fibrosa cavitatem ejus fere repleverunt.*

XXX

Per spasimum pectoris quemadmodum in asthmate spasmodico & hypochondriaco contingit, impeditum sanguinis circuitum & stagnationem ejus in cordis ventriculis partes solidescens ita comprimuntur, ut fluida parte per auricularum poros transudante, hydrops pectoris oriatur, & remanentibus partibus crassioribus & solidioribus, polypus generetur, conf. *illustr. Hoffmanni med. consultat. tom. 1. sect. 1. cas. 191. de asthmate spasmodico & hypochondriaco p. 419. qui tom. 1. etiam sect. 2. cas. 86. eleganter, ut omnia, explicat polypi in asthmate flatulento generationem, quando p. 390. ait, etenim in his morbis temporis diuturnitate ex stagnante, & magis coagulato cruore in corde pariter atque pulmonibus polyposa concretiones generari solent, quæ dum in dies majora sumunt incrementa, liberum denique & ad vitam conservandam summo necessarium humorum circuitum remorantur; & hinc inducendo asthmata convulsiva & præfocanti, aut plane pectoris hydropi per quam sunt opportuna.*

§. XXXI.

Qui in hæmoptysi ad pulmones congeritur sanguis, ibique stagnat, causa quoque exiit generationis polypi. Sanguis enim, qui crassioribus & heterogeneis particulis refertus, propter stagnationem in vasculis canales minimos permeare, & in pulmonibus carminationem subire nequit, regurgitat, & in vasis, quæ nimis opplet, ob tardiorum motum stagnat. Hinc propter defectum intimæ mixtionis, leviter cohærentes particule ponderosiores maxime secedunt, & præterfluentium similium contiguitate in fibrosam compinguntur corpus, inprimis in vasis, quæ plus cum

sum sinistro quam dextro cordis ventriculo communicant, conf. *illustr. Hoffmanni medic. system. tom. 4. part. 2. sect. 1. cap. 2. §. 16. pag. 38. De polypo, quem fecatum corpus in arteria pulmonali monstravit digitum longum & calamum crassum, in juvene hæmoptico 17. annorum temperamenti cholericæ sanguinei leviter melancholici, qui hæmoptysi cum labe pulmonum laborans, post febrem hecticam cum vomitibus & alvi fluxu bilioso stipatim obiit, vid. illustr. Hoffmanni medic. consult. tom. 1. sect. 2. cas. 73. pag. 340. Bonetus quoque anatom. pract. tom. 1. libr. 2. sect. 5. de sputo sanguinis pag. 654. recenset sectionem cadaveris hæmoptici a Sylvio & ipso in nolocomio Leideni 1664. administratam, in cujus cordis utroque ventriculo deprehenderunt materiam crassam, fibrosam, quasi carneam, polypum vulgo dicunt, quæ in omnia vasa extendebatur in cor exorta: præcipue vero ex jugulari sinistra eduxerunt tres spithamas longitudine superantem. Erat autem illa materia in ipsis cordis ventriculis crassitie insigni, cui multum grumosæ sanguinis adharebat, annexa cordis carneis fibræ, easque suis fibrillis amplectens. In medio continebat sanguinem grumosum, videbaturque minuscula vasa habere. Interim non nego; sed cum Willifio, Wepfero, Malpighio, judico, polypos etiam, qui in angustiis pulmonum hærent, causam sæpius dispnæ, inflammationis, ut in pleuritide, peripneumonia esse, & a violenta vasorum distensione, *αίμασις* & *διαίρεσις* vasorum fieri.*

§. XXXII.

Solent etiam in inflammationibus, ut in pleuritide & peripneumonia, propter stagnationem sanguinis, ad coagulandum maxime apti, in vasculis & congestionem ejus ad cor & pulmones polypi generari; nam uti Malpighius *diss. de polypo cordis in mutationibus*, ait, *νόσος* aquilonaribus pleuritides ultra febrem acutam sunt polyposa concretiones in pulmonibus, ut ex cadaveribus, & extracto sanguine patet. Hanc sanguinis ad coagulandum in pleuriticis affectibus diathesin, advertere etiam licuit Willifio, qui *libr. de febribus cap. 11. pag. 130. solent pleuritici non nulli, inquit, cum dolores evanuerunt, de insigni gravamine & pondere circa cordis regionem defixo queri: cumque ex hujusmodi affectibus abeuntium cadavera aperuimus, in cordis sinibus & vasorum circum circa cavitatibus sanguinem in frustula & glomeros oblongos concrevisse vidimus. Hinc Sydenhamus *κατ' ἐξοχήν* sanguinem copiosum & spissum in venis dicit pleuriticum. Malpighius quoque *dissert. de polypo cordis* affirmat, pleuriticorum cadavera non in præcordiis tantum, sed in hepate & venoso genere copiose continere frustula alba. Itaque cum inflammatione pleuriticorum sanguinem in frustula densa ac fibrosa abire dictum jam sit: dubitandum non est, quin idem in inflammatione, quæ ipsam pulmonum substantiam infestat, fiat. Præter Malpighium enim, qui polypos sæpius a pe-*

ripneumonia induci contendit, *illustris quoque Hoffmannus med. system. tom. 4. part. 1. cap. 6. obs. 1. p. 438.* & in *dissert. sub præsidio ejus habita de peripneumonia §. 9.* recenset historiam juvenis cujusdam temperamenti sanguineo-cholerici, annorum 26., peripneumonia ob omifam venæ sectionem mortui, in cujus thoracis cavitate pulmones lance examinati pendebant §. pondo eorumque vesiculæ apparebant crassa & rubicunda substantia infarctæ. In arteria & vena pulmonari deprehendebantur polyposæ concreciones, quæ cordis auricularumque trabibus connexæ plus quam duarum unciarum pondus habuerunt. Ex qua observatione illustris vir in *epicrisi* collegit, primo *crassam sanguinis substantiam firmissime poris & tubulis, pulmonum impingi, & ita tumorem durum, qui omnium symptomatum succedentium causa fuit, effici: deinde etiam probabile admodum esse, polyposam substantiam ex crassiori sanguinis parte concretam, & in pulmonalibus vasis hærentem, multum ad generationem hujus affectus contulisse.* Bonetus etiam *anatom. præct. tom. 1. libr. 2. sect. 4. in additamentis ad appendicem de pectoris, laterum & dorsi dolore refert ex Conr. Peieri exercitat. anat. casum sexagenarii, qui pleuritide in peripneumonia mutata obiit. Facta cadaveris sectione, observati sunt in corde magni & tenaces polypi adipis frustra mentientes: quos, uti Peierus inquit, exercit. anat. med. 15. egro adhuc vivente genitos fuisse judico, quia ultimis diebus pulsus debilis, inequalis admodum suberrasse dicitur. Nam Kerckringio nondum assentior, neganti polypos vivente & pulsante corde generari.*

§. XXXIII.

Phthificos polyporum generationi, quam maxime obnoxios esse sequentia sunt, quæ nos convincunt. Deprehendimus in eorum pulmonibus indurationes, scirrhusitates, ulcera, tubercula, de quibus *Hippokratem* disseruisse *Zacut. Lusitanus præxi admirab. lib. 1. observ. 103.* refert. Hæc causantur obstructa nimia pulmonum vascula, quæ vesiculas pulmonales, tum bronchiales ramos, occludunt; hinc ob majorem resistentiam & pondus aer pulmones dilatari nequit, sed liber sanguinis per pulmones progressus impeditur, vasorum obstructions ac oppletiones, & cum illis anxietas & difficilis respiratio augentur, sanguisque ad cor regurgitans tardius in ductibus venosis movetur. Inprimis vero cordis thalamos & vasa pulmonalia, nimis opplet, unde sanguis chylosus, qui turbidus, spissus & fibrosus est, propter continuum chyli ex ductu thoracico in venam subclaviam & cavam, affluxum, & impeditam sanguinis per pulmonum vascula transpressionem, qua intime miscetur, & accedente æthere elasticus & fluidior magis redditur, stagnatione vel motu tardiori dimittit partes ponderosiores & solidiores. Præcipue vero hoc contingit in infirmis corporibus, maxime vero si celsa existant, qui

qui non congestionibus solum ad pectus, sed stagnationibus etiam in pulmonibus & phthisi, propter adductas §. 19. causas, valde obnoxii sunt, in quibus post mortem ut plurimum offenduntur infarctus pulmonum abscessus, in corde vero & vasis majoribus polyposæ concreciones. De frustulis adipolis oblongis lumbricorum instar in corde phthifici, conf. *Barthol. histor. anat. rarior. cent. 5. hist. 7. & M. N. C. D. 2. a. 5. obs. 65.* De pituitosis concrecionibus in juvenis annorum 13. phthisi mortui ventriculo cordis sinistro, cujus fundo mediantibus radicibus annexus, & in aortam ad novem circiter pollices transversos porrectus erat, vid. *Bonetus anat. præct. tom. 5. lib. 2. sect. 7. in additamentis observ. 23.* Idem hoc confirmat *obs. 14. de polypis ingentibus in phthifici corde repertis, qui ventriculum cordis sinistrum & vasa pulmonalia opplerant, & ex ventriculo cordis dextro in venam cavam transientes, in introitu venæ cavæ in hepar, constituerunt appendicem immanis cujusdam polypi, qui crassitie totam fere venæ amplitudinem occupabat, & qui jecur sub ingrediendo, in duos ramos dividebatur, quorum crassior in venam portæ sese insinuabat, alter vero tenuior & in plures ramulos fissus, venæ cavæ ramificationes subintrabat, eademque crassitie tendebat in venam cavam ascendentem, & transmittibat ramificationes in venas subclavias, jugulares, vertebrales ad cerebrum usque. Uterius *obs. 46.* refert polypos duriores in puella 7. annorum phthisi mortuæ ventriculo cordis sinistro repertos, qui, non spurii aut ex sanguinis grumis concreti, sed candidissimi & fibræ tenacissimè densissime contextis compositi erant, & diuturna maceratione nullo modo dissolvi & cultri acie vix dividi poterant. Ex qua observatione *Chr. Vaterus* collegit, propter impeditum & difficilem sanguinis per coalitum pulmonum progressum diuturnosque impulsus & concussiones, partes gelatinosas & fibrosas tandem in sinibus cordis ita congregatos & in polypos istos mutatos fuisse, quemadmodum e sola pilorum varia contorsione & conqassatione, interveniente quodam glutine, chartam, pannum, aliaque fieri videmus. Demum idem *obs. 49.* monet, se in viro 38. annorum phthisi defuncto vidisse in ventriculis cordis corpora polyposa, subrubra, tenacissima, extremitatibus suis ibi furcatis tanquam radicibus, eorumque ventriculorum apicibus implantata. Quam vero phthifici fere omnes demum hectici fiant, ab ipso calore in hectica produci possunt polypi; constat enim causam hujus morbi esse humorem putridum & corruptum, qui quemadmodum *illustr. Hoffmannus* monet *med. system. tom. 4. part. 1. sect. 2. cap. 13. de febribus lentis & hectis §. 3. p. 555. temperate & naturali sanguinis & humorum vitalium mixtionem penitus est adversus, eandemque intestino alieno motu turbat, immutat, atque dissolvit, experientia id confirmante; sanguis enim ex vena hectici emissus post aliquam moram conspiciendam præbet separatam a reliquis partibus gelatinosam substantiam, instar tunice. De polypis in hectici chronici utroque cordis sinu conf. *act. med. Berol. vol. 9. p. 54.***

§. XXXIV.

Incauto *adstringentium* in *hæmoptysi* & *febris* usu, polypos nonnunquam ortum duxisse, aliquoties *Illustris Hoffmannus* observavit. Stypticis enim coagulatur sanguis, vasorum diametri constringuntur, obstructions & pulmonum infarctus fiunt, & propter impeditum sanguinis per pulmones progressum, nimiamque vasorum pulmonalium & cordis oppletionem polypus tandem generatur. Quantum enim detrimenti afferant styptica in hæmoptysi, *illustr. Hoffmannus* docet *medic. consult. Tom. I. Sect. II. cas. 9. de phthisi ex hæmoptysi*. Nec mirum est si idem in febris contingat. Febres enim suppressas imprudenti *corticis peruviani* usu caussari totalem sæpius mensium suppressionem, hydropem, pathemata hypochondriaca, febrem lentam, multis & variis exemplis comprobavit *illustr. Præses in medic. consultatoria*. De febre a magna corporis refrigeratione post toleratam febrem, ac inde prohibita corporis transpiratione laudatus vir egit *med. consult. Tom. I. Sect. II. cas. 89. pag. 406. 407.* De febre a concretionem pituitosa, polypis & mucosa pituita in cordis sinubus, conf. *Boneti anat. pract. Tom. II. Lib. IV. Sect. I. de febris observ. 2. §. 2. 3. 4.*

§. XXXV.

Quid *venena & medicamenta venenosa*, quorum magna pars descripta jam est in *diff. sub præsidio excellent. viri J. H. Schulzii* habita, quæ inferibitur *mors in olla*, ad polypi generationem conferant, videndum erit. Inter ea autem refero omnia, quæ spiculis acidis salinis, subtilissimis & corrosivis solidorum structuram & fluidorum invertunt texturam, ut globuli sanguinei a spherica recedentes figura, constituent diverfi generis acidi, alcalini, volatilis, fixi genera, & existant ob acrimoniam acuti nimis, vel flexiles, & concrecentes aucto eorundem contactu, ac tenaces ob arctiorem partium cohæsiorem. Inprimis vero hic referendum duco, *viperarum ictum*, quo sanguis coagulatur, quemadmodum id *Mangetus* in *bibliothec. anat. additament. ad dissert. Malpighii de polypo cordis Tom. I. pag. 963.* & *Bonetus anat. pract. Tom. II. L. IV. Sect. X. obs. 6. de morbis occultis chronicis veneno &c. in appendice pag. 465.* & in *addit. ad observ. I. pag. 464. nec non observ. 2. pag. 470.* docuerunt, & variis experimentis in vivis animalibus institutis comprobarunt. *Bonetus* anno 1683. capram majorem viperis irritatis mordendam exhibuit, quæ subortis, spumosa ac viscosa salivatione & dyspnœa, motibusque convulsivis agitata, cataleptica tandem & quasi toto corpore resoluta periit. De cujus sectione *libr. ante cit. pag. 472.* sequentia refert. *Aperto corpore præter alia, de quibus in sequentibus, reperiebamus sanguinem non tantum*

in grumos coactum, sed ejusdem particulas sibi invicem ita coherentes, ut in cordis ventriculis polypos admodum tenaces, valvularum tum sigmoidalium, tum tricuspidalium, variarumque caverularum in prædictis ventriculis excavatarum, imaginem apprime per externa referentes efformaret. Idem præterea sanguis e majoribus & minoribus venis in ramos ac ramulos distributus sine disruptione extrahi poterat, valvularum itidem omnium, tum jugularium venarum, dum aliarum figuram non minus accuratam exhibens, quam a cera preparata, ac eadem infusa illud effectum fuisset. De polypis in quibusdam a veneno repentine mortuis conf. *Thom. Barthol. act. med. Hassii. Vol. I. obs. 12. pag. 39. §. 1. & ephem. N. C. A. 3. observ. 153.*

§. XXXVI.

Explicatis jam causis non naturalibus, præternaturalibus, aliisque, quæ corpora præcipue ad polyporum disponunt generationem, reliquum est, ut *symptomata & effectus*, quos in corpore producant noxios & lethales, adhuc perscruter, quo eo magis ab iis nos præcavere discamus. Signa autem hujus affectus pathognomonica tria referuntur a *Bergero dissert. de polypo cordis §. 15. palpitatio cordis constans, aut saltem frequentior levi ex causa recurrens, dyspnœa, pulsus frequens, debilis, inequalis, & intermittens cum anxietate & lipothymia subinde junctis*. Per *palpitationem*, a græcis *παλμος καρδιάς* dictam, intelligo motum cordis convulsivum, quo cor ictibus sæpius repetitis e loco movetur, violentique motu ad pectus adigitur, consentientibus *illustr. Hoffmanno med. system. Tom. III. Sect. I. c. 13. p. 25. Bergero dissert. de palpitatione cordis §. 4. pag. 8. & Willisio in pharmac. ration. de cordis tremore pag. 166.* Hujus causa vel in solidorum vel fluidorum vitio querenda est, vel ad *Fernelii* mentem, quicquid vitalem facultatem quantitate, vel substantia, vel utraque gravat, dicitur palpitationis causa, *vid. l. 2. de morbis cognoscendis & curandis cap. 12.* Omnes fere melancholicos hoc symptomate affici, qui *cachexia* laborant, ut puellæ & qui aquam inter cutem incidunt, laudatus vir *l. c.* contendit, *polyposque* palpitationes frequentes producere, augere, immo immedicabiles reddere, testatur *illustr. Hoffmannus dissert. de palpitatione cordis §. 6. p. 9. nec non med. system. Tom. II. cap. 3. §. 22. in scholio p. 76.* De causis palpitationem producentibus conf. *Wedelii dissert. de palpitatione cordis, Bergeri dissert. de cordis palpitatione §. 6. p. 2. & Ch. Jo. Langii dissert. de eodem themate §. 21. Sylvii praxi medica lib. I. c. 35. Henricus Smetius l. 10. variorum aliquot observationum p. 537. electorem Fridericum III., in cujus corpore defuncto vidit polypos cordis, utrumque sinum opplentes, non nunquam cordis palpitatione rarius tamen, & quam contemnebat, utpote vetus vitium nec adeo molestum, laborasse affirmat; & p. 523. recenset mercatoris symptomata, qui in cordis dextro sinu continebat pituitosam concretionem, quando*

inquit, laborabat palpitatione cordis diuturna, ex qua $\text{\textcircled{S}}$ mortuum narrabat ejusmodi medicus, qui me ad sectionem adduxerat. Viventem enim non videram. De sexagenario, a palpitatione demortuo, ob aneurysma & polypum cordis, vid. Baglivus praxi med. lib. 2. pag. 229. De palpitatione cordis a corpore carneo & membranaceo auriculis cordis annexo, vid. Bonetus anatom. pract. Tom. I. lib. 2. Sect. VIII. observ. 7. pag. 820. $\text{\textcircled{S}}$ observ. 10. p. 821. Idem cordis palpitationem ob polypum in arteria aorta, & auriculæ cordis dextræ adnatum refert, observ. 12. pag. 822. Denique in additamentis obs. 1. p. 84. palpitationem cordis in scorbuticis a polypis recenset. Referunt quoque act. med. Berol. tremorem & palpitationem cordis intercurrentem & interpositam in illis, qui ex polypis cordis in hydrope devoluti sunt Vol. IX. pag. 31. Oritur autem palpitatione, utpote præfentes docent observationes, ab impedito sanguinis ad superiora adscensu, congestione ejus ad pectus & pulmones, nimiaque ventriculorum & auricularum cordis a fibrosis concretionibus & stagnante cruore oppletione, conf. illustr. Hoffmanni med. conf. Tom. I. Sect. II. cas. 92. pag. 424. Sanguis enim qui in motu constitutus, progredi nesciens cor nimis dilatat, ad parietes cordis allidit, quem cor ob elasticitatem expellere nititur, & eo vehementius subfilit ad moles in ejus cavitatibus contentas, quo propius obex liberum sanguinis circulum impediens obditus est ostio, eoque major semper exercetur vis, quo minor est fibrarum resistantia (per leges motuum). Hinc patet ratio, cur aperto vasorum ostio & restituto libere sanguinis circuitu cor palpitare desinat, rursusque incipiat motu corporis & adscensu acclivium & ad scalas, quibus sanguis velocius per pulmones & canales universi corporis agitur, ac pulsus magnitudine & celeritate increfcit; cur animi affectibus calidis ac spirituosis, de quibus Hippocrates de victus ratione in morbis refert, quod meraciores quicumque sint potus vinosi, aut austeriores palpitationem in corde $\text{\textcircled{S}}$ pulsationem in capite inducant reiteretur vid. illustr. Hoffmanni medic. system. Tom. III. sect. 1. cap. 12. §. 17. pag. 278. $\text{\textcircled{S}}$ cur sola corporis incurvatione vel capitis ad terram inclinatione, quoties impetit, cohiberi possit, vel pro vario in latus vel dextrum vel sinistrum decubitu exacerbetur, vel complacetur; conf. illustris Præses medic. system. Tom. III. sect. 1. cap. 17. §. 10. pag. 373. Idem afflictiones has valde molestas observavit in juvene, cui non licuit lateri dextro incumbere, ob spirandi difficultatem ab ingenti cordis auriculæ dextræ impactu polypo, metum suffocationis, & cordis tremorem; quæ vero rursus cessarunt mutato corporis in sinistrum latus situ. Ejusmodi observationem refert Bonetus anatom. pract. lib. 4. sect. 12. observ. 31. pag. 574. qui in viro febris acuta correpto vivente notavit, intensum calorem, tussim molestantem, difficultatem respirandi maximam: supra latera decumbere eger non poterat; minori autem incommodo supra dorsum decumbebat, verum sedens melius se habebat, faciliusque respirabat, & paulo post exsiccato observavit superficiem internam pericardii & cordis externam crusta

orusta albicante tectam, & polypofas concretiones. Nisi enim sanguinis circulo obex ponatur, ut nihilominus præterlabi possit, nullum subsequitur incommodum, quemadmodum id illustr. Hoffmannus med. system. Tom. IV. part. 1. sect. 2. cap. 6. de febribus pneumonicis experientia confirmat, quando in epicrifi ad observ. 1. pag. 440. Vidi, inquit, polypos ad ulna usque longitudinem per arteria aorta item vene cave truncum superiorem $\text{\textcircled{S}}$ inferiorem fuisse elongatos, sine ullo sanitatis detrimento atque periculo.

§. XXXVII.

A celeriori hac cordis agitatione arteriarum motus fit celerior. Nam, quemadmodum Fernelius l. cit. ait, cor si laborat inaequali intemperie, pulsus universos varie inaequales efficit. Intermittit maxime pulsus, si polypi & sanguis vasorum inprimis arteriosorum orificia ductulve occludentes, eorum constrictionem liberumque sanguinis per ea progressum impediunt, donec aperto ostio sanguinis circulo concedatur via & propter elasticitatem vasa in pristinum statum restituantur, sentiente ita Lancisio quando libr. de aneurysmatibus prop. 38. inquit, corpus polyposum arterie cavum plane obstruens rectam sanguini viam præcludit, ac proinde eo in loco circulationem intercipit, coacto fluido ad laterales vias capeffendas. Hinc saepe pulsus ex hac causa obliteratur in carpis, ut in Marchione Paulutio. Act. medic. Berolinenf. Vol. X. pag. 32. referunt omnes cordis polypis laborantes circa hydrope pectoris accessum pulsus habere irregularem & asphyxiam per certa pulsuum momenta. Asphyxiam in viro, qui integro die ante obitum sine pulsu jacebat, ab utroque cordis ventriculo corporibus adiposis obstructo Bonetus ex Welschii observ. recenset anat. pract. lib. 2. sect. 9. obs. 4. De pulsu intermittente a polypis conf. illustr. Hoffmannus medic. system. Tom. III. sect. 1. cap. 12. §. 12. pag. 274. & Riverius cent. 2. observ. 72. Vesalius de corporis humani fabrica lib. 1. c. 5. pulsus inæqualem & intermittentem ob cor instar uteri expansum a glandulosa & nigricante in sinistro cordis ventriculo carne ita describit: pulsus variis modis inæqualis erat $\text{\textcircled{S}}$ variis in homine, habitu utcumque ante mortem melancholico $\text{\textcircled{S}}$ admodum vigili, quique arteria contractionem manifeste ostendebat. Ita enim multis mensibus ante mortem (quum tamen alioquin velut sanus obambulet) pulsus, aut arteria contrahi visa fuit, ut trium aut quatuor pulsationum ictuumve intervallo contracta maneret, velutque expulsionem moliretur. Immo postremis vite septimanis ex novem ictuum intervallo tres tantum, aut due dilatationes arterie tactui subinde occurrerunt. De pulsuum inæqualitate a concretionem pituitosa in corde conf. Erasmus disput. 5. de febre putrida.

§. XXXVIII.

Refertur etiam inter signa polyporum compressio præcordiorum ob spasticam, quæ regioni pectoris inducitur, stricturam, & cum illa ut plurimum junctus dolor circa cor fixus. Benivenius l. c. narrat historiam mulieris nomine & genere claræ, quæ dolore cordis interdum vexabatur ob frustulum nigrioris carnis in sinu cordis sinistro hærens, qui demum ita increbuit, ut perpetuus fieret. Ex quo etiam sæpius deficiens vix recreari potuit, donec eo magis magisque invalescente e medio sublata est. Eundem etiam observavit illustr. Hoffmannus in serenissimo Holstatiæ principe, cui vivo ex his & reliquis symptomatibus polypum adesse prædixit, quod præfagium etiam sectio cadaveris confirmavit, dum in dextro cordis sinu duo polypi, & unus in sinistro & arteria aorta reperti sunt. Vid. medic. system. Tom. III. sect. 1. cap. 7. §. 43. Hinc §. 44. polypi initium, inquit, arguit compressio pectoris & fixus circa cor dolor, si vero jam incrementum cepit, præter hæc frequentius, vel levi de causa recurrit cordis palpitatio, pulsus miris modis inæqualis & varius est, sæpiusque notabilibus intervallis remittit.

§. XXXIX.

Dyspnœa, orthopnœa & asthma a fibrosis quoque concrementis vel in corde vel vasis majoribus oriuntur, facileque excitantur ab omnibus calidis, motu fortiori, animique affectibus. Conf. illustr. Hoffmann. med. system. Tom. III. sect. 1. c. 7. §. 44. pag. 153. Propter nimiam enim sanguinis ad pulmones congestionem, stagnationem ejus, immo infarctum pulmonum, sanguinis per venam pulmonalem prohibetur reditus, diametri venarum distenduntur, libera vesicularum aërearum expansio motusque diaphragmatis impeditur, & anxietas in præcordiis cum metu suffocationis oritur. De respiratione sensim deficiente in lenta morte extincta a polypo cordis ventriculos obsidente, conf. Bonetus anat. pract. libr. 2. sect. 1. observ. 95. De respiratione læsa a polypo vid. supra in §. 3. nota citatam Tulpium observationem. De respiratione difficillima ac laboriosa, qua adolescentula post tres dies obiit, a polypo cordis post morbillos accretis, & in arterias pneumonicas illapsis, conf. Willisus in pathologia spasmodica vindicata de affectionibus hysteriis & hypochondriacis pag. 6. Orthopnœam cum suffocationis periculo a polypo Henricus Smetius observavit. De asthma a corporibus pituitosis sive fibrosis in arteria aorta, quæ ulnæ longitudinem superaverant, vid. Wepferus exerc. de apoplexia anat. l. 2. c. 9. De asthma, & difficili a polypo respiratione vid. Bonetus anat. pract. Tom. I. libr. 2. sect. 1. in additamentis observ. 29. 32. De

De polypo cordis asthmatis causa conf. illustr. Hoffm. medic. consult. Tom. I. sect. 2. cas. 88. pag. 403. Notatu digna sunt viri hujus verba, quando dissert. de generatione mortis in morbis §. 14. Nos, inquit, ipsi testari possumus, quod aliquoties nobis contigerit occasio, asthmate suffocatorum cadavera dissectandi, ubi polypos in vasis pulmonum & cordis, nec non serum fetidum extravasatum in thoracis cavo deprehendimus. Doctor Grævius quoque medicus castrensis monente illustr. Præsidi diff. de asthma convulsivo in quinquaginta militibus, quos incidit, asthmate suffocatis semper invenit vel hydropem pectoris, vel polypos cordis ventriculos obsidentes.

§. XL.

Quum functiones corporis rite peragantur motu solidorum elastico æquali & fluidorum progressivo temperato: (per principia physiolog.) fit, ut mutato vel subistente plane solidorum motu, mutantur vel desinant quoque corporis functiones. Causa cessationis motuum in intercepta systole cordis & arteriarum quærenda est. Conf. illustr. Hoffmanni med. system. Tom. II. part. 1. lib. 2. sect. 1. c. 2. §. 12. Hinc non mirum, si a nimia cordis, imprimis vero auriculæ dextræ expansione, motus in corde & vasis majoribus vel plane vel ad tempus intercipitur, & lipothymia & σνκοπη oriuntur; si enim cor vasaque nimis dilatata sese constringere nequeant, fluida non propelluntur, sed in vasis stagnant. Recte itaque Fernelius de morbis cognosc. & curandis libr. 2. inter affectus hujus causas refert tumores præter naturam in corde vel pericardio, vermes, aliaque similia quæ vasa obstruunt, utpote quæ motum solidorum systalticum impediunt. Inter signa vero polypi præcipue commemorat illustris Hoffmannus med. system. Tom. III. sect. 1. cap. 7. §. 44. lipothymia frequentiam, sine causa evidente, vel a certo corporis decubitu proveniente. Animum a polypis sæpius deficientem observavit Benivenius. De syncope a corpore fibroso & pituitoso ulnæ longitudinem superante in arteria magna conf. observatio Wepferi apud Bonetum anat. pract. Tom. I. libr. 2. sect. 10. observ. 16. De syncope frequenti cum respiratione intercepta a polypo insignis crassitie in vena cava, qui vasis illius longitudinem occupabat, vid. Russus Zodiac. med. Gallic. anno 2. observ. 16.

§. XLI.

Expositis jam præcipuis signis, ex quibus polyporum in corporibus existentiam sufficienter dijudicare possumus; non difficile cogniri erit, quomodo ab illis morbi pectoris acuti vel chronici alique & repentina mors ortum ducant. Quum vero diffusus nimis forem in exponendis omnibus, quos in corpore producant, morbis; præcipuos & qui frequentius in praxi occurrunt adducam, simulque modum, quomodo disponant

corpus ad morbos, tradam. Agunt vero polypi sanguinis circulum impediendo vel per totum corpus, vel per certas partes. In pectoris morbis, si in vasis pulmonalibus hærent, quales sæpius in hisce effectibus observavit *illustris Hoffmannus* vid. *medic. systemat. Tom. III. sect. 1. cap. 17. §. 8.* vel in cordis sinibus auriculisque, impediunt sanguinis per arteriam pulmonarem adscensum, ejusque per venam reditum, unde, qui per minima vasa non progreditur, in pulmonibus stagnat, vasaque nimis distendendo pulmones ad disrptiones vel inflammationes, ut in pleuritide & peripneumonia, obstructiones, indurationes, scirrositates, erosiones, ulcera disponit, quos effectus variis confirmarunt observationibus *Lowerus, Bartholinus, Needham, Neretus Neretius, Willisius, Wepferus, Malpighius, & de quibus illustr. Hoffmannus med. systemat. Tom. III. sect. 1. cap. 17. §. 6.* inquit, *experientia anatomica edocemur, quod non alia ratione internecioni dent hominem, quam quod liberum circuitum & transitum sanguinis per cor & pulmones sistant ac intercipient, id quod testatum faciunt polyposæ concretiones canalium alveos obturantes, neque minus scirrhusi tumores & corruptiones saniosæ ac sphacelosæ, quæ pulmonum substantiam in his vitiis infestant.* Plures ejusmodi observationes collegerunt fufiusque explicarunt *illustr. Hoffmannus dissert. de generatione mortis in morbis & excellentissimus vir. J. H. Schulzius diff. de polyposis concretionibus variorum in pectore morborum causis,*

§. XLII.

Quum *asthma* ut plurimum causam habet polypos, ejusque signum pathognomicum constituit: (§. 39.) fit, ut *hydrops* sæpius producat, quum *asthmaticos, cachecticos & hydropicos* plerumque fieri experientia doceat. Propter impeditum enim sanguinis progressum a polypo vel in arteria pulmonali, vel auricula cordis dextra & vena cava hærente, sanguis regurgitat in venas, in quibus ob defectum motus, & difficilem ad perpendicularum adscensum facillime stagnat, in locis imprimis, ubi etiam in statu naturali momentum impulsus a corde accepti elanguet, cujusmodi sunt pedes, crura, vid. *Lancisus de aneurysmatibus propos. 61.* & hepar, in cujus venam sic dictam portæ sanguis a visceribus defertur, difficiliusque in venam cavam progreditur, consentiente *B. Stahl* *dissertat. de vena portæ porta malorum.* Hinc quemadmodum *Lancisus loc. cit.* tradit *ob defectum circumpulsionis in arteria pulmonari vel magna, statim vitiatum exacta miscela, vibratio & contusio chyli lymphæque cum sanguine, unde paulatim serum ac fibrosæ fluidorum partes a subtilioribus facile secedunt, vel per poros transudant, quemadmodum contingit in hydrope pericardii.* Dum vero ad vasa lymphatica fertur, ea distendendo nimis relaxat, ut plures in unum coeuntes vel in pectore vel abdomine constituent feri extravasationem, teste experimento *Loweri*, qui dictos effectus in cane vivo per

liga.

ligationem venæ cavæ produxit. Inter alias de obstructione venæ cavæ in hydropicis observationes, illa quoque meretur notari, quam *Rhodius* suppeditavit de principii venæ cavæ arcto coalitu, vid. *Bonetus anat. pract. lib. 3. sect. 21. obs. 68. pag. 472.* Corpora pituitosa & fibrosa in cachecticis diu & frequenter ex morbis decubuis observavit sæpius *Wepferus* vid. *ejus exercit. de apoplexia pag. 196. §. 200.* De œdemate in crure utroque a polypo denso & subduro, quod ad femora adscendens, tumorem plenum, durum in imo ventre inter umbilicum & pubem, immo toto abdomine fecit, conf. *Smetius in miscell. medic. lib. 10. pag. 537.* De cordis polyphis ab ascite vid. *Bonetus anat. pract. tom. 2. libr. 3. sect. 21. obs. 1. 2.* In additamentis ad appendicem *obs. 9.* ex *Baylii tractat. de apoplexia* polypos refert, in duarum mulierum cordis ventriculis, una hydrope altera cachexia extincta, *§. obs. 45.* tradit anatomem adolescentis hydropici, cujus cor ultra tres libras medicas pependit, ejusque sinum dextrum replerunt concreta materia tenax fibrosa seu polypi. *Obs. 52.* recenset anatomem anasarca enecti, cujus dexter ventriculus & arteria pulmonalis longis crassis frustis carnosis obsita erant; & *obs. 70. §. 79.* de polyphis in anatome hydropicorum repertis, & portentoso polypo in adolescente hydrope pectoris extincto agit. Tandem *obs. 83.* de cane pingui & castrato, qui calidus subito hauriens aquam frigidissimam anhelosus & hydropicus factus est, in cujus corde præter reliquam viscerum præternaturalem dispositionem, instituta post mortem sectione, polypi etiam memorabantur. Præclare itaque *Baibinus* apud *Horstium oper. suor. tom. 1. pag. 141. de abdominis & pectoris morbis* monet, *si dabitur sectio hydropici vel phthisici, diligenter cordis ventriculos inspicias; aliquoties enim excrescentiam ramosam reperi per vasa in pulmones delatam.* In viro per tempus aliquod dyspnœis, cordis anxietatibus, palpitationibusque vexato, tumores in brachiis, venas ampliatas & in nodos protuberantes a polypo insigni, qui ex auricula dextra in truncum venæ cavæ adscendens exporrigebat ramos observavit *Albinus*, vid. *diff. de polyphis thes. 5. p. 7.* Hinc cum *Lancisio lib. de aneurysmatibus propos. 61.* ita sentio, *genitas has hydropis species lethales esse, & tanto cæteris graviores, quanto minus ab arte vel natura solidorum vitia corrigi possunt.*

§. XLIII.

Inter alios morbos ab obstructione vasorum a polyphis occurrunt mensuum retentiones, *hydrops uterinus, hæmorrhagia uteri & abortus, cephalæa, epilepsia, & apoplexia.* *Regnerus de Graaf tract. de organis muliebribus c. 9.* de polyposis in vasis uteri agens concrementis, rationem reddit, quare menses non nunquam pertinaciter subsistant, & cur per infuetas vias expurgentur. De polypo uteri ramoso conf. *Ruyfchius obs. chirurg. 6. pag. 12.* Limpidissimam aquam, quæ intra viginti quatuor

S s s s 3

horas

horas libram æquabat, per aliquot menses ex utero stillantem propter polypos uteri vasa obsessos observavit *illustris Hoffmannus in medic. system. tom. 3. cap. 7. §. 45.* Animadvertit etiam, feminis, quæ frequenter abortiunt, sanguine redundantibus, solemne admodum esse, ut cum sanguine ad animi usque defectionem excludant massas carneas, ovi galinacei magnitudine numero plures, de quibus *libr. cit. §. 46. perperant hæc masse*, inquit, *habentur pro molis, quæ nihil aliud sunt, quam polyposa ejusmodi, a mucido stagnante intra venas uterinas sanguine, concretiones.* (l) Nec mirum est, si ab hac vasorum a polypis distensione hydrodrops & hæmorrhagiæ uteri producantur, cum nimiam sanguinis apertionem largissimum sanguinis profluvium sequitur, & propter impeditam circulationem, sanguis in ductibus venosis, ad quos regurgitat, stagnat, atque dimittit serosam portionem, eamque vel in abdominis vel uteri cavitatem exonerat. *Sinus cerebri* obsessi polyposis concretionibus atrocissimos *capitis dolores hemiplexiam, apoplexiam, epilepsiam &c.* producant. Sanguis enim, qui tarde per cerebrum circulator, e venis in sinus obstructos sufficienter deferri nequit, sed in vasis stagnat, ea nimis dilatando ad extravasationem serosam ac sanguineam disponit, & premendo principia nervorum atrocissimos dolores efficit. *Pechlinus* notavit in muliere ex cephalæa multorum annorum atrocissima & invicta pereunte sinus cerebri (m) nigro mucilaginoso tenacique polypo obsessos, diffusis per laterales venarum ramos aliquot pedibus, quibuscum extractus integer corallii nigri fruticem proxime exprimebat; *vid. lib. 2. c. 2. p. 204.* De materia alba tenacissima epilepticæ mulieris sinum duræ meningis longitudinalem ejusque rivulos opplente *conf. Blasius obs. med. 2. parte 6.* De polypo in pueruli epileptici corde sinistro, ramos duos in venas pulmonares mittente *conf. Bonetus anat. pract. in additamentis libr. 1. sect. 12. obs. 16.* De polypis in hominis cordis sinu vasisque magnis, qui primum epilepticus, & elinguis demum occubuit cum sinistri brachii convulsione, *vid. M. A. Severinus lib. de abscessibus cap. 2. §. 1. p. 132.* Observationem *Sponii* de epilepsia, ob obstructionem partis maximæ ramorum vasorum jugularium ab humore glutinoso concreto exsiccato, vide apud *Bonetum anat. pract. libr. 1. sect. 12. in additamentis obs. 2.* & de polypo in corde epileptici reperto *conf. transact. anglic. vol. 14. pag. 537.*

§. XLIV.

(l). *Rayschius* observavit in placentæ cujusdam rudimento, quod mulier post embryonis exclusionem & placentæ annihilationem peperit, sanguinem coagulatum superficiem ejus adhaerentem, cujus portionem abstulit & aquæ puræ indidit, ut omnis rubedo evanesceret, tantamque analogiam cum membrana observavit, ut operæ pretium ipsi visum fuerit, eam indere liquoris spirituosum, de quo *obs. anat. 6. no. 15. pag. 12. vix credibile est*, inquit, *sanguinem extra vasa profusum in talen substantiam mutari. Hinc varii etiam oim fuerunt decepti, existimantes, quum puerpera emittentur ejusmodi objecta, ea esse reliquia membranarum placenta*

(m) Præter polypos, qui in sinibus cerebri sæpius observantur, aliquos intra duplicaturam meningis duræ prope basin cerebri & cerebelli notavit *Harderus*, referente *Albino dissert. de polypis.*

§. XLIV.

Inter causas improvifarum mortium ex parte cordis & magnorum vasorum frequentissimas recte referunt observatores polypos, qui solidorum sistunt motum, & obstruendo cor ejusque vasa viarum impediunt libertatem, quominus sanguis a ventriculis in auriculas, & ab illis in majora vasa & caput progredi queat, *vid. illustr. Hoffmannus med. system. tom. 3. sect. 1. cap. 8. §. 43. Lancisius de subitaneis mortibus libr. 1. c. 10. §. 4. & act. medic. Berolinens. dec. 2. vol. 2. pag. 69. Bartholinus libr. de lact. thor. cap. 14.* refert, se in iis, quos subito mortuos cultro anatomico subjecisset, majora cordis vasa sanguine concreto repleta invenisse. De morte repentina a corporibus extraneis in sinibus cordis *vid. Bonetus anat. pract. libr. 2. sect. 2. obs. 5.* De repentina morte a polypo in cordis sinistro thalamo sanguinis transitum retardante *conf. Bartholinus in miscell. curat: De morte subitanea canis Islandicæ a polypis omnes totius corporis venas & arterias occupante Eduardus Tyson egit, conf. Bartholini act. Hassniens. a. 1679. obs. 79.* Subito vero vita hominem privant *syncope, apoplexia, catarrhus suffocativus.* De syncope quemadmodum supra jam dictum §. 40. quod constituent præfagium polypi, ita & repentinæ mortis. Sicuti *Hippocrates* jam docuit *sect. 2. aphor. 41. Qui sæpe & vehementer, absque manifesta causa, animo linquntur, ex improvise moriuntur.* *Malpighius* *diss. de polypo cordis* confirmat, in cardiaca syncope, cujus symptomata apoplexiæ simillima sunt, de facili polypos in præcordiis & pulmonibus luxuriare. Ad apoplexiam quod attinet, de illa passim in auctoribus prostant observationes. De polypo insigni in carotidibus, qui in cerebri sinus omnes ramos transfuserat, causâ apoplexiæ, *conf. Wepferus tract. de apoplexia: quas arterias etiam in apoplecticis grumo sanguinis concreto repletas, inter alios Crato observavit.* De polypis in feminæ, quinquaginta annorum apoplexia extinctæ, corde, arteria & vena pulmonali, sinuque duræ matris longitudinali, *vid. Bonetus anat. pract. libr. 1. sect. 2. obs. 38. §. 2. & in additamentis obs. 10.* De apoplexia & catarrho suffocativo mortuis *Jo. Georg. Greifelius* notatu dignam commemorat observationem *in miscell. N. C. a. 1670. obs. 74. Quotquot, inquit, apoplexia aut catarrho suffocativo, quibus homo frequenter aut subito decedit, mortuos aperui, in omnibus corpora illa viscida ac glutinosa aut in cerebro, aut in corde deprehendi.* Polypi enim, præcipue si in ductibus hærent ramosis, reditum sanguinis per venas prohibent, unde, qui in illis subsistit, subito corpora ad suffocationem disponit, teste experimento *Loweri*, qui venas jugulares in cane ligavit, & post horas aliquot venas supra ligaturam tumefactas, & canem suffocatum invenit *D. Kirstenius* referente *Georg. Segero* apud *Bartholinum cent. 2. epist. 86. catarrhos suffocativos* ideo oriri in-

ma, uti dicunt, in herba, de medio removendi sint; eo magis, quum prognosis eorum sit fatalis, quemadmodum Berger dissert de polypis prædicere possumus polyposis, inquit, quod vel subita suffocatione, aut superveniente graviore sanguinis per pulmones eruptione, vel suppuratione phthisica, aut succedente etiam tumore pedum œdematoso atque hydropse necessario intereundum sit. Quum vero damnum hoc, si radices jam egit, nullo vincit possit medicamento; eo magis illud præcavendum est, nisi morbos chronicos, acutos, mortemque repentinam incurrere cupimus; nam ut Willsius pharm. rational. part. 1. sect. 5. c. 3. de cordis tremore affirmat, diagnosi ejus, quum valde difficilis, ita curatio ejus non minus rara est. Hinc illustr. Hoffmannus medic. system. sect. 1. cap. 17. §. 19. monet, cum nulla ope atque medicina tolli possint polypi, mature eorum præcindi debere, quum teste Lancisio libr. de aneurismatibus prop. 38. illud plerumque in præternaturali corporum constitutione solet accidere, ut vitium, quod simplex initio morbi fuerat, progressu temporis germinetur, & quod a solidis incepit, postmodum propagetur in fluida.

§. XLVI.

Itaque causæ prædictæ, quæ ad polyporum generationem conferunt, quovis modo fugiendæ sunt, motus solidorum in justa temperie servandus, si excedat, antispasmodicis figendus, si deficiat, roborantibus excitandus est, ne sub inæquali solidorum motu partes debilitentur, motus inordinatos sæpius repetant, stagnationes atque stases in partibus, ad quas sanguis congeritur, fiant, partesque solidiores sanguinis secedant. In plethoricis, temperamenti præcipue si sint sanguineo-melancholici, præcavenda est nimia sanguinis copia venæ sectione justa quantitate instituta vere & autumno, præsertim circa tempus æquinoctiale, nam quibus venæ sectio aut purgatio conducit secundum Hippocratis effatum sect. 6. aphor. 47. his vere convenit venam secare, aut purgationem facere, ne excedens sanguinis copia elaterem vaforum imminuat, obstructionem ac motum in iis tardiores efficiat, lassitudines toti corpori inducat, quæ si spontaneæ sunt, morbos denunciant, teste Hippocrate sect. 2. aphor. 5. Præscribendum est tenue vitæ genus, eligendo simplicissimam medicinam inprimis credit, quia omnes illi, in quibus polypos observavit, catarrho suffocativo extincti sunt.

§. XLV.

Perspectis jam generatione polyporum, causis, effectibusque, exponendum restat, quid in futurum usum eliciendum sit medico, & quomodo nobis præcavendum sit ab infestis hospitibus, qui misere variis modis ægros torquentes, ipsum lethum inferunt, atque opportune pri-

mediam potum & motum, quibus multos convaluisse testatur Hippocrates lib. de arte, & de quibus fusius egit illustris Hoffmannus in opusculis medico-præcticis dec. 1. dissert. 7. Opera igitur danda, ut quanta & qualis oporteat, quotidie fiat additio eorum, quæ deficiunt, & ablatio eorum quæ excedunt; hisce enim sanitatem amissam recuperari, & præsentem conservari, Sanctorius medicina statica aphor. 1. tradit.

§. XLVII.

Sanguis spissus nimis ac fibrosus, qui in aquam calidam emissus instar gelatinæ concrevit, & in filamenta mucilaginosa fatiscit, aut qui sæpius e vena emittitur instar materie albæ, pituitosæ, glutinosæ, quam nonnulli lac, alii pituitam, chylum alii vocarunt, referentibus Rhodio & Borello in observationibus, resolvendus tenuior ac fluidior reddendus est. Ad sanguineam vero incidendum ac resolvendum conducunt inprimis salia mediæ & alcaline nature, ut sunt tartarus vitriolatus, arcenum duplicatum, sal digestivum sylvii, aperitivum Hoffmanni, nitrum, oleum tartari p. d. terra foliata tartari, liquor nitri fixi; ex spirituosis essentia pimpinellæ albæ, tinctura antimonii acris; qui præter diluentem vim aperitivam quoque habent, acidulæ Egranæ, Sedhcenses, præcipue vero thermæ Carolinæ, cujus sal omnia emunctoria aperit, impuras fortè evacuat, sanguinem spissum resolvit, attenuat atque diluit, vid. illustr. Hoffmanni opuscula medico-præct. dec. 2. diff. 2. Non datur enim in toto medicamentorum apparatu, quod in sanitate tuenda avertendisque ac tollendis morbis fontibus salubribus æquiparari possit, quum activo & potenti principio gaudeant, & ex salium classe tutissima remedia constituent. Hinc laudatus vir med. system. tom. 3. §. 19. ad præservandam polyporum generationem commendat aquarum mineralium usum, præsertim earum, quæ temperatiores indole, & sal alcali veherent, ad dissolvendas fibrosas ad concretionem pronas in sanguine partes accommodatissimas. Inprimis vero med. conf. tom. 1. sect. 2. cap. 92. suadet carolinæ. Porro ineatur recta victus ratio, non ex crudis crassis ac duris cibis, nec gelatinosis nimis largiter nutrientibus, sed tenuioribus jusculis constans. Aer ut Albinus diff. de polypis §. 19. p. 17. monet, eligatur serenus temperatus, purus, cibi assumantur euechymi & enepeti, vitentur crudi, crassi, austeri, sale & fumo indurati, dieta sit conveniens illi morbo, quo alias laborat æger, qui præterea jam ab experientia suo damno didicit, quæ noceant, quæ prosint, adeo ut ratione diætæ sibi ipsis esse soleant medici. Potus sit naturæ conveniens bene fermentatus, fortior & spirituosior exulet, eligatur aqua vel sola, vel decoctum aliquod ex radicibus sale blando aperitivis constantibus, ut rad. chinæ, scorzonæ, sarsaparillæ, cum cort. lign. sassafras, aut ex pane tolto, cinnamomo cum corticibus citri; vel infusa theiformia, quæ præter copiosum aqueum elementum maxime vim suam attenuantem & coalescentes moleculas disjunctentem edunt, teste illustr. Dissut. Medico-Præct. Tom. II. Hoff-

Hoffmanno med. system. t. 3. sect. 2. cap. 4. §. 10. Alvus aperta tenenda, & si opus est, clysteribus aut pilulis balsamicis solvenda, curandumque est, ut reliquæ se- & excretiones in corpore rite fiant, ne impurus ac turbidus sanguis reddatur. Evitentur omnes aeris subitanæ mutationes, frigus, excessiva acida ad coagulum, quod sanguini inducunt (§. 22. 23.) spirituosæ ob divortium, quod cum sanguine & chylo ineunt (§. 24.) vid. *illust. Hoffmannus medic. syst. t. 1. l. 2. cap. 1. §. 25.* animi affectus imprimis timor, moror, terror. (§. 25.) denique motus somnus ac vigilia sint moderata, monente *Bergero dissert. de polypo cordis*, ut sanguinis circulus semper æqualis conservetur.

§. XLVIII.

Respicendum semper est ad *hemorrhoidum mensuramque fluxum*, ne quantitate excedat, sed ut justo tempore, ordine, ac sufficienti quantitate fiat, & si opus est, *vena sectione*, pilulis & reliquis medicamentis balsamicis & temperamentibus promoveatur. In fluxu sanguinis sistendo cessent omnia incaute *adhibita adstringentia*, sanguinisque fluxus *temperantibus*, & si necessitas jubet, *vena sectionis usu* vel *derivatorio* vel *revulsorio* sistatur, æquilibriumque motuum in solidis & fluidis restituantur medicamentis lenem virtutem *anodynam* habentibus, & *frictionibus* in partibus corporis inferioribus factis. In motibus febrilibus summa adhibenda providentia, ne in deterius malum ruat, ac via ad polypi generationem pandatur. Opera potius danda, ut tonicis ac aperitivis & evacuantibus, v. g. extractis amaris ex absinthio, carduo benedicto, gentiana rubra, fumaria, rectoque, si opus est, corticis peruviani, castorei usu, haud neglectis reliquis resolventibus ac temperantibus medicamentis febris, sistatur.

§. XLIX.

Inprimis vero caveant sibi a polypis, qui *asthmate flatulento* & *spasmodico* sæpius vexantur, *hypochondriaci*, & qui habitus spongiosi nimis venas exiliores gerentes, ob pleniorum paulo victum, otiosam & laboris expertem vitam, sub cælo inclementiori degentes, neglectam venæ sectionem in diuturnas & obfirmatas incedunt ægri tudines, & ad polyporum generationem proclives admodum sunt, teste *illust. Hoffmanno in opusculis medico-practicis dec. 1. diss. 7. & med. system. t. 3. sect. 1. c. 17. §. 29* Procera quoque corpora fugiant frigus, vitam sedentariam, spirituosam, sanguinem sub plena diætâ elaboratum, plethoram, instituta circa anni mutationes *veste sectione*, ne sanguis in hyeme coactus & accumulatus subito expandatur, accedente aeris verno tempore elasticitate majori, & ad pectoris regionem congestus, stagnet. Præcipue vero si val-

di

de æstuant, sitimque amplius perferre nequeunt, caveant sibi, uti omnes quidem, a frigido potu subito in corpus calidum ingesto, & infuso potius calido ex herba vulgari (quam bellidem minorem dicunt) ejusque foliis, nec non quiete, transpirationem conservent, motusque compescant nimios, vel utantur acetario ex bellide, aceto oleo & pauxillo sale parato, cujus laudes *Mindererus* valde prædicat, quando *medic. milit. §. 18. certam*, inquit, *fert opem & conspicuam, venerorque immortalis Dei beneficium, qui mihi concessit bene multorum salutem tam vili medicina factam tectamque conservare, & in periculum adductam recuperare. Viginti & pluribus annis medicinam tractanti nondum occurrat certius & jucundius auxilium & experimentum hoc ipso, quod laudavi, modo celeriter fuerit allatum. Meretur hoc experimentum humani generis bono omnibus revelari, utque innotescat, cunctis urbium portis & templorum foribus inscribi & affigi.*

§. L.

Si polypus cordi vel vasis majoribus jam inexistit, vel resolvendus vel præsciendus est, ne majora capiat incrementa. In priori casu polypum incipientem & pituitosum resolvi adhuc posse, spem aliquam promittunt *Bergerus dissert. de polypis cordis*, & *Albinus*, qui *dissert. de polypis si forsitan*, inquit, *polypi delicatior textura, gelatinosus vel pituitosus fuerit, scabris aggrediendus est, & videndum, nun is ab eo aliquid abradi, totisque tandem dissolvi possit.* Ad quod præstandum conducunt omnia salia alcalina & duplicata, quæ spiculis suis tenaces humores incidunt atque resolvunt, *dieta tenuis*, potus *sufficiens* sanguinem diluens, præcipue supra laudatæ *therme Carolinae*. Si vero in fibrosam & duram jam abierit substantiam, cavendum, ne præterlabentium similium contiguitate incrementum capiat, & subito homines interficiat. Hinc sanguis nimius præcaveatur, spissus diluatur, tenuisque semper conservetur, iis, quæ supra ex foro chirurgico, pharmaceutico & diætetico præscripta sunt. Fuge omnia spirituosæ, motus nimios, animi affectus, & quæ sanguinem in coagulum redigunt, nimisque agitando polypum e loco movent, & obstruendo vasa, stagnationem sanguinis, syncopem, apoplexiam, catarrhum suffocativum & cum his affectibus repentinam inducunt mortem, ac tempestivo remediorum usu *principis obsta*.

T A N T U M.

PARS SECUNDA

Ad Pectoris Morbos.

XLI.

- T**IBERII LAMBERGEN, *Lectio sistens Ephemoridem persanati carcinomatis Groningæ 1754* Obiter sua dubiè aperit de vera utilitate rancidi illius olei piscium, quod spermaceti dicitur, & uti nuperrimi scriptores confirmaverunt, unice balenæ defecatus adeps est. Deinde diarium exhibet curationis in vero, & ab idoneis iudicibus per sua signa cognito, cancro mammæ feliciter peractæ. Belladonnæ infuso usus est, quod in proprio prius corpore, Gesneriano more, expertus erat: dedit autem scrupuli unius infusum intra hebdomadam, in universum autem plantæ siccæ sex drachmas exhibuit, Paulatim narcotica vis, nulla consuetudine fracta, tanti mali vim superavit, postque bonam suppurationem ulcera mammæ fideliter clausit. pag. 1
- XLII.** LUDOVICI CLAUDII BOURDELIN & J. BAPTISTÆ BASSEVILLE Auctoris Thesis in hæc verba, *Ergo tussi puerorum clangosa vulgo Coqueluche Emesis Paris 1752.* Novi morbi, qui circa a 1570. primum increbuit, aque Valeriola descriptus est, tum a 1578 à BALLONIO, dat historiam, & a patre suo per multorum annorum experientiam confirmatam curationem, quæ fit per motum vomitum. 22
- XLIII.** J. HADRIANI SLEVOGT & J. SEBAST. BUCHELMANN *Rhombus Infantis ex ulcerum parotidum intempestiva curatione, variis symptomatibus stipatus Jenæ 1699* Morbum titulus declarat, curatio adjecta est. 33
- XLIV & XLV.** NICOLAI ROSEN & EBERHARDI Fratris de *Tussi* duæ disputationes; Prior, qua pars *theoretica* continetur, prodit Upsaliæ 1739 posterior *practica* ibidem 1741. Boni ordinis, & ex observationibus in firmam brevitatem coactis nata disputatione. Inter proprias, exstat historia asthmatis convulsivi ex farinoso poline; phthiæos ex faba in pulmonem illapsa: deinde tusses varias earumque causas & vera remedia recenset 51. & 71.
- XLVI.** THEODORI FORBES Disput. de *Tussi convulsiva* Edimburg 1745 Brevis & rectam curationem, quæ per emesin fit, & minus tuta aut certa remedia proponit, quibus hunc morbum curare moluntur, Saturnina, lichenem pyxidatum, medicamentum, quod cantharides recipit. 97
- XLVII.** GEORGII DANIEL COSCHWITZ & Auctoris JOHANNIS BUBBE de *spadone Hippocratico lapicidarum Seebergensium Hæmoptysm & Phthisis pulmonalem, vulgo der Seeberger Steinbrecher Krankheit* precedente Halæ Julii 1731. Ex magno nixu, exque potu frigido, nascitur incolis dolor circa

- scapulam sinistram, thoracem, cubitum; pulsus sub clavicula sinistra circa secundam vertebra, titillatio secundum asperam arteriam, angustia pectoris, constrictiones convulsivæ; inde tussis, cum qua sensim magis & magis sanguis ejicitur, & demum funesta phthisis. Scordium & calida sudorifera prodesse dicuntur. 111
- XLVIII.** ABRAHAMI VATER & J. OTTONIS ARNOLD *casus singularis asthmatis a depressione sterni ex febre purpurata, cum orthopnoea affigente reportati sola Thoracis artificiali constrictione curati* Witteberg 1730. Præter ea, quæ titulo exprimentur, nihil habet quod notes. 127
- XLIX.** J. HENRICI SCHULZE & CAROLI AUGUSTI SCHROTER Disput. *sistens egrotum asthmaticum usu radice scille sublevatum* Halæ 1735. Asthmaticus cachecticus, frustra motis ex hypotheli hæmorrhoidibus, subito aliquoties scyllæ usu levatus, tamen periit. Longam expositionem potueram omisisse, nisi id consilium cepissem, ut nullos nisi integros libellos ederem. 139
- L.** J. GERHARDI WAGNER *Observationes de febre quadam acuta in tractu Germania mari Balthico vicino ac præsertim Lubeca observata. 2º. de admirandis quibusdam scille in pulvere exhibitæ virtutibus.* Ad P. GOTTLIEB WERLHOF Lubec 1737. Eximii Opusculi etsi prior pars ad alium collectionis nostræ tomum pertinet, ob scyllæ tamen laudes ad asthma hic reliqui, Febris ex malignarum genere, quales passim bili tribuuntur, ex iracundia orta, aut certe iræ superveniens, cumque iracundiori animo conjuncta, tenuis in principio, in funestam aucta, & hæcenus miliaribus adfinis, cum aliqua per lotium crisi, aut per sudorem, omnium calidorum remediorum, aut vehementium purgationum impatiens. Curatio lenissima per sales medios & temperantia.
- Altera dissertatio vim insignem scyllæ in hydropico asthmate nobilibus exemplis confirmat: iterumque in hydrope anasarca, renum vitis calculosis, cordis palpitatione. Dedit autem vir. cl. id remedium ad septem grana adque dimidium scrupulum, cum nitro mistum.
- Interponit alia scitu dignissima, de vi argenti vivi, crudi, neque penitus depurati, anthelmintica, de prægrandi dosi octoginta granorum gummi guttæ absque pernicie, & cum aliquo levamine, ab hydropica femina devorata. 167
- LI.** DANIELIS WILHELMI TRILLERI viri eruditissimi Disput. *de Pleuritide æstiva variis occurrente* Witteberg. 16 Junii 1752 à FRIDERICO HENRICO KRIEGER defensa, qui etiam auctoris jura sibi in præfatione sumit. Pleuritidis siccæ vehementis venæsectione iterata superatæ exemplum adducit, faustum præsagium doloris scapularum confirmat; sanguinem non coactum perniciem non attulisse observat, in gelidis regionibus, vel per incaute admissum frigus æstivas pleuritides nasci posse per exempla ostendit. 207
- LII.** ALEXANDRI CAMERARII & J. GEORGII SEEGERI auctoris, cujus anatomicam etiam disputationem, uti merebatur, conservavi, Exercit. *de pleuritide maligna, miliaribus critice soluta* Tubing. 1735 Tria exempla

- felicis eventus ex paterna praxi producit, cum alioquin ejusmodi exanimata themata pro funestis fere habeantur. De malignis tunc morbis in univ-
ersum agit, deque febre miliari se in plurimos morbos miscente: de malignitatis signis & effectibus, de foetore peculiari, quem corpora ejus-
modi morbis adfecta spirant, de vesiculis miliaribus, earumque utilissi-
ma in plurimis morbis eruptione. Denique de curatione, quam im-
primis alexipharmacis, camphora & diascordio molitur. 225
- LIII. GABRIEL ANTONII JACQUES & CL. THOMÆ GUILBERT DE PREVAL
Thesis in hæc verba *Ergo Peripneumonia putrida vomitoria* Paris 1752
Peripneumoniam inflammatoriam à maligna sive putrida separat, & in
ista quidem vomitum etiam repetito movere jubet. 243
- LIV. ANDRÆE ELIÆ BUCHNER & auctoris ADAMI FRIDERICI KRAUSSE
Diff. *de Iena Sectionis sæpius in Peripneumonia repetita usu eximio sin-*
gulari casu comprobato Halæ 1753 Ad Illust. COTHENII curationem res-
pexi, quam peripneumoniae cum coacto sanguine conjunctæ per repeti-
tam, dieque septimo iteratam, sanguinis missionem feliciter adhibuit. 249
- LV. J. GERARDI WAGNER *de Hemoptoes, imprimis vero habitualis, seu*
Phthisicæ, expeditiori quadam atque efficaciore curatione Diff. Lips. 1742
Fidam perque sua experimenta confirmatam, curationem Hæmoptoes
sperare jubet, a conjuncto usu vitrioli martis, pulverum absorbentium
& exigui momenti opii, vel solo, vel cum cortice peruviano conjun-
cto, quoties febris accessit. Eodem remedio etiam in aliis hæmor-
rhagiis feliciter usus, exemplis sibi fidem facit. Sed etiam cortice pe-
ruviano sanguinis sputa compressit, MORTONUM secutus. 277
- LVI. J. HADR. SLEVOGT & CHRISTOGRANZIN *vomica pulmonum & vicina-*
rum glandularum lata & tristia exempla Jenæ 1708. 22. Dec. proposita.
Historias varias ejusmodi malorum tradit, maximi ulceris pulmonis, duo-
decim puris libras continentis, tunica crassa obducti, ex percussione nati,
tum thymi & nigrarum circa bronchum glandularum ulcus: ruptam felici-
ter a cachinno vomicam, pulmonem, ut credit vir clar. in aquam limpi-
dam resolutum, aut certe, ut mihi quidem magis probabile videtur, com-
pressum ab hydropo thoracis & inconspicuum. 309
- LVII. JUSTI GODOFREDI GUNZII & J. HENRICI SCHMID Diff. *qua deri-*
vationem puris ex pectore in bronchia ad Galenum de locis affect. L. V. c. 3.
exponit Lips. 29. Aug. 1738. Ad anatomen equidem pars magna laboris
pertinet: pleuritidis tamen sedem in succingente membrana adstruere con-
atur, eumque morbum a pulmonis inflammatione distinguit: pus ex pleura
rupta demum in sine morbi, ex ea membrana jam rupta elabi, inde in
pulmones forberi, aut venis receptum alio derivari, ad renes tamen per ve-
nam sine pari non venire. 347
- LVIII. GEORGII ERN. STAHL & CHRISTIANI FËDER *de Phthisi* Diff. Halæ.
1704. singularis saporis, & cordate modesta disputatio, quæ artis impoten-
tiam facilis adgnoscat. Inter signa veræ phthiseos recenset tussim ab inspi-
ra-

- ratione profundiori exacerbata. Incisorum corporum pluscula exem-
pla refert, in quibus aut tubercula reperta sunt, aut consumptus pulmo.
Urinam communiter diutius spumam servare notat. Prognosis tristem pro-
fert, levem nempe phthisin difficilem, confirmatam curatu impossibilem esse.
Rejicit balsamos, opiata, expectorantia, uti quidem vulgo vocantur, an-
iheticum poterii, laudat venæ sectionem, nitri prudentem usum: ad tuf-
sim compescendam haustum fumum antimonii. Lactis usui parum tribuit. 369
- LIX. POLYCARPI GOTTLIEB SCHACHER *Programma quo incisio Phthisicæ*
continetur cadaveris Lipsiæ 1730. Pulmoni destructo, ut ipse vidi, aqua
succeserat. Id viscus in aquam dissolutum fuisse vir doctiss. persuadetur. Mi-
hi potius videtur, sub specie membranæ crassioris latuisse, ut in eo, quem
vidi, casu. 395
- LX. ABRAHAMI VATER & J. EPHRAIM MUTILLET diff. *qua febris ter-*
tiana ob empyema e vomica pulmonis rupta in cavitatem pectoris dextram ef-
fusum, indeque pulmonem ejusdem lateris compressum, penitusque ab officio re-
motum, mortem post se relinquens exponitur Witteberg 1731. Incisio cada-
veris fere, quæ in priori, ostendit: Pancreatis vero scirrhus accesserat, quem
in febrem intermittentem refert. De causis inde horum malorum, quæ in
cadavere reperit, varia philosophatur, cæcitatem aliaque gravissima ma-
la ex febre imprudenter suppressa nata refert. *Tab. III.* 403
- LXI. ABRAHAMI VATER & J. CHRIST. FRIDERICI RUPP dissert. *qua quid*
in judicio & prognosi de morbis magnis ex parvis initiis & levioribus causis
oriundis observari debet exemplo viri antegresso lapsu in genua lenta febre ex-
tingendi docetur Witteberg 1744. Præter primariam historiam, quæ in titulo
exprimitur, aliquos fistularum in anum & vesicam patentium funestos ca-
sus refert. 421
- LXII. GEORGII ERNESTI STAHLII *excusatio respondens examini pulsuum ce-*
leris & frequentis eorumque constans distinctio quo demonstratur quod argu-
menta adversus illam iterum publico scripto prolata scopum non feriant Halæ
1702. HOFFMANNO oppositum singulare scriptum plurimum ad cognol-
endum cl. viri animum confert, quem, ut videtur, adversarii obtrectatio ad
aliquas proprias laudes descendere coegit. Pulsuum celerem a frequenti cre-
dit distingui posse: celerem febrim propriam, frequentem & in febre se-
cundarium esse, & absque febre adesse posse; a celeritate tamen frequen-
tiam nasci ipse ostendit: motum intestinum sanguinis a progressivo natum
sibi tribuit inventum &c. 435
- LXIII. BURCH. DAY. MAUCHART & J. RUD. CAMERARII disput. *de Pulsu*
intermittente & crepitante Tubing. 1748. habet historiam morbi & inci-
sionem hominis ab aneurysmate aortæ cum audibili aortæ strepitu perem-
ti. Causas pulsus intermittentis enumerat. 479
- LXIV. J. GEORGII BECK diff. *historiam de viro palpitante cordis & asthma-*
te violento mortuo, ejusdemque viscerum cultro anatomico nudatorum, mira-
bi-

- bilem fructiferam exhibens* Gieslæ Dec. 1718. Post impactum os pectoris in gravi lapsu, plurima mala nata, accurate describuntur. Causa in corde amplissimo reperta est, cujus dextræ cavæ polypum continebant. Aortæ principium osseam naturam contraxerat. Alias historias addit auctor, seu sum doloris in hypochondriis, anorexiam, atrophiam ab hepatis nimia mole: duos funestos tumores ventriculi ex atramento epoto: polypum membranaceum aortæ: os in pleura natum. 499
- LXV. CHRISTIANI GODOFREDI STENTZEL & GEORGI PHILIPPI SAUBER de *steatomatibus in principio aortæ repertis, & de cysticis in genere excrescentiis* disp. Witteberg 1723. Post multas anxietates & palpitationes incisum cadaver, præter polypum, aortæ dilatatam molem, inque ea duos tumores cysticos, de steatomatum genere, tunicatos ostendit. Multa porro cl. auctor de tumoribus tunicatis disputat. *Tab. IV.* 527
- LXVI. J. FRIDERICI CRELLII & resp. GOTTFRIED SAMUEL REINHOLD de *arteria coronaria inflar ossis indurata, observatio* Witteberg 1740. Veram naturam flavi succi, qui sensim coæctus denique in ossis æmulam duritiem abit, inque intervalla tunicarum arteriosarum effusus cogitur, omnino hic descriptam reperio. Refutavit membranarum in ossa commutationem, rigorem fibrarum senilem. 563
- LXVII. J. SALZMANN de *subitanea morte a sanguine in pericardium effuso* Resp. J. GOERITZ Argentor. 1731. & ex aliis collecta exempla rupti cordis proponit, & proprium. 583
- LXVIII. SIMONIS PAULI HILSCHER & auctoris CASIMIRI CHRISTOPHORI SCHMIEDEL dissert. de *exulceratione pericardii & cordis exemplo illustrata* Jenæ 1742. Expositionem ad Hambergeri modum adjectam, nolui rescindere, ne auctoris laborem truncasse viderer. 607
- LXIX. CAROLI FRIDERICI KALTSCHMIED progr. de *variis præternaturalibus in cadavere inventis* Jenæ 1751. imprimis de aneurysmatibus veris variarum arteriarum. *Tab. V.* 623
- LXX. GEORG. GOETZ de *polyposi concretionibus variorum in pectore morborum causis* Ald. 1726. Dissectionem tradit propriæ matris duplici pleuritide extinctæ, cum adnatis pulmonibus, & utriusque thalami cordis polypis. Deinde in causas mali inquiri, frigus contractum, potus spirituosos (etiam exemplo adducto) & reliqua symptomata ad suas causas refert. *T. VI.* 625
- LXXI. POLYCARPI GOTTLIEB SCHACHER progr. de *Polypis* Lipf. 1721. Veros polypos laminatos contra Kerkringium defendit, exempla recenset, tum sanguinis per urinam egesti coagula, polyporum similia. 655
- LXXII. PHILIPPI ADOLPHI BOEHMER præside FRIDERICO HOFFMANNO proposita disp. de *præcavenda polyporum generatione* Halæ 1736. Polypos varios describit, intus cavos & pituita plenos, etiam inflammabiles. Uti concrementa fibræque fiant, quæ ex sanguine nascantur, per experimenta inquiri; causas polypi recenset, terrorem, frigus, acidum diætã, suem veneream, morbos pulmonis acutos & diuturnos, venena aliqua: deinde effectus enarrat, pulsus inæquales, intermittentes, asthma &c. 659

F I N I S T O M I S E C U N D I.

+ (a. 2011)

K749

П
Новая цена

25р

Алефа
№1,
2637805

2500 lei

6938 K/K 749

